JOURNAL OF EDUCATION AND SOCIAL DEVELOPMENT

วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม

Journal of Education and Social Development

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 ปีการศึกษา 2558 (มกราคม - มิถุนายน 2559)

Vol. 11 No. 2 Academic Year 2015 (January - June 2016)

ISSN 1905-2693

วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม
Journal of Education and Social Development

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 ปีการศึกษา 2558 (มกราคม - มิถุนายน 2559)

Vol. 11 No. 2 Academic Year 2015 (January - June 2016)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยทางการศึกษาและการพัฒนาสังคม
2. เพื่อเป็นสื่อกลางการแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการ และนิสิตนักศึกษาทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยบูรพา
3. เพื่อส่งเสริมการเสนอผลงานทางวิชาการด้านการศึกษาและการพัฒนาสังคมของนักวิชาการทั่วไปในรูปแบบบทความทางวิชาการและบทความพิเศษ

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล
มหาวิทยาลัยบูรพา

กองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทร์ชลี มาพุทธ
มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.นงเยาว์ เปรมกมลเนตร
สถาบันคลังสมองของชาติ

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเอิญ มิลินทสูต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร.ลำปาง แม่นมาตย์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ศาสตรี เสาวคนธ์
ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง
มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สังคม ภูมิพันธ์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เจ้าของ

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ข้อเขียนหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ในวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม
เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน และเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนทั้งสิ้น
เจ้าของและคณะบรรณาธิการ ไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วยเสมอไป

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวิชาการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คีรีบูน จงวุฒิเวศย์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร.ชัยสิทธิ์ คุณสวัสดิ์
ครูชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนสำโรงทาบวิทยาคม
รองศาสตราจารย์ชารี มณีศรี
ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต ขาวเหลือง
มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.ธ.ธง พวงสุวรรณ
มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี
รองศาสตราจารย์นลินี บำเรอราช
ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์
นักวิชาการอิสระ ข้าราชการบำนาญ
กระทรวงมหาดไทย
ดร.พรรณวลัย คีรีวงษ์วัฒนา
ครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์2
อาจารย์พิรดา สุดประเสริฐ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญนภา กุลนภาดล
มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ภารดี มหาขันธ์
ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.มนัส สายเสมา
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์
ดร.มัทนียา พงศ์สุวรรณ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ลัดดา ศุขปรีดี
ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ ดร.วิรัตน์ ธรรมาภรณ์
วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้
ดร.วิราวรรณ มูลตรีภักดี
ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนนานาชาติ
มูลตรีภักดี
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระพงษ์ แสง-ชูโต
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล
มหาวิทยาลัยบูรพา
ศาสตราจารย์ นายแพทย์ศาสตรี เสาวคนธ์
ข้าราชการบำนาญ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.สมสิทธิ์ จิตรสถาพร
ข้าราชการบำนาญมหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง
มหาวิทยาลัยบูรพา
ศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ เถาทอง
ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ งามกนก
มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ สุทธิธาทิพย์
ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.เสาวรส ยิ่งวรรณะ
มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หทัยรัตน์ ทับพร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.อนงค์ วิเศษสุวรรณ์
มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.อรนรินทร์ ขจรวงศ์วัฒนา
โรงพยาบาลเมืองฉะเชิงเทรา
ดร.อัญชลี เหมชะญาติ
มหาวิทยาลัยเฉลิมกาญจนา ศรีสะเกษ
ดร.อาพันธ์ชนิต เจนจิต
มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ ดร.อารมณ์ เพชรชื่น
โครงการพัฒนาศักยภาพครูเพื่อเป็น
ผู้นำการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน
วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ สสวท.

สำนักงาน

สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131
โทร. 038-102-067
Fax: 038-391-043

กำหนดออก

ปีละ 2 ฉบับ

ค่าสมาชิกวารสาร

ปีละ 150 บาท (รวมค่าส่ง)

การส่งต้นฉบับบทความ

ติดต่อส่งต้นฉบับได้ที่
กองบรรณาธิการวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

การสมัครเป็นสมาชิก

ยื่นใบสมัครสมาชิก พร้อมเงินสดหรือธนาณัติสั่งจ่าย ปทฝ.มหาวิทยาลัยบูรพา ในนาม นางศรีวรรณ ยอดนิล
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

บทบรรณาธิการ

วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคมปีที่ 11 ฉบับที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2558 ภาคเรียนที่ 2 (มกราคม 2559 – มิถุนายน 2559) ฉบับนี้นำเสนอบทความวิชาการ และบทความวิจัยของนักวิชาการด้านการศึกษาและการพัฒนาสังคมซึ่งประกอบด้วยบทความวิชาการจำนวน 2 เรื่องได้แก่ บทความวิชาการด้านดนตรีไทยเรื่อง “บัวลอยทางยามสอง” และ บทความวิชาการด้านการศึกษาเรื่อง “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน” และบทความวิจัยจำนวน 25 เรื่อง ตัวอย่างเช่น บทความวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัสที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา” “การพัฒนาแบบทดสอบอภิปัญญาวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่3” “การสร้างตัวตนความเป็นแม่ในสังคมชายเป็นใหญ่” และ “การสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า” รวมทั้งบทความวิจัยด้านการศึกษาและการพัฒนาสังคมที่น่าสนใจอื่น ๆอีกจำนวนมาก

ในนามกองบรรณาธิการวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม ขอขอบคุณนักวิจัยและนักวิชาการผู้เขียนบทความ รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ประเมินบทความทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ต่อวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคมด้วยดีเสมอมา อีกทั้งขอขอบคุณสมาชิกผู้อ่านทุกท่านที่ให้การสนับสนุนวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคมตลอดระยะเวลา11ปีที่ผ่านมา แล้วพบกันใหม่ในฉบับหน้า

รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทบรรณาธิการ 4

บทความวิชาการ

บัวลอยทางยามสอง 7
(ดร.ชูชาติ พิณพาทย์)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน 22
(วิภาพรรณ พินลา)

บทความวิจัย

ผลการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรี 35
(จิดาภา สุวรรณ, ดร.วรากร ทรัพย์วิระปกรณ์)

การพัฒนาชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอน โดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง สำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 48
(นคร ละลอกน้ำ, ดร.พงศ์ประเสริฐ หกสุวรรณ, ดร.ทิพย์เกสร บุญอำไพ)

การสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า 59
(อรวรรณ คุณสนอง, ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล, ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง)

การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้วิชาเคมีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก (Active Learning): กรณีศึกษาโรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา 71
(นิติธรรม จันทร์แจ่ม, ดร.นพมณี เชื้อวัชรินทร์, ดร.สพลณภัทร์ ศรีแสนยงค์)

ทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลของนิสิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย: การบูรณาการศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยสู่การสอนในบริบทท้องถิ่นชลบุรี 83
(ดร.ศิรประภา พฤทธิกุล)

การพัฒนาหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา 97
(สิริยุพิน ศุภ์ธนัชภัคชนา, ดร.วิชิต สุรัตน์เรืองชัย, ดร.ฉลอง ทับศรี)

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร 109
(โรจน์รวี พจน์พัฒนพล, ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล, ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง)

ยุทธศาสตร์การจัดการที่ดินของรัฐ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด 119
(นาวาเอก (พิเศษ) เกียรติ์ชาย นาคสุขไพบูลย์, ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง, ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล)

พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร 130
(กรกฤช ตันติจารุภัทร์, ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง, ดร.ศรีวรรณ ยออดนิล)

บทบาทของวัดป่ากับกระบวนการพัฒนาคนและสังคม 141
(กัลยลักษณ์ อยู่เย็น, ดร.จันทร์ชลี มาพุทธ, ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 154
(ศรีพักตร์ ปั้นน้อย, ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง, ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล)

การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 166
(ดร.ดุสิต ขาวเหลือง)

รูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา 179
(เกล็ดนที ไชยชนะ, ดร.กนก สมะวรรธนะ, ดร.สนิท ตีเมืองซ้าย)

การพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 189
(ดร.อุทิศ บำรุงชีพ)

การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา: กรณีศึกษารายวิชาการศึกษากับสังคม 201
(ดร.วรวุฒิ เพ็งพันธ์)

ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 213
(ดร.พักตร์วิภา โพธิ์ศรี)

การสร้างตัวตนความเป็นแม่ในสังคมชายเป็นใหญ่ 223
(สุธิดา สองสีดา, ดร.สุรวุฒิ ปัดไธสง)

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจสำหรับพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้า ธุรกิจยานยนต์อีซูซุ ในภาคตะวันออก ประเทศไทย 235
(นภาพิไล ลัทธศักดิ์ศิริ, ดร.สุพัตรา ประดับพงศ์)

เหตุผลของการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 247
(นราศักดิ์ กล่ำสี, ดร.สฎายุ ธีระวณิชตระกูล, ดร.ผลาดร สุวรรณโพธิ์)

สหบททางธรรมชาติ : รงควัตถุจากธรรมชาติโดยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีสะอาดสู่การสร้างสรรค์ทางศิลปศึกษา 258
(บุญเสริม วัฒนกิจ, โกสุม สายใจ, สุชาติ เถาทอง, เอกพงษ์ สุวัฒนมาลา)

การศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 270
(สิทธิชัย คูเจริญสิน, ดร.ดุสิต ขาวเหลือง, ดร.มานพ แจ่มกระจ่าง)

การพัฒนาศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครู เพื่อการบริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออก 282
(ดร.สุเมธ งามกนก)

การพัฒนาแบบทดสอบอภิปัญญาวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 293
(ธนาวุฒิ ลาตวงษ์, ดร.ชนินันท์ พฤกษ์ประมูล, ดร.ณสรรค์ ผลโภค, ดร.มนัส บุญประกอบ)

การศึกษาการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสาม 306
(ระพินทร์ ฉายวิมล)

ปฏิบัติการการสร้างตัวตนของนักมวยไทย 316
(วาสนา โล่ห์สุวรรณ)

วรรณกรรมวิจารณ์

ถอดรหัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสอนกระบวนการคิด 327
(ดร. ศรีวรรณ ยอดนิล)

บัวลอยทางยามสอง

ดร.ชูชาติ พิณพาทย์*

ดนตรีไทยเป็นดนตรีประจำชาติ ที่อยู่คู่กับคนไทยมาตั้งแต่โบราณ และได้นำดนตรีไทยมาใช้สังคม โดยความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้เกิด พิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น และยึดถือปฏิบัติกันมาจนกลายเป็นดนตรีพิธีกรรม ดนตรีถูกนำไปใช้ในพิธีกรรม และงานต่าง ๆ เช่น งานบวช งานทำบุญ งานศพ หรืออาจจะสรุปได้ว่า ดนตรีถูกนำไปใช้ในงานมงคล และงานอวมงคลวงบัวลอย เป็นวงดนตรีไทยประเภทหนึ่งที่มีมาแต่โบราณ เป็นวงดนตรีขนาดเล็ก ใช้ในงานอวมงคล สมัยก่อนจะใช้เฉพาะการประโคมศพเจ้านาย (การบรรเลงงานอวมงคล เรียกว่า การประโคมศพ) วงบัวลอยเป็นวงที่ผู้บรรเลงจะต้องมีความสามารถสูง และมีฝีมืออย่างมาก จึงจะบรรเลง ได้อรรถรสในงานพระราชพิธี พระเมรุและถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2539 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีการบรรเลงของวงบัวลอย ในงานพระราชพิธีครั้งนั้นด้วย

คำว่าบัวลอย ได้ใช้เรียกกันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน มีผู้ให้ความหมายของคำว่า บัวลอย ดังนี้สมเด็จกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (2505, หน้า 263-264) ทรงมีความเห็นว่า “คำว่าบัวลอยก็เป็นเพราะชื่อเพลงที่เป่าไม่ใช่เรื่องนางหงส์

คำกล่าวดังกล่าวได้แบ่ง บัวลอยเป็นชื่อเพลงสำหรับนางหงส์เป็นวงปี่พาทย์นางหงส์

พระยาอนุมานราชธน (2505, หน้า 250-251) “ครั้งโบราณการประโคมศพ ตามปกติใช้กลองมลายู 2 คู่ ปี่ 1 เลา เรียกกันเป็นสามัญว่า กลอง 4 ปี่ 1 ประโคมเป็นเพลงบัวลอยเป็นระยะตลอดรุ่ง การบรรเลงเพลงบัวลอยประโคมศพใช้กลองมลายู 1 คู่ ปี่ 1 เลา ฆ้องเหม่ง 1”

วงบัวลอยเกือบจะสูญหายไปแล้ว ได้พบคำกล่าวในพระราชวิจารณ์ของสมเด็จกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงมีถึงเจ้าคุณพระยาอนุมานราชธน ในหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ ว่า “....เพลงเรื่องบัวลอย ไม่มีใครเขาทำกันมานานแล้วฉันคิดจะฟื้นขึ้นให้ทำเมื่อครั้งทำศพยายคราวหนึ่งแล้ว ไม่ใช่ลำบากแต่ที่จะหาคนเล่นไม่ได้ แม้เครื่องเล่นคือเหม่งก็หาไม่ได้ มีแต่ของข้าหลวงสำหรับตีแห่ ก็ต้องไปยืมมา.....” (นริศรานุวัดติวงศ์, 2538, หน้า 259)

เมื่อพจนานุกรมศัพท์ ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์ ได้ให้ความหมายของคำว่าบัวลอยไว้ว่า “วงบัวลอยเป็นวงดนตรีไทยแบบหนึ่งที่ใช้ประโคมศพ... ภายหลังได้ลดจำนวนกลองมลายูลงเหลือเพียง 2 ใบ และเรียก วงลักษณะนี้ว่า “วงบัวลอย” เพราะใช้เพลงบัวลอยเป็นหลักสำคัญในการบรรเลง.....” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2540, หน้า 145)

ข้อมูลดังกล่าวเป็นเครื่องยืนยันว่าวงบัวลอยนั้นมีมาแต่โบราณ โดยที่บางครั้งเกือบจะสูญหายไปแล้ว อาจเป็นเพราะว่าผู้บรรเลงนั้นหาได้ยาก หรือว่าไม่เป็นที่นิยมใช้กัน วงบัวลอยนั้นใช้ในการประโคมศพ และใช้ในการประชุมเพลิง ปัจจุบันวงบัวลอยจะยังนิยมบรรเลงในหมู่นักดนตรี แต่ในสังคมส่วนใหญ่ไม่มีใครรู้จักวงบัวลอย บทความฉบับนี้จึงมีจุดมุ่งหมายต้องการที่จะเผยแพร่เพื่อให้เกิดประโยชน์กับบุคคลทั่วไปที่สนใจ ผู้ที่ศึกษาทางด้านดนตรี และเพื่อมิให้ “วงบัวลอยเฉพาะทางยามสองของครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)” สูญหายไปจากคนไทยสืบต่อไป

*อาจารย์ประจำภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ในบทความบัวลอยยามสองนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้บัวลอยยามสองของท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้เผยแพร่ เป็นที่รู้จัก เพื่อเป็นประโยชน์ต่อแวดวงการศึกษาดนตรี ในบทความนี้จะเรียบเรียงเฉพาะบัวลอยทางยามสองของครูหลวงประดิษฐ์ไพรเราะ ที่มีตระกูลนักดนตรี เป็นผู้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันเท่านั้น

ประวัติความเป็นมาของบัวลอยทางยามสอง

บัวลอยยามสองของครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ท่านได้เรียบเรียงเพลงสำหรับการบรรเลงไว้ไม่เหมือนทางบัวลอยของทางครูท่านอื่น ท่านได้ต่อเพลงบัวลอยยามสองให้กับนายสุข นักดนตรี จากนั้นนายสุขก็ได้ต่อเพลงบัวลอยยามสองให้กับบุตร มีการสืบทอดและเผยแพร่ต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์ครูชฎิล นักดนตรี (2 ส.ค. 2558) ได้กล่าวว่า “การศึกษาหรือการต่อเพลงชุด บัวลอย กับท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จำวัน เดือน ปี ไม่ได้ พอนึกได้ว่าหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2486-2487) ที่บ้านคุณลุงเทียน คุ้งลมทวน ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องกับท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ท่านครูได้ขนเครื่องดนตรีไทยของท่านไปที่บ้านคุณลุงเทียน ซึ่งตอนนั้นคุณพ่อสุข นักดนตรีได้บอกกับพวกเราว่าจะไปต่อเพลงชุดบัวลอยกับท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งตามประเพณีแล้วการต่อเพลงบัวลอยนั้นท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้บอกกับพวกเราว่าต้องต่อใกล้กับสถานที่ที่มีน้ำไหลผ่าน พอดีบ้านคุณลุงเทียนตั้งอยู่ริมแม่น้ำแม่กลองพอดี จึงขอเสื่อคุณลุงเทียนมาปูข้างตลิ่งหน้าบ้าน แล้วเริ่มต่อเพลงชุดบัวลอยกันเลย ผมทราบภายหลังว่า เพลงชุดบัวลอยที่พวกเราได้ต่อนั้นเป็นทางยามสองซึ่งจำนวนเพลงไม่เท่ากับทางยามหนึ่ง ทั้งนี้ข้าพเจ้าได้ทราบจากพี่ชายของข้าพเจ้าคือ พี่ศิริ นักดนตรี ว่าเป็นทางพิเศษ เรียกว่า ทางสมุทรสงคราม พี่ศิริ นักดนตรี ได้เล่าว่าตอนที่อยู่กรมประชาสัมพันธ์ว่าพี่เคยคุยกับพี่จำเนียร ศรีไทยพันธุ์ พี่เนียรบอกว่าทางนี้เป็นทางเพลงที่นักดนตรีหลายคนกำลังตามหาอยู่ แต่ไม่รู้จะไปต่อกับใคร ก็นับว่าพวกเราโชคดี จากนั้นก็มาต่อบัวลอยทางนี้ให้กับ ดร.ชูชาติ พิณพาทย์ กลองให้กับ นายไชยวัฒน์ พิณพาทย์ ต่อมาก็ได้ต่อให้กับ สุพจน์ ศุขสายชล ทั้งนี้ ข้าพเจ้าหวังว่า บัวลอยยามสองนี้ หรือทางสมุทรสงครามคงจะไม่สูญหายไปไหนคิดว่า ดร.ชูชาติ พิณพาทย์ คงต่อให้กับลูกศิษย์ต่อไป”

ด้วยที่ครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้ต่อเพลงบัวลอยทางยามสองกับนายสุข นักดนตรี และนายสุข นักดนตรี ยังได้ถ่ายทอดให้กับบุตร นับเป็นสิ่งที่ดีที่บัวลอยยามสองของครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ยังมีผู้ที่ได้รับการสืบทอดและบรรเลงกันในปัจจุบัน

ข้อปฏิบัติในการต่อเพลงบัวลอยทางยามสอง

ครูศิริ นักดนตรี (22 พ.ค. 2543) ครูชฎิล นักดนตรี (2 ส.ค. 2558) และผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดเพลงบัวลอยยามสองได้กล่าวไว้ว่า ผู้ที่จะต่อเพลงบัวลอยจะต้องผ่านการบวชเรียนมาก่อน ต้องมีความชำนาญในเครื่องมือที่จะบรรเลงและควรต่อเพลงพร้อมกันทั้งวง เพื่อประโยชน์ในการบรรเลง ต้องอาศัยความพร้อมเพรียงมีผลดีต่อการบรรเลง ขั้นตอนในการต่อเพลง ผู้ที่เรียนต้องนำเครื่องกำนล ประกอบไปด้วย เงินกำนลจำนวน 106 บาท ดอกไม้ ธูปเทียน นำใส่ขันไปมอบให้ครู

- ครูผู้สอนจะนำเครื่องกำนลไปบูชาดุริยเทพ โดยจุดธูปเทียน บูชา
- ครูจะนำกล่าว คำบาพระรัตนตรัย ให้ผู้เรียนกล่าวตาม
- ครูนำกล่าวบูชาดุริยเทพ
- ครูให้ผู้เรียนอธิฐาน ขอพรจากดุริยเทพ

เมื่อเริ่มทำการต่อ จะต้องไปทำการต่อที่วัด และต้องมีทางน้ำไหล รวมถึงการซ้อมเพลงบัวลอยทุกครั้งด้วย เหตุผลเกี่ยวกับความเชื่อว่าเพลงบัวลอยนั้นเป็นเพลงอัปมงคล การต่อเพลงที่วัดที่ต้องมีทางน้ำไหลผ่านนั้นเพื่อเป็นการให้ความไม่ดีทั้งหลายสิ่งอัปมงคลนั้นได้ผ่านน้ำไปเป็นการชะล้าง ซึ่งครูผู้ต่อและผู้บรรเลงจะ

ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดอย่างต่อเนื่องตลอดการต่อเพลงจนจบ เมื่อต่อเพลงบัวลอยจบจะต้องทำพิธีไหว้ครู ครูผู้สอนอาจจะอนุโลม การไหว้ครูบัวลอยให้รวมกับการไหว้ครูก็ได้ ถือว่าเป็นการสิ้นสุดของการศึกษาเพลงบัวลอย

การสืบทอดเพลงบัวลอยทางยามสอง

ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) ได้ถ่ายทอดเพลงบัวลอยทางยามสองให้กับ นายสุข นักดนตรี บิดาของครูศิริ นักดนตรี ครูชฎิล นักดนตรี และนายด้วง นักดนตรี จนเป็นวงบัวลอยที่สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดสมุทรสงครามเป็นอย่างมากผู้บรรเลงในวงบัวลอยของนายสุข นักดนตรี ประกอบด้วย

ลำดับที่	ชื่อ -นามสกุล	เครื่องดนตรี
1	นายด้วง นักดนตรี	ปี่ชวา
2	นายศิริ นักดนตรี	กลองแขกตัวผู้
3	นายชฎิล นักดนตรี	กลองแขกตัวเมีย
4	นายสุข นักดนตรี	เหม่ง

ต่อมาเมื่อนายสุข นักดนตรี และบุตรชายนายด้วง นักดนตรี ได้เสียชีวิต ครูศิริ นักดนตรี และครูชฎิล นักดนตรี ได้ถ่ายทอดเพลงบัวลอยให้กับลูกศิษย์โดยมีผู้ได้รับการถ่ายทอดเพลงบัวลอยทางยามสอง ดังนี้

1. นายเกษม วิไล เป็นศิลปินชาวจังหวัดสมุทรสงคราม ได้รับการถ่ายทอดแต่เนื่องจากไม่มีผู้บรรเลงเครื่องหนังและเหม่ง จึงไม่มีวงบรรเลง

2. กลุ่มนายอนงค์ แสงทับทิม เป็นศิลปินในจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย ผู้บรรเลงในวงบัวลอย ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อ -นามสกุล	เครื่องดนตรี
1	นายอนงค์ แสงทับทิม	ปี่ชวา
2	นายมนตรี ดนตรีเจริญ	กลองแขกตัวผู้
3	นายสมยศ สระเสือ	กลองแขกตัวเมีย
4	นายสมนึก แสงทับทิม	เหม่ง

3. กลุ่มนายบุญมา มานะสืบ เป็นศิลปินดนตรีในจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย ผู้บรรเลงบัวลอย ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อ -นามสกุล	เครื่องดนตรี
1	นายบุญมา มานะสืบ	ปี่ชวา
2	นายสมพร จินดา	กลองแขกตัวผู้
3	นายสมพงศ์ แซ่ตั้น	กลองแขกตัวเมีย
4	นายสันทัศน์ ผาดศรี	เหม่ง

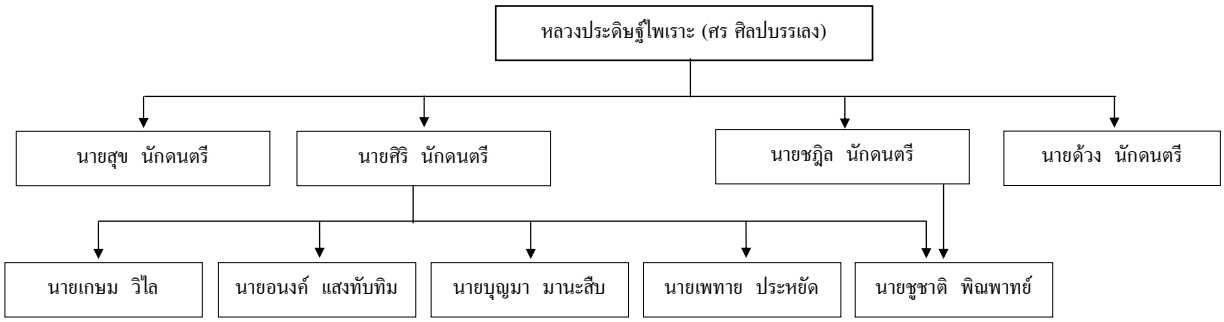
4. กลุ่มนายเพทาย ประหยัด เป็นศิลปินจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย ผู้บรรเลงในวงบัวลอย ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อ -นามสกุล	เครื่องดนตรี
1	นายเพทาย ประหยัด	ปี่ชวา
2	นายพิชาญ ชัยสมิต	กลองแขกตัวผู้
3	นายสาธิต กิจวิริยะ	กลองแขกตัวเมีย
4	นายอำภา ศรีวงษา	เหม่ง

5. กลุ่มนายชูชาติ พิณพาทย์ อาจารย์สอนดนตรีไทย มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย ผู้บรรเลงในวงบัวลอย ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อ -นามสกุล	เครื่องดนตรี
1	นายชูชาติ พิณพาทย์	ปี่ชวา
2	นายไชยวัฒน์ พิณพาทย์	กลองแขกตัวผู้
3	นายสุพจน์ ศูขสายชล	กลองแขกตัวเมีย
4	นายนพรัตน์ พิณพาทย์	เหม่ง

แผนผังแสดงการสืบทอดเพลงบัวลอยทางยามสอง

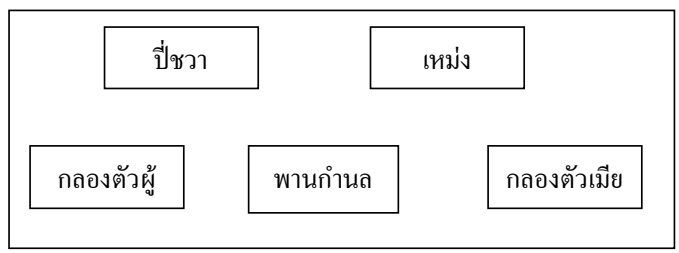
หมายเหตุ ปัจจุบันมี 2 กลุ่ม ที่เผยแพร่วงบัวลอยทางยามสอง คือ กลุ่มนายบุญมา มานะสืบ และกลุ่มนายชูชาติ พิณพาทย์

เครื่องดนตรีที่ใช้ในวงบัวลอย

วงบัวลอยหรือปี่ 1 กลอง 4 เป็น วงดนตรีไทยขนาดเล็ก ใช้ลักษณะนามเรียกเป็นวง หรือเรียกเป็นสำรับก็ได้ ซึ่งประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

- ปี่ชวา 1 เลา
- กลองมลายู 1 หรือ 2 คู่ พร้อมไม้ตี
- เหม่ง 1 ใบ

รูปแบบการจัดวงบัวลอย

ด้านหน้าเวที

พิธีไหว้ครูก่อนการบรรเลง

การบรรเลงวงบัวลอยแต่ละครั้ง ต้องมีการทำกำนลก่อนการบรรเลง ในเครื่องกำนลนั้นจะต้องประกอบด้วย พาน ใส่ดอกไม้ธูปเทียน เงินค่ากำนล ซึ่งมีคาถากำกับดังนี้

คาถาทำเครื่องกำนล

นะโมตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทธัสสะ (ว่า 3 จบ)

อิมัง อัคคี พาหูบุปผัง ครูอาจารยัง วะรังคันธัง ปฏิคันหาหิ อะหังเทมิ

ทุติยัมปิ อิมัง อัคคี พาหูบุปผัง ครูอาจารยัง วะรังคันธัง ปฏิคันหาหิ อะหังเทมิ

อิมัง อัคคี พาหูบุปผัง ครูอาจารยัง วะรังคันธัง ปฏิคันหาหิ อะหังเทมิ

ตะติยัมปิ อิมัง อัคคี พาหูบุปผัง ครูอาจารยัง วะรังคันธัง ปฏิคันหาหิ อะหังเทมิ

อิมัง อัคคี พาหูบุปผัง ครูอาจารยัง วะรังคันธัง ปฏิคันหาหิ อะหังเทมิ

คาถาลาเครื่องกำนล

เสสัง มังคะลา ยาจามิ

เพลงบัวลอยทางยามสอง

เพลงบัวลอยทางยามสอง เป็นทางเพลงของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มีด้วยกัน 12 เพลง ประกอบด้วยเพลงดังต่อไปนี้

ลำดับที่	ชื่อเพลง	ลำดับที่	ชื่อเพลง
1	รัวสามลา	7	รัวลาเดียว
2	บัวลอย	8	ยะหรั่น
3	นางหน่าย	9	กระดีดี่
4	ชักฟืนสามดุ้น	10	บัดพลี
5	รัวลาเดียว	11	รัวลาเดียว
6	ไฟชุม	12	นางหงส์ทางกาจับปากโลง

ตารางเปรียบเทียบเพลงบัวลอยแต่ละสำนัก

ทางหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)		พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน)	หมื่นตันตริการเจนจิต (สาย ศศิผลิน)	พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์)	ไม่ทราบชื่อที่มา
ยามหนึ่ง (06.00 น. และ 18.00 น.)	ยามสอง (12.00 น. และ 24.00 น.)				
1. รัวสามลา	1. รัวสามลา	1. รัวสามลา	1. รัวสามลา	1. รัวสามลา	1. รัวสามลา
2. บัวลอย	2. บัวลอย	2. บัวลอย	2. บัวลอย	2. บัวลอย	2. บัวลอย
3. นางหน่าย	3. นางหน่าย	3. นางหน่าย	3.นางหน่าย	3.นางหน่าย	3. นางหน่าย
4. รัวลาเดียว	4. ชักฟืนสามดุ้น	4. รัวลาเดียว	4. รัวลาเดียว	4. รัวลาเดียว	4. รัวลาเดียว
5. ไฟชุม	5. รัวลาเดียว	5.ไฟชุม	5. ไฟชุม	5. ไฟชุม	5. กระดีดี่
6. รัวลาเดียว	6. ไฟชุม	6. เพลงเร็วบรเทศ	6. แร้งกระพือปีก	6. เพลงเร็ว	6. แร้งกระพือปีก
7. นางหงส์ทางกาจับปากโลง	7. รัวลาเดียว	7. รัวลาเดียว	7. รัวลาเดียว	7. รัวลาเดียว	7. รัวลาเดียว
	8. ยะหรั่น (หรือย่าหรั่น)	8. นางหงส์ทางหลวงหรือนางหงส์ทางวัดสระเกศ	8. นางหงส์	8. นางหงส์ทางหลวง	8. กาจับปากโลง
	9. กระดีดี่ (กระดีหรี่)				9. นางหงส์
	10. บัดพลี				
	11. รัวลาเดียว				
	12. นางหงส์ทางกาจับปากโลง				

หมายเหตุ - กระดีดี่หรือกระดีหรี่
- เพลงนางหงส์ทางหลวงหรือทางวัดสระเกศหรือทางจับปากโลง
- นางหน่ายหรือหนังหน่าย

เพลงบัวลอยยามสองทาง หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

เพลง รัวสามลา

- - รร	- ซ๋ - -	มรดร	- ซ๋ - -	- - - -	- - รดล	- - - -	- - - ล
- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ทั่ม	~~~~~~	~~~~~~

- - - ซ	- - - ล	- - - ซ	- - - ด	- - - ซ	- - - ล	- - - ซ	- - - ด
- - - โจ๊ะ	- - - จ๊ะ	- - - ติง	- - -ทั่ม	- - - โจ๊ะ	- - - จ๊ะ	- - - ติง	- - -ทั่ม

- ซ - ล	- ซ - ด	- ซ- ล	- ซ - ด	- ซ- ล	- ซ - รด	มรฟม	ซฟ - ฟ
- โจ๊ะ- จ๊ะ	- ติง-ทั่ม	- โจ๊ะ- จ๊ะ	- ติง-ทั่ม	- โจ๊ะ- จ๊ะ	- ติง-ทั่ม	- โจ๊ะ- จ๊ะ	- ติง-ทั่ม

- - - ซฟ	- - - ท	- - - ม	- - - ซฟ	- - - ม	- - ซฟ	ม- ซฟ	ม- ซฟ
- โจ๊ะ- จ๊ะ	- ติง-ทั่ม	- โจ๊ะ- จ๊ะ	- ติง-ทั่ม	- โจ๊ะ- จ๊ะ	- ติง-ทั่ม	- โจ๊ะ- จ๊ะ	- ติง-ทั่ม

มซฟมซฟ	มซฟมซฟ	มซฟมซฟ	มซฟมซฟ	- - - -	- - - ซ	- - - -	- - - ลซ
- โจ๊ะ- จ๊ะ	- ติง-ทั่ม	- โจ๊ะ- จ๊ะ	- ติง-ทั่ม	- โจ๊ะ- จ๊ะ	- ติง-ทั่ม	- โจ๊ะ- จ๊ะ	- ติง-ทั่ม

- - - ด	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - ซฟ	- - - ม	- - -ซฟ	- ม -ซฟ
โจ๊ะจ๊ะติงทั่ม	โจ๊ะจ๊ะติงทั่ม	โจ๊ะจ๊ะติงทั่ม	โจ๊ะจ๊ะติงทั่ม	โจ๊ะจ๊ะติงทั่ม	โจ๊ะจ๊ะติงทั่ม	โจ๊ะจ๊ะติงทั่ม	โจ๊ะจ๊ะติงทั่ม

- ม -ซฟ	- - - ม	- - - ร	- - - ด	รดฟ - ร	- - -ด	รดฟ - ซ	- ด- ฟร
โจ๊ะจ๊ะติงทั่ม	โจ๊ะจ๊ะติงทั่ม	โจ๊ะจ๊ะติงทั่ม	โจ๊ะจ๊ะติงทั่ม	โจ๊ะจ๊ะติงทั่ม	โจ๊ะจ๊ะติงทั่ม	โจ๊ะจ๊ะติงทั่ม	โจ๊ะจ๊ะติงทั่ม

- ด- ฟร	ดฟรดฟร	ดฟรดฟร	ดฟรดฟร	- - - ร	- - - ร	ดทดร- ร	- - - ร
ติงทั่มติงทั่ม	ติงทั่มติงทั่ม	ติงทั่มติงทั่ม	ติงทั่มติงทั่ม	- - - -	- - - -	- - ติงทั่ม	~~~~~~

กลับต้นบรรทัดที่ 2 สองรอบ

เพลง บัวลอย

ท่อน 1

- - - -	- - ดด	- - - ท	- - - ด	- - - ร	- ฟ - ท	- - - ด	รดทดร - ร
				---โจ๊ะ	---ติง	---ทั่ม	---ติง
- รด	ซด - ฟ	ม - ซฟ	- ม - ร	- ฟ - ท	- ด - ร	- ฟ - ร	ดทรด - ด
	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-ทั่ม-ทั่ม	-ติง-ติง	-โจ๊ะ-จ๊ะ	ติงทั่ม-ติง	-โจ๊ะ-จ๊ะ	ติงทั่ม-ติง

ท่อน 2

- ซ - ด	- ท -ด	รฟทฟมรด	มรดมรม	ทดรร -ร	- ฟ - ด	- ท - ด	ทร-ฟรดทด
- - - -	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-ทั่ม-ทั่ม	-ติง-ติง	-โจ๊ะ-จ๊ะ	ติงทั่ม-ติง	-ทั่ม-ทั่ม	ติงทั่ม-ติง

ท่อน 3

- ซ - ด	- ท - ด	มรมฟซ	- - ซฟมร	รดทดร	- - - ฟ	- ม - ฟ	มฟ - มฟซ
- - - -	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-ติงติงติง	-โจ๊ะ-จ๊ะ	ติงทั่ม-ติง	-ทั่ม-ทั่ม	ติงทั่ม-ติง

- - - ซ	- ด -ฟ	- ม - ฟ	มฟ - มฟซ	- - - ฟ	มซ - ร	ฟรด - ท	- ด - ร
----	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-ทั่ม-ทั่ม	-ติง-ติง	---ทั่ม	-ติง-ทั่ม	ติง-โจ๊ะจ๊ะ	ติงติง-ทั่ม

- - - -	- ฟ - ด	- - ทด	รดฟท ดร	- - - -	- ฟ - ด	- - ทด	ทรดทรด
ติง---	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-ติงติงติง	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-ติง-ติง	-ทั่มติงทั่ม	-ติง-ทั่ม

ท่อน 4

- - - -	- ซ - ล	ซดซล	ทด - ดด	- - - -	- ซ - ด	รด ซ - ด	- ร - ม
----	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-ติงติงติง	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-ติงติงติง	-ทั่มติงทั่ม	-ติง-ทั่ม

-ซ๋-ด๋	--มรด	มรด-ซล	ซ๋ลรมรด	- - รซ๋	- ด -ร	มรด - ร	ดรดล - ด
ติง---	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-ติงติงติง	---ทั่ม	-ติง-ทั่ม	ติงโจ๊ะ-จ๊ะ	ติงติง-ทั่ม

กลับต้นท่อน 2 และจบท่อน 3

เพลง นางหน่าย

ท่อน 1

- - - ร	มรซ๋ - ด	- รดล	- ด - ร	- - - ร	รมซ๋ด	- รดล	ด - - -
- - - ติง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- ติง -ติง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- ติง -ติง	- ทั่ม - ติง	- ทั่ม - ติง	- ติง - ทั่ม

- - - ร	รมซ๋-ด	- รดล	- ด - ร	- - - ร	รมซ๋ด	- รดล	ด - - -
- - - ติง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- - ติง ติง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- ติง - -	- ทั่ม -ติง	-ทั่ม - ติง	- ติง - ทั่ม

ท่อน 2

- ล - ร	- ด - ล	- ซ - ล	- ด - ร	- - มร	- ซ๋ -ด	- รดล	ด - - -
- - ติง ติง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- ติง - ทั่ม	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- ติง - -	- ทั่ม -ติง	-ทั่ม- ติง	- ติง - ทั่ม

	- ด - ล	- ซ - ล	- ด - ร	- - ม͡ร	- ซ̣ -ด	- ร͡ดล	ด - - -
- - ติง ติง	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- ติง - ทั่ม	- โจ๊ะ - จ๊ะ	- ติง - -	- ทั่ม - ติง	- ทั่ม- ติง	- ติง - ทั่ม

ท่อน 3

- ล - ร	- ด - ล	- ซ - ล	- ด - ร	- - ม͡ร	- ด - ซ̣	- - ล̣ซ̣	- ด - ร
- - โจ๊ะจ๊ะ	ติงติง-ทั่ม	ติง-โจ๊ะจ๊ะ	- ตริง - ทั่ม	ติง - ทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	- ติง - ทั่ม

- มซร	มรดล	- ซ - ล	- ด - ร	- - มร	- ซ̣ - ด	- รดล	ด - - -
- - โจ๊ะจ๊ะ	ติงติง-ทั่ม	ติง-โจ๊ะจ๊ะ	- ตริง - ทั่ม	ติง - ทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	- ติง - ทั่ม

- ล - ร	- ด - ล	- ซ - ล	- ด - ร	- - ม͡ร	- ด - ซ̣	- - ล̣ซ̣	- ด - ร
- - โจ๊ะจ๊ะ	ติงติง-ทั่ม	ติง-โจ๊ะจ๊ะ	- ตริง - ทั่ม	ติง - ทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	- ติง - ทั่ม

- มซร	มรดล	- ซ - ล	- ด - ร	- - มร	- ซ̣ - ด	- รดล	ด - - -
- - โจ๊ะจ๊ะ	ติงติง-ทั่ม	ติง-โจ๊ะจ๊ะ	- ตริง - ทั่ม	ติง - ทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	- ติง - ทั่ม

กลับต้น

เพลง ชักฟืนสามดุ้น

ท่อน 1

ซมรด	- ซ - ล	- - - -	- ซ - ด	- - รด	- ซ - ล	รรซร	ดลดร
- - - -	- - -ตริง	~~~~~~	- - -ทั่ม	~~~~~~	- - -ตริง	~~~~~~	- - -ทั่ม

- - - -	ดรมซ	- - ดร	มรดล	- - ซล	ซลดร	มรดร	มฟซฟ
- - - -	- - -ติง	~~~~~~	ทั่ม~~~	โจ๊ะจ๊ะ-ติง	-ทั่ม-ติง	โจ๊ะจ๊ะ-ติง	-ทั่ม-ติง

รรซร	ดลดร	มรดร	มฟซฟ	รรซร	ร͡ดลดร	ซมรด	รดซด
-ทั่มทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	-ทั่มทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	โจ๊ะจ๊ะทั่มติง	โจ๊ะจ๊ะทั่มติง	โจ๊ะจ๊ะทั่มติง	ทั่มติง-ทั่ม

เที่ยวกลับเปลี่ยน 2 บรรทัดแรกเป็น

ซมรด	- ซ - ล	- - - -	- ซ - ด	- - รด	- ซ - ล	รรซร	ดลดร
โจ๊ะจ๊ะ-ติง	-ทั่ม-ติง	- - - -	-ทั่ม-ติง	-ทั่ม-ติง	-ติง-ทั่ม	โจ๊ะจ๊ะ-ติง	-ทั่ม-ติง

- - - -	ดรมซ	- - ดร	มรดล	- - ซล	ซลดร	มรดร	มฟซฟ
- - - -	-ทั่ม-ติง	-ทั่ม-ติง	-ติง-ทั่ม	โจ๊ะจ๊ะ-ติง	-ทั่ม-ติง	โจ๊ะจ๊ะ-ติง	-ทั่ม-ติง

เที่ยวกลับบรรทัดสุดท้ายเปลี่ยนเป็น

รรซร	ดลดร	มรดร	มฟซฟ	รรซร	ร͡ดลดร	มรซด	รมฟซ
-ทั่มทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	-ทั่มทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	โจ๊ะจ๊ะทั่มติง	โจ๊ะจ๊ะทั่มติง	โจ๊ะจ๊ะทั่มติง	ทั่มติง-ทั่ม

ท่อน 2

- - - -	- - ลซ	- ซซซ	- - - ม	- - ซร	- ดรมซ	ม - - -	ซลดซ
----	-โจ๊ะ-ติง	-โจ๊ะ-ติง	-ติง-ทั่ม	-ติง-ทั่ม	ติงทั่ม-ติง	-โจ๊ะ-ติง	-ทั่ม-ตริง

- - - -	- ล- ซ	- ซซซ	- - - -	- ฟฟฟ	- ม - ฟ	- มฟซ	ลซฟม
----	-โจ๊ะ-ตริง	-ทั่ม-ตริง	----	-โจ๊ะ-ตริง	-ทั่ม-ตริง	-ทั่ม-ตริง	-ติง-ทั่ม

รรซร	รดลดร	มรดร	มฟซฟ	รรซร	ร͡ดลดร	มรซด	รมฟซ
-ติง-ทั่ม	-ติง-ทั่ม	-ตริง-ทั่ม	-ตริง-ทั่ม	ติงทั่มติงทั่ม	ติงทั่มติงทั่ม	ติงทั่มติงทั่ม	ทั่มติงติงทั่ม

กลับต้น

เที่ยวกลับบรรทัดสุดท้ายเปลี่ยนเป็น

รรซร	รดลดร	มรดร	มฟซฟ	รรซร	ร͡ดลดร	ซมรด	รดซด
-ติง-ทั่ม	-ติง-ทั่ม	-ตริง-ทั่ม	-ตริง-ทั่ม	ติงทั่มติงทั่ม	ติงทั่มติงทั่ม	ติงทั่มติงทั่ม	ทั่มติงติงทั่ม

เพลง รัวลาเดียว

- ซ - ด	ม͡รดรม- -	- ซ - ด	มรซม- -	- - - ม	- - - -	- - - ร	- - ม͡ร
----	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-โจ๊ะ-จ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊จ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊จ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊จ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊จ๊ะ

- - ซ͡ม	- - - -	- - - ร	- - - ม͡ร	- - - ซ͡ม	- - - ร	- - - ซ͡ม	- - - ร
โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ

- - ซ͡ม	- ร͡ซล	- ร͡ซม	- ร͡ซม	- ม͡รด	- - - ร	- - - ด	- - ม͡ร
โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ

- - - ด	- - - มร	- ด͡ มร	- ด͡ มร	- ด͡ มร	- - -ร	- - - ด	- - ด͡ล
โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ

- - - ซ	- - ด͡ล	- - - ซ	- - ด͡ล	-ซ͡ดล	-ซ͡ดล	-ซ͡ดล	-ซ-ม
โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	ติงติงติงติง	ติงติงติงติง	ติงติงติงติง	ติงติงติงติง

- - -ร	- - ซม	- - - ร	- -ซม	-รมซ	-รซม	- - -ม	มรดมร
ติงติงติงติง	ติงติงติงติง	ติงติงติงติง	ติงติงติงติง	ติงติงติงติง	ติงติงติงติง	ติงติงติงติง	- -ติงทั่ม

กลับต้น

เพลง ไฟชุม

ท่อน 1

- - ซด	- ร- ด	- - ซด	- ร - ด	- - ซด	- ร- ด	- ม- ร	- ด - ม
- - ทั่มติง	- ทั่ม - ติง	- - ทั่มติง	- ทั่ม - ติง	- - ทั่มติง	- ทั่ม - ติง	ทั่มติงทั่มติง	- ทั่ม - ติง

- - ซด	- ร - ด	ม - ร -	- ด - ม	- - ซด	- ร - ด	- มซร	มรดล
- - ทั่มติง	- ทั่ม - ติง	- - ทั่มติง	- ทั่ม - ติง	- - ทั่มติง	- ทั่ม - ติง	ทั่มติงทั่มติง	- ทั่ม - ติง

- - - -	ดรดซ	- - - -	ดรดล	- - - -	ดรดซ	- - - -	ดรดล
โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	ติงทั่ม - ติง	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	ติงทั่ม - ติง	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	ติงทั่ม - ติง	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	ติงทั่ม - ติง

ดรดซ	ดรดล	ดรดซ	ดรดล	ดซดล	ดซดล	ดลดซ	- ล -ด
- - ทั่มตริง	- - ทั่มตริง	- - ทั่มตริง	- - ทั่มตริง	ทั่มติงทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	- ติง- ทั่ม

กลับต้น

ท่อน 2

- ร - ด	- ท - ด	- ร - ด	- ท - ด	- ร - ด	- ท - ด	รดซด	รมฟซ
- ติง - ติง	- ทั่มติงทั่ม	- ติง - ติง	- ทั่มติงทั่ม	- ติง - ติง	- ทั่มติงทั่ม	- ทั่ม - ทั่ม	- ติงทั่มติง

- - - -	ซลซซ	- - - -	ซลซซ	- - - -	ซลซซ	ลซฟซ	ฟมรด
โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	- ติง - ติง	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	- ติง - ติง	- ติง - ติง	- ทั่มติงทั่ม

- - - -	ซลซซ	- - - -	ซลซซ	- - - -	ซลซซ	ลซฟซ	ฟมรด
โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	- ติง - ติง	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	- ติง - ติง	- ติง - ติง	- ทั่มติงทั่ม

- - - -	ฟร - ด	- ท - ล	- ด - ซ	- - - -	ฟร - ด	- ท -ล	- ด - ซ
- - ติงจ๊ะ	- - ติงจ๊ะ	- - ติงจ๊ะ	- - ติงทั่ม	- - ติงจ๊ะ	- - ติงจ๊ะ	- -ติงจ๊ะ	- - ติงทั่ม

- - - -	ดรดซ	- - - -	ดรดล	- - - -	ดรดซ	- - - -	ดรดล
- - - ทั่ม	- - ตริงทั่ม	- - - ทั่ม	- - ตริงทั่ม	- - - ทั่ม	- - ตริงทั่ม	- - - ทั่ม	- - ตริงทั่ม

ดรดซ	ดรดล	ดรดซ	ดรดล	ดซดล	ดซดล	ดลดซ	- ล -ด
- - ตริงทั่ม	- - ตริงทั่ม	- - ตริงทั่ม	- - ตริงทั่ม	- - ตริงทั่ม	- - ตริงทั่ม	- ทั่ม - ติง	- ติง - ทั่ม

กลับต้น ต่อด้วยเพลงรัวลาเดียว

เพลง ยะหรั่น

- - รร	- ซ๋ - -	รร - ซ๋	- ร - ด	ทด - ซ	- ลทด	ทด - ร	ดรมร
- - -ตริง	โจ๊ะจ๊ะ - -	ตริงโจ๊ะจ๊ะ-	- ตริงทั่มติง	- - ทั่มติง	ทั่มติง - -	ทั่มติงทั่มติง	ทั่มติงโจ๊ะจ๊ะ

- - รร	- ซ - -	รร - ซ	- ร - ด	ทด - ซ	- ลทด	ทด - ร	ดรมร
- - -ตริง	โจ๊ะจ๊ะ - -	ตริงโจ๊ะจ๊ะ-	- ตริงทั่มติง	- - ทั่มติง	ทั่มติง - -	ทั่มติงทั่มติง	ทั่มติงโจ๊ะจ๊ะ

มรซด	รมฟซ	ฟลซฟ	ดฟมฟ	มรดท	ลทดร	มรดร	- ม - ร
- ตริงโจ๊ะจ๊ะ	-ตริงโจ๊ะจ๊ะ	- ตริงโจ๊ะจ๊ะ	- ตริงทั่งติง	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะทั่งติง	โจ๊ะจ๊ะทั่งติง	ทั่งติงโจ๊ะจ๊ะ

มรซด	รมฟซ	ฟลซฟ	ดฟมร	มรดท	ลทดร	มรดร	- ม - ร
- ตริงโจ๊ะจ๊ะ	-ตริงโจ๊ะจ๊ะ	- ตริงโจ๊ะจ๊ะ	- ตริงทั่งติง	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะทั่งติง	โจ๊ะจ๊ะทั่งติง	ทั่งติงโจ๊ะจ๊ะ

มมมร	มมมร	มมมร	มมมร	- - มร	มรมร	มรมร	- ม- ร
- ทั่ม - ตริง	- ทั่ม - ตริง	- ทั่ม - ตริง	- ทั่ม - ตริง	- - ทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	- ติง - ทั่ม

กลับต้น

เพลง กระดีดี่

- - รร	- ซ - -	รร- ซ	- ร - ร	- - รร	- ซ - -	รร - ซ	- ร -ร
- - - ตริง	โจ๊จ๊ะ- -	- ตริงโจ๊ะจ๊ะ	- ตริงทั่มติง	- - ทั่มติง	ทั่มติง - -	ทั่มติงทั่มติง	ทั่มติงโจ๊ะจ๊ะ

- - ฟด	- ท -ด	รดทด	- ร - ร	- - ฟด	- ท - ด	รดทด	- ร- ร
- ตริงโจ๊ะจ๊ะ	- ตริงโจ๊ะจ๊ะ	- ตริงโจ๊ะจ๊ะ	- ตริงทั่มติง	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะทั่มติง	โจ๊ะจ๊ะทั่มติง	ทั่มติงโจ๊ะจ๊ะ

รรรซ	รรรซ	รรรซ	รรรซ	- - รซ	รซรซ	รซรซ	- ร -ซ
- ทั่ม - ตริง	- ทั่ม - ตริง	- ทั่ม - ตริง	- ทั่ม - ตริง	- - ทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	ทั่มติงทั่มติง	- ติง - ทั่ม

กลับต้น

เพลง บัดพลี

- ลซฟ	ซฟมร	มรดร	ดทลซ	- ลซฟ	ซฟมรม	มรดร	ดทลซ
โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	ตริง-ทั่ม	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	ตริง-ทั่ม	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	ตริง-ทั่ม	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	ตริง-ทั่ม

- ทดร	ดทดร	ดทดร	ดทลซ	- ทดร	ดทดร	ดทดร	ดทลซ
โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	ตริง-ทั่ม	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	ตริง-ทั่ม	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	ตริง-ทั่ม	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	ตริง-ทั่ม

- ดรม	ซมรด	- มฟซ	ลซฟม	-มฟซ	- ฟซล	- ซลท	- ล -ซ
โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ	โจ๊ะจ๊ะโจ๊ะจ๊ะ

- ดรม	ซมรด	- มฟซ	ลซฟม	- มฟซ	-ฟซล	-ซลท	-ล -ซ
- - ทั่ม-	ติงทั่มติงทั่ม	- - ทั่ม-	ติงทั่มติงทั่ม	- - ทั่ม-	ติงทั่มติงทั่ม	-ทั่ม-ติง	-ติง-ทั่ม

กลับต้นต่อด้วยเพลงรัวลาเดียว

เพลง นางหงส์ (ทางกาจับปากโลง)

- - - ด๋	มดรม	- ซ๋ -ม	- ร - ด	รรมร	ดล- ด	รรมร	ดล - ด
- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม

ท่อน 1

- - - -	- - - -	- รรร	- ฟ- ด	- รดล	- ซ - ด	- - รร	มดรม
- - - -	- - - -	- - - โจ๊ะ	- - - จ๊ะ	- - - -	- - - -	- - - โจ๊ะ	- - - จ๊ะ

- - - -	- - - ร๋	ม๋ร๋ซ๋ร๋	ดซ - ด	รรมร	ดล - ด	รรมร	ดล- ด
- - - -	- - - - จ๊ะ	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม

กลับต้น

ท่อน 2

- - - -	- - - -	- ล๋ล๋ล๋ล๋	- ด๋ -ซ๋	- - - ร๋	มร - ร	มรซร	มรดล
- - - -	- - - - จ๊ะ	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม

- - - -	- ซ- ล	- ด -ซ	- ล- ด	รรมร	ดล - ด	รรมร	ดล - ด
- - - -	- - - -	- - - โจ๊ะ	- - - จ๊ะ	- - - -	- - - -	- - - โจ๊ะ	- - - จ๊ะ

ท่อน 3

- - - -	- - - -	- - ร๋ร๋	- ซ๋ -ร๋	ม๋ร๋ด๋ล๋	-ด๋ - ร๋	- ร๋ -ม๋	ฟ๋ซ๋ - ร๋
- - - -	- - - - จ๊ะ	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม

มˌรˌดˌลˌ	- ดˌ - รˌ	- - - ม	- ฟ -ซ	- - ลซ	- ด- ฟ	- ม - ฟ	มฟ - ซ
- - - -	- - - -	- - - โจ๊ะ	- - - จ๊ะ	- - - -	- - - -	- - - โจ๊ะ	- - - จ๊ะ

ท่อน 4

- - - -	- - - -	ด - รม	- ซ - ล	- ดˌ -รˌ	มˌรˌดˌลˌ	- - - ซˌ	- - - ม
- - - -	- - - - จ๊ะ	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม

- - - -	- - - -	- ลˌลˌลˌ	- ดˌ- ซˌ	ลˌซˌฟม	- ฟ - ซˌ	- ซˌ - ลˌ	ทด - ซˌ
- - - -	- - - -	- - - โจ๊ะ	- - - จ๊ะ	- - - -	- - - -	- - - โจ๊ะ	- - - จ๊ะ

ท่อน 5

ลซฟม	- ฟ - ซ	- ฟ - ม	รมรด	- ⁀มดรม⁀	- ซ - ร	มรดล	- ซ -ด
- - - -	- - - - จ๊ะ	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม

กลับต้น

เที่ยวกลับบรรทัดสุดท้ายเปลี่ยนเป็น

ลซฟม	- ฟ - ซ	- ฟ - ม	รมรด	-ม -ม	ซม - ร	- - -ด	รด - ซ
- - - -	- - - - จ๊ะ	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม	- - - -	- ทั่ม - ทั่ม

* หมายเหตุ-การบรรเลงเพลงบัวลอยต้องสร้างแนวการบรรเลงให้เหมาะสมทั้งนี้ปี่ชวากับกลองต้องสัมพันธ์กัน

บัวลอยยามสองทาง ครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มีลักษณะเด่น คือ การดำเนินทำนองปี่กับจังหวะหน้าทับมีความสอดคล้องกระชับพอดีกับเพลง และมีการสร้างหน้าทับพิเศษเฉพาะเพลง ได้แก่ เพลงชักฟืนสามดุ้น เพลงไฟชุม เพลงยะหรั่น เพลงกระดีดี่ เพลงบัดพลี สำหรับเพลงยะหรั่น เพลงบัดพลี จะมีอยู่ในทางนี้เท่านั้น และมีจำนวนเพลง 12 เพลง ที่มีมากกว่าทางทั่วไป ทั้งหมดนี้คือ ทางบัวลอยยามสอง ของครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2529). *จดหมายเหตุงานพระบรมศพสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีบรมราชินี ในรัชกาลที่ 7*. กรุงเทพฯ: สหประชาพานิชย์.

เกษม วิไล. (2558, 30 กรกฎาคม). สัมภาษณ์

ชฎิล นักดนตรี. (2558, 2 สิงหาคม). สัมภาษณ์

เพทาย ประหยัด. (2558, 19 สิงหาคม). สัมภาษณ์

ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). *พจนานุกรมศัพท์สัวคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

_____. (2536). สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคประวัติและบทร้องเพลงเถา. กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.

_____. (2540). สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์. กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.

ศิริ นักดนตรี. (2543, 22 พฤษภาคม). สัมภาษณ์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2515). *ลัทธิธรรมเนียมต่างๆ เล่ม 1, 2*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2526). *สาส์นสมเด็จ เล่ม 3, 4, 18*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การค้าของคุรุสภา.

สมนึก แสงทับทิม. (2558, 20 กันยายน). สัมภาษณ์

สมพร จินดา. (2558, 25 สิงหาคม). สัมภาษณ์

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

Learning Activities Organization of Social Studies Based on Sufficiency Economy Philosophy to Encourage Consciousness in Local Wisdom Conservation

วิภาพรรณ พินลา*

บทคัดย่อ

วิกฤตการณ์ในการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ผ่านมา ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนในทุกระดับของสังคมไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเสนอแนะแนวทางการดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง จากการไม่เอารัดเอาเปรียบเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว และการชี้แนะแนวทางแก้ไขเพื่อให้อยู่รอดได้อย่างมั่นคงยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ อันประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ดังนั้นการปลูกฝังและการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนหรือสถานศึกษาสามารถยกระดับผู้เรียนในด้านการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ จากการจัดกิจกรรมให้กับเด็กและเยาวชนไทยให้เห็นความสำคัญและคุณค่าในความเป็นไทย เอกลักษณ์ไทยอันเป็นรากเหง้าขององค์ความรู้ มิให้หลงลืมภูมิปัญญาที่คนรุ่นหลังได้สร้างสรรค์ขึ้น ตลอดจนการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและช่วยแก้ปัญหาสังคมที่สมดุลมั่นคงและยั่งยืนได้

คำสำคัญ : การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา/ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง/ จิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

Economic crisis in Thailand had affected the populace at all levels in Thailand for a long time. His Majesty King Bhumibbol Adulyadej bestowed the suggestions to Thai people the lifestyle based on sufficiency philosophy by not taking advantages from other people and not being self-indulgent. His Majesty bestowed the guidelines for people to create the balanced and sustainable development path under the globalization. The three essential components of the Philosophy are moderation, reasonableness, and self-immunity. Besides these components, there are two vital conditions to make the Philosophy work: knowledge and ethics based on Thai traditional lifestyle.

*อาจารย์ สาขาการสอนศิลปศาสตร์ (การสอนสังคมศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Therefore, the indoctrination and learning management in schools can elevate learners in terms of learning, problem-solving, managing and adapting their lifestyle in each local resident. The activities provided for children and juvenile are expected them to learn the importance and the value of being Thai and Thai identity which are the roots of knowledge. Besides, to remind them the wisdom of ancient along with having consciousness in local wisdom conservation and helping the society to have a balanced and sustainable development path.

Keywords : Learning Activities Organization, Social Studies, Sufficiency Economy Philosophy, Consciousness and local wisdom conservation

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา หรือในปัจจุบันคือวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะหลาย ๆ ด้าน ทั้งทักษะทางสังคม ทักษะทางการคิด ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการแก้ปัญหา ที่จะช่วยสร้างเสริมเติมเต็มประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญาความรู้ความคิด เช่น คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดแก้ปัญหา เป็นต้น เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทประเพณี มรดกวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของคนไทยในการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษา ดังนั้นบทความนี้ จึงมุ่งเน้นให้ครูผู้สอนวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เห็นความสำคัญของการนำเอาการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างมโนทัศน์ไปปรับใช้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการจัดการเรียนรู้ต่อไป

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางที่ควรดำรงอยู่และปฏิบัติตนแก่พสกนิกรชาวไทยที่ทรงเน้นย้ำแนวคิดหลักการ และแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคลและองค์กร มีการแบ่งปัน ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น และชีวิตให้สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุเศรษฐกิจ ด้านสังคม ชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยมต่าง ๆ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2548, หน้า 29)

ทิศนา แขมมณี (2546, หน้า 49) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. การพึ่งพาตนเอง คือ การที่บุคคลมีความรับผิดชอบในตนเอง รู้จักพึ่งพาตนเองแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยไม่คอยแต่จะให้คนอื่นช่วย หรือคอยแต่จะรับความช่วยเหลือของผู้อื่น

2. การทำงานและการแก้ปัญหา คือ การลงมือปฏิบัติหรือการกระทำการต่าง ๆ ให้ประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวัง ต้องอาศัยคุณสมบัติ เช่น ความขยัน อดทน ไม่ท้อถอย รวมทั้งทักษะการบริหารจัดการการต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการรวมกลุ่ม

3. การแสวงหาความรู้เพื่อใช้ในการทำงาน คือ การศึกษาความรู้ที่จำเป็นต่อการทำงานจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นบุคคล เอกสาร หรืออื่น ๆ กล่าวคือต้องอาศัยทั้งความรู้และการปฏิบัติควบคู่กันไป

4. การพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต คือ การหมั่นปรับปรุงตนเองและสิ่งที่ตนเองกระทำให้ได้ผลดีขึ้น ซึ่งต้องอาศัยความรู้ การประเมินตนเอง ประเมินผลงาน การแสวงหาความรู้เพิ่มเติมมาใช้ในการปรับปรุงข้อบกพร่อง ซึ่งจะส่งผลให้การทำงานครั้งต่อไปได้ผลดีขึ้น

เกษม วัฒนชัย (2553, หน้า 37) ได้อธิบายถึงพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงใช้ความหมายของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียงว่า ประหยัดไม่ใช่ขี้เหนียว ทำอะไรด้วยความละมุนละม่อมด้วยเหตุและผลจะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงและทุกคนจะมีความสุข และพระองค์ได้ทรงย้ำคำว่าพอเพียง คือ ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนและพอเพียงนี้อาจมีมากก็ได้ แต่ต้องไม่เบียดเบียนคนอื่นและต้องพอประมาณตามอัตภาพ

ปรียานุช พิบูลสราวุธ (2553, หน้า 68) ได้สรุปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้

1. แนวคิดหลัก เป็นปรัชญาที่ชี้แนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ

2. เป้าหมาย มุ่งให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

3. หลักการความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

4. เงื่อนไขพื้นฐาน (ความรู้คู่คุณธรรม)

จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน

การเสริมสร้างจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบรู้ โดยหลักการพึ่งตนเองโดยยึดความพอดี 5 ประการ

1. ความพอดีด้านจิตใจ คือ ต้องเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร รู้จักการประนีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวม

2. ความพอดีด้านสังคม คือ ต้องมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน รู้จักผนึกกำลังและที่สำคัญมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและแข็งแรง

3. ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมและสิ่งแวดล้อม คือ รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด และที่สำคัญใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ เพื่อพัฒนาประเทศให้มั่นคงอยู่เป็นขั้นเป็นตอนไป

4. ความพอดีด้านเทคโนโลยี คือ รู้จักเทคโนโลยีที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการและควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านและสอดคล้องเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อม

5. ความพอดีด้านเศรษฐกิจ คือ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอควร พออยู่ พอกิน สมควรตามอัพภาพ และฐานะของตน

สรุปคือปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีพื้นฐานมาจากแนวคิด เช่น แนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ แนวคิดความสมดุลในเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดความยั่งยืนในเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดพุทธศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเพื่อใช้เป็นการดำเนินกิจกรรมที่แฝงไปด้วยหลักการทางพุทธศาสนาและหลักเศรษฐศาสตร์ นับตั้งแต่ระดับบุคคลจนถึงระดับประเทศ พ้นจากความทุกข์ พ้นจากวิกฤต ในด้านต่าง ๆ เพื่อความเป็นปึกแผ่นของประเทศ

การขับเคลื่อนแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้ในระดับต่าง ๆ

แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิด หลักการ และแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคลและองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสภาวะแวดล้อม เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยอาศัยความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบ และระมัดระวังควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนกันแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในทางบวก นำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้ ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ในระดับต่าง ๆ อาทิ

ระดับบุคคล โดยนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตในด้านรายได้ให้สมดุลกับรายจ่ายและการทำบัญชีรายรับรายจ่าย เป็นเครื่องมือเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและสมดุลในด้านเศรษฐกิจ ยังรวมถึงการใช้จ่ายอยางพอเพียงคือ ใช้จ่ายอยางคุ้มค่า สร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นเหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง และสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ระดับครอบครัว การรู้รักสามัคคีไม่เอารัดเอาเปรียบกันโดยทุกคนช่วยเหลือกัน แบ่งปันกันทั้งกำลังทรัพย์กำลังกาย กำลังใจ และกำลังความรู้ความสมดุลทางสังคมต้องเริ่มจากการให้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือมีน้ำใจ แบ่งปัน

ระดับชุมชน การปลูกฝังเด็กและเยาวชนไทยให้เห็นคุณค่าในความเป็นไทย เอกลักษณ์ไทย เห็นประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ที่สืบทอดต่อกัน การเสริมสร้างความพอเพียงทางวัฒนธรรม จะเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมที่จะทำให้เด็กไทยคนไทยมีจุดยืนในชีวิต มีหลักคิดหลักปฏิบัติที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ พัฒนาตนเอง มีความแกร่งในความเป็นไทย เข้าใจในความเป็นสากล ตลอดจนการร่วมกันในการส่งเสริมการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน เช่น ไม่ตัดไม้ทำลายป่า ต้องเห็นความจำเป็นของการอยู่ร่วมกบระบบนิเวศวิทยาอย่างสมดุล ไม่ทำร้าย ไม่ทำลาย ไม่เบียดเบียน เป็นต้น

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา

การบรรลุความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสาระสังคมศึกษา คือ การที่ผู้เรียนเข้าใจ และนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ให้เป็นชีวิตที่ดีงามและช่วยสร้างสรรค์สังคม ดังนั้นการจัดการเรียนรู้สังคมจึงเชื่อมโยงให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การใช้ชีวิตที่ถูกต้อง อยู่อย่างมีความสุข โดยเรียนผ่านสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในห้องหรือในโรงเรียน หรือวิเคราะห์จากตัวอย่างสถานการณ์ที่เป็นจริงในสังคม เพื่อให้ผู้เรียนฝึกคิดวิเคราะห์ รู้ทันการเปลี่ยนแปลง รู้จักตัวเอง สามารถจัดการชีวิตของตัวเอง และมีวิถีชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้านดังนี้

1. ด้านความรู้ (Knowledge) โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา คือ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเคลื่อนไหวทางสติปัญญา กระตุ้นการคิดโดยใช้ความรู้ในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอด หลักการสำคัญของวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศึกษาตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้นในลักษณะบูรณาการ

2. ด้านทักษะและการปฏิบัติ (Practice) โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีที่ควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางด้านร่างกาย โดยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว ในการพัฒนาให้เกิดทักษะและกระบวนการ เช่น ทักษะทางวิชาการ ทักษะทางสังคม ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม และทักษะการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

3. ด้านเจตคติหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attitude) โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตย และความเป็นมนุษย์ เช่น การรู้จักตนเอง พึ่งตนเอง ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย กตัญญูรักเกียรติภูมิของตน มีความยุติธรรม

จากเป้าหมายและองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ สามารถนำมากำหนดจุดเน้นในกระบวนการสร้างคุณภาพของผู้เรียนได้ตามสาระวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 5 ข้อ ดังนี้

1) ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้เป็นผู้กระทำความดีมีค่านิยมที่ดีงามพัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์กับสังคมส่วนรวม

2) ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย รวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามไว้เป็นมรดกของชาติเพื่อสันติสุขของสังคมไทยและสังคมโลก

3) มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาคภูมิใจในความเป็นไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้

5) มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในระดับต่าง ๆ เช่น ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชนเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมดุลและยั่งยืนสืบไป

ความพอเพียงในระดับครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นอยู่ในลักษณะที่พึ่งพาตนเองได้อย่างมีความสุข ทั้งทางกายและทางใจ สามารถดำเนินชีวิต ได้โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งไม่เป็นหนี้หรือมีภาระด้านหนี้สินของตนเองและครอบครัว แต่สามารถหาปัจจัย 4 มาเลี้ยงตนเองได้โดยที่ยังมีเหลือเป็นส่วนออมของครอบครัวด้วย

ความพอเพียงในระดับชุมชน เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกจากแต่ละครอบครัวในชุมชนมีความพอเพียงในระดับครอบครัวก่อน ที่จะรู้จักรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น บริหารจัดการปัจจัยต่าง ๆ เช่น ทรัพยากร ภูมิปัญญา หรือศักยภาพของสมาชิกในท้องถิ่น ที่มีอยู่ให้สามารถนำไปใช้ดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและสมดุล เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนโดยรวมในที่สุด

ความพอเพียงในระดับสังคม เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่งที่มีความพอเพียงมาร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญาและร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

การประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาโดยการนำไปบูรณาการในการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ โดยเริ่มต้นจากการเสริมสร้างคนให้มีการเรียนรู้วิชาการและทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็น เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างคุณธรรม จนมีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของ

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และอยู่ร่วมกับระบบนิเวศวิทยาอย่างสมดุล เพื่อจะได้มีความเกรงกลัวและละอายต่อการประพฤติผิดมิชอบ ไม่ตระหนี่ เป็นผู้ให้ เกื้อกูล แบ่งปัน มีสติยั้งคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ ก่อนที่จะตัดสินใจ หรือกระทำการใดๆ จนกระทั่งเกิดเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำรงชีวิต โดยสามารถคิดและกระทำบนพื้นฐานของความมีเหตุมีผล พอเหมาะ พอประมาณกับสถานภาพ บทบาทและหน้าที่ของแต่ละบุคคล ในแต่ละสถานการณ์ แล้วเพียรฝึกปฏิบัติเช่นนี้ จนตนสามารถทำตนให้เป็นพึ่งของตนเองได้ และเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ในที่สุด รวมถึงการจัดกิจกรรมในวิชาสังคมศึกษา เช่น กิจกรรมการผลิต โดยเฉพาะในภาคการเกษตร ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมแต่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างคุ้มค่า ด้วยการหมุนเวียนทุนธรรมชาติภายในพื้นที่ และด้วยวิธีการทำเกษตร ที่เน้นปลูกเพื่อกินเองก่อน ที่ผ่านมาชุมชนได้ทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น กิจกรรมการทำปุ๋ยชีวภาพ การปลูกผักและข้าวที่ปลอดสารพิษ การทำสวนสมุนไพรของชุมชน การคิดค้นสารไล่แมลงสมุนไพร การทำถ่านชีวภาพ การรวมกลุ่มขยายพันธุ์ปลา การแปรรูปผลผลิตและการทำการเกษตรผสมผสาน เป็นต้น

การรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ด้วยทุนทางสังคมที่มีอยู่ ชุมชนได้รวมตัวกันทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดจากความรักและความเอื้ออาทรของสมาชิกในชุมชน เช่น กิจกรรมต่อต้านยาเสพติด การนมัสการพระให้มาช่วยสอนจริยธรรมและศีลธรรมในโรงเรียนของชุมชน กิจกรรมการรวมกลุ่มเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน ผ่านศูนย์การเรียนรู้ หรือโรงเรียนเกษตรกรในหมู่บ้าน การร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในชุมชนทำกิจกรรมต่างๆ ภายในวัด การจัดตั้งร้านค้าที่เป็นของชุมชนเอง การจัดทำแผนแม่บทชุมชน การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ การรวมกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และกิจกรรมการผลิตของกลุ่มต่างๆ เช่น การรวมกลุ่มทำขนมของแม่บ้าน หรือรวมกลุ่มเพื่อปลูกพืชผักสวนครัว นอกจากนี้ ชุมชนยังได้ตั้งกองทุนข้าวสารร่วมกับชุมชนอื่นๆ ในต่างภูมิภาค เพื่อค้าขายหรือผลิตระหว่างกัน รวมทั้งเพื่อการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และขยายผลการพัฒนาไปยังเครือข่ายชุมชนอื่นๆ ด้วย

กิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม จิตสำนึกการอนุรักษ์และการสืบสานภูมิปัญญาในท้องถิ่นบ้านเกิดของตนเอง โดยการส่งเสริมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนได้ริเริ่มกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังจริยธรรม ความดีงามและจิตสำนึกรักท้องถิ่นให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกของชุมชน เช่น กิจกรรมที่ปลูกฝังสมาชิกในชุมชนให้มีความเอื้ออาทรต่อกันมากกว่าคำนึงถึงตัวเงินหรือวัตถุเป็นพื้นฐานความสัมพันธ์ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกทำบัญชีอย่างโปร่งใสและสุจริต กิจกรรมการพัฒนาครูในชุมชนให้มีคุณภาพและมีจิตผูกพันกับท้องถิ่นเป็นสำคัญ รวมทั้งกิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนพึ่งตนเองก่อนที่จะพึ่งหรือขอความช่วยเหลือจากคนอื่น

ความสำเร็จของรายวิชาสังคมศึกษา หรือวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการส่งเสริมจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผลที่ได้จากการเรียนรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นของผู้เรียน โดยการเน้นความสำคัญให้เด็กและเยาวชนเป็นลงมือปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้า ทดลอง และการมีส่วนร่วมในชุมชนผ่านการทำกิจกรรมที่หลากหลายของตนเองเป็นหลัก ในการเป็นผู้สืบทอด ภูมิปัญญาจากผู้รู้ในชุมชน เพื่อให้เยาวชนสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดประมวลผล ทั้งนี้ในสาระรายวิชาต้องเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการสนับสนุนให้เยาวชน และชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน มีความเข้าใจรากเหง้า ความเป็นวัฒนธรรม แบ่งปัน เกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการศึกษาเรียนรู้วิถีการดำรงชีวิต ชุมชนภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นหลัก โดยแสดงออกในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบของวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง ฯลฯ เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกและกระตุ้นให้คนในชุมชนท้องถิ่นเกิดความตระหนัก มีความตื่นตัวและเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูเผยแพร่และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณค่าความหลากหลายของศิลปะและวัฒนธรรมไทย ทั้งที่เป็น

วิถีชีวิต ค่านิยม และความเป็นไทยผ่านการอนุรักษ์และส่งเสริมจิตสำนึกในตนเองเป็นสำคัญ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนวทางการดำรงชีวิต ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ จากการรู้จักการปลูกฝังเด็กและเยาวชนไทยให้เห็นคุณค่ารากเหง้าขององค์ความรู้ โดยมิหลงลืมภูมิปัญญาที่คนรุ่นหลังสร้างสรรค์ขึ้น ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เงื่อนไข ประกอบด้วย ความรอบรู้ เงื่อนไขคุณธรรม และแนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ สรุปการสังเคราะห์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สาระการเรียนรู้	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา	การสังเคราะห์ตัวอย่างกิจกรรม
สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม	1. ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยการปลูกจิตสำนึกความรักชาติ ตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์	การให้ความสำคัญกับการรักษาศีลหรือสวดมนต์เป็นประจำ การส่งเสริมการฝึกอบรมสมาธิภาวนา การร่วมกันทะนุบำรุงศาสนา การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น การรณรงค์การใช้สินค้าไทย
สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม	2. รู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน ด้วยการปลูกจิตสำนึกสาธารณะ ปลูกฝังความสามัคคี ปลูกฝังความเสียสละ และเผยแพร่องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	การพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม ผ่านกิจกรรมรวมกลุ่มต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมลด ละ เลิก อบายมุข การจัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การจัดค่ายพัฒนาเยาวชน การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ภายในชุมชน
สาระเศรษฐศาสตร์	3. รู้จักการใช้จ่ายของตนเองใช้จ่ายอย่างมีเหตุมีผลอย่างพอประมาณ ประหยัด เท่าที่จำเป็น	การบันทึกบัญชีรายรับและรายจ่าย การวิเคราะห์บัญชีรายรับและรายจ่าย การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคเพื่อลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย
	4. รู้จักออมเงิน มีกลไกลดความเสี่ยงระบบสวัสดิการ ระบบออมเงิน ระบบสหกรณ์ ระบบประกันต่าง ๆ	การออมวันละหนึ่งบาท ส่งเสริมสัปดาห์การออมหรือการจัดตั้งกลุ่ม/สหกรณ์ออมทรัพย์
	5. รู้จักประหยัดใช้และกินอย่างมีเหตุผล ไม่ฟุ่มเฟือย ใช้พลังงานเท่าที่จำเป็น ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	การปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ การเลี้ยงปลาเลี้ยงไก่ไว้กินไว้ขาย การใช้สินค้าที่ประหยัดพลังงาน การรีไซเคิลขยะเพื่อนำมาใช้ใหม่ การนำของเหลือใช้ มาทำให้เกิดประโยชน์
	6. พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจโดยผลิต หรือสร้างรายได้ที่สอดคล้องกับความต้องการ สอดคล้องกับภูมิสังคม สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับทรัพยากรท้องถิ่น	เน้นการผลิตเพื่อพึ่งตนเอง ให้พอเพียงกับการบริโภค และการผลิตที่หลากหลาย เช่น การปลูกพืชผักผสมผสาน การปลูกพืชสมุนไพรไทย การผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดอบรมพัฒนาอาชีพในชุมชน
สาระประวัติศาสตร์	7. สืบสานวัฒนธรรมไทย โดยสร้างจิตสำนึกรักษ์ไทยรักบ้านเกิด ฟื้นฟูและอนุรักษ์อาหาร ดนตรีไทยและเพลงไทย ประจำท้องถิ่น ฟื้นฟูและอนุรักษ์วัตถุโบราณและโบราณสถาน	การปลูกฝังมารยาทไทย การส่งเสริมการใช้ภาษาประจำท้องถิ่น การทำนุบำรุงโบราณวัตถุโดยการรณรงค์การท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองแก่บุคคลอื่นทำนุบำรุงโบราณสถานโดยการเก็บกวาดขยะโบราณสถาน

สาระการเรียนรู้	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา	การสังเคราะห์ตัวอย่างกิจกรรม
สาระภูมิศาสตร์	8. สร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ โดยการปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม ฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมในท้องถิ่น ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ฟื้นฟูดูแลสถานที่ท่องเที่ยว	การพัฒนาความรู้เกี่ยวกับดิน น้ำ ป่า เพื่อฟื้นฟูรักษา การจัดโครงการชีววิถีการจัดอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดทำฝายแม้ว

สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาทั้ง 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 นั้นสามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพแก่ผู้เรียนได้ ตามความรู้ ความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา

การจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการจัดการเรียนรู้หรือพัฒนาให้คนเป็นคนดี มีความประพฤติอยู่ในการมีจิตสำนึกทางปัญญาที่จะตัดสินสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งยังเป็นการจัดการเรียนรู้เพื่ออบรมบ่มนิสัย แก้ไขและส่งเสริมลักษณะนิสัยด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยทางตรงหรือทางอ้อม โดยการจัดการเรียนรู้มีแนวทางการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักเศรษฐกิจพอเพียง (สิริวรรณ ศรีพหล, 2552, หน้า 217) ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่

1. การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนทำความกระจ่างในค่านิยม (Value Clarification) การทำความกระจ่างในค่านิยมเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นหาหรือทำความกระจ่างในค่านิยมที่ตนยึดถือรวมทั้งช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างค่านิยมที่เกิดขึ้นกับตนเองและค่านิยมที่เป็นส่วนรวมอีกด้วย และช่วยให้ผู้เรียนได้พิจารณาเลือกสิ่งต่าง ๆ ด้วยการตรวจสอบการกระทำของตนเอง ประกอบด้วยขั้นการเลือกค่านิยม การเห็นคุณค่า และการปฏิบัติ (Simon Howe, Raths, & Kirschenbaum, 1973, p. 19)

การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียง ผู้สอนอาจใช้เทคนิคของเอกสารค่านิยม (Value Sheet) เช่น การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ให้ผู้เรียนอ่านเอกสาร แล้วใช้คำถามเป็นสื่อแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วตัดสินใจเลือก โดยใช้เหตุผลนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

2. การจัดการเรียนรู้โดยการอภิปราย เป็นกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบหนึ่งที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ของการทำงานแบบกลุ่ม เน้นการอภิปรายฝึกฝนทักษะในการคิด คือ คิดในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล คิดในเชิงเปรียบเทียบ คิดอย่างมีลำดับ คิดแยกแยะ และส่งเสริมการยอมรับซึ่งกันและกัน ยอมรับผู้อื่น ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น บางครั้งก็เป็นผู้นำ บางครั้งก็เป็นผู้ตาม

3. การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง คือ การนำเอาสถานการณ์จริงมาจัดใหม่หรือจัดจำลอง แต่พยายามให้มีสภาพใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด แล้วให้ผู้เรียนอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ เพื่อแก้ปัญหาหรือปฏิบัติงาน ฝึกการแก้ปัญหา การควบคุมสถานการณ์ การตัดสินใจ ตลอดจนการทำงานเป็นกลุ่มภายใต้สถานการณ์แวดล้อมสมจริง ทักษะที่ได้รับจากการฝึกฝนดังกล่าวแล้ว จะทำให้เขาคุ้นเคยและเมื่อพบกันสถานการณ์คล้าย ๆ กันก็จะสามารถควบคุมสถานการณ์นั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สถานการณ์จำลองในการซื้อขาย สถานการณ์จำลองในการบริหาร ฝึกฝนการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ฝึกฝนการเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ พัฒนาทัศนคติและค่านิยมของตนเอง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม (สิริวรรณ ศรีพหล, 2549, หน้า 113-115)

4. การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นกิจกรรมการเรียนอย่างหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันในลักษณะกลุ่มย่อย ฝึกความรับผิดชอบ ทักษะการเป็นผู้นำ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการสื่อสาร เป็นต้น

5. การจัดการเรียนรู้โดยการแก้ปัญหา เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้แบบหนึ่งที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบหรือแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยเสนอในรูปของคำถาม หรือปัญหาที่น่าสนใจ แล้วให้ผู้เรียนหาทางแก้ไขปัญหานั้น กิจกรรมดังกล่าวได้ชี้ขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) การกำหนดปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหา 2) การตั้งสมมติฐาน 3) การเก็บและรวบรวมข้อมูล 4) การวิเคราะห์ข้อมูล 5) การสรุปผล กิจกรรมแบบแก้ปัญหาสามารถนำไปใช้กับทุกกลุ่มสาระทุกวิชา ตลอดจนใช้ได้กับการจัดกิจกรรมทั้งเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล

6. การจัดการเรียนรู้โดยการใช้โครงการ เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนมีโอกาสลงมือทำงานร่วมกัน หรืออาจทำงานเป็นรายบุคคลภายใต้สถานการณ์จริง ขั้นตอนประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ดังนี้ 1) การเลือกหัวข้อเรื่องเพื่อกำหนดเป็นโครงการ 2) วางแผนการดำเนินงาน 3) การลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนที่ได้วางแผนไว้แล้ว และ 4) การประเมินผลโครงการ ทั้งนี้ ผู้สอนต้องคำนึงถึงพื้นฐานของผู้เรียนและเวลาด้วย

ธวัชชัย ไตรทิพย์ (2551, หน้า 53) ได้เสนอกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (The Learning Process of Forest Resource Conservation : LPFC) มีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดกิจกรรมในการวิเคราะห์สถานการณ์ในอดีต และปัจจุบันโดยเน้นการใช้การคิดคล่องแคล่วดยืดหยุ่น การคิดริเริ่ม และจินตนาการ จากการทบวนข้อมูล ข้อเท็จจริง และประสบการณ์ของตนเอง

2. การจัดกิจกรรมในการพยากรณ์สภาพการณ์ในอนาคต โดยให้เน้นการเชื่อมโยงสภาพการณ์ในอดีตปัจจุบันสู่อนาคตที่ยังไม่เกิดขึ้น หรือใช้การคิดคล่องแคล่ว การคิดยืดหยุ่น การคิดริเริ่ม และจินตนาการ ในการทำนายสภาพการณ์อนาคตจากข้อมูล ข้อเท็จจริง และประสบการณ์ของตน

3. การจัดกิจกรรมในการระบุประเด็นปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา เป็นการระดมสมองเพื่อค้นหาปัญหา จากสภาพการณ์อนาคตและการสรุปปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหานั้น

4. การจัดกิจกรรมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา เป็นการระดมสมองเพื่อวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาว่าเกิดจากสาเหตุใดบ้าง

5. การจัดกิจกรรมในการเสนอแนวทางแก้ปัญหา เป็นการระดมสมองหาวิธีแก้ปัญหา โดยร่วมกันคิดวิธีแก้ปัญหา โดยพยายามคิดให้ได้ทางเลือกที่แปลกใหม่จำนวนมาก การเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

6. การจัดกิจกรรมในการกำหนดข้อตกลงและกติการ่วมกันเกี่ยวกับบทบาทภารกิจ โดยการระดมสมองเพื่อเสนอโครงสร้างองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากร

7. การจัดกิจกรรมในการสรุปบทเรียนร่วมกัน โดยผู้เข้ารับการอบรมช่วยสะท้อนผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับการเรียนรู้นั้น

ทิศนา แขมมณี (2543, หน้า 28-29) การจัดแนวการจัดการเรียนรู้ที่มีลักษณะตามที่ประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรการจัดการเรียนรู้มีลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้โดยยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ซึ่งได้แก่ กระบวนการพึ่งตนเอง หรือการพัฒนาเป็นแกนในการจัดการเรียนรู้ตลอดหลักสูตร

2. การจัดการเรียนรู้ให้มีลักษณะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้และได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ที่จำเป็น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดและความเข้าใจในสิ่งที่เรียนอย่างแท้จริง

3. การจัดการเรียนรู้ให้มีการเรียนรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไปอย่างมีสมดุล เพื่อให้ผู้เรียน

ได้เห็นความสำคัญระหว่างข้อความรู้กับการปฏิบัติจริง และส่งเสริมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสภาพการณ์ต่าง ๆ ให้มาก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามารถความชำนาญในการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์

4. การจัดสภาพแวดล้อม กิจกรรมประจำวัน และวิถีชีวิตของครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องการจะปลูกฝังให้แก่ผู้เรียน

จากการสังเคราะห์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนให้สอดคล้องกับวิถีภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความรักความหวงแหนในภูมิลำเนาของตน ซึ่งสามารถนำมาสร้างเครื่องมือในการเรียนรู้ชีวิตความเป็นอยู่ในบริบททางสังคมวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เชื่อมโยงตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการสร้างเครื่องมือวิถีชุมชน 7 ชิ้น ได้แก่ แผนที่เดินดิน ฝังเครือญาติ โครงสร้างองค์กรชุมชน ระบบสุขภาพชุมชน ปฏิทินชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน และประวัติชีวิต เป็นต้น สรุปในตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 2 การจัดกิจกรรมในและนอกห้องเรียนกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

ประเภท	แนวคิดการจัดการเรียนรู้	การสังเคราะห์กิจกรรม	
		กิจกรรมในห้องเรียน	กิจกรรมนอกห้องเรียน
1. ด้านเศรษฐกิจ/วัตถุ	- การจัดการเรียนรู้โดยการอภิปราย - การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ - การจัดการเรียนรู้โดยการแก้ปัญหา	1. จัดกิจกรรมการอภิปรายกลุ่ม การวิพากษ์จากการแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายในประเด็นหัวข้อที่กำหนดให้ เช่น การผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้สมุนไพรพื้นบ้าน รณรงค์การประหยัดพลังงาน และการออมเงินทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน เป็นต้น	1. กิจกรรมการลดรายจ่าย 2. กิจกรรมปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้/เลี้ยงสัตว์พื้นบ้านเพื่อบริโภค 3. กิจกกรมผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น 4. กิจกรรมการใช้สมุนไพรพื้นบ้านไล่แมลง เช่น ตะไคร้หอมไล่ยุง 5. กิจกรรมทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน 6. กิจกรรมรณรงค์ การประหยัดพลังงาน เช่น ไฟฟ้า น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำประปาในท้องถิ่น 7. กิจกรรมสัปดาห์การออม 8. กิจกรรมการจัดตั้งกลุ่ม/สหกรณ์ออมทรัพย์ในท้องถิ่น

ประเภท	แนวคิดการจัดการเรียนรู้	การสังเคราะห์กิจกรรม	
		กิจกรรมในห้องเรียน	กิจกรรมนอกห้องเรียน
2. ด้านสังคม	- การจัดการเรียนรู้โดยการใช้โครงการ - การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ - การจัดการเรียนรู้โดยการแก้ปัญหา	2. จัดกิจกรรมนิทรรศการ จัดทำแผ่นพับโฆษณา แผนที่ความคิด (mind mapping) แผนผังความคิด concept map ไกด์อาสาในชั้นเรียน ในประเด็นหัวข้อที่กำหนดให้ เช่น การส่งเสริมพัฒนาอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน การสร้างเครือข่ายองค์กรผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นในการให้ความรู้ การให้ข้อมูลข่าวที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมศูนย์เรียนรู้ภายในชุมชน กิจกรรมภูมิปัญญาอาหารประจำถิ่น/หัตถกรรม/พืชสมุนไพร/การละเล่น และกิจกรรมการส่งเสริมภาษาไทยและภาษาประจำถิ่น เป็นต้น	1. กิจกรรมการดำรงชีวิตในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2. กิจกรรมเครือข่ายองค์กรผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นในการให้ความรู้ 3. กิจกรรมวิทยุชุมชน รอบรู้ทันเหตุการณ์ รู้จักฟัง ดู อ่านข่าวที่ส่งเสริมพัฒนาอาชีพ 4. กิจกรรมวิสาหกิจชุมชน เช่น โรงสีข้าวชุมชน โรงงานแปรรูปผลผลิตชุมชน 5. กิจกรรมอบรมพัฒนาอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่น 6. กิจกรรมศูนย์เรียนรู้ภายในชุมชน 7. กิจกรรมส่งเสริมอาหารประจำถิ่น/หัตถกรรม/พืชสมุนไพร/การละเล่น 8. กิจกรรมส่งเสริมภาษาไทยและภาษาประจำถิ่น
3. ด้านสิ่งแวดล้อม	- การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง - การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ - การจัดการเรียนรู้โดยการแก้ปัญหา	3. จัดกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติหรือสถานการณ์จำลอง ในประเด็นหัวข้อที่กำหนดให้ เช่น การรักษาดูแลแม่น้ำ ลำคลอง และแหล่งน้ำอื่นๆ การอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ และการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าในท้องถิ่นให้คงอยู่ เป็นต้น	1. กิจกรรมใช้สารอินทรีย์และชีวภาพ 2. กิจกรรมการจัดระเบียบชุมชน 3. การรักษาความสะอาดที่สาธารณะ การกำจัดขยะ การรักษาดูแลแม่น้ำ ลำคลอง 4. กิจกรรมการปลูกป่า ปลูกพืชสมุนไพรยารักษาโรคพื้นบ้าน 5. จัดทำฝายแม้ว และกิจกรรมรีไซเคิลสิ่งของเป็นสินค้าเพิ่มรายได้
4. ด้านวัฒนธรรม/ศาสนา	- การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนทำความกระจ่างในค่านิยม - การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ - การจัดการเรียนรู้โดยการแก้ปัญหา	4. การจัดกิจกรรมการชมภาพยนตร์หรือเปิดเพลงในประเด็นหัวข้อที่กำหนดให้ เช่น กิจกรรมวันลอยกระทง กิจกรรมวันปีใหม่ กิจกรรมชุมนุมดนตรีไทย ชุมนุมนาฏศิลป์ ชุมนุมขับร้องเพลงไทยลูกทุ่ง การแต่งกายนิยมไทย (แต่งกายพื้นบ้าน) กิจกรรมโบราณวัตถุและโบราณสถานในท้องถิ่น และกิจกรรมการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ เป็นต้น	1. กิจกรรมการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ศาสนาและภูมิปัญญา เช่น กิจกรรมสงกรานต์ ทำบุญเดือนสิบ ลากพระและตักบาตรเทโว กิจกรรมวันลอยกระทง กิจกรรมวันปีใหม่ 2. กิจกรรมชุมนุมดนตรีไทย ชุมนุมนาฏศิลป์ ชุมนุมขับร้องเพลงไทยลูกทุ่ง การแต่งกายนิยมไทย (แต่งกายพื้นบ้าน) 3. กิจกรรมค่ายผู้นำประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไกด์อาสานำเที่ยวโบราณวัตถุและโบราณสถานในท้องถิ่น 4. กิจกรรมคุณธรรม เช่น กิจกรรมการเข้าค่ายธรรมะ อบรมธรรมะสวดมนต์ ไหว้พระ กิจกรรมวันไหว้ครู กิจกรรมสมุดบันทึกความดีในการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่

กล่าวโดยสรุป แนวทางการจัดการเรียนรู้ควรส่งเสริมกิจกรรมในห้องเรียนและกิจกรรมนอกห้องเรียน โดยมุ่งให้ผู้เรียนลงมือทดลอง ปฏิบัติ แก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการปลูกฝังคุณลักษณะของการคิดวินิจฉัย วิเคราะห์สถานการณ์ด้วยเหตุด้วยผล การรู้จักไตร่ตรองความรอบคอบ ความระมัดระวัง อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกฝัง การรู้จักพึ่งพาตนเองในเบื้องต้นตลอดจนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ โดยอาศัยหลักการความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรมความซื่อสัตย์ ความเพียรและใช้ปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้ในการดำรงชีวิต เพื่อให้เกิดความสมดุล มั่นคง ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพในอนาคต

บทสรุป

ประเด็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับระดับชั้นมัธยมศึกษานั้น ต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญวัฒนธรรมภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง ผ่านกระบวนการศึกษาค้นคว้า การทดลอง การลงมือปฏิบัติจริงจากการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนทราบความหมาย และความสำคัญของวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างแท้จริง ซึ่งความรู้ดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิต ในการเห็นคุณค่าและร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่น ผ่านการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา เช่น การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทำความกระจ่างในค่านิยม การจัดการเรียนรู้โดยการอภิปราย การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ การจัดการเรียนรู้โดยการแก้ปัญหา การจัดการเรียนรู้โดยการใช้โครงการ จากการสร้างเครื่องมือวิถีชุมชน 7 ชิ้น ได้แก่ แผนที่เดินดิน ฝังเครือญาติ โครงสร้างองค์กรชุมชน ระบบสุขภาพชุมชน ปฏิทินชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน และประวัติชีวิต โดยการสอดแทรกแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งถือเป็นรากเหง้าความเป็นมาของคนไทยและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน ตลอดจนสามารถนำพาการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล มั่นคง และยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

เกษม วัฒนชัย. (2553). *ยูเอ็นนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเผยแพร่ 114 ประเทศทั่วโลก*. เข้าถึงได้จาก http://manager.co.th/Home/ViewNews.aspx

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

_____. (2548). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร?* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียงสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจพอเพียง.

ทิศนา แขมมณี. (2543). ทฤษฎีใหม่กับการศึกษาพอเพียง. *วารสารทางวิชาการ, 3*(1), 28-32.

_____. (2546). *กิจกรรมการปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

ธวัชชัย ไตรทิพย์. (2551). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมผู้นำสิ่งแวดล้อมชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ปริญญานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ปรียานุช พิบูลสราวุธ. (2553). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ*. เข้าถึงได้จาก http://sufficiencyeconomy.org/userfiles.

สิริวรรณ ศรีพหล. (2549). *การวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนการสอน ในประมวลชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตรการสอนและวิทยวิธีทางการสอน*. หน่วยที่ 10 (หน้า 191-212). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

_____. (2549). การจัดการเรียนการสอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน. *วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช, 20*(2), 5-20.

_____. (2552). *การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Simon, S. B., & Kirschenbaum, H. (eds.). (1973). *Readings in values claritication*. Minneapolis, Minnesota: Winston Press.

ผลการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเอง ต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรี*

The Effects of Self-Regulation Group Counseling on Unneccessary Consumption Behavior of Undergraduate Students

จิดาภา สุวรรณ**
ดร.วรากร ทรัพย์วิระปกรณ์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรี กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา ปีการศึกษา 2557 ที่เรียนวิชาอารมณ์และการจัดการความเครียด และวิชาพลวัตรกลุ่ม ซึ่งได้รับการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม และใช้แบบสำรวจการใช้จ่ายคัดกรองนิสิตที่มีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นจำนวน 16 คน จับฉลากแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 8 คน และกลุ่มควบคุม 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย โปรแกรมการปรึกษากลุ่ม โดยการกำกับตนเองและแบบบันทึกการใช้จ่ายประจำวัน โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบสลับกลับ (ABA reversal design) แบ่งการทดลองเป็น 3 ระยะ คือ ระยะเส้นฐาน ระยะทดลอง และระยะถอนการทดลอง นำเสนอผลค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในแต่ละช่วงด้วยตารางและกราฟเส้น และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้ขนาดของผล

ผลการศึกษาพบว่า นิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นในระยะทดลองและระยะถอนการทดลองต่ำกว่าระยะเส้นฐาน และนิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นต่ำกว่านิสิตปริญญาตรีกลุ่มควบคุมในระยะถอนการทดลอง ส่วนในระยะทดลองนิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองและนิสิตปริญญาตรีกลุ่มควบคุมมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : การกำกับตนเอง/ การปรึกษากลุ่ม/ พฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็น

Abstract

This experimental research aimed to study the effect of self-regulation group counseling on unnecessary consumption behavior of undergraduate students. The sample of this study were 16 undergraduate students at Burapha University in the year of 2014, they were screened by using consumption behavior survey then randomly assigned into 2 groups. Each group contained

*วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
***อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

8 students for experiment and 8 for a control group. The instrument used in the study was the self-regulation group counseling program and consumption behavior self-report. The design used in the study was the ABA reversal design. The study was divided into three periods: baseline, treatment and withdrawal period. The mean values of the unnecessary consumption behavior in each period were present by the table and the graphic lines, analyzed by using effect size.

The results showed that the undergraduate students in the experiment group showed the unnecessary consumption behavior from both the treatment and withdrawal period lower than the baseline period. Moreover, the undergraduate students in the experiment group showed less unnecessary consumption behavior than students in the control group in withdrawal period. The unnecessary consumption behavior of the undergraduate students in the experiment and control group in treatment period was not different.

Keywords : Self-Regulation/ Group Counseling/ Unneccessary Consumption behavior

บทนำ

มนุษย์ทุกคนย่อมต้องการปัจจัยในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค เป็นต้น มนุษย์จึงต้องตอบสนองความต้องการเหล่านี้ด้วยการอุปโภคบริโภคสินค้าและบริการ บุคคลที่อยู่ในวัยทำงานจึงต้องประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาใช้จ่ายในการบริโภค อย่างไรก็ตาม ยังมีบุคคลอีกหลายกลุ่มที่ไม่ได้ประกอบอาชีพหารายได้เลี้ยงตนเอง เช่น กลุ่มนักเรียน นักศึกษา ที่ยังต้องพึ่งพาพ่อแม่ผู้ปกครองในเรื่องค่าใช้จ่ายส่วนตัวและทุนการศึกษา การส่งเสริมให้เยาวชนเหล่านี้รู้จักใช้จ่ายอย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญ

ปัจจุบันปัญหาการใช้จ่ายในเยาวชนเป็นปัญหาที่น่ากังวลอย่างยิ่ง เนื่องจากเยาวชนจำนวนมากมีการจับจ่ายใช้สอยฟุ่มเฟือย และมีค่านิยมในการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ยึดติดกับการบริโภคทางวัตถุ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการถูกกระตุ้นจากกระแสการบริโภคด้วยกลวิธีต่าง ๆ ทั้งจากสื่อทางวิทยุ โทรทัศน์ โฆษณาชวนเชื่อ สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้เด็กและเยาวชนซึมซับและติดกับค่านิยมการบริโภคที่เกินตัวมากขึ้นโดยไม่รู้ตัว (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ, 2551) นอกจากนี้สถาบันรามจิตติและตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2549) ได้ทำการสำรวจพฤติกรรมและทัศนคติในการจัดการการเงินส่วนบุคคล การออมและการลงทุนของประชาชนในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2549 ในกลุ่มนักเรียนนิสิตนักศึกษา พบว่า นักเรียนระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา ร้อยละ 30, 64 และ 90 ตามลำดับ มีโทรศัพท์มือถือใช้ และมีนักเรียนประถม มัธยม และนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีโทรศัพท์มือถือใช้ถึงร้อยละ 20, 31 และ 41 ตามลำดับ ที่คิดจะเปลี่ยนโทรศัพท์ภายใน 1 ปี นอกจากนี้ในส่วนของนิสัยการบริโภค นักเรียนประถมถึงร้อยละ 31 มัธยมร้อยละ 44 และอุดมศึกษาร้อยละ 20 มีลักษณะผู้บริโภคที่ใจร้อนใจเร็ว (Impulsive buyer) คืออยากซื้ออะไรมักซื้อเลย นักเรียนนักศึกษาระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา ร้อยละ 17, 12 และ 11 ตามลำดับ มักซื้อสินค้าตามอิทธิพลการโฆษณา จะเห็นได้ว่าเยาวชนจำนวนมากมีการจับจ่ายใช้สอยฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น ซึ่งนอกจากเป็นผลเสียต่อภาระของครอบครัวในปัจจุบันแล้ว ยังส่งเสริมให้เยาวชนมีความคิดที่ยึดติดกับการบริโภคทางวัตถุ และเป็นการบ่มเพาะนิสัยขาดวินัยทางการเงินของเยาวชนในอนาคตด้วย

จากปัญหาพฤติกรรมการใช้จ่ายดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในการส่งเสริมให้เยาวชนไทยให้มีพฤติกรรมการใช้จ่ายที่เหมาะสม โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งในกลุ่มนิสิตนักศึกษาที่ยังต้องพึ่งพาพ่อแม่ผู้ปกครองในเรื่องค่าใช้จ่ายส่วนตัวและทุนการศึกษาเล่าเรียน อีกทั้งนิสิตนักศึกษาต้องมีการปรับตัวอย่างมากจากการเป็นนักเรียนที่เคยมีครูหรือผู้ปกครองคอยดูแลอย่างใกล้ชิด ซึ่งการเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยนั้นนิสิตต้องดูแลตนเองในทุกด้าน รวมถึงด้านการใช้จ่าย การส่งเสริมให้นิสิตมีพฤติกรรมการใช้จ่ายที่เหมาะสม เช่น การลดพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็น นอกจากเป็นการแบ่งเบาภาระของครอบครัวของนิสิตแล้ว ยังช่วยลดความกังวลด้านการเงินในระหว่างการศึกษาที่อาจส่งผลต่อสุขภาพจิต การเรียน และการปรับตัวอีกด้วย

การปรับพฤติกรรมการใช้จ่ายสามารถทำได้หลายวิธี การปรึกษากลุ่มเป็นวิธีหนึ่งที่น่าสนใจซึ่งช่วยให้นิสิตปรับพฤติกรรมการใช้จ่ายของตนเองได้ เนื่องจากการปรึกษากลุ่มเป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือผู้รับการปรึกษาที่มีปัญหาคล้ายคลึงกันและต้องการปรับปรุงตนเอง โดยมีการจัดสถานการณ์ให้สมาชิกมีการแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ ทำให้มีโอกาสสำรวจตนเอง ภายใต้บรรยากาศอบอุ่น จริงใจ การยอมรับความไว้วางใจ และเข้าใจซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติ และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ตนปรารถนา (Meyer & Muro, 1971 อ้างถึงใน กาญจนา ไชยพันธุ์, 2549, หน้า 5) ด้วยประโยชน์เหล่านี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในกระบวนการปรึกษากลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรึกษากลุ่มตามแนวคิดการกำกับตนเอง ซึ่งจะช่วยให้นิสิตสามารถลดพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของตนเองได้เป็นอย่างดี

การกำกับตนเอง (Self-regulation) เป็นแนวคิดสำคัญที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social cognitive theory) ของ Bandura (1991) ซึ่งเป็นการควบคุมความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเอง เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองไปสู่พฤติกรรมเป้าหมายที่ต้องการ โดยการกำกับตนเองให้ประสบความสำเร็จนั้นต้องฝึกฝนกระบวนการ 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย การสังเกตตนเอง (Self-observation) เป็นกระบวนการแรกที่บุคคลจะต้องรู้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับตนเอง ตนกำลังทำอะไรอยู่ รวมทั้งตั้งเป้าหมายในการปฏิบัติ ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ส่วนกระบวนการตัดสิน (Judgment process) เป็นการประเมินว่าตนเองสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ตามเป้าหมายหรือไม่ และกระบวนการสุดท้ายคือการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเอง (Self-reaction) เป็นการเสริมแรงตนเองหลังจากที่ตัดสินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองว่าสำเร็จหรือล้มเหลว เพื่อจูงใจให้พยายามที่จะปฏิบัติให้บรรลุตามเป้าหมายของตนเอง หรือเมื่อบุคคลไม่สามารถทำได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ บุคคลจะแสดงปฏิกิริยาต่อตนเองเพื่อกระตุ้นให้ตนเองทำพฤติกรรมให้ได้ตามเป้าหมายในที่สุด (Bandura, 1991) กล่าวได้ว่า บุคคลจะเกิดการเรียนรู้ที่จะทำพฤติกรรมใหม่ ๆ จากประสบการณ์ของความสำเร็จซึ่งเป็นเสมือนแรงเสริม ประกอบกับการได้เข้าร่วมกลุ่มการปรึกษาโดยการกำกับตนเองนั้นจะช่วยให้บุคคลได้เห็นตัวแบบในกลุ่ม ซึ่งส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้ดียิ่งขึ้น

การกำกับตนเองช่วยให้บุคคลปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และนอกจากจะช่วยให้บุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเองได้สำเร็จแล้ว ประสบการณ์ของความสำเร็จนี้ยังส่งผลให้บุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) สูงขึ้นด้วย (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2553) ทำให้ปัจจุบันได้มีการนำทฤษฎีการกำกับตนเองมาประยุกต์ใช้ในการปรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกันอย่างแพร่หลาย ทั้งในด้านสุขภาพ ด้านจิตวิทยา และด้านการเรียนการสอน จากการทบทวนวรรณกรรมการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการกำกับตนเองพบว่า การกำกับตนเองสามารถเพิ่มระดับการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการควบคุมพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กวัยรุ่นได้อย่างชัดเจน (รัตนา ตาบัง, 2550) นอกจากนี้การกำกับตนเองส่งผลให้นักเรียนมีความรับผิดชอบด้านการเรียนสูงขึ้น (ศิริลักษณ์ ศรีกันต์, 2552) จะเห็นได้ว่าการกำกับตนเองช่วยให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนไปสู่

การมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้ด้วยตนเอง

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อนำผลวิจัยที่ได้ไปใช้พัฒนาและส่งเสริมให้นิสิตมีพฤติกรรมการใช้จ่ายอย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองที่มีต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรี

สมมติฐานของการวิจัย

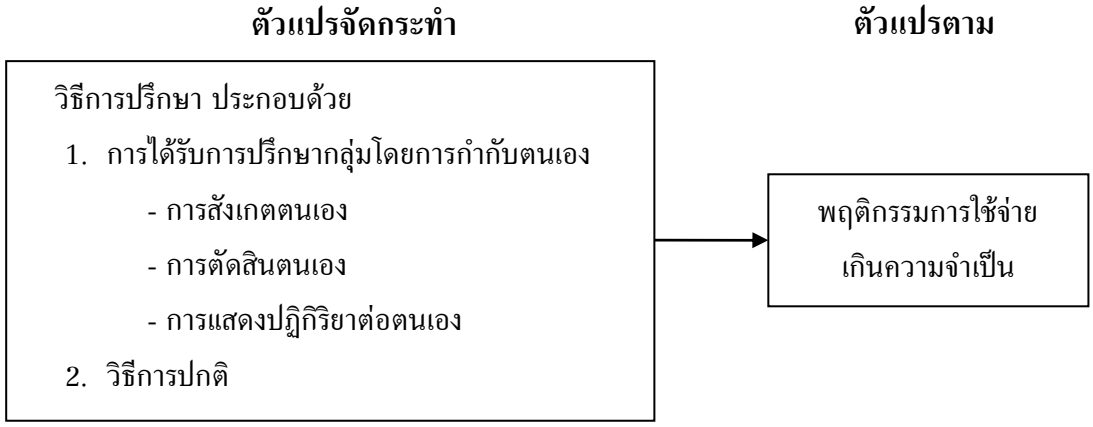
1. นิสิตปริญญาตรีกลุ่มที่ได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นในระยะทดลองต่ำกว่าระยะเส้นฐาน

2. นิสิตปริญญาตรีกลุ่มที่ได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นในระยะถอนการทดลองต่ำกว่าระยะเส้นฐาน

3. นิสิตปริญญาตรีกลุ่มที่ได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นต่ำกว่านิสิตปริญญาตรีกลุ่มที่ไม่ได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองในระยะทดลอง

4. นิสิตปริญญาตรีกลุ่มที่ได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นต่ำกว่านิสิตปริญญาตรีกลุ่มที่ไม่ได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองในระยะถอนการทดลอง

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปแบบวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental research) โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบสลับกลับ (ABA reversal design) แบ่งการทดลองเป็น 3 ระยะ โดยมีรูปแบบการทดลองดังนี้

	A_1	B	A_2
กลุ่มทดลอง	O O	X O X O X O X O	O O
กลุ่มควบคุม	O O	~X O ~X O ~X O ~X O	O O
	สัปดาห์ที่ 1-2	สัปดาห์ที่ 3-6	สัปดาห์ที่ 7-8
	ระยะเส้นฐาน	ระยะทดลอง	ระยะถอนการทดลอง

ภาพที่ 2 รูปแบบการทดลอง

O หมายถึง การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็น

X หมายถึง การได้รับตัวแปรทดลอง คือ การปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเอง

A_1 หมายถึง ระยะเส้นฐาน เป็นช่วงก่อนได้รับตัวแปรทดลอง โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มจะสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการใช้จ่ายของตนเองทุกวัน เป็นเวลา 2 สัปดาห์ (สัปดาห์ที่ 1-2)

B หมายถึง ระยะทดลอง เป็นช่วงที่กลุ่มตัวอย่างได้รับตัวแปรทดลอง กล่าวคือ กลุ่มทดลองจะได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเอง สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ติดต่อกัน 4 สัปดาห์ รวมเป็น 12 ครั้ง ครั้งละ 50-80 นาที และกลุ่มควบคุมได้รับวิธีปกติ ใช้เวลาสังเกตพฤติกรรมการใช้จ่าย 4 สัปดาห์ (สัปดาห์ที่ 3-6) โดยกลุ่มตัวอย่างจะสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการใช้จ่ายประจำวัน

A_2 หมายถึง ระยะถอนการทดลอง เป็นช่วงเวลาที่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการใช้จ่ายภายหลังการทดลองทุกวันเป็นเวลา 2 สัปดาห์ (สัปดาห์ที่ 7-8)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เป็นนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา กลุ่มตัวอย่าง เป็นนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา ปีการศึกษา 2557 ที่เรียนวิชาอารมณ์และการจัดการความเครียด และวิชาพลวัตรกลุ่ม ซึ่งได้รับการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม ให้นิสิตกลุ่มที่สุ่มได้ ทำแบบสำรวจพฤติกรรมการใช้จ่ายเพื่อคัดกรองนิสิตที่มีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นจำนวน 16 คน แล้วจับฉลากเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 8 คน ดังนี้

1. นิสิตกลุ่มทดลอง จำนวน 8 คน ได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเอง สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ติดต่อกัน 4 สัปดาห์ รวมเป็น 12 ครั้ง ครั้งละ 50-80 นาที

2. นิสิตกลุ่มควบคุม จำนวน 8 คน ไม่ได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเอง แต่จะเข้าเรียน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยและดำเนินชีวิตตามปกติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แบบบันทึกการใช้จ่ายประจำวัน มีลักษณะเป็นการรายงานตนเอง (Self-report) เพื่อให้นิสิตบันทึกจำนวนเงินที่ใช้ในการซื้อสินค้าและบริการที่เกินความจำเป็นในแต่ละวัน โดยทำการบันทึกด้วยตนเอง ในระยะเส้นฐาน ระยะทดลอง และระยะถอนการทดลอง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการทดสอบความแตกต่างทางสถิติ

2. โปรแกรมการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเอง ประกอบด้วยการปรึกษากลุ่ม 12 ครั้ง ครั้งละ 50-80 นาที สัปดาห์ละ 3 ครั้ง เป็นเวลา 4 สัปดาห์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ครั้งที่ 1 ปฐมนิเทศและสร้างสัมพันธภาพ

ครั้งที่ 2 รักษาสัมพันธภาพ

ครั้งที่ 3 สำรวจพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นและตั้งเป้าหมายในการลดพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็น

ครั้งที่ 4 การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็น

ครั้งที่ 5 สรุปผลการลดพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็น ครั้งที่ 1

ครั้งที่ 6 การเสนอตัวแบบในการใช้จ่าย

ครั้งที่ 7 การค้นหาตัวแบบในการใช้จ่าย

ครั้งที่ 8 สรุปผลการลดพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็น ครั้งที่ 2

ครั้งที่ 9 ตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์จากการกำกับตนเองในการลดพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็น

ครั้งที่ 10 การแสดงปฏิกิริยาต่อตนเองเมื่อสามารถลดพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็น

ครั้งที่ 11 สรุปผลการลดพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็น ครั้งที่ 3

ครั้งที่ 12 ยุติการปรึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแบ่งการทดลองเป็น 3 ระยะ ตามรูปแบบการวิจัยดังนี้

1. ระยะเส้นฐาน เป็นการศึกษาเส้นฐานพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นก่อนการทดลอง ระยะนี้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีการบันทึกพฤติกรรมการใช้จ่ายที่เกินความจำเป็นทุกวัน เป็นเวลา 2 สัปดาห์ โดยไม่ได้รับโปรแกรมการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเอง

2. ระยะทดลอง เป็นการศึกษาพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของกลุ่มทดลองในขณะที่ได้รับการจัดกระทำเพื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการจัดกระทำ โดยกลุ่มทดลองจำนวน 8 คน เข้าร่วมการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเอง สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ติดต่อกัน 4 สัปดาห์ รวมเป็น 12 ครั้ง ครั้งละ 50-80 นาที ส่วนกลุ่มควบคุมจำนวน 8 คน ไม่ได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเอง และกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มยังคงบันทึกการใช้จ่ายประจำวันติดต่อกัน 4 สัปดาห์

3. ระยะถอนการทดลอง เป็นการศึกษาเส้นฐานพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของกลุ่มทดลองภายหลังถอดการจัดกระทำเพื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม ในระยะนี้ทั้ง 2 กลุ่มไม่ได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเอง และยังคงบันทึกการใช้จ่ายประจำวัน 2 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) พฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตลอดการทดลอง 3 ระยะ แล้วนำเสนอด้วยตารางและกราฟ

2. เปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรี ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ในระยะเส้นฐาน ระยะทดลอง และระยะถอนการทดลอง

โดยการหาขนาดของผล (Effect size)

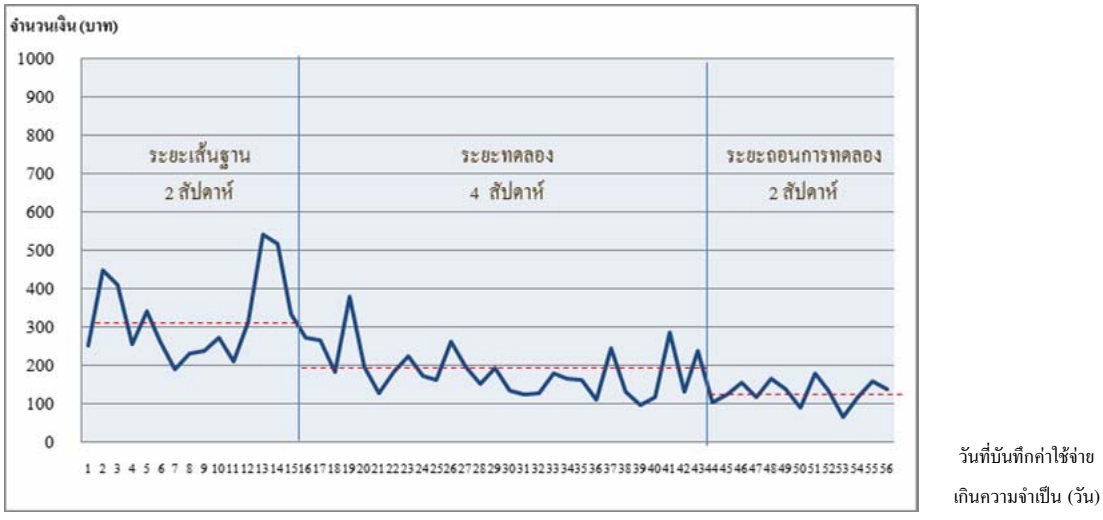
สูตร $ES = \frac{\text{mean of experimental group - mean of comparison group}}{\text{standard deviation of comparison group}}$

ถ้าขนาดของผลมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่าความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย 2 ค่านั้น มีความสำคัญ (Cohen, 1988)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยสามารถเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ผลการศึกษาในกลุ่มทดลอง พบว่า นิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นลดลงในระยะทดลองและระยะถอนการทดลอง โดยลดลงมากที่สุดในระยะถอนการทดลอง ดังแสดงในภาพที่ 2 และเมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลอง ในแต่ละระยะ โดยการหาขนาดของผล (Effect size) พบว่า นิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นระยะทดลองลดลงต่ำกว่าระยะเส้นฐาน และมีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นระยะถอนการทดลองลดลงต่ำกว่าระยะเส้นฐานและระยะทดลอง ดังแสดงในตารางที่ 1

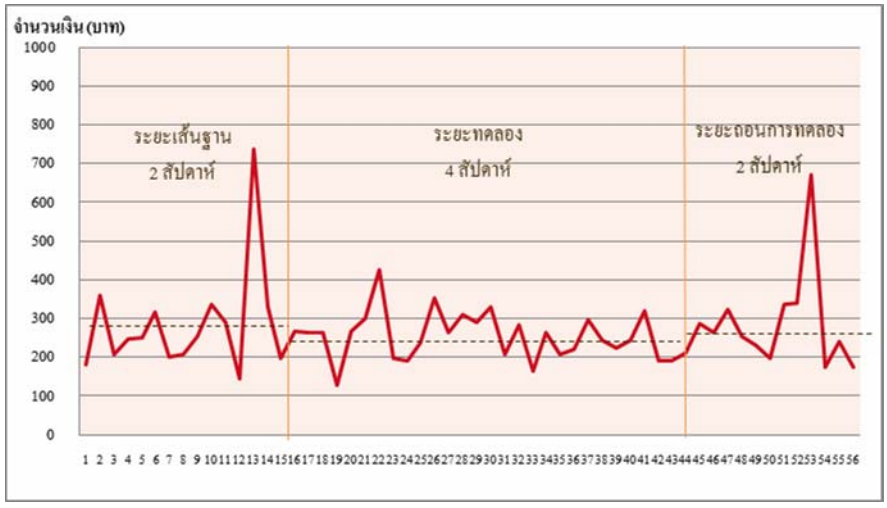
ภาพที่ 3 ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลอง

ตารางที่ 1 ขนาดของผลค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรี กลุ่มทดลอง ในระยะเส้นฐาน ระยะทดลอง และระยะถอนการทดลอง

	Mean	***SD***	**ระยะเส้นฐาน**	**ระยะทดลอง**	**ระยะถอนการทดลอง**
ระยะเส้นฐาน	321.27	160.59	-	- 0.81*	- 1.14*
ระยะทดลอง	191.51	78.22		-	- 0.67*
ระยะถอนการทดลอง	138.77	62.33			-

*ค่า effect size (ES) มากกว่า 0.50 (Cohen, 1988)

2. ผลการศึกษาในกลุ่มควบคุม พบว่า นิสิตปริญญาตรีกลุ่มควบคุมมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นที่มีทิศทางไม่แน่นอน โดยมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นมากที่สุดในระยะเส้นฐาน และพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นน้อยที่สุดในระยะทดลอง ดังแสดงในภาพที่ 3 และเมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรีกลุ่มควบคุม ในแต่ละระยะ โดยการหาขนาดของผล (Effect size) พบว่า นิสิตปริญญาตรีกลุ่มควบคุมมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นในแต่ละระยะไม่แตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 2

ภาพที่ 4 ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรีกลุ่มควบคุม

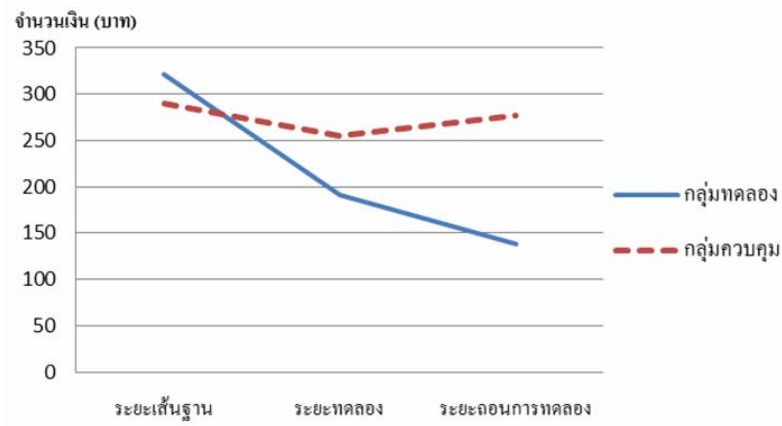
ตารางที่ 2 ขนาดของผลค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรี กลุ่มควบคุม ในระยะเส้นฐาน ระยะทดลอง และระยะถอนการทดลอง

	Mean	***SD***	**ระยะเส้นฐาน**	**ระยะทดลอง**	**ระยะถอนการทดลอง**
ระยะเส้นฐาน	289.77	215.81	-	- 0.16	- 0.06
ระยะทดลอง	254.54	142.42		-	0.16
ระยะถอนการทดลอง	277.36	152.93			-

3. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นระหว่างนิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมในแต่ละระยะ พบว่า ในระยะเส้นฐาน นิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน ต่อมาระยะทดลอง นิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นลดลงกว่ากลุ่มควบคุม และในระยะถอนการทดลอง มีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นลดลงกว่ากลุ่มควบคุมเช่นกัน ดังแสดงในตารางที่ 3 และภาพที่ 5 และจากการเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นระหว่างนิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมโดยการหาขนาดของผล (Effect size) พบว่า นิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นต่ำกว่านิสิตปริญญาตรีกลุ่มควบคุมในระยะถอนการทดลอง ส่วนในระยะทดลอง นิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองและนิสิตปริญญาตรีกลุ่มควบคุมมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นไม่แตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรีในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำแนกตามช่วงระยะเส้นฐาน ระยะทดลอง และระยะถอนการทดลอง

กลุ่มทดลอง				กลุ่มควบคุม			
คนที่	ระยะเส้นฐาน	ระยะทดลอง	ระยะถอนการทดลอง	คนที่	ระยะส้นฐาน	ระยะทดลอง	ระยะถอนการทดลอง
1	182.36	121.50	103.07	1	203.14	191.43	256.79
2	302.90	193.71	158.04	2	125.00	109.82	128.29
3	271.07	177.14	154.50	3	149.50	241.71	242.29
4	338.29	203.14	86.71	4	175.50	229.18	253.71
5	194.71	121.04	81.43	5	212.93	202.54	199.36
6	158.00	107.43	78.71	6	203.93	148.75	135.36
7	566.29	314.36	248.50	7	519.57	556.86	422.43
8	556.57	293.75	199.21	8	728.57	359.25	580.64
รวม	2570.19	1532.07	1110.19		2318.14	2039.54	2218.86
Mean	321.27	191.51	138.77		289.77	254.94	277.36
SD	160.59	78.22	62.33		215.81	142.42	152.93

ภาพที่ 5 ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในช่วงระยะเส้นฐาน ระยะทดลอง และระยะถอนการทดลอง

ตารางที่ 4 ขนาดของผลค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรีระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะเส้นฐาน ระยะทดลอง และระยะถอนการทดลอง

ระยะการทดลอง	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		*ES*
	Mean	***SD***	**Mean**	***SD***	
ระยะเส้นฐาน	321.27	160.59	289.77	215.81	0.15
ระยะทดลอง	191.51	78.22	254.54	142.42	- 0.44
ระยะถอนการทดลอง	138.77	62.33	277.26	152.93	- 0.91*

*ค่า effect size (ES) มากกว่า 0.50 (Cohen, 1988)

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. นิสิตปริญญาตรีที่ได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นในระยะทดลองต่ำกว่าระยะเส้นฐาน โดยมีขนาดของผลในระดับมาก (ES = - 0.81) ทั้งนี้เนื่องจาก กลุ่มการปรึกษานั้นเน้นถึงสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม ทำให้เกิดเป็นพลังกลุ่มผลักดันให้นิสิตร่วมกันคิดหาแนวทางและดำเนินการลดพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลพร สว่าง (2554) ที่ได้ศึกษาการปรึกษากลุ่มแบบจัดการตนเองเพื่อลดพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนจ่าทหารเรือ พบว่า กระบวนการปรึกษากลุ่มนั้นก่อให้เกิดพลังผลักดันให้สมาชิกสามารถลดการสูบบุหรี่ได้สำเร็จ นอกจากนี้การได้ฝึกฝนกระบวนการกำกับตนเองเพื่อลดพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็น ซึ่งประกอบด้วยการสำรวจพฤติกรรมการใช้จ่ายของตนเอง การตั้งเป้าหมายเพื่อลดค่าใช้จ่ายเกินความจำเป็นที่เป็นตัวเลขชัดเจน การตัดสินพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นโดยการเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ และเปรียบเทียบกับผลการลดค่าใช้จ่ายในครั้งที่ผ่านมา และการเสริมแรงตนเองเมื่อสามารถทำได้ตามเป้าหมาย ทำให้เกิดแรงจูงใจในการลดพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็น เป็นผลให้นิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นในระหว่างการร่วมกลุ่มการปรึกษาโดยการกำกับตนเองลดลงกว่าระยะเส้นฐานก่อนทดลอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพรรพี ทุมมาพันธ์ (2554) ที่ศึกษาผลการใช้โปรแกรมการกำกับตนเองร่วมกับการสนับสนุนทางสังคมของครูที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริง พบว่า ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการเรียนรวมและรายด้านของนักเรียนทุกคนในระยะทดลองเพิ่มสูงขึ้นกว่าระยะเส้นฐานอย่างชัดเจน

2. นิสิตปริญญาตรีที่ได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นในระยะถอนการทดลองต่ำกว่าระยะเส้นฐาน โดยมีขนาดของผลในระดับมาก (ES = -1.14) ทั้งนี้เนื่องมาจากนิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองได้ผ่านการเข้าร่วมการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเอง ทำให้เกิดเรียนรู้จากประสบการณ์กลุ่ม ได้ฝึกฝนการกำกับตนเองเพื่อลดการใช้จ่ายเกินความจำเป็นในบรรยากาศกลุ่มที่เอื้ออำนวยจนเกิดความชำนาญ และได้ร่วมกันวางแผนการปฏิบัติตนเพื่อลดการใช้จ่ายเกินความจำเป็นเมื่ออยู่ภายนอกกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับที่ Bandura (1991) กล่าวว่า การกำกับตนเองให้ประสบความสำเร็จ นอกจากต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจและความต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองแล้ว ยังต้องมีการฝึกฝนและพัฒนาตนเองตามกระบวนการกำกับตนเอง 3 กระบวนการ คือ การสังเกตตนเอง กระบวนการตัดสิน และการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อตนเอง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนัดดา พรมมี (2550) ที่ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการกำกับตนเองที่มีต่อวินัยในการฝึกซ้อม

กีฬาของนักกีฬาประเภททีม อายุ 12-15 ปี โรงเรียนกีฬาจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า หลังการทดลอง นักกีฬาที่ได้รับโปรแกรมการกำกับตนเองมีวินัยในการฝึกซ้อมกีฬาสูงกว่าก่อนทดลอง โดยนักกีฬาที่เข้าร่วมโปรแกรมการกำกับตนเองได้รับประสบการณ์เรียนรู้และสามารถกำกับพฤติกรรมตนเองให้มีวินัยในการฝึกซ้อมกีฬามากขึ้น

3. นิสิตปริญญาตรีที่ได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นไม่แตกต่างกับนิสิตปริญญาตรีที่ไม่ได้รับโปรแกรมการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองในระยะทดลอง โดยพบว่ามีขนาดของผลในระดับน้อย (ES = 0.44) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในระยะที่นิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองเข้าร่วมกลุ่มการปรึกษา เป็นช่วงที่กำลังเรียนรู้และฝึกฝนกระบวนการกำกับตนเองเพื่อลดพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็น ประกอบกับในระยะทดลองนี้ตรงกับช่วงสอบกลางภาค ส่งผลให้ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีค่าใช้จ่ายเกินความจำเป็นที่ลดลงกว่าระยะเส้นฐาน ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะทดลองนี้จึงแตกต่างกันอย่างไม่ชัดเจน

4. นิสิตปริญญาตรีที่ได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นต่ำกว่านิสิตปริญญาตรีที่ไม่ได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองในระยะถอนการทดลอง โดยมีขนาดของผลในระดับมาก (ES = 0.91) ทั้งนี้เนื่องจากในระยะที่ได้รับการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองทั้ง 12 ครั้ง ทำให้นิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองเกิดการเรียนรู้กระบวนการกำกับตนเองและได้ฝึกฝนกระบวนการกำกับตนเองหลายครั้งจนสามารถกำกับตนเองในการใช้จ่ายได้อย่างคล่องแคล่ว เมื่อลดค่าใช้จ่ายเกินความจำเป็นได้สำเร็จทำให้นิสิตมองเห็นประโยชน์และคุณค่าที่ได้รับจากการกำกับตนเองในการใช้จ่าย เกิดการรับรู้ความสามารถของตนเองเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งได้รับการเสริมแรงทางสังคม ทำให้เกิดแรงจูงใจในการกำกับตนเองต่อไป ส่งผลให้ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของนิสิตปริญญาตรีกลุ่มทดลองลดลงต่ำกว่านิสิตปริญญาตรีกลุ่มควบคุมในระยะถอนการทดลอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lavasani, Mirhosseini, Hejazi, and Davoodi, (2011) ที่ได้ศึกษาผลการฝึกทักษะการเรียนเรียนรู้โดยการกำกับตนเองต่อแรงจูงใจในการเรียนและการรับรู้ความสามารถของตนเอง ในนักเรียนประถมศึกษาหญิง ซึ่งพบว่า การสอนทักษะการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนและการรับรู้ความสามารถของนักเรียนกลุ่มทดลองเพิ่มมากขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมอย่างชัดเจน และงานวิจัยของ สุภาพ ภาสุรกุล (2555) ที่ศึกษาผลการใช้โปรแกรมการกำกับตนเองร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมต่อเจตคติเกี่ยวกับการรักษาพฤติกรรมการดูแลตนเอง และผลสำเร็จในการรักษาของผู้ป่วยวัณโรคปอด พบว่า การใช้โปรแกรมการกำกับตนเองร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคม ช่วยให้ผู้ป่วยวัณโรคปอดหลังได้รับการรักษาระยะเข้มข้นครบ 2 เดือนแล้ว มีเจตคติเกี่ยวกับการรักษา และพฤติกรรมการดูแลตนเองดีขึ้น และดีขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมอย่างชัดเจน

สำหรับผลการศึกษาในครั้งนี้กล่าวโดยสรุปได้ว่า การปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองทำให้นิสิตปริญญาตรี เกิดการเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นของตน และสามารถลดพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. การปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเอง มีผลทำให้นิสิตปริญญาตรีมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นลดลง ดังนั้น อาจารย์ในสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาจช่วยส่งเสริมนิสิตให้มีพฤติกรรมการใช้จ่ายที่เหมาะสม สามารถนำโปรแกรมการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองไปเป็นแนวทางหรือประยุกต์ใช้กับนิสิตได้

2. การนำโปรแกรมการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองไปใช้ ควรมีการศึกษาหลักการ วิธีดำเนินการและเทคนิคต่าง ๆ ให้เข้าใจอย่างชัดเจนก่อน ตลอดจน

ควรมีการฝึกฝนจนเกิดทักษะและความชำนาญ เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3. การนำโปรแกรมการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองไปใช้ ควรเพิ่มการติดตามผลหลังจากถอนโปรแกรมการปรึกษากลุ่ม เพื่อศึกษาความคงทนของพฤติกรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินความจำเป็นในกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เช่น นักเรียน นิสิต นักศึกษาที่กู้เงินกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา นักเรียนระดับมัธยมศึกษา บุคคลในวัยทำงาน เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษาผลการปรึกษากลุ่มโดยการกำกับตนเองที่มีต่อตัวแปรอื่น ๆ เช่น การออมเงิน การเล่นเฟสบุ๊ค การควบคุมอาหาร การออกกำลังกาย เป็นต้น เพื่อให้เกิดผลการวิจัย ที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา ไชยพันธุ์. (2549). *การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ชนัดดา พรมมี. (2550). *ผลของการใช้โปรแกรมการกำกับตนเองที่มีต่อวินัยในการฝึกซ้อมกีฬาของนักกีฬาประเภททีมอายุ 12-15 ปี โรงเรียนกีฬาจังหวัดสุพรรณบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พลรพี ทุมมาพันธ์. (2554). *ผลการใช้โปรแกรมการกำกับตนเองร่วมกับการสนับสนุนทางสังคมของครูที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริง*. ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบันฑิต, สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

รัตนา ตาบัง. (2550). *ผลของโปรแกรมการกำกับตนเองต่อการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการควบคุมพฤติกรรมก้าวร้าวของวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิไลพร สว่าง. (2554). การปรึกษากลุ่มแบบจัดการตนเองเพื่อลดพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนจ่าทหารเรือ. *วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม, 7*(2), 85-99.

ศิริลักษณ์ ศรีกันต์. (2552). *ผลของการใช้โปรแกรมการกำกับตนเองที่มีต่อความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาลประชานุกูล อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น*. สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สถาบันรามจิตติและตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2549). *โครงการสำรวจพฤติกรรมการจัดการการเงินส่วนบุคคล (Money Watch)*. เข้าถึงได้จาก http://www.ramajitti.com/research_project_money.php

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2553). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ. (2551). *รายงานสถานการณ์เด็กและเยาวชนไทย ประจำปี 2548-2550*. กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สุภาพ ภาสุรกุล. (2555). ผลการใช้โปรแกรมการกำกับตนเองร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมต่อเจตคติเกี่ยวกับการรักษาพฤติกรรมการดูแลตนเอง และผลสำเร็จในการรักษาของผู้ป่วยวัณโรคปอด. *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 20*(4), 57-67.

Bandura, A. (1991). Social cognitive theory of self-regulation. *Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50*, 248-287.

Cohen J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Lavasani, M. G., Mirhosseini, F. S., Hejazi, E., & Davoodi, M. (2011). The effect of self-regulation learning strategies training on the academic motivation and self-efficacy. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, *29*, 627 - 632.

การพัฒนาชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอน โดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง สำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*

A Development of Training Package on Online Media Teaching Application by Hands-On Training (HOT) Model for Teacher Students of Education Faculty at Burapha University

นคร ละลอกน้ำ**
ดร.พงศ์ประเสริฐ หกสุวรรณ***
ดร.ทิพย์เกสร บุญอำไพ****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงสำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1/E_2 เท่ากับ 85/85 2) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมฯ 3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมของนิสิตที่ฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมฯกับนิสิตที่ฝึกอบรมแบบปกติ และ 4) เพื่อประเมินรับรองชุดฝึกอบรมฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

วิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร หลักการ ทฤษฎี งานวิจัยเกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ผู้เข้ารับการฝึกอบรม 2) กำหนดคุณลักษณะและออกแบบชุดฝึกอบรมฯ 3) ตรวจสอบคุณภาพชุด ฝึกอบรมฯ 4) สร้างชุดฝึกอบรมฯ 5) ทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมฯ 6) ทดลองใช้จริงโดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมของนิสิตที่ฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมฯ กับนิสิตครูที่ฝึกอบรมแบบปกติ 7) รับรองชุดฝึกอบรมฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

กลุ่มตัวอย่างการวิจัย มีดังนี้ นิสิตหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (5 ปี) ทุกสาขาวิชาที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ที่สนใจสมัครเข้าโครงการฝึกอบรมฯ และผ่านการทำแบบทดสอบความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนตามเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 60 คน โดยเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มๆ ละ 30 คน เครื่องมือการวิจัย ดังนี้ 1) ชุดฝึกอบรมฯ 2) แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) แบบประเมินรับรองชุดฝึกอบรมฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบประสิทธิภาพ (E_1/E_2) และ t-test

---

*วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการฝึกอบรม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการฝึกอบรม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
***รองศาสตราจารย์ ภาควิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
****รองศาสตราจารย์ ภาควิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง สำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1 / E_2 = 86.61/87.50 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. คะแนนทดสอบหลังฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงสำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา สูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงของนิสิตครู สูงกว่าการฝึกอบรมแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. การประเมินรับรองชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงสำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาโดยผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในเกณฑ์ “เหมาะสมมากที่สุด”

คำสำคัญ : ชุดฝึกอบรม/ การใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอน/ การฝึกปฏิบัติในงานจริง

Abstract

The objectives of this research were 1) to efficiently develop training package on online media teaching application by Hands-On Training (HOT) model for teacher students of Education Faculty at Burapha University when E_1/E_2 was 85/85 2) to compare the score before and after training with training package 3) to compare training achievement of the students who were trained with training package and the students who were trained with normal training strategy and 4) to assess for certify the training package by the experts.

The research methods were 1) studied relevant documents, principles, theories, researches, and analyzed the trainees 2) designed and defined the quality of training package 3) verified training package quality 4) created training package 5) examine training package efficiency 6) tried out by comparing the training achievement of the students who were trained with training package and the students who were trained with normal training strategy and 7) certified training package by the experts. 60 senior students in Bachelor of Education Program (5 years) of all programs, Semester 1/2014, who had applied the training project and passed the test on media online teaching application were selected as the sample, selected by purposive sampling. The sample was divided equally into two groups: experimental group and control group.

The research instruments were 1) training package 2) pre-test and post-test 3) training package assessment form by the experts. Percentage, mean, standard deviation, E_1/E_2, and t-test were applied to analyze collected data.

The research results found that :

1. Training package on online media teaching application by Hands-On Training (HOT) model for teacher students of Education Faculty at Burapha University was efficient according to E_1 / E_2 = 86.61/87.50

2. After training with training package on online media teaching application by Hands-On Training (HOT) model for teacher students of Education Faculty at Burapha University, the mean score was higher than the mean score before training at .01 level of significance

3. The achievement of training with training package on online media teaching application by Hands-On Training (HOT) model for teacher students was higher than those with the traditional training strategy at at .01 level of significance

4. The assessment to certify the training package on online media teaching application by Hands-On Training (HOT) model for teacher students of Education Faculty at Burapha University by the experts found that it was in the most suitable level.

Keywords : Training package, Media Online Teaching Application, Hands-On Training

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 มาตรา 8 กำหนดวัตถุประสงค์ของคุรุสภาไว้ ดังนี้ คือ 1) กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ออกและเพิกถอนใบอนุญาต กำกับ ดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ รวมทั้งการพัฒนาวิชาชีพ 2) กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาวิชาชีพ 3) ประสานส่งเสริมการศึกษาและการวิจัยเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ได้กำหนดเป็นมาตรฐานวิชาชีพครู 9 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 ภาษาและเทคโนโลยี มาตรฐานที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร มาตรฐานที่ 3 การจัดการเรียนรู้ มาตรฐานที่ 4 จิตวิทยาสำหรับครู มาตรฐานที่ 5 การวัดและประเมินผลการศึกษา มาตรฐานที่ 6 การบริหารจัดการในห้องเรียน มาตรฐานที่ 7 การวิจัยทางการศึกษา มาตรฐานที่ 8 นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา และ มาตรฐานที่ 9 ความเป็นครู ทั้ง 9 มาตรฐานเป็นการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ มีสมรรถนะสำหรับวิชาชีพครูอย่างแท้จริง โดยเฉพาะยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็วทำให้นิสิตครูจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา เพื่อนำมาใช้และอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ชุดฝึกอบรม เป็นแผนที่มีครบถ้วนทุกอย่างเพื่อทำให้ผู้รับการฝึกอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบสื่อประสมซึ่งผลิตขึ้นมาอย่างมีระบบ มีความสมบูรณ์เบ็ดเสร็จในตัวเอง โดยมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาประสบการณ์ที่สามารถนำมาใช้ในการฝึกอบรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2520) จากการวิจัยของจักรพัฒน์ สมบูรณ์ (2556) ได้พัฒนาชุดฝึกอบรมเรื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการสอนสำหรับข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคายเขต 2 ผลการวิจัย พบว่า 1) ชุดฝึกอบรม เรื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการสอนสำหรับข้าราชการครูมีประสิทธิภาพ 82.22/85.40 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยของผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนเฉลี่ยก่อนฝึกอบรมและหลังฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจต่อชุดฝึกอบรมเรื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการสอนสำหรับข้าราชการครูโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับเขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม (2557) ได้พัฒนาชุดฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสาหรับครูประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผลการศึกษา พบว่า 1) องค์ประกอบทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 สาหรับครู มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์แบบพกพาและอินเทอร์เน็ต 2) ทักษะด้านสื่อ 3) ทักษะด้าน

คอมพิวเตอร์ 4) ทักษะด้านข้อมูลสารสนเทศ 5) ทักษะด้านการใช้สารสนเทศ และ 6) ทักษะด้านอินเทอร์เน็ต 2) การพัฒนาชุดฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสาหรับครูในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวมของการประเมินคุณภาพชุดฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก 3) ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ4) การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อชุดฝึกอบรม พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง (Hands-On Training : HOT) ของ ซิสสัน (Sisson, 2001) เป็นวิธีการฝึกอบรมที่มีโครงสร้างเป็นระบบ มีรายละเอียดชัดเจนทุกขั้นตอนและไม่ยุ่งยากซับซ้อน มีความยืดหยุ่น ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 : เตรียมพร้อมสำหรับการฝึกหัดพนักงาน ขั้นที่ 2 : เปิดชั้นเรียน ขั้นที่ 3 : นำเสนอเนื้อหาสาระ ขั้นที่ 4 : ฝึกทักษะ ขั้นที่ 5 : ประเมินผลการปฏิบัติงาน และ ขั้นที่ 6 : ทบทวนสาระสำคัญ ซึ่งกระบวนการทั้งหมดจะเน้นให้ผู้เข้ารับฝึกอบรมทำด้วยตนเองได้รับประสบการณ์ตรง ผู้เรียน/ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะมีส่วนร่วม มีอิสระในการคิดและปฏิบัติงานจริง สามารถนำผลการฝึกปฏิบัติไปใช้ในการดำเนินงาน และปฏิบัติงานในหน่วยงานของตนได้ ทำให้บริษัท Johns Manville Corporation ซึ่งมีบริษัทในเครือมากกว่า 500 บริษัท และมีพนักงานมากกว่า 36,000 คน ได้นำรูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง (Hands-On Training : HOT) ของ ซิสสัน (Sisson, 2001) ไปใช้ในการฝึอบรมพนักงาน

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของคณะศึกษาศาสตร์ พบว่า คณะศึกษาศาสตร์มีการขยายตัว ในหลาย ๆ ด้านอย่างรวดเร็ว มีสาขาวิชาหลากหลาย มีหลักสูตรเปิดสอนหลายระดับ มีนิสิตครูจำนวนมาก โดยเฉพาะด้านการสอนต้องจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา 9 มาตรฐาน เพื่อให้นิสิตได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูจากคุรุสภาเมื่อเรียนจบหลักสูตร และต้องมีพื้นฐานที่จำเป็นหลายด้านสำหรับการสอนของนิสิตครู หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (5 ปี) นิสิตทุกสาขาวิชาต้องศึกษารวมตลอดหลักสูตร อยู่ระหว่าง 165-175 หน่วยกิต โดยต้องเรียนหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาชีพครูและหมวดวิชาเอก อยู่ระหว่าง 145-155 หน่วยกิต ภายในระยะเวลา 4 ปี ก่อนออกปฏิบัติการฝึกสอนในชั้นปีที่ 5 ซึ่งนิสิตต้องใช้เวลาเรียนยาวนานมากในแต่ละวัน เป็นเหตุให้การจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภาบางมาตรฐานไม่สามารถทำได้เต็มที่โดยเฉพาะที่ต้องฝึกปฏิบัติกำหนดไว้มาตรฐานที่ 8 นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา กำหนดสาระความรู้ คือ 1) แนวคิด ทฤษฎี เทคโนโลยี และนวัตกรรมการศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ 2) เทคโนโลยีและสารสนเทศ 3) การวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีและสารสนเทศ 4) แหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ 5) การออกแบบ การสร้าง การนำไปใช้การประเมินและการปรับปรุงนวัตกรรม และกำหนดสมรรถนะ 1) สามารถเลือกใช้ และปรับปรุงนวัตกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี 2) สามารถพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี 3) สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวนิสิตครูยังขาดทักษะในการใช้ การปฏิบัติจริงอยู่มาก

มาตรฐานที่ 8 นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ทำให้นิสิตที่ศึกษาหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (5 ปี) ทุกสาขาวิชาของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำเป็นต้องมีทักษะด้านการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อการสอน/การจัดการเรียนรู้ และปัญหาการจัดการเรียนการสอนของคณะศึกษาศาสตร์ข้างต้น ควรมีการพัฒนาชุดฝึกอบรมมาใช้ในการถ่ายทอดความรู้ และฝึกทักษะด้านนวัตกรรมเทคโนโลยีและสารสนเทศ โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสะดวกในการเรียน และสามารถเข้ามาฝึกปฏิบัติจริงตามกระบวนการที่ออกแบบไว้โดยไม่ต้องเสียเวลาเรียนมาก ฝึกทักษะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผู้สอน/วิทยากรฝึกอบรมสามารถนำไปใช้ได้อย่าง

สะดวก มีกระบวนการชัดเจน ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง สำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อให้ได้ชุดฝึกอบรมฯ ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงสำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1/E_2 เท่ากับ 85/85

2. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงสำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมของนิสิตที่ฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงกับนิสิตที่ฝึกอบรมแบบปกติ

4. เพื่อประเมินรับรองชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติ ในงานจริงสำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

สมมติฐานการวิจัย

1. ชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงสำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1/E_2 เท่ากับ 85/85

2. คะแนนของนิสิตหลังการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงสำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา สูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมของนิสิตที่ฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง สูงกว่านิสิตที่ฝึกอบรมแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรับรองชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงสำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงสำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1/E_2 เท่ากับ 85/85

2. เป็นแนวทางในการพัฒนาชุดฝึกอบรมโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง สำหรับ ฝึกทักษะและเนื้อหาอื่นๆ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นรูปแบบวิจัยและพัฒนา

2. ชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงจะใช้อบรมนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา และเนื้อหาจะมุ่งเน้นตามมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภาที่กำหนดไว้ในมาตรฐานที่ 8 นวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ

ประชากร คือ นิสิตหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (5 ปี) ทุกสาขาวิชาที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 486 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (5 ปี) ทุกสาขาวิชาที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ที่สนใจสมัครเข้าโครงการฝึกอบรม

การใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง และผ่านการทำแบบทดสอบความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนตามเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 60 คน โดยเลือกแบบเจาะจง จากนั้นใช้วิธี จับฉลากหมายเลข 1 และ 2 โดยผู้ที่ได้หมายเลข 1 เป็นกลุ่มทดลอง ส่วนผู้ที่ได้หมายเลข 2 เป็นกลุ่มควบคุม กลุ่มๆ ละ 30 คน ดังนี้ กลุ่มทดลอง คือ กลุ่มที่เรียนด้วยด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง กลุ่มควบคุม คือกลุ่มที่ฝึกอบรมแบบปกติ

4. เนื้อหาสาระ การใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอน ได้แก่ 1) การใช้งาน Youtube เพื่อการสอน 2) การใช้งาน Facebook เพื่อการสอน 3) การใช้งาน Blog เพื่อการสอน 4) การใช้งาน Edmodo เพื่อการสอน โดยใช้เวลาในการฝึกอบรมเนื้อหาสาระทั้งหมด เป็นเวลา 1 วัน จำนวน 8 ชั่วโมง

5. ตัวแปรในการวิจัย

5.1 ตัวแปรต้น คือ วิธีการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง สำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา และวิธีการฝึกอบรมแบบปกติ

5.2 ตัวแปรตาม คือ 1) ผลคะแนนก่อนเรียนกับหลังเรียนด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง สำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการฝึกอบรมของนิสิตที่ฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการ ฝึกปฏิบัติในงานจริง (กลุ่มทดลอง) กับนิสิตที่ฝึกอบรมแบบปกติ (กลุ่มควบคุม) 3) ผลการประเมินรับรองชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง สำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

6. เวลาดำเนินการวิจัย สิงหาคม 2557-ธันวาคม 2557

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสาร หลักการ ทฤษฎี งานวิจัยเกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

2. กำหนดคุณลักษณะและออกแบบชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบ การฝึกปฏิบัติในงานจริง

3. ตรวจสอบคุณภาพชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง

4. สร้างชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงของ Gary R. Sisson (2001) 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 เตรียมความพร้อมสำหรับการฝึกหัด (Prepare) ขั้นที่ 2 เปิดชั้นเรียน (Open) ขั้นที่ 3 นำเสนอเนื้อหาสาระ (Present) ขั้นที่ 4 ฝึกทักษะ (Practice) ขั้นที่ 5 ประเมินผลการปฏิบัติงาน (Evaluate) และขั้นที่ 6 ทบทวนสาระสำคัญ (Review)

5. ทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง

6. ทดลองใช้จริงโดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมของนิสิตที่ฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงกับนิสิตครูที่ฝึกอบรมแบบปกติ

7. รับรองชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง สำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2. แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

3. แบบประเมินรับรองชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง สำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ทดสอบประสิทธิภาพ E_1/E_2 นำผลที่ได้จากการทดลองเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ($E_1/E_2 = 85/85$) โดยใช้สูตร E_1/E_2 ของชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2520)

2. วิเคราะห์ผลคะแนนก่อนเรียนกับหลังเรียนจากชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง โดยใช้ t-test (dependent)

3. วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นำผลคะแนนจากการทดสอบของนิสิตที่เรียนด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงและการฝึกอบรมแบบปกติ มาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างโดยใช้ t-test (independent)

4. วิเคราะห์ผลการประเมินรับรองชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนในรูปแบบของมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายความว่า เหมาะสมมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายความว่า เหมาะสมมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายความว่า เหมาะสมปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายความว่า เหมาะสมน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายความว่า เหมาะสมน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

1. ชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงสำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1/E_2 = 86.61/87.50 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. คะแนนทดสอบหลังฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงของนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา สูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการ ฝึกปฏิบัติในงานจริงของนิสิตครูสูงกว่าการฝึกอบรมแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. การประเมินรับรองชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง สำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในเกณฑ์ “เหมาะสมมากที่สุด”

อภิปรายผล

1. ผลการทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง

ผลการทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงของนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด เพราะการสร้างชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงผู้วิจัยได้ศึกษาทั้งการสร้างชุดฝึกอบรมอย่างละเอียด และเป็นระบบ รวมถึงศึกษารูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง (Hands-On Training : HOT) ใน 6 ขั้นตอน ของ ซิสสัน (Sisson, 2001) อย่างละเอียด เพื่อยึดเป็นแนวทางในการออกแบบชุดฝึกอบรม ให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคลและยึดผู้ฝึกอบรมเป็นศูนย์กลางในการจัดฝึกอบรม เน้นการทำจริง ปฏิบัติจริงจนเกิดความชำนาญ ใช้หลักการของสื่อประสมเพื่อเสนอเนื้อหาหลากหลาย กระตุ้นความสนใจผู้รับการฝึกอบรม นอกจากนี้ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ผู้รับการฝึกอบรมเพื่อออกแบบชุดฝึกอบรมให้ตรงกับความรู้ ความสามารถผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างแท้จริง มีการกำหนดจุดมุ่งหมายการอบรม กำหนดวิธีอบรมและกิจกรรมการ

ฝึกอบรมที่สอดคล้องกับประสบการณ์และงานที่ผู้เข้าการฝึกอบรมต้องไปทำจริง และกำหนดกระบวนการประเมินและให้ข้อมูลย้อนกลับทันทีหลังผู้ฝึกอบรมทำงานตามที่มอบหมายเสร็จ และก่อนนำชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงไปใช้ฝึกอบรมจริง ผู้วิจัยได้มีการทดลองใช้เบื้องต้น (try out) เพื่อหาข้อบกพร่องจากการเรียนจากชุดฝึกอบรมชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง โดยดำเนินการทดลองใช้เบื้องต้น (try out) แบบเดี่ยว (1 : 1) แบบกลุ่ม และแบบภาคสนาม เพื่อทำการสังเกตการปฏิสัมพันธ์กับชุดฝึกอบรมที่ออกแบบไว้ ดูว่านิสิตทำได้-ไม่ได้ ดูความสนใจ ความเข้าใจ ความชอบ โดยผู้วิจัยได้สังเกต พูดคุย สอบถาม และบันทึกผลทั้งหมดไว้ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าชุดฝึกอบรมฯ ไม่มีข้อบกพร่องสามารถนำไปทดลองใช้ฝึกอบรมได้จริง จากนั้นนำผลสรุปทั้งหมดปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และสอบถามผู้เชี่ยวชาญ เพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จากกระบวนการดังกล่าวทำให้ชุดฝึกอบรมฯ ได้ผลการทดสอบประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด สอดคล้องกับ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2545) กล่าวว่า การสร้างชุดการสอนหรือชุดฝึกอบรมต้องให้ความสำคัญกับการประยุกต์ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล นักการศึกษาได้นำหลักจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน/ฝึกอบรม โดยคำนึงถึงความต้องการ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ มนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านความสามารถ สติปัญญา ความต้องการ ความสนใจ ร่างกาย อารมณ์ และสังคม ดังนั้นการนำเอาหลักความแตกต่างเหล่านี้ มาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยตนเอง สามารถรับรู้ผลการตัดสินใจหรือการทำงานของตนว่าถูกหรือผิดอย่างไร มีการเสริมแรงอย่างเหมาะสม และเรียนรู้แบบค่อยเป็นค่อยไปตามความสามารถและ ความสนใจ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ชุดการสอนที่ออกแบบมีประสิทธิภาพและมีคุณค่า

2. ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง

ผลคะแนนทดสอบหลังฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงของนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา สูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพราะการออกแบบและพัฒนาชุดฝึกอบรมฯ ครั้งนี้ได้เน้นการออกแบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างกระชับกระเฉง เช่น เชื่อมโยงเนื้อหากับประสบการณ์ที่ต้องนำไปใช้งานการสอนจริง มีการมอบหมายให้ทำกิจกรรมรายบุคคลหลังวิทยากรบรรยายเสร็จและคอยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด มีการนำเสนอเนื้อหาการฝึกอบรมแบบค่อยเป็นค่อยไปประมาณทีละเล็กทีละน้อย เช่น แบ่งเนื้อหาออกเป็นตอนย่อย ๆ เพื่อเรียนรู้ทีละส่วน จัดลำดับการฝึกอบรมจากเรื่องง่าย ๆ ไปหาเรื่องยาก และมีการทบทวนเป็นระยะ ๆ มีการออกแบบให้ผู้เรียนพบกับประสบการณ์แห่งความสำเร็จ โดยจัดประสบการณ์ หรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้รับการฝึกอบรม และส่วนสำคัญอีกประการ คือ มีการให้ข้อมูลย้อนกลับทันทีทันใด โดยมีการแจ้งให้ทราบว่า แบบฝึกหัดที่ให้ทำในห้องฝึกอบรมถูกหรือผิด เฉลยแบบฝึกปฏิบัติ หรือ แบบทดสอบและบอก อธิบายจุดที่กระทำผิดเพื่อให้โอกาสได้ปรับปรุงพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับ (ศราวุธ ไหลหาโคตร, 2555) ได้พัฒนาชุดฝึกปฏิบัติวงจรขยายวิชาการวิเคราะห์วงจรอิเล็กทรอนิกส์หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ (กีรติ กลมสะอาด, 2551) การสร้างและทดสอบประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมบนเว็บเรื่องความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ และเทคโนโลยีของโตชิบา หมวดผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ

(ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2545) สรุปว่า เงื่อนไข 4 ประการที่เอื้อต่อเรียนรู้ คือ 1) เรียนรู้ทีละน้อยตามลำดับขั้น 2) ให้ข้อมูลป้อนกลับทันทีทันใด 3) มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างกระฉับกระเฉง 4) ได้รับประสบการณ์ที่เป็นผลสำเร็จและมีความภาคภูมิใจ

3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมของนิสิตที่ฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงกับนิสิตที่ฝึกอบรมแบบปกติ

ผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงของนิสิตครูสูงกว่าการฝึกอบรมแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เพราะการสร้างชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงผู้วิจัยได้ออกแบบชุดฝึกอบรมโดยยึดกระบวนการฝึกปฏิบัติในงานจริง (Hands-On Training : HOT) ของ ซิสสัน (Sisson, 2001) 6 ขั้นตอน อย่างละเอียดคือ ขั้นที่ 1 เตรียมพร้อมสำหรับการฝึกอบรม โดยการวิเคราะห์งาน เขียนโปรแกรมการฝึกอบรมให้ชัดเจน และการจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ในการฝึกอบรมให้พร้อมใช้งานและเพียงพอ รวมถึงวิทยากรต้องมีความพร้อมด้วย ขั้นที่ 2 เปิดชั้นเรียน โดยการช่วยให้ผู้รับการฝึกอบรมมีความพร้อมที่จะเรียนรู้งานทั้งร่างกายและจิตใจ สร้างความคุ้นเคยระหว่างกัน สร้างบรรยากาศให้ผ่อนคลาย เช่น พูดคุยทำความรู้จักกันก่อนจะมีการฝึกอบรม และวิทยากรจะอธิบายวัตถุประสงค์พร้อมเหตุผลที่ต้องฝึกอบรม ประโยชน์ที่จะได้รับจากการฝึกอบรมอย่างชัดเจน กำหนดระดับทักษะ ความรู้พื้นฐานก่อนการฝึกอบรม ขั้นที่ 3 นำเสนอเนื้อหาสาระ โดยวิทยากรจะแสดงวิธีการทำงานที่ถูกต้องอย่างละเอียดเป็นขั้นตอน ยกตัวอย่างให้เป็นรูปธรรม เช่น สาธิตให้ดู เสนอไปทีละขั้น เปิดโอกาสให้ซักถาม เน้นจุดสำคัญโดยใช้วิธีพูดซ้ำ ๆ ช้า ๆ หลาย ๆรอบ ขั้นที่ 4 ฝึกทักษะโดยผู้รับการฝึกอบรมจะทำการปฏิบัติงาน วิทยากรคอยสังเกตการณ์และให้ข้อมูลย้อนกลับ คำชี้แนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานให้ฝึกซ้ำ และพยายามปรับปรุงแก้ไขจนกว่าผู้สอนจะพอใจในการปฏิบัติงานตามที่กำหนดไว้ ขั้นที่ 5 ประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยวิทยากรจะสังเกตการณ์อย่างละเอียดรอบคอบ ให้ผู้รับการฝึกอบรมปฏิบัติงานตามลำพัง ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดแล้วดูว่า ทำงานได้ถูกต้องภายในเวลาที่กำหนดหรือไม่ งานที่ทำต้องมีปริมาณและคุณภาพไม่ต่ำกว่าระดับที่กำหนด ขั้นที่ 6 ทบทวนสาระสำคัญ โดยการทบทวนการปฏิบัติงานให้ผู้รับการฝึกอบรม บอกถึงจุดแข็งและจุดที่เขาต้องปรับปรุงแก้ไข เช่น มีอะไรบ้างที่ทำได้ถูกต้อง อะไรบ้างที่มีปัญหาและผู้สอนค่อยสรุปผลการปฏิบัติงานที่สามารถนำไปทำงานจริงได้ ทบทวนสิ่งที่สอนแบบสั้น ๆ ผู้สอนควรมอบหมายงานที่ต้องใช้ทักษะที่สอนไปทุกอย่าง พร้อมเปิดช่องทางให้ความช่วยเหลือและติดตามผลเป็นประจำแล้วค่อย ๆ ถอนตัวออกมาเมื่อเห็นว่าผู้รับการฝึกอบรมปฏิบัติงานในสถานการณ์ปกติได้จริง

4. การประเมินรับรองชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง

ผลการการประเมินรับรองชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง สำหรับนิสิตครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จากผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในเกณฑ์ “เหมาะสมมากที่สุด” เพราะชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยพัฒนาอย่างละเอียด คือ 1) ศึกษาเอกสาร หลักการ ทฤษฎี งานวิจัยเกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ผู้เข้ารับการฝึกอบรม 2) กำหนดคุณลักษณะและออกแบบชุดฝึกอบรมฯ 3) ตรวจสอบคุณภาพชุดฝึกอบรมฯ 4) สร้างชุดฝึกอบรมฯ 5) ทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมฯ 6) ทดลองใช้จริงโดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมของนิสิตที่ฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงกับนิสิตครูที่ฝึกอบรมแบบปกติ 7) รับรองชุดฝึกอบรมฯโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และในขั้นการสร้างชุดฝึกอบรมได้ดำเนินตามขั้นตอนการผลิตชุดการสอนของศาสตราจารย์ ดร.ชัยยงค์ พรหมวงค์ 10 ขั้นตอน และยึด

กระบวนการฝึกปฏิบัติในงานจริง (Hands-On Training : HOT) ของแกรี่ อาร์ ซิสสัน (Sisson, 2001) 6 ขั้นตอนอย่างละเอียดทำให้ได้ชุดฝึกอบรมฯ มีผลการทดสอบประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และได้ผลคะแนนทดสอบหลังฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการสอนโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงสูงกว่าก่อนฝึกอบรม ผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมฯ สูงกว่าการฝึกอบรมแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทำให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรับรองชุดฝึกอบรมฯ อยู่ในเกณฑ์ “เหมาะสมมากที่สุด”

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ก่อนการใช้ชุดฝึกอบรมผู้รับการฝึกอบรมและวิทยากร/ผู้สอน ต้องทำความเข้าใจ รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง (Hands-On Training : HOT) 6 ขั้นตอนของแกรี่ อาร์ ซิสสัน (Sisson, 2001) อย่างละเอียด 6 ขั้นตอน เพื่อให้การฝึกอบรมเป็นไปตามขั้นตอนของรูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริงอย่างแท้จริงและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

1.2 การฝึกอบรมโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง (Hands-On Training : HOT) ในการเตรียมความพร้อมสำหรับการฝึกหัด และการฝึกปฏิบัติจริงเป็นส่วนที่สำคัญมากทางผู้เกี่ยวข้องต้องเตรียมวัสดุ อุปกรณ์และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสำหรับฝึกปฏิบัติจริงๆ เช่น สื่อพื้นฐานในห้องฝึกอบรม (ระบบเสียงต้องชัดเจน โปรเจ็คเตอร์ วิชวลไลเซอร์) คอมพิวเตอร์ ความเร็วอินเทอร์เน็ต โปรแกรมสำหรับฝึกอบรม

1.3 บทบาทผู้สอน/ วิทยากรเน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติจริงและคอยสังเกตขณะปฏิบัติงานว่าทำได้ ทำถูกต้องหรือไม่ เมื่อเกิดปัญหาต้องเข้าช่วยเหลือชี้แนะทันที และคอยกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมฝึกซ้ำๆ จนเกิดความชำนาญ พร้อมทั้งคอยสะท้อนและให้ข้อมูลย้อนกลับผู้รับการฝึกอบรมทันที เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรมได้ปรับปรุงและปฏิบัติงานได้ถูกต้อง ได้เรียนรู้ประสบการณ์ตรง

1.4 บทบาทผู้เรียน ต้องทำตามขั้นตอนของชุดฝึกอบรมที่ออกแบบไว้อย่างเคร่งคัดและทำกิจกรรมตามผู้สอน/ วิทยากรแนะนำ เมื่อเกิดปัญหาหรือข้อสงสัยต้องบอกหรือสอบถามผู้สอน/วิทยากรทันที และทำกิจกรรมให้ครบตามที่ออกแบบไว้ในชุดฝึกอบรม และฝึกซ้ำๆ จนเกิดความชำนาญ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาชุดฝึกอบรมโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง ในเนื้อหาสาระอื่น ที่ต้องการมุ่งเน้นให้ผู้รับฝึกอบรม/ผู้เรียนเกิดทักษะในด้านการฝึกปฏิบัติงานต่างๆ

2.2 ควรมีการพัฒนาชุดฝึกอบรมโดยใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติในงานจริง ผ่านหลายช่องทางเพื่ออำนวยความสะดวก และตอบสนองระหว่างบุคคล เช่น พัฒนาชุดฝึกอบรมแบบผสมผสานที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริง พัฒนาชุดฝึกอบรมแบบผสมผสานผ่านอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือ (m-learning)

เอกสารอ้างอิง

กีรติ กลมสะอาด. (2551). *การสร้างและทดสอบประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมบนเว็บเรื่องความรู้ด้านผลิตภัณฑ์และเทคโนโลยีของโตชิบา หมวดผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีเทคนิคศึกษา, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม และศุภนิตา สุดสวาสดิ์. (2555). ความต้องการชุดฝึกอบรมออนไลน์เพื่อการผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สาหรับครู กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. *Veridian E-Journal มหาวิทยาลัยศิลปากร, 5*(3), 282-290.

เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม. (2557). *การพัฒนาชุดฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับครูประถมศึกษาในศตวรรษที่ 21*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จักรพัฒน์ สมบูรณ์. (2556). *การพัฒนาชุดฝึกอบรมเรื่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการสอนสำหรับข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2*. หนองคาย: กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สพป.หนองคาย เขต 2.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2520). *ระบบสื่อการสอน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2545). *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีการศึกษา หน่วยที่1-5*. กรุงเทพฯ: สำนักเทคโนโลยีทางการศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ศราวุธ ไหลหาโคตร. (2555). *การพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติวงจรขยายวิชาการวิเคราะห์วงจรอิเล็กทรอนิกส์หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงสาขาวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้าสื่อสาร, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

ศศิธร กนิษฐสวัสดิ์. (2553). *ผลการจัดการเรียนรู้โดยชุดฝึกอบรมสื่ออิเล็กทรอนิกส์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต วิชาคอมพิวเตอร์ เรื่องการใช้งานโปรแกรมคำนวณ 2007 สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

Kemp, J. E., & Smellie, D. C. (1989). *Instructional Media Productions.* San Jose: Successful Flipcharts.

Sisson, G. R. (2001). Hands-on Training: HOT. All rights reserved Copyright arranged with Berrett-Koehler Publishers, Inc.

Tracy, W. R. (1971). *Designing Training and Development System*. American Management Association.

การสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า*

Work Behavior and Workplace Environment Promotion to Remnant Fabrics Workers

อรวรรณ คุณสนอง**
ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล***
ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าและพัฒนากระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสม ได้แก่ การศึกษาเชิงสำรวจ เพื่อประเมินพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า

1. พฤติกรรมการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าส่วนใหญ่ปฏิบัติถูกต้อง พฤติกรรมการทำงานที่ไม่ถูกต้อง ได้แก่ นั่งเก้าอี้ที่มีพนักพิงและนั่งพิงพนักพิงเก้าอี้ นั่งหลังตรงตลอดเวลาการทำงาน และการใช้ปลั๊กอุดหู/ที่ครอบหูขณะทำงาน สภาพแวดล้อมในการทำงานส่วนใหญ่ปฏิบัติถูกต้อง ที่ปฏิบัติไม่ถูกต้อง ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางเคมี การประเมินสุขภาพตนเองของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าส่วนใหญ่ไม่พบอาการผิดปกติ อาการผิดปกติที่พบ ได้แก่ ปวดศีรษะและปวดเมื่อยตามตัว ส่วนอาการเจ็บปวดโครงร่างกระดูกกล้ามเนื้อระหว่างการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าในรอบ 1 ปี โดยมีอาการเจ็บปวดในช่วงเวลาทำงานพักและหาย ได้แก่ หัวเข่า ไหล่ และ คอ ส่วนที่มีอาการเจ็บปวดในช่วงเวลาทำงาน และพักแล้วไม่หายแต่สามารถทำงานได้ ได้แก่ หลังส่วนล่าง และ น่อง รองลงมา ไหล่ และมือ/ข้อมือ

2. กระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ท่าทางสำหรับออกกำลังกาย กิจกรรม 5 ส บวก 2 ส (สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ สร้างนิสัย สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม) 3) ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดทำโครงการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน 4) นำโครงการไปปฏิบัติ 5) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

---

*ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
**นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
***รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
****รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ข้อเสนอแนะ 1) ควรนำกระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานมาประยุกต์ใช้กับแรงงานนอกระบบอื่น ๆเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการปรับสภาพแวดล้อมและกระบวนการทำงานที่เหมาะสม 2) ควรวิจัยและพัฒนาอุปกรณ์เพื่อปรับสภาพแวดล้อมในการทำงานและอุปกรณ์การปฏิบัติงานให้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักการยศาสตร์

คำสำคัญ : การสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงาน/ สภาพแวดล้อมในการทำงาน/ ผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า

Abstract

The purposes of this research were to study work behavior and workplace environment of remnant fabrics workers and develop the process of work behavior and workplace environment promotion to remnant fabrics workers by using mixed methods research including survey using checklist questionnaire to evaluate work behavior and workplace environment to remnant fabrics worker in Bangkok and perimeter. A qualitative method of participatory action research had done at Bang Pla Kod Sub-District, Pra Samut Jedi District, Samut Prakarn Province ,Thailand.

The results were as followed:

1. Work behavior of most remnant fabric workers perform correctly. The wrong behavior were sitting on a chair with a backrest and some workers were leaning against chairs while they were working, sit back straight at all time to operating it, using earplug/ earmuffs while working. Most operating environment practices properly .The practice was not properly included chemical environment. Most assessments of their health had no symptoms. Abnormal symptoms included headache and body aches ,but bone pain, skeletal muscles during the work experience of the workers who worked in the first year and had symptoms during the work, However after they had a break during work hours, the pain was gone, such as knee, shoulder and neck but some parts of body still got pain even after having a break, such as lower back, shoulder and hand / wrist.

2. The process of work behavior and workplace environment promotion follow these steps: 1) Study the work behavior and workplace environment 2) Provide the training about the work behavior and workplace environment, motion for fitness, and 5S training plus H and E (Organization, Neatness, Cleaning, Standardization, Discipline, Health and Environment) 3)Participatory action to develop the work behavior and workplace environment project 4)Project Implementation 5) Knowledge Sharing and conclude the process.

Suggestions 1) The process should be applied for work behavior and workplace environment promotion and apply to other workers to learn to adjust on the environment and the proper functioning. 2) Research and development of equipments to adapt for workplace environment and the work behavior to be appropriate by ergonomics should be done.

Keywords : Work Behavior Promotion/ Workplace Environment/ Remnant Fabrics Workers

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าจัดเป็นกลุ่มแรงงานนอกระบบ โดยส่วนใหญ่ผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าทำที่บ้าน โดยดัดแปลงบ้านที่อยู่อาศัยมาเป็นที่ทำงาน ทำให้ประสบปัญหาสุขภาพอนามัยก่อให้เกิดความเสี่ยงด้านสุขภาพโดยเฉพาะระบบทางเดินหายใจ สอดคล้องกับจากจากการศึกษาของศรีสมร กมลเพ็ชรและคณะ (2549, หน้า 7) พบว่า ในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานสัมผัสฝุ่น กลุ่มผลิตผ้าห่มนวมมีการทำงานสัมผัสกับฝุ่นจากวัสดุที่ใช้ทำผ้าห่มนวม ได้แก่ นุ่น ฝ้าย เศษผ้า สำลีและเส้นใยสังเคราะห์ซึ่งได้รับการสัมผัสฝุ่นในแต่ละคนมีความแตกต่างกันพบผู้ปฏิบัติงานสัมผัสฝุ่นจำนวน 138 คน เป็นโรคหืดจากการทำงาน 11 คน มีอัตราความชุกของโรคร้อยละ 7.97 ดังนั้น ผลจากการเจ็บป่วยดังกล่าวเกิดขึ้นกับผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำงานที่บ้าน เช่น งานหัตถกรรม งานทอผ้า งานจักสาน ฯลฯ รวมไปถึงงานผลิตภัณฑ์เศษผ้า ด้วยสาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมในการทำงานไม่เหมาะสม ลักษณะท่าทางการปฏิบัติงานไม่ถูกต้อง และพฤติกรรมการดูแลตนเองไม่เหมาะสม ด้วยสภาพการทำงานที่บ้านส่งผลต่อสุขภาพในเรื่องความเสี่ยงหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ การทำงานในสภาพที่ทำงานไม่เหมาะสม การทำงานที่รีบเร่ง และการทำงานเป็นระยะเวลานาน ปัญหาดังกล่าวทำให้ต้องเผชิญปัญหาสุขภาพ

จากปัญหาดังกล่าวมาชี้ให้เห็นว่าผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้ามีปัญหาสุขภาพอนามัย ซึ่งเกิดจากการประกอบอาชีพ แต่ปัญหาสามารถหลีกเลี่ยงและป้องกันได้ หากมีการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานมีความเหมาะสม จะช่วยให้พัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อลดความเสี่ยงต่อสุขภาพในการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าและการทำงานที่มีความปลอดภัย ดังนั้นจะต้องร่วมกันป้องกันควบคุมแก้ไขปัญหาดังกล่าวและลดปัญหาผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยที่อาจส่งผลในวงกว้างต่อไป จึงต้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขป้องกัน กล่าวคือ ทำอย่างไรจะให้มีการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรศึกษาวิจัยกระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าในพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑลด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีส่วนร่วมซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน เป็นที่เชิงประจักษ์เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานได้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า

2. เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

1. ทฤษฎี Loss Causation Model ของ Bird and German (1985, p. 22) เพื่อวางแผนการควบคุมการสูญเสียและการเกิดอุบัติเหตุสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ

1.1 การควบคุมก่อนการสัมผัส (Pre-Contact Control) มีการสร้างเสริมจิตสำนึกความปลอดภัยในการทำงาน การฝึกอบรมให้ความรู้และการส่งเสริมสุขภาพอนามัยให้กับคนทำงาน

1.2 การควบคุมเมื่อมีการสัมผัส (Contact Control) มีการสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลในการทำงาน

1.3 การควบคุมหลังการสัมผัส (Post-Contact Control) เป็นการดำเนินการกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ถูกต้องเหมาะสม ลดเสี่ยงและลดโรค

2. กิจกรรม 5ส เป็นการนำแนวคิดมาใช้การจัดระเบียบเรียบร้อยในบ้านของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า ก่อให้เกิดสภาพในการทำงานที่ดี ปลอดภัย มีระเบียบเรียบร้อย นำไปสู่การเพิ่มผลผลิตและผลดีต่อสุขภาพ (สุทธิ สินทอง, เชษฐพงศ์ สินธารา และกฤชชัย อนธฑมมณี, 2551, หน้า 11-43; มังกร โรจน์ประภากร, 2550, หน้า 11)

3. การศึกษาพฤติกรรมการทำงานเป็นการศึกษาการปฏิบัติงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าในระหว่างการทำงานซึ่งอาจส่งผลดีหรือผลเสียต่อการทำงานโดยประเมิน 2 ด้าน คือ ลักษณะท่าทางการทำงานและด้านการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล

4. การประเมินสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในบ้านที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า อันอาจรวมถึงเครื่องจักร อุปกรณ์ อากาศที่หายใจ แสงสว่าง ความร้อน ฝุ่น และสารเคมีอื่น ๆ และยังรวมถึงเชื้อโรคและสัตว์ต่าง ๆ เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์เศษผ้านั้นแบ่งได้ 4 ประเภท ดังนี้ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางเคมี สภาพแวดล้อมทางชีวภาพ และสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาทางสังคม (อนามัย ธีรวิโรจน์ เทศกะทึก, 2549, หน้า 8)

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาชุมชนที่มีการประกอบอาชีพประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า ดังนี้

1.1 พื้นที่ชุมชนที่ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ กรุงเทพมหานคร คือ เขตบางเขน และชุมชนพื้นที่ปริมณฑล 5 จังหวัด ได้แก่ สมุทรสาคร คือ อำเภอกระทุ่มแบน ปทุมธานี คือ อำเภอเมือง นครปฐม คือ อำเภอดอนตูม นนทบุรี คือ อำเภอบางบัวทอง สมุทรปราการ คือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์

1.2 พื้นที่ชุมชนปฏิบัติการ ได้แก่ ชุมชนหน้าวัดใหม่ ชุมชนทรัพย์เจริญ ชุมชนภูมิใจนิเวศน์โครงการ 1 ชุมชนภูมิใจนิเวศน์โครงการ 2 และชุมชนซอยแก๊ส หมู่ 5 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา แบ่งเป็น 2 เนื้อหา คือ พฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน และการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า

ดำเนินการศึกษาเชิงสำรวจประชากร ได้แก่ ผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าที่ได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในกรุงเทพและปริมณฑล มีจำนวน 250 คน กลุ่มตัวอย่างเลือกกลุ่มแบบเจาะจงและการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ โดยใช้เกณฑ์กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามของ Krejcie and Morgan (1970, pp. 608-609) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 152 คน โดยกำหนดโควต้าผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์เศษผ้าจังหวัดละ 25 คน และจังหวัดสมุทรปราการเพิ่มจำนวน 2 คน รวมเป็น 27 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ประเมินแบบพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Checklists)

2. แบบวัดสภาพแวดล้อมในการทำงาน ได้แก่ ฝุ่น เสียง แสงสว่าง ความร้อน ทำการตรวจวัดโดยเครื่องมือทางด้านสุขศาสตร์อุตสาหกรรมของสาขาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย คณะสาธารณสุขศาสตร์และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1.วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ค่าร้อยละ 2 การประมวลผลการตรวจวัดสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลโดยเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน

ตอนที่ 2 พัฒนากระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า ได้แบ่งเป็น 5 ขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการก่อนวิจัย

1. การเลือกพื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยเลือกชุมชนที่ศึกษา คือ ชุมชนหน้าวัดใหม่ ชุมชนทรัพย์เจริญ ชุมชนภูมิใจนิเวศน์โครงการ 1 ชุมชนภูมใจนิเวศน์โครงการ 2 และชุมชนซอยแก๊ส หมู่ 5 ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

2. การเตรียมตัวของผู้วิจัย เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล วางแผนการดำเนินงาน นำแผนไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามและประเมินผล

3. การเลือกผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในคลองบางปลากด จำนวน 1 คน กลุ่มผู้นำชุมชนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 3 คนและผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า 3 คน

ขั้นที่ 2 การศึกษาและการวิเคราะห์ปัญหาของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า

1. นำข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาสภาพพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานมาวิเคราะห์พฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานปัจจุบันและปัญหาของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าทำให้ทราบปัญหาและการรวมกลุ่มของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าที่จะพัฒนากระบวนการส่งเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน

2. การสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าโดยการถ่ายทอดความรู้และอภิปรายปัญหาแลกเปลี่ยนความเห็นร่วมกันและมีการปฏิบัติการจริงหลังจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าเข้าร่วมจำนวน 18 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในคลองบางปลากด จำนวน 1 คน กลุ่มผู้นำชุมชนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 3 คน และผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า 3 คน

2. การสังเกต ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า

3. การใช้เทคนิคพลังสร้างสรรค์ (AIC) ประกอบด้วย ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation) การสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence) การสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control)

4. การระดมสมองใช้กระบวนการเทคนิคพลังสร้างสรรค์มาวิเคราะห์สภาพพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์พฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นที่ 3 การวางแผนกระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน

นำผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและกระบวนการระดมพลังสร้างสรรค์ (AIC) นำมาสร้างและดำเนินงานคัดเลือกกระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์พฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจะนำไปสู่การสร้างเสริมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน

ขั้นที่ 4 การนำกระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานไปทดลองปฏิบัติ

นำกระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่กลุ่มสมาชิกยอมรับและสอดคล้องกับลักษณะของการทำงานผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้ามาปฏิบัติการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานจริงในพื้นที่ชุมชนตำบลในคลองปลากด

การรวบรวมข้อมูล

1. คัดเลือกกระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่มีความชัดเจนและมีความเข้าใจตรงกันเพื่อสามารถวัดและประเมินผลการดำเนินงานได้

2. รวบรวมข้อมูลระหว่างการปฏิบัติงานตามกระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน

ขั้นที่ 5 ติดตามและประเมินผลกระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า

ประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและ สภาพแวดล้อมในการทำงานของกลุ่มผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าโดยการสังเกตและ การสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพตรวจสอบแบบสามเส้าโดยวิธีการได้แก่ การตรวจข้อมูลจากเอกสาร ยืนยันข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล จากการสังเกตและการสัมภาษณ์

2. สรุปกระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า

ผลการวิจัย

สภาพพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน

ข้อมูลทั่วไปของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุอยู่ระหว่าง 44 - 56 ปี ทำงานที่บ้าน ระดับการศึกษาประถมศึกษา มีรายได้ต่อเดือน 5,000 - 9,999 บาท ระยะเวลาการทำงาน 1 - 5 ปี มีพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการทำงาน

พฤติกรรมการทำงานส่วนใหญ่ปฏิบัติถูกต้องเกินร้อยละ 50 รายการที่ถูกต้องสูงสุด อันดับแรกได้แก่ นั่งทำงานในสถานที่ที่มีแสงสว่างเพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 93.4 รองลงมา ในระหว่างการทำงานมีการเปลี่ยนอิริยาบถ คิดเป็นร้อยละ88 และอุปกรณ์และจุดปฏิบัติงานอยู่ในระดับเหมาะสมไม่ต้องงอตัว โก้งโค้ง ยกแขนสูง หรือคุกเข่า คิดเป็นร้อยละ 86.2 ตามลำดับ และพฤติกรรมการทำงานไม่ปฏิบัติถูกต้อง จำนวน 3 รายการ อันดับแรก ได้แก่ นั่งเก้าอี้ที่มีพนักพิงและนั่งพิงพนักพิงเก้าอี้ด้วย คิดเป็นร้อยละ 48.0 รองลงมานั่งหลังตรงตลอดเวลาการทำงาน คิดเป็นร้อยละ 47.4 และการใช้ปลั๊กอุดหู/ที่ครอบหูขณะทำงาน คิดเป็นร้อยละ 0

2. สภาพแวดล้อมในการทำงาน

2.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพทุกรายการมีความถูกต้องเกินร้อยละ 50 รายการที่ถูกต้องสูงสุดอันดับแรก ได้แก่ มีการระบายอากาศโดยธรรมชาติ เช่น ช่องลม ประตู หน้าต่าง และมีทางเดินในบริเวณบ้านได้สะดวก คิดเป็นร้อยละ 95.4 เท่ากัน รองลงมา ในบริเวณที่ทำงานมีอุณหภูมิเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 92.8 และมีแสงสว่างเพียงพอต่อการทำงานคิดเป็นร้อยละ 90.1

ผลการตรวจวัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพได้แก่ ฝุ่น เสียง ความร้อน อยู่ในระดับปกติตามที่กฎหมายกำหนด ยกเว้นความเข้มแสงสว่างในทุกพื้นที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานตามกฎหมายกำหนด

2.2 สภาพแวดล้อมทางเคมีมีความถูกต้องเกินร้อยละ 50 จำนวน 2 รายการ อันดับแรก ได้แก่ มีอุปกรณ์ป้องกันอันตรายจากฝุ่น เช่น หน้ากาก/ผ้าปิดจมูก คิดเป็นร้อยละ 72.0 รองลงมา ไม่มีฝุ่นละอองจากเศษผ้าบริเวณที่ทำงานคิดเป็นคิดเป็นร้อยละ 61.2 และมีความถูกต้องต่ำกว่าร้อยละ 50 จำนวน 2 รายการ ได้แก่ มีเศษผ้ากระจัดกระจายบริเวณที่ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 48.7 และมีกลิ่นอับในบริเวณที่ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 19.1

2.3 สภาพแวดล้อมทางชีวภาพมีความถูกต้องเกินร้อยละ 50 จำนวน 3 รายการ อันดับแรก ได้แก่ ไม่มีน้ำขังรอบบริเวณที่ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 82.9 รองลงมาไม่มีวัสดุเหลือใช้หรือขยะตกค้างบริเวณพื้นในบ้าน คิดเป็นร้อยละ 79.6 และไม่มีสัตว์พาหนะนำโรค เช่น หนู แมลงสาบ ยุงในบริเวณที่ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 66.4 ตามลำดับ

2.4 สภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาสังคมมีความถูกต้องเกินร้อยละ 50 จำนวน 6 รายการ อันดับแรก ได้แก่ ไม่มีการดื่มสุราในเวลาทำงาน คิดเป็นร้อยละ 92.1 รองลงมา ไม่มีการใช้สารเสพติดในการทำงาน และไม่มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกับเพื่อนบ้าน คิดเป็นร้อยละ 91.4 เท่ากัน

2.5 สภาพการจัดระเบียบในการทำงานตามหลัก 5 ส

2.5.1 การจัดระเบียบในการทำงานด้านการสะสางมีความถูกต้องเกินร้อยละ 50 จำนวน 3 รายการ อันดับแรกได้แก่ สวิตซ์ สายไฟ ได้รับการบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพดี คิดเป็นร้อยละ 91.4 รองลงมา มีการเก็บ ขยะ หรือทิ้ง ของที่ไม่จำเป็น คิดเป็นร้อยละ 83.6 และการเดินสายไฟเป็นระเบียบ ใช้สายไฟถูกประเภท และมีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การใช้ไฟฟ้าอย่างปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 82.9

2.5.2 การจัดระเบียบในการทำงานด้านความสะดวกมีความถูกต้องเกินร้อยละ 50 จำนวน 6 รายการ อันดับแรก ได้แก่ ภายหลังการนำวัสดุอุปกรณ์ไปใช้ นำมาเก็บที่เดิม คิดเป็นร้อยละ 88.2 รองลงมา รักษาระเบียบ/ปรับปรุงการจัดวางอยู่เสมอ คิดเป็นร้อยละ 86.8 และจัดวางกองเศษผ้าบนพื้นให้เป็นระเบียบ คิดเป็นร้อยละ 85.5

2.5.3 การจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานด้านความสะอาดมีความถูกต้องเกินร้อยละ 50 จำนวน 4 รายการ อันดับแรกได้แก่ จัดสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นระเบียบ เรียบร้อยและสะอาด และทำความสะอาดพัดลม/จักรเย็บผ้า ไม่มีฝุ่นจับอยู่เสมอ คิดเป็นร้อยละ 84.2 เท่ากัน รองลงมา พื้นบ้านและบริเวณที่ทำงานสะอาด ไม่มีฝุ่นหรือหยากไย่ คิดเป็นร้อยละ 72.4 และทำความสะอาดเครื่องมือ เครื่องใช้ในการทำงานทุกวัน คิดเป็นร้อยละ 65.1

2.5.4 การจัดระเบียบในการทำงานด้านสุขลักษณะ มีความถูกต้องเกินร้อยละ 50 จำนวน 4 รายการ อันดับแรก ได้แก่ จัดการมูลฝอย/ของเสียอย่างเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 90.1 รองลงมา ปรับปรุงสภาพแวดล้อมของพื้นที่การทำงานให้ถูกสุขลักษณะ คิดเป็นร้อยละ 89.5 และจัดวางกองเศษผ้าให้เป็นระเบียบไม่กีดขวางทาง คิดเป็นร้อยละ 84.9

2.5.5 สภาพการจัดระเบียบในการทำงานด้านการสร้างนิสัย มีความถูกต้องเกินร้อยละ 50 จำนวน 4 รายการ อันดับแรก ได้แก่ ดูแลจักรเย็บผ้าให้อยู่ในสภาพที่ดีพร้อมใช้งานเสมอ คิดเป็นร้อยละ 92.8 รองลงมา รักษาความสะอาดและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในที่ทำงานเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 86.8 และมีพฤติกรรมการทำงานอย่างถูกต้องตามลักษณะการทำงานที่ดี คิดเป็นร้อยละ 71.7

3. การประเมินสุขภาพตนเองของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า

3.1 ผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าส่วนใหญ่มีอาการผิดปกติ จำนวน 2 รายการ ได้แก่ มีอาการปวดศีรษะ คิดเป็นร้อยละ 75.7 รองลงมา ปวดเมื่อยตามตัว คิดเป็นร้อยละ 65.1 และมีสุขภาพที่ไม่ผิดปกติ 3 รายการ ได้แก่ ไม่อ่อนเพลีย คิดเป็นร้อยละ 49.3 รองลงมา ไม่มีอาการไอ คิดเป็นร้อยละ 32.2 และไม่มีเสมหะ คิดเป็นร้อยละ 26 ตามลำดับ

3.2 การประเมินสุขภาพเกี่ยวกับอาการเจ็บปวดโครงร่างกระดูกกล้ามเนื้อระหว่างการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าในรอบ 1 ปี อวัยวะที่ส่วนใหญ่ปกติไม่มีอาการเจ็บปวด ได้แก่ แขนส่วนล่าง ข้อศอก และ สะโพก/ต้นขา ตามลำดับ และที่มีอาการเจ็บปวดในช่วงเวลาทำงานพักแล้วหายมากที่สุด ได้แก่ หัวเข่า ไหล่ และ คอ ตามลำดับ และอวัยวะที่มีอาการในช่วงเวลาทำงาน พักแล้วไม่หายแต่สามารถทำงานได้ มากที่สุด อันดับแรก ได้แก่ หลังส่วนล่าง และ น่อง รองลงมา ไหล่ และมือ/ข้อมือ

กระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า พฤติกรรมการทำงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน การตรวจวัดสภาพแวดล้อมในการทำงาน เช่น ฝุ่น เสียง แสงสว่าง ความร้อน การประเมินสุขภาพที่ผิดปกติของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า และประเมินสุขภาพเกี่ยวกับอาการเจ็บปวดโครงร่างกระดูกกล้ามเนื้อระหว่างการทำงานในรอบ 1 ปี

2. การอบรมให้ความรู้ เนื้อหา ได้แก่ พฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานตามหลักการยศาสตร์ ท่าทางสำหรับออกกำลังกาย และการจัดกิจกรรม 5 ส

3. การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดทำโครงการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้วยเทคนิคกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พลังสร้างสรรค์และการระดมสมอง

4. นำโครงการไปปฏิบัติตามแผนการดำเนินงาน ได้แก่ นำโครงการไปปฏิบัติ ประเมินผลและ ปรับปรุงแก้ไข ได้ผลการปฏิบัติด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็น 5ส บวก 2ส คือ สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ สร้างนิสัย สุขภาพและสิ่งแวดล้อม

5. จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เนื้อหาได้แก่ ผลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานให้ถูกต้องตามหลักการทางการยศาสตร์ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงาน สุขภาพดีขึ้นและมีความตระหนักและใส่ใจต่อสุขภาพจากการทำงานสำหรับท่าการออกกำลังกายโดยสามารถทำเองที่บ้านได้

ผลการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า

1. ประเด็นที่มีการเปลี่ยนแปลงหลังการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า ได้แก่ การนั่งเก้าอี้มีพนักพิงและมีเบาะรองนั่งที่เก้าขณะทำงาน มีการนั่งหลังตรงตลอดเวลาการทำงาน มีการใช้ผ้าปิดจมูกขณะทำงาน มีการทำท่าทางสำหรับการออกกำลังกาย มีการดำเนินกิจกรรม 5ส บวก 2ส ทำให้บ้านสะอาดน่าอยู่ มีทางเดินในบริเวณบ้านสะดวกขึ้น และมีการออกท่าทางสำหรับการออกกำลังกายทุกครั้งเมื่อว่างและสามารถทำเองได้ภายในบ้าน

2. ประเด็นที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติจากการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า ได้แก่ การนั่งพื้นราบเรียงผ้า เนื่องจากไม่สะดวกต่อการเรียงผ้าของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า ท่าการยกของเนื่องจากยังเคยชินกับการยกของแบบท่าเดิมและทำให้ไม่มีแรงในการยก และการนั่งเก้าอี้ที่มีล้อเย็บผ้าไม่ได้เนื่องจากล้อของเก้าอี้ลื่นทำให้ไม่สามารถเย็บผ้าได้

3. ผลลัพธ์จากการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ได้แก่ การไอจามลดลง บ้านสะอาดและน่าอยู่ ได้รับความรู้เรื่องพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานเพิ่มขึ้นจากที่ไม่เคยได้รับการอบรม การจัดกิจกรรม 5ส บวก 2ส คือ สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ สร้างนิสัย สุขภาพและสิ่งแวดล้อม ทำให้การปวดเมื่อยลดลง เช่น การปวดหลังไหล่เนื่องจากการบริหารท่าทางการออกกำลังภายหลังจากการฝึกอบรม

อภิปรายผลการวิจัย

พฤติกรรมการทำงาน

พฤติกรรมการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการทำงานถูกต้องเนื่องจากผู้ประดิษฐ์เศษผ้าส่วนใหญ่ เป็นวัยสูงอายุมีความใส่ใจและมีการตื่นตัวในเรื่องสุขภาพทำให้มีการพัฒนาพฤติกรรมทำงานเมื่อเมื่อได้รับความรู้และการปฏิบัติที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าที่มีอายุมากมีอาการมากกว่าคนอายุน้อย จึงเกิดอาการเจ็บป่วยด้วยอาการปวด แขนส่วนล่าง ข้อศอก สะโพก/ต้นขา หลังส่วนล่าง น่อง ไหล่ และมือ/ข้อมือ ทำให้อาการเจ็บปวดลดลงสอดคล้องกับการศึกษาของอภันตรี ประยูรวงษ์ (2556, หน้า 60) พบว่า การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลตนเองให้มีสุขภาพดีและมีความปลอดภัยกับปัญหาสุขภาพจากการทำงานนั้นพบว่าบุคลากรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลตนเองให้มีสุขภาพดีและมีความปลอดภัยมากจะมีปัญหาสุขภาพจากการทำงานน้อยทั้งนี้เนื่องจากการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลตนเองให้มีสุขภาพดีและมีความปลอดภัยมีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยในการปฏิบัติงานโดยให้ความรู้และสร้างความตระหนักในการป้องกันปัญหาสุขภาพทั้งในด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบและวิธีการทำงานและการสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลในส่วนที่ผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าปฏิบัติไม่ถูกต้อง ได้แก่ นั่งเก้าอี้ที่มีพนักพิงและนั่งพิงพนักพิงเก้าอี้ด้วย นั่งหลังตรงตลอดเวลาการทำงาน และการใช้ปลั๊กอุดหู/ที่ครอบหูขณะทำงาน เป็นเพราะการปฏิบัติงานด้วยความเคยชินของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า นั่งทำงานตามความสะดวกโดยจะนั่งกับพื้นและมีเบาะรองนั่ง นั่งหลังงอและนั่งก้มเลือกเศษผ้าเป็นเวลานานๆ เพราะต้องรีบเร่งงานส่งสินค้าตามที่ลูกค้าสั่งมา ทำให้ท่าทางการทำงานไม่เหมาะสมสอดคล้องการศึกษาของสสิธร เทพตระการพร (2556, หน้า 7-91) กล่าวว่าการนั่งที่เหมาะสมก็คือการนั่งหลังตรงและพิงพนักเพื่อลดภาระกล้ามเนื้อหลัง

สภาพแวดล้อมในการทำงาน

ส่วนใหญ่มีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ถูกต้องเนื่องจากผู้ประดิษฐ์จากเศษผ้าทำงานที่บ้านเป็นบ้านของตนเองดังนั้นเมื่อมีการจัดกิจกรรม 5ส ทำให้เกิดการกระตุ้นจากการทำกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ประดิษฐ์จากเศษผ้าในการจัดกิจกรรม 5ส ทำให้เกิดกิจกรรมเพิ่มขึ้นคือ 2ส ซึ่งเกิดจากแนวคิดของผู้ประดิษฐ์จากเศษผ้าเอง แต่จากการตรวจวัดความเข้มแสงสว่างพบว่าความเข้มแสงสว่างในทุกพื้นที่ ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานตามกฎหมายกำหนดอาจเป็นเพราะกลุ่มผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าส่วนใหญ่เห็นว่าแสงสว่างเพียงพอต่อการทำงานต่อการเย็บผ้าและมีความเคยชินต่อการทำงานดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานที่มีผลต่อสุขภาพอนามัยของกลุ่มผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าสอดคล้องกับการศึกษาของ Meena, Dangayach and Bhardwaj (2012, p. 194) พบว่า อุตสาหกรรมหัตกรรมเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยงสูง และต้องพัฒนาอาชีพที่มีความผิดปกติที่เกิดขึ้นหลายประเภท ระบบทางเดินหายใจ การได้รับบาดเจ็บ มีปัญหาสายตา ควรมีแสงที่เหมาะสมในสถานที่ทำงานเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ปวดตา ด้านสภาพแวดล้อมทางเคมีต่ำกว่าร้อยละ 50 คือมีเศษผ้ากระจัดกระจายบริเวณที่ทำงาน และมีกลิ่นอับในบริเวณที่ทำงานอาจเป็นเพราะผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าทำงานอยู่กับบ้านและสภาพบ้านเป็นทาวน์เฮาส์ คับแคบและก่อผนังบ้านทึบเพื่อป้องกันฝุ่นจากเศษผ้าฟุ้งกระจายเข้าไปบ้านใกล้เคียงดังนั้นไม่มีลมทำให้ฝุ่นจากเศษผ้าตกอยู่ภายในบ้านอีกทั้งไม่มีระบบระบายอากาศซึ่งมีความเสี่ยงต่อการได้รับสัมผัสฝุ่นจากเศษผ้าและมีผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวอีกด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของศรีสมร กมลเพ็ชร, วิเศษ วริศรางกุล, ธวัช บูรณาถาวรสม, จันทรกาญจน์ แสงรัตนชัย, และฮาแลม เจ๊ะมาริกัน (2549, หน้า 5) พบว่า มีฝุ่นเส้นใยผ้าบริเวณที่ทำงานในบ้านที่ตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้านวมทุกหลัง

การประเมินสุขภาพตนเองของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า

การประเมินสุขภาพตนเองของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าพบว่ามีอาการผิดปกติมากกว่าร้อยละ 50 จำนวน 2 รายการได้แก่ มีอาการปวดศีรษะ อาจเป็นเพราะสภาพบ้านเป็นแบบทาวน์เฮาส์ทำให้การระบายอากาศไม่ดี ร้อน อบอ้าวประกอบกับการก่อผนังทึบทั้งสองด้านเนื่องจากปัญหาฝุ่นจากเศษผ้าฟุ้งกระจายเข้าไปบ้านใกล้เคียง สอดคล้องกับการศึกษาของ Anjum, Mann and Anjum (2009, pp. 106-108) ซึ่งพบว่าคนงานที่ทำงานระยะเวลา 5-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 34 ต้องทุกข์ทรมานจากอาการไอ ปวดข้อ ปัญหาสายตา การได้ยินเสียงดัง ปวดศีรษะอย่างต่อเนื่องและมีไข้ รองลงมาปวดเมื่อตามตัวอาจเป็นเพราะพฤติกรรมการทำงาน การนั่งไม่นั่งเก้าอี้ที่มีพนักพิงและไม่นั่งพิงพนักพิงเก้าอี้อีกทั้งการนั่งพื้นราบและหลังงอ ก้มทำงานเรียงผ้าตลอดเวลาเป็นระยะเวลานาน การทำงานที่ไม่มีระยะเวลาในการพัก-เลิกการทำงานที่แน่นอน รวมทั้งการทำงานท่าเดิม ๆ และไม่ถูกต้องสอดคล้องกับการศึกษาของอรัญ ขวัญปาน และชนะกานต์ พงศาสนองกุล (2554, หน้า 5-6) พบว่า มีปัญหาจากท่าทางในการทำงานที่ไม่เหมาะสม การทำงานที่มีการใช้กล้ามเนื้อส่วนใดส่วนหนึ่งโดยเฉพาะที่มีการทำงานติดต่อกันเป็นเวลานานจนเกิดอาการเจ็บป่วยด้วยอาการปวดต้นคอ ปวดไหล่ ปวดหลัง ปวดแขน ปวดเอว ปวดเข่า ปวดขา ปวดเมื่อยทั้งตัว แสบตา ปวดตา ตาพร่า คันที่ผิวหนัง เจ็บแสบจมูก ปวดศีรษะ อ่อนเพลีย โดยเฉพาะอาการปวดหลัง อาการปวดตา และปวดเอว จะมีความถี่ในการเกิดมากกว่าอาการอื่น ๆ ตามลำดับ

สุขภาพเกี่ยวกับอาการเจ็บปวดโครงร่างกระดูกกล้ามเนื้อระหว่างการทำงานของผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าในรอบ 1 ปี พบว่า ในส่วนที่มีอาการในช่วงเวลาทำงานพักแล้วหายมากที่สุด อันดับแรก ได้แก่ หัวเข่า รองลงมา ไหล่ และ คอ ตามลำดับ และมีอาการในช่วงเวลาทำงาน พักแล้วไม่หายแต่สามารถทำงานได้ มากที่สุดอันดับแรก ได้แก่ หลังส่วนล่าง และ น่อง รองลงมา ไหล่และมือ/ ข้อมือ เป็นเพราะส่วนใหญ่ผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้ามีอายุมาก 40 ปีขึ้นไป การทำงานแบบนั่งนาน ๆ และท่าทางในการทำงานที่อยู่ในท่าเดิม ๆ ทำให้เกิดอาการเจ็บปวดโครงร่างกระดูกกล้ามเนื้อสอดคล้องกับการศึกษา Metgud, Subhash, Mokashi and Saha (2008, pp. 14-19) ในกลุ่มคนงานหญิงร้อยละ 91 มีปัญหาจากการทำงานของระบบโครงสร้างกล้ามเนื้อเป็นกล้ามเนื้อหลังส่วนล่าง ร้อยละ 47 ส่วนคอร้อยละ 19 กล้ามเนื้อบริเวณหัวไหล่ที่ต้องได้รับการฟื้นฟูอยู่ในระดับสูงส่วนใหญ่ทำงาน ในแผนกที่มีการม้วนและขึงผ้า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. กลุ่มผู้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้ากลุ่มอื่น ๆ สามารถนำวิธีการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานไปใช้ให้เกิดการปฏิบัติได้

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำกระบวนการสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับแรงงานนอกระบบอื่น ๆ ได้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อปรับสภาพแวดล้อมและกระบวนการทำงานที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยด้านการมุ่งสร้างเสริมพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานให้กับแรงงานนอกระบบที่ปฏิบัติงานที่บ้าน โดยเน้นผู้ที่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพ

2. วิจัยและพัฒนาอุปกรณ์การปรับสภาพแวดล้อมในการทำงาน เช่น การออกแบบระบายอากาศพัดลมดูดอากาศและอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานให้ถูกต้องตามหลักการยศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

ศรีสมร กมลเพ็ชร, วิเศษ วริศรางกุล, ธวัช บูรณาถาวรสม, จันทรกาญจน์ แสงรัตนชัย และฮาแลม เจ๊ะมาริกัน. (2549). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเสี่ยงการเกิดโรคหืดจากการทำงานของกลุ่มแรงงานนอกระบบ กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้านวม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารควบคุมโรค, 32*(1), 1-9.

สสิธร เทพตระการพร. (2556). *เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่1-7 อาชีวอนามัยและความปลอดภัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

แสงโสม ศิริพานิช, พรรณนภา เหมือนผึ้ง และสมาน สยุมภูรุจินันท์. (2554). สถานการณ์โรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2554 ระบบเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมแบบเชิงรับ. *รายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา, 42*(14), 209-221.

อนามัย ธีรวิโรจน์ เทศกะทึก. (2549). *อาชีวอนามัยและความปลอดภัย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

อนุศักดิ์ ฉิ่นไพศาส. (2556). *อาชีวอนามัยและความปลอดภัย*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

อภันตรี ประยูรวงษ์. (2556). ปัญหาสุขภาพจากการทำงานของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี. *วารสารพยาบาลสาธารรณสุข*, 27(2), 54-62.

อรัญ ขวัญปาน และชนะกานต์ พงศาสนองกุล. (2554). *รูปแบบการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยจากการทำงานในงานหัตถกรรม จังหวัดสมุทรสงคราม มหาวิยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*. เข้าถึงได้จาก http://www.ssruir.ssru.ac.th/bitstream/ssruir /839/1/ rdi_117_2555.pdf

อุดม เอกตาแสง. (2538). *โรคจากประกอบอาชีพ.อาชีวอนามัย เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8-15* (พิมพ์ครั้งที่ 11). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อุสมาน แวหะยี และพัทธนันท์ คงทอง. (2554). ความเสี่ยงต่อสุขภาพในการทำงานของแรงงานนอกระบบในชุมชนมุสลิม: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี. *วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 3*(5), 59-68.

แอนน์ จิรพงษ์สุวรรณ. (2556). สิ่งคุกคามสุขภาพจากสภาพแวดล้อมในการทำงานและการสำรวจสถานประกอบ. *การวารสารพยาบาลสาธารณสุข*, *27*(3), 106-114.

Ajala Majekodunmi, Emmanuel. (2012). The Influence of Workplace Environment on Worker's Welfare Performance and Productivity. *The African Symposium, 12*(1).

Anjum Ayesha, Mann. Ahmad, Ashfaq& Anjum, Aqeel, M. (2009). Health Concerns among Workers in Weaving Industry: A Case Study of Tehsil Faialabad, Pakistan. *Journal of agriculture &social science*, *15*(3),106-108.

Bedi, R. (2005). *Evaluation of Occupational Environment in Two Textile Plants in Northern India with Specific Reference to noise*. *Industrial Health, 44*, 112-116.

Bird, F. E., & German, G. L. (1985). The Causes and Effects of Loss. In *Practical Loss Control Leadership*. Edition Georgia: Loss Control Institute.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). *Determining sample size for research activities Educational and Psychological Measurement*, *30*(3), 608-609.

Meena, M. L., Dangayach, G. S., & Bhardwaj, A. (2012).Occupational Risk Factor of Workers in the Handicraft Industry: A Short Review. *International Journal of Research Engineering and Technology (IJRET)*, *1*(3), 194-196.

Metgud, D. C., Subhash, K., Mokashi, M. G., & Saha, P. N. (2008). An Ergonomic Study of Women Workers in a Woolen Textile Factory for Identification of Health-Related Problems. *Indian Journal of Occupational & Environmental Medicine, 12*(1), 14-19

Milner, K., Greyling, M., Goetzel R., da Silva R., Kolbe-Alexander ,T., Patel ,D., Nossel, C, Beckowski, M. (2013). The relationship between leadership support, workplace health promotion and employee wellbeing in South Africa. *Health Promotion International Access published October 18.*

Naumanen, P. (2005). The health promotion model as assessed by ageing workers. *Journal of Clinical Nursing, 15,* 219-226.

การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้วิชาเคมีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก (Active Learning): กรณีศึกษาโรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา*

The Study of Learning Achievement in Chemistry for Grade 11 Students Using the Inquiry Cycle (5E) Learning Method together with the Active Learning Method: A Case Study at Datdaruni School Chachoengsao Province

นิติธรรม จันทร์แจ่ม**
ดร.นพมณี เชื้อวัชรินทร์***
ดร.สพลณภัทร์ ศรีแสนยงค์****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกกับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) เพียงแบบเดียว 2) เพื่อศึกษาเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกและที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) เพียงแบบเดียว โดยทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนดัดดรุณี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบกลุ่ม โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้อง จำนวน 43 คน และกลุ่มควบคุม 1 ห้อง จำนวน 44 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนวิชาเคมี และแบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test (Dependent samples) จากผลการวิจัยพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกสูงกว่าการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

---

*วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนวิทยาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนวิทยาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
****ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2. เจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกและการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) อยู่ในเกณฑ์ระดับดี

คำสำคัญ : รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น/ การเรียนแบบเชิงรุก/ เจตคติทางวิทยาศาสตร์

Abstract

The purposes of this research were 1) To compare grade 11 students' learning achievement in chemistry by using the Inquiry cycle (5E) learning method together with the Active learning method and using only the Inquiry cycle (5E) learning method 2) To study grade 11 students' Scientific attitude by using the Inquiry cycle (5E) learning method together with the Active learning method and the Inquiry cycle (5E) learning method. The random samples of cluster were selected from grade 11 students at Datdaruni School in the first semester of 2014 academic year including 43 students for sample group and 44 students for control group.The research instruments consisted of the Inquiry cycle (5E) learning method together with the Active learning lesson plans, a chemistry learning achievement test and Scientific attitude test. The statistic used were included means, standard deviation and t-test (Dependent samples).

The finding revealed as follows:

1. Grade 11 students' learning achievement after using the Inquiry cycle (5E) learning method together with the Active learning method were higher than the Inquiry cycle (5E) learning method at the .05 levels of significant.

2. Grade 11 students' Scientific attitude toward chemistry classroom after using the Inquiry cycle (5E) learning method together with the Active learning method and the Inquiry cycle (5E) learning were good level.

Keywords : Inquiry cycle (5E) learning method/ Active learning/ Scientific attitude

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาวการณ์ในปัจจุบันที่สังคมไทยกำลังเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหายาเสพติด ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาสภาพแวดล้อมและสังคมเสื่อมโทรม รวมถึงปัญหาความขัดแย้งของคนในสังคม ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ถึงความล้มเหลวของการพัฒนาคน อันเป็นทรัพยากรหลักที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) จึงมีแนวคิดที่มีความต่อเนื่องจากแนวคิดของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8-10 ที่ยึดหลัก "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" และ "คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา" รวมทั้ง "สร้างสมดุลการพัฒนาคน" ในทุกมิติ ดังนั้นกลไกที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น คือ การศึกษา ซึ่งจุดมุ่งหมายหนึ่งของการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาความคิดของมนุษย์เพื่อประโยชน์ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกันตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

สภาพการเรียนการสอนในปัจจุบัน ครูมักจะพบปัญหาว่าขณะที่ครูทำการสอนเรื่องหนึ่งอยู่นั้นจะมีนักเรียนบางคนไม่สนใจเรียน บางคนเรียนไม่ทัน เนื่องมาจากความแตกต่างระหว่างบุคคลและบางคนเบื่อหน่าย การที่ให้นักเรียนจำนวนมาก มานั่งเรียนในห้องเรียนเดียวกัน เรียนวิชาเดียวกัน โดยการสอนวิธีเดียวกัน และคาดหวังว่าจะให้เด็กทุกคนได้รับการเรียนรู้และประสบการณ์เหมือนกันหมดนั้นย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะนักเรียนแต่ละคนย่อมมีความต้องการแตกต่างกัน ความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีผลต่อการเรียนคือ ความแตกต่างในเรื่อง อัตราการเรียน วิธีการสอน ความสนใจ และสิ่งที่ชอบ ดังนั้นวิธีการสอนของครูจึงเป็นปัญหาหนึ่งที่ควรได้รับการแก้ไข (อนันต์ ช้างต่อ, 2545, หน้า 4) อีกทั้งวิชาเคมีเป็นวิชาวิทยาศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น อาหารและยารักษาโรคตลอดจนอุตสาหกรรมหลายประเภทล้วนอาศัยความรู้และหลักการของวิชาเคมีมาใช้ทำให้ประเทศไทยมีการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมและด้านเศรษฐกิจมากขึ้น (พวงลดา วรสาร, 2548, หน้า 2) แต่เนื้อหาของวิชาเคมีเป็นเรื่องที่ซับซ้อนเข้าใจยากผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เนื่องจากจะทำให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหาได้ดี เพราะหากผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญของวิชาเคมีที่จะนำไปใช้ประโยชน์ หรือไม่มีความกระตือรือร้นในการหาความรู้เพิ่มเติมนอกห้องเรียน ก็จะทำให้วิชาเคมีนั้นเป็นเรื่องไกลตัวและยากที่จะทำความเข้าใจ

จากการประเมินคุณภาพทางการศึกษาพบว่าการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนดัดดรุณีในส่วนของวิชาวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะวิชาเคมีในปี พ.ศ. 2555 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2555) ซึ่งถือว่าค่อนข้างต่ำเนื่องจากผลการทดสอบดังกล่าวอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ซึ่งผลการทดสอบนี้สะท้อนให้เห็นว่าการเรียนการสอนยังมีจุดบกพร่องหลายประการโดยอาจจะเกิดจากธรรมชาติของวิชาเคมีที่มีลักษณะที่เข้าใจยาก และอาจเกิดจากครูผู้สอนที่ขาดเทคนิคในการสอนที่เหมาะสมหรือสื่อการสอนไม่หลากหลายทำให้นักเรียนขาดการกระบวนการคิดสืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเองและไม่มีแรงจูงใจ (พวงลดา วรสาร, 2548) ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่ผู้สอนต้องคิดหาวิธีการแก้ไข เพื่อให้ผู้เรียนมีการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ของตนเอง และทำให้การเรียนการสอนในห้องเรียนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ ทั้งนี้จากการสำรวจโรงเรียนดัดดรุณีพบว่าผู้สอนใช้การสอนแบบบรรยายทำให้ผู้เรียนขาดความกระตือรือร้นโดยสังเกตได้จากพฤติกรรมของผู้เรียน เช่น นักเรียนนั่งคุยกันในห้องเรียน ไม่ทำงานส่งตามที่ได้รับมอบหมาย และผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมในห้องเรียนน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายวิชาเคมี ถ้าหากผู้เรียนไม่ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอาจทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจบทเรียนหรือลืมเนื้อหาในบทเรียนได้ง่าย โดยเนื้อหาหนึ่งของรายวิชาเคมีที่มีความซับซ้อน ยากแก่การเข้าใจ คือ เรื่อง กรด-เบส ซึ่งเป็นเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นการคิดวิเคราะห์ นักเรียนส่วนใหญ่มักไม่ชอบและไม่มีกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนที่จะกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนจึงทำให้ผู้เรียนไม่สนใจเนื้อหาดังกล่าว จึงส่งผลให้ร้อยละ 90 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2555 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาเคมีอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับต่ำซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการเรียนการสอนในรายวิชาเคมีนั้นอาจมีจุดบกพร่องหลายประการ ทั้งรูปแบบการสอน สื่อการสอน การสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน วิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เหมาะสม

จากการศึกษาข้อมูลงานวิจัยต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยสนใจในการปรับปรุงรูปแบบการสอนเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น ซึ่งผู้วิจัยพบว่าการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) สามารถพัฒนาสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (รัชฎา ศิลมั่น, 2552) เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ เยาวลักษณ์ ชื่นอารมณ์ (2549) ได้ศึกษาการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมวัฏจักรการเรียนรู้ 5E ผลการศึกษาพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมวัฏจักรการเรียนรู้ 5E

หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนอกจากนี้ยังพบว่าการเรียนการสอนแบบเชิงรุก นั้นส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาในหลายด้าน เช่น ในงานของ ศิริพร มโนพิเชษฐวัฒนา (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่กระตือรือร้นกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น

จากการศึกษาและได้ข้อมูลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจในการทำวิจัยในครั้งนี้ โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนดัดดรุณี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ในเนื้อหาเรื่อง กรด-เบส เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน และเป็นทางเลือกหนึ่งในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่ายในการเรียนการสอนรายวิชาเคมีมีความเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น และส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกกับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) เพียงแบบเดียว

2. เพื่อศึกษาเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกและรูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E)เพียงแบบเดียว

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกสูงกว่าการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E)

2. เจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกและที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) อยู่ในเกณฑ์ระดับดี

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนดัดดรุณี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 6 ห้องเรียน จำนวน 236 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนดัดดรุณี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 2 ห้องเรียน โดยการสุ่มห้องเรียนด้วยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้อง จำนวน 43 คน และ กลุ่มควบคุม 1 ห้อง จำนวน 44 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ รูปแบบการสอน จำแนกได้เป็น 2 แบบ คือ การสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) และ การสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก

2.2 ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมีและเจตคติทางวิทยาศาสตร์

3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ เนื้อหาในสาระการเรียนรู้ที่ 3 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 เรื่อง กรด - เบส

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ใช้เวลา รวมทั้งสิ้น 10 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการวิจัยด้วยตนเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลองโดยใช้แบบแผนการวิจัย Non - equivalent control group pretest - posttest design (ไพศาล วรคำ, 2552, หน้า 136) ซึ่งมีการสุ่มประชากรมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม มีการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนและหลังการวิจัย แสดงรูปแบบการวิจัยดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แบบแผนการทดลองแบบ Non - equivalent control group pretest - posttest design

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
C	O_1	X_1	O_2
E	O_3	X_2	O_4

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง

C, E แทน กลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง

O_1, O_3 แทน การทดสอบก่อนเรียนของกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง

O_2, O_4 แทน การทดสอบหลังเรียนของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

X_1 แทน การสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E)

X_2 แทน การสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาเคมีแบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) เป็นการสอนแบบปกติ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดของ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2546) จำนวน 4 แผน ซึ่งมีขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) การนำเข้าสู่บทเรียน หมายถึง ขั้นนี้จะมีลักษณะเป็นการแนะนำบทเรียนกิจกรรมจะประกอบไปด้วยการซักถามปัญหาการทบทวนความรู้เดิมการกำหนดกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในการเรียนการสอนและเป้าหมาย 2) การสำรวจ หมายถึง ขั้นนี้จะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้แนวความคิดที่มีอยู่แล้วมาจัดความสัมพันธ์กับหัวข้อที่กำลังจะเรียนให้เข้าเป็นหมวดหมู่ 3) การอธิบาย หมายถึง ในขั้นตอนนี้กิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน โดยผู้เรียนกับผู้สอนมาร่วมกันอธิบายความรู้ที่ได้จากในขั้นที่ 2 4) การขยายความรู้ หมายถึง ในขั้นตอนนี้จะเน้นให้นักเรียนได้มีการนำความรู้หรือข้อมูลจากขั้นที่ผ่านมาแล้วมาใช้กิจกรรมส่วนใหญ่อาจเป็นการอภิปรายภายในกลุ่มของตนเองเพื่อลงข้อสรุปเกิดเป็นแนวความคิดหลักขึ้นนักเรียนจะปรับแนวความคิดหลักของตัวเองในกรณีที่ไม่สอดคล้องหรือคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริง 5) การประเมินผล หมายถึง เป็นขั้นตอนสุดท้ายจากการเรียนรู้โดยครูประเมินนักเรียนว่ามีความสอดคล้องหรือถูกต้องมากน้อยเพียงใดรวมทั้งมีการยอมรับมากน้อยเพียงใด

2. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก ซึ่งผู้วิจัยได้แทรกการเรียนแบบเชิงรุกลงไปในแต่ละขั้นการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) เป็นการทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น โดยใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิดของนักเรียน และนักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน และสามารถสรุปความคิดรวบยอดได้ด้วยตนเองจำนวน 4 แผน ซึ่งมีขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน หมายถึง ขั้นที่มีผู้สอนกำหนดสถานการณ์หรือเหตุการณ์โดยผ่านการเล่าเรื่องให้นักเรียนได้ฟังเพื่อเป็นการกระตุ้นและเร้าความสนใจ และสร้างแรงจูงใจแนะแนวทางในการทำกิจกรรมและประเมินผลจากการตอบคำถามและแสดงความคิดเห็น 2) ขั้นสำรวจและค้นหา หมายถึง ขั้นนี้จะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้แนวความคิดที่มีอยู่แล้วมาจัดความสัมพันธ์กับหัวข้อที่กำลังจะเรียนให้เข้าเป็นหมวดหมู่โดยนักเรียนลงมือทำกิจกรรมหรือการทดลองในวิชาเคมี ซึ่งทำให้เกิดกระบวนการคิดในการแก้ปัญหามีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกันรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายและประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนขณะทำกิจกรรม 3) ขั้นการอธิบาย หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้โดยให้ผู้ร่วมกันอภิปรายร่วมกันภายในกลุ่ม แล้วออกมานำเสนอความคิดรวบยอดที่ได้ในขั้นที่ 2 มาใช้แลกเปลี่ยนและปรับโครงสร้างความรู้และสรุปความคิดรวบยอดประเมินผลจากการร่วมอภิปรายการตอบคำถาม 4) ขั้นขยายความรู้ หมายถึง ขั้นการขยายความคิดในขั้นตอนนี้จะเน้นให้นักเรียนร่วมการทำกิจกรรมที่ครูผู้สอนเป็นผู้กำหนดขึ้น โดยนำความรู้ที่จากขั้นที่ 2 และ ขั้นที่ 3 มาใช้ในการทำกิจกรรมโดยผู้เรียนได้ใช้ความคิดและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในกลุ่มเพื่อทำให้สามารถทำกิจกรรมให้สำเร็จ และผู้เรียนจะปรับแนวความคิดหลักของตัวเองในกรณีที่ไม่สอดคล้องหรือคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริง 5) ขั้นการประเมินผล หมายถึง ขั้นตอนสุดท้ายจากการเรียนรู้โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินผลด้วยตนเองถึงแนวความคิดที่ได้สรุปไว้แล้วในขั้นที่ 4 ว่ามีความสอดคล้องหรือถูกต้องมากน้อยเพียงใดให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและประเมินผลจากการตอบคำถามและแสดงความคิดเห็น

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาเคมีเป็นเครื่องมือใช้ในการประเมินผลความรู้ ความสามารถด้านพุทธิพิสัยตามแนวคิดของบลูม 6 ด้าน คือ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ มีค่าความยาก (p) อยู่ระหว่าง 0.34 - 0.75 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.21 - 0.93 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79

4. แบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินเจตคติทางวิทยาศาสตร์ 6 ด้าน มีความอยากรู้อยากเห็น มีความรับผิดชอบและเพียรพยายามความมีเหตุผลมีระเบียบและรอบคอบมีความซื่อสัตย์ มีความใจกว้างโดยวัดได้จากคะแนนที่ใช้แบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นแบบลิเคิร์ต (Likert scale) จำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.30 - 0.77 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86

การทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แนะนำขั้นตอนการทำกิจกรรมและบทบาทของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอน

2. ทดสอบก่อนเรียน (Pretest) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมีและแบบสอบสังเกตพฤติกรรมต่อวิชาเคมีที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพปรับปรุงและแก้ไขแล้ว

3. ดำเนินการสอนโดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนเอง เนื้อหาคือเรื่อง กรด-เบส ใช้เวลาสอน 10 ชั่วโมง มีการบันทึกเจตคติทางวิทยาศาสตร์ที่เกิดขึ้นในขึ้นเรียน

4. เมื่อสิ้นสุดการสอนตามกำหนดแล้วจึงทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาเคมีและแบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์

5. นำผลคะแนนที่ได้จากการตรวจแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาเคมี และแบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วิชาเคมีหลังเรียนที่เกิดจากการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกกับแบบเรียนรูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) โดยใช้การทดสอบที (t-test Independent) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540, หน้า 165)

2. วิเคราะห์ข้อมูลเจตคติทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนที่เกิดจากการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) และที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก กับเกณฑ์ระดับดี

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ เรื่อง กรด-เบส ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก ดังตารางที่ 2-3

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียน เรื่อง กรด-เบส ระหว่างกลุ่มทดลองที่รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก (Active learning) กับกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E)

กลุ่มตัวอย่าง	*N*	$\bar{X}$	*SD*	t-value	*p*
กลุ่มควบคุม	43	7.33	2.514	.96	.33
กลุ่มทดลอง	44	6.89	2.06		

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนก่อนเรียน เรื่อง กรด-เบส รายวิชา ว30222 เคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนดัดดรุณี ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก (Active learning) และการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ($p > .05$) ซึ่งไม่แตกต่างกันทางสถิติ

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนหลังเรียน เรื่อง กรด-เบส ระหว่างกลุ่มทดลอง ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก กับกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E)

กลุ่มตัวอย่าง	*N*	$\bar{X}$	*SD*	*t-value*	*p*
กลุ่มควบคุม	43	15.16	4.45	5.42*	.022
กลุ่มทดลอง	44	16.48	3.46		

*$p < .05$

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนหลังเรียน เรื่อง กรด-เบส รายวิชา ว30222 เคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนดัดดรุณี ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก สูงกว่าที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก เรื่อง กรด-เบสดังตารางที่ 4 - 5

ตารางที่ 4 ระดับเจตคติทางวิทยาศาสตร์ในภาพรวมของเรื่อง กรด-เบส กลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E)

เจตคติทางวิทยาศาสตร์	$\bar{X}$	*SD*	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
ด้านความอยากรู้อยากเห็น	3.82	0.17	ดี	3
ด้านความรับผิดชอบ ความมุ่งมั่น อดทน เพียรพยายาม	3.62	0.29	ดี	5
ด้านความมีเหตุผล	3.61	0.49	ดี	6
ด้านความมีระเบียบรอบคอบ	3.88	0.40	ดี	2
ด้านความซื่อสัตย์	3.68	0.69	ดี	4
ด้านความใจกว้างร่วมแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.08	0.28	ดี	1
รวม	3.78	0.42	ดี	

จากตารางที่ 4 พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนดัดดรุณี ที่เรียนเรื่อง กรด-เบส ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) มีเจตคติทางวิทยาศาสตร์ในภาพรวมอยู่ในระดับดี

ตารางที่ 5 ระดับเจตคติทางวิทยาศาสตร์ในภาพรวมของเรื่อง กรด-เบส กลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก (Active learning)

เจตคติทางวิทยาศาสตร์	$\bar{X}$	*SD*	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
ด้านความอยากรู้อยากเห็น	4.00	0.18	ดี	3
ด้านความรับผิดชอบ ความมุ่งมั่น อดทน เพียรพยายาม	3.77	0.26	ดี	5
ด้านความมีเหตุผล	3.57	0.72	ดี	6
ด้านความมีระเบียบรอบคอบ	3.90	0.35	ดี	4
ด้านความซื่อสัตย์	4.01	0.40	ดี	2
ด้านความใจกว้างร่วมแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.21	0.46	ดี	1
รวม	3.91	0.44	ดี	

จากตารางที่ 5 พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนดัดดรุณี ที่เรียนเรื่อง กรด-เบส ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก มีเจตคติทางวิทยาศาสตร์ในภาพรวมอยู่ในระดับดี

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขออภิปรายผลดังประเด็นต่อไปนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกสูงกว่าที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) เป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญรูปแบบหนึ่ง ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออก ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นระบบและหลากหลาย ทั้งการสังเกต การสำรวจตรวจสอบ ค้นคว้าหาความรู้การอภิปรายการสรุปความและประมวลความรู้ที่ได้นำเสนอหน้าชั้นเรียน เกิดจากการเชื่อมโยงความรู้เดิม สามารถขยายความรู้ความเข้าใจกว้างมากขึ้นจากเนื้อหาที่เรียน โดยใช้ทักษะด้านต่าง ๆ จากการสอนโดยใช้วิธีดังกล่าว โดยนักเรียนสามารถสร้างความรู้และทักษะเพียงพอที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ในการเรียน เสริมสร้างประสบการณ์ตรงให้นักเรียน และได้เรียนรู้กันเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนผู้เรียนสามารถประเมินความรู้ที่ได้ด้วยตนเอง ช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์เป้าหมาย เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีการพัฒนาทางด้านทักษะต่าง ๆ ช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ เพราะนักเรียนเป็นผู้สังเกตค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและช่วยพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง (ดาวรุ่ง อยู่ยั่งยืน, 2556, หน้า 41) (ธนารัตน์ มาลัยศรี, 2557, หน้า 62) และเมื่อนำมาสอนร่วมกับการสอนโดยใช้รูปแบบแบบเชิงรุก ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการสอนที่ช่วยทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอีกวิธีหนึ่ง (สุขุมมาลย์ แสงกล้า,2551, หน้า 134) ที่ผู้วิจัยนำมาบูรณาการกับวิชาเคมี ในการจัดกิจกรรมทำให้ผู้เรียนได้ประโยชน์สูงสุด เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยความกระตือรือร้น ได้ฝึกการคิดเป็นกระบวนการเป็นขั้นตอน และมีการค้นคว้า ทดลอง ทำโครงการสัมภาษณ์ ฝึกใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ และฝึกการแก้ปัญหา ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง โดยผู้วิจัยจะช่วยเตรียมการและจัด บรรยากาศแห่งการเรียนรู้ สื่อสิ่งเร้าเสริมแรง ส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีเพิ่มขึ้นกว่าการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) เพียงรูปแบบเดียว

2. เจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก และที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ได้ผลการวิจัยพอสรุปได้ดังนี้คือ การสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ที่สูงกว่าการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ซึ่งทั้ง 2 รูปแบบการสอนอยู่ในเกณฑ์ระดับดีแสดงให้เห็นว่าการสอนทั้ง 2 รูปแบบช่วยพัฒนาเจตคติทางวิทยาศาสตร์ไปด้วยในเวลาเดียวกัน โดยด้านความใจกว้างร่วมแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับที่ 1 ทั้ง 2 รูปแบบ ซึ่งเป็นลักษณะที่ดีของนักวิทยาศาสตร์ที่ควรเกิดขึ้นกับผู้เรียน แต่พบว่า ด้านความซื่อสัตย์ของการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับที่ 2 ทั้งนี้เนื่องจากในแผนการสอนขั้นตอนที่ 5

ผู้วิจัยให้ผู้เรียนประเมินตนเองถึงแนวคิดที่ตนเองสรุปได้ และระหว่างการเรียนการสอน ผู้สอนกับผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกันจึงส่งผลให้ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น จึงทำให้ผู้เรียนไม่กลัวที่จะตอบคำถามให้ตรงกับความเป็นจริง ทำให้ค่าเฉลี่ยความซื่อสัตย์จึงค่อนข้างสูง ซึ่งการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก ส่งเสริมให้นักเรียนมีการกระทำและตัดสินใจในการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่แสดงให้เห็นเป็นพฤติกรรม เช่น ความสนใจใฝ่รู้ คือ นักเรียนมีความตั้งใจที่จะศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ความซื่อสัตย์

คือ นักเรียนยอมรับผลการทดลองของตนเองไม่ว่าผลการทดลองของตนเองจะออกมาถูกต้องหรือผิดพลาดก็นำเสนอตามความจริง ความอดทนมุ่งมั่น คือ นักเรียนมีความพยายามทำการทดลองแม้ว่าการทดลองนั้นต้องใช้วิธีการที่ยุ่งยากและใช้เวลานาน การมีใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็น คือ การที่นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมเป็นกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิดซึ่งกันและกัน ไม่ยึดติดกับความคิดของตนเองยอมรับความคิดเห็นของกลุ่ม ความคิดสร้างสรรค์ คือนักเรียนพยายามที่จะหาคำตอบในสิ่งที่สงสัยทันทีที่นักเรียนเกิดปัญหา มีการซักถามเมื่อไม่เข้าใจ และมีการค้นคว้าเพิ่มเติมจากคำตอบที่ได้รับจากผู้วิจัย ยอมรับเมื่อมีประจักษ์พยานหรือเหตุผลที่เพียงพอ คือนักเรียนไม่ยึดติดกับความคิดหรือผลการทดลองของกลุ่มตนเอง เมื่อมีเพื่อนกลุ่มอื่นเสนอผลการทดลองที่ใกล้เคียงกัน โดยนักเรียนมาช่วยกันสรุปเพื่อหาคำตอบที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิคเตอร์และจอร์จ (Victor & George, 1975, pp. 156-161) และสุพัตรา ประกอบพานิช (2549, หน้า 1) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ผลการเรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5E) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติเชิงวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการศึกษาพบว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้การสอนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5E) นักเรียนมีเจตคติทางวิทยาศาสตร์โดยรวมและรายด้าน 6 ด้าน คือด้านความยากรู้อยากเห็น ด้านความมีเหตุผล ด้านความใจกว้าง ด้านความคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์ ด้านความเป็นปรนัย ด้านความซื่อสัตย์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ครูควรศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชิงรุกให้ถูกต้องจนเกิดความเข้าใจ เพื่อจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเนื้อหาและสร้างบรรยากาศที่ดีให้แก่นักเรียนโดยเฉพาะขั้นสรุปและอภิปรายผลผู้สอนควรสร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนความติดเห็นของนักเรียนโดยให้นักเรียนมีโอกาสพูดและอธิบายเหตุผลได้มากที่สุดเพื่อปรับโครงสร้างความรู้จัดระเบียบความรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเองได้และขั้นขยายความรู้ควรเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับเนื้อหาเพื่อสะท้อนความรู้ที่นักเรียนได้รับทำให้เกิดความแม่นยำและมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ฝังแน่น

1.2 ครูควรศึกษาเรื่องประเมินผลให้เข้าใจก่อนนำไปใช้เพื่อกำหนดเกณฑ์ของการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมโดยสร้างเกณฑ์แบบรูบริค (Rubric) ซึ่งนักเรียนควรสร้างความเข้าใจในเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการทำกิจกรรมได้ถูกต้องต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1ควรมีการวิจัยโดยนำการสอนโดยใช้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกไปพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนในกลุ่มวิชาอื่น ๆ เช่น วิชาชีววิทยา วิชาฟิสิกส์ เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษาความคงทนในการเรียนรู้จากการใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้5 ขั้น (5E) ร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุก

เอกสารอ้างอิง

ดาวรุ่ง อยู่ยั่งยืน. (2556). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 7*(1), 41.

ธนารัตน์ มาลัยศรี. (2557). การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับเรื่องประชาคมอาเซียน โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es). *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, *8*(2), 62.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิจัยการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พวงลดา วรสาร. (2548). *ผลการใช้แผนผังมโนมติในกิจกรรมการเรียนรู้วิชาเคมี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ไพศาล วรคำ. (2552). *การวิจัยทางการศึกษา*. มหาสารคาม: สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

เยาวลักษณ์ ชื่นอารมย์. (2549). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมวัฏจักรการเรียนรู้ 5E*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการมัธยมศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

รัชฎา ศิลมั่น. (2552). *การประยุกต์ใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 5E เพื่อพัฒนาสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 69 (คลองหลวง) จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). *เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ศิริพร มโนพิเชษฐวัฒนา. (2547). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น เรื่อง ร่างกายมนุษย์*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการมัธยมศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2555*). การประเมินคุณภาพทางการศึกษาพบว่าการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET)*. เข้าถึงได้จาก http://www.niets.or.th/.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2546). *การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มวิทยาศาสตร์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สุขุมมาลย์ แสงกล้า. (2551). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนวิทยาศาสตร์ ระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แบบกระตือรือร้นกับแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุพัตรา ประกอบพานิช. (2549). *ผลของการเรียนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5E) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติเชิงวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อนันต์ ช้างต่อ. (2545). *การพัฒนาชุดการสอนวิชาเคมี เรื่องพันธะโคเวเลนต์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Victor, B. Y., & George, Z. A. (1975). The development and application of a scale for measuring scientific attitude. *Science education*, *59*(2), 155-161.

ทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย: การบูรณาการศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยสู่การสอนในบริบทท้องถิ่นชลบุรี

Experiences Management Skill for Preschool Children of Early Childhood Student Teachers: Integration of Sciences in Early Childhood Education for Teaching in ChonBuri Context

ดร.ศิรประภา พฤทธิกุล*

บทคัดย่อ

การศึกษาเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนรายวิชาการสอนวิชาเอกเกี่ยวกับทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย และกระบวนการบูรณาการศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยสู่การสอนในบริบทท้องถิ่นชลบุรี ผู้เข้าร่วมการวิจัย คือ นิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชั้นปีที่ 4 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา 400410 บูรณาการการจัดการเรียนรู้การศึกษาปฐมวัย 1 ในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2558 รวมจำนวน 41 คน การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เทคนิคการสังเกต เทคนิคที่ไม่ได้จากการสังเกต และเทคนิคการประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ความถี่ ร้อยละ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นิสิตพัฒนาทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลด้านการจัดทำแผน ด้านการสอนจุลภาคและการสอนในบริบทจริง นิสิตสามารถบูรณาการสาระที่ควรรู้กับการส่งเสริมคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษา และทักษะชีวิต ผ่านกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างหลากหลาย สอนอย่างเป็นขั้นเป็นตอนนำไปสู่วัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีความสามารถที่เหมาะสมในการจัดการชั้นเรียน การประเมินผล การใช้สื่อการสอน การสื่อสาร และมีบุคลิกภาพที่ดี ภายหลังการเข้าร่วมวิจัย นิสิตร้อยละ 90.24 มีคะแนนรวมการประเมินทักษะการจัดประสบการณ์ในระดับดีมาก

2. กระบวนการบูรณาการศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยสู่การสอนในบริบทท้องถิ่นชลบุรี จำแนกขั้นตอนได้ 8 ระยะ ได้แก่ 1) ระยะเตรียมการบูรณาการ 2) ระยะวางแผนการจัดประสบการณ์ฉบับร่าง 3) ระยะปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์ฉบับร่าง 4) ระยะปฏิบัติการสอนจุลภาค 5) ระยะปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์ฉบับทดลองสอน 6) ระยะปฏิบัติการสอนในบริบทจริง 7) ระยะปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์ฉบับสมบูรณ์ และ 8) ระยะสรุปและรวบรวมการเรียนรู้

คำสำคัญ : ทักษะการจัดประสบการณ์/ เด็กอนุบาล/ การบูรณาการ/ การศึกษาปฐมวัย/ บริบทท้องถิ่นชลบุรี

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

The purposes of this qualitative research were to study the phenomena in the Major Teaching course about experiences management skill for preschool children and the process of integration in early childhood education for teaching in ChonBuri context. The research participants were 41 forth-year of early childhood student teachers, from the faculty of education, Burapha University, who enrolled in the Learning Management Integration in Early Childhood Education I course in the first semester of the academic year 2015. The data collections were divided in observational techniques, non-observational techniques and evaluation techniques. The data were analyzed using content analysis, frequency, and percentage. The research findings were as follows:

1. The student teachers improved experiences management skill which comprised: lesson planning, micro teaching, and preschool context teaching that integration content with enhancement math, science, language, and life skill; teaching skill in various method based on child-centered approach; teaching in step by step for lead to the lesson objective; appropriate capability about classroom management, evaluation, instructional media, communication; and great personality. After the implementing, 90.24 % of the participants had total assessment score of experiences management skill in level “very good”

2. The process procedure of integration in early childhood education for teaching in ChonBuri context was divided into 8 phases which comprised: 1) the focusing on the integration; 2) the lesson design; 3) the improvement of lesson plan; 4) the micro teaching; 5) the improvement of lesson plan from data of micro teaching; 6) the teaching in preschool context; 7) the improvement of lesson plan from data of teaching in preschool context; and 8) the consolidation of learning.

Keywords : Experiences Management Skill/ Preschool Children/ Integration/ Early Childhood Education/ ChonBuri Context

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ในปัจจุบันโลกกำลังเผชิญปัญหาวิกฤติซับซ้อนหลากหลายมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม ปัญหาความรุนแรง การก่อการร้าย ความผิดปกติทางจิตใจ ที่ทวีความรุนแรงขึ้นและส่งผลต่อสุขภาพ วิถีการดำรงชีวิต คุณภาพสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่ง คาปปร้า (2543) กล่าวว่าทุกปัญหาล้วนเป็นการสะท้อนจากวิกฤติการณ์หนึ่งเดียวที่เป็นแก่นแท้ นั่นคือ วิกฤติการณ์เกี่ยวกับทัศนะการรับรู้โลกแบบแยกส่วน (Fragmentarist View)

โลกทัศน์แบบแยกส่วนก่อให้เกิดความไม่ประสานเชื่อมโยง เช่น เศรษฐกิจที่เน้นการบริโภคไม่ใช่เพื่อความเป็นอยู่ที่ดี การแพทย์ที่รักษาอวัยวะไม่ใช่การรักษามนุษย์ที่มีกายและใจสัมพันธ์กัน ด้านการศึกษาที่มุ่งสอนวิชา แตกเป็นหน่วยย่อยไม่ใช่สอนคน ผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทั้งสาระภายในวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างวิชา ความสัมพันธ์เกี่ยวกับคุณค่าต่อการนำไปใช้ในวิชาชีพและการดำรงชีวิต

กระแสความเคลื่อนไหวในทุกวงการรวมทั้งทางด้านการศึกษาจึงเริ่มมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์แบบกลไกแยกส่วนมาสู่กระบวนทัศน์แบบองค์รวม (Holistic View) ซึ่งเริ่มมีการเคลื่อนไหวในช่วงกว่าครึ่งศตวรรษที่

ผ่านมา (Miller, 1996) การจัดการศึกษาที่เน้นการบูรณาการมีพื้นฐานปรัชญาที่เชื่อว่าองคาพยพและกระบวนการมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ความสัมพันธ์ขององค์รวมและส่วนย่อยจะช่วยให้มองเห็นความเป็นจริง ไม่มีสิ่งใดอยู่โดดเดี่ยวได้ สรรพสิ่งล้วนพึ่งพาอาศัยสัมพันธ์กัน (Evans, 1998) พื้นฐานความเชื่อดังกล่าวนำไปสู่หลักการพื้นฐานการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ ได้แก่ หลักการแห่งความเชื่อมโยง หลักการแห่งความเป็นองค์รวมทั้งหมด และหลักการแห่งการดำรงอยู่ของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Miller, 1996)

หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยได้เล็งเห็นปัญหาของการสอน แยกส่วนย่อยเป็นรายวิชา แล้วนิสิตไม่สามารถบูรณาการองค์ความรู้จากรายวิชาต่าง ๆ มาสู่การประยุกต์ในการสอนเด็กปฐมวัยได้ ดังนั้น ความสำคัญของการพัฒนานิสิตให้สามารถบูรณาการสรรพวิชาต่าง ๆ ที่ได้เรียนมาตลอดหลักสูตรสู่ความสัมพันธ์ในการนำไปใช้ในการปฏิบัติการสอนในบริบทจริงได้ จึงได้มีการสร้างรายวิชาการสอนวิชาเอก ได้แก่ วิชาบูรณาการการจัดการเรียนรู้การศึกษาปฐมวัย เพื่อให้นิสิตชั้นปีที่ 4 ได้มีโอกาสบูรณาการองค์ความรู้ ได้แก่ ศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยทั้งหมดที่ได้เรียนมา ธรรมชาติของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก นำมาเชื่อมโยง ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของนิสิตเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กอนุบาลแบบองค์รวมได้อย่างสอดคล้องตามสภาพจริง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนรายวิชาการสอนวิชาเอกได้แก่ วิชาบูรณาการการจัดการเรียนรู้การศึกษาปฐมวัย 1 ที่ได้นำแนวคิดและหลักการของการบูรณาการมาใช้พัฒนานิสิตเกี่ยวกับทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย และการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยสู่การสอนในบริบททท้องถิ่นชลบุรี ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนานิสิตตามหลักสูตรการศึกษาบัณฑิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยที่สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนรายวิชาการสอนวิชาเอกเกี่ยวกับทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

2. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนรายวิชาการสอนวิชาเอกเกี่ยวกับกระบวนการบูรณาการศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยสู่การสอนในบริบททท้องถิ่นชลบุรี

คำถามการวิจัย

1. ทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่เข้าร่วมการเรียนในชั้นเรียนรายวิชาการสอนวิชาเอกเป็นอย่างไร มีการพัฒนาไปอย่างไร

2. กระบวนการบูรณาการศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยสู่การสอนในบริบททท้องถิ่นชลบุรีในชั้นเรียนรายวิชาการสอนวิชาเอกเพื่อส่งเสริมทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยมีลักษณะ ขั้นตอน ในการดำเนินการจัดการเรียนรู้อย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประเด็นที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1.1 ทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาล

1.2 กระบวนการบูรณาการศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยสู่การสอนในบริบททท้องถิ่นชลบุรี

2. ผู้เข้าร่วมวิจัย คือ นิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชั้นปีที่ 4 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา 400410 บูรณาการการ

จัดการเรียนรู้การศึกษาปฐมวัย 1 ในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2558 รวมจำนวน 41 คน

3. ระยะเวลาการดำเนินการวิจัยรวมทั้งสิ้น 1 ภาคการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาล หมายถึง ความสามารถในการลงมือปฏิบัติการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ที่เข้าร่วมการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ 1) ทักษะการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการสำหรับเด็กอนุบาล 2) ทักษะการปฏิบัติการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการสำหรับเด็กอนุบาลในการสอนจุลภาคและการสอนในบริบทจริง จากการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) เทคนิคการสังเกต ได้แก่ การสังเกตกิจกรรมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การสังเกตการปฏิบัติการสอนจุลภาคและในบริบทจริง 2) เทคนิคที่ไม่ได้จากการสังเกต ได้แก่ สมุดบันทึกการไตร่ตรองสะท้อนการเรียนรู้ของนิสิต ชิ้นงานจากกิจกรรมการเรียนการสอน แผนการสอน หลักฐานและผลการสอน 3) เทคนิคการประเมิน ได้แก่ การประเมินทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาล โดยอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ประจำชั้นในสถานศึกษา

กระบวนการบูรณาการศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยสู่การสอนในบริบทท้องถิ่นชลบุรี หมายถึง ขั้นตอนในการดำเนินการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่ผู้วิจัยเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการบนพื้นฐานกระบวนทัศน์แบบองค์รวมและหลักการการบูรณาการ กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบ่งได้ 8 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ระยะเตรียมการบูรณาการ 2) ระยะวางแผนการจัดประสบการณ์ฉบับร่าง 3) ระยะปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์ฉบับร่าง 4) ระยะปฏิบัติการสอนจุลภาค 5) ระยะปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์ฉบับทดลองสอน 6) ระยะปฏิบัติการสอนในบริบทจริง 7) ระยะปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์ฉบับสมบูรณ์ และ 8) ระยะสรุปและรวบรวมการเรียนรู้ ข้อมูลดังกล่าวได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 1) เทคนิคการสังเกต ได้แก่ การสังเกตกิจกรรมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การสังเกตการดำเนินการจัดการเรียนรู้ของผู้วิจัย 2) เทคนิคที่ไม่ได้จากการสังเกต ได้แก่ สมุดบันทึกการไตร่ตรองสะท้อนการเรียนรู้ของนิสิต 3) เทคนิคการประเมิน ได้แก่ การประเมินการจัดการเรียนการสอนโดยนิสิต

การดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้แจ้งวัตถุประสงค์ของการศึกษา และชี้แจงให้นิสิตทราบว่าการศึกษาครั้งนี้ไม่ส่งผลกระทบต่อการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังจากนั้นให้นิสิตให้ความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัย และมีกระบวนการให้นิสิตตรวจสอบการวิเคราะห์และการรายงานข้อมูล ซึ่งนิสิตทุกคนให้ความยินยอมในการเข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้งหมด 41 คน

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเริ่มดำเนินกระบวนการจัดการเรียนรู้ไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในรายวิชา 400410 บูรณาการการจัดการเรียนรู้การศึกษาปฐมวัย 1 ให้กับนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชั้นปีที่ 4 จำนวน 41 คน ในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2558 รวมระยะเวลา 16 สัปดาห์

เทคนิคที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณลักษณะเป็นหลัก ดังนั้น การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลจึงได้มาจากการใช้เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ เทคนิคการสังเกต เทคนิคที่ไม่ได้จากการสังเกต และเทคนิคการประเมิน (McMillan and Schumacher, 1997 อ้างถึงใน รุ่งฟ้า กิติญาณุสันต์, 2555) สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. เทคนิคการสังเกต ได้แก่ การสังเกตกิจกรรมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนตลอดช่วงเวลา 16 สัปดาห์ การสังเกตการปฏิบัติการสอนจุลภาค 1 ครั้งต่อนิสิต 1 คน รวมจำนวน 41 ครั้ง การสังเกตการปฏิบัติการสอนในบริบทจริง 1 ครั้งต่อนิสิต 1 คน รวมจำนวน

41 ครั้ง การสังเกตการดำเนินการจัดการเรียนรู้ของผู้วิจัย ทั้งประสิทธิผลของวิธีสอน อุปสรรคและความสำเร็จของการดำเนินการ ในช่วงเวลา 16 สัปดาห์

2. เทคนิคที่ไม่ได้จากการสังเกต ได้แก่ สมุดบันทึกการไตร่ตรองสะท้อนการเรียนรู้ ชิ้นงานจากกิจกรรมการเรียนการสอน แผนการสอน หลักฐานและผลการไตร่ตรองการสอน ของนิสิตทั้งหมด 41 คน

3. เทคนิคการประเมิน ได้แก่ การประเมินตนเองของนิสิต การประเมินทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลโดยอาจารย์ผู้สอน 1 คน และอาจารย์ในสถานศึกษา 41 คน การประเมินการจัดการเรียนการสอนโดยนิสิตผ่านระบบการประเมินรายวิชาของมหาวิทยาลัยบูรพา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบประเมินทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลที่มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (rating scales) รวมจำนวนประเด็นในการประเมิน 20 รายการ ซึ่งผู้วิจัยได้นำรูปแบบ เนื้อหาหลัก เกณฑ์การประเมินผลมาจากแบบประเมินผลการสอนของนิสิตปฏิบัติการสอนในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา นำมาปรับปรุงรายการประเมินให้เนื้อหามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และธรรมชาติรายวิชามากขึ้น จำแนกเป็นทักษะ 2 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการสำหรับเด็กอนุบาล 7 รายการ 2) ทักษะการปฏิบัติการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการสำหรับเด็กอนุบาล 13 รายการ ได้ทดลองใช้ในวิชาการสอนวิชาเอก รายวิชา 400410 บูรณาการการจัดการเรียนรู้การศึกษาปฐมวัย 1 ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2557 การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการประเมินการสอนจุลภาค โดยอาจารย์ผู้สอนจำนวน 1 คน และประเมินการสอนในบริบทจริงโดยอาจารย์ในสถานศึกษารวมจำนวน 41 คน ซึ่งได้ชี้แจงตามรายการการประเมิน

เมื่อผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนสอนตามแผนการดำเนินการครบถ้วน 16 สัปดาห์ และเก็บรวบรวมข้อมูลครบถ้วนตามโครงสร้างทั้ง 3 ส่วนดังกล่าว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล จำแนกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณลักษณะ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การให้รหัสและการจัดหมวดหมู่แก่ข้อมูล 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลโดยใช้ค่าสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ จากนั้นจึงนำมาผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเทียบกับเกณฑ์การประเมินผล

สรุปผลการวิจัย

1. ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนรายวิชาการสอนวิชาเอกเกี่ยวกับทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

1.1 ทักษะการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการสำหรับเด็กอนุบาล พบว่า นิสิตผู้เข้าร่วมการวิจัยสามารถบูรณาการความรู้ที่ได้เรียนมาสู่การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่มีลักษณะสำคัญ ดังนี้ มีความถูกต้องครอบคลุมทุกองค์ประกอบ มีความสอดคล้องของทุกองค์ประกอบ และร้อยเรียงอย่างเหมาะสมเป็นขั้นเป็นตอน สามารถเลือกเทคนิควิธีการสอนเหมาะสมกับศาสตร์การสอนเด็กปฐมวัยและลักษณะกิจกรรมเสริมประสบการณ์ สามารถวางแผนการบูรณาการคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษา และทักษะชีวิตอย่างเหมาะสมกับหัวเรื่อง ซึ่งสามารถสรุปเปรียบเทียบข้อมูลการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของนิสิตได้ ดังนี้

ในช่วงแรกของการจัดการเรียนการสอน นิสิตสามารถจัดทำหน่วยการสอนที่สอดคล้องกับบริบทชลบุรีได้ตามความสนใจ 8 กลุ่ม 8 หน่วยการสอน ได้แก่ ทะเลบางแสน ประเพณีวิ่งควาย จักสานพนัสอ้อยหวาน สวนสัตว์เปิดเขาเขียว สับปะรดแสนสนุก มะพร้าวพาเพลิน สัตว์ทะเลเฮฮา แต่พบตัวอย่างข้อมูลที่สะท้อนว่าทักษะการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ของนิสิตยังไม่สอดคล้องกับหลักการ เช่น นิสิตไม่เข้าใจความแตกต่างระหว่างหัวข้อสาระสำคัญกับสาระที่ควรรู้ รวมทั้งหัวข้อสาระการเรียนรู้ สาระที่ควรรู้ และประสบการณ์สำคัญ ส่วนหัวข้อวัตถุประสงค์ยังไม่มี

ความเฉพาะเจาะจงกับแผนการจัดประสบการณ์ในแต่ละครั้ง ในหัวข้อกระบวนการจัดการเรียนรู้ นิสิตยังไม่สามารถบูรณาการความรู้ที่เรียนมาเพื่อออกแบบวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเด็กและลักษณะกิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการส่งเสริมให้เด็กพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม นิสิตบางส่วนยังไม่สามารถแยกขั้นตอนการสอนหลัก และการเรียงลำดับขั้นตอนการสอนที่เหมาะสม นิสิตยังไม่สามารถวางแผนการจัดประสบการณ์ที่บูรณาการคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษา ทักษะชีวิตได้อย่างครอบคลุมและสอดคล้องกับหัวเรื่อง ในหัวข้อสื่อการสอนยังไม่สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กและไม่ตอบสนองหลักการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หัวข้อการวัดและการประเมินผลมีประเด็นไม่ชัดเจนเนื่องจากวัตถุประสงค์การสอนที่ยังไม่เฉพาะเจาะจง

ภายหลังการเข้าร่วมกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยและการชี้แนะจากอาจารย์ผู้สอนแล้ว พบว่า นิสิตสามารถจัดทำสาระสำคัญได้อย่างถูกต้องครอบคลุมมากขึ้น หัวข้อสาระการเรียนรู้นิสิตสามารถแยกความแตกต่างของสาระที่ควรรู้และประสบการณ์สำคัญได้ หัวข้อสาระที่ควรรู้นิสิตสามารถจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาที่จะสอนได้อย่างครอบคลุม หัวข้อวัตถุประสงค์การสอนมีความเฉพาะเจาะจงและครอบคลุมการบูรณาการสาระที่ควรรู้และพัฒนาการที่สามารถบูรณาการได้ในการสอนแต่ละครั้ง หัวข้อกระบวนการจัดการเรียนรู้นิสิตสามารถบูรณาการการจัดประสบการณ์ทางภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ทักษะชีวิต รวมทั้งเทคนิคการร้องเพลง การเล่านิทาน การจัดการชั้นเรียน การเตรียมเด็กให้สงบ เพื่อให้การสอนเป็นไปตามหลักการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการส่งเสริมให้เด็กพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม นิสิตส่วนใหญ่สามารถแยกขั้นตอนของวิธีการสอนหลัก เทคนิคการสอนย่อย และการเรียงลำดับขั้นตอนการสอนที่ ส่วนหัวข้อสื่อการสอนนิสิตใช้สื่อของจริงและสื่อที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด สำหรับหัวข้อการวัดและการประเมินผลมีประเด็นชัดเจนสามารถประเมินผลได้ตามสภาพจริง

1.2 ทักษะการปฏิบัติการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการสำหรับเด็กอนุบาลในการสอนจุลภาคและการสอนในบริบทจริง พบว่า นิสิตสามารถบูรณาการความรู้เพื่อปฏิบัติการสอนจุลภาคและการสอนในบริบทจริง โดยมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ นิสิตสามารถปฏิบัติการสอนในหน่วยการสอนที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นชลบุรีตามที่ตนเองสนใจโดยการบูรณาการสาระที่ควรรู้ในหัวเรื่องย่อยกับพัฒนาการด้านต่าง ๆ ที่สามารถบูรณาการได้ในกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษา และทักษะชีวิต นิสิตสามารถสอนได้อย่างเป็นขั้นเป็นตอนมีระบบตามแผนที่วางไว้ นิสิตสามารถสอนได้อย่างราบรื่น มีการจัดการชั้นเรียนที่ดี มีเทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบ มีการเตรียมการสอนที่ดี นิสิตสามารถสอนโดยมุ่งผู้เรียนเป็นสำคัญ ตอบสนองต่อการมีส่วนร่วมของผู้เรียน แก้ปัญหาปรับการสอนเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสม โดยคงไว้ซึ่งจุดประสงค์ที่วางไว้ได้ นิสิตสามารถนำเข้าสู่บทเรียนและสรุปบทเรียนได้เหมาะสม นิสิตสามารถประเมินผลตามสภาพจริงตามที่ได้วางแผนไว้ ใช้เวลาได้อย่างเหมาะสม มีประโยชน์ คุ้มค่า นิสิตสามารถออกแบบและใช้สื่อการสอนอย่างเหมาะสม ใช้ภาษา น้ำเสียง การพูด การร้องเพลง คำคล้องจองได้อย่างเหมาะสม นิสิตมีบุคลิกภาพดี เชื่อมั่นในตนเอง และแต่งกายเหมาะสม

รูปภาพต่อไปนี้สะท้อนการพัฒนาทักษะการจัดประสบการณ์ที่นิสิตสามารถแต่งเพลง คำคล้องจอง ออกแบบจัดทำนิทาน แผนภาพ แผนผังต่าง ๆ เพื่อสรุปสาระการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม มีความหลากหลายเหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ดังตัวอย่างดังนี้

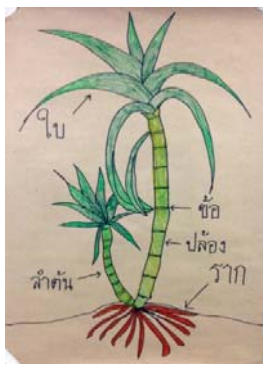

ภาพที่ 1 และ 2 ตัวอย่างเพลงจากหน่วยมะพร้าวพาเพลิน และคำคล้องจองจากหน่วยจักสานพนัส

ภาพที่ 3 และ 4 ตัวอย่างนิทานจากหน่วยประเพณีวิ่งควาย และแผนผังสรุปข้อมูลจากหน่วยอ้อยหวาน

ภาพที่ 5 - 8 ตัวอย่างแผนภาพจากหน่วยอ้อย สัตว์ทะเล มะพร้าว และทะเลบางแสน

รูปภาพต่อไปนี้สะท้อนการพัฒนาทักษะการจัดประสบการณ์ที่นิสิตสามารถออกแบบกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การสอน เช่น การสนทนา การเล่านิทาน การร้องเพลง การเคลื่อนไหว การอ่านและการเขียน การทดลอง การลงมือกระทำจริง การใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการเรียนรู้ผ่านการมอง ฟัง สัมผัส ดมกลิ่น และชิมรส บทบาทสมมติ การประกอบอาหาร การเรียนรู้ผ่านการใช้สื่อของจริง ซึ่งส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสูงสุด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 9 - 11 ตัวอย่างกิจกรรมการสนทนา การเล่านิทาน การร้องเพลงและการเคลื่อนไหว

ภาพที่ 12 - 14 ตัวอย่างกิจกรรมบทบาทสมมติ การลงมือกระทำจริง และการทดลอง

ภาพที่ 15 - 18 ตัวอย่างกิจกรรมการประกอบอาหารและการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ผ่านการใช้สื่อของจริง

ภาพที่ 19 - 22 ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการนำเสนอ การอ่านและการเขียน

ทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่เข้าร่วมการวิจัยจำแนกตามประเด็นย่อยภายหลังการวิจัยแสดงได้ตารางที่ 1 และผลรวมการประเมินภายหลังการวิจัยแสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าร้อยละของจำนวนนิสิตจำแนกตามรายการประเมินและระดับการประเมินทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลภายหลังการเข้าร่วมการวิจัย

รายการ	ค่าร้อยละของนิสิต (N = 41)				
	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	พอใช้	ควรปรับปรุง
ทักษะการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการสำหรับเด็กอนุบาล					
1. ถูกต้อง ครอบคลุมทุกองค์ประกอบของแผน	48.78	51.22	-	-	-
2. สอดคล้องร้อยเรียงเป็นขั้นตอนของทุกองค์ประกอบ	56.10	43.90	-	-	-
3. วิธีการสอนเหมาะสมกับเด็กและลักษณะกิจกรรม	60.98	36.58	2.44	-	-
4. สามารถบูรณาการคณิตศาสตร์อย่างเหมาะสม	63.41	29.27	7.32	-	-
5. สามารถบูรบูรณาการวิทยาศาสตร์อย่างเหมาะสม	51.22	36.59	12.19	-	-
6. สามารถบูรณาการภาษาอย่างเหมาะสม	51.22	43.90	4.88	-	-
7. สามารถบูรณาการการทักษะชีวิตอย่างเหมาะสม	48.78	46.34	4.88	-	-
ทักษะการปฏิบัติการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการสำหรับเด็กอนุบาลในการสอนจุลภาคและในบริบทจริง					
8. ทักษะการสอนบูรณาการคณิตศาสตร์	65.85	29.27	4.88	-	-
9. ทักษะการสอนบูรณาการวิทยาศาสตร์	63.41	31.71	4.88	-	-
10. ทักษะการสอนบูรณาการภาษา	48.78	43.90	7.32	-	-
11. ทักษะการสอนบูรบูรณาการทักษะชีวิต	68.29	21.95	9.76	-	-
12. สอนเป็นขั้นเป็นตอนมีระบบตามแผนที่วางไว้	68.29	31.71	-	-	-
13. การจัดการชั้นเรียน การเตรียมเด็กให้สงบ	43.90	53.66	2.44	-	-
14. มุ่งผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคงจุดประสงค์ที่วางไว้ได้	53.66	43.90	2.44	-	-
15. การนำเข้าสู่บทเรียนและสรุปบทเรียน	58.54	41.46	-	-	-
16. ประเมินผลตามสภาพจริงตามที่ได้วางแผนไว้	68.29	29.27	2.44	-	-

รายการ	ค่าร้อยละของนิสิต (N = 41)				
	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	พอใช้	ควรปรับปรุง
17. การใช้เวลาได้อย่างเหมาะสม มีประโยชน์ คุ้มค่า	48.78	51.22	-	-	-
18. การออกแบบและใช้สื่อการสอน	80.49	14.63	4.88	-	-
19. การใช้ภาษา น้ำเสียง ร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง	58.54	39.02	2.44	-	-
20. บุคลิกภาพ ความเชื่อมั่นในตนเอง การแต่งกาย	80.49	14.63	4.88	-	-

จากตารางที่ 1 พบว่านิสิตส่วนใหญ่มีทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลภายหลังการเข้าร่วมการวิจัยระดับดีขึ้นไปทั้ง 20 รายการ นิสิตส่วนน้อยอยู่ในระดับปานกลาง 15 รายการจาก 20 รายการ และไม่มีนิสิตที่อยู่ในระดับพอใช้และควรปรับปรุงเลยทั้ง 20 รายการ

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของนิสิตจำแนกตามผลรวมการประเมินทักษะการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กอนุบาลภายหลังการเข้าร่วมการวิจัย

ค่าระดับคะแนน (เต็ม 100 คะแนน)	จำนวนนิสิต (N = 41)	ค่าร้อยละของจำนวนนิสิต
ระดับดีมาก (85 คะแนนขึ้นไป)	37 คน	90.24
ระดับดี (80 - 84 คะแนน)	2 คน	4.88
ระดับปานกลาง (75 - 79 คะแนน)	2 คน	4.88
ระดับพอใช้ (70 - 74 คะแนน)	-	-
ระดับควรปรับปรุง (65 - 69 คะแนน)	-	-
รวม	**41 คน**	**100.00**

จากตารางที่ 2 พบว่านิสิตส่วนใหญ่มีผลรวมของคะแนนการประเมินทักษะการจัดประสบการณ์ภายหลังการเข้าร่วมการวิจัยในระดับดีมาก จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 90.24 นิสิตส่วนน้อยอยู่ในระดับดีและระดับปานกลางเท่ากัน คือ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 4.88 ทั้งสองรายการ

2. ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนรายวิชาการสอนวิชาเอกเกี่ยวกับกระบวนการบูรณาการศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยสู่การสอนในบริบทท้องถิ่นชลบุรี

การดำเนินการจัดการเรียนการสอนรายวิชา 400410 บูรณาการการจัดการเรียนรู้การศึกษาปฐมวัย 1 ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2558 อยู่บนพื้นฐานหลักการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการบูรณาการองค์ความรู้บนกระบวนทัศน์แบบองค์รวม โดยองค์ประกอบของกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ประกอบด้วย กิจกรรมการเตรียมบทเรียนก่อนเข้าร่วมในชั้นเรียนของนิสิต กิจกรรมการบรรยายและการอภิปราย กิจกรรมการลงมือปฏิบัติ และกิจกรรมการไตร่ตรองสะท้อนการเรียนรู้ กระบวนการในการบูรณาการศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยสู่การสอนในบริบทท้องถิ่นชลบุรีอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา 16 สัปดาห์ มีขั้นตอน 8 ระยะ ดังนี้

1) ระยะเตรียมการบูรณาการ ได้แก่ รวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยที่ได้เรียนมา ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการ และบริบทท้องถิ่นชลบุรี

2) ระยะบูรณาการสู่การวางแผนการจัดประสบการณ์ฉบับร่าง ได้แก่ กำหนดโครงการสอนที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นชลบุรี คัดเลือกหน่วยการสอน วิเคราะห์หัวเรื่องย่อย รวบรวมข้อมูลหัวเรื่องย่อย และจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ฉบับร่าง

3) ระยะปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์ฉบับร่าง ได้แก่ การวิพากษ์และชี้แนะแผนการจัดประสบการณ์จากอาจารย์ผู้สอนและเพื่อน นิสิตปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์

4) ระยะปฏิบัติการสอนจุลภาค ได้แก่ เตรียมการสอน จัดทำสื่อการสอน ทดลองสอนจุลภาคและสังเกตการสอน ประเมินตนเองและประเมินการสอนจากเพื่อน รวมทั้งการนิเทศจากอาจารย์ผู้สอน

5) ระยะปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์ฉบับทดลองสอน ได้แก่ ปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์ สื่อการสอน วิธีการสอน และอื่นๆ ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากการสอนจุลภาค

6) ระยะปฏิบัติการสอนในบริบทจริง ได้แก่ เตรียมการสอน จัดทำสื่อการสอน ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาปฐมวัย เก็บรวบรวมข้อมูล ประเมินตนเองและการนิเทศโดยอาจารย์ประจำชั้น

7) ระยะปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์ฉบับสมบูรณ์ ได้แก่ ปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์ สื่อการสอน วิธีการสอน และอื่นๆ ที่ได้จากข้อมูลการปฏิบัติการสอนในบริบทจริง

8) ระยะสรุปและรวบรวมการเรียนรู้ ได้แก่ สรุป รวบรวม และนำเสนอผลการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลในบริบทท้องถิ่นชลบุรี

สรุปได้ว่ากระบวนการบูรณาการศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยสู่การสอนในบริบททท้องถิ่นชลบุรี 8 ระยะ ดังกล่าวสามารถพัฒนาให้นิสิตมีทักษะการปฏิบัติการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการสำหรับเด็กอนุบาลดังที่กล่าวมาได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. อภิปรายผลเกี่ยวกับทักษะการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอนุบาลของผู้เข้าร่วมการวิจัย

นิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยที่เข้าร่วมการวิจัยมีทักษะสำคัญคือสามารถบูรณาการความรู้ที่ได้เรียนมาสู่การจัดประสบการณ์ในหน่วยการสอนที่สอดคล้องกับท้องถิ่นชลบุรีและนำสาระที่ควรรู้ที่เกี่ยวข้องนั้นบูรณาการกับสาระคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษา และทักษะชีวิต สำหรับเด็กปฐมวัยได้ สอดคล้องกับ วรนาท รักสกุลไทย (2551) ที่กล่าวว่าการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ ความคิดรวบยอด ทักษะต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยองค์รวม และสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 ที่กล่าวว่าการจัดกิจกรรมหนึ่งกิจกรรมเด็กเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ (กรมวิชาการ, 2546) ซึ่งมีตัวอย่างข้อมูลจากบันทึกของนิสิต ดังนี้

“ดิฉันสามารถนำความรู้ทั้งหมดที่ได้เรียนมาจัดทำแผนการจัดประสบการณ์บูรณาการ ซึ่งครอบคลุมทักษะทุกๆ ด้านทั้งคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษา และทักษะชีวิต ภายใต้หน่วยการเรียนรู้ประเพณีวิ่งควาย”

“ตอนแรกไม่รู้จะบูรณาการทักษะต่างๆ อย่างไรให้เข้ากับเรื่องที่จะสอน มันยาก แต่ก็ฝึกให้คิดอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอน เริ่มศึกษาเอกสารต่างๆรวบรวมเนื้อหาแต่ละวิชาที่เคยเรียนมารวมกันให้เกิดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถบูรณาการทักษะต่างๆ เข้าด้วยกัน”

นอกจากนี้ นิสิตยังสะท้อนถึงการพัฒนาตนเองและวิชาชีพเกี่ยวกับการวางแผนการสอน ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดรวบยอดแต่ละองค์ประกอบของแผนการสอนดีขึ้น ตลอดจนสามารถออกแบบกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างหลากหลาย สอดคล้องกับธรรมชาติ พัฒนาการ และความสนใจของเด็กปฐมวัย สอดคล้องกับบริบททท้องถิ่นที่เด็กอาศัยอยู่ การพัฒนานิสิตให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับมโนทัศน์ทางการสอนเด็กปฐมวัยดังกล่าว สอดคล้องกับรินรดี พรวิริยะสกุล (2554) ที่ได้พัฒนานักศึกษาครูให้สามารถออกแบบ

การเรียนการสอนได้โดยใช้แนวคิดการศึกษาผ่านการเรียนรู้ และสอดคล้องกับ Davies and Dunnill (2008) ที่ช่วยพัฒนาความเข้าใจในมโนทัศน์ทางการสอนและเปิดโลกทัศน์ทางการสอนแก่ครูฝึกหัด โดยใช้รูปแบบของการปฏิบัติแบบร่วมมือ ซึ่งมีตัวอย่างบันทึกของนิสิตที่สะท้อนมโนทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

"ตอนแรกข้าพเจ้าเขียนสาระสำคัญและสาระการเรียนรู้สลับกันเพราะไม่เข้าใจ และเมื่อได้ฟังอาจารย์อธิบายทำให้เข้าใจมากขึ้นและสามารถเขียนได้ถูกต้อง รวมทั้งหัวข้อต่าง ๆ ก็เช่นเดียวกัน"

"ได้นำความรู้ความเข้าใจ มาปรับใช้กับหน่วยเรื่องที่จะสอน ได้พัฒนาการเขียนแผนให้เหมาะกับพัฒนาการเด็กแต่ละช่วงวัย บริบทของเด็ก กิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของเด็ก"

"สิ่งที่ได้จากวิชานี้ ทำให้ผมได้พัฒนาทั้งในส่วนของการเขียนแผน การวางโครงแผน ว่าแต่ละส่วนควรจะเป็นอย่างไร มีรูปแบบอย่างไร การสอนทำให้รู้ว่าวิธีการสอนแบบไหนดี แบบไหนไม่ดี แบบไหนที่ไม่น่าสนใจกับเด็ก โดยผ่านการแนะนำจากทั้งเพื่อน ๆ และอาจารย์ รวมถึง ครูประจำชั้นที่ไปสอนจริงด้วย"

"เนื่องจากการออกไปฝึกประสบการณ์หลาย ๆ ครั้ง ไม่เคยได้ร้องเพลง ครั้งนี้ถือว่าเป็นครั้งแรก จากนี้ไปคงต้องฝึกบ่อย ๆ จะได้มีความมั่นใจมากขึ้น แล้วยังได้รับความรู้ ประสบการณ์ ทักษะในการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับการออกแบบการสอนแบบบูรณาการที่ถูกต้อง ได้เทคนิคในการสอนดี ๆมากมายจากอาจารย์และเพื่อน"

2. อภิปรายผลเกี่ยวกับกระบวนการบูรณาการศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยสู่การสอนในบริบททองถิ่นชลบุรี

การดำเนินการจัดการเรียนการสอนในการศึกษาครั้งนี้อยู่บนพื้นฐานหลักการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการบูรณาการองค์ความรู้บนกระบวนทัศน์แบบองค์รวม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.) นอกจากนี้นิสิตยังได้สะท้อนว่ากระบวนการระยะเตรียมการและระยะบูรณาการสู่การวางแผนการสอนช่วยให้นิสิตสามารถรวบรวมการเรียนรู้เพื่อการนำไปใช้จริงในการสอนได้ ดังนี้

"จากการเรียนวิชาบูรณาการการจัดการเรียนรู้การศึกษาปฐมวัย เหมือนกับดิฉันได้กลับไปเรียนตั้งแต่แรกใหม่ ต้องรวบรวมเอาความรู้ทั้งหมดที่มีมาใช้ทั้งหมดเพื่อนำไปใช้ในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เรื่องที่ดิฉันเลือกคือเรื่องประเพณีวิ่งควาย ถึงว่าเป็นเรื่องที่ค่อนยาก แต่ก็เป็นการท้าทายในการคิดหากิจกรรมมาสอน"

การบูรณาการสู่การวางแผนการจัดประสบการณ์ ประกอบด้วย การกำหนดโครงการสอนที่สอดคล้องกับบริบททองถิ่นชลบุรี การคัดเลือกหน่วยการสอน การวิเคราะห์หัวเรื่องย่อย การรวบรวมข้อมูลหัวเรื่องย่อย การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่สอดคล้องกับ วรนาท รักสกุลไทย (2551) ที่กล่าวถึงการจัดทำหน่วยการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการว่าเริ่มด้วยการกำหนดชื่อหน่วยการจัดประสบการณ์ กำหนดสาระการเรียนรู้ กำหนดเวลาเรียน และเขียนแผนการจัดประสบการณ์ ซึ่งนิสิตได้สะท้อนการเรียนรู้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"การจัดทำแผนการสอน เมื่อเลือกหัวข้อการสอนในหน่วยประเพณีวิ่งควายได้แล้ว ก็เป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องหาข้อมูล หาความรู้และทำความเข้าใจเพื่อจะนำความรู้เหล่านั้นไปถ่ายทอดในรูปแบบการสอนแบบบูรณาการ"

"ดิฉันสามารถเตรียมการหาข้อมูล เลือกหน่วยการเรียนรู้ เขียนแผนการจัดประสบการณ์ สาระสำคัญ สาระที่ควรรู้ กระบวนการจัดกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ รวมทั้งการวัดผลและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ"

นอกจากนี้ในการจัดการเรียนการสอนวิชานี้นิสิตยังได้รับการพัฒนาจากกระบวนการชี้แนะโดยอาจารย์ผู้สอน การเรียนรู้ร่วมกันจากการสังเกตการสอนของเพื่อน การร่วมแสดงความคิดเห็นสะท้อนข้อดี ข้อที่ควรปรับปรุงของตนเองและของเพื่อน อีกทั้งการได้รับประสบการณ์ตรงจากการสอนในบริบทจริง ยังช่วย

เพิ่มพูนประสบการณ์ให้นิสิตเห็นช่องว่างระหว่างแผนการที่วางไว้และการปฏิบัติจริงที่ประสบความสำเร็จได้ ดังตัวอย่างบันทึกของนิสิตดังต่อไปนี้

"ได้อธิบายสิ่งที่จะสอนให้อาจารย์ฟัง จึงได้รับคำแนะนำเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสม การสอนเรื่องจำนวนก็ไม่เข้าใจ ไม่รู้จะสอนยังไงดี อาจารย์ได้แนะนำการรวมและการแยกที่สามารถบูรณาการกับเรื่องที่จะสอนได้"

"ขั้นแรกต้องมีการคิดแผนการสอนก่อน ซึ่งตอนแรก ๆ นั้นได้ลองผิดลองถูกมาหลายครั้ง กว่าจะได้เป็นแผนการสอนที่สมบูรณ์พร้อมสอนนั้นเป็นเรื่องที่ยากมาก ก็ต้องมีการนำแผนให้กับอาจารย์ตรวจอยู่หลายครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งก็จะได้รับคำแนะนำที่ดีมากกลับมาทำ มาปรับปรุงแผนการสอนของตนเองได้ให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ"

"ได้เรียนรู้จากการสอนของเพื่อนแต่ละคนที่สอนก่อนหน้าเรา มีสื่อ มีเทคนิคการสอนที่แตกต่างกัน ฉันก็นำข้อผิดพลาดของเพื่อนมาทำให้แผนหรือกระบวนการสอนของเราดีขึ้น เนื่องจากได้เห็นการสอนดี ๆ และข้อผิดพลาดหรือสิ่งที่ควรปรับปรุงมาจากเพื่อน"

"เมื่อถึงเวลาสอบสอนจริง ๆ นั้น สิ่งที่ยากต่อมาคือ เราต้องปรับเปลี่ยนคำพูดเพื่อให้เด็กเข้าใจง่ายยิ่งขึ้น"

"การสอนแบบจำลอง ทำให้เราได้รับรู้จุดเด่นจุดด้อย ทั้งในด้านการสอน การเขียนแผน การวางแผนและการทำสื่อ ด้วยมุมมองของอาจารย์และเพื่อน ๆ และเราก็ยังได้สังเกต แนะนำ และให้ข้อเสนอแนะกับเพื่อน ๆ คนอื่นด้วยเช่นกัน และเมื่อเราออกไปสอนจริง บางอย่างที่ผมรู้สึกว่ามันโอเคตอนสอนเพื่อน ๆ แต่พอมาลองกับเด็กจริง ๆ แล้ว เด็กงง เด็กไม่เข้าใจ ส่วนบางอย่างที่มันดูธรรมดา เด็กดูตื่นเต้นมาก ก็ต้องลองหาวิธีการที่จะให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมและทำกิจกรรมไปด้วยกันอย่างมีความสุข พอหลังจากจบกิจกรรมแล้ว ผลสรุปคือเด็กมีความสุข ชอบกิจกรรมที่ได้ทำ ซึ่งผมคิดว่าหากเขาไม่ได้ลองทำด้วยตัวเอง คงไม่รู้สึกดีกับกิจกรรมขนาดนี้"

กระบวนการที่ใช้ในการสอนดังที่กล่าวมาสอดคล้องกับ ทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคมว่า กระบวนการทางสังคมส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ผ่านรอยต่อของพัฒนาการซึ่งเป็นช่องว่างระหว่างระดับความสามารถที่เป็นอยู่จริงกับระดับพัฒนาการที่เต็มศักยภาพ หากผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นหรือได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นด้วยการมีปฏิสัมพันธ์แบบช่วยเหลือสนับสนุน ที่เชื่อมต่อพัฒนาการของผู้เรียน ให้สามารถสร้างความเข้าใจใหม่ภายในตน (Vygotsky, 1978) นอกจากนี้ กระบวนการที่ให้นิสิตเตรียมการพัฒนาตนเองจากการสอนจุลภาคก่อนการสอนในบริบทจริงสอดคล้องกับ รินรดี พรวิริยะสกุล (2554) ได้กล่าวถึงวงจรการใช้แนวคิดการศึกษาผ่านการเรียนรู้ในการพัฒนานักศึกษาครู 2 ระยะ คือ ระยะเตรียมความพร้อมและระยะการปฏิบัติการ เพื่อให้นักศึกษาครูค่อย ๆ เริ่มเรียนรู้ฝึกหัดในระยะแรกแล้วจึงปฏิบัติการในบริบทจริงอีกหนึ่งรอบ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษากับกลุ่มนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยในบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อการตรวจสอบและขยายผลการนำไปใช้ หรือศึกษาตัวแปรต้นที่หลากหลายที่สามารถใช้พัฒนาทักษะการจัดประสบการณ์ของนิสิตเพื่อเป็นทางเลือกต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

อาจารย์ผู้สอนรายวิชาดังกล่าวหรือที่เกี่ยวข้องควรศึกษาทำความเข้าใจหลักการบูรณาการและควรนำกระบวนการที่นิสิตได้ฝึกหัดและปฏิบัติจริงไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานิสิตให้สามารถบูรณาการความรู้ที่แยกส่วนสู่การสอนได้จริง

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2546). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546*. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

ฟริทจ๊อฟ คาปรา. (2543). *จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ: ทัศนะแม่บทเพื่อการปฏิวัติวัฒนธรรมแบบใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 4). (พระประชา ปสันนธัมโม และคนอื่นๆ, แปล). กรุงเทพฯ: โกมลคีมทอง.

รินรดี พรวิริยะสกุล. (2554). *การวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษาผ่านการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนของนักศึกษาครู*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รุ่งฟ้า กิตติญาณุสันต์. (2555). กระบวนการความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของนิสิตต่อวิชาชีพครู: การเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตน. *วารสารศึกษาศาสตร์, 23*(1), 96-109.

วรนาท รักสกุลไทย. (2551). การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย. ใน อรุณี หรดาล (บรรณาธิการ). *การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

Davies, P., & Dunnill, R. (2008). Learning study as a model of collaborative practice in initial teacher education. *Journal of Education for Teaching, 34*(1), 3-16.

Malcolm, D. E. (1998). *Whitehead and Philosophy of Education*. Amsterdam-Atlanta.

Miller, J. P. (1996). *The holistic curriculum.* Ontario: OSIC Press.

Vygotsky, L. (1978). *Mind and society.* MA: Harvard University Press.

การพัฒนาหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา*

Cooperative Web-based Learning Curriculum Development for Enhancing Ethics Using Information and Communication Technology of Secondary Education School Students

สิริยุพิน ศุภ์ธนัชภัคชนา**
ดร.วิชิต สุรัตน์เรืองชัย***
ดร.ฉลอง ทับศรี****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงพัฒนา (R & D) ประกอบด้วยขั้นตอนการวิจัย คือ การวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา และการนำไปใช้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้หลักสูตร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา ได้จากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จำนวน 30 คน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (*t-test*)

ผลการวิจัย พบว่า หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา มีองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ โครงสร้างเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และเอกสารประกอบหลักสูตร ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพหลักสูตร พบว่า หลักสูตรมีประสิทธิภาพ 85.85/80.50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และผลการเปรียบเทียบจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ก่อนใช้หลักสูตรและหลังใช้หลักสูตร โดยการทดสอบค่าที t-test พบว่า หลังใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ : การพัฒนาหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บ/ การเรียนแบบร่วมมือ/ จริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

---

*ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

****รองศาสตราจารย์ ภาควิชาบัณฑิตศึกษานานาชาติการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

The purposes of this research were to develop cooperative web-based learning curriculum development for enhancing ethics using information technology of secondary education school. The research process utilized the research development (R & D) comprises of 5 steps they were; Analysis Design Development, Implementation and Evaluation. The samples were students at Piboonbumpen Demonstration School. Cluster random sampling was use of to obtain the sample, with the 30 students were selected. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation and t-test

The results were as follow:

1. The cooperative web-based learning curriculum for enhance ethical use of information and communications technology for secondary school students, consisted of to the following components; principles, curriculum objectives, curriculum structures, learning periods, contents, learning activities, learning materials, assessment and evaluation, and curriculum documents, The developed curriculum had and efficiency of 85.85/80.50 which was higher than a standard level.

2. The ethics in using information technology of the group after learning with the curriculum was statistically significant higher than before learning at level of 0.01.

Keywords : Web-Based Learning Curriculum Development/ Cooperative learning/ Ethics Using Information Technology

บทนำ

จริยธรรมเป็นประเด็นที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาละเลยความตระหนักถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตั้งแต่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้จนถึงปัจจุบัน การเข้าใช้งานบนโลกสังคมออนไลน์มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีความสามารถในการใช้งานมากขึ้น ผลของการพัฒนาทำให้มีการประยุกต์ใช้งานกันอย่างกว้างขวาง จนอาจกล่าวได้ว่า ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนไม่ทางตรงก็ทางอ้อมที่ค่อนข้างรวดเร็วโดยเฉพาะในยุคสมัยที่อินเทอร์เน็ตเติบโตมากทั้งโทรศัพท์มือถือและอุปกรณ์คอมพิวเตอร์พกพากำลังเป็นที่ต้องการของคนรุ่นใหม่โดยประเทศไทยมีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยส่วนใหญ่ มีอายุเฉลี่ยประมาณ 20-30 ปี แต่กลุ่มเด็กอายุต่ำกว่า 20 เป็นกลุ่มผู้ใช้ที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นรวดเร็วที่สุด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2554, หน้า 1-5)

การเรียนการสอนที่ใช้เวิลด์วายเว็บเป็นสื่อหรือตัวกลางในการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ในลักษณะของบทเรียนที่ประกอบด้วยเนื้อหา รูปภาพประกอบ ไฟล์เสียง และรูปภาพเคลื่อนไหว ผู้สอนและผู้เรียนสามารถใช้เว็บเพจ ในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สืบค้นข้อมูล ตอบปัญหา ทำแบบฝึกหัด ข้อสอบ และกิจกรรมการเรียนการสอน ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ การเรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั้นนักเรียนสามารถศึกษาและเรียนรู้ได้ตามความสนใจของตนเองได้ตลอดเวลาเท่าที่มีความสนใจ การเรียนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั้นผู้เรียนสามารถศึกษาเนื้อหาที่ไม่เข้าใจได้โดยไม่ต้องเรียงลำดับเนื้อหา รวมทั้งสามารถประเมินตนเอง หากทำผิดสามารถกลับไปอ่านบททวนได้เพราะบทเรียนจะมีการนำเสนอเนื้อหาไปทีละน้อยในรูปของเฟรม และเสนอปัญหาให้

ผู้เรียนสามารถร่วมกันช่วยกันแก้ปัญหา ร่วมกันวิเคราะห์ได้ สามารถทดสอบการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ และสามารถตรวจคำตอบได้จากคำเฉลยที่ให้ไว้ เป็นรับข้อมูลย้อนกลับหรือเสริมแรงทันที ถือเป็นการส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าตนเอง และสามารถเรียนรู้ได้ตามความสามารถของตน เป็นการตอบสนองความสนใจ ความสามารถและความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน (ทิศนา แขมณี, 2552)

เทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีโทรคมนาคมในปัจจุบันมีการปรับสภาพการใช้งานที่เรียกว่าพื้นที่บนไซเบอร์และโลกเสมือนจริงรวมถึงสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจะเห็นว่ามีปัญหาต่าง ๆ มากมายที่เกิดตามมาจากการใช้งานอินเทอร์เน็ต ปัญหาเด็กติดเกมปัญหาละเมิดลิขสิทธิ์ ปัญหาสังคมเสื่อมโทรมจากการใช้เทคโนโลยี ในทางที่ผิดปัญหาอาชญากรรมต่อชีวิตที่เกิดจากเทคโนโลยีสารสนเทศปัญหาอาชญากรรมต่อข้อมูลปัญหาการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ในปัจจุบันนี้ นอกเหนือจากการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลในโลกแห่งความเป็นจริงแล้ว ยังมีโลกอีกใบหนึ่ง ที่สุ่มเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ยิ่งกว่าโลกแห่งความเป็นจริงเสียอีก ซึ่งปัจจุบันก็ยังมีกฎหมายออกมาไม่ครอบคลุมในเรื่องนี้สักเท่าไหร่โลกที่กล่าวมานี้ก็คือโลกไซเบอร์สเปท หรือโลกอินเทอร์เน็ต เป็นโลกที่ง่ายต่อการเข้าถึง ซึ่งนับเป็นข้อดี ในการเข้าถึงข้อมูลองค์ความรู้ต่าง ๆ อย่างง่ายดาย อย่างไรก็ตาม ความเข้าถึงง่ายนี้ก็มีข้อเสียเช่นกัน เพราะไม่มีระบบตรวจสอบว่าใครเป็นใคร อย่างไร จึงง่ายต่อการเกิดการกระทำในลักษณะที่แอบอ้าง หรือทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง เช่น โพสต์คลิปอนาจาร เป็นต้น ซึ่งปัจจุบัน ประเทศไทยเพิ่งจะมีกฎหมายออกมาดูแลเรื่องเหล่านี้เมื่อไม่นานมานี้เองนั่นก็คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 โดย ประกาศใช้เมื่อ 19 กรกฎาคม 2550 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2554)

การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้คำนึงถึงกฎหมาย คุณธรรม และจริยธรรม และในส่วนของด้านกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้ระบุไว้ว่าให้ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร อย่างมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด ประเด็นที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญก็คือเรื่องของจริยธรรมการใช้เทคโนโลยี เนื่องจากในโลกของการติดต่อสื่อสารที่ไร้พรมแดนอาจทำให้ข้อมูลสารสนเทศที่ได้รับมีเนื้อหาทั้งเหมาะสมและไม่เหมาะสมที่การส่งผ่านข้อมูลระหว่างกันเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลซึ่งอาจทำให้บุคคลที่สามเกิดความเสียหายได้หรือแม้กระทั่งเนื้อหาของสารสนเทศที่ปรากฏอยู่ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั้นเป็นเรื่องยากที่จะควบคุมมิให้มีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมซึ่งในปัจจุบันกลไกของรัฐกำลังพยายามเข้าไปจัดการกับปัญหาดังกล่าวแต่ก็มีข้อจำกัดในหลาย ๆ ประการที่ไม่สามารถเข้าไปจัดการได้ทั้งหมดทางออกของการแก้ไขปัญหาดูเสมือนว่าจะต้องหันกลับมาให้ความสำคัญกับประเด็นทางจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสร้างสรรค์มากกว่าเพื่อการทำลายการปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องจริยธรรมให้กับเยาวชนคงจะเป็นสิ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาได้ในระยะยาว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 4)

รูปแบบการสอนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ได้พัฒนามาจากหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือของจอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson & Johnson, 1994) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนควรร่วมมือกันในการเรียนรู้มากกว่าการแข่งขันกัน หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือประกอบด้วย การเรียนรู้ต้องอาศัยหลักการพึ่งพา (Positive Interdependence) การเรียนรู้ที่มีต้องอาศัยการหันหน้าเข้าหากัน มีปฏิสัมพันธ์กัน (Face to Face Interaction) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูล และการเรียนรู้ต่าง ๆ การเรียนรู้ร่วมกันต้องอาศัยทักษะทางสังคม (Social Skills)โดยเฉพาะทักษะในการทำงานร่วมกัน การเรียนรู้ร่วมกันควรมีการวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม (Group Processing)ที่ใช้ในการทำงาน และการเรียนรู้ร่วมกันจะต้องมีผลงาน หรือผลสัมฤทธิ์ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม (Individual Accountability) ที่สามารถตรวจสอบและวัดประเมินได้ และรูปแบบนี้มุ่งช่วยให้

ผู้เรียนเนื้อหาสาระต่าง ๆ ด้วยตนเองด้วยความร่วมมือและความช่วยเหลือจากเพื่อน ๆ รวมทั้งได้พัฒนาทักษะทางสังคม

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นวิธีการหนึ่งที่จัดกิจกรรมให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน โดยแต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และความสำเร็จของกลุ่มโดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือ แบ่งปันซึ่งกันและกันที่จะนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จได้ ซึ่งต่างจากการเรียนการสอนโดยทั่วไป ที่ไม่ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนถูกมองข้าม ทั้งที่ผลวิจัยชี้ชัดเจนว่าความรู้สึกของผู้เรียนต่อตนเอง ต่อโรงเรียนต่อครูและเพื่อนร่วมชั้น มีผลต่อการเรียนรู้มาก (ชัยวัฒน์ วารี, 2553, หน้า 5)

ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนวิชาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารในระดับมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนางานด้านการสอน และผู้วิจัยสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการเรียนคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีผลการเรียนวิชาการเรียนคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารอยู่ในเกณฑ์ความเสี่ยงต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้วยการสังเกตและคัดกรองจากการสัมภาษณ์รวมทั้งผลคะแนน พบว่า นักเรียนขาดความรู้เรื่องจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสาร ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ได้จำแนกประเด็นเกี่ยวกับจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศเป็น 4 ประเภท ความเป็นส่วนตัว ความถูกต้องแม่นยำ ความเป็นเจ้าของ และความสามารถในการเข้าถึงได้ เพื่อใช้เสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ให้นักเรียนเห็นคุณค่า และตระหนักถึง จริยธรรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรม การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

3. เพื่อเปรียบเทียบจริยธรรมก่อนและหลังการใช้หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนักเรียนมัธยมศึกษา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาที่สามารถนำไปใช้ได้ในการเรียนการสอน

2. นำหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาที่พัฒนาขึ้นไปนำไปใช้ร่วมกับกลุ่มสาระอื่น ๆ ที่จัดกิจกรรมแบบออนไลน์ ให้ตระหนักถึงความสำคัญทางจริยธรรมทางคอมพิวเตอร์

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ การเรียนตามหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ จริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2. แบบวัดจริยธรรมแบบวัดจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งการพัฒนาหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา ปีการศึกษา 2556 ที่มีการจัดชั้นเรียนแบบคละความสามารถ เก่ง กลาง อ่อน จำนวน 9 ห้องเรียน รวม 310 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา ปีการศึกษา 2556 จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยการจับฉลากห้องเรียนมา 1 ห้อง จากทั้งหมด 9 ห้องเรียน

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ (Analysis) การวิเคราะห์ความต้องการบทเรียนคอมพิวเตอร์ผ่านเว็บ วิเคราะห์ปัญหาการนำเสนอเนื้อหา การวิเคราะห์เวลาและการเรียนการสอน การวิเคราะห์ผู้เรียน วินิจฉัยความต้องการ เพื่อนำมาเป็นสิ่งที่กำหนดหลักสูตร ได้มาจากข้อมูลในการสัมภาษณ์ชนิดโครงสร้างกับกลุ่มอาจารย์ผู้สอนเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่ผ่านการเรียนวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่สำคัญ คือทำให้ทราบปัญหาพฤติกรรม การใช้อินเทอร์เน็ต วิธีการเรียนรู้บนโลกออนไลน์ ได้ข้อสรุป จากการสัมภาษณ์นักเรียนข้อมูลในการประเมินด้าน เนื้อหาในรายวิชามีมาก แต่ชั่วโมงเรียนมีน้อย เนื้อหาเรื่องการกระทำผิดกฎหมายออนไลน์ค่อนข้างยากและซับซ้อน และผลการทดสอบก่อนเรียนและกลางภาคต่ำกว่าร้อยละ 60 ด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งโดยปกติสอนโดยวิธีการบรรยายทำให้ชั่วโมงเรียนไม่เพียงพอที่จะทำให้นักเรียนรู้และเข้าใจในหัวข้อดังกล่าว การใช้หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นทำให้ผู้เรียนรู้สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ในลักษณะสื่อหลายมิติได้ทั้งภายในบทเรียนเองกับข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตและยังเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ของนักเรียน ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนเอง กับผู้สอน ทำให้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารดีขึ้นและเป็นไปอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบ (Design)

1. กำหนดวัตถุประสงค์หลักสูตร และจุดประสงค์การเรียนรู้จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับจริยธรรมเทคโนโลยีสารสนเทศเป็น 4 ประเภท ความเป็นส่วนตัว ความถูกต้องแม่นยำ ความเป็นเจ้าของ และความสามารถในการเข้าถึงได้

2. คัดเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรร่างเนื้อหาจากการวิเคราะห์เอกสารข้อมูลพื้นสาระเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ระดับมัธยมศึกษาและการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ และการวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาที่กำหนดต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และกลุ่มผู้เรียน

3. จัดลำดับเนื้อหาสาระ นำเนื้อหาสาระที่คัดเลือกไว้โดยสอดแทรกจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารในทุกหน่วยการเรียนรู้

4. คัดเลือกประสบการณ์ จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีตามเนื้อหาที่กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้แบบร่วมมือ

5. จัดลำดับ ขั้นตอน และแก้ไขปรับปรุงประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ โดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระความต่อเนื่อง และความสามารถของผู้เรียนเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านเว็บ

6. กำหนดสิ่งที่ต้องการประเมิน และวิธีการประเมินผล คือ คุณภาพของหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา และเปรียบเทียบจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ก่อนใช้หลักสูตรและหลังใช้หลักสูตรด้วยการทำแบบวัดความรู้จริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศระหว่างเรียนและหลังเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนา (Development) การพัฒนาเครื่องมือ สื่อ แบบฝึกหัด แบบทดสอบในการวิจัย การสร้างและหาประสิทธิภาพของบทเรียนผ่านเว็บ การพัฒนาเครื่องมือการวิจัยให้มีประสิทธิภาพ ด้วยการทดลองใช้และตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ การสร้างและหาประสิทธิภาพของบทเรียนผ่านเว็บ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

1. หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา โดยหาค่าความสอดคล้องของระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (IOC) ทั้ง 7 คน ค่าคะแนนความสอดคล้องของระดับความคิดเห็นเป็นคะแนนดังนี้ เห็นด้วย (1) ไม่แน่ใจ (0) ไม่เห็นด้วย (-1) ใช้รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler) แยกประเมินตามรายการ คือ จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ เนื้อหาประสบการณ์เรียนรู้ การวัดและประเมินผล ระดับคะแนนความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในระดับดี หมายถึง คะแนนตั้งแต่ 0.50 และผู้เชี่ยวชาญเขียนข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2. แบบวัดจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ ผู้วิจัยกำหนดค่าระดับความคิดเห็นทั้งหมด 5 ระดับ (Rating Scale) ซึ่งแต่ละระดับมีความหมายดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2551) มีการวิเคราะห์คุณภาพของแบบประเมินด้านเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการวิเคราะห์ค่าความสอดคล้องของรายการประเมินกับจุดมุ่งหมายตามคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (IOC) จำนวน 7 ท่าน พบว่าทุกรายการประเมินมีค่าดัชนีสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดมุ่งหมาย ตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป และวิเคราะห์คุณภาพด้านความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 30 คน

3. แบบวัดความรู้จริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นแบบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีการวิเคราะห์คุณภาพของแบบวัดความรู้ด้านเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการวิเคราะห์ค่าความสอดคล้องของรายการประเมินกับจุดมุ่งหมายตามคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (IOC) จำนวน 7 ท่าน พบว่าทุกรายการประเมินมีค่าดัชนีสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดมุ่งหมาย ตั้งแต่ .80 ขึ้นไป และวิเคราะห์คุณภาพด้านความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 30 คน จากนั้นคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.85

ขั้นตอนที่ 4 การนำไปใช้ (Implement) การศึกษาทดลองเพื่อทดสอบผลการใช้หลักสูตรการเรียนการสอนผ่านเว็บด้ายการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา มีดังนี้

1. ประสานงานกับ คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อประสานงานเกี่ยวกับ กำหนด วัน เวลา และสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา โดยผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

2. ทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อขอความร่วมมือให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองเข้าร่วม

วิธีดำเนินการทดลอง มีรายละเอียดดังนี้

การเตรียมการก่อนการทดลองใช้ หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างการใช้หลักสูตร ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดรวมทั้งขออนุเคราะห์ใช้สถานที่ในการทดลอง

3. จัดเตรียมเอกสารประกอบหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์ สื่อประกอบการใช้หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาเตรียมกล้องถ่ายภาพระหว่างการใช้หลักสูตร

4. ดำเนินการทดลอง มีขั้นตอนการทดลองดังนี้

4.1 การประเมินก่อนการทดลอง โดยแบบประเมินจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผ่านเว็บไซต์ www.st-ethics.in.th ซึ่งเป็นที่แขวนหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

4.2 ดำเนินการใช้หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ที่สร้างขึ้น จำนวน 4 หน่วย ระยะเวลาดำเนินการ 25 พฤศจิกายน - 20 ธันวาคม พ.ศ. 2556 ณ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ 1 โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา

4.3 การประเมินหลังทดลอง โดยแบบประเมินจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศผ่านเว็บไซต์ ซึ่งเป็นที่แขวนหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยี ผลการหาประสิทธิภาพหลักสูตรจากคะแนนความรู้จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารระหว่างเรียนและหลังเรียนแสดงให้เห็นว่า คะแนนจากการเรียนด้วยหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษามีประสิทธิภาพ 85.85/80.50 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้สามารถนำหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาไปใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.4 แบบแผนการทดลองใช้หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ดำเนินการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยใช้แบบแผนการทดลองกลุ่มทดลองกลุ่มเดียวที่มีระหว่างเรียนและหลังเรียน One Group Pretest-Posttest Design (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543) โดยมีลักษณะการทดลอง ดังนี้

ตารางที่ 1 การทดลองกลุ่มเดียว One Group Pretest-Posttest Design เปรียบเทียบ ระหว่างเรียนและหลังเรียน (One Group Pretest-Posttest Design)

ระหว่างเรียน	การจัดกระทำ	หลังเรียน
E_1	X	E_2

ความหมายของสัญลักษณ์

X แทน การจัดกระทำ (Treatment) เป็นการเรียนผ่านเว็บ กิจกรรมการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนแบบร่วมมือ

E_1 แทน การทำแบบวัดความรู้จริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารระหว่างเรียน (Pre-test)

E_2 แทน การทำแบบวัดความรู้จริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารหลังเรียน (Post-test)

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาก่อนและหลังการใช้หลักสูตร

การประเมิน	*n*	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	*SD*	*t*	*Sig.*
ก่อนใช้หลักสูตร	30	30	24.00	1.174	4.949**	.000
หลังใช้หลักสูตร	30	30	25.67	1.422		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยม จำนวน 30 คน ดังภาพที่ 1 หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ก่อนใช้หลักสูตรและหลังใช้หลักสูตรโดยวิเคราะห์ ค่าสถิติที t- test (Dependent) ปรากฏว่า มีค่า เท่ากับ 4.949 มีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวได้ว่า คะแนนก่อนใช้หลักสูตร และหลังใช้หลักสูตรมีความแตกต่างกัน

ภาพที่ 1 หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บการเรียนแบบร่วมมือ
เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ผลการวิจัย

1. ได้หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา มีองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ โครงสร้างเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และเอกสารประกอบหลักสูตร

2. ประสิทธิภาพหลักสูตรจากคะแนนความรู้จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารระหว่างเรียนและหลังเรียน มีประสิทธิภาพ 85.85/80.50

3. ผลการเปรียบเทียบคะแนนจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หลังการใช้ หลักสูตรมีค่าสูงกว่าก่อนการใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผล

ผลการประเมินคุณภาพของหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า โดยภาพรวมหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง เท่ากับ 0.78 เป็นไปตามเกณฑ์ผ่านความสอดคล้อง 0.50 ขึ้นไป สอดคล้องกับ Taba (1972) ที่กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรจะประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร รายละเอียดเนื้อหาการสอน การจัดกิจกรรมประสบการณ์หรือวิธีสอนให้ผู้เรียน วัดผลหรือผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

ผลการทดลองใช้หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา กิจกรรมการเรียนการสอนมีดังนี้

1. ผลการประเมินคุณภาพความเหมาะสมของการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา โดยการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน พบว่า หลักสูตรโดยภาพรวมมีความสอดคล้อง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 0.78 (ภาคผนวก ค) ผ่านความสอดคล้อง 0.50 ขึ้นไป สามารถนำไปใช้ได้ และผลการประเมินความสอดคล้องคุณภาพของแบบประเมินจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีความสอดคล้อง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.00 เป็นไปตามเกณฑ์ผ่านความสอดคล้อง 0.50 ขึ้นไป สามารถนำไปใช้ได้ และผลการประเมินความสอดคล้องคุณภาพของแบบวัดความรู้จริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยภาพรวมผลการประเมินความสอดคล้องคุณภาพของแบบวัดความรู้จริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า มีความสอดคล้อง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 0.88 เป็นไปตามเกณฑ์ผ่านความสอดคล้อง 0.50 ขึ้นไปสามารถนำไปใช้ได้

2. ผลการหาประสิทธิภาพหลักสูตรจากคะแนนความรู้จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารระหว่างเรียนและหลังเรียนแสดงให้เห็นว่าคะแนนจากการเรียนด้วยหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา มีประสิทธิภาพ 85.85/80.50 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้สามารถนำหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาไปใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการศึกษาคุณภาพหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา หลังการทดลองใช้หลักสูตรพบว่าผลการเปรียบเทียบคะแนนจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาการใช้หลักสูตรจำนวน 30 คน ก่อนใช้หลักสูตรและ

หลังใช้หลักสูตรโดยวิเคราะห์ ค่าสถิติที *t- test* มีค่าเท่ากับ 4.949 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา ได้ใช้หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาแล้วคะแนนจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หลังใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การประเมินจริยธรรมหลังใช้หลักสูตรสอดคล้องกับชัยวัฒน์ วารี (2553) ที่กล่าวว่า การดำเนินกิจกรรมในหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษาไทย ประกอบด้วย 1) การสร้างความคุ้ยเคย คือ การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าอบรมกับวิทยากร และผู้อบรมคนอื่น 2) การทดสอบก่อนฝึกอบรม โดยใช้แบบวัดความสามารถและแบบวัดเจตคติเพื่อวัดความสามารถและเจตคติของนักศึกษาที่เข้าอบรม 3) การดำเนินการฝึกอบรม ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ 4) การทดสอบหลังฝึกอบรม โดยใช้แบบวัดความสามารถและแบบวัดเจตคติเพื่อวัดความสามารถและเจตคติของนักศึกษาที่เข้าอบรม หลังการทดลอง พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมมีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมกับกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ในสังคมการเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับนภาภรณ์ ธัญญา (2551) ศึกษาการพัฒนาบทเรียนอิเลคทรอนิกส์ออนไลน์วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดไฮสโคป สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนเบญจมราชาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ ผลการวิจัยได้บทเรียนอิเลคทรอนิกส์ออนไลน์ 3 หน่วย ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 93.61/ 85.48 นักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนอิเลคทรอนิกส์ออนไลน์วิชาวิทยาศาสตร์ มีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสุภัชชา ศรีชะอุ่ม (2557) ศึกษาผลการใช้ไอซีที ในการจัดการเรียนรู้ด้วย โครงการ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้ไอซีทีในการจัดการเรียนรู้ด้วยโครงการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และนักเรียนที่เรียนโดยใช้ไอซีทีในการจัดการเรียนรู้ด้วยโครงการมีสมรรถนะด้านการใช้ไอซีทีอยู่ในระดับดี

หลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 85.85/80.50 เป็นไปตามเกณฑ์ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2550) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกิจกรรมฝึกปฏิบัติระหว่างเรียนมีทั้งกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมเดี่ยว จึงทำให้ค่าเฉลี่ยของคะแนนระหว่างเรียนสูงกว่าเกณฑ์ ค่าของ E_2 จะมีค่าต่ำกว่า E_1 เนื่องจาก E_1 เกิดจากการวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนจากการทำแบบทดสอบ หรือแบบฝึกหัด ระหว่างบทเรียน ซึ่งเป็นการวัดผลในระหว่างการนำเสนอเนื้อหาหรือวัดผลทันที่ที่ศึกษาเนื้อหาจบในแต่ละเรื่อง คะแนนเฉลี่ยจึงมีค่าสูงกว่า E_2 ซึ่งเป็นการวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนที่ศึกษาเนื้อหาผ่านมานานแล้ว จึงอาจเกิดความสับสน ความแม่นยำอาจลดลงหรือลืมเลือนไปบ้าง (มนต์ชัย เทียนทอง, 2548) บทเรียนคอมพิวเตอร์บนเครือข่ายยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มี ปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง โดยสามารถทำการ ถาม-ตอบ คำถามหรือข้อสงสัยผ่านทาง e-mail หรือ web board ในกรณีที่ผู้เรียนไม่สามารถสอบถามกับผู้สอนได้โดยตรง ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่ตนพอใจ ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาและสถานที่ได้บรรยากาศเป็นส่วนตัว และผู้เรียนยังสามารถขยายองค์ความรู้ให้กว้างมากขึ้นโดยการค้นคว้าผ่าน

โปรแกรมค้นหา (search engines) ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนไม่จำกัดแค่ในห้องเรียนอีกต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการพัฒนาหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บด้วยการเรียนแบบร่วมมือเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

1. การเรียนการสอนตามหลักสูตรเนื้อหามากกิจกรรมต้องดำเนินการให้เสร็จในช่วงเวลาที่กำหนด และผลการศึกษาต้องผ่านระบบอินเทอร์เน็ตทุกครั้งที่มีการเรียนการสอน ควรตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์สื่อ เช่น ระบบอินเทอร์เน็ต เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมให้ราบรื่นในการเรียน

2. ในการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บครั้งนี้ นักเรียนที่เข้าร่วมมีความสนใจและตั้งใจร่วมกิจกรรมทุกขั้นตอน แต่ เนื้อหาสาระ จะเป็นตัวอย่างคลิปวิดีโอ แสดงสถานการณ์จำลองเพื่อให้เข้าใจข้อควรปฏิบัติ และไม่ควรทำในเรื่องใดบ้าง ที่จะส่งผลต่อการกระทำผิดทางคอมพิวเตอร์ จึงควรเพิ่มระยะเวลาในการเรียนให้มากกว่านี้

3. เพื่อให้นักเรียนที่เข้าร่วมเรียนหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บ ครั้งนี้ นำความรู้ ความเข้าใจทักษะทางคอมพิวเตอร์ และจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ควรมีการเพิ่มช่องทางการเรียนเข้าไปในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาอื่น ๆ ด้วยเพื่อบูรณาการความรู้ที่ได้ให้หลากหลายในการนำไปใช้จริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพื่อติดตามผลการใช้หลักสูตรในระยะยาว และหลังจากที่นักเรียนได้เรียนหลักสูตรการเรียนผ่านเว็บ เพื่อศึกษาว่านักเรียนมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้ดีขึ้น หรือไม่อย่างไร

2. ควรมีการศึกษาพัฒนาหลักสูตร โดยนำแนวคิดและเทคนิคการจัดกิจกรรมในรูปแบบอื่น ๆ มาใช้เพื่อค้นหารูปแบบของการการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทผู้เรียนในช่วงอายุ

3. ควรมีการพัฒนาหลักสูตร ต่อเนื่องกับนักเรียนในระดับอื่น ๆ เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในสังคมโลกออนไลน์ ที่ผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของนักเรียนในปัจจุบัน เพราะว่าสื่อออนไลน์ในทุกวันนี้ มีทั้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และไม่เกิดประโยชน์ การปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีด้านการใช้ข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้กับเยาวชนเป็นสิ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาได้ในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงฯ.

กิดานันท์ มะลิทอง. (2543). *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

ชัยวัฒน์ วารี. (2553). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างเสริมความสามารถในการใช้ภาษาไทย สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2550). *ระบบการสอน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชินานันท์ สงวนบุญญพงษ์. (2557). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องสารประกอบและธาตุ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารศึกษาศาสตร์, 25*(3).

ทิศนา แขมมณี. (2552). *ศาสตร์การสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นภาภรณ์ ธัญญา. (2551). การพัฒนาบทเรียนอิเลคทรอนิกส์ออนไลน์วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดไฮ/สโคป สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนเบญจมราชาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์. *วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม, 4*(2), 77-88.

บุญชม ศรีสะอาด. (2551). *การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: สุวีริยสาส์น.

บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2553). *การพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มนต์ชัย เทียนทอง. (2548). *การออกแบบและพัฒนาคอร์สแวร์สำหรับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์ผลิตตำราเรียนสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2554). *สรุปผลที่สำคัญสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สุชาติ ใจสถาน. (2553). *การพัฒนาแบบวัดจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียน*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาวัดผลและสถิติการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุภัชชา ศรีชะอุ่ม. (2557). ศึกษาผลการใช้ไอซีที ในการจัดการเรียนรู้ด้วยโครงการ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีสำาหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา. *วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม, 10*(1), 308-318.

Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Holubec, E. J. (1994). *The nuts and bolts of cooperative learning*. Edina, Minnesota: Interaction Book Company.

Johnson, W., & Johnson.,T. (1994). *Learning together and along: Cooperative competitive and individualistic learning* (4th ed). Boston: Allyn & Bacon.

Taba, H. (1972). *Curriculum development: Theory and Practice*. New York: Brace & World.

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร*

โรจน์รวี พจน์พัฒนพล**
ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล***
ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร รวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 726 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกอาจารย์ผู้สอนจำนวน 13 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นด้านผู้สอนมากเป็นลำดับแรก รองลงมาเป็นด้านการวัดและประเมินผล ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านเนื้อหา ด้านสื่อการสอน และด้านหนังสือเรียนและสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ

2. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ด้านผู้สอน อาจารย์ผู้สอนต้องแจ้งวัตถุประสงค์และเนื้อหาของรายวิชาอย่างชัดเจน สอดแทรกคุณธรรมและแนวคิดในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนะนำแหล่งศึกษาความรู้เพื่อใช้ค้นคว้าประกอบ การเรียนได้อย่างกว้างขวาง ด้านเนื้อหา เน้นหลักสามห่วง สองเงื่อนไข โดยมีคำอธิบายถึงหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันและด้านเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม ต้องเน้นหลักธรรมพื้นฐานที่สร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นกิจกรรมการทำบัญชีรายรับรายจ่าย การศึกษาพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสและพระราชกรณียกิจ และกิจกรรมศึกษาประวัติชีวิตของบุคคลให้นักศึกษามีส่วนร่วมเลือกทำกิจกรรมได้ตามความสนใจ ด้านสื่อการสอน ต้องจัดแหล่งเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมการผลิตสื่อและเอกสารประกอบการสอนที่ทันสมัย ด้านห้องเรียนและสิ่งแวดล้อม ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ให้มีบรรยากาศร่มรื่น เป็นธรรมชาติ ห้องเรียนมีความพร้อมสำหรับใช้สื่อประกอบการสอน และด้านการวัดและประเมินผลต้องชี้แจงวิธีการวัดและประเมินผลก่อนการเรียน มีการวัดผลและการประเมินผลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ให้ความสำคัญกับพฤติกรรม ทัศนคติที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

---

*ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
***รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
****รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

3. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยกิจกรรมจำนวน 15 กิจกรรม ได้แก่ 1) ศึกษาพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง 2) การทำบัญชีรายรับรายจ่ายประจำวัน 3) การทำบันทึกกิจวัตรประจวัน 4) การวาง เป้าหมายชีวิต 5) การศึกษาพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง 6) การศึกษาประวัติชีวิตของบุคคลด้านเศรษฐกิจพอเพียง 7) การปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 8) สร้างธุรกิจแนวคิดใหม่ ด้วยหลักธรรมาภิบาล และบรรษัทภิบาล 9) สวนครัวในสังคมเมือง 10) ผักอินทรีย์ กินดี อยู่ดี ชีวิตปลอดภัย 11) เยาวชนไทยไม่ตกเป็นทาสวัตถุนิยม 12) การลดภาวะโลกร้อน 13) การรณรงค์การประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ 14) การลดขยะ 15) การรักษาสิ่งแวดล้อม

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระราชดำรัส ชี้แนะเพื่อให้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยนับเป็นเวลานานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ต่อมาภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมทั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์และความเปลี่ยนเปลี่ยนต่าง ๆ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงและปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัฒน์ (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2549, หน้า 1-2) ที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศต้องเรียนรู้การปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศต้องเรียนรู้การปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลกโดยปัจจัยสำคัญที่จะเผชิญการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าว ได้แก่ คุณภาพคน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง คุณภาพการศึกษาต้องสามารถพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม มีคุณธรรม รู้จักพึ่งตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 1) การพัฒนาคนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ ถ้าคนส่วนใหญ่มีคุณภาพ มีความคิดในทางที่ดี มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ สังคมก็จะมีการสร้างสรรค์ในทางที่ดี มีความสงบร่มเย็น และมีสภาพแวดล้อมที่ดี อันจะนำไปสู่การที่คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี (สรรเสริญ วงศ์ชอุ่ม, 2549, หน้า 10)

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เข้ามารับผิดชอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาตามนโยบายที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยการเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนัก สำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย

การจัดการเรียนการสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดให้สอดคล้องกับสภาพสังคม โดยต้องปลูกฝังให้นักศึกษามีลักษณะการรู้จักตนเอง มีวินัยในตนเอง รักการเรียนรู้ มีเหตุผล รู้จักคาดการณ์อนาคต มีหลักคิดในการดำเนินชีวิตและรู้จักการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ผลการวิจัยจึงเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร สถาบันอุดมศึกษาในบริบทของสังคม

เมืองและสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ นำไปปรับใช้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับเนื้อหาสาระ ตลอดจนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ให้การเรียนรู้กว้างขวางและบรรลุเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้น อันจะยังประโยชน์ต่อการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

3. เพื่อจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้กำหนดกรอบแนวคิดจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2551) แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ Gagne & Briggs (1974) แนวคิดการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2554) และแนวคิดการจัดการศึกษาวิชาศึกษาทั่วไปของไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2550)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสอดคล้องกับสภาพสังคม

2. ได้คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปปฏิบัติได้จริง

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร เลือกแบบเจาะจงจากมหาวิทยาลัยที่มีหลายวิทยาเขตและทุกวิทยาเขตอยู่ในกรุงเทพมหานคร

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ นักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

2.1 นักศึกษา ได้แก่ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 726 คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

2.2 อาจารย์ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนวิชาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร จำนวน 13 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาสภาพและแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครใน 6 ด้าน คือ ด้านผู้สอน ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน ด้านห้องเรียนและสิ่งแวดล้อม และด้านการวัดและประเมินผล

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ใช้วิธีการศึกษาเชิงสำรวจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 726 คน

ตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีราชมงคลพระนคร เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างโดยมีประเด็นคำถามทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านเนื้อหา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน ด้านห้องเรียนและสิ่งแวดล้อม และด้านการวัดและประเมินผล เพื่อใช้ในการรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร จำนวน 13 คน

ตอนที่ 3 การสร้างคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร โดยการนำผลการวิจัยมาจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 15 กิจกรรม และนำคู่มือนี้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 5 คน เป็นผู้ตรวจสอบพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 726 คน เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60.20 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 39.80 ระดับชั้นปีที่ศึกษา ชั้นปีที่ 2 มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.83 รองลงมา ชั้นปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 24.52 อันดับสาม ชั้นปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 20.66 และชั้นปีที่ 4 มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 7.99 คณะที่ศึกษา พบว่า ศึกษาอยู่ในคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.51 รองลงมา ได้แก่ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ คิดเป็นร้อยละ 11.85 อันดับสาม ได้แก่ คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น คิดเป็นร้อยละ 10.33 และน้อยที่สุด คือ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 5.09 กิจกรรมประกอบ การเรียนรู้ที่นักศึกษาได้ปฏิบัติ ประกอบด้วยกิจกรรมเกี่ยวกับการทำบัญชีรายรับรายจ่ายประจำวัน มีจำนวนนิสิตนักศึกษาได้ปฏิบัติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 86.19 รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมเกี่ยวกับการทำบันทึกกิจวัตรประจำวัน คิดเป็นร้อยละ 84.72 อันดับสาม ได้แก่ กิจกรรมเกี่ยวกับการวางเป้าหมายชีวิต คิดเป็นร้อยละ 84.58 และกิจกรรมที่มีจำนวนนิสิตนักศึกษาได้ปฏิบัติน้อยที่สุด ได้แก่ กิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษาประวัติชีวิตของบุคคลด้านเศรษฐกิจพอเพียง คิดเป็นร้อยละ 61.79

ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวมมีการปฏิบัติตามหลักการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก เนื่องจากมีการประชุมวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างผู้สอนเป็นประจำทุกภาคเรียนเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปตามจุดประสงค์รายวิชา รายละเอียดของเนื้อหา กิจกรรมที่ใช้ นอกจากนั้นยังมีการสำรวจความพร้อมของห้องเรียน ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการสอนและการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันตลอดจนกำหนดวิธีการ และเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลร่วมกัน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีมาตรฐานเดียวกัน สอดคล้องกับกรมวิชาการ (2544) ในความหมายเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการเรียนการสอน กล่าวคือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สนับสนุนการเรียนรู้มีส่วนร่วม โดยส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้เรียน หาวิธีการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในสถานศึกษา ให้พัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับนักเรียน และสนับสนุนด้านทรัพยากร การลงทุนเพื่อการศึกษา พร้อมทั้งดูแล ตรวจสอบกระบวนการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1 ด้านผู้สอน พบว่า มีการปฏิบัติตามหลักการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนแจ้งวัตถุประสงค์ และเนื้อหาของการเรียนการสอนรายวิชา

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจน ทั้งนี้เป็นเพราะอาจารย์ผู้สอนทุกคนถือเป็นข้อปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนที่ต้องแจ้งวัตถุประสงค์และเนื้อหาของการเรียนการสอนรายวิชาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับนักศึกษาทราบในวันแรกของการเรียนการสอนในวิชานั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ของ Gagne and Briggs (1974, pp. 121-136) ซึ่งกล่าวว่า ระบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนต้องแจ้งจุดประสงค์แก่ผู้เรียน กล่าวคือ เป็นการบอกให้ผู้เรียนทราบถึงเป้าหมายหรือผลที่จะได้รับจากการเรียนบทเรียนนั้นโดยเฉพาะเพื่อให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ในการเรียน เห็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนทำให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนของตนเองได้ นอกจากนั้นยังสามารถช่วยให้ผู้สอนดำเนินการสอนตามแนวทางที่จะนำปสู่จุดหมายได้เป็นอย่างดี ผู้สอนต้องสอดแทรกเรื่องคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาจารย์ผู้สอนรายวิชาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มีความอาวุโสและประสบการณ์การสอนมานานจึงสามารถสอดแทรกแนวคิดในการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ใช้ได้กับสังคมเมืองให้กับนักศึกษาได้อย่างชัดเจน ดังที่ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2550) กล่าวถึงองค์ประกอบสำหรับการจัดการศึกษาหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปว่า อาจารย์ผู้สอนเป็นผู้ที่มีความอาวุโส มีประสบการณ์ เข้าใจเนื้อหา ประสานความรู้เข้าด้วยกันและสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างดี อาจารย์ผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาจารย์ผู้สอนรายวิชาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีบุคลิกภาพที่หลากหลายแตกต่างกันขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ได้แก่ ด้านวัยวุฒิและประสบการณ์ในการสอน ผลการวิจัยพบว่าผู้สอนแนะนำแหล่งศึกษาความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อใช้ค้นคว้าประกอบการเรียนได้อย่างกว้างขวาง มีการปฏิบัติในระดับน้อย อาจเป็นเพราะผู้สอนเห็นว่านักศึกษาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นเมืองหลวง มีความเจริญทางเทคโนโลยี มีความสามารถสืบค้นข้อมูลหรือเข้าถึงเรื่องแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งแหล่งเรียนรู้ทางเศรษฐกิจพอเพียงมีการเผยแพร่อย่างหลากหลาย แต่ทั้นี้หากผู้สอนมอบหมายงานหรือกิจกรรมใดแล้วได้แนะนำถึงแหล่งค้นข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ให้นักศึกษาด้วยก็จะช่วยให้นักศึกษาทำผลงานออกมามีประสิทธิภาพตรงตามจุดประสงค์ ฉะนั้นจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนต้องรู้แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างลึกซึ้งและสามารถแนะนำการสืบค้นเพื่อเข้าถึงแหล่งข้อมูลนั้น ๆ ให้กับนักศึกษาได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ Rogers (1969) กล่าวว่า มนุษย์จะสามารถพัฒนาตนเองได้ดีหากอยู่สภาพการณ์ที่ผ่อนคลายและเป็นอิสระ การจัดบรรยากาศการเรียนที่ผ่อนคลายและเอื้อต่อการเรียนรู้ และเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยครูใช้วิธีการสอนแบบชี้แนะและทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพและแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนเองอยู่แล้ว ผู้สอนจึงควรสอนแบบชี้แนะโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้นำทางในการเรียนรู้ของตนและคอยช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนอย่างสะดวกจนบรรลุผล และการเรียนรู้จะเน้นกระบวนการเป็นสำคัญเนื่องจากกระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญที่บุคคลใช้ในการดำรงชีวิต และแสวงหาความรู้

1.2 ด้านเนื้อหา พบว่า เนื้อหาที่เน้นในระดับมากได้แก่ เนื้อหาคุณธรรม 4 ประการ คือ 1) การรักษาความสัจ 2) รู้จักข่มใจตนเอง 3) อดทน อดกลั้น อดออม 4) การละวางความชั่ว ความทุจริต สามารถนำไปใช้เป็นหลักปฏิบัติตนในสังคมได้ เนื้อหาด้านเงื่อนไขคุณธรรมสามารถใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตได้ เนื้อหาการมีภูมิคุ้มกันใช้ประโยชน์ได้ในสังคมปัจจุบัน เนื้อหาเกี่ยวกับหลักความพอประมาณเป็นประโยชน์สำหรับการดำเนินชีวิตในสังคม

1.3 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ได้แก่ กิจกรรมการทำบัญชีรายรับรายจ่ายเป็นกิจกรรมที่นำ

มาใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเป็นกิจกรรมที่นำไปสู่การพึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจ และกิจกรรมการศึกษาพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สร้างแนวความคิดที่ดีงาม และกิจกรรมที่นักศึกษามีส่วนร่วมในการเลือกทำได้ตามความสนใจ ทั้งนี้ เนื่องจากการที่ให้นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมเลือกกิจกรรมตามความสนใจ เช่น กิจกรรมที่เป็นโครงการรณรงค์ต่าง ๆ เป็นการฝึกให้นิสิตนักศึกษามีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกในสังคมที่ดี เป็นไปตามหลักการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 20) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การกำหนดจุดหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งการเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดประเมินผล ที่มุ่งพัฒนา “คน” และ “ชีวิต” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มความสามารถสอดคล้องกับความถนัด สนใจ และความต้องการของผู้เรียน

1.4 ด้านสื่อการสอน พบว่า ต้องเป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาทันสมัยเหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ใช้ได้กับสังคมเมือง มีรายละเอียดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างครบถ้วน มหาวิทยาลัยมีแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเพียงพอ เป็นไปตามที่ทบวงมหาวิทยาลัย (2543, หน้า 8) ได้กำหนดไว้ว่ามหาวิทยาลัยจะต้องจัดปัจจัยเกื้อหนุนให้แก่นิสิตนักศึกษา นั้นก็คือสถานที่ที่เอื้อต่อการศึกษาของนิสิตนักศึกษาทั้งในรูปแบบกลุ่มใหญ่ กลุ่มเล็กและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีห้องสมุดตำรา หนังสือวารสารทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ มีเครื่องคอมพิวเตอร์ สื่อการเรียนการสอนและวัสดุอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการสืบค้นและเสาะแสวงหาความรู้ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ มีอาณาบริเวณและบรรยากาศที่เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และการใฝ่รู้ใฝ่เรียนของนักศึกษา รวมถึงจะต้องสร้างสรรค์บรรยากาศเพื่อให้นิสิตนักศึกษาเกิดความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

1.5 ด้านห้องเรียนและสิ่งแวดล้อม พบว่า ห้องเรียนมีอุปกรณ์โสตทัศนวัสดุ เช่น เครื่องขยายเสียงอย่างเพียงพออยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน ขนาดห้องเรียน ลักษณะการจัดที่นั่ง มีความเหมาะสมกับการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน การตกแต่งพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ป้ายนิเทศ ซุ้มการเรียนรู้ ศาลาพักผ่อนและสวนหย่อมเป็นต้น

1.6 ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า นิสิตนักศึกษาได้นำกิจกรรมการเรียนรู้ในวิชาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันสอดคล้องกับทิศนา แขมมณี (2542, หน้า 34) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสำหรับการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เป็นประเด็นสำคัญของการจัดการเรียนการสอน การศึกษาระดับอุดมศึกษา ควรมีกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติหรือพฤติกรรมการนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตจริง ด้วยการฝึกฝนการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้เกิดขึ้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงควรให้ความสำคัญกับ “การประยุกต์ใช้” จึงจะช่วยให้การเรียนรู้เกิดและประโยชน์อย่างแท้จริง

2. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร พบว่า

2.1 ด้านผู้สอน ผู้สอนควรถือเป็นข้อปฏิบัติที่สำคัญในการแจ้งวัตถุประสงค์และเนื้อหารายวิชาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้นักศึกษาทราบตั้งแต่เริ่มต้นของการเรียนการสอนในภาคเรียนนั้น ๆ ทั้งนี้เพราะการแจ้งวัตถุประสงค์และเนื้อหานับเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี สอดคล้องกับกาเย่ (Gagne and Briggs, 1974, หน้า 121-136) ซึ่งกล่าวว่า ในระบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้นั้น ผู้สอนต้องแจ้งจุดประสงค์ เป็นการบอกให้ผู้เรียนทราบถึงเป้าหมายหรือผล

ที่จะได้รับจากการเรียนบทเรียนนั้นโดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ในการเรียน เห็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนทำให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนของตนเองได้

2.2 ด้านเนื้อหา ต้องเน้นคุณธรรมพื้นฐานที่เอื้อหนุนการดำเนินชีวิตประจำวันในสังคมทุกด้าน ต้องมีหลักธรรมที่สร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ ให้อยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อนำไปใช้เป็นหลักปฏิบัติตนในสังคมเมืองที่มีค่านิยมและการแข่งขันทางวัตถุสูง ทั้งนี้การปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม ถือเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของวิชาศึกษาทั่วไปที่จะต้องเน้นควบคู่ไปกับวิชาชีพ คือ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความดี ความงามให้กับผู้เรียน เพื่อหวังให้เขาเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรมในการใช้ชีวิตในสังคม (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2550) เช่น คุณธรรมด้านมีความซื่อสัตย์สุจริต การรู้จักข่มใจตนเอง อดทน อดกลั้น อดออม และการละวางความชั่ว ความทุจริต มีความพากเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ที่จะนำมาเป็นหลักยึดประจำใจ เพื่อนำพาไปสู่เป้าหมายได้อย่างถูกต้องเที่ยงตรง

2.3 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องเป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการ เปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมเลือกทำกิจกรรมได้ตามความสนใจ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ Constructivism ของ Bednar and Carbon (1991) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดจากการลงมือกระทำ การที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำซึ่งเป็นการสร้างความหมายที่พัฒนาโดยอาศัยพื้นฐานของประสบการณ์ เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนบูรณาการข้อมูลใหม่กับประสบการณ์ที่มีมาก่อนหรือความรู้เดิมของผู้เรียน และสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ แนวคิดที่หลากหลายเป็นสิ่งที่มีค่าและจำเป็น ผู้เรียนจะต้องสร้างแนวคิดของตนเอง อาจมาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ โดยที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ นอกจากนี้ควรเน้นกิจกรรมที่ปลูกฝังคุณธรรม เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึกและมีความภูมิใจในความเป็นไทย มีระเบียบวินัย มีจิตสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และรังเกียจการทุจริตต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553, หน้า 5-9) และกิจกรรมส่งเสริมความมีจิตสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม เช่น คุณธรรม 4 ประการ ธรรมาภิบาล บรรษัทภิบาล และหลักทศพิธราชธรรม เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sylvia (1999) ที่พบว่า ถ้าผู้เรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมที่สำคัญและตรงกับเนื้อหานั้นจะสามารถทำให้บรรลุการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ นอกจากนี้ต้องเป็นกิจกรรมที่สร้างความตระหนักถึงการมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม

2.4 ด้านสื่อการสอน มหาวิทยาลัยควรจัดสรรงบประมาณในการจัดหาสื่อการสอนที่มีเนื้อหาทันสมัยเหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ใช้ได้กับสังคมเมือง หรือมีบุคลากรที่มีความชำนาญการผลิตสื่อการสอนที่ทันสมัย รวมทั้งควรสนับสนุนการผลิตหนังสือตำราเรียนและเอกสารประกอบการสอนต่าง ๆ เช่น สำนักสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา ทำหน้าที่เป็นศูนย์บริการการใช้การผลิต และบำรุงรักษาสื่อและเทคโนโลยีการศึกษาที่ทันสมัยแก่อาจารย์ และนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัย เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีการเรียนการสอน เป็นแหล่งฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ และใช้เป็นสถานที่ฝึกทักษะปฏิบัติ และควรสนับสนุนให้อาจารย์มีการจัดทำตำราหรือเอกสารประกอบการสอนที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างครบถ้วนและใช้ร่วมกัน มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมและสนับสนุนอาจารย์ด้านการผลิตสื่อการสอน เช่น ส่งอาจารย์ไปอบรมสัมมนา ทั้งนี้ สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 69) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการ สอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีพฤติกรรมที่พบได้ คือครูต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า เพื่อหาคำตอบหรือการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองสอดคล้องกับที่กำหนดไว้ในแผนการสอน

2.5 ด้านห้องเรียนและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยควรควรกำหนดเป็นนโยบาย ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยภาพรวมให้มีความร่มรื่น เป็นธรรมชาติมีบรรยากาศช่วยเสริมการเรียนการรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับพื้นที่สอดคล้องกับ ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Rogers, 1969) กล่าวว่า การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้อบอุ่น ปลอดภัย ไม่น่าหวาดกลัว น่าไว้วางใจ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ควรใช้และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์และความสุขอย่างยั่งยืน (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์, 2550) สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ Maslow (1962) กล่าวว่า การช่วยให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนอย่างพอเพียง การให้อิสรภาพและเสรีภาพแก่ผู้เรียนในการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการรู้จักตนเองตรงตามสภาพความเป็นจริง โดยอาจารย์ผู้สอนกำหนดกิจกรรมด้านจิตอาสาให้นิสิตนักศึกษารับผิดชอบดูแลพื้นที่ เช่น ชุ้มศาลาพักผ่อน สวนหย่อมบริเวณตึกเรียน ให้มีบรรยากาศเสริมการเรียนการรู้สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ควรเปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาที่เรียนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเสนอเป็นโครงงาน พัฒนาบริเวณคณะ/สาขาของตนเอง เป็นกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อพื้นที่สาธารณะ โดยมีอาจารย์ผู้สอนประสานกับผู้รับผิดชอบพื้นที่ของแต่ละคณะ และติดตามดูแลความเหมาะสมไปกับนิสิตนักศึกษาด้วย

2.6 ด้านการวัดและประเมินผล วิธีการวัดผลและประเมินผลต้องมีความสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน มีแบบทดสอบ และข้อสอบครอบคลุมเนื้อหา และมีการแจ้งหลักเกณฑ์การวัดและประเมินผลก่อนการเรียนการสอน มีการแจ้งคะแนนผลงานระหว่างภาคเรียน อาจารย์ผู้สอนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงควรมีการประชุมตกลงเกี่ยวกับการวัดผลก่อนเปิดภาคเรียนเพื่อให้การปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลมีมาตรฐานเดียวกัน มีการแจ้งวิธีการวัดผลและกิจกรรมทั้งหมดในรายวิชาในตอนเปิดภาคเรียน และมีการแจ้งคะแนนผลงานแต่ละชิ้น เป็นระยะระหว่างภาคเรียน สอดคล้องกับระบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของ Gagne and Briggs (1974, pp. 121-136) กล่าวคือ การประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ เป็นขั้นการวัดและประเมินว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียนเพียงใด ซึ่งอาจวัดโดยการใช้ข้อสอบแบบสังเกต การตรวจผลงาน หรือการสัมภาษณ์ แล้วแต่ว่าจุดประสงค์นั้นต้องการวัดด้านใด แต่สิ่งสำคัญ คือ เครื่องมือที่ใช้วัดต้องมีคุณภาพเชื่อถือได้และมีความเที่ยงตรงในการวัด และการส่งเสริมความแม่นยำและการถ่ายโอนการเรียนรู้ เป็นการสรุป การย้ำ ทบทวนการเรียนที่ผ่านมาเพื่อให้มีพฤติกรรมการเรียนรู้เพิ่มขึ้น กิจกรรมในขั้นนี้อาจเป็นแบบฝึกหัด การให้ทำกิจกรรมเพิ่มพูนความรู้ รวมทั้งการให้ทำการบ้าน ทำรายงาน หรือหาความรู้เพิ่มเติมจากความรู้ที่ได้ในชั้นเรียน และชนาธิป พรกุล (2544, หน้า 6) กล่าวว่า ครูมีหน้าที่รับผิดชอบการเรียนของผู้เรียนหลังจากสอนครูต้องทำหน้าที่ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อใช้ในการวางแผนการสอนต่อไป หรือตัดสินคุณภาพของผู้เรียน ผู้เรียนมีหน้าที่รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองโดยเลือกสิ่งที่ต้อง การเรียน วางแผนการเรียน เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียน ศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และประเมินผลการเรียนรู้ของตน นอกจากนี้การวัดผลและการประเมินผลต้องมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ กล่าวคือวัดความรู้ การคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รวมทั้งต้องให้ความสำคัญกับพฤติกรรมได้แก่ การประพฤติปฏิบัติตัว ความรับผิดชอบ มีคุณธรรมทัศนคติที่แสดงออกที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการนำกิจกรรมการเรียนรู้ในวิชาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับ กาญจนา ไชยพันธุ์ (2544, หน้า 8) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของครูกับการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ไว้ว่า การเตรียมการประเมินผล เป็นการประเมินการเรียนการสอนให้ตรงจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ดูได้จากผลงาน นอกจากนี้ยังประเมินครอบคลุมความรู้ จิตพิสัย และการ

ปฏิบัติ นอกจากนี้ต้องมีการจัดทำจัดทำแบบประเมินการสังเกตพฤติกรรม การมีส่วนร่วมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ แฟ้มประวัติของผู้เรียน เพื่อให้การวัดและประเมินผลมีความชัดเจน เที่ยงตรง เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ 15 กิจกรรม จัดเรียงตามลำดับเนื้อหาของกิจกรรมดังนี้ 1) การศึกษาพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง 2) การทำบัญชีรายรับรายจ่ายประจำวัน 3) การทำบันทึกกิจวัตรประจำวัน 4) การวางเป้าหมายชีวิต 5) การศึกษาพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง 6) การศึกษาประวัติชีวิตของบุคคลด้านเศรษฐกิจพอเพียง 7) การปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 8) สร้างธุรกิจแนวคิดใหม่ ด้วยหลักธรรมาภิบาล บรรษัทภิบาล 9) สวนครัวในสังคมเมือง 10) ผักอินทรีย์ กินดี อยู่ดี ชีวีปลอดภัย 11) เยาวชนไทยไม่ตกเป็นทาสวัตถุนิยม 12) การลดภาวะโลกร้อน 13) การรณรงค์การประหยัดน้ำประหยัดไฟ 14) การลดขยะ 15) การรักษาสิ่งแวดล้อม

ผลการประเมินคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ด้านคือ ด้านเนื้อหา ด้านสื่อและด้านประเภทของกิจกรรมการเรียนรู้ จากการประเมินคุณภาพความเหมาะสมของคู่มือ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุดทุกด้าน ทุกข้อ คุณภาพความเหมาะสมขององค์ประกอบคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คุณภาพความเหมาะสมสูงที่สุด คือ ด้านการประเมิน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด อันดับสอง ด้านการใช้คู่มือ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด อันดับสาม ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนอันดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านคำชี้แจง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด จากการประเมินคุณภาพ พบว่า มีความเหมาะสมชัดเจนทุกองค์ประกอบ สามารถนำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย และนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งนี้เนื่องจากคู่มือฯ จัดทำขึ้นตามหลักทฤษฎีการจัดการเรียนรู้และตามคำแนะนำของผู้สอนและผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ด้านห้องเรียนและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยควรกำหนดเป็นนโยบาย ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยภาพรวมให้มีความร่มรื่น และมีบรรยากาศสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีความร่วมมือระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาอาคารสถานที่

1.2 พัฒนาห้องเรียนให้มีความพร้อมสำหรับการใช้สื่อประกอบการสอนได้ครบถ้วน มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันและพฤติกรรมการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มนักศึกษาที่ผ่านการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 ควรศึกษาแนวทางพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบบูรณาการ ในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา กลุ่มวิชาศึกษาทั่วไปและกลุ่มวิชาชีพตามหลักสูตรต่างๆ ในระดับอุดมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2543). *การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง.* กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา.

_____. (2544). *เอกสารชุดเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *แนวทางและรูปแบบการติดตามประเมินผลโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา.* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

กัลยา ศรกล้า และธิดารัตน์ คณึงเพียร. (2551). *การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.* กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์ สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข.

กาญจนา ไชยพันธุ์. (2544). *การทดสอบทางจิตวิทยา.* ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เกษม วัฒนชัย. (2549). *การเรียนรู้ที่แท้และพอเพียง.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

_____. (2550). *เอกสารประกอบการปาฐกถาพิเศษ "เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา".* ม.ป.ท.

โกศล มีคุณ. (2552). บทปริทัศน์: ความพร้อมของบิดามารดา ครู อาจารย์ เพื่อการรับผิดชอบเยาวชนไทย. *วารสารจิตพฤติกรรมศาสตร์: ระบบพฤติกรรมไทย, 6*(1), 129-145.

คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา. (2542). *แนวทางการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.* กรุงเทพฯ: คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2549). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง.

_____. (2550). *การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง.

_____. (2550). *การสร้างกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐพอเพียง.* เข้าถึงได้จาก http://www.sufficiencyeconomy.org/

_____. (2551). ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพีย. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 29*(4), 149.

ยุทธศาสตร์การจัดการที่ดินของรัฐ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด*

Strategies of Public Land Management at Koh Chang District, Trat Province

นาวาเอก (พิเศษ) เกียรติ์ชาย นาคสุขไพบูลย์**
ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง***
ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการการใช้ที่ดินของรัฐและเพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการที่ดินของรัฐ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด โดยเน้นพื้นที่ด้านทิศเหนือของเกาะ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ภาพถ่ายทางอากาศ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ จำนวน 14 คน และจัดการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำท้องถิ่น กำนันและผู้ใหญ่บ้าน

ผลการวิจัยพบว่า

1. พัฒนาการการใช้ที่ดินและปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ในเขตอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อ พ.ศ. 2535 ทำให้ชุมชนขยายตัวเพิ่ม มากขึ้น มีการสร้างเส้นทางหลักที่ถาวรเพิ่มขึ้น พื้นที่ป่าถูกแผ้วถางร้อยละแปดสิบ ของที่ราบ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ รัฐบาลจึงได้กำหนดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้ายการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ. 2535 ขึ้นมาเป็นนโยบายของรัฐโดยจัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ มีอำนาจหน้าที่ติดตามกำกับดูแล ให้ส่วนราชการต่าง ๆ ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาและการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ เร่งรัดให้ดำเนินการสำรวจจัดทำแนวเขตที่ดินของรัฐ ที่อยู่ในความดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องและชัดเจน

2. ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ คณะรัฐมนตรีต้องกำหนดให้ การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐเป็นวาระแห่งชาติ ควรแก้ไขระเบียบกฎหมายของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้สอดคล้องกัน คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ จังหวัดตราดต้องจัดให้มีเวทีการพูดคุย เชื่อมโยงภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และการอ่านแปลภาพถ่ายทางอากาศควรดำเนินการเป็นพื้นที่ชุมชน หรือเป็นระวาง กรมที่ดิน กรมธนารักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช และกองทัพเรือ ต้องร่วมกันกำหนดขอบเขตที่ดินของรัฐให้ชัดเจน ต้องเข้มงวดในการตรวจตราพื้นที่ การตรวจสอบแนวเขตตามหลักฐานทางแผนที่หรือหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

---

*ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
**นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
***รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
****รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

3. ยุทธศาสตร์การป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน กรมธนารักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ และกองทัพเรือ ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต แต่งตั้งเจ้าหน้าที่เพื่อดูแลรับผิดชอบโดยตรง และกรมที่ดินต้องจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อรับผิดชอบศูนย์ข้อมูลที่ดินทั้งประเทศในส่วนของกรมธนารักษ์ และกองทัพเรือ ต้องพิจารณาในการขอใช้พื้นที่ โดยคำนึงถึงความจำเป็นในการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ ให้เหมาะสมกับความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ ให้กองทัพเรือพิจารณาที่ดินที่หมดความจำเป็นหรือเลิกใช้ประโยชน์ส่งคืนกรมธนารักษ์ และให้กรมธนารักษ์ตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดินของผู้เช่า ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามที่ขอเช่า

คำสำคัญ : การจัดการที่ดินของรัฐ/ ยุทธศาสตร์/ เกาะช้าง

Abstract

The purposes of this research were to study the development of public land utilization and propose the strategies of public land management at Koh Chang District, Trat Province by emphasizing on the area of the northern side of the island. It was a qualitative study, collected data from related research documents, aerial photographs and in-depth interviews. Those who provided data in interviewing were14 experts and academics; on the other hand, in arranging a group discussion, those who provided information were such as government officers, local leaders, and sub-district and village headmen; whereas, the researcher acting as moderator.

The research finding were as fallows.

1. The development of public land utilization and encroachment problems at Koh Chang District, Trat Province. Since in 1992 the utilization of the public land has increased vastly, the community was expanded. There was a main permanent route which was made longer. The forest areas were destroyed about 80 percent of the flat area; therefore, this was the cause of the encroachment of public land. Hence, the government set up the Prime Minister Regulations regarding the encroachment of public land A.C. 1992. This was made as a state policy by setting up the committee to solve the encroachment problems on public land by having an authority to follow up and take care other government agencies to proceed with measures required, including solving problems and preventing the encroachment of the public land.

2. Strategic solutions to the encroachment problems of public land were as fallowing. The cabinet had to set up the solution of encroachment problems of public land as an important national session, and the cabinet should also solve the regulations and laws of each government agency related to be correspondent. Moreover, the committee solved the encroachment problems of public land of Trat province. It was required to have a discussion stage linked with related network, and the reading and interpreting of aerial photograph of the committee to solve encroachment problems of public land should be taken into the community area or land. Land Department, the Treasury Department, the Navy, and the National Park Service had to conduct the field survey

thoroughly, and they would rigorously determine the boundaries of geological maps or other relevant evidences.

3. Strategies to prevent public land encroachment. The land department, the Treasury Department, and the Navy had to act with loyalty and good faith. In this case, the Land Department should establish an agency to be responsible for land data centers across the country. In part of the Treasury Department and the Navy, they should take into consideration the need to use public land and consider the request to use of space to be suitable for required purposes.

The Navy should consider returning public land to the Treasury Department if such land would be no longer needed or utilized, and then the Treasury Department should determine the land use of the tenants to be according to the purposes of the lease requested.

Keywords : Public Land Management/ Strategy/ Koh Chang

บทนำ

เศรษฐกิจของประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะเจริญเติบโตหรือขยายตัวมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีความต้องการที่ดินเพื่อทำประโยชน์มากขึ้น เมื่อความต้องการด้านที่ดินมีอยู่อย่างไม่จำกัด จึงมีประชาชนบางกลุ่มพยายามบุกรุกที่ดินของรัฐ เพื่อทำประโยชน์ให้เกิดกับตนเอง ซึ่งการบุกรุกที่ดินนี้ อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงกับประเทศได้ รัฐได้สนองความต้องการของราษฎรในเรื่องที่อยู่อาศัย โดยการจัดสรรที่ดินของรัฐซึ่งเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่า หรือป่าเสื่อมโทรมให้ราษฎรได้เข้าอยู่อาศัยทำกิน ตามอำนาจของกฎหมายและความเหมาะสม แต่ความต้องการที่ดินเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย และทำกินของราษฎรไม่มีขีดจำกัด ประกอบกับที่ดินรกร้างว่างเปล่าของรัฐก็มีจำนวนลดน้อยลง ปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐกับราษฎร และปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสังคมทำให้เกิดปัญหาไร้ที่ดินทำกินมีการบุกรุกที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ที่สงวนหวงห้ามของทางราชการโดยเฉพาะที่สาธารณประโยชน์ทั้งรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และโดย จงใจ (วานิตย์ อินทรักษ์, 2542, หน้า 1)

ในเขตพื้นที่อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด พบปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ และนับวันจะเป็นปัญหาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ของเกาะช้างมีสภาพเป็นพื้นที่ป่าไม้และมีทรัพยากร อุดมสมบูรณ์ จึงมีประชากรเข้าไปตั้งถิ่นฐานและใช้พื้นที่เพื่อการอยู่อาศัยทำเกษตรกรรม ในปี พ.ศ. 2530 ธุรกิจการท่องเที่ยวได้ขยายตัวเพิ่มขึ้น การใช้ที่ดินจึงกระจายตัวไปตามเกาะต่าง ๆ รวมถึงเกาะช้าง และใช้พื้นที่ส่วนใหญ่เพื่อให้บริการที่พักประเภทโรงแรม บังกะโล และรีสอร์ท

ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ของเขตอุทยานแห่งชาติและเขตป่าไม้โดยราษฎรที่อาศัยอยู่บนเกาะ โดยเฉพาะบริเวณเกาะช้าง มีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้นและมีการซื้อขายที่ดินค่อนข้างสูง ทำให้ประชาชนบุกรุกที่ดินและใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐทำมาหากิน โดยรัฐเองไม่ได้จัดการขั้นเด็ดขาดปล่อยให้เวลาผ่านไปนานเข้าทำให้เกิดปัญหาตามมา คือ การเรียกร้องเอกสารสิทธิในที่ดินที่ประชาชนเข้าไปอยู่อาศัยทำกิน แต่การขอมีสิทธิครอบครองที่ดินของรัฐก็มีกฎหมายบังคับอยู่ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ใดนำที่ดินของรัฐไปใช้ในทางที่ผิดวัตถุประสงค์ที่ได้จัดไว้ หรือสงวนหวงห้ามไว้ หากไม่มีการดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินของรัฐแล้วที่ดินเหล่านี้ก็จะถูกนำมาใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัวกันหมด ซึ่งกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในที่ดินของรัฐที่เป็นที่รกร้างว่างเปล่าและที่ดินสาธารณประโยชน์ โดยมอบหมายให้กรมการปกครองรับผิดชอบด้านการบริหารจัดการ การกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันตามกฎหมาย การเข้าไปใช้ประโยชน์

ในที่ดินของรัฐ โดยหลักการแล้วจะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด มิฉะนั้นจะมีความผิดและได้รับโทษตามกฎหมาย (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2537, หน้า 3)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทางรัฐเองได้พยายามเข้าไปแก้ไขปัญหาและหาทางป้องกันปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐในหลายวิธีการ เช่น ประชุมชี้แจงให้ความรู้เกี่ยวกับที่สาธารณ ประโยชน์แก่ผู้นำชุมชน การแก้ปัญหาข้างต้นไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากเป็นการแก้ไขปัญหาที่มาจากภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว การบุกรุกที่ดินของประชาชนได้ส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ มากมาย เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง ซึ่งข้อมูลรายละเอียดของผลกระทบนั้นมักจะได้จากการศึกษาเฉพาะพื้นที่นั้น ไม่สามารถนำมาใช้อธิบายผลกระทบในพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างชัดเจน พื้นที่อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นภูเขาและป่าไม้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรที่จะมีการศึกษาพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของรัฐ พื้นที่เกาะช้างที่ผ่านมาเพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการที่ดินของรัฐให้เหมาะสมขึ้น เป็นการรองรับและแก้ปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐที่เป็นมาแต่เดิมให้ลดน้อยลงหรือหมดไป สร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้น มีการยอมรับและเกิดประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย และเพื่อหาแนวทางระวังป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา การบุกรุกเพิ่มเติม ในอนาคต ซึ่งการศึกษาทั้งหมดนี้จะเป็นข้อมูลประกอบที่จะส่งผลต่อการนำเสนอ แนวทางที่สามารถลดปัญหาดังกล่าวในเบื้องต้นในภูมิภาคลงได้ และเป็นแนวทางการกำหนดนโยบายของรัฐในการพัฒนาด้านการบริหารจัดการเรื่องที่ดินของรัฐ เพื่อช่วยลดความเสี่ยงและผลกระทบของภัยคุกคามที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับ ความต้องการและความพึงพอใจของประชาชน อันจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดี และเกิดความร่วมมือ ร่วมใจระหว่างส่วนราชการ และประชาชนในพื้นที่ที่สามารถใช้ประโยชน์ที่ดินพื้นที่เกาะช้างอย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการ การใช้ที่ดินของรัฐ ในเขตอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

2. เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการที่ดินของรัฐ ในเขตอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษายุทธศาสตร์การจัดการที่ดินของรัฐตามแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักที่จะต้องดำเนินการเพื่อลดความรุนแรงของปัญหาเบื้องต้น ในภูมิภาค และนำไปสู่เป้าหมายใหญ่หรือเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาส่วนรวมในระดับประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน ตามหลักทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) ซึ่งเป็นแนวความคิดที่มีข้อสมมุติฐานที่ว่า พฤติกรรมของสังคมสามารถเข้าใจได้จากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ และบุคคลต่างๆ เพราะการแข่งขันในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีค่าและหายาก และตามทฤษฎีอสังหาริมทรัพย์ (Simons, 2006) ที่ได้กล่าวถึงอสังหาริมทรัพย์ ที่ครอบคลุมเกี่ยวกับกลุ่มของสิทธิของอสังหาริมทรัพย์ ประกอบด้วย สิทธิในการควบคุม สิทธิในการใช้งาน สิทธิในการมีกรรมสิทธิ์ และสิทธิในการจำหน่ายอสังหาริมทรัพย์ เพื่อให้เจ้าของหรือผู้ถือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์นั้นได้รับทราบโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ยอมรับในสิทธิที่ตนพึงมี ยึดถือปฏิบัติตาม เพื่อนำไปสู่การใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่วนแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐพื้นที่เกาะช้างที่ผ่านมา การระวังป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกที่ดินของรัฐเพิ่มเติม ศึกษาจากสภาพที่ดินและปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐบริเวณอำเภอเกาะช้าง จากการประกาศใช้นโยบายและมาตรการต่าง ๆ ของรัฐ เรื่องการบริหารจัดการที่ดิน ว่ามีความสอดคล้องเหมาะสมหรือตรงตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่หรือไม่ โดยศึกษา

พัฒนาการการใช้ที่ดินของรัฐว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงจากเดิมมากน้อยเพียงใด และเป็นไปในทิศทางใด แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลหาประเด็นสำคัญสำหรับดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการที่ดินของรัฐ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตพื้นที่

ดำเนินการศึกษาในพื้นที่เกาะช้างด้านทิศเหนือ ได้แก่ ตำบลเกาะช้าง และตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

2. ขอบเขตการศึกษา

2.1 ผู้ให้ข้อมูลในการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยการกำหนดลักษณะเฉพาะที่สำคัญของผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ซึ่งได้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการจากคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ จังหวัดตราด ผู้นำท้องถิ่น รวมจำนวน 14 คน

2.2 ผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ได้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำท้องถิ่นกำนันและผู้ใหญ่บ้านทั้งสองตำบลของเกาะช้าง ได้แก่ตำบลเกาะช้าง จำนวน 4 หมู่บ้าน และตำบลเกาะช้างใต้ จำนวน 5 หมู่บ้าน รวมทั้งราษฎรผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ รวมจำนวน 13 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

พื้นที่ หมายถึง สภาพทั่วไปในเขตอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ที่ประชาชนบุกรุกที่ดินเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ

ที่ดินของรัฐ หมายถึง ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินทุกประเภท เช่น ที่ป่าสงวนแห่งชาติ ที่สงวนห้วงห้ามของรัฐ ที่สาธารณประโยชน์ และที่ราชพัสดุ เป็นต้น และหมายรวมไปถึงที่ดินรกร้างว่างเปล่า ห้วย หนอง คลอง บึง และแม่น้ำ

กลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ หมายถึง แผนการปฏิบัติซึ่งวางเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์จำเพาะ เป็นศัพท์ที่มีกำเนิดในทางทหาร และยุทธศาสตร์ได้ขยายออกนอกสาขาการทหาร ไปยังธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีเกม และสาขาอื่น หมายถึง การวางแผนงานสู่การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย ภายใต้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม หรือการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์

การจัดการเชิงยุทธศาสตร์ หมายถึง กระบวนการที่ต่อเนื่องและมีการทบทวนกระบวนการเวียนไปมาตลอดเวลา เพื่อให้องค์กรโดยรวมสามารถดำรงอยู่ในสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

ยุทธศาสตร์การจัดการที่ดินของรัฐ หมายถึง การจัดวางพื้นฐานระบบการบริหารจัดการที่ดินที่มีประสิทธิภาพ สามารถป้องกันและแก้ปัญหาการถือครองที่ดินที่ต้นตอของปัญหา และเป็นยุทธศาสตร์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในระยะยาว เพื่อนำไปสู่การใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นธรรม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวิธีการดำเนินการศึกษาแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของรัฐ ในเขตอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาสภาพพื้นที่โดยทั่วไปของเกาะช้าง, แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินเกาะช้างที่ผ่านมา, การจัดการปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐที่ผ่านมา, ปัญหาของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับที่ดินของรัฐ และปัญหาจากนโยบายเดิมของรัฐบาล หรือนโยบายที่กำลังนำไปใช้ปฏิบัติว่ามีผลกระทบต่อประชาชนอย่างไร

2. ศึกษาจากการเปรียบข้อมูลจากภาพถ่ายทางอากาศและแผนที่ เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมว่าพัฒนาการของการใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นอย่างไร เพื่อวิเคราะห์ผลความเป็นจริงจากความแตกต่างในการเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ เพื่อหาบทสรุปจากประเด็นการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จาก

ข้อมูลแผนที่ เช่น การขยายตัวของที่อยู่อาศัยและสิ่งปลูกสร้าง การเชื่อมต่อเส้นทางคมนาคม เป็นต้น

ตอนที่ 2 นำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการที่ดินของรัฐ ในเขตอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด มีขั้นตอนดังนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินของรัฐในเขตอำเภอ เกาะช้าง จังหวัดตราด จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการจาก กบร. จังหวัดตราด ผู้นำท้องถิ่น

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการจาก กบร. จังหวัดตราด ผู้นำท้องถิ่น ผู้บุกรุก เพื่อหาประเด็นคำตอบที่ยังไม่ชัดเจน ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง จากความคิดเห็น ทัศนคติ ความรู้สึก การรับรู้และพฤติกรรมต่าง ๆ จากผู้เข้าร่วมสนทนา

นำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการที่ดินของรัฐ เพื่อปรับปรุงและหาแนวทางแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐพื้นที่เกาะช้างที่มีอยู่เดิม และการระวังป้องกันไม่ให้เกิดการบุกรุกเพิ่มเติม ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวต้องสอดคล้องกับความต้องการและความพึงพอใจของประชาชน เพื่อให้การใช้ประโยชน์ที่ดินพื้นที่เกาะช้างอย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุด

ผลการวิจัย

1. พัฒนาการการใช้ที่ดินและปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ในเขตอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อ พ.ศ. 2535 ทำให้ชุมชนขยายตัวเพิ่ม มากขึ้น มีการสร้างเส้นทางหลักที่ถาวรเป็นระยะทางยาวเพิ่มขึ้นประมาณ 9 กม. พื้นที่ป่าถูกแผ้วถาง ร้อยละแปดสิบของที่ราบ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ รัฐบาลจึงได้กำหนดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้ายการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ.2535 ขึ้นมาเป็นนโยบายของรัฐโดยจัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ มีอำนาจหน้าที่ติดตามกำกับดูแล ให้ส่วนราชการต่าง ๆ ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการรวมทั้งการแก้ไขปัญหาและการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ เร่งรัดให้ดำเนินการสำรวจจัดทำแนวเขตที่ดินของรัฐ ที่อยู่ในความดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องและชัดเจน รวมทั้งจัดทำทะเบียนหรือหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

2. ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ คณะรัฐมนตรีต้องกำหนดให้ การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐเป็นวาระแห่งชาติ ควรแก้ไขระเบียบกฎหมายของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้สอดคล้องกัน คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ จังหวัดตราดต้องจัดให้มีเวทีการพูดคุย เชื่อมโยงภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และการอ่านแปลภาพถ่ายทางอากาศควรดำเนินการเป็นพื้นที่ชุมชน หรือเป็นระวาง กรมที่ดิน กรมธนารักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ และกองทัพเรือ ต้องร่วมกันกำหนดขอบเขตที่ดินของรัฐให้ชัดเจน ต้องเข้มงวดในการตรวจตราพื้นที่ การตรวจสอบแนวเขตตามหลักฐานทางแผนที่หรือหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. ยุทธศาสตร์การป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน กรมธนารักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ และกองทัพเรือ ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต แต่งตั้งเจ้าหน้าที่เพื่อดูแลรับผิดชอบโดยตรง และกรมที่ดินต้องจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อรับผิดชอบศูนย์ข้อมูลที่ดินทั้งประเทศในส่วนของกรมธนารักษ์ และกองทัพเรือ ต้องพิจารณาในการขอใช้พื้นที่ โดยคำนึงถึงความจำเป็นในการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ ให้เหมาะสมกับความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ ให้กองทัพเรือพิจารณาที่ดินที่หมดความจำเป็นหรือเลิกใช้ประโยชน์ส่งคืนกรมธนารักษ์ และให้กรมธนารักษ์ ตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดินของผู้เช่า ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามที่ขอเช่า

อภิปรายผลการวิจัย

1. พัฒนาการการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยทั่วไปของเกาะช้าง ตั้งแต่อดีตที่มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่เพียงเล็กน้อย เพื่อสร้างเป็นเพิงพักชั่วคราวตามบริเวณที่เป็นหาดทราย เมื่อเริ่มต้นประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 1 การพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวที่มีแนวคิดในการพัฒนาที่ยั่งยืน มุ่งสู่เศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ ประชากรในพื้นที่เกาะช้างเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดการย้ายถิ่นฐาน (ประชา สุทธิวรา, 2544) ที่ระบุว่า “ปัจจัยในการดึงดูดให้คนย้ายถิ่นเข้า ได้แก่โอกาสของการมีงานทำสูงกว่าและมีอาชีพให้เลือกมากกว่า จึงทำให้การอพยพเพิ่มมากขึ้น และโอกาสที่จะยกฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับตนเองและครอบครัว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร กล่าวคือท้องถิ่นใดมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีช่องทางในการทำมาหากินดีกว่าก็จะเป็นเหตุจูงใจให้คนในท้องถิ่นอื่นเข้ามาอยู่” จากการย้ายถิ่นฐานของประชาชนเพิ่มมากขึ้นการใช้ประโยชน์ที่ดินเกาะช้างในปัจจุบันไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ รัฐบาลจึงต้องรีบดำเนินการตามมาตรการทั้งการแก้ไขปัญหาและการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐเพื่อรักษาผลประโยชน์ของแผ่นดิน ซึ่งในช่วงเวลานั้นเป็นการใช้อำนาจบริหารแบบควบคุมสั่งการเป็นแบบบนสู่ล่าง ทำให้เกิดปัญหาเนื่องจากความไม่เข้าใจกันระหว่างรัฐกับประชาชน ทั้งที่รัฐเองดำเนินการโดยใช้หลักการประนีประนอมประสานประโยชน์ระหว่างกัน แต่ประชาชนในพื้นที่คิดว่าตนเองไม่ได้รับความเป็นธรรมในสังคมรวมถึงความจริงใจจากรัฐที่ต้องการเข้ามาแก้ไขปัญหา และไม่พอใจในการที่รัฐออกกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ มาใช้บังคับ

สรุปได้ว่ามีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อ พ.ศ. 2535 ทำให้ชุมชนขยายตัวเพิ่มมากขึ้น มีการสร้างเส้นทางหลักที่ถาวรเพิ่มขึ้นประมาณ 19 กม. พื้นที่ป่าถูกแผ้วถางร้อยละแปดสิบของที่ราบซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ รัฐบาลจึงได้กำหนดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ.2535 ขึ้นมาเป็นนโยบายของรัฐโดยจัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กบร.) มีอำนาจหน้าที่ติดตามกำกับดูแล ให้ส่วนราชการต่าง ๆ ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาและการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ ปัจจุบันการบุกรุกที่ดินของรัฐเพิ่มขึ้นจากเดิมเพียงเล็กน้อยเนื่องจากรัฐมีการดำเนินการอย่างเด็ดขาดในการบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิด และรัฐได้แก้ปัญหาโดยการกำหนดให้มีการกระจายการถือครองที่ดินไปสู่กลุ่มคนจนในภาคเกษตรที่ไร้ที่ดินทำกิน ให้เร่งรัดการออกเอกสารสิทธิ์และจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ผู้ไร้ที่ดินทำกิน พื้นที่เกาะช้างมีหลายหน่วยงานเข้ามากำกับดูแลที่ดิน เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง กองทัพเรือ เป็นต้น ทำให้เกิดการประกาศเขตควบคุม ดูแลซ้ำซ้อน ครอบคลุมพื้นที่ทับที่ดินที่ชาวบ้านที่ครอบครองทำประโยชน์มาก่อน และสภาพปัญหาการบุกรุกที่แท้จริงไม่ใช่ปัญหาที่เกษตรกรเข้าไปบุกรุกที่ดินของรัฐเพราะขาดที่ดินในการทำการเกษตรแต่ส่วนใหญ่จะเป็นนายทุนบุกรุกพื้นที่เพื่อทำเป็นสถานที่ท่องเที่ยว

2. การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ บริเวณอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด โดยใช้กระบวนการพิสูจน์สิทธิในที่ดิน รัฐต้องกำหนดให้การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐและการไร้ที่ดินทำกินของประชาชนเป็นวาระแห่งชาติ มีการบูรณาการหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบและการใช้กฎหมายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ปัญหาที่ดินได้รับการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ และต้องคำนึงถึงประชาชนในพื้นที่เป็นหลักมีความสอดคล้องกับทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) ซึ่ง Karl Marx (ค.ศ. 1897-1958) อธิบายไว้ว่า พฤติกรรมของสังคมสามารถเข้าใจได้จากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ และบุคคลต่าง ๆ เพราะการแข่งขันในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีค่าและหายาก การเปลี่ยนแปลงของทุก ๆ สังคม จะมีขั้นตอนของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ ซึ่ง

จะมีผลกระทบทำให้เกิดการผันแปรและ เปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างส่วนบน ของสังคม ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคม เช่น รัฐบาล ครอบครัว การศึกษา ศาสนา และรวมถึงค่านิยม ทัศนคติ และบรรทัดฐานของสังคม สังคมเกิดจากการต้องการอยู่รวมกันแบบสมานฉันท์ของสมาชิกในสังคม สังคมต้องมีเป้าหมายร่วมกัน ถ้าต่างกันจะเกิดความวุ่นวาย หากการดำเนินการของภาครัฐยึดถือวิธีการปฏิบัติตามแนวทฤษฎีดังกล่าว สามารถสร้างความเข้าใจ และทำให้ประชาชน มีความพึงพอใจ ภาครัฐจะได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกแก่เจ้าพนักงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่จริง ทำให้การดำเนินการต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จได้

จึงได้นำเสนอ ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ โดยคณะรัฐมนตรีต้องกำหนดให้การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐเป็นวาระแห่งชาติ ควรแก้ไขระเบียบกฎหมายของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้สอดคล้องกัน คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กบร.) จังหวัดตราด ต้องจัดให้มีเวทีการพูดคุยเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และการอ่านแปลภาพถ่ายทางอากาศควรดำเนินการเป็นพื้นที่ชุมชน หรือเป็นระวาง กรมที่ดิน กรมธนารักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ และกองทัพเรือ ต้องร่วมกันกำหนดขอบเขตที่ดินของรัฐให้ชัดเจน ต้องเข้มงวดในการตรวจตรา พื้นที่การตรวจสอบแนวเขตตามหลักฐานทางแผนที่หรือหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. การป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ ในการขอใช้พื้นที่จากส่วนราชการอื่น ๆ ให้หน่วยพิจารณาพื้นที่ให้เหมาะสมกับความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ โดยคำนึงถึงลำดับความเร่งด่วน ภารกิจและหน้าที่ขนาดของหน่วย ขีดความสามารถความพร้อมในการปฏิบัติงานทั้งด้านกำลังพลและยุทโธปกรณ์ และความสามารถในการดูแลรักษาพื้นที่ที่ขอใช้ทั้งนี้หากขอใช้พื้นที่เกินความจำเป็นจะทำให้มีราษฎรบุกรุก และทำให้เกิดปัญหาในการดูแลรักษาที่ดินและควรพิจารณาองค์ประกอบอื่น ๆ ร่วมด้วย ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อเป็นการลดงบประมาณที่จำเป็นต้องใช้ในการพัฒนาพื้นที่ ผู้วิจัยเห็นว่า มีความสอดคล้องกับคำกล่าวของ โรเบิร์ต เอ ไซมอนส์ ในทฤษฎีอสังหาริมทรัพย์ (Real Estate Theory, ค.ศ.2006) “ภายใต้ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมที่ปนเปื้อนที่มีต่อมูลค่าทรัพย์สิน เนื้อหาครอบคลุมเกี่ยวกับกลุ่มของสิทธิของอสังหาริมทรัพย์ ประกอบด้วย สิทธิในการควบคุม สิทธิในการใช้งาน สิทธิในการมีกรรมสิทธิ์ และสิทธิในการจำหน่ายอสังหาริมทรัพย์และทรัพย์สินบนพื้นดินและส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ประกอบอยู่ภายในกลุ่มของสิทธิของอสังหาริมทรัพย์มีความสำคัญต่อการแยกหน่วยโครงสร้างของอสังหาริมทรัพย์” ทฤษฎีดังกล่าวต้องการให้มองเรื่องอสังหาริมทรัพย์ว่าเป็นเรื่องที่มีหลายสิ่งหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวพัน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจะทำให้เกิดความยุ่งยากตามมาไม่สิ้นสุด ผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางในการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐที่ดี ต้องลดปัญหาระหว่างภาครัฐกับประชาชนลงให้ได้ ใช้วิธีเชื่อมความสัมพันธ์โดยปรับลดระดับความคิดเห็นที่ขัดแย้งหรือตรงข้ามกันให้เป็นมุมมองที่คล้ายกันใกล้เคียงกันให้มากที่สุด และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับที่ดินทุกหน่วยงานต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ต้องสร้างความเสมอภาคระหว่างรัฐกับราษฎรในพื้นที่ให้เกิดขึ้นได้จริง เพื่อให้ราษฎรมีความเชื่อมั่นและได้รับความยุติธรรมอันเกิดจากการเสียโอกาสที่ไม่สามารถประกอบกิจการอันใดได้ เหตุเพราะเป็นคดีความกับหน่วยงานราชการ ทั้งนี้ราษฎรเองต้องให้ความร่วมมือ รับฟังและร่วมกับหน่วยงานภาครัฐภาคีเครือข่าย หาแนวทางและหาข้อยุติเหตุแห่งการบุกรุกที่ดินที่ทุกฝ่ายยอมรับได้

จึงได้นำเสนอ ยุทธศาสตร์การป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ โดยกรมที่ดิน กรมธนารักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ และกองทัพเรือต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต แต่งตั้งเจ้าหน้าที่เพื่อดูแลรับผิดชอบโดยตรง และกรมที่ดินต้องจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อรับผิดชอบศูนย์ข้อมูลที่ดินทั้งประเทศในส่วนของกรมธนารักษ์และกองทัพเรือ ต้องพิจารณาในการขอใช้พื้นที่ โดยคำนึงถึงความจำเป็นในการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ ให้

เหมาะสมกับความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ ให้กองทัพเรือพิจารณาที่ดินที่หมดความจำเป็นหรือเลิกใช้ประโยชน์ส่งคืนกรมธนารักษ์ และให้กรมธนารักษ์ ตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดินของผู้เช่า ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามที่ขอเช่า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สาเหตุของการบุกรุกที่ดินของรัฐมีความเกี่ยวพันกันหลายด้านเริ่มตั้งแต่ระดับล่างหรือระดับรากหญ้าสู่การเมืองระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญเหล่านี้ ได้แก่ ราษฎรในพื้นที่ นักการเมือง ผู้มีอิทธิพล และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น ในอนาคตการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ พื้นที่อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ต้องดำเนินตามแนวทางต่อไปนี้

1. มุ่งเน้นที่การแก้ไขจุดอ่อน เช่นแก้ไขภาพพจน์ที่หน่วยใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ถูกราษฎรมองในแง่ลบมาโดยตลอด ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ กับราษฎรในพื้นที่ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ให้ความช่วยเหลือเมื่อราษฎรได้รับความเดือดร้อน และแสวงหาโอกาสให้มากขึ้น โดยทบทวนจุดอ่อนว่ามีเรื่องใดบ้างที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2. การบริหารจัดการที่ดินของประเทศไทยในอนาคตต้องมีการปรับเปลี่ยนทั้งทางด้าน วิธีคิดและวิธีดำเนินการ เพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ดิน จะทำให้การบริหารจัดการที่ดินเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศอย่างแท้จริง โดยจะทำให้ การบริหารจัดการที่ดินของประเทศนำไปสู่การสร้างความสมดุลทางธรรมชาติ นำไปสู่การใช้ที่ดินเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นธรรมได้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการปฏิรูปที่ดินบริเวณ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ต้องจำกัดการถือครองที่ดินสำหรับการพาณิชย์ การเกษตร และกิจกรรมต่าง ๆ การอยู่อาศัยของแต่ละนิติบุคคล กลุ่มบุคคล และบุคคล ป้องกันการเก็งกำไร การใช้ที่ดินไม่เหมาะสมกับสภาพของประเทศ ตรวจสอบกรรมสิทธิ์ที่ดินโดยเฉพาะการถือครองที่ดิน อสังหาริมทรัพย์โดยต่างชาติ ว่ามีการใช้อำนาจเงินซื้อที่ดินหรือไม่ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะส่งผลร้ายกระทบต่อส่วนรวมอย่างมหาศาล ถ้าไม่มีการปฏิรูปที่ดิน ปัญหาเรื่องการบุกรุกที่ดินของรัฐจะไม่มีวันจบสิ้น จะเป็นการเปิดช่องทางให้นายทุนเข้าไปถือครองแทนอย่างที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ ต้องมีการจัดการเพื่อให้ได้ที่ดินภายใต้การถือครองที่ผิดกฎหมายจากผู้ครอบครองคืนมา ไม่ว่าจะเป็นที่ทำการเกษตร รีสอร์ท หรือกิจกรรมอื่น ๆ รวมทั้งที่พักอาศัย

2. คณะรัฐมนตรีควรกำหนดให้การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐและการไร้ที่ดินทำกินของประชาชนในพื้นที่ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด เป็นวาระแห่งชาติ เนื่องจากการบริหารจัดการที่ดินของประเทศยังไม่เป็นเอกภาพ จึงควรมีการบูรณาการหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบ และบูรณาการการใช้กฎหมายซึ่งมีอยู่หลายฉบับให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ปัญหาที่ดิน อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ได้รับการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว

3. กองทัพเรือ และกรมอุทยานแห่งชาติ ต้องปฏิบัติการเชิงรุก เช่น การปฏิบัติการด้านจิตวิทยาเพื่อแก้ไขภาพพจน์ที่ถูกราษฎรมองในแง่ลบมาโดยตลอด ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมกับราษฎรในพื้นที่ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราดในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเป็นกันเอง ความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน ให้ความช่วยเหลือเมื่อราษฎรได้รับความเดือดร้อน เช่น ภัยพิบัติต่าง ๆ ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ หรือ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สร้างความสามัคคี เพื่อนำไปสู่การร่วมกันพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

4. กรมที่ดินควรมีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อรับผิดชอบศูนย์ข้อมูลที่ดินทั้งประเทศ และดูแลรับผิดชอบเรื่องแผนที่ทั้งระบบ เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลทะเบียนการถือครองที่ดินทั้งของรัฐและบุคคล จำนวนเนื้อที่ถือครอง ภาระผูกพัน การทำประโยชน์ในที่ดิน ตลอดจนสภาพของกิจการที่ทำประโยชน์ รวม

ทั้งข้อมูลเกี่ยวกับแผนที่รูปแปลงที่ดิน ให้เป็นระบบที่สามารถตรวจสอบค้นหาได้โดยง่าย สะดวกและรวดเร็ว

5. กรมที่ดิน กรมธนารักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ และกองทัพเรือ ต้องเป็นผู้สนับสนุนและร่วมใช้ประโยชน์ให้ข้อมูล เพื่อให้สามารถนำไปบริหารจัดการตามภารกิจของแต่ละหน่วยงาน ทั้งในด้านการพัฒนาการดูแลรักษาการจัดเก็บภาษีและการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของประชาชน

6. คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ต้องเร่งดำเนินการพิสูจน์สิทธิที่ดินบริเวณ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราดโดยอ่านแปลภาพถ่ายทางอากาศที่ดินที่สงวนหวงห้ามไว้ตามพระราชบัญญัติให้แล้วเสร็จเป็นอันดับแรก หากผลการอ่านแปลภาพถ่ายทางอากาศปรากฏว่ามีการครอบครองมาก่อนการหวงห้ามตามประกาศของรัฐหรือคำสั่งใด ๆ ของรัฐโดยหลักการแล้วต้องถือเป็นที่ยุติว่าที่ดินส่วนนั้นไม่เป็นที่หวงห้าม การที่จะออกเอกสารสิทธ์ในที่ดินส่วนนั้น รัฐจะต้องไม่สร้างเงื่อนไขหรือขั้นตอนให้เป็นภาระเพิ่มขึ้นอีกแต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า หากจะมีงานวิจัยเรื่องการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ควรจะศึกษาวิจัยเมื่อรัฐได้มีการปฏิรูปที่ดินและมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องไปแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี เพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่า ก่อนและหลังการปฏิรูปแล้ว ทำให้การบริหารจัดการที่ดินของรัฐมีผลสัมฤทธิ์ มากน้อยหรือยั่งยืนเพียงใด ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงในการดำเนินการวิจัย มีความสอดคล้องกับความต้องการและความพึงพอใจของประชาชนในพื้นที่นำไปสู่การสร้างความร่วมมือในการสร้างสมดุลทางธรรมชาติ มีการใช้ที่ดินเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นธรรม เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงมหาดไทย. (2556). *ยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย* (2556-2561). กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผน กระทรวงมหาดไทย.

กองทัพเรือ. (2556). *ยุทธศาสตร์การใช้ที่ดินกองทัพเรือ ฉบับร่าง*. คณะกรรมการที่ดิน กองทัพเรือ (ฝ่ายเลขานุการ).

จรีรัตน์ สร้อยเสริมทรัพย์. (2552). มาตรการทางกฎหมายในการบังคับใช้เกี่ยวกับการบุกรุกที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินในประเทศไทย. *งานวิจัยคุณภาพ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.*

บุญชัย สมใจ. (2547). *ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์: ศึกษากรณีที่สงวนเลี้ยงสัตว์ กมลา หมู่ที่ 3 ตำบลกมลา อำเภอกระทู้ จังหวัดภูเก็ต.* ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ประชา สุทธิวรา. (2544). *แนวทางการแก้ไขปัญหาบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์และที่ดินของรัฐ*: ศึกษาเฉพาะกรณี พื้นที่เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

วานิตย์ อินทรักษ์. (2542). *การแก้ไขปัญหาข้อพิพาทที่ดิน: ศึกษากรณี ที่ดินทรงสงวน ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

Marx, K. (1958). *ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict theory)*. เข้าถึงได้จาก http://www.resources.metapress.com/pdf-preview.axd

Simons, R. A. (2006). *ทฤษฎีอสังหาริมทรัพย์ (Real estate theory)*. เข้าถึงได้จาก http://www.rasimons.com/documents/bookchapers/simons.pdf

พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร*

Farmer Credit Card Usage Behavior of Thai Farmers

กรกฤช ตันติจารุภัทร์**
ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง***
ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล****

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555-2558 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในภูมิภาคต่าง ๆ ระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาควันออกเฉียงเหนือ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ชาวนาไทยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลและสนทนากลุ่ม คือ ชาวนาไทยที่ได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกร ผู้นำชุมชน/ แกนนำชุมชน/ หัวหน้ากลุ่มเกษตรกร ที่ได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกร ผู้ประกอบการร้านค้าเกษตรที่เข้าร่วมโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร พนักงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ที่เกี่ยวข้องกับโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร และมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่นำร่องของโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรทั้ง 5 จังหวัดนำร่อง

ผลการวิจัยพบว่า

ชาวนามีพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร 2 กลุ่ม คือ กลุ่มการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรและกลุ่มไม่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยพฤติกรรมการใช้บัตรระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความแตกต่างกัน คือ ชาวนาภาคกลางใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งให้ผู้อื่นใช้บัตรตนเอง ใช้บัตรซื้อสินค้าผิดประเภท รวมถึงการใช้บัตรรูดเปลี่ยนเป็นเงินสดแทนสินค้าอีกด้วย ส่วนของชาวนาภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ผลกระทบจากพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีผลกระทบทางบวก มีความคล่องตัวในการหมุนเงินเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน มีเงินทุนสำรองยามฉุกเฉินจากวงเงินของบัตร ส่วนผลกระทบทางลบ คือ การมีหนี้สินเพิ่มขึ้นจากการเป็นผู้ค้ำประกันคนในกลุ่มที่ต้องการเพิ่มวงเงิน และการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นด้วยวงเงินของสินเชื่อเกษตรกร การปรับตัวของชาวนาในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นไปตามพฤติกรรมและผลกระทบที่เกิดขึ้น 2 ลักษณะ คือ 1) การปรับตัวเพื่อให้การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของตนเองเกิดประโยชน์ตามความต้องการของตน 2) การปรับตัวเพื่อหลีกเลี่ยงการเสียผลประโยชน์ของตนเอง สำหรับแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ชาวนาควรเป็น ดังนี้ 1) ด้านผู้เกี่ยวข้อง ควรมีการทบทวนขั้นตอนของการออกบัตรสินเชื่อเกษตรกร 2) สหกรณ์การเกษตร

---

*ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

****รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. (ส.ก.ต) ควรจัดหาสินค้าให้มีความหลากหลายให้เป็นไปตามความต้องการของชาวนา 3) ด้านราคาสินค้าและการประชาสัมพันธ์ ควรมีการควบคุมราคาสินค้าให้เป็นธรรม 4) ด้านภาระหนี้สินของเกษตรกร ควรส่งเสริมให้เกษตรกรหยุดการก่อหนี้นอกระบบ โดยการขอความร่วมมือองค์กรอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการลดภาระหนี้สินและส่งเสริมการประกอบอาชีพพิเศษ 5) ด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแก่ชาวนา ควรส่งเสริมให้ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตรงตามวัตถุประสงค์ 6) ด้านหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการใช้เงินคืนตามกำหนดเวลา ควรสร้างความเข้าใจแก่ชาวนาเกี่ยวกับการใช้เงินคืนตามกำหนดเวลาให้ชัดเจน 7) ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการประเมินผล และชี้แจงผลการประเมินงานแนวทางต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ และคืนให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบเพื่อนำไปสู่การพัฒนาต่อไป

คำสำคัญ : พฤติกรรม/ การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

Abstract

This study aimed at 1) examining behavior, impacts and adaptation of Thai farmers towards farmer credit card usage under the pilot project of B.E. 2555 - 2558; 2) conducting a comparison of Thai farmer credit card usage in different regions, namely, the central, the north, and the north-east of Thailand; and 3) providing several ways of the appropriate and profitable usage for the farmers. This qualitative research was conducted by in-depth interview, participatory and non-participatory observation, and focus group. Informants for the study were farmers, community leaders, heads of farmers who were granted farmer credit cards, entrepreneurs of agricultural shops who participated in the farmer credit card program, officers of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives relevant to the said project and resided in five pilot provinces of the project.

The findings are as follows:

There were two types of the behaviors: usage and non-usage by differences among the regions. The farmers in central Thailand used their farmer credit card irrelevant to the criteria. Some allowed others to use their own cards. Some used the card to purchase irrelevant products. Some used the cards for cash exchange. With a comparison to the farmers in northern and northeastern Thailand, they could use the farmer credit card relevant to the criteria. These behaviors contributed to both positive and negative impacts. With regards to the positive ones, there were a flow of capital for their daily life, and contingency reserve. With regards to the negative ones, there was an increase in debts from guaranty to others who needed the farmer credit cards and their own over-payment. As far as the adaptation attributed from the behaviors and impacts was concerned, the farmers should adapt themselves for their appropriate and profitable usage. Firstly, the relevant persons should review the process of the farmer credit card granting. Secondly, the Agricultural Marketing Co-operatives Limited should improve product brands to meet the farmer's needs. Thirdly, prices of the products should be reasonable. Fourthly, there should be a campaign

for stopping non-systematic debts by increasing special earnings and participating with other stakeholders. Fifthly, there should be awareness building for the farmer credit card usage. Sixthly, the farmers should be educated about on-time payment. Seventhly, relevant agencies should often evaluate and publicize their evaluations for further development.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมจึงนับว่ามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย โดยอาชีพเกษตรกรรมที่มีมากที่สุด คือ การทำนาปลูกข้าว (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557, หน้า 9) แต่ปัจจุบันรูปแบบการเกษตรเกิดการเปลี่ยนแปลงจากระบบการทำนาแบบดั้งเดิมมาสู่การเกษตรแผนใหม่ที่ให้ผลผลิตสูง มีผลกำไรมากขึ้นโดยใช้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เกษตรและเทคโนโลยี มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้า เช่น การใช้พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่ให้ผลผลิตสูง การใช้สารเคมีราคาแพง จึงทำให้ต้องประสบปัญหาด้านต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ปัญหาขาดแคลนน้ำจะทวีความรุนแรงขึ้น ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน การอพยพของแรงงานหนุ่มสาวอายุ 15-34 ปี ออกจากภาคเกษตร ปัญหาหนี้สินภาคการเกษตร (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2556)

จากปัญหาหนี้สินของเกษตรกรทำให้ภาครัฐได้เห็นความสำคัญจึงมีการจัดตั้งโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่าย ไม่ต้องไปกู้เงินจากนอกระบบมาลงทุน (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2555) โดยโครงการรัฐบาลต้องการให้เกษตรกรได้มีวงเงินสินเชื่อใช้ในบัตรอิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้แทนเงินสด สำหรับซื้อปัจจัยการผลิตทางการเกษตรและเครื่องอุปโภคเพื่อใช้ในครัวเรือนที่มีคุณภาพและราคายุติธรรม อันจะเป็นส่วนช่วยลดต้นทุนทางการผลิต ลดภาระทางการเงิน และเพิ่มคุณภาพชีวิตให้แก่เกษตรกร รัฐบาลจึงได้มอบหมายให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน และเปิดตัวโครงการอย่างเป็นทางการในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2555 โดยจัดทำและส่งมอบบัตรสินเชื่อเกษตรกรให้แก่เกษตรกรที่เป็นชาวนาเป็นลำดับแรก (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ, 2557)

กรณีของชาวนาไทยนั้นนับว่าการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นเรื่องใหม่ที่ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ และการปรับตัวในการเรียนรู้ถึงกระบวนการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรอันจะส่งผลต่อพฤติกรรมและความรับผิดชอบต่อการก่อหนี้ได้ง่ายกกว่า ดังนั้นถ้าชาวนาไทยได้ตระหนักรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรอันเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ชาวนาไทยมีพฤติกรรมและการปรับตัวในทางที่ดี จะส่งผลต่อโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรได้บรรลุวัตถุประสงค์ตรงตามเป้าหมาย และมีแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรที่เหมาะสมให้กับชาวนาไทยต่อไปได้ ผู้วิจัยจึงสนใจและได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรและผลการวิจัยที่ได้ใช้เป็นฐานข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรมากที่สุด อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555 - 2558

2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในภูมิภาคต่าง ๆ ระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. เพื่อเสนอแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ชาวนาไทย

คำถามการวิจัย

1. พฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรมีลักษณะเป็นอย่างไร

2. ผลกระทบและการปรับตัวชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรมีลักษณะเป็นอย่างไร

3. พฤติกรรมการชาวนาไทยใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในภูมิภาคต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างไร

4. แนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมกับชาวนาไทยควรเป็นอย่างไร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรได้ทำการศึกษากรอบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ โดยเน้นศึกษาเฉพาะพฤติกรรมที่สังเกตได้อย่างชัดเจน ได้แก่ พฤติกรรมภายนอกโดยเชื่อว่าเราจะทราบถึงเรื่องราวของจิตได้ โดยศึกษาจากพฤติกรรมที่แสดงออก ความเชื่อของกลุ่มพฤติกรรมคือ พฤติกรรมทุกอย่างจะต้องมีสาเหตุ พฤติกรรมเป็นการตอบสนองกับสภาพแวดล้อมหรือสิ่งที่มากระตุ้น ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค Shiffman and Kanuk (2007, p. 3) เป็นพฤติกรรมที่ผู้บริโภคแสดงออก ไม่ว่าจะทางด้านการแสวงหา ซื้อ ใช้ ประเมิน หรือการซื้อสินค้าและใช้บริการ ซึ่งนำมาซึ่งการตอบสนองสิ่งที่คาดหวัง ความต้องการและความจำเป็นของตนเอง โดยจะต้องมีการตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร เช่น เงิน เวลา ความพยายามที่จะได้มาเพื่อการบริโภคและใช้บริการของตนเอง ประกอบด้วยจะซื้ออะไรที่ไหน เมื่อไรอย่างไรทำไมและความถี่ในการซื้อ

2. ทฤษฎีการปรับตัว ใช้แนวคิดของของฮาวิกเฮิรสท์ (Havighurst, 1953) พิจารณาการปรับตัวในแง่ของการเรียนรู้ตามขั้นพัฒนาการของชีวิต ประกอบด้วย สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเหมาะสมกับเพื่อนรุ่นเดียวกันทั้งที่เป็นเพศเดียวกันและต่างเพศ ปรับตัวได้เหมาะสมกับบทบาททางเพศของตน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางร่างกายของตนและปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลง ควบคุมอารมณ์ของตนได้ เป็นตัวของตัวเอง ความมั่นใจในเศรษฐกิจการเงิน รับผิดชอบในการใช้จ่ายเงินได้ การเลือกและเตรียมตัวเพื่ออาชีพ เตรียมตัวในเรื่องคู่ครองและชีวิตครอบครัว พัฒนาความรู้ความเข้าใจเรื่องค่านิยมและจริยธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

3. รอย (Roy, 1976) กล่าวถึงการปรับตัว คือ ร่างกาย อัตมโนทัศน์ บทบาทหน้าที่ และการพึ่งพาอาศัยผู้อื่น แสดงถึงพฤติกรรมที่ส่งเสริมให้สามารถปรับตัวได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำทั้ง 3 ทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการปรับตัวโดยมอง ด้านสังคม ความสัมพันธ์และบทบาทหน้าที่ทางสังคม ความสามารถปรับตัวทางสังคม ด้านเศรษฐกิจ ความมั่นใจในเศรษฐกิจการเงิน สามารถรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายได้ และด้านจิตใจ ความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ

4. โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร เป็นนโยบายของรัฐบาลที่จะเริ่มดำเนินการเพื่อยกระดับราคาสินค้าเกษตรและให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุน ดำเนินงานโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และให้ครอบคลุมเกษตรกรทุกราย และจะขยายสิทธิประโยชน์เพื่อให้สามารถใช้ซื้อปัจจัยการผลิต เครื่องอุปโภคบริโภคและใช้เบิกเงินสดล่วงหน้าได้เสมือนบัตรเครดิตทั่ว ๆ ไป รวมทั้งใช้บัตรในการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการศึกษาพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่อง ปี พ.ศ. 2555 - 2558 แต่ละภูมิภาคในพื้นที่จังหวัดนำร่องของโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดลพบุรี และจังหวัดสระบุรี ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ตอนที่ 1 ศึกษาพฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555 - 2558 และเปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในภูมิภาคต่าง ๆ ระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวิธีการศึกษา

1. ศึกษาพฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555 - 2558 ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสาร (Document Review) จากโครงการวิจัยประเมินผลโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ (สปร.) มูลนิธิพัฒนาประสิทธิภาพราชการ, 2557) แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรม และงานวิจัยต่าง ๆ

1.2 เก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นกับชาวนา ผู้นำชุมชน/แกนนำชุมชน/หัวหน้ากลุ่มเกษตร ผู้ประกอบการร้านค้าเกษตรที่เข้าร่วมโครงการ และพนักงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ที่เกี่ยวข้องกับโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร

1.3 เก็บข้อมูลโดยการสังเกต (Observation) พฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาจากผู้ประกอบการร้านค้าเกษตรที่เข้าร่วมโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยใช้แบบสังเกตแบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับพฤติกรรมชาวนาในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร จำนวนทั้งสิ้น 12 ร้าน ในภาคกลาง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555- 2558 ในภูมิภาคต่าง ๆ ระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการนำข้อค้นพบในแต่ละประเด็นจากการวิเคราะห์พฤติกรรมชาวนาไทยการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแต่ละภูมิภาคมาเปรียบเทียบพฤติกรรมชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรรายภาค

ตอนที่ 2 เสนอแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ชาวนาไทย โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากตัวแทน 3 กลุ่ม คือ ชาวนาผู้ประกอบการร้านค้าเกษตรที่เข้าร่วมโครงการ และพนักงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ที่เกี่ยวข้องกับโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร ในภาคกลาง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยสร้างประเด็นในการสนทนากลุ่มจากพฤติกรรมและเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาไทยในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อเสนอแนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ชาวนาไทย

เครื่องมือที่ใช้การวิจัย

ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีแบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการศึกษาและสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องโดยครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยและทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เมื่อตรวจสอบแล้ว นำมาแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ

ระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2557 - มิถุนายน 2558

การควบคุมคุณภาพงานวิจัย

เพื่อให้งานวิจัยมีคุณภาพน่าเชื่อถือ กระบวนการวิจัย ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลใช้ 4 วิธีการหลักเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความตรงและน่าเชื่อถือดังนี้ 1) การสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูล 2) สอบถามซ้ำในประเด็นเดิม 3) ระมัดระวังไม่ใช้มุมมองความคิดของ

ผู้วิจัยในการตีความข้อมูล 4) การตรวจสอบข้อมูลโดยวิธีการยืนยันสามเส้า (Triangulation)

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากได้ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องแล้ว นำมาสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยอ่านเรื่องราวจากการจดบันทึกการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Note) ทั้งหมดจนเข้าใจเรื่องราวชัดเจนเห็นความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของข้อมูล จึงกำหนดหัวเรื่องเป็นประเด็นหลัก (Thematic Analysis) รวมถึงให้คำจำกัดความและขอบเขตของประเด็นหลักเหล่านั้น แล้วจึงกำหนดเป็นรหัสข้อมูล (Code) คัดแยกตามรหัสข้อมูลและจัดเรียงข้อมูลอ่านทบทวนซ้ำอีก สรุปประมวลความตามข้อมูลนั้น ๆ เป็นข้อความเชิงวิเคราะห์ (Analytic Text) โดยใช้ภาษาวิชาการในการอธิบายเรื่องราวดังกล่าวให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด และคัดเลือก Quotation ที่ยืนยันข้อสรุปได้ชัดเจนที่สุดมาประกอบการนำเสนอ

สรุปผลการวิจัย

พฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555 - 2558

1. ด้านพฤติกรรม การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของชาวนาทั้ง 5 จังหวัด หลังจากได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกรชาวนามีพฤติกรรม เป็น 2 แบบ คือ 1) พฤติกรรมการใช้บัตร และ 2) พฤติกรรมการไม่ใช้บัตรสินเชื่อ เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ของชาวนาระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบทั้งความเหมือนและความต่าง โดยชาวนาทุกคนของภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือมีพฤติกรรมการใช้บัตรที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ สำหรับชาวนาภาคกลางส่วนใหญ่ มีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรผิดหลักเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งการให้ผู้อื่นใช้บัตรแทนตนเองใช้บัตรเพื่อซื้อสินค้าที่ไม่ใช่ปัจจัยการผลิตหรือข้าวสารตามข้อกำหนด รวมถึงการใช้บัตรเพื่อรูดเปลี่ยนเป็นเงินสดแทนสินค้าอีกด้วย

2. ด้านผลกระทบจากพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร มี ทั้งทางบวกและทางลบผลกระทบทางบวกได้แก่ การใช้บัตรเป็นเงินแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ ทำให้เกิดความคล่องตัวในการหมุนเงินเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน มีเงินทุนสำรองยามฉุกเฉินจากวงเงินของบัตร ผลกระทบทางลบจากพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ได้แก่ การมีหนี้สินเพิ่มขึ้น จากการเป็นผู้ค้ำประกันคนในกลุ่มที่ต้องการเพิ่มวงเงิน รวมทั้งการมีช่องทางที่จะใช้จ่ายเพิ่มขึ้นโดยการใช้วงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกร ซึ่งเห็นเด่นชัดที่สุดในภาคกลาง ในส่วนของภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลกระทบทางลบเกิดขึ้นไม่ชัดเจน

3. ด้านการปรับตัวของชาวนาในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเป็นไปตามพฤติกรรมและผลกระทบที่เกิดขึ้น 2 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะการปรับตัวเพื่อให้การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของตนเองเกิดประโยชน์ตามต้องการ ซึ่งพบว่า ชาวนาภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการปรับตัวให้ได้รับประโยชน์จากบัตรสูงสุดคือ การใช้บัตรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดได้แก่ การซื้อปัจจัยการผลิตให้สอดคล้องกับระยะเวลาตามขั้นตอนของการทำนาและเป็นไปตามจำนวนที่ใช้จริงการห้ามไม่ให้ผู้อื่นนำบัตรสินเชื่อเกษตรกรไปใช้แทนตนเองและ 2) ลักษณะที่สองการปรับตัวเพื่อหลีกเลี่ยงการเสียผลประโยชน์ของตนเอง โดยการปฏิบัติตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ของการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรอย่างเคร่งครัด

แนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ชาวนาไทย

แนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ชาวนาพบว่า

1. ด้านผู้เกี่ยวข้อง ควรมีการทบทวนขั้นตอนของการออกบัตรสินเชื่อเกษตร เนื่องจากชาวนาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีความต้องการ และกลุ่มที่ไม่

ต้องการบัตรสินเชื่อเกษตรกร จึงควรมีการสำรวจเพื่อเกิดประโยชน์ทั้ง ผู้ออกและผู้รับบัตร เนื่องจากการมีบัตรแล้วไม่ใช้นั้น สร้างความกังวลใจให้เจ้าของบัตร เช่น กลัวบัตรหาย กลัวคนอื่นมองว่าไม่ให้ความร่วมมือ กลัวถูกตัดสิทธิ์ในการรับความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ จาก ธ.ก.ส. เป็นต้น อีกทั้งหน่วยงานยังเกิดการสูญเสียงบประมาณเช่นกัน

2. ด้านคุณภาพและความหลากหลายของสินค้า ควรมีการปรับปรุงคุณภาพและความหลากหลายของสินค้า ของสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. (ส.ก.ต) ให้ตรงกับความต้องการของ ผู้ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

3. ด้านราคาสินค้าและการประชาสัมพันธ์ ควรมีการควบคุมราคาสินค้าให้เป็นธรรมกับผู้ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร

4. ด้านภาระหนี้สินของเกษตรกร ควรส่งเสริมให้ชาวนา หยุดการก่อหนี้นอกระบบ โดยการประสานองค์กรอื่นเขามามีส่วนร่วมในการลดภาระหนี้สิ้นและส่งเสริมรายได้พิเศษ

5. ด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรควรส่งเสริมความรู้ให้ชาวนาที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรใช้บัตรให้ตรงตามวัตถุประสงค์ และหลักเกณฑ์ของ ธ.ก.ส

6. ด้านหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการใช้เงินคืนตามกำหนดเวลา ควรสร้างความเข้าใจแก่ชาวนาเกี่ยวกับการใช้เงินคืนตามกำหนดเวลาให้ชัดเจน

7. ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการประเมินผล และชี้แจงผลการประเมินงานแนวทางต่าง ๆ ที่กำหนดไว้และคืนให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบเพื่อนำสู่การพัฒนาต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

พฤติกรรม ผลกระทบและการปรับตัวของชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรในช่วงโครงการนำร่องปี พ.ศ. 2555 - 2558

1. ด้านพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ของชาวนาทั้ง 5 จังหวัด หลังจากได้รับบัตรสินเชื่อเกษตรกรชาวนามีพฤติกรรม เป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้บัตรเกิดขึ้นเพราะเข้าใจว่าการมีบัตรสินเชื่อเกษตรกร ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง มีความเกรงใจเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และใช้เพื่อต้องการจะเรียนรู้และเป็นตัวแบบให้แก่ผู้อื่น ซึ่งพบว่า กลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้บัตร ยังมีพฤติกรรมประเด็นย่อยที่เกี่ยวข้องอื่นได้แก่ การขอเพิ่มวงเงินของบัตร การนำบัตรไปซื้อสินค้าทางการเกษตร วิธีการชำระเงินคืนแก่ ธ.ก.ส. หลังการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร และ 2) กลุ่มที่มีพฤติกรรมการไม่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เพราะตระหนักว่าไม่อยากสร้างหนี้สินเพิ่มแต่หากมองในรายละเอียดการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร จะพบความแตกต่างของชาวนาระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กล่าวคือ ชาวนาภาคกลางส่วนใหญ่ มีการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งการใช้บัตรของผู้อื่นแทนเจ้าของบัตรใช้บัตรเพื่อซื้อสินค้าผิดประเภท รวมถึงการใช้บัตรเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงินสดแทนสินค้าอีกด้วย ในส่วนของชาวนาภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ความเหมือนและความต่างของพฤติกรรมชาวนาที่พบ เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือก (Select) ตามความคิดเห็น ตามโอกาส และความเคยชินของพฤติกรรมเดิมว่ามีแบบแผนการใช้จ่ายหรือไม่ อย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับงานของฮาลิล ทูนาลี (Halil Tunali, 2010) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้บัตรเครดิตในในประเทศตุรกี พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้บัตรเครดิตนั้นเนื่องมาจากปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยทางด้านอุปนิสัยส่วนบุคคล และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ โดยปัจจัยทางด้านสังคม เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจ รูปแบบการดำเนินชีวิต เป็นต้น มีผลต่อการใช้บัตรเครดิตมากที่สุด

2. ด้านผลกระทบจากการพฤติกรรมใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร มี 2 ลักษณะ คือ ทางบวกและทางลบ ผลกระทบทางบวกจากพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากบัตรเป็นเงินแหล่ง

เงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ ทำให้เกิดความคล่องตัวในการหมุนเงินเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันมีเงินทุนสำรองยามฉุกเฉินจากวงเงินของบัตร ผลกระทบทางลบจากพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ได้แก่ การมีหนี้สินเพิ่มขึ้น จากการเป็นผู้ค้ำประกันคนในกลุ่มที่ต้องการเพิ่มวงเงินเช่นเดียวกัน รวมทั้งการมีช่องทางที่จะใช้จ่ายเพิ่มขึ้นโดยการใช้วงเงินของบัตรสินเชื่อเกษตรกรซื้อสินค้าตามความต้องการหรือแลกเป็นเงินสด แต่ความสามารถในการชดใช้หนี้สินกลับไม่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากรายรับค่อนข้างคงที่หรือลดลง แต่ค่าครองชีพและความต้องการเพื่อการใช้ชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเห็นเด่นชัดที่สุดในภาคกลาง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ผลกระทบทางลบเกิดขึ้นไม่ชัดเจน ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากชาวนาของทั้ง 2 ภาค มีพฤติกรรมการใช้บัตร เป็นไปตามหลักเกณฑ์ คือ การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต การซื้อปัจจัยการผลิตตามจำนวน ตามเวลา ในขั้นตอนของการทำนาจริง สำหรับผลกระทบทางลบที่สำคัญจากพฤติกรรมการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ได้แก่ ภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากวงเงินกู้ทั้งหมดที่ชาวนากู้จาก ธ.ก.ส. จะถูกปรับดอกเบี้ยเพิ่มเป็น ร้อยละ 13 บาท ต่อปี เมื่อชาวนาไม่ชำระหนี้บัตรสินเชื่อเกษตรกรตามระยะเวลาที่กำหนด คือภายใน วันที่ 31 มีนาคม ของแต่ละปี อีกทั้งยังมีผลกระทบทางลบที่เกิดจากการดำเนินชีวิตประจำวันตามความต้องการมากกว่าความจำเป็น ภายใต้สังคมบริโภคนิยม เช่น การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแลกเป็นเงินสด ชาวนาจะต้องเสียเงินให้กับทางร้านค้าตามที่ร้านค้าเรียกไว้ และต้องเสียดอกเบี้ยให้แก่ ธ.ก.ส. อีกด้วย หรือ ในกรณีที่ชาวนา ซื้อสินค้าแล้วนำไปขายต่อในราคาที่ต่ำกว่าราคาจริง ชาวนาจะเสียทั้งเงินส่วนที่ขาดทุนจากการขายและดอกเบี้ยให้ ธ.ก.ส. เช่นกัน

3. ด้านการปรับตัวของชาวนาในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร มี 2 ลักษณะ คือ

การปรับตัวลักษณะแรก เพื่อให้การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของตนเองเกิดประโยชน์ตามต้องการมากที่สุด ได้แก่ การหาร้านค้าที่ยินยอมให้ตนใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรแลกเป็นเงินสด การหาผู้รับซื้อปุ๋ยด้วยเงินสดในราคาที่ต่ำกว่าทุน ตลอดจน การซื้อสินค้าที่ไม่ใช่ปัจจัยการผลิต ตลอดจน การให้ผู้อื่นใช้สิทธิ์จากบัตรแทนตนเอง ซึ่งการกระทำที่กล่าวมานั้นไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร แต่เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของชาวนาที่อยากได้อยากใช้สิ่งนั้น ๆ ซึ่งพบว่าชาวนาภาคกลาง มีการปรับตัวที่กระทำผิดหลักเกณฑ์เพื่อให้การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของตนเองเกิดประโยชน์ตามต้องการมากที่สุด สำหรับชาวนาภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการปรับตัวเพื่อให้การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรของตนเองเกิดประโยชน์ตามต้องการมากที่สุด เช่นกัน แต่เป็นในทางตรงกันข้ามกับภาคกลาง กล่าวคือ ชาวนาภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ จะเคร่งครัดกับการใช้บัตรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ การซื้อจำนวนวัตถุดิบของการผลิตให้สอดคล้องกับระยะเวลาที่จำเป็นต้องใช้กับการทำนาจริง การใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรจะไม่ใช้บัตรของผู้อื่นแทนเจ้าของบัตร

การปรับตัวลักษณะที่สอง การปรับตัวเพื่อหลีกเลี่ยงการเสียผลประโยชน์ของตนเอง โดยพบว่าชาวนาภาคกลางมีการปรับตัวในการชำระหนี้ให้ตรงตามเงื่อนไขของธนาคาร เมื่อขายข้าวได้จะนำไปใช้คืนทันทีเพื่อให้เสียดอกเบี้ยน้อยที่สุดหรือใช้คืนภายในระยะเวลาที่กำหนดเพื่อไม่ให้เสียดอกเบี้ยเงินกู้ ส่วนภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปฏิบัติตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์จึงทำให้ไม่ปรากฏผลด้านการปรับตัวอย่างชัดเจนนัก สอดคล้องกับแนวคิดของกิลเมอร์ (Gilmer, 1970, p. 73) กล่าวว่า การปรับตัวเป็นความสามารถที่มนุษย์มีปฏิกิริยาโต้ตอบต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นการปรับตัวให้เข้ากับปัญหาและปรับสภาพปัญหาที่เผชิญอยู่ให้เข้ากับความต้องการของตนนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของสุชา จันทร์เอม (2536, หน้า 135) ได้ให้ คำจำกัดความของการปรับตัวไว้ว่า การปรับตัวหมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้แสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมของเขาและมนุษย์ทุกคนต้องมีการปรับตัวตราบเท่าที่เขาดำรงชีวิตอยู่

มนุษย์ต้องแก้ปัญหาเพื่อความสำเร็จในการทำงานเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพ เพื่อสอนความต้องการทางกาย จิตใจ และสังคม นอกจากนี้การปรับตัวทำให้เกิดแรงผลักดันจากปัจจัยภายนอกที่มากระทบตัวบุคคลและสภาวะจิตของบุคคลที่ได้รับ ทำให้เกิดการกระตุ้นความต้องการให้เกิดขึ้น บุคคลจึงมีความจำเป็นที่ต้องใช้การไตร่ตรองและเลือกสรรเพื่อให้ได้มาซึ่งความปรารถนาและความต้องการที่เหมาะสมของตนเอง

แนวทางการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ชาวนา พบว่า

1. ด้านผู้เกี่ยวข้อง ควรมีการทบทวนขั้นตอนของการออกบัตรสินเชื่อเกษตรกร เนื่องจาก ชาวนาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีความต้องการและกลุ่มที่ไม่ต้องการบัตรสินเชื่อเกษตรกร จึงควรมีการสำรวจเพื่อเกิดประโยชน์ทั้งผู้ออกและผู้รับบัตร เนื่องจากการมีบัตรแล้วไม่ใช่นั้นสร้างความกังวลใจให้เจ้าของบัตร เช่น กลัวบัตรหาย กลัวคนอื่นมองว่าไม่ให้ความร่วมมือ กลัวถูกตัดสิทธิ์ในการรับความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ จาก ธ.ก.ส. เป็นต้น (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2550, หน้า 221-222)

2. ด้านคุณภาพและความหลากหลายของสินค้า สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. (ส.ก.ต) ควรมีการจัดหาสินค้าที่มีตรา และคุณภาพเป็นไปตามความต้องการของชาวนาร่วมกับการจัดหาสินค้าที่หลากหลายให้ชาวนาได้เลือกซื้อ ตลอดจนสินค้าที่จำหน่ายควรตรงตามความต้องการของชาวนา

3. ด้านราคาสินค้าและการประชาสัมพันธ์ ควรมีการควบคุมราคาสินค้าให้เป็นธรรมกับผู้ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยการสุ่มตรวจอย่างต่อเนื่อง และมีช่องทางรับรู้ข่าวสารที่ชาวนา สามารถเข้าถึงได้ง่าย เนื่องจากชาวนาไทยในปัจจุบันประสบกับความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางสังคม การดูแลช่วยเหลือจึงควรดำเนินไปให้ถึงความเท่าเทียมและความรู้สึกพึงพอใจต่อความช่วยเหลือดังกล่าว

4. ด้านภาระหนี้สินของเกษตรกร ควรส่งเสริมให้ชาวนา หยุดการก่อหนี้นอกระบบโดยการประสานองค์กรอื่นเขามามีส่วนร่วมในการลดภาระหนี้สิน และส่งเสริมรายได้พิเศษ เช่น สำนักงานจัดหางานจังหวัด หน่วยงานพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น เป็นต้น เนื่องจากปัญหาเรื้อรังของชาวนาไทยเป็นปัญหาเชิงระบบและวิธีคิด การแก้ไขที่เหมาะสมจึงควรบูรณาการให้เกิดการมี ส่วนร่วมของภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น ๆ

5. ด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรควรส่งเสริมความรู้ให้ชาวนาที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ใช้บัตรให้ตรงตามวัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ของ ธ.ก.ส. ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของสถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ (2557, หน้า4-1) พบว่า การรับรู้ของเกษตรกรที่ใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร ควรรับรู้หลักเกณฑ์ เงื่อนไข สิทธิประโยชน์อย่างถูกต้องและครบถ้วน เพื่อจะได้นำไปสู่การถ่ายทอดและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรคนอื่น ๆ ในพื้นที่ได้อย่างถูกต้อง จะทำให้ได้ประโยชน์จากโครงการอย่างเต็มที่และก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน

6. ด้านหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการใช้เงินคืนตามกำหนดเวลา ควรสร้างความความตระหนักให้แก่ชาวนาในเรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบของการใช้เงินคืนตามกำหนดเวลาโดยการนำเสนอให้เห็นถึงการเสียประโยชน์ของชาวนา อันจะนำไปสู่การเกิดวงจรหนี้สินและหนี้นอกระบบ

7. ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการประเมินผล และชี้แจงผลการประเมินงานแนวทางต่าง ๆที่กำหนดไว้และคืนให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบเพื่อนำสู่การพัฒนา ความคุ้มค่าและการบริหารความเสี่ยงต่อการลงทุนของชาวนาได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ (2557, หน้า 5-2) พบว่า ข้อมูลของการประเมินผลโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับความคุ้มค่าของการลงทุน ทั้งเชิงการเงินและเชิงเศรษฐศาสตร์และการบริหารความเสี่ยงสำหรับประกอบการตัดสินใจในการบริหารโครงการมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการชาวนาไทยในการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมีโครงการจัดการกระบวนการความรู้ให้แก่ชาวนาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่นำมาสู่การชำระหนี้ได้ตรงตามกำหนดเพื่อเป็นแนวทางและภูมิคุ้มกันให้กับปัญหาหนี้นอกระบบของประชาชน

2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรสำรวจความต้องการจำเป็นของชาวนาอย่างจริงจังและทั่วถึงโดยมีระบบฐานข้อมูลของภาคครัวเรือนอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอนสำหรับผู้ที่ต้องการเข้าร่วมและไม่เข้าร่วมโครงการอย่างละเอียด

ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากผลการศึกษาพบว่าชาวนาแรกเริ่มจะมิรู้ถึงปัญหาที่จะตามมาภายหลังการเข้าร่วมโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร โดยเฉพาะปัญหาเรื่องหนี้สินทำให้ขาดความยับยั้งชั่งใจผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐมีการชี้แจงถึงปัญหาและผลกระทบหลังจากการผิดนัดชำระหนี้ด้านต่างๆ เช่น ด้านตัวชาวนาด้านครอบครัวและด้านสังคมและชุมชนได้รับรู้เพื่อเป็นการป้องกันการก่อให้เกิดปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา

2. จากผลการศึกษาพบว่าชาวนาต้องการมีรายได้เสริมที่ทำควบคู่กับรายได้หลักผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดตั้งกองทุนเพื่ออาชีพและจัดหางานภายในหมู่บ้านเพื่อให้ชาวนาสามารถมีเงินทุนสำรองประกอบอาชีพเสริมจากการจัดหางานภายในหมู่บ้าน

3. จากผลการศึกษาพบว่าชาวนายังขาดความมีจิตสำนึกในการแก้ไขตนเองหลังการเป็นหนี้เพิ่มขึ้นจากการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกรผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐควรมีการแนะนำชาวนาให้หมั่นศึกษาและปลูกฝังด้านจิตสำนึกด้วยตนเองจะเห็นได้จากการที่ชาวนามีหนี้สินอยู่แล้ว และเมื่อเข้าร่วมโครงการก็มีหนี้สินเพิ่มขึ้นชาวนาส่วนใหญ่จะเป็นหนี้ซ้ำซ้อนจึงสมควรมีการปลูกฝังจิตสำนึกในการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ตั้งแต่ยังเยาว์วัย

4. จากผลการศึกษาพบว่าขอบเขตที่ทำการศึกษาเป็นพื้นที่โครงการนำร่องของโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกรผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาพื้นที่ของตัวอย่างการศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในด้านพฤติกรรมของชาวนาต่อการใช้บัตรสินเชื่อเกษตรกร เพื่อให้ได้ข้อมูลและนำมาสร้างรูปแบบให้ชาวนาในพื้นที่อื่น ๆ ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุด

5. จากผลการศึกษาพบว่าจากอดีตถึงปัจจุบันมีนโยบายการแก้ปัญหาความยากจนให้แก่ชาวนนาของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องหลายนโยบายผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาข้อดีและข้อเสียของนโยบายทั้งหมดเพื่อเป็นการนำไปสู่การนำนโยบายที่ดีที่สุดมาพัฒนาและปรับใช้ในอนาคต

6. จากผลการศึกษาพบว่าในภูมิภาคอาเซียนมีประเทศที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และส่งออกสินค้าเกษตรซึ่งทำรายได้หลักให้แก่ประเทศอยู่จำนวนมากผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรสำรวจถึงวิธีการกระบวนการผลิตและส่งออกของสินค้าเกษตรในกลุ่มภูมิภาคอาเซียน และศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมของชาวนาต่อการสร้างอาชีพและคุณภาพชีวิตชาวนาในกลุ่มภูมิภาคอาเซียน

เอกสารอ้างอิง

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (2555). *โครงการบัตรสินเชื่อเพื่อเกษตรกร*. วันที่ค้นข้อมูล 29 มิถุนายน 2557 เข้าถึงได้จาก http://www.baac.or.th/content-report.php

สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ (สปร.). (2557). *รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยประเมินผลโครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2550). *ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชา จันทร์เอม. (2536). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). (2556). *รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการยุทธศาสตร์ข้าวไทย การวิจัยและพัฒนาข้าวไทยและการมองไปข้างหน้า*.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2557). *สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้มปี 2557*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยเศรษฐกิจเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.

Gilmer, B. V. H. (1970). *Psychology*. New York: Harper & Row.

Roy, C. (1984). *Introduction to nursing: An adaptation model* (2nd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Roy, M. (1976). *Applying behavior-analysis procedures with children and youth*. New York: Holt, Rinehart.

Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2007). *Consumer behavior* (9th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education International.

บทบาทของวัดป่ากับกระบวนการพัฒนาคนและสังคม*

The Forest Monasteries Roles on Human and Social Development Process

กัลยลักษณ์ อยู่เย็น**
ดร.จันทร์ชลี มาพุทธ***
ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์****

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) คุณลักษณะของวัดป่า เป้าหมาย และความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อวัดป่า 2) บทบาทของวัดป่ากับการพัฒนาคนและสังคม 3) กระบวนการพัฒนาคนและสังคมของวัดป่า และ 4) ผลของการพัฒนาคนและสังคม โดยศึกษาจาก 4 พื้นที่ ได้แก่ วัดสวนโมกข์ วัดป่า ดาราภิรมย์ วัดสุนันทวนาราม และวัดป่าบ้านตาด การศึกษางานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธิการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า

1. คุณลักษณะของวัดป่า ทั้ง 4 แห่ง มีความร่มรื่น สงบ สะอาด พระภิกษุสงฆ์ฉันอาหารวันละครั้งและฉันในบาตร เป้าหมายของวัดป่า พระภิกษุสงฆ์จะเน้นการปฏิบัติจริงจังในเรื่องการปฏิบัติสมาธิภาวนา ขณะเดียวกันก็มุ่งพัฒนาคนในด้านจิตใจ ให้เข้าใจโลก รู้จักตัวเอง รู้จักความทุกข์ ยอมรับความจริง และปรับแนวทางการดำเนินชีวิตให้อยู่อย่างมีความสุข ด้วยการพัฒนาจิตใจตนเอง และเกื้อกูลสังคม ความคาดหวังของชุมชน พบว่า ชุมชนต้องการ ให้วัดป่าเป็นที่พึ่งทางใจ เป็นที่ฝึกปฏิบัติสมาธิภาวนา และเป็นที่ปฏิบัติศาสนกิจ

2. บทบาทของวัดป่าทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ พบว่า เป็นไปตามกฎของมหาเถรสมาคม พระธรรมวินัย และกฎของวัดแต่ละแห่ง

3. กระบวนการพัฒนาคนและสังคมของวัดป่า ได้แก่ การจัดค่ายอบรมสมาธิภาวนา การบรรพชาอุปสมบท การฝึกงานอาชีพเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน การเผยแผ่ธรรมะ โดยมีป้ายคำสอนธรรมะภายในวัด การแจกหนังสือธรรมะ การสวดมนต์ การเทศนาฟังธรรม มีการจัดเตรียมอาหารและที่พักสำหรับผู้มาทำสมาธิ นอกจากนั้น ยังมีการเผยแผ่ธรรมะทางวิทยุ โทรทัศน์ ทางเว็บไซต์ หนังสือธรรมะ และแผ่นซีดี

4. ผลการพัฒนาคนและสังคม พบว่า ผู้เข้าอบรมเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ทั้งในด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา มีการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกภาพ การแต่งกาย การสำรวม มีความอ่อนน้อม มีวินัย มีความรับผิดชอบ และไม่เห็นแก่ตัว ด้านจิตใจ มีความเมตตา เอื้อเฟื้อ จิตใจดีมีความเกรงใจผู้อื่น ซื่อสัตย์ จริงใจ

---

*ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ใจเย็น มีสติ มีเหตุผล อดทน กตัญญูรู้คุณ และมีความเสียสละ ด้านปัญญา สามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง รู้เท่าทัน รู้เหตุรู้ผล รู้ดีรู้ชั่ว สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ด้านสังคม ผู้ที่ได้รับการขัดเกลามาอย่างดี จะออกมาบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณชน โดยทุ่มเทให้ทั้งกำลังทรัพย์และกำลังกาย

คำสำคัญ : บทบาท/ วัดป่า/ กระบวนการพัฒนาคนและสังคม

Abstract

The purposes of this research were to study 1. the characteristics, the target and the community expectation of the forest monasteries 2. the forest monasteries roles on human and social development 3. the process on human and social development and 4. The results of human and social development. The area of study from the 4 regions which were Wat Suan mokkh, Wat Pa Daraphirom, Wat Sunantawanaram and Wat Pa Ban Tad. This study was a qualitative research using non-participant observation, participant observation and structural interview by the content analysis.

The study found that:

1. The forest monasteries were shady, peaceful and clean. The monks had one meal daily and the food was served in the monk's food bowl. As to each forest monastery principal, it was found that the monks would take practicing Dhamma and meditation seriously. At the same time they intended to develop human mind for world, themselves and suffering understanding and adjusted for happiness way of lives by means of mind development and support for community. It was found that the communities expected that the forest monasteries should be their mental supporter and should be the place for practicing meditation and doing religious activities.

2. Six roles of the forest monasteries were composed of administration, religious study, educational welfare, religious dissemination, public assistance and public welfare. It was found that most of these roles were under the Sangha Supreme Council, the rules of Pra Dhammawinai and the rules of each monastery.

3. The processes of human and social development were arranging meditation camps, ordinations, practicing occupations in order to solve economic problems, promote Dharma by putting on Dharma advertising posters, distributing Darma books, praying, sermon and prepare the food, cosy accommodation, so as to be convenient to those who come for meditation. Besides that, there are Dharma radio Programs, Dharma television Programs, website, Dharma books, CD etc.

4. The results of human and social development programs were found that the persons participated often obviously revealed a better behavior, mind and wisdom. There were changed in personality, dressing, manner, self-controlled, responsible and selfless. As to the mind: they were, kind, generous, considerate, honest, sincere, calm, mindful, sacrifice, gratitude, calm and reasonable, patient, grateful, and sacrificial. As to the intellectual: the persons could understand

various things correctly, be reasonable and be able to live in the society happily. Socially, one who was well socialization, would work for society, both with property and strength.

Keywords : Roles/ The forest monasteries/ Social development process

บทนำ

ประวัติความเป็นมาที่ยาวนานของชาติไทยเรานั้น วัดมีบทบาทที่สำคัญหลายด้านที่เกี่ยวข้องกับชาติบ้านเมืองของเรามาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นในด้านการศึกษา ด้านการเมือง การปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ตลอดทั้งการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างสังคมและหลักธรรมคำสอนในศาสนาได้เข้ามาผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตของคนไทย ดังที่ผู้รู้หลายท่านได้กล่าวไว้ว่า วัดเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยมาช้านาน วัดอยู่คู่กับชาติบ้านเมืองและมีส่วนในการช่วยเหลือบ้านเมืองในหลายสถานการณ์ มีทั้งช่วยกู้ชาติ กู้สถานการณ์ ช่วยแก้ไขสถานการณ์วิกฤต เป็นกำลังใจ และช่วยในการฟื้นฟูสภาพจิตใจให้กับคนในสังคม เป็นจุดศูนย์รวมของของชาวพุทธ ดังจะเห็นว่าทุกขั้นตอนของระบวนการดำเนินชีวิตของคนไทยล้วนเกี่ยวพันกับวัดทั้งสิ้น นับตั้งแต่เรื่องของการเกิดกระทั่งตาย โดยเริ่มตั้งแต่เรื่องของการตั้งชื่อ การทำบุญวันเกิด การโกนผมไฟ การบรรพชาอุปสมบท การแต่งงาน และพิธีกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา และเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งถือปฏิบัติเป็นประเพณี เหล่านี้ล้วนข้องเกี่ยวกับบทบาทของวัดในพระพุทธศาสนากระทั่งไม่สามารถแยกออกจากวิถีชีวิตของคนไทยได้ สถาบันศาสนาจึงมีอุปการคุณต่อสังคมไทยมาก

อย่างไรก็ตาม โลกยุคปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนไปเป็นโลกไร้พรมแดน ประเทศไทยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลกได้เปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกไปอย่างรวดเร็วเช่นกัน ถึงแม้ว่าวัดยังคงเป็นศูนย์กลางในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมไทย แม้ผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมส่งผลต่อวิถีวิถีชีวิตในสังคมแบบดั้งเดิมต้องเปลี่ยนไป แต่อุปนิสัยของคนไทยในเรื่องของความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนา ที่ได้รับการขัดเกลาจากสถาบันครอบครัวและสังคมดั้งเดิมยังคงมีอยู่ (กรมการศาสนา, 2551, หน้า 4; พระมหายุทธนา นรเชฏโฐ, 2553, หน้า 9; คณาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548, หน้า 49)

กระแสสังคมใหม่ที่มาอย่างรวดเร็วและรุนแรงทำให้หลายคนต้องปรับตัวเข้าสู่ชีวิตความเป็นอยู่แบบใหม่ที่ต้อง เร่งรีบ แข่งขัน ช่วงชิงโอกาส จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเสื่อมถอยทางด้านศีลธรรมได้ ดูเหมือนว่ายิ่งมีความเจริญทางด้านวัตถุมากเท่าใด ความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว และนับวันยิ่งขยายวงออกไปเรื่อย ๆ ปัญหาซับซ้อนเกิดขึ้นมากมายในสังคม ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง ความเสื่อมถอยทางสังคมซึ่งมีผลมาจากสาเหตุหลายประการว่าเมื่อกระแสประชาธิปไตยในแนวคิดของชาวตะวันตกได้แผ่ขยายเข้ามา คนไทยบางกลุ่มชื่นชอบในเสรีภาพที่เข้ามาในชีวิต และคิดว่าจะทำให้ชีวิตในรูปแบบใหม่นี้ดีกว่าความเป็นอยู่แบบเดิม โดยไม่ได้คิดถึงสิ่งที่มาพร้อมกับแนวคิดแบบตะวันตก คือลัทธิทุนนิยมและเสรีนิยม ซึ่งทำให้ลักษณะนิสัยของคนไทยเปลี่ยนไป โดยเฉพาะชนชั้นปกครองที่เข้ามามีอำนาจในการบริหารการปกครองบ้านเมือง ทั้งนี้เนื่องจากทุนนิยมสอนให้คนสะสมทุนในทุกด้าน รวมทั้งอำนาจและเงินตรา เพื่อให้มีศักยภาพในการแข่งขันสูงกว่าบุคคลที่คาดว่าเป็นคู่แข่งขัน จึงทำให้คนเห็นแก่ตัวมากขึ้น ทุนนิยมในกระแสโลกาภิวัตน์ ได้ทำให้กระบวนการกล่อมเกลาคนในสังคมไทยผิดแผกไป หลายคนลืมหน้าที่ของตนปล่อยให้กิเลสนำพาไปสู่ระบบเสรีประชาธิปไตยที่ไร้ขอบเขตและกติกา สังคมไทยตกเป็นเหยื่อของความเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้สูญเสียสังคมคุณธรรมอย่างที่เห็น และด้วยวิถีชีวิตที่ปรับเปลี่ยนไปในลักษณะที่ต่างคนต่างอยู่เพื่อดิ้นรนทางเศรษฐกิจมีมากขึ้น ส่งผลให้ความสัมพันธ์ใน

ครอบครัวอ่อนแอลง การอบรมสั่งสอนปลูกฝังศีลธรรมและค่านิยมที่ดีงามของคนรุ่นใหม่ที่มอบให้แก่ลูกหลานเปราะบางลง จึงเป็นบ่อเกิดของปัญหาอื่น ๆ ที่ตามมาอีกมากมาย ในขณะที่จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น การขยายตัวของเมือง การพัฒนาอุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว ทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลืองและขาดความระมัดระวัง ทำให้ขาดความสมดุลทางธรรมชาติและเกิดสภาพเสื่อมโทรม ส่งผลให้เกิดภัยธรรมชาติที่สำคัญในหลายรูปแบบ เช่น วาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย และแผ่นดินไหว เป็นต้น (วีรวิท คงศักดิ์, 2555, หน้า 27-29; อดิศร ศักดิ์สูง และคณะ, 2552, หน้า 141)

ปัญหาสุดท้าย มาจากความคิดเห็นต่างมุมมองของคนในชาติ ทำให้แตกความสามัคคีซึ่งที่ยังหาทางออกไม่ได้ เมื่อก่อน สมัยปู่ ย่า ตา ยาย มีวัฒนธรรมการให้อภัยกัน สมัยก่อนคนไม่ค่อยจะรู้หนังสือแต่มีคุณธรรมสมบูรณ์ มีอะไร ๆ ที่น่านับถือ ไม่บันดาลโทสะเหมือนกับคนในสมัยนี้ ที่ไม่มีการบังคับใจตัวเองให้อดทน อดกลั้น (พุทธทาสภิกขุ, 2549 ก, หน้า 42)

จากปัญหาความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกนี้เอง ทำให้เกิดการเสื่อมถอยทางจิตใจ ความหวั่นไหวที่เกิดขึ้นกับจิตใจจากที่ไม่เคยยึดในวัตถุนิยมกลับแสวงหา และให้ความสำคัญต่อวัตถุเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามกลไกของสังคมยุคใหม่ โดยมีใจเป็นต้นตอของทุกปัญหา ดังนั้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นต้นมา เราจึงให้ความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยชี้ให้เห็นความสำคัญว่า จะต้องพัฒนา “คน” ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพราะ “คน” สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศในทุกด้าน เราจะต้องพัฒนาคุณภาพคน ทั้งทางร่างกายและจิตใจให้มีความรู้คู่คุณธรรม (ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2554, หน้า 47) ยุทธศาสตร์การพัฒนาหลายแผนที่ผ่านมา เน้นการพัฒนาคน โดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง พัฒนาแบบ “ล่างขึ้นบน” (Bottom Up) ไม่ใช่ “บนลงล่าง” (Top Down) เอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญาเป็นกรอบ ซึ่งดูเหมือนดี แต่แทบไม่มีหน่วยงานไหนเอาไปทำจริง แผนพัฒนาแบบล่างขึ้นบน จึงมีแต่แผนที่กำหนดโดยพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาล ที่เอานโยบายของตนเองมาใช้ เพื่อให้เกิดผลโดยเร็วที่สุด เพราะไม่ทราบว่าอายุรัฐบาลจะยาวนานเท่าใด การพัฒนาแบบเร่งรีบ โดยไม่สนใจกระบวนการ (Process) เท่ากับที่สนใจผลลัพธ์ (Output) เป็นความภาคภูมิใจและความสำเร็จทางการเมือง โดยไม่สนใจว่าผลระยะยาวทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างไร การทำยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่นที่ทำกันจริง จึงมีไม่กี่แห่งในประเทศ ที่เน้นกระบวนการที่มีชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (เสรี พงศ์พิศ, 2553, หน้า 15-16) ปัญหาวิกฤติของประเทศไทยนั้น ไม่ใช่วิกฤติของการเงินหรือขาดทรัพยากร หากแต่เป็นวิกฤติของการขาดภูมิปัญญาและจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เราจึงต้องปฏิรูปการเรียนรู้ของมนุษย์ให้ฉลาดพอที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาทั้งตัวเองและสังคมอย่างมีจิตสำนึกทางสังคมมากขึ้น เพื่อประโยชน์ในระยะยาวของคนทั้งสังคม ดังนั้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2560) จึงยังคงใช้แนวคิดและยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพคน ให้มีความรู้คู่คุณธรรม โดยเน้นสถาบันหลัก ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา ในการประสานร่วมมือกันในการหล่อหลอมคนในสังคมให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทุกด้าน (จินตนา สุจจานันท์, 2549, หน้า 23) อย่างไรก็ตาม การศึกษาในยุคปัจจุบัน ได้แยกศาสนาออกจากการศึกษา ซึ่งต่างจากเมื่อก่อน ที่การศึกษาและศาสนาจะเรียนพร้อมกัน พอเลิกสอนเรื่องศาสนา เรื่องธรรมะก็เหลือแต่ความเป็นคนที่ไม่ถึงความเป็นมนุษย์ คือ ไม่มีจิตใจสูงเหมือนกับความหมายของคำว่า มนุษย์ นี่คือความผิดพลาดของการศึกษาที่ไม่ได้ทำให้มนุษย์ได้รับสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับ (พุทธทาสภิกขุ ก, 2549, หน้า 52) แต่โดยปกติแล้วสังคมจะอยู่ในสภาพที่สมดุล กล่าวคือ ทุกส่วนหรือทุกสถาบันจะปรับตัวเข้าหากันตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แต่ละสถาบันก็จะทำหน้าที่ของตัวเอง แต่ก็ต้องยอมรับความจริงอย่างหนึ่ง

ว่า ไม่มีสถาบันใดที่จะทำหน้าที่ได้โดยสมบูรณ์ทุกประการ (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2555, หน้า 224)

เมื่อความเจริญทางด้านจิตใจน้อ ยไป หรือตามไม่ทันความเจริญทางด้านวัตถุ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่คนในปัจจุบันจะต้องหันมาสนใจความเจริญทางด้านจิตใจ แล้วช่วยกันพัฒนาจิตใจของตนเอง รวมทั้งชี้นำส่งเสริมให้มนุษยชาติในโลกได้พัฒนาจิตของตน เหมือนอย่างที่ทุกชาติในโลกกำลังพัฒนาบ้านเมืองของตนอยู่ในขณะนี้ หากทุกคนมีการพัฒนาจิตตามหลักพุทธศาสนาแล้ว เราเชื่อว่า โลกจะมีความสงบสุข และน่าอยู่มากกกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้อย่างแน่นอน (พระธรรมวิสุทธิกวี, 2549, หน้า 17) ปรัชญาการดำเนินชีวิตของคนในสังคมทุกวันนี้นั้น ให้คุณค่าของศีลธรรมต่ำ แต่ให้คุณค่าของวัตถุทรัพย์สินเงินทองและความอยู่รอดสูง จึงส่งผลให้ประเทศไม่เจริญ ก้าวหน้าอย่างที่ควรจะเป็น เนื่องจากโครงสร้างสังคม ขาดการจัดการอย่างเป็นระเบียบอย่างที่ควรจะเป็น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2550, หน้า 17)

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อสังคมในหลายภาคส่วน ผู้วิจัยได้พบได้ทราบเรื่องราวของบุคคลหลายท่าน ที่สามารถประคองตนและธุรกิจ ตลอดจนกิจการทำงานของตัวเองให้เกิดความเจริญงอกงามได้ โดยบุคคลทั้งหลายเหล่านี้ต่างใช้เวลาในการเข้าไปปฏิบัติธรรม อุทิศตนในการช่วยเหลืองานในวัด ครอบครัวมีความสุข และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานเป็นอย่างดี เช่น คุณวีระ จัดแจง เคยประสบปัญหาชีวิต เมื่อได้อ่านหนังสือของอาจารย์พุทธทาส ไปปฏิบัติธรรม และได้สนทนากับอาจารย์พุทธทาส ทำให้เขาเกิดกำลังใจและกลับไปประกอบธุรกิจเจริญรุ่งเรืองในประเทศสหรัฐอเมริกา ปัจจุบันกลับมาเป็นวิทยากรอบรมชาวต่างประเทศที่วัดสวนโมกข์ทุกเดือน และคุณสุนทร คณนา เจ้าของสวนยาง เมื่อก่อนเป็นนักเลงการพนัน ขี้เมา เกเร เมื่อได้พบและฟังธรรมของ อาจารย์พุทธทาส จึงหันเหชีวิตกลับมาเอาใจใส่ครอบครัว และช่วยเหลืองานที่วัดสวนโมกข์ทุกเช้าช่วงสาย ๆ จึงกลับบ้านไปดูแลกิจการงานและทำสมาธิภาวนาที่บ้าน (เจ้าอาวาสวัดสวนโมกข์, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2556) อีกท่านคือคุณวรากร ไรวา เจ้าของร้านเอสแอนด์พี ที่ขายเบเกอรี่และอาหารที่มีสาขาทั่วโลก เป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อใช่ สุชีโว วัดป่าลิไลยวันหรือวัดเขาฉลาก อำเภอบางพระ จังหวัดชลบุรี เคยบวชและปฏิบัติธรรมที่วัดป่าแห่งนี้ ผลของการขัดเกลาจากวัดป่าทำให้ท่านนำหลักธรรมไปใช้ ในการประกอบอาชีพคือไม่ขายสุราหรือของมึนเมาในร้านอาหาร และอนุญาตให้พนักงานทุกคนไปปฏิบัติสมาธิภาวนาได้โดยไม่เสียวันลา (เจ้าอาวาสวัดเขาฉลาก, สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2555) ท่านสุดท้าย เป็นนายแพทย์ เมื่อก่อนเป็นหมอขี้เมา แต่เมื่อได้พบและได้ฟังธรรมะของหลวงตาพระมหาบัว ท่านจึงพลิกผันชีวิตตัวเองอย่างรวดเร็ว และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ปัจจุบันเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลในอำเภอแห่งหนึ่ง จังหวัดขอนแก่น (ผู้มาทำบุญที่วัดป่าบ้านตาด, สัมภาษณ์, 12 สิงหาคม 2557)

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยเห็นว่าวัดป่าหลายแห่งได้รับความศรัทธาจากคนเป็นจำนวนมาก และคนที่ไปวัดป่าหลายท่านต่างประสบความสำเร็จในชีวิตและกิจการงาน จึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทและกระบวนการในการพัฒนาคนและสังคมของวัดป่า ว่าเป็นอย่างไร มีกิจกรรมอะไรบ้างที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน มีวิธีการหรือขั้นตอนในการพัฒนาอย่างไร ซึ่งยังไม่เคยมีผู้ทำวิจัยเจาะลึกลงไปในเรื่องนี้มาก่อน จึงเห็นว่าน่าจะนำมาเสนอเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อวัดอื่น ๆ และสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะ เป้าหมาย และความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อวัดป่า

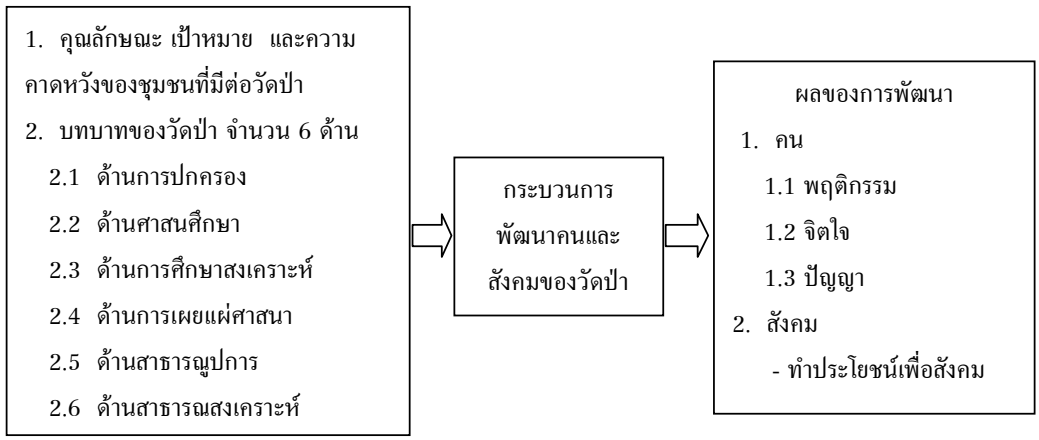
2. เพื่อศึกษาบทบาทของวัดป่ากับการพัฒนาคนและสังคม

3. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาคนและสังคมของวัดป่า

4. เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาคนและสังคมของวัดป่า

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาบทบาทของวัดป่า ได้มาจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) ปี พ.ศ. 2535, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) เรื่อง Sustainable Development การพัฒนาที่ยั่งยืน, ทฤษฎีทางพระพุทธศาสนาซึ่งได้รับการบูรณาการจาก สัญญา สัญญาวิวัฒน์, พิชัย ผกาทองม, สุเทพ สุวีรางกูร เรื่องการพัฒนาคนและสังคมตามแนวพุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559) ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตพื้นที่ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จาก 4 ภาค โดยกำหนดว่าเป็นวัดป่าตามที่มหาเถรสมาคมกำหนด เป็นวัดมีชื่อเสียง พระสงฆ์ถือหลักธุดงควัตร คือ ฉันอาหารวันละครั้ง ฉันในบาตร และมีคนเข้ามาประกอบกิจกรรมในวัด ปีละไม่ต่ำกว่า 1,000 คน ดังนี้

1.1 วัดสวนโมกข์ (วัดธารน้ำไหล) ภาคใต้

1.2 วัดป่าดาราภิรมย์ ภาคเหนือ

1.3 วัดสุนันทวนาราม ภาคตะวันตก

1.4 วัดป่าบ้านตาด (วัดเกษรศีลคุณ) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาบทบาท 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะ เป้าหมาย การทำงาน และความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อวัดป่า

2. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของวัดป่าว่ามีอย่างไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางให้กับวัดอื่น ๆ

3. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการการพัฒนาคนและสังคมของวัดป่าในการพัฒนาคนและสังคม

4. ได้แนวทางในการพัฒนาคนและสังคม ให้กับสังคม องค์กร หรือวัดอื่น ๆ ในการพัฒนาคนและสังคมต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของวัดป่ากับกระบวนการพัฒนาคนและสังคม เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้เป็น แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structural interview) โดยสัมภาษณ์จนกว่าข้อมูลสมบูรณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย

เจ้าอาวาสและรองเจ้าอาวาส จำนวน 8 รูป พระภิกษุสงฆ์ วัดละ 4 รูป จำนวน 16 รูป คณะทำงานของวัดๆ ละ 4 คน จำนวน 16 คน ผู้มาทำบุญและผ้านำชุมชนวัดละ 3 คน จำนวน 12 คน และผู้มาปฏิบัติธรรมจำนวน 16 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่อง บทบาทของวัดป่ากับกระบวนการพัฒนาสังคม สามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยได้ ดังนี้

1. คุณลักษณะของวัดป่า โดยภาพรวม พบว่า วัดป่าเป็นวัดที่มีสถานที่สะอาด ร่มรื่น สงบ เหมาะกับการเจริญสมาธิภาวนา พระภิกษุสงฆ์จะเคร่งครัดในพระธรรมวินัย มุ่งในการเจริญสมาธิ ภาวนา และใช้หลักของธุดงควัตร เช่น การฉันอาหารมื้อเดียว และฉันในบาตร มีเสนาสนะอยู่ในป่า เป็นต้น

2. บทบาทของวัดป่าทั้ง 4 แห่ง มี 6 ด้าน ดังนี้

2.1 บทบาทด้านการปกครอง พบว่าวัดสวนโมกข์ พระภิกษุสงฆ์จะปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย เพื่อความบริสุทธิ์แห่งศีล เพื่อความน่าเลื่อมใสศรัทธา และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ ศาสนิกชน พระภิกษุสงฆ์จะอยู่เสมือนปกครองตนเอง และปฏิบัติหน้าที่ซึ่งเป็นงานประจำตามที่ได้รับมอบหมาย เหมือนพระสายปฏิบัติทั่วไป วัดป่าดาราภิรมย์ มีพระบวชใหม่ทุกเดือน ทางวัดจึงจัดพระพี่เลี้ยงคอยควบคุมดูแลให้อยู่ในระเบียบวินัยอย่างดี วัดสุนันทวนาราม เจ้าอาวาสนอกจากจะปกครองพระภิกษุสงฆ์ด้วยพระธรรมวินัยแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังต้องยึดในกฎกติกาของหลวงปู่ชาอย่างเคร่งครัด ส่วนวัดป่าบ้านตาด พระภิกษุสงฆ์จะยึดพระธรรมวินัย และกฎข้อบังคับของวัด

2.2 บทบาทด้านศาสนศึกษา วัดสวนโมกข์มีการสอนทั้ง 2 แผนก คือ ปริยัติธรรม และปฏิบัติธรรม แต่จะมุ่งเน้นในเรื่องของการปฏิบัติมากกว่า ซึ่งเป็นไปตามเจตนาของท่านพุทธทาสผู้ก่อตั้ง สวนโมกข์ที่ต้องการให้พระภิกษุสงฆ์และประชาชนผู้สนใจได้เข้าปฏิบัติสมาธิภาวนา เพื่อขัดเกลาจิตใจมากกว่าที่จะมุ่งให้เรียนรู้หนังสือเกินความจำเป็น วัดป่าดาราภิรมย์ จะมุ่งทั้งด้านการปฏิบัติสมาธิภาวนาและการศึกษาด้านปริยัติธรรมควบคู่กันไป วัดสุนันทวนารามจะมุ่งทางด้านปฏิบัติสมาธิภาวนาเพื่อขัดเกลาจิตใจ ส่วนวัดป่าบ้านตาด จะมุ่งด้านการปฏิบัติสมาธิภาวนาดูใจตัวเอง

2.3 บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งเกี่ยวกับการส่งเสริม อุดหนุน ช่วยเหลือ ด้านการศึกษา พบว่า ทุกวัดต่างมีการให้ทุนการศึกษากับสถานศึกษาและบุคคลที่กำลังศึกษา

2.4 บทบาทด้านการการเผยแผ่ศาสนา พบว่า แต่ละแห่งต่างมีการเผยแผ่ศาสนาคล้าย ๆ กัน คือ มีเว็บไซต์ของวัดเป็นที่รู้จักแพร่หลาย วัดสวนโมกข์มีสถานที่อบรมเข้มในเรื่องการปฏิบัติสมาธิภาวนาที่ฝั่งสวนโมกข์นานาชาติ มีเทปธรรมะและหนังสือของท่านอาจารย์พุทธทาส ส่วนวัดป่า ดาราภิรมย์ เน้นการอบรมค่ายคุณธรรม และการทำป้ายคำสอน ในวัดสุนันทวนาราม เน้นการอบรมสมาธิภาวนากับบุคคลทุกเพศทุกวัย ตั้งแต่ระดับเด็กอนุบาลถึงผู้สูงอายุ วัดป่าบ้านตาด เน้นการเผยแผ่ธรรมะ ทางสื่อโทรทัศน์ วิทยุเสียงธรรม และป้ายคำสอนของหลวงตามหาบัว ที่ติดทั้งภายในวัดและบริเวณทางเข้าวัดป่าบ้านตาด

2.5 บทบาทด้านสาธารณูปการ พบว่า วัดสวนโมกข์ มีการก่อสร้างเฉพาะสิ่งที่จำเป็นจริง ๆ เช่น อาคารนอนสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม ถนนเฉพาะเส้นทางที่จำเป็น มีน้ำประปาที่ผลิตจากบ่อธรรมชาติ มีไฟฟ้าที่ผลิตจากโรงปั่นภายในวัดป่าดาราภิรมย์ มีถนน มีไฟฟ้าซึ่งมีเวลาปิด - เปิด น้ำประปามีใช้เฉพาะในส่วนของมูลนิธิ ในส่วนของวัดจะใช้น้ำจากบ่อบาดาลเป็นน้ำใสสะอาด ซึ่งส่งขึ้นไปกักเก็บบนแท้งค์ขนาดใหญ่ 2 ใบ แต่เวลารดต้นไม้ทางวัดจะสูบน้ำจากคลองหน้าวัดมาใช้ อาคารที่พักสะอาด สะดวก สบาย วัดสุนันทวนาราม มีถนนในเส้นทางที่จำเป็น มีอาคารนอนและ สะอาด สะดวก สบาย

ใช้น้ำที่ขุดจากบ่อบาดาล มีไฟฟ้าใช้แต่ควบคุมการปิด-เปิดเป็นเวลา ส่วนวัดป่าบ้านตาด ตามเรือนพักของผู้ปฏิบัติธรรม มีน้ำประปาใช้ เฉพาะบางส่วนที่ยังคงใช้น้ำบ่อ ตามเรือนผู้ปฏิบัติธรรมยังไม่มีไฟฟ้าใช้ จะมีไฟฟ้าใช้เฉพาะโรงฉัน กุฏิพระบางหลัง และศาลาโรงฉัน และศาลาใหญ่หรือศาลาเอนกประสงค์ด้านนอก

2.6 บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ วัดสวนโมกข์ จะเน้นการสงเคราะห์ในด้านการให้ธรรมะ โดยการสอนการปฏิบัติสมาธิภาวนา วัดป่าดาราภิรมย์ จะสงเคราะห์ทั่วไปในด้านการปฏิบัติสมาธิภาวนา การเรียนปริยัติธรรม และสอนการฝึกอาชีพให้กับชุมชน รวมถึงโรงเรียนเพื่อสงเคราะห์เด็กชาวเขายากจนที่เป็นสตรี วัดสุนันทวนาราม เน้นทั้งในด้านการอบรมสมาธิภาวนา และสงเคราะห์เด็กยากจน และบริการให้กับสังคมตามที่ร้องขอจากทางวัด ส่วนวัดป่าบ้านตาด จะสงเคราะห์ตั้งแต่อาหารการกินที่เหลือในแต่ละวัน ให้กับวัดในเครือ ตลอดจนคนยากจนในหมู่บ้านของที่รับบริจาคมาวัดจะจัดสรรปันส่วนไปยังที่ต่าง ๆ ตามที่เห็นสมควร

3. กระบวนการพัฒนาคนและสังคมของวัดป่า พบว่า จุดแข็งของสวนโมกข์ คือ เน้นการพัฒนาคนด้านปัญญาควบคู่ไปกับการการปฏิบัติสมาธิภาวนา จะสอนตามหลักของท่านพุทธทาสภิกขุ โดยให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจถึงปัญหาของชีวิตก่อนว่าปัญหาเกิดจากอะไร แล้วจึงให้ผู้เข้าอบรมปฏิบัติสมาธิภาวนาอย่างเงียบสงบ แม้จะอยู่ท่ามกลางหมู่คณะก็ให้ทำตนเสมือนอยู่เพียงลำพัง ให้พิจารณาใจตัวเอง สัมผัสธรรมชาติด้วยเท้าเปล่า เรียนรู้ธรรมชาติของใจไปพร้อม ๆ กับธรรมชาติแวดล้อม วิธีนี้ทำให้ได้รับการตอบรับที่ดีจากผู้เข้าปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวต่างชาติ บางคนกลับเข้ามาปฏิบัติซ้ำทุกปีติดต่อกันถึง 5 ปี บางคนมาปีละหลายครั้ง วัดป่าดาราภิรมย์ ตระหนักว่า สังคมมีปัญหาต้องเยียวยาด้วยศีลธรรม จึงเน้นการปฏิบัติธรรมควบคู่ไปกับการฝึกอาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ภายใต้กระบวนการที่ว่า “เศรษฐกิจจิตใจแก้ไขพร้อมกัน” ผู้ที่มาทำบุญที่วัดนี้จึงมีความศรัทธาเลื่อมใสในการปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ วัดสุนันทวนาราม เป็นวัดที่มีความพร้อมมากที่สุดในเรื่องของสถานที่ฝึกอบรมสมาธิภาวนา สถานที่มีความสะดวกสบาย อาหารการกินที่บริบูรณ์ และคำสอนที่เรียบง่าย การแต่งกายตามสบาย ทำให้ถูกใจผู้ปฏิบัติ จะเน้นตามคำสอนของหลวงปู่ชา คือ มาปฏิบัติให้เอากายกับจิตมาเท่านั้น มารู้จักว่าอะไรเป็นเหตุให้ใจเราวุ่นวาย อะไรเป็นเหตุให้ใจสงบ เมื่อเรารู้จักจิตใจของเรา ก็เท่ากับว่าเรารู้จักธรรมะ เมื่อจิตได้รับการอบรมดีแล้วก็เท่ากับกายได้รับการอบรมเช่นกัน ส่วนวัดป่าบ้านตาด ก็ยึดตามคำสอนของหลวงตามหาบัวคือให้มีสติกำกับตลอด และให้ดูใจตนเอง

4. ผลของการพัฒนาคนและสังคมของวัดป่า พบว่า ผู้ที่เข้าสู่กระบวนการพัฒนาของวัดป่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านบุคลิกภาพ แง่คิด มุมมอง การได้รับการฝึกสติบ่อยครั้ง จิตจะมีกำลังเป็นสมาธิ ทำให้เกิดความสงบสบาย ผู้ปฏิบัติจะได้รู้ถึงความสงบ ความเป็นอิสระภายใน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา การเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรม มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านบุคลิกภาพตั้งแต่เรื่องการแต่งกาย การสำรวม ความอ่อนน้อม ซื่อสัตย์ มีวินัย มีความรับผิดชอบ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทางด้านจิตใจ มีความเมตตา เอื้อเฟื้อเสียสละ กตัญญูรู้คุณ อดทน อดกลั้น มีความสุจริต จริงใจ ไม่หวั่นไหว และด้านปัญญา สามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง รู้เท่าทัน รู้เหตุรู้ผล รู้ดีรู้ชั่ว สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ส่วนผลของการพัฒนาทางด้านสังคม พบว่า ผู้ที่ได้รับการขัดเกลามาอย่างดีแล้วจะซึมซับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาหรือของพระภิกษุสงฆ์ที่ตนนับถือ จะออกมาช่วยเหลือสังคม มาบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณชน ทั้งในด้านกำลังทรัพย์และกำลังกายอย่างน้อยที่สุด คือ การมาทำบุญและรับใช้ใกล้ชิดกับวัดที่ได้พัฒนาจิตใจ และปัญญาให้กับตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง บทบาทของวัดป่ากับกระบวนการพัฒนาคนและสังคม สรุปผลการวิจัยและมีประเด็นการอภิปราย ดังนี้

1. คุณลักษณะของวัดป่า พบว่า มีความสงบสะอาด ร่มรื่น มีพระภิกษุสงฆ์ที่มุ่งปฏิบัติทำสมาธิภาวนา สอดคล้องกับ ธาดา ธราดล (2555, หน้า 134) ที่กล่าวว่า พระวัดป่า คือ พระภิกษุฝ่ายที่มุ่งศึกษาธรรม โดยการกระทำหรือลงมือปฏิบัติ และพักอยู่ตามป่าตามเขาที่ ๆ สงบ สงัด สะดวกต่อการปฏิบัติภาวนา จึงเรียกว่า พระฝ่ายอรัญวาสี ซึ่งจะต้องรักษาศีลอย่างบริสุทธิ์ในกระบวนของไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิและปัญญา ประกอบกับ ภ. มโนรมย์ (2555, คำนำ) กล่าวว่า พระวัดป่าต้องรักษาศีลบริสุทธิ์ควบคู่ไปกับการถือธุดงควัตร ซึ่งผู้วิจัย พบว่า วัดป่าที่เป็นพื้นที่ศึกษา พระจะถือหลักธุดงควัตร คือ เดินบิณฑบาตรตามบ้าน ฉันมื้อเดียว ฉันในบาตร อยู่ในเสนาสนะป่า เนื่องจากพระวัดป่าจะต้องมุ่งปฏิบัติเพื่อขัดเกลาจิตใจตนเอง สอดคล้องกับ งานวิจัยของ เรืองเดช เขจรศาสตร์ (2545) เรื่อง วิถีพุทธธรรมตามแนววัดป่าอีสานกับการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ พบว่า วัดป่าอีสานมีพัฒนาการสืบทอดอุดมการณ์พุทธศาสนาแนววิปัสสนามาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล โดยปฏิบัติตามหลักธุดงควัตรตามแบบพระป่า พระภิกษุสงฆ์จะปฏิบัติกรรมฐานอย่างเคร่งครัด ในด้านเป้าหมายของวัดป่า พบว่า ต้องการพัฒนาคนและสังคมให้ดีขึ้น สอดคล้องกับ สุเทพ สุวีรางกูร (2554, หน้า 153-155) ที่กล่าวว่า มนุษย์ทั้งหลายทั่วโลกมีธรรมชาติที่เหมือนกัน แม้พฤติกรรมการกระทำจะแตกต่างกันก็ตาม กล่าวคือ มีความไม่รู้ มีความอยาก ความต้องการ มีความยึดมั่นถือมั่นว่าตัวกูของกู ตัวเราของเรา มีความโกรธ และความรักตัวกลัวตาย ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ประเทศใด ศาสนาใด มนุษย์มีความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด และความอยาก ความต้องการก็จะเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์กระทำการแสวงหา เมื่อไม่ได้ในสิ่งที่ปรารถนามนุษย์ก็จะแสวงหาที่พึ่งคือศาสนา สอดคล้องกับ ยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์ (2550, หน้า 27-28) ที่กล่าวถึง ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ว่าเป็นทฤษฎีข้องเกี่ยวกับจิตใจ การรับรู้ และประสบการณ์ของบุคคล สามารถปลูกฝังและปรับทัศนคติของบุคคลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมได้

2. บทบาทของวัดป่า พบว่า บทบาทและหน้าที่เหล่านี้มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนทางสังคมเช่นเดียวกัน เพราะสถาบันศาสนาต้องข้องเกี่ยวกับคนในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาทนงชัย บูรณพิสุทธิ์ (2545) เรื่อง บทบาทของวัดกับชุมชนเมืองในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร พบว่า บทบาทของวัดกับชุมชนเมืองเขตบางรัก บทบาทของวัดส่วนใหญ่เป็นไปตามหลักการแห่งพระธรรมวินัยและมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาของชุมชนเมืองในระดับหนึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดเกียรติศักดิ์ สินทวีวรกุล (2548) วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน มีดังนี้ พระสังฆาธิการปฏิบัติงานในระดับมากถึงมากที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการคบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม; การอำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศล 2) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา; การอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยามรรยาท การปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี 3) ด้านการสาธารณูปการ; พระสังฆาธิการขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับกับบ้าน ซึ่งมีสาธารณูปการเป็นเหตุ สำหรับด้านที่ปฏิบัติปานกลางมี 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศาสนศึกษา; พระสังฆาธิการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้สอบเปรียญธรรมประโยคต่าง ๆ ได้ 2) ด้านการสาธารณสงเคราะห์; พระสังฆาธิการให้การสงเคราะห์คนชราหรือคนพิการ ส่วนด้านที่ปฏิบัติน้อยถึงที่สุด 1 ด้าน คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์; การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณร จึงกล่าวได้ว่า นอกจากวัดบ้านจะให้ความสำคัญมากที่สุดในเรื่อง

ของการบำเพ็ญกุศลแล้ว ยังได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิจิตร กุลริวงษ์ (2545) เรื่อง บทบาทของวัดต่อชุมชน: กรณีศึกษาวัดถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า ด้านการปกครองภายในชุมชน เมื่อผู้สูงอายุมาเข้ารับการอบรมธรรมจากวัดถ้ำกลองเพลเป็นประจำ จะนำหลักธรรมที่ได้ ไปอบรมลูกหลาน ให้มีความรัก ความสามัคคีกลมเกลียวกัน ด้านการศึกษา วัดได้ช่วยเหลือด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ แก่โรงเรียนประชาบาลประจำชุมชน ทั้งเรื่องอาคารเรียน สื่อการเรียนการสอนตลอดจนการให้ทุนสนับสนุนการศึกษาสำหรับนักเรียนเรียนดีแต่ยากจนมาตลอดทุกปี ด้านการสืบทอดพระศาสนา หลวงปู่ขาว อนาลโย ได้อบรมสั่งสอนธรรมแก่ลูกศิษย์ จนมีความรู้ ความสามารถปฏิบัติตามข้อบัญญัติได้ และได้ส่งพระสงฆ์ที่มีข้อวัตรปฏิบัติที่ดีออกไปเผยแพร่ธรรมตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ และต่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจ วัดถ้ำกลองเพลเป็นวัดที่มีแหล่งน้ำ สัตว์ป่า และป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งมีการบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมของวัดได้เป็นอย่างดี จึงมีนักท่องเที่ยวและนักศึกษามาศึกษาระบบนิเวศของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้เกิดตลาดจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนขึ้น ทำให้ราษฎรในชุมชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และในด้านสังคม พบว่าทุกชุมชนที่เคยมีเรื่องขัดแย้งกัน เมื่อได้รับธรรมะจากวัดถ้ำกลองเพล ทำให้ประชากรในชุมชนมีศีลธรรม สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสันติ นูชิต (2545) เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์สายวัดป่าจังหวัดร้อยเอ็ดในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีบทบาทมากในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และจัดการทรัพยากรป่าไม้ภายในวัด โดยส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกต้นไม้ภายในวัดตามวันเกิด และสั่งสอนชุมชนให้มีความสำนึกในการอนุรักษ์ป่า ด้วยการปลูกต้นไม้ในพระพุทธศาสนา

3. กระบวนการพัฒนาคน พบว่า แต่ละวัดมีกระบวนการในการพัฒนาคนที่เหมือนกัน คือ การใช้การปฏิบัติสมาธิภาวนา ไปพร้อม ๆ กับการแทรกซึมขัดเกลาด้วยหลักธรรมคำสอนที่ถูกต้องในการพัฒนาคน โดยเน้นการพัฒนาคนที่จิตใจก่อน ด้วยการควบคุมจากจิตใจภายในด้วยศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นปัจจัยภายใน ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นเข้าการอบรมสมาธิภาวนา การอ่านหนังสือธรรมะ การสวดมนต์ หรือการฟังสื่อธรรมะทั้งหลาย สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงบุคคลในด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาได้ สอดคล้องกับ ชิตชยางค์ ยมาภัย (2549, หน้า 15) ที่กล่าวว่า การกระทำทางสังคมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เกิดจากการให้ความหมายโดยอาศัยสัญลักษณ์ต่าง ๆ และทำให้คนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เพราะมองอะไรเหมือนกัน สำหรับบุคคลสำคัญอื่นที่เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือเรา การกระทำของบุคคลจะได้รับอิทธิพลจากทัศนะที่ได้จากบุคคลสำคัญที่ตนเชื่อถือ โดยบุคคลพยายามที่จะเข้าใจความหมายของบุคคลอื่นนั้น และมีปฏิสัมพันธ์ไปในทางเดียวกับบุคคลสำคัญนั้นด้วย ประกอบกับ สุเทพ สุวีรางกูร (2554, หน้า 31-35) กล่าวไว้ในหนังสือสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ว่า พระพุทธเจ้า ตรัสว่า สรรพสิ่งเกิดขึ้นเป็นไปเพราะเหตุปัจจัยมีทั้งภายใน คือ ตัวมนุษย์เองและภายนอก อันได้แก่ สังคมสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติของคนต่างเป็นไปด้วยปัญหา จึงจำเป็นต้องรู้ เข้าใจปัญหา และรู้ความจริงของสิ่งทั้งหลาย เป็นการรู้ตามธรรมชาติ ตามเหตุปัจจัย และเหตุผล เมื่อรู้สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงแล้ว ก็เท่ากับว่าได้รู้ปัญหาทั้งหลายได้ สอดคล้องกับ สุพัตรา สุภาพ (2553, หน้า 43) ที่กล่าวว่า ศาสนาเป็นตัวแทนที่ขัดเกลาคนหรือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ศาสนามีส่วนสร้างเจตคติที่ดี มีจิตใจที่ดีงาม มีพฤติกรรมที่ประกอบด้วยคุณธรรม ความสุจริต ซึ่งช่วยให้บุคคลเข้าใจความจริงแห่งชีวิต และสามารถระงับความตึงเครียดหรือขจัดความฟุ้งซ่านหรือขจัดทุกข์ได้ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ เรืองเดช เขจรศาสตร์ (2545) เรื่องวิถีพุทธธรรมตามแนววัดป่าอีสานกับการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ พบว่า วัดป่าอีสานมีพัฒนาการสืบทอดอุดมการณ์พุทธศาสนาในแนววิปัสสนา โดยวัดป่าจะใช้วิปัสสนาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเผยแผ่คำสอน แก่นคำสอนของพระวัดป่าอีสานจะแสดงให้เห็นทุกข์และวิถีทางในการกำจัดทุกข์ ซึ่งประกอบด้วย

หลักธรรมพื้นฐาน ได้แก่ ข้อวัตรอันเป็นบริบทของศีล และหลักธรรมเพื่อบรรลุถึงความสว่างแห่งปัญญา ได้แก่ ไตรสิกขา เป็นธรรมในครรลองของมรรค เพื่อประกอบการปฏิบัติวิปัสสนา และปฏิเสธไสยศาสตร์ คำสอนมุ่งให้แต่ละคนได้รับผลปฏิบัติจากเทคนิคกรรมฐานโดยการพิจารณาขันธ์ 5 ด้วยไตรลักษณ์ การพัฒนามนุษย์ของวัดป่าอีสานจึงเป็นกระบวนการขัดเกลาจิตใจให้พ้นพันธนาการของกิเลสภายใต้การเรียนรู้ธรรมะซึ่งมีอยู่ตลอดเวลาที่รู้สึกตัว มีกายและจิตเป็นอุปกรณ์ฝึก ทุกที่ทุกแห่งเป็นแหล่งเรียนรู้และปฏิบัติได้ สอดคล้องกับพระมหาสนอง ปัจโจปการี (2553, หน้า 159) ที่กล่าวว่า การพัฒนาคนตามแนวพุทธศาสนานั้น จะต้องเริ่มต้นให้คนรู้จักคิด มีการศึกษา ให้รู้จักสิ่งแวดล้อมและรู้วิธีการที่จะปฏิบัติต่อคนและสิ่งทั้งปวง มีการปรับตัว พัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ และการพัฒนาคน จะต้องกระทำทั้งสามด้านไปพร้อม ๆกัน คือ พัฒนาพฤติกรรม พัฒนาความรู้สึก และพัฒนาความคิด ซึ่งเรียกว่าเป็น การพัฒนาที่ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน เรียกว่า “ปฏิจจสมุปบาท” ที่ว่า เพราะสิ่งนั้นมี สิ่งนี้จึงมี ซึ่งเป็นสายโซ่โยงใยต่อกัน

4. ผลของการพัฒนาคนและสังคม พบว่า ผู้ที่ได้รับการพัฒนาแล้ว จะได้รับผลสะท้อนกลับใน 2 ส่วน คือ ในส่วนตัวบุคคลโดยตรง ทำให้มีพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เปลี่ยนไปในด้านพฤติกรรมจะรู้จักควบคุมสำรวมระวังกายเพื่อความดีงาม ด้านจิตใจ จะเป็นผู้มีจิตใจดี อารมณ์ดี สามารถควบคุมอารมณ์ให้มั่นคง ไม่หวั่นไหวกับปัญหาชีวิต และมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น มีคุณธรรม มีเมตตากรุณา มีความอดทนอดกลั้น และมีสมาธิ ทางด้านปัญญานั้นเป็นผลที่ได้รับจากด้านจิตใจที่มีสมาธิ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพจิตใจให้มีพลัง ทำให้เกิดปัญญาตามมา ให้สามารถรู้สิ่งทั้งหลายอย่างเป็นกระบวนการหรือตามที่เป็นจริง สามารถยกระดับจิตให้อยู่เหนือปัญหาและเป็นอิสระ สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยปัญญา คือสามารถหลุดพ้นจากสภาวะทุกข์ได้ ผลจากการพัฒนาในส่วนที่ 2 คือ สังคม เป็นผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของบุคคลในด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญาแล้ว พบว่า บุคคลที่ได้รับการขัดเกลามาอย่างดี จะเป็นผู้ที่มีความเสียสละ ช่วยเหลือคนรอบข้างและสังคม กิจกรรมที่ทำจึงมักรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ สอดคล้องกับ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2549 ข, หน้า 233-242) กล่าวว่า ลักษณะคนที่ได้รับการพัฒนาแล้ว จะเป็นคนที่มีคุณภาพครอบคลุมทั้งทางด้านกาย พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เช่น มีความรู้และทักษะด้านใดด้านหนึ่ง มีคุณธรรม คือ เป็นคนดี มีความสุข จิตใจดี สงบ มีความห่วงใยสิ่งแวดล้อม มีน้ำใจกับเพื่อนมนุษย์ในเรื่องของจิตใจคนมากกว่าคุณค่าทางวัตถุ สอดคล้องกับงานวิจัยของวาสนา นามวงศ์ (2548) เรื่อง พฤติกรรมการทำบุญที่วัดป่าของทธศาสนิกชนในภาคะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ไปทำบุญที่วัดป่า ด้วยการถวายทาน รักษาศีล และปฏิบัติธรรม มีการพูดคุยอย่างสุภาพเรียบร้อย มีการสำรวมกาย ใจ โดยมุ่งหวังให้จิตใจสงบ มีปัญญาและลดละกิเลสได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รักษาบทบาทและวิถีการปฏิบัติของวัดป่าให้ยั่งยืน

2. วัดป่าต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติของมหาเถรสมาคมอย่างเคร่งครัด

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. มุ่งพัฒนาคนในด้านการเผยแผ่ธรรม

2. จัดปฏิบัติสมาธิภาวนาเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนร่วมกับสถานศึกษา หน่วยงานรัฐ และเอกชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาระบบการจัดการบริหารจัดการของวัดป่า

2. ควรศึกษาแนวโน้มของวัดป่าในทศวรรษหน้า

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2551). *คู่มือการพัฒนาวัด อุทยานการศึกษาในวัด ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2550). *คลื่นลูกที่ 5 ปราชญสังคม:สังคมไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 2* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ซัคเซส มีเดีย.

จินตนา สุจจานันท์. (2549). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

ชิตชยางค์ ยมาภัย. (2549). *ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อการพัฒนาชาวไทยภูเขาตามแนวทฤษฎี ปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์*. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. (2554). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง*. กรุงเทพฯ: พี.เพรส.

ธาดา ธราดล. (2555). *หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ตำนานแห่งพระวัดป่าบนแผ่นดินไทย*. กรุงเทพฯ: บ้านธรรมะ.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สินทวีวรกุล. (2548). *บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พระมหาทนงชัย บูรณพิสุทธิ์. (2545). *บทบาทของวัดกับชุมชนเมืองในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระมหายุทธนา นรเชฏโฐ. (2553). *พระสงฆ์กับสังคมไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ: กองทุนพุทธศาสตร์ศึกษา.

พระมหาสนอง ปัจโจปการี. (2553). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระสันติ นูชิต. (2545). *บทบาทของพระสงฆ์สายวัดป่าจังหวัดร้อยเอ็ดในการจัดการทรัพยากรป่าไม้*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา (กลุ่มสังคมศาสตร์), บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พุทธทาสภิกขุ. (2549 ก). *ธรรมสำหรับสังคม*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

_____. (2549 ข). *การศึกษาของโลก*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

_____. (2549 ค). *ทางสายเดียวที่ทุกคนต้องเดิน*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

ภ. มโนรมย์. (2555). *อภินิหารร่มโพธิ์ธรรม-ร่มโพธิ์ทอง*. นนทบุรี: สัมปชัญญะ.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2548). *การขัดเกลาทางสังคมมนุษย์กับสังคม (Man and society)* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โครงการบริหารวิชาบูรณาการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เรืองเดช เขจรศาสตร์. (2545). *วิถีพุทธธรรมตามแนววัดป่าอีสานกับการพัฒนาศักยภาพมนุษย์*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วาสนา นามวงศ์. (2548). *พฤติกรรมการทำบุญที่วัดป่าของพุทธศาสนิกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วิจิตร กุลริวงษ์. (2545). *บทบาทของวัดต่อชุมชน: กรณีศึกษาวัดถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วีรวิท คงศักดิ์. (2555). *คุณธรรมกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: แว่นแก้ว เอ็ดดูเทนเมนท์.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2549 ข). *สังคมวิทยาองค์การ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุเทพ สุวีรางกูร. (2554). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สุพัตรา สุภาพ. (2553). *สังคมและวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสรี พงศ์พิศ. (2553). *ปฏิรูปสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

อดิศร ศักดิ์สูง และคณะ. (2552). *พลวัตสังคมโลก (Dynamics of Global Society)* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.

อัจฉรา โพธิ์ชัย. (2553). *กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุทัยธานี*. รายงานการศึกษาอิสระปริญญานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยการปกครอง, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ*

Social Changes of Green Area Communites in Phrapradaeng District, Samutprakan province

ศรีพักตร์ ปั้นน้อย**
ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง***
ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผลกระทบและการปรับตัวของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว รวมถึงการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการชุมชนพื้นที่สีเขียวอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม 2557 - พฤษภาคม 2558 โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มกับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มอนุรักษ์ ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประชาชน และคณะกรรมการกลุ่มรักษ์คุ้งบางกะเจ้า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาผลการวิจัยพบว่า

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วิถีชีวิตช่วงการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 - 6 เปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทกลายเป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท อาชีพเกษตรกรรมลดลงเปลี่ยนแปลงเป็นอาชีพรับจ้างในภาคอุตสาหกรรม ประชาชนบางส่วนไม่มีพื้นที่ทำการเกษตรมีเพียงที่ดินเพื่ออยู่อาศัย ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว มีการย้ายถิ่นและแยกครอบครัวไปที่อื่น การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเปลี่ยนแปลงจากอยู่ริมแม่น้ำลำคลองเป็นอยู่ริมถนน การสัญจรทางน้ำเปลี่ยนเป็นการสัญจรทางบกสัมพันธภาพของครอบครัวค่อนข้างห่างเหิน สัมพันธภาพของคนในชุมชนต่างคนต่างอยู่ ไม่สนิทสนมกัน ประชาชนมีโอกาสทางการศึกษา ศูนย์กลางทางการศึกษาเปลี่ยนจากวัดเป็นโรงเรียน ด้านประเพณีและวัฒนธรรมยังคงสืบต่อมา ภายหลังเกิดโครงการสวนกลางมหานคร วิถีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งด้านสังคมเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มีการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคประชาชน

2. ผลกระทบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียวผลกระทบเชิงบวก คือ1) ด้านสุขภาพได้รับอากาศบริสุทธิ์ทำให้สุขภาพดี มีพื้นที่ออกกำลังกาย มีแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ 2) ด้านเศรษฐกิจมีอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว มีวิสาหกิจชุมชน 3) ด้านสังคม เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนทั้งด้านการพัฒนากลุ่มเกษตรกรกลุ่มอาชีพ และกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว 4) ด้านวัฒนธรรม มีการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งในด้านชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีที่สืบต่อกันมา ผลกระทบเชิงลบคือ 1) มีกฎหมายการห้ามสร้างอาคารที่มีความสูง

---

*ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

****รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เกิน 12 เมตร และการแบ่งพื้นที่ใช้ในการเกษตรกรรมร้อยละ 75 พื้นที่อยู่อาศัยร้อยละ 25 2) ด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาขยะมูลฝอย น้ำเสีย และ 3) กระแสทุนนิยมทำให้ที่ดินถูกขายให้กับนายทุนเป็นจำนวนมาก

3. การปรับตัวด้านร่างกาย ประชาชนมีวิถีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ ด้านอัตมโนทัศน์ประชาชนยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ด้านบทบาทหน้าที่เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว และด้านการพึ่งพามีการพึ่งพาตนเองมากกว่าการพึ่งพาจากผู้อื่น

4. แนวทางการบริหารจัดการชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว ประกอบด้วย 1) การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม 2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน 3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว 4) การพัฒนาประเพณีและวัฒนธรรม 5) การพัฒนาการศึกษา 6) การพัฒนาพื้นที่สีเขียว และ 7) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

Abstract

This research aimed to study social change, impacts, adaptation of the green area community, including management guideline for, green area community, Prapadaeng Samutprakarn Province. The data was collected between October, B.E. 2557 - May, B.E.2558 by in-depth interview and focus group discussion among local leaders, conservation officers, local wisdoms, village health volunteers, people and board of group Rak Kung Bangkachao. Data were analyzed using content analysis. The results showed that :

1. The social change during the National Economic and Social Development Plan (B.E. 2504 - 2534): lifestyles were changing from a rural society into a rurban society, changed from agriculture to industrial sector. Some people had no land for agriculture only for housing, changed from extended to single family, migrated to other places. The settlement along the river changed to beside the street, from waterway to land transportation, the family and community relationship changed from closed to distantly, people had educational opportunities, educational center changed from temples to schools. The tradition and culture was transmitted. After the implementation of The Green Area Community Project (B.E.2534), the people in Kung Bangkachao were participated and getting better lifestyle in social, economic, cultural and environmental aspects.

2. The impact of social change of community green area, the positive impact: 1) health aspect; get better health, environment, atmosphere, and recreation area; 2) economic aspect; career for extra income for the family and community enterprises; 3) social aspect; integration of the people in the community to develop farmer groups, conservative groups and professional groups; 4) cultural aspect; local culture preservation. The negative impact: 1) law aspect; the prohibit of building construction not more than a height of 12 meters and land devised into 75 percent of agriculture and 25 percent of residential areas; 2) environmental aspect; the waste problem, waste water; and 3) capitalism aspect; the land was sold to a number of capitalists.

3. The adaptation: physiological mode, people had a way of living with nature; the self-concept mode, people accepted the social changes; the role function mode; cooperative network

for the conservation of green area and interdependent mode, self-reliance rather than help from others.

4. The management guideline for community green area consists of 1) the strengthening of economic and social aspects; 2) the infrastructure development; 3) the strengthening of the family institution; 4) the development of tradition and culture; 5) the education development; 6) the development of green areas; and 7) management of natural resources and environmental sustainability.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในประเทศที่พัฒนาเกิดจากรัฐบาลเป็นผู้กำหนดนโยบายในการเปลี่ยนแปลง โดยกำหนดเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาประเทศรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น จังหวัดสมุทรปราการ หรือที่รู้จักกันว่าเมืองปากแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยวิถีชีวิตเดิมของชุมชนเป็นชุมชนเกษตรกรรม เนื่องจากสภาพพื้นที่เหมาะแก่การทำการเกษตร แต่ปัจจุบันวิถีชีวิตของชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นเมืองอุตสาหกรรม (กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด, 2556, หน้า 2) อีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่เปี่ยมไปด้วยศักยภาพทุกด้าน เป็นศูนย์กลางการผลิตและศูนย์กลางโลจิสติกส์เพื่อการส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย เป็นภาคที่สร้างรายได้สูงสุดให้กับจังหวัด มีผลผลิตสูงถึงกว่า 400,000 ล้านบาท (อุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรปราการ, วีดิทัศน์, 2554) อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีความเจริญไม่ด้อยไปกว่ากรุงเทพมหานคร รวมไปถึงความเป็นมาของเมือง โดยวิถีชีวิตของชุมชนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะวิถีชีวิตชาวมอญ (สมโชติ อ๋องสกุล, 2548, หน้า 16-17) ในส่วนของเขตพื้นที่สีเขียว หรือ “กระเพาะหมู” ประกอบด้วย 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลทรงคนอง ตำบลบางยอ ตำบลบางกระสอบ ตำบลบางกะเจ้า และตำบลบางกอบัว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริถึงพื้นที่แห่งนี้ว่าเป็นผืนป่ากลางกรุงที่ต้องอนุรักษ์ไว้ให้เป็นเสมือนปอดของคนกรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ จึงมีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2520 ให้อนุรักษ์พื้นที่สีเขียว และมีมติคณะรัฐมนตรีอนุมัติโครงการสวนกลางมหานคร เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2534 (มูลนิธิชัยพัฒนา, ม.ป.ป., หน้า 20-21) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผลกระทบ และการปรับตัวของคนในชุมชน เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่ถูกจำกัดทางกฎหมายไม่ให้มีสิ่งปลูกสร้างที่เป็นโรงงานอุตสาหกรรม และการสร้างอาคารบ้านเรือนเพื่อสำหรับอยู่อาศัยห้ามสร้างเกินร้อยละ 10 ของพื้นที่ครอบครอง และห้ามสร้างที่อยู่อาศัยสูงเกิน 12 เมตร หรือเกิน 3 ชั้น พื้นที่ส่วนใหญ่จากเดิมในอดีตเป็นป่าจาก แต่ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไป มีการทำสวนผลไม้และการพัฒนาเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ที่มีชื่อเสียง เช่น ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง และมีสวนสาธารณะขนาดใหญ่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและนันทนาการ คือ “สวนศรีนครเขื่อนขันธ์” ซึ่งพื้นที่บริเวณนี้ส่วนใหญ่มีชาวไทยเชื้อสายมอญอาศัยอยู่บริเวณตำบลทรงคนอง และตำบลตลาด ซึ่งมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

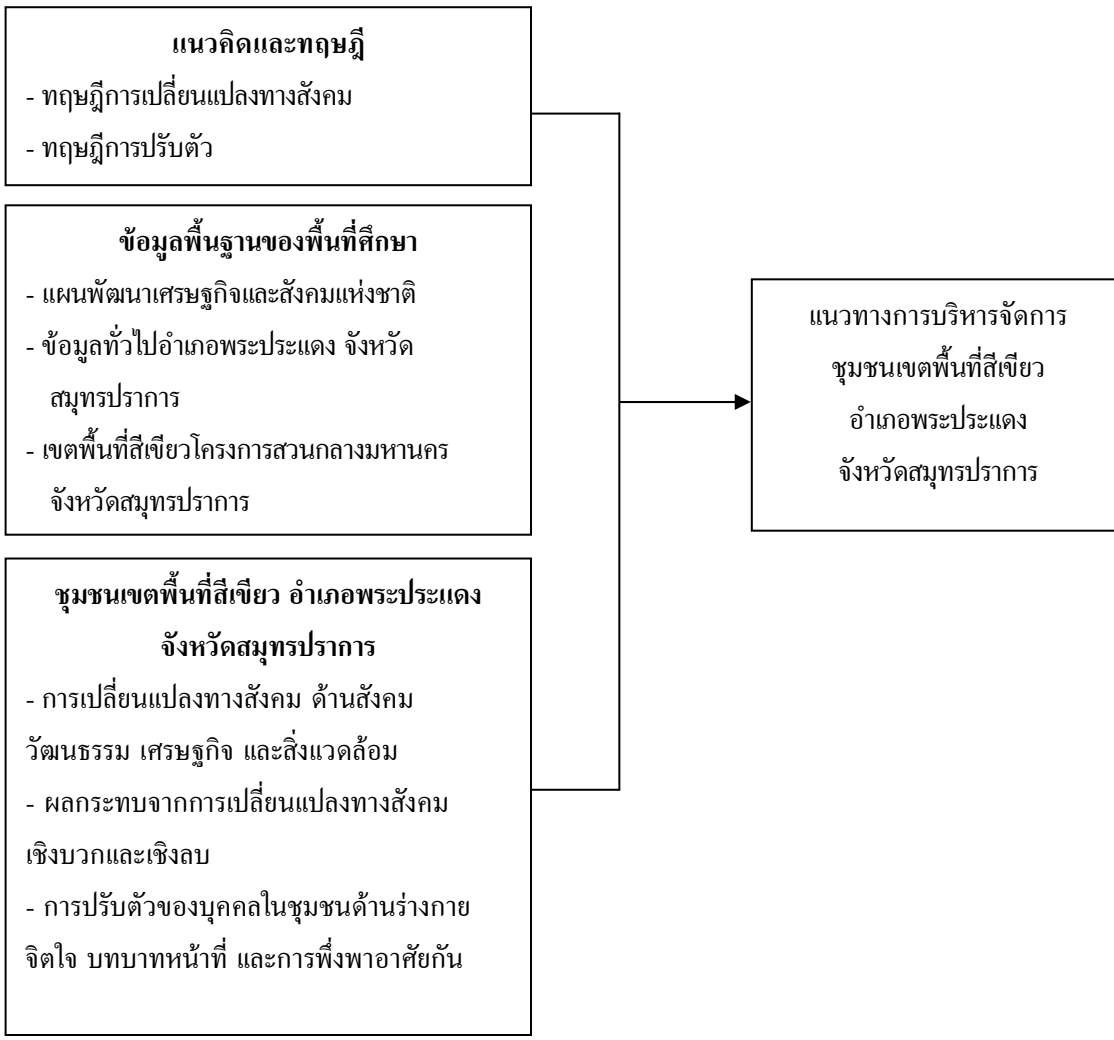
1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

2. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

3. เพื่อศึกษาการปรับตัวของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

4. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ นี้ มีขอบเขตของการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ดำเนินการศึกษาเฉพาะชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย ชุมชนใน 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลทรงคนอง ตำบลบางยอ ตำบลบางกระสอบ ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลบางกะเจ้า และตำบลบางกอบัว

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหรือมีส่วนร่วมในการวิจัย 1) ผู้นำท้องถิ่น 2) ผู้นำหมู่บ้าน 3) ผู้นำกลุ่มอนุรักษ์หรือสมาชิกของกลุ่มอนุรักษ์ 4) ผู้นำกลุ่มเศรษฐกิจ ผู้นำกลุ่มพัฒนาชุมชน และผู้นำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 5) ปราชญ์ชาวบ้าน และ 6) อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) การสนทนากลุ่ม มีผู้ให้ข้อมูล คือ 1) ผู้นำชุมชน 2) ผู้แทนชุมชน ทั้ง 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลทรงคนอง ตำบลบางยอ ตำบลบางกระสอบ ตำบลบางกะเจ้าและตำบลบางกอบัว 3) ผู้ประสานงาน 4) เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผลกระทบ การปรับตัวของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการศึกษา ประกอบด้วย 4 วิธี คือ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Document study) รวบรวมข้อมูลการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม ผลกระทบและการปรับตัวของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย ตำราวิชาการ บทความ วารสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับโครงการสวนกลางมหานคร เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่มุ่งหมายเชิงลึกเพื่อการเรียนรู้และความเข้าใจโดยการซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์ ในประเด็นคำถามต่อไปนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ประเพณีและวัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพและรายได้ของบุคคลในชุมชน และการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบและการปรับตัว

3. การสนทนากลุ่ม (Group Discussion) ผู้เข้าร่วมการสนทนา เป็นตัวแทนของคนในชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดงจังหวัดสมุทรปราการ 6 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลทรงคนอง ตำบลบางยอ ตำบลบางกระสอบ ตำบลบางกะเจ้า และตำบลบางกอบัว เป็นการสนทนากลุ่มที่มีประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ผลกระทบ และการปรับตัวนำไปสู่ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว

4. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) การสังเกตโดยผู้วิจัยทำการสังเกตด้านสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจของกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน ความคิดเห็น ค่านิยม เหตุการณ์ รวมทั้งพฤติกรรมต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผลกระทบและการปรับตัวของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบตีความสร้างข้อสรุป ประกอบกับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จัดหมวดหมู่และสรุปประเด็น (Thematic Analysis) โดยอ้างอิงคำพูดของผู้ให้ข้อมูล แนวทางการบริหารจัดการชุมชนเขตพื้นที่สีเขียวข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จัดหมวดหมู่และสรุปประเด็น (Thematic Analysis) โดยอ้างอิงคำพูดของผู้ให้ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ข้อมูลพื้นฐานชุมชนคุ้งบางกะเจ้า ประกอบด้วย 6 ตำบล คือ ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลทรงคนอง ตำบลบางยอ ตำบลบางกระสอบ ตำบลบางกะเจ้า และตำบลบางกอบัว มีเนื้อที่ทั้งสิ้นประมาณ 18.91 ตารางกิโลเมตร หรือ 11,818.75 ไร่ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 39,269 คน 11,722 ครัวเรือน และ 67 หมู่บ้าน มีอาณาเขตทิศเหนือตรงข้ามกับเขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ทิศใต้ตรงข้ามกับตำบลสำโรงใต้ ตำบลบางหญ้าแพรกและเขตเทศบาล อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ทิศตะวันออกตรงข้ามกับแขวงบางนา แขวงบางจากเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร ทิศตะวันตกตรงข้ามกับ แขวงบางโพงพาง และแขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม วิถีชีวิตช่วงการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1- 6 เปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทกลายเป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท อาชีพเกษตรกรรมลดลงเปลี่ยนแปลง

เป็นอาชีพรับจ้างในภาคอุตสาหกรรม ประชาชนบางส่วนไม่มีพื้นที่ทำการเกษตรมีเพียงที่ดินเพื่ออยู่อาศัย ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว มีการย้ายถิ่นและแยกครอบครัวไปที่อื่น การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเปลี่ยนแปลงจากอยู่ริมแม่น้ำลำคลองเป็นอยู่ริมถนน การสัญจรทางน้ำเปลี่ยนเป็นการสัญจรทางบก สัมพันธภาพของครอบครัวค่อนข้างห่างเหิน สัมพันธภาพของคนในชุมชนต่างคนต่างอยู่ ไม่สนิทสนมกัน ประชาชนมีโอกาสทางการศึกษาศูนย์กลางทางการศึกษาเปลี่ยนจากวัดเป็นโรงเรียน ด้านประเพณีและวัฒนธรรมยังคงสืบทอดต่อมา ภายหลังเกิดโครงการสวนกลางมหานครวิถีชีวิต มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งด้านสังคมเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มีการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคประชาชน

การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ คุ้งบางกะเจ้าเป็นชุมชนที่ได้รับอิทธิพลมอญ เนื่องจากมีการอพยพของคนเชื้อสายรามัญ (มอญ) คนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และยึดมั่นในคำสั่งสอนของบรรพบุรุษ จึงมีความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนาและความเชื่อของบรรพบุรุษในการดำเนินชีวิต ภายหลังมีโครงการสวนกลางมหานคร ปี พ.ศ. 2534 และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารประเทศ ให้กระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น โดยให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการชุมชน ประชาชนจึงมีบทบาทน้อยลงในการจัดงานประเพณีต่าง ๆ เป็นเพียงผู้เข้าร่วมกิจกรรม แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมจัดงาน ด้านสิ่งก่อสร้าง ได้แก่ การสร้างบ้านเรือนและวัด แต่เดิมบ้านเรือนของคนมอญมีลักษณะคล้ายคลึงกับบ้านเรือนคนไทย คือ เป็นเรือนไม้เครื่องผูก ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วใช้ทั้งไม้ไผ่และไม้เนื้อแข็ง มีปั้นลมแหลมมุงหลังคาด้วยจอก ปัจจุบันการสร้างบ้านเรือนแบบมอญยังมีให้เห็นในชุมชนคุ้งบางกะเจ้า โดยเฉพาะลักษณะบ้านเรือนไทย มีหลังคาทรงจั่วยกคานสูง แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงจากบ้านที่ใช้วัสดุทำด้วยไม้เปลี่ยนเป็นบ้านกึ่งปูน วัดมอญ คือ วัดคันลัด พระอุโบสถหลังเดิมก่ออิฐถือปูน ภายหลังได้เกิดการชำรุดหักพัง ปัจจุบันวัดคันลัดมีศาลาการเปรียญหลังใหม่ใหญ่กว่าหลังเดิมก่ออิฐถือปูนทั้งหลัง ด้านการแต่งกาย คนในชุมชนมีเชื้อสายรามัญ (มอญ) จึงมีการแต่งกายสวมผ้านุ่งเวลาออกงานสำคัญ ส่วนเสื้อเป็นเสื้อคอกลมผ่าอกตลอด แขนกระบอก มีกระดุมผ้า การแต่งกายหญิงมอญ สวมผ้านุ่งของผู้ชาย แต่ลายของผู้หญิงละเอียดสวยงามมากกว่า ปัจจุบันชาวมอญจะแต่งกายเช่นเดียวกับชาวไทยทั่วไป แต่ก็ยังคงมีลักษณะของการแต่งกายที่เป็นแบบดั้งเดิมของตนเองปรากฏให้เห็นอยู่บ้างตามแต่โอกาส ด้านอาหารการกินของมอญ อาหารประจำสำหรับชาวมอญ คือ น้ำพริกชนิดต่าง ๆ จะกินกับผักสด ผักดองหรือผักต้ม แกงขี้เหล็ก แกงคั่วลูกตาลกับถั่วเขียวแกง แกงเลียง ต้มเค็มใบส้มป่อย แกงบอน ข้าวแช่ เป็นต้น ปัจจุบันอาหารการกินของชาวมอญยังคงมีอยู่ แต่ด้วยการประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมทำให้คนในชุมชนประกอบอาหารรับประทานเองน้อยลง ส่วนใหญ่มีการซื้ออาหารสำเร็จรูป

ด้านเศรษฐกิจ อาชีพและรายได้ของคนในชุมชนก่อนมีโครงการสวนกลางมหานคร ปี พ.ศ. 2534 ประชากรประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ ปลูกพืชผสมผสาน และทำน้ำตาลมะพร้าวขาย ภายหลังมีโครงการสวนกลางมหานคร การประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม มีรายได้เสริมจากการเป็นชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว มีผู้คนจำนวนมากหลั่งไหลเข้ามาเยี่ยมชมทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนหลายแหล่ง ได้แก่ สวนป่าชุมชนเมือง สวนป่าน้อมเกล้า สวนป่าบางลำพู สวนป่าบางกระสอบ สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ ตลาดบางน้ำผึ้ง ทำให้ประชาชนมีช่องทางประกอบอาชีพ เพิ่มรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์และงานบริการต่าง ๆ

ด้านสิ่งแวดล้อมพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวนผลไม้ที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนและเป็นป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ แม่น้ำลำคลองใสสะอาด ไม่มีขยะมูลฝอย ไม่มีมลภาวะทางเสียง ภายหลังมีโครงการสวนกลางมหานคร พ.ศ. 2534 พื้นที่บางส่วนของชุมชนคุ้งบางกะเจ้าได้

ดำเนินการสร้างสวนสาธารณะและสวนพฤกษาชาติ *"สวนศรีนครเขื่อนขันธ์"* และมีการปรับปรุงพื้นที่ป่าชุมชนหลายแห่งที่รกร้าง ไม่ได้ทำประโยชน์ นำกลับมาพัฒนาใหม่ ได้แก่ สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา สวนป่าชุมชนเมือง สวนป่าเกดน้อมเกล้า สวนป่าลำพู สวนป่าบางกระสอบ สวนป่าชุมชนบางน้ำผึ้ง เป็นต้น ทำให้คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่สีเขียว จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและห้องเรียนธรรมชาติสำหรับเยาวชนและผู้มาเยี่ยมเยือน แต่สภาพแวดล้อมนอกเหนือจากพื้นที่สีเขียวกลับเสื่อมโทรมลง แม่น้ำลำคลองเน่าเสียจากปัญหาขยะมูลฝอย การทิ้งขยะลงแม่น้ำ เกิดปัญหาน้ำท่วมขัง สัตว์น้ำนานาชนิดค่อย ๆ สูญพันธุ์ไป มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ทำให้พื้นที่บางแห่งกลายเป็นชุมชนแออัด การจราจรคับคั่งจากจำนวนรถยนต์ที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดมลภาวะทางเสียง

2. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียวอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ทำให้เกิดผลกระทบดังต่อไปนี้

ผลกระทบเชิงบวก 1) ด้านสุขภาพ โดยภาพรวมคนในชุมชนได้รับอากาศบริสุทธิ์ทำให้มีผลดีต่อสุขภาพและมีพื้นที่ออกกำลังกาย การมีกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ 2) ด้านเศรษฐกิจ ทำให้พื้นที่เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป คนในชุมชนประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ร้านค้าปลีกย่อย รัฐวิสาหกิจชุมชนเพิ่มมากขึ้น และราคาที่ดินในพื้นที่สูงขึ้น 3) ด้านสังคม เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนในหลาย ๆ ด้านซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่สีเขียว และ 4) ด้านวัฒนธรรม ยังมีการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งในด้านชีวิตความเป็นอยู่ประเพณีที่สืบต่อกันมา เช่น วิถีชีวิตชาวมอญ ประเพณีสงกรานต์และประเพณี แห่หงส์ธงตะขาบ ตามประเพณีของชาวมอญก็ได้รับการอนุรักษ์ไว้ เกิดพิพิธภัณฑ์มอญวัดคันลัดซึ่งเป็นที่รวบรวมความเป็นมาของชาวรามัญ (ชาวมอญ)

ผลกระทบเชิงลบ 1) กฎหมายที่ใช้บังคับในพื้นที่บางกะเจ้าในปัจจุบัน ได้แก่ กฎกระทรวง ฉบับที่ 37 (พ.ศ. 2535) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมสมุทรปราการ พ.ศ. 2556 กฎหมายที่มีผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่กระเพาะหมู ทั้ง 6 ตำบล คือ กฎกระทรวงฉบับที่ 37 (พ.ศ. 2535) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 มีผลกระทบต่อสิทธิของประชาชนในการประกอบกิจการหรือในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาพรวม ได้แก่ การห้ามสร้างอาคารที่มีความสูงเกิน 12 เมตร และกฎหมาย เกี่ยวกับการแบ่งพื้นที่ใช้ในการเกษตรกรรมร้อยละ 75 และพื้นที่อยู่อาศัยร้อยละ 25 2) ด้านสิ่งแวดล้อมการหลั่งไหลของผู้คนที่เข้ามาท่องเที่ยวแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้พื้นที่ต้องรองรับปริมาณประชากรที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอย การทิ้งสิ่งปฏิกูลลงแม่น้ำลำคลอง น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม มลภาวะทางอากาศ และมลภาวะทางเสียง และ 3) กระแสทุนนิยม การมีโครงการสวนกลางมหานครกำหนดให้เป็นพื้นที่สีเขียวทำให้พื้นที่ ได้รับความสนใจจากผู้คนภายนอก นายทุน ผู้ประกอบการต่าง ๆ ทำให้เกิดการซื้อขายที่ดิน เป็นจำนวนมาก

3. การปรับตัวของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

การปรับตัวของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว จากการศึกษา 6 ตำบล สามารถสรุปได้ 4 ประเด็น คือ 1) การปรับตัวด้านร่างกาย คนในชุมชนไม่มีอาการเจ็บป่วยเรื้อรังรุนแรง มีวิถีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ ทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพแข็งแรง 2) การปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์ คนในชุมชนมีการปรับตนเองให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมในปัจจุบัน ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งความเจริญทางวัตถุ และความเสื่อมโทรมในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมี

ความสุข 3) การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ คนในชุมชนมีเครือข่ายอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวจำนวน 7 เครือข่ายในพื้นที่ 6 ตำบล โดยมีสมาชิกประมาณ 200 คน เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียว 4) การปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนค่อนข้างห่างเหิน และผูกพันน้อยลงเนื่องจากแต่ละคนมีภาระหน้าที่ บทบาทและการดำเนินชีวิตแตกต่างกัน ต่างคนต่างอยู่ ตัวใครตัวมัน มีการต่อสู้ แข่งขัน ดังนั้นการปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยกันจึงมีน้อยลง

4. แนวทางการบริหารจัดการชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยการดำเนินการจัดการสนทนากลุ่ม โครงการรักษ์บางกระเจ้า ผู้แทนชุมชน ทั้ง 6 ตำบล ผู้ประสานงาน ผู้แทนบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ผู้แทนองค์กรธุรกิจเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผู้แทนสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ผู้แทนมูลนิธิพลังที่ยั่งยืนและสถาบันลูกโลกสีเขียว ผู้แทนกลุ่มบิ๊กทรี และนายกสมาคมสถาปนิกผังเมืองไทย พบว่าแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีดังนี้

1. การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม การเข้าสู่สังคมเมืองทำให้อาชีพเกษตรกรรมลดลง จึงควรสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร ทั้งการบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตและการใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน โดยการเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพการผลิตภาคเกษตร การสร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ การพัฒนาส่งเสริมอาชีพ ต่อยอดสินค้าและการบริการภายในชุมชน ให้มีการสร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร ยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกร สร้างแรงจูงใจให้เยาวชน เกษตรกรรุ่นใหม่ และแรงงานที่มีคุณภาพเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรรายย่อยที่ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำทะเลหนุน น้ำท่วม น้ำเค็ม

2. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ปัญหาน้ำทะเลหนุน น้ำท่วม ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผลผลิตทางการเกษตรและที่อยู่อาศัยของประชาชนตามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา จึงควรมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน ได้แก่ การพัฒนาระบบป้องกันน้ำทะเลหนุน น้ำท่วมโดยการซ่อมแซมเขื่อนให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การซ่อมแซมถนนและสะพานเดินเท้าคอนกรีต และการพัฒนาสวนสาธารณะและสวนป่าชุมชน

3. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว การเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว ทำให้สัมพันธภาพในครอบครัวค่อนข้างห่างเหิน มีการย้ายถิ่นและแยกครอบครัว จึงควรเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว การส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อลดช่องว่างระหว่างครอบครัว ผลักดันให้ชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนพื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรมสร้างสัมพันธภาพอันดีต่อครอบครัวและชุมชน

4. การพัฒนาประเพณีและวัฒนธรรม สนับสนุนการปลูกฝังความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น อาทิ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่หงส์ธงตะขาบ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีสลากภัต และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวมอญ สนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดและร่วมกำหนดแนวทางการส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมของคนในชุมชน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรมร่วมกัน

5. การพัฒนาการศึกษา ควรดำเนินการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งเน้นการศึกษาท้องถิ่นเพื่อเป็นการวางรากฐานการรักถิ่นฐาน ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม โดยให้สถาบันศาสนาเป็นผู้นำทางภูมิปัญญา

6. การพัฒนาพื้นที่สีเขียว เพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง เน้นการกระจายอำนาจให้ชุมชนท้องถิ่น สนับสนุนให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนด้าน

กฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดพื้นที่สีเขียว เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ นำความคิดเห็นจากภาคประชาชนไปดำเนินงานทั้งในด้านการพัฒนาผังเมืองและการควบคุมอาคาร การจัดสรรที่ดินให้เป็นไปตามข้อบังคับทางกฎหมาย และส่งเสริมเครือข่ายอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

7. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มุ่งบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอต่อการรักษาสมดุลของระบบนิเวศบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแล รักษาและใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ ฟื้นฟูและสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การควบคุมและลดมลพิษ มุ่งลดปริมาณขยะและน้ำเสีย เพิ่มประสิทธิภาพการ จัดการขยะและน้ำเสียในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ภายหลังที่มีโครงการสวนกลางมหานคร (พ.ศ. 2534 - ปัจจุบัน) สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียวมีการเปลี่ยนแปลง 4 ประเด็น คือ หลังจากปี พ.ศ. 2504 เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ดังนี้ 1) รูปแบบโครงสร้างทางสังคมของคนในชุมชนคุ้งบางกะเจ้าเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว มีจำนวนสมาชิกน้อยลง 2) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมเปลี่ยนแปลงจากการประกอบอาชีพทำสวนเพื่อการบริโภคเป็นการผลิตเพื่อการค้าขาย ในอดีตมีการแลกเปลี่ยนสินค้าโดยไม่ต้องใช้มูลค่าของเงิน แต่ปัจจุบันตีมูลค่าของสิ่งของเป็นเงิน ตัวอย่างเช่น การก่อตั้งตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง 3) การเปลี่ยนแปลงสัมพันธภาพทางสังคม ความเจริญ ก้าวหน้าของการพัฒนาประเทศ ทำให้สัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัวและสัมพันธภาพของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะค่อนข้างห่างเหิน ไม่สนิทสนม เพราะในอดีตประชาชนประกอบอาชีพทำสวน มีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ และเรียนโรงเรียนวัด ผูกพันกับครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกหลายคน และมีสัมพันธภาพกับคนในชุมชนในลักษณะบ้านใกล้เรือนเคียง ได้เปลี่ยนเป็นประชาชนประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม นิยมส่งบุตรหลานเรียนศึกษาต่อฝั่งกรุงเทพฯ สัมพันธภาพในครอบครัวและสัมพันธภาพคนในชุมชนค่อนข้างห่างเหิน เพราะต่างคนต่างประกอบอาชีพ 4) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ คนในชุมชนคุ้งบางกะเจ้า มีรายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และมีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว หลังจากมีโครงการสวนกลางมหานคร (พ.ศ. 2534) เป็นต้นมา ทำให้ประชาชนในพื้นที่นี้ได้รับการกระตุ้นให้มีการปรับตัวและผลักดันให้ประชาชนมีบทบาทในการที่จะมีวิถีชีวิตที่ดี และเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จึงเกิดองค์กรชุมชนขึ้น อย่างน้อย 7 กลุ่ม คือ กลุ่มพัฒนาอาชีพ กลุ่มเกษตรกรผสมผสาน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มสมาคมพัฒนาชุมชน กลุ่มส่งเสริมการท่องเที่ยว กลุ่มอนุรักษ์คุ้งบางกะเจ้า และกลุ่มคณะกรรมการสวนป่าชุมชน กลุ่มเหล่านี้ได้ช่วยสร้างความเข้มแข็งและความพร้อมขึ้น

2. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ สามารถแยกได้ 4 ประเด็น คือ

2.1 ผลกระทบจากกฎหมาย กฎหมายที่ใช้บังคับในพื้นที่บางกะเจ้าในปัจจุบัน ได้แก่ กฎกระทรวง ฉบับที่ 37 (พ.ศ. 2535) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมสมุทรปราการ พ.ศ. 2556

2.2 ผลกระทบจากกระแสทุนนิยม ทำให้พื้นที่คุ้งบางกะเจ้า ได้รับความสนใจจากผู้คนภายนอก ซึ่งต้องการผลประโยชน์จากพื้นที่สีเขียว ทำให้นายทุนและผู้ประกอบการเข้ามาซื้อที่ดินในชุมชน วิถีชีวิตของคนในชุมชนจึงเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง

2.3 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ประชากรที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก รวมถึงการได้รับอิทธิพลจากการเป็นสังคมเมืองที่อยู่ใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้เกิดปัญหาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม อาทิ ขยะสิ่งปฏิกูลทิ้งตามแม่น้ำลำคลอง น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม มลภาวะทางอากาศ และมลภาวะทางเสียง สอดคล้องกับงานวิจัยของพรนิภา อ่อนเกิด (2550) ศึกษาการขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตชุมชน ตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี พบว่า ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการขยายตัวของเมือง ได้แก่ ปัญหาแหล่งน้ำตามธรรมชาติเน่าเสีย ซึ่งเกิดจากการปล่อยน้ำทิ้งของบ้านเรือน หมู่บ้านจัดสรรและตลาด การสร้างถนน สร้างบ้านเรือนทับเส้นทางน้ำธรรมชาติ ทำให้คลองตื้นเขินและอุดตัน

2.4 ผลกระทบด้านวัฒนธรรม ทำให้ประเพณีและวัฒนธรรมบางอย่างเปลี่ยนแปลงไป ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนลดน้อยลง ในการจัดกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ เช่น สงกรานต์พระประแดง พิธีแห่หงส์ธงตะขาบ และงานบุญต่าง ๆ และวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต ชาวมอญยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ อาทิ การโกนผมไฟ การไว้จุก งานบวช และงานศพ แต่ความเคร่งครัดทางวัฒนธรรมลดลงและมีวัฒนธรรมบางอย่างที่หายไป สอดคล้องกับ Hafazah Abdul Karim & Amalina Haslyssa Hashim (2012) ได้ศึกษาผลกระทบของโครงการตั้งถิ่นฐานใหม่ในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน Temuan พบว่ารูปแบบการตั้งถิ่นฐานใหม่ของชุมชนได้รับผลกระทบบางส่วนต่อวิถีชีวิต การปฏิบัติทางวัฒนธรรมที่ลดลง เช่น งานแต่ง งานศพ

3. การปรับตัวของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีการปรับตัวใน 4 ลักษณะ คือ 1) การปรับตัวด้านร่างกาย คนในชุมชนใช้ประโยชน์จากพื้นที่สีเขียวทำให้มีสุขภาพแข็งแรง 2) การปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมค่อย ๆ ไป จึงต้องปรับจิตใจให้ยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน สอดคล้องกับคำอธิบายของ Coleman (1981) กล่าวว่า การปรับตัว คือ ผลของความพยายามของบุคคลที่พยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตน ไม่ว่าปัญหานั้นจะเป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพ ด้านความต้องการ ด้านอารมณ์ให้เหมาะกับสภาพแวดล้อมที่บุคคลนั้นอยู่ 3) การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่มีเครือข่ายอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวจำนวน 7 เครือข่าย ในพื้นที่ 6 ตำบล โดยมีสมาชิกประมาณ 200 คน ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวและลดการการถูกบุกรุกจากนายทุน 4) การปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยกันมีน้อยลง เนื่องจากสังคมกลายเป็นสังคมเมือง ต่างคนต่างอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Muhammad Aurang Zab Mughal (2014) ได้ศึกษาเวลา พื้นที่ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประเทศปากีสถาน พบว่า การเพิ่มของประชากรที่ผ่านมาส่งผลให้ในเรื่องของความต้องการไม่เพียงพอเกี่ยวกับที่ดินเพื่อการเกษตร เกษตรกรจำนวนมากได้ละทิ้งพื้นที่เกษตรกรรมและเข้าสู่แรงงานทำให้เป็นสังคมเมือง มีผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคม และสอดคล้องกับงานวิจัยของพัดสะนี พูวัน (2552) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของผู้ที่อพยพอยู่พื้นที่จัดสรร เนื่องจากการพัฒนาเมืองปากเซ: กรณีศึกษา บ้านจัดสรรเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าหลังจากที่ชาวบ้านอพยพมาอยู่ในพื้นที่จัดสรรของรัฐพื้นที่ไม่เอื้อต่อการประกอบอาชีพค้าขาย ทำให้ชาวบ้านต้องเปลี่ยนมาทำงานอาชีพรับจ้างทั่วไป ความสัมพันธ์ภายในชุมชนเปลี่ยนจากความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันแบบเครือญาติมาเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการศึกษา

องค์กรต่าง ๆ สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เรียนรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นแนวทางให้เยาวชนมีจิตสำนึกรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และโรงเรียนควรจัด

ให้ทุกโรงเรียนส่งเสริมการจัดห้องเรียนธรรมชาติเป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับเยาวชน หรือจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับพรรณไม้ สัตว์นานาชนิดและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเยาวชนสืบต่อจิตสำนึกของการรักษาพื้นที่สีเขียวต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะนโยบายด้านพัฒนาสังคม

1. มีการจัดกิจกรรมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นในแต่ละตำบลมากขึ้น

2. ขยายเครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์คุ้งบางกะเจ้า และจำนวนสมาชิกให้เพิ่มมากขึ้นเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์ชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว

3. มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ด้านกฎหมายและการจัดโครงการเชิงอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

4. มีการจัดกิจกรรมให้เยาวชน “รักบ้านเกิด” โดยการประสานความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา กรมป่าไม้ ศูนย์จัดการพื้นที่สีเขียวเชิงนิเวศน์นครเขื่อนขันธ์ และเครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์ เพื่อปลูกฝังเยาวชนรักบ้านเกิดทั้งด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาสภาพวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการปรับตัวในการเป็นสังคมเมืองของคนในชุมชนเขตพื้นที่บางกะเจ้า

2. ศึกษาการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเขตพื้นที่สีเขียว

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด. (2556). *แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ 4 ปี (พ.ศ. 2557-2560) จังหวัดสมุทรปราการ*. สมุทรปราการ: กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ.

พรนิภา อ่อนเกิด. (2550). *การขยายตัวของเมืองต่อวิถีชีวิตชุมชน ตำบลท่าทราย เขตเทศบาลนครนนทบุรี*. ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พัดสะนี พูวัน. (2552). *การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของผู้ที่อพยพอยู่พื้นที่จัดสรร เนื่องจากการพัฒนาเมืองปากเซ: กรณีศึกษาบ้านจัดสรรเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศาสตร์และการพัฒนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

มูลนิธิชัยพัฒนา. (ม.ป.ป.). *คู่มือประชาสัมพันธ์ “พื้นที่สีเขียวตามแนวพระราชดำริ”*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิชัยพัฒนา.

สมโชติ อ๋องสกุล. (2548). *มอญในสยามประเทศ*. เชียงใหม่: ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์ สำนักวิชาการศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Coleman, J. C. (1981). Abnormal Psychology. *Journal of Behavior. Medicine*, *4*, 84-89.

Hafazah, A. K., & Amalina, H. H. (2012). *The Effect of a Resettlement Scheme on the Social-Cultural Changes of the Temuan Community*. Faculty of Architecture, Planning and Surveying Universiti Teknologi MARA, Shan Alam, Malaysia.

Muhammad Aurang Zab Mughal. (2014). *Time, Space and Social Change in Rural Pakistan An Ethnographic Study of Jhokwala Village*. Lodhran District.

การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

The Development of Enhance Entrepreneurs' Satisfaction Model with Graduates on Bachelor of Education in Industrial Technology Education Program, Faculty of Education, Burapha University

ดร.ดุสิต ขาวเหลือง*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 2) เปรียบเทียบความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามประเภทและขนาดของสถานประกอบการ 3) ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารหรือหัวหน้างานในสถานประกอบการที่มีบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ทำงานอยู่ จำนวน 123 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 111 ชุด คิดเป็นร้อยละ 90.24 โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า

1. ความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านทักษะในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ด้านวุฒิภาวะ ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้านความรู้เกี่ยวกับงาน ด้านคุณลักษณะทั่วไป ด้านสุขนิสัยและความปลอดภัยในงาน และด้านทักษะในการสื่อสาร ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามประเภทราชการและเอกชน และจำแนกตามขนาดของ

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สถานประกอบการระหว่างอุตสาหกรรมขนาดเล็ก อุตสาหกรรมขนาดกลางและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. รูปแบบการเสริมสร้างความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยเสนอแนะรูปแบบที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ ควรใช้รูปแบบการพัฒนาระบบโรงเรียนในโรงงานเพื่อพัฒนาแรงงานช่างเทคนิคที่มีสมรรถนะตามที่สถานประกอบการต้องการ

Abstract

The purposes of this study were 1) to study level of entrepreneurs' satisfaction with graduates on bachelor of Education in Industrial Technology Education Program, Faculty of Education, Burapha University, 2) to conduct a comparative study level of entrepreneurs 'satisfaction in term of types and various sizes of entrepreneur, 3) to study model of enhance entrepreneurs' satisfaction with graduates on bachelor of Education in Industrial Technology Education Program, Faculty of Education, Burapha University. The samples consisted of 123 administrators or employers. The data were collected and returned with a total of 111 questionnaires or 90.24%. The statistics used for data analysis were percentage, arithmetic mean, standard deviation, t-test, and One-way ANOVA.

The research findings were summarized as follows:

1. Overall, the level of entrepreneurs' satisfaction with graduates on bachelor of Education in Industrial Technology Education Program were rated at the high level. When considering all aspects separately, they were also rated at the high level, ranking from higher to lower average score were: decision making and problem solving skill, maturity, human relationship with others, academic knowledge or job performance, general characteristics, healthy and safety habit, and communication skill.

2. In comparative study level entrepreneurs' satisfaction in term of types such as government sector and private sector, and various sizes of entrepreneur such as small-scale industry, medium-scale industry, and big-scale industry, they were found that there were no significance different in the level of satisfaction as a whole and in all aspects.

3. The administrators and employers suggested that the model of enhance entrepreneurs' satisfaction with graduates on bachelor of Education in Industrial Technology Education Program should be developed school factory system in order to develop technicians/labors who have competency according to entrepreneurs' needs.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาคือกุญแจสำคัญในการพัฒนาคน เพราะคนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดคนมีชีวิตมีจิตใจมีสมอง มีความคิดและพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงได้ สามารถเพิ่มคุณค่าได้และสามารถนำความรู้ ความสามารถทั้งหลายมาปฏิบัติงานให้มีคุณภาพมากกว่าเดิมได้ การจัดการศึกษาคือยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะการศึกษาจะช่วยพัฒนาคนให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม การเมืองวัฒนธรรม วิทยาการ และเทคโนโลยีได้แต่ในยุคโลกาภิวัฒน์ที่เน้นเทคโนโลยีสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น ทั้งทางด้านอุตสาหกรรมและบริการ ส่งผลให้ตลาดแรงงานมีความต้องการแรงงานที่มีทักษะวิชาชีพในอัตราที่สูงขึ้น ต้องมีทักษะในการควบคุมเครื่องจักรที่สามารถผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพและสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ การเปลี่ยนแปลงและความต้องการดังกล่าวนี้มีผลกระทบต่อสภาพตลาดแรงงาน ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนที่มีความรู้ มีทักษะและมีประสบการณ์ในการปรับตัวให้กับเข้ากับโลกแห่งการทำงานยุคใหม่ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการได้จึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมาก

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2534 ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. 2533 ซึ่งยกฐานะมาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตบางแสน ทั้งนี้คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีประวัติความเป็นมา เริ่มตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ณ ซอยประสานมิตร อำเภอพระโขนง จังหวัดพระนคร เมื่อปี พ.ศ. 2492 จากนั้นได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตรในปี พ.ศ. 2497 ต่อมาได้ขยายวิทยาเขตออกไปอีก 2 แห่ง คือ วิทยาเขตปทุมวัน และวิทยาเขตบางแสน ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 นับเป็นจุดเริ่มต้นของคณะศึกษาศาสตร์อย่างแท้จริง ต่อมาวิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสน ได้รับการพัฒนามาเป็นระยะ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2517 วิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสนได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตบางแสน และในปี พ.ศ. 2533 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. 2533 ขึ้น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาลัยเขตบางแสน จึงได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยบูรพา และได้ประกาศจัดตั้งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาขึ้น เพื่อดำเนินการผลิตบัณฑิตสายศึกษาศาสตร์และที่เกี่ยวข้องจนถึงปัจจุบัน (คณะศึกษาศาสตร์, 2557)

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นหน่วยงานภายในคณะศึกษาศาสตร์ ได้ผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี ตามหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต หลักสูตร 4 ปี สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา หลักสูตรเทียบโอนมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2554 การวางแผนในการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวเกิดจากสถานการณ์และข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) รัฐบาลมีความมุ่งหวังในการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบเพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการจัดฝึกอบรมหรือกระบวนการพัฒนา และถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ ทักษะกระบวนการอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในระบบการทำงานในสถานประกอบการ ประกอบกับมีเหตุผลความจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตรคือ ประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ให้สถานศึกษาเลิกใช้หลักสูตรระดับปริญญา (ต่อเนื่อง) หรือให้สถานศึกษาปรับหลักสูตรระดับปริญญา (ต่อเนื่อง) ให้เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี 4 ปี และใช้ระบบการเทียบโอนผลการเรียนผู้เข้ารับการศึกษา

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม จึงได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต หลักสูตร 4 ปี สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหรรมศึกษา หลักสูตรเทียบโอน มาเป็นระยะเวลาพอสมควร แต่ยังไม่เคยมีการศึกษาความคิดเห็นหรือความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตเลย ซึ่งส่งผลให้ยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น/ความพึงพอใจของผู้ใช้ (สถานประกอบการ)

ที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการประเมินเพื่อปรับปรุงหลักสูตร เทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษาให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม รวมทั้งยังเป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการประเมินผลในการประกันคุณภาพของหลักสูตรของภาควิชาฯ อีกด้วย ประกอบกับข้อมูลจากรายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาความต้องการกำลังคนเพื่อวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ (2553) พบว่าคุณภาพแรงงานไทยยังมีช่องว่างระดับความสามารถด้านต่าง ๆ กับความคาดหวังของสถานประกอบการ ดังนั้น การวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็น/ความพึงพอใจของผู้ใช้ (สถานประกอบการ) ที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและเป็นวิธีการที่จะทำให้ได้ข้อมูลเพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรทางด้านการฝึกอบรมทางเทคนิคที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาบัณฑิตของคณะศึกษาศาสตร์ให้มีขีดความสามารถในการปฏิบัติงานได้ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการต่อไป ด้วยเหตุผลดังกล่าว โครงการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและเป็นเรื่องที่หน่วยงานมีความต้องการเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการจัดการศึกษาของภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตหรือสถานประกอบการ จึงสมควรมีการศึกษาความพึงพอใจและศึกษารูปแบบการเสริมสร้างความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาบัณฑิตของคณะศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ให้มีขีดความสามารถในการปฏิบัติงานได้ตรงและสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการและนำข้อมูลไปปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต หลักสูตร 4 ปี สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหรรมศึกษาต่อไป

ความมุ่งหมายในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามประเภทและขนาดของสถานประกอบการ

3. เพื่อศึกษารูปแบบการเสริมสร้างความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สมมติฐานการวิจัย

1. ความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา อยู่ในระดับมาก

2. ความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามประเภทและขนาดของสถานประกอบการแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารหรือหัวหน้างานในสถานประกอบการที่มีบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษาทำงานอยู่ ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ด้วยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของเคซี่และมอร์แกน (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 43) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 123 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนแรกสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตอนที่ 3 ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบจัดอันดับ 5 อันดับ และตอนที่ 4 เป็นข้อเสนอแนะ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ และข้อคำถามปลายเปิด

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และหาค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.22 - 0.76 รวมทั้งนำไปหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.95

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยออกหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยส่งถึงผู้บริหารหรือหัวหน้างานในหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร หัวหน้างานในสถานประกอบการที่มีบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษาทำงานอยู่ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการส่งและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์กลับคืนมาจำนวน 111 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 90.24 ของแบบสอบถามที่ส่งไปจำนวน 123 ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS for Windows (Statistical Package for the Social Science for Windows) โดยเลือกเฉพาะวิธีวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายในการวิจัยและการทดสอบสมมุติฐาน ดังนี้

1. การศึกษาความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ใช้สถิติ ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ($\overline{X}$) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. การเปรียบเทียบความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามประเภทของสถานประกอบการ ใช้การทดสอบค่าที (t-test) และจำแนกตามขนาดของสถานประกอบการใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของสถานประกอบการทั้ง 3 ขนาด

3. การศึกษารูปแบบการเสริมสร้างความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ด้วยวิธีการหาน้ำหนักของรูปแบบการเสริมสร้างความพึงพอใจแต่ละข้อ 5 อันดับ โดยข้อที่อยู่ในอันดับที่ 1 จะคูณด้วย 5 ข้อที่อยู่ในอันดับที่ 2 จะคูณด้วย 4 ข้อที่อยู่ในอันดับที่ 3 จะคูณด้วย 3 ข้อที่อยู่ในอันดับที่ 4 จะคูณด้วย 2 และข้อที่อยู่ในอันดับที่ 5 จะคูณด้วย 1 แล้วนำผลคูณของข้อนั้น ๆ มารวมกัน

ผลการวิจัย

จากการดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัย ปรากฏผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ในภาพรวมความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านทักษะในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ด้านวุฒิภาวะ ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้านความรู้เกี่ยวกับงาน ด้านคุณลักษณะทั่วไป ด้านสุขนิสัยและความปลอดภัยในงาน และด้านทักษะในการสื่อสาร ตามลำดับ ซึ่งมีประเด็นสำคัญในแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 ด้านคุณลักษณะทั่วไปพบว่า ความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษาในภาพรวมอยู่

ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ มีขันติมีความอดทน อุตสาหะอดกลั้นต่อปัญหา มีความกล้าในการแสดงออก และมีเจตคติที่ดีต่องานและมีความกระตือรือร้นในการทำงาน

1.2 ด้านทักษะในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ พบว่า ความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ มีความสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เปลี่ยนแปลงได้ มีการตัดสินใจแก้ปัญหาในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน

1.3 ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นพบว่า ความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรกได้แก่ ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมและการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีความเต็มใจรับงานที่ได้รับมอบหมายและยอมรับในหน้าที่ของตนเองโดยไม่เกี่ยงงานที่ทำ และมีการยอมรับการปกครองและคำแนะนำของหัวหน้างาน

1.4 ด้านทักษะในการสื่อสารพบว่า ความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรกได้แก่ เป็นผู้ฟังที่ดีและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อมีความจำเป็นต้องหยุดงานจะแจ้งให้หัวหน้างานทราบก่อนเสมอ และเมื่อมีข้อสงสัยจะซักถามจนได้คำตอบที่ชัดเจน

1.5 ด้านความรู้เกี่ยวกับงาน พบว่า ความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรกได้แก่ มีความรู้และความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเอกที่สำเร็จการศึกษามาปฏิบัติงาน มีความสามารถในการทำงานให้เสร็จเรียบร้อยตามกำหนด มีความสามารถในการดูแล รักษาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการทำงานได้เป็นอย่างดี และใฝ่หาความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันอยู่เสมอเพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

1.6 ด้านสุขนิสัยและความปลอดภัยในงานพบว่า ความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ มีความรู้และเข้าใจในการปฏิบัติตามกฎความปลอดภัย มีความสามารถในการทำงานภายใต้สภาวะความเครียดและความกดดันได้ และมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงทั้งกายและใจ

1.7 ด้านวุฒิภาวะพบว่า ความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ มีความสามารถในการทำงานได้ดี ไม่ต้องควบคุมหรือตรวจสอบ เป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานให้กับบุคคลอื่น และมีความภูมิใจในงานที่ทำ

1.8 ด้านความผูกพันและความรับผิดชอบในงานพบว่า ความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับ

คะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ มีความรักและผูกพันต่อองค์กร มาทำงานเป็นประจำสม่ำเสมอและตรงต่อเวลา และมีความขยันหมั่นเพียร อุทิศตนในการทำงาน

2. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา จำแนกตามประเภทราชการและเอกชน ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เปรียบเทียบความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานประกอบการระหว่างอุตสาหกรรมขนาดเล็ก อุตสาหกรรมขนาดกลางและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. รูปแบบการเสริมสร้างความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา เสนอแนะรูปแบบเรียงลำดับน้ำหนักตามลำดับความสำคัญ 3 อันดับแรก ได้แก่ ควรใช้รูปแบบการพัฒนาระบบโรงเรียนในโรงงานเพื่อพัฒนาช่างเทคนิคที่สถานประกอบการต้องการ ควรใช้รูปแบบการจัดให้มีระบบการฝึกปฏิบัติงานในสถานประกอบการ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับระบบทวิภาคี และควรใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการการเรียนรู้จากการทำงาน (Work –Based Learning)

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจและรูปแบบการเสริมสร้างความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา มีข้อควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ในภาพรวมความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษาอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษาเป็นคนที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความขยัน อดทน สู้งานไม่เกี่ยงงาน มีมนุษยสัมพันธ์อันดีเข้ากับผู้ร่วมงานคนอื่นได้เป็นอย่างดี มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตอาสา มีน้ำใจชอบช่วยเหลือผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความรู้ทางด้านวิชาการ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว สามารถเรียนรู้งานได้อย่างรวดเร็ว มีความรับผิดชอบและทำงานที่ได้รับมอบหมายได้เป็นอย่างดี อันเป็นผลมาจากการทุ่มเทเอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนของคณาจารย์ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม ที่ถ่ายทอดความรู้ด้านวิชาการควบคู่ไปพร้อมกับทักษะการฝึกปฏิบัติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องรักษาความดีเอาไว้ให้เพื่อรักษาคุณภาพของบัณฑิตให้เป็นที่พึงพอใจของสถานประกอบการต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับคุณสมบัติและสมรรถนะหลักของบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษาที่ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ได้แก่ ด้านคุณลักษณะทั่วไป ด้านความรู้ความสามารถและด้านทักษะ (ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2554, หน้า 5-11) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤตสุดา เขียวอุบล (2557, บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของแรงงานตามความต้องการของสถานประกอบการภาคธุรกิจบริการในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะของแรงงานตามความต้องการของสถานประกอบการภาคธุรกิจบริการในจังหวัดพิษณุโลก ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นเดียวกัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1.1 ด้านทักษะในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ มีความพึงพอใจอยู่ในอันดับแรก คือ มีความสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในการปฏิบัติงานในโรงงานหรือหน่วยงานต่างๆ ย่อมมีอุปสรรคและปัญหาในการปฏิบัติงาน รวมทั้งอาจมีเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามา

ใช้ในกระบวนการผลิต หากพนักงานมีไหวพริบปฏิภาณ มีทักษะในการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องกับสถานการณ์ ย่อมทำให้อุปสรรคและปัญหาในการปฏิบัติงานลดน้อยลงไป ทั้งนี้บัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในด้านวิชาการที่ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการทำให้สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสม ทำให้สถานการณ์คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น และมีการตัดสินใจโดยมีเหตุผลทางด้านวิชาการรองรับ มีความสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เปลี่ยนแปลงได้ มีความยืดหยุ่นในการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความสามารถเตรียมและจัดระบบการทำงานได้เป็นอย่างดี ทำให้สามารถปฏิบัติงานได้ทันเวลาและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงานและรู้สึกมีความสุขในการทำงาน จึงทำให้มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุชิตา เผือกพิพัฒน์ (2545) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของหัวหน้างานที่มีต่อคุณลักษณะของแรงงานในพื้นที่และนอกพื้นที่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี ซึ่งผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของแรงงานในพื้นที่เขตอุตสาหกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี ด้านทักษะในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของอภินันท์ ไม้งาม (2541) ที่ได้ดำเนินการศึกษาคุณลักษณะของแรงงานตามความต้องการของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ในจังหวัดชลบุรี ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความต้องการแรงงานของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดชลบุรีมีความต้องการแรงงานที่มีคุณลักษณะด้านทักษะในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

1.2 ด้านความผูกพันและความรับผิดชอบในงาน มีระดับความพึงพอใจเป็นอันดับแรก คือ มีความรักและผูกพันต่อองค์กร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานประกอบการที่มีบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาทำงานอยู่มีความต้องการพนักงานที่มีความจงรักภักดีต่อองค์กร อุทิศตนให้กับการทำงาน และมีความห่วงใยเกี่ยวกับอนาคตของหน่วยงาน มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายและทำตามนโยบายต่าง ๆ ของหน่วยงาน มาทำงานอย่างสม่ำเสมอและตรงต่อเวลา มีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน มีความห่วงใยและมีความตั้งใจในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงโดยคำนึงถึงความสำเร็จของงานเป็นหลัก ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการประกอบอาชีพ พนักงานควรมีความรัก ความผูกพันและรับผิดชอบต่องานที่ตนปฏิบัติด้วยความจริงใจ เพื่อก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งตนเองและหน่วยงาน จึงทำให้มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบัญญัติ กุศลสถาพร (2532) ที่สรุปผลว่าผู้ประกอบการต้องการคุณสมบัติด้านความรับผิดชอบงานถึง 60.47 % ของผู้ตอบแบบสอบถาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปฏิบัติงานตามความต้องการของบริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน) ในเครือข่ายภาคตะวันออกที่ 1 คือ มีความซื่อสัตย์สุจริตรับผิดชอบงาน (สมหมาย ชาญสิกขกร, 2552) และสอดคล้องกับอภินันท์ ไม้งาม (2541) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะแรงงานตามความต้องการของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ในจังหวัดชลบุรี ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ด้านความผูกพันและความรับผิดชอบในงาน อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

1.3 ด้านวุฒิภาวะ มีระดับความพึงพอใจเป็นอันดับแรก คือ มีความสามารถในการทำงานได้ดีไม่ต้องควบคุมหรือตรวจสอบ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ประกอบการมีความเข้าใจว่าพนักงานที่ดีต้องมีความพร้อมในการทำงาน มีความสุขุมรอบคอบ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ดีของลูกจ้าง ทั้งนี้บัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาเป็นผู้ที่มีความพร้อมในด้านวุฒิภาวะทางอาชีพ มีความสุขุมรอบคอบ สามารถทำงานให้ประสบความสำเร็จได้ดี ประกอบกับในโรงงานมีระบบควบคุมการผลิตที่มีมาตรฐานอยู่แล้ว ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องควบคุมหรือตรวจสอบการทำงาน ส่งผลให้มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอภินันท์ ไม้งาม

(2541) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการคุณลักษณะแรงงานของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี และวิจิตรา ศักดาเพชรศิริ (2544) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการคุณลักษณะแรงงานของสถานประกอบการในจังหวัดระยอง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า มีความต้องการด้านวุฒิภาวะอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

1.4 ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น มีระดับความพึงพอใจเป็นอันดับแรกคือ ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมและการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในการปฏิบัติงานพนักงานที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มักจะประสบความสำเร็จและเป็นที่รักของเจ้านาย ทั้งนี้บัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา อาจใช้วิธีการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยเริ่มจากการให้ความร่วมมือกับเพื่อนร่วมงาน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับความสามารถของเพื่อนร่วมงาน ยอมรับคำติชม สามารถทำงานเป็นทีมได้ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เคารพในสิทธิและการตัดสินใจของผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความสุภาพอ่อนโยน อ่อนน้อมถ่อมตนกับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา นอกจากนี้ยังสามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและช่วยเหลือกันและกันเป็นอย่างดี จึงทำให้มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอภินันท์ ไม้งาม (2541) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการคุณลักษณะแรงงานของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี และวิจิตรา ศักดาเพชรศิริ (2544) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการคุณลักษณะแรงงานของสถานประกอบการในจังหวัดระยอง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า มีความต้องการด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

1.5 ด้านความรู้เกี่ยวกับงาน มีระดับความพึงพอใจเป็นอันดับแรก คือ มีความสามารถในการทำงานให้เสร็จเรียบร้อยตามกำหนด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ในการปฏิบัติงานในโรงงาน ผู้ประกอบการมีความต้องการแรงงานที่เคารพ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามกฎระเบียบของงาน อย่างเคร่งครัด ซึ่งปรากฏว่า บัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ สามารถนำความรู้ในสาขาวิชาเอกที่จบมาใช้ในการปฏิบัติงานให้เสร็จเรียบร้อยตามกำหนดระยะเวลา จึงทำให้มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมอาชีวศึกษา (2538, หน้า 8) ที่กล่าวว่า คุณลักษณะของลูกจ้างที่นายจ้างต้องการ จะต้องมีคุณลักษณะดังนี้ คือ ปฏิบัติตามคำสั่งและกฎระเบียบของงานอย่างเคร่งครัด ทำงานให้เสร็จสมบูรณ์ตามกำหนด และทำงานให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤตสุดา เขียวอุบล (2557) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของแรงงานตามความต้องการของสถานประกอบการภาคธุรกิจบริการในจังหวัดพิษณุโลก ผลการศึกษาพบว่า มีความต้องการด้านความความรู้เกี่ยวกับงานอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

1.6 ด้านคุณลักษณะทั่วไป มีความพึงพอใจเป็นอันดับแรก คือ มีขันติ มีความอดทน อุตสาหะอดกลั้นต่อปัญหา มีความพยายาม และทำงานเต็มความสามารถของตน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก คุณลักษณะทั่วไปของพนักงานมีผลต่อประสิทธิภาพของงานและองค์กรนั้น ๆ ผู้บริหารอยากได้พนักงานที่มีความซื่อสัตย์ในการทำงาน มีความกระตือรือร้น และพยายามทำงานอย่างเต็มความสามารถ ขยัน อดทนหนักแน่น ตั้งใจทำงาน มีความซื่อสัตย์สุจริต เอาใจใส่ในงาน ทั้งนี้บัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีความอุตสาหะ อดกลั้น อดทน สู้งาน กล้าเผชิญกับปัญหา จึงทำให้มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเชษฐา โพธิ์ประดับ, กฤษฎี ปทุมชัย, อภัยวรรณ ดำขำ, สุภาวดี พลไพรสรรพ์, จอมใจ เหล็กคง, ประพันธ์ ธีระสาร, และมาโนช ภูต้องใจ (2548) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นปีการศึกษา 2545 ซึ่งผลการศึกษาพบว่า มีความพึงพอใจด้านพฤติกรรมส่วนบุคคลอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

1.7 ด้านสุขนิสัยและความปลอดภัยในงาน มีระดับความพึงพอใจเป็นอันดับแรกคือ มีความสามารถในการทำงานภายใต้ความเครียดและกดดันได้และมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามกฎความปลอดภัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในการประกอบกิจการทางด้านอุตสาหกรรม จำเป็นต้องใช้เครื่องจักร วัสดุและเครื่องมือจำนวนมาก พนักงานที่มีสุขนิสัยที่ดีในการทำงาน ปฏิบัติตามกฎของระเบียบเกี่ยวกับความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด จะทำให้เกิดความปลอดภัยในการทำงาน ดังนั้นเมื่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบและมาตรการรักษาความปลอดภัยในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ความพึงพอใจจึงอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอภินันท์ ไม้งาม (2541) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการคุณลักษณะแรงงานของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี และวิจิตรา ศักดาเพชรศิริ (2544) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการคุณลักษณะแรงงานของสถานประกอบการในจังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า มีความต้องการด้านสุขนิสัยและความปลอดภัยในงานอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

1.8 ด้านทักษะในการสื่อสาร โดยข้อที่มีระดับความพึงพอใจเป็นอันดับแรกคือ เป็นผู้ฟังที่ดีและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม การติดต่อสื่อสารเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก พนักงานจะต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร รู้จักพูด รู้จักฟัง รู้จักถาม รู้จักขอความช่วยเหลือเมื่อถึงคราวจำเป็น ทั้งนี้บัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มักจะเป็นผู้ฟังที่ดี มีความสามารถในการสื่อสารโดยใช้ภาษาไทยและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น จึงทำให้ผู้ประกอบการมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอภินันท์ ไม้งาม (2541) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการคุณลักษณะแรงงานของสถานประกอบการในจังหวัดชลบุรี และวิจิตรา ศักดาเพชรศิริ (2544) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการคุณลักษณะแรงงานของสถานประกอบการในจังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า มีความต้องการด้านทักษะในการสื่อสารอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

2. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา จำแนกตามประเภทราชการและเอกชน ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สถานประกอบการทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ผู้บริหารหรือหัวหน้างานก็ย่อมต้องการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ส่งของตรงเวลาและเป็นไปตามความต้องการของลูกค้า กุญแจสำคัญในการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพได้แก่ พนักงานหรือบุคลากรหรือผู้ปฏิบัติงานหรือแรงงานในสถานประกอบการนั่นเอง ดังนั้น คุณลักษณะของพนักงานหรือผู้ปฏิบัติงานจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก คุณลักษณะดังกล่าว ได้แก่ คุณลักษณะทั่วไป คุณลักษณะด้านทักษะในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ด้านวุฒิภาวะ ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้านความรู้เกี่ยวกับงาน ด้านสุขนิสัยและความปลอดภัยในงาน และด้านทักษะในการสื่อสาร พนักงานหรือผู้ปฏิบัติงานผู้ที่มีคุณลักษณะเหล่านี้ในระดับมากจะเป็นที่ต้องการของสถานประกอบการทุกแห่ง ไม่ว่าจะเป็นสถานประกอบการของรัฐหรือของเอกชน จึงส่งผลให้มีความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิจิตรา ศักดาเพชรศิริ (2544) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการคุณลักษณะแรงงานของสถานประกอบการในจังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า ผลการเปรียบเทียบความต้องการคุณลักษณะแรงงานของสถานประกอบการในจังหวัดระยอง จำแนกตามประเภทของสถานประกอบการ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเหมือนกัน

ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานประกอบการระหว่างอุตสาหกรรมขนาดเล็ก

อุตสาหกรรมขนาดกลางและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การประกอบธุรกิจโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก มีความพึงพอใจในคุณลักษณะของแรงงานไม่ต่างกัน คุณลักษณะของพนักงานที่นายจ้างต้องการและให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เช่น มีความรู้ในงานที่ทำ มีปฏิภาณไหวพริบ มีความรับผิดชอบ มีความกระตือรือร้นในการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีทักษะในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ มีวุฒิภาวะ มีความเต็มใจรับงานที่ได้รับมอบหมายและยอมรับในหน้าที่ของตนเองโดยไม่เกี่ยงงานที่ทำ มีสุขนิสัยและความปลอดภัยในงาน และมีทักษะในการสื่อสาร คุณสมบัติต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมเป็นที่ต้องการของ นายจ้างหรือผู้บริหารสถานประกอบการทุกขนาด ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก อุตสาหกรรมขนาดกลาง อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ส่วนทักษะฝีมือบางอย่างสามารถฝึกปฏิบัติเพื่อหาประสบการณ์ในสถานประกอบการได้ จึงทำให้ความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความพึงพอใจแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอภินันท์ ไม้งาม (2541) ที่ได้ดำเนินการศึกษาคุณลักษณะของแรงงานตามความต้องการของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ในจังหวัดชลบุรี ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความต้องการแรงงานของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดชลบุรี ในด้านคุณลักษณะแรงงาน ในภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามขนาดของสถานประกอบการต่างกัน มีความต้องการคุณลักษณะของแรงงานแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน

3. รูปแบบการเสริมสร้างความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา ทั้งนี้ผู้บริหาร นายจ้างและหัวหน้างานได้เสนอแนะรูปแบบตามลำดับความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ ควรใช้รูปแบบการพัฒนาระบบโรงเรียนในโรงงานเพื่อพัฒนาช่างเทคนิคที่มีสมรรถนะตามที่สถานประกอบการต้องการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานประกอบการยังมีความต้องการกำลังคนด้านเทคนิคที่ต้องอาศัยทักษะการทำงานร่วมกับวิทยาการสมัยใหม่อีกจำนวนมาก แต่สถาบันการศึกษายังไม่สามารถผลิตกำลังคนได้ทันตามความต้องการอย่างแท้จริง ดังนั้นสถานประกอบการจึงสนใจระบบการจัดการเรียนการสอนแบบ “โรงเรียน โรงงาน” เพื่อผลิตช่างเทคนิค โดยกำหนดให้นักศึกษาเรียนควบคู่ไปกับการทำงานในโรงงานเป็นระยะเวลา 9 เดือนต่อปี และกลับไปเรียนในสถานศึกษาเป็นเวลา 3 เดือนต่อปี การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษามีบทบาทในการสอนวิชาศึกษาทั่วไป และสอนรายวิชาทักษะช่างพื้นฐาน ส่วนการจัดการเรียนการสอนในโรงงาน จะสอนรายวิชาทฤษฎีโดยอาจารย์จากสถานศึกษา อาจารย์ที่มีประสบการณ์จากภายนอกและวิศวกรของโรงงาน ภายใต้การดูแลนักศึกษาของครูพี่เลี้ยง และสอนรายวิชาปฏิบัติการโดยให้ครูฝึกของโรงงาน ภายใต้การดูแลของครูพี่เลี้ยงอย่างใกล้ชิด ซึ่งหลักสูตรก็จะมีการปรับเนื้อหาให้ตรงกับการทำงานจริงและสมรรถนะที่สถานประกอบการต้องการ รวมทั้งขณะที่กำลังเรียนสถานประกอบการจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย และเมื่อสำเร็จการศึกษาก็มีโอกาสที่สถานประกอบการจะรับเข้าทำงานอีกด้วย ซึ่งนับได้ว่าเป็นรูปแบบที่น่าสนใจและเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการนำไปพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

คณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรและคณาจารย์ประจำหลักสูตร ควรนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต หลักสูตร 4 ปี สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา หลักสูตรเทียบโอน เพื่อพัฒนาพัฒนาบัณฑิตของคณะศึกษาศาสตร์ให้มีขีดความสามารถในการปฏิบัติงานได้ตรงและสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำประเด็นข้อค้นพบเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างความพึงพอใจของสถานประกอบการที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เป็นแนวทางในการศึกษาเชิงลึกเพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับระบบโรงเรียนในโรงงาน อันจะส่งผลต่อการส่งเสริมอัตลักษณ์ของบัณฑิต รวมทั้งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมอาชีวศึกษา. (2538). *วิชาชีพในโรงงาน*. กรุงเทพฯ : กองแผนงาน กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

กฤตสุดา เขียวอุบล. (2557). *แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของแรงงานตามความต้องการของสถานประกอบการภาคธุรกิจบริการในจังหวัดพิษณุโลก*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. (2554). *แผนยุทธศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา ปีงบประมาณ 2554-2558*. ชลบุรี : หน่วยแผนงาน งานคลังและแผนงาน สำนักงานคณบดี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. (2557). *แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ 2557 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*. ชลบุรี : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

จินตศักดิ์ กาญจนอโนทัย, ไพรัช วงศ์ยุทธไกร, ละเอียด รักษ์เผ่า. (2551). การติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต โปรแกรมวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ปีการศึกษา 2543 – 2545. *วารสารวิชาการอุตสาหกรรมศึกษา ปีที่ 2* ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2551 หน้า 31-37.

เชษฐา โพธิ์ประดับ, กฤษฎี ปทุมชัย, อภัยวรรณ ดำขำ, สุภาวดี พลไพรสรรพ์, จอมใจ เหล็กคง, ประพันธ์ ธีระสาร, และมาโนช ภูต้องใจ. (2548). การสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต : บัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นปีการศึกษา 2545. *วารสารประกันคุณภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ 6* ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน หน้า 23-33.

บัญญัติ กุศลสถาพร. (2532). *รายงานการวิจัยเพื่อประเมินผลมาตรฐานคุณภาพการศึกษาเรื่อง ความต้องการคุณลักษณะของแรงงานภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก*. กรุงเทพฯ : สำนักงานศึกษาธิการ เขตการศึกษา 12.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาสน์.

ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. (2554). หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต หลักสูตร 4 ปี สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554. ชลบุรี : ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิจิตรา ศักดาเพชรศิริ. (2544). *การศึกษาความต้องการคุณลักษณะแรงงานของสถานประกอบการในจังหวัดระยอง*. งานนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมหมาย ชาญสิกขกร. (2552). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ปฏิบัติงานที่สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ตามความต้องการของบริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน) ในเครือข่ายภาคตะวันออกที่ 1*. ภาคนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ โครงการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

สุชิตา เผือกพิพัฒน์. (2545). *ความคิดเห็นของหัวหน้างานที่มีต่อคุณลักษณะของแรงงานในพื้นที่และนอกพื้นที่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี*. ปัญหาพิเศษปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๖๑) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). การศึกษาความต้องการกำลังคนเพื่อวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : กลุ่มนโยบายการเพิ่มขีด. ความสามารถการแข่งขัน สำนักนโยบายด้านการศึกษามหภาค สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

อภินันท์ ไม้งาม. (2541). *คุณลักษณะของแรงงานตามความต้องการของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

Best, J. W., & Kahn, J. V. (1993). Research in Education. (7 th ed). Boston : Allyn and Bacon.

Meredith D. Gall, Joyce P. Gall and Walter R. Borg. (2007). Educational Research: An Introduction (8 th ed). Boston : Allyn and Bacon.

รูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา

The Ubiquitous Learning Environment Model to Promote the Problem Solving Thinking Skills of Vocational Education Students*

เกล็ดนที ไชยชนะ**
ดร.กนก สมะวรรธนะ***
ดร.สนิท ตีเมืองซ้าย****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา 2) เพื่อประเมินรูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา วิธีการดำเนินการวิจัย การสังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ ด้วยเทคนิคการวิจัยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา ที่สังเคราะห์ขึ้นด้วยเทคนิคการวิจัยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 7 โมดูลหลัก ได้แก่ โมดูลผู้สอน โมดูลผู้เรียน โมดูลสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส โมดูลแหล่งเรียนรู้ โมดูลการติดต่อสื่อสาร โมดูลการเรียนรู้ และโมดูลการประเมินผล สภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ประกอบด้วยคุณลักษณะแบบ LEARN 5 ด้าน ได้แก่ ด้านดึงข้อมูลได้ง่าย (**E**asy to Retrieve) ด้านเข้าถึงได้ทุกที่ (**A**ccessible Anywhere) ด้านใช้งานได้ทันที (**R**eady and Available) และด้านส่งเสริมความคิด (**N**ew and Creative) โดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดแก้ปัญหา เรียกว่า ขั้นตอนการคิดแก้ปัญหา แบบ 5 D ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเข้าใจปัญหา (**D**efine the Problem) ขั้นศึกษาแนวทางแก้ไข (**D**iscover Possibilities) ขั้นตัดสินใจเลือกแนวทาง (**D**ecide Promptly) ขั้นวางกลยุทธการดำเนินการ (**D**evise an Action Strategy) และขั้นรายงานและประเมินผล (**D**efense Report and Evaluation) 2) ผลการประเมินรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.70, SD = 0.48)

---

*ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
**นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
***รองศาสตราจารย์ สาขาคอมพิวเตอร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
****ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาคอมพิวเตอร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คำสำคัญ : สภาพแวดล้อมยูบิควิตัส/ การคิดแก้ปัญหา/ Ubiquitous

Abstract

The purposes of this study were : 1) to synthesize the Ubiquitous Learning Environment (ULE) Model development in order to Promote the Problem Solving Thinking (PST) Skills of the Vocational Education Students 2) to evaluate the ULE Model development in order to promote the PST Skills of The Vocational Education Students The research methodology: the synthesize of the ULE Model development in order to promote the PST Skills of the Vocational Education Students the interview technique, and the model experimentation of the ULE Model in order to promote the PST Skills of the Vocational Education Students were used in this research. The research instruments consisted of interviews questionnaires. The sample group used in this study consisted of 2 subgroups experts : 9 experts and 5 experts. The results of the study were as follows : 1) the development of the ULE Model in order to promote the PST Skills of the Vocational Education Students which synthesized with the interview research techniques consists of seven core modules were created for the ULE Model, namely: Teacher Module Student Module Ubiquitous Learning Environment Module Learning Module Communication Module Resources Module and Evaluation module Characteristics of an Ubiquitous Learning Environment Modules: **L** : **L**ots of Materials **E** : **E**asy to Retrieve **A** : **A**ccessible Anywhere **R** : **R**eady and Available and **N** : **N**ew and Creative. 5 Steps of the PST Skills (5 D): D : **D**efine the problem D : **D**iscover possibilities D : **D**ecide promptly D : **D**evise an Action Strategy D : **D**efense Report and Evaluation 2) Assessment from experts on the development of the ULE Model in order to promote the PST Skills of the Vocational Education Students is ($\overline{X}$ = 4.70, *SD* = 0.48)

บทนำ

ผู้วิจัยทำการศึกษาและทบทวนเอกสารเกี่ยวกับผลการวิจัยสถานการณ์อาชีวศึกษา พบว่า สถานประกอบการในแต่ละภูมิภาคไม่ค่อยให้ความร่วมมืออย่างจริงจังกับการฝึกงาน/ปฏิบัติงานทวิภาคี ทำให้นักศึกษาต้องหาที่ฝึกงานและต้องรับภาระค่าใช้จ่ายเอง ซึ่งเหตุผลหนึ่งเป็นเพราะสถานประกอบการให้ความเห็นว่านักศึกษายังขาดทักษะการคิดแก้ปัญหา ขาดความมีวินัย ขาดความขยันและขาดความอดทน จนส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สกอ.), 2556)

จึงได้ทำวิจัยเพื่อตรวจสอบและยืนยันสภาพปัญหา โดยศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรในอาชีวศึกษาเกี่ยวกับขาดทักษะการคิดแก้ปัญหา ขาดความมีวินัย ขาดความขยันและขาดความอดทน ซึ่งผลของการวิจัยสอดคล้องกับปัญหาที่พบจากการทบทวนเอกสาร แสดงว่าปัญหาการขาดทักษะการคิดแก้ปัญหานั้นจริงและยังคงเป็นปัญหาอยู่

ผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์สาเหตุต่าง ๆ ของปัญหา โดยการทบทวนเอกสารวิชาการ งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ พบว่าสาเหตุหลัก ผู้สอนมักจะใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนปกติ แล้วประเมินผู้เรียนโดยใช้ข้อสอบที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์จริงที่ผู้เรียนจะต้องพบในชีวิตการทำงาน ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และยังส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะในการวิเคราะห์และแก้ปัญหา (Kokemuller, 2014) ไม่มี

ความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ (Osborne, 2013) รวมทั้งจำกัดแหล่งการเรียนรู้ (Bruner, 1960) ประกอบกับผู้เรียนอาชีวศึกษาส่วนมากเป็นผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำ ไม่ค่อยใส่ใจในการเรียนเท่าที่ควร ผู้เรียนอาชีวศึกษา ขาดความมีวินัย ขาดความขยันและขาดความอดทน (สกอ), 2556) นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการความสามารถของผู้เรียนอาชีวศึกษาอีกประการหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่รวดเร็วและตลอดเวลา (Vladoiu, 2004)

จากการศึกษาเอกสารวิชาการ พบว่าสอดคล้องกับการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส (Weiser, 1999) ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกหนทุกแห่ง โดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์แบบพกพาและการสื่อสารแบบไร้สายเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ โดยการเรียนการสอนนั้นจะต้องตระหนักถึงบริบทของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ยูบิควิตัส (Ubiquitous Learning Environment) การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้รอบตัวผู้เรียน บทเรียนที่ผู้เรียนสนใจจะถูกส่งไปยังผู้เรียนโดยอัตโนมัติ ไปสู่อุปกรณ์คอมพิวเตอร์แบบพกพา เช่น แท็บเล็ต หรือสมาร์ทโฟน ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารแบบไร้สาย ผู้เรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนคนอื่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนการสอนในปัจจุบัน ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง เป็นการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ให้เกิดการเรียนรู้ได้ ทุกหนทุกแห่ง การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นทุกเวลา โดยมีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์แบบพกพาเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ทุกอุปกรณ์ที่สามารถใช้งานอินเตอร์เน็ตได้ เมื่อจัดสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้แล้วต้องมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถส่งเสริมการคิดแก้ปัญหา ให้ผู้เรียนมองเห็นปัญหา และกำหนดของเขตของปัญหาได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา

2. เพื่อประเมินรูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา

ขอบเขตงานวิจัยวิจัย

1. เนื้อหา การวิจัยระยะนี้ ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส และการคิดแก้ปัญหา โดยองค์ประกอบมีดังนี้ หลักการและแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ขั้นตอนและกิจกรรมการเรียนรู้ ความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในภาพรวม เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการวิจัยแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน และประเมินรูปแบบการเรียนรู้โดยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน

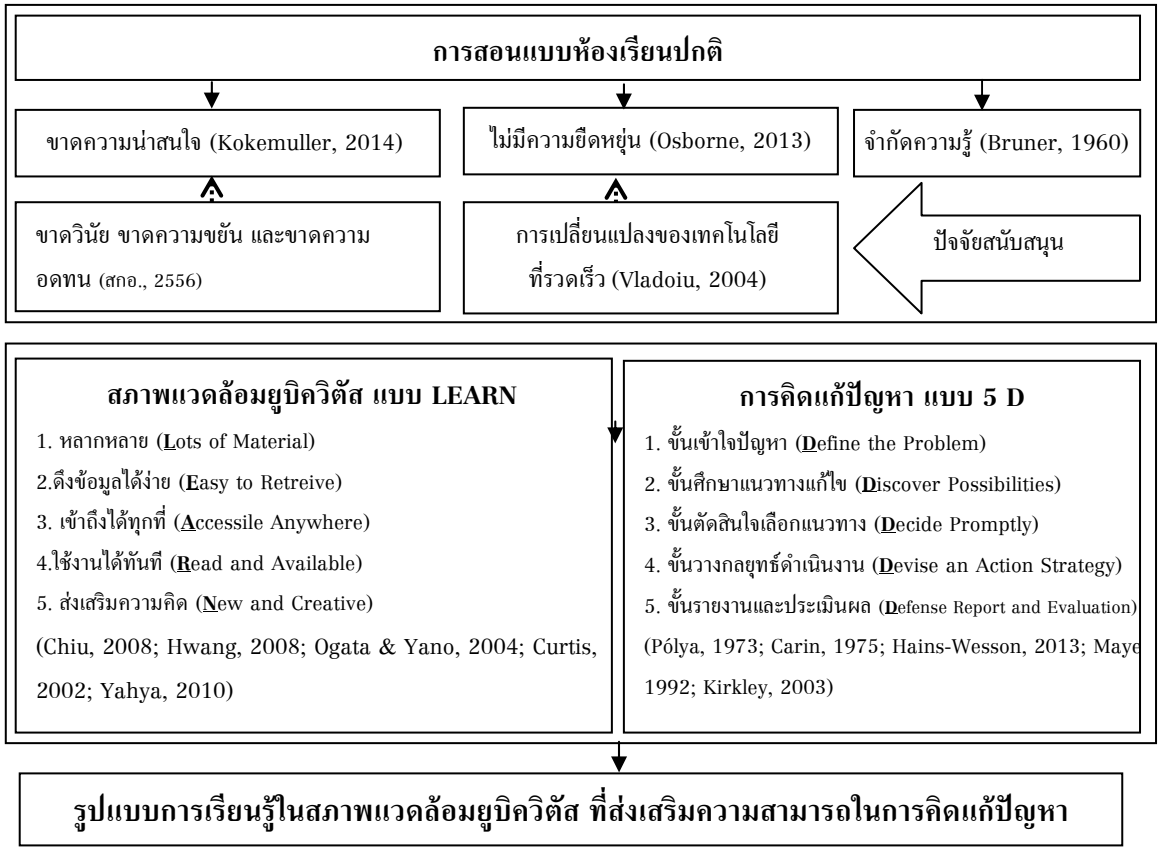
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญสำหรับสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ด้านการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ด้านการเพิ่มทักษะคิดแก้ปัญหา ด้านเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จากหน่วยงานการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งมีคุณวุฒิการศึกษาขั้นต่ำระดับปริญญาโท หรือ มีประสบการณ์ในด้านที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไป จำนวน 9 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับประเมินรูปแบบ โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีคุณวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีประสบการณ์ในด้านที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน

3. ระยะเวลาดำเนินการวิจัย มีนาคม 2557 ถึง เมษายน 2558

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ สำหรับสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 9 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ประชากรที่ใช้สำหรับประเมินรูปแบบ จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

1. ศึกษาวัตถุประสงค์ของการวิจัย การศึกษาทบทวน วิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส การคิดแก้ปัญหาและประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

2. กำหนดหัวข้อประเด็นที่ต้องการถามตามวัตถุประสงค์ จำนวน 30 ข้อ

3. รวบรวมข้อคำถามที่ต้องการสัมภาษณ์ ตามประเด็นที่กำหนดไว้

4. กำหนดมาตราส่วน โดยสัมภาษณ์นี้เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 3 ระดับ

5. นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

1. นำแบบสัมภาษณ์ที่ร่างขึ้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ ที่จะทำการประเมิน จำนวน 5 คน

2. หลังจากได้รับการประเมินแบบสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาทำการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะที่มีของแต่ละคนจนครบถ้วนทุกข้อคำถาม

3. นำข้อมูลการประเมิน (ค่าคะแนนการประเมิน) มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) โดยทำตารางการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง และพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ผลค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม อยู่ในช่วง 0.6 - 0.83

2.2 การสร้างแบบประเมินรูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแบบประเมินรูปแบบ

1. ศึกษาวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการศึกษาทบทวน วิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส การคิดแก้ปัญหาและประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เพื่อนำไปกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้

2. กำหนดหัวข้อประเด็น และตัวบ่งชี้ที่ต้องการถามตามวัตถุประสงค์ โดยนำตัวแปรที่ได้มากำหนดกรอบแนวคิ (Conceptual Framework) ในการศึกษา มีคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือประเด็นที่จะวัด 4 ด้าน จำนวน 97 ข้อ

3. รวบรวมข้อคำถาม ข้อความหรือพฤติกรรมจากตัวบ่งชี้ที่กำหนดไว้ให้มากที่สุด โดยทำการสรุปนิยามเชิงปฏิบัติการ ตัวแปรให้ครบทุกตัวแปรที่ได้กำหนดไว้ในกรอบแนวคิด

4. พิจารณาแต่ละข้อคำถามว่ามีความเป็นปรนัยหรือความชัดเจนทางภาษาเหมาะที่จะใช้กับกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลที่จะไปสอบถามหรือไม่

5. กำหนดมาตราส่วน โดยแบบประเมินนี้เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

6. นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพแบบประเมิน

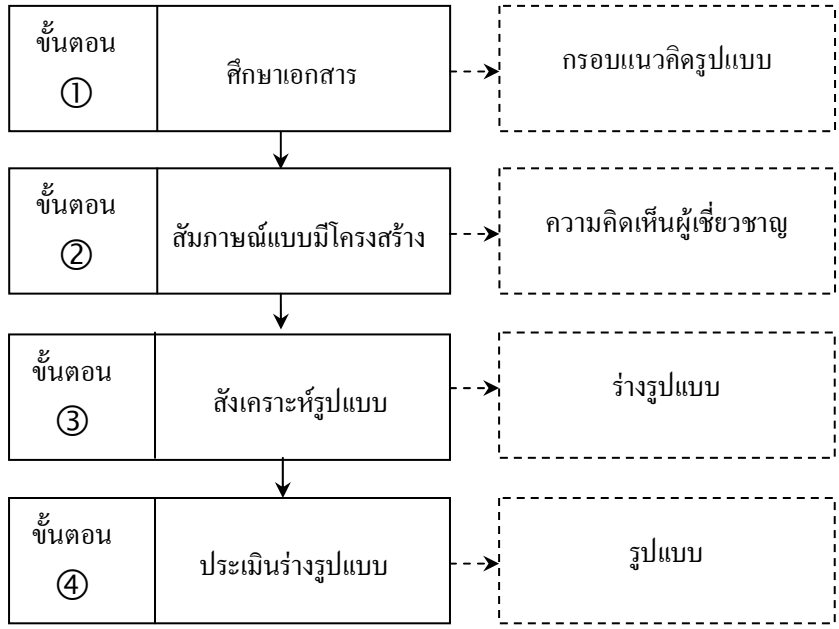
1. นำแบบประเมินที่ร่างขึ้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาประเมินให้ค่าคะแนนเพื่อตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จำนวน 5 คน

2. หลังจากได้รับการประเมินแบบประเมินจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาทำการปรับปรุงแบบประเมินตามข้อเสนอแนะที่มีของแต่ละคนจนครบถ้วนทุกข้อคำถาม

3. นำข้อมูลการประเมิน (ค่าคะแนนการประเมิน) มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) โดยทำตารางการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง และพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ผลค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม อยู่ในช่วง 0.6 - 0.97

3. กระบวนการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสังเคราะห์ร่างรูปแบบและประเมินร่างรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัสที่ส่งเสริมความ สามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังภาพที่ 2

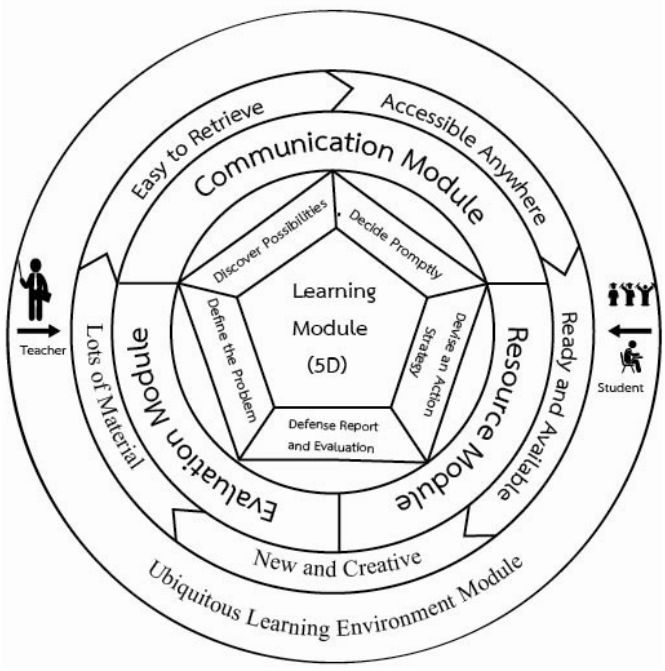
ภาพที่ 2 ขั้นตอนการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้ง นี้นำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการสังเคราะห์รูปแบบ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ผลการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ประกอบด้วย องค์ประกอบ 7 ด้าน ดังนี้ โมดูลด้านผู้สอน (Teacher Module) โมดูลด้านผู้เรียน(Student Module) โมดูลด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ยูบิควิตัส (Ubiquitous Learning Environment Module) โมดูลด้านแหล่งเรียนรู้ (Resource Module) โมดูลการติดต่อสื่อสาร (Communication Module) โมดูลขั้นตอนกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Module) และโมดูลด้านการประเมินผล (Evaluation Module) ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 รูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา

การเรียนรู้ภายใต้สภาพแวดล้อมยูบิควิตัส มีองค์ประกอบแบบ LEARN ดังนี้ **L** : **L**ots of Material (ด้านหลากหลาย) **E** : **E**asy to Retrieve (ด้านดึงข้อมูลได้ง่าย) **A** : **A**ccessible Anywhere (ด้านเข้าถึงได้ทุกที่) **R** : **R**eady and Available (ด้านใช้งานได้ทันที) **N** : **N**ew and Creative (ด้านส่งเสริมความคิด) ใช้งานบนเครื่องมือสื่อสาร เช่น แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน โน้ตบุ๊ค คอมพิวเตอร์ ตั้งโต๊ะและอุปกรณ์ที่สามารถติดต่ออินเทอร์เน็ตได้ เพื่อเพิ่มความสะดวกในการเข้าใช้งาน ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนแบบ 5 D ดังต่อไปนี้ 1) D : **D**efine the Problem (ขั้นเข้าใจปัญหา) 2) D : **D**iscover Possibilities (ขั้นศึกษาแนวทางแก้ไข) 3) D : **D**ecide Promptly (ขั้นตัดสินใจเลือกแนวทาง) 4) D : **D**evise an Action Strategy (ขั้นวางกลยุทธการดำเนินการ) และ 5) D : **D**efense Report and Evaluation (ขั้นรายงานและประเมินผล)

ตอนที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบ ที่สังเคราะห์ขึ้น จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน โดยผ่านการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ผลการประเมิน		ความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านหลักการและแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการ เรียนรู้	4.74	0.39	มากที่สุด
2. ด้านองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้	4.64	0.55	มากที่สุด
3. ด้านขั้นตอนและกิจกรรมการเรียนรู้	4.68	0.51	มากที่สุด
4. ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในภาพรวม	4.75	0.47	มากที่สุด
รวม	4.70	0.48	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48 หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมต่อการส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาและสามารถนำไปใช้ได้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นในการอภิปรายดังนี้

ตอนที่ 1 การสังเคราะห์รูปแบบ

เนื่องจากการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส มีองค์ประกอบแบบ LEARN ทำให้สามารถเกิดการเรียนรู้ ทุกที่ ทุกเวลา และทุกอุปกรณ์ ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย สามารถดึงข้อมูลมาใช้ได้ง่าย ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ สามารถใช้งานได้ทันที รวมทั้งส่งเสริมความคิดจากการค้นคว้าด้วยตนเองหรือจากผู้อื่นร่วมด้วย เพื่อแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับ Weiser, M. (1999) ที่พบว่า การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ ทุกหน ทุกแห่ง จากการใช้คอมพิวเตอร์โดยไม่รู้ตัวว่ากำลังใช้คอมพิวเตอร์ ด้วยคุณสมบัติของสภาพแวดล้อมดังกล่าว ร่วมกับขั้นตอนการเรียนรู้ แบบ 5 D ทำให้ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการคิดแก้ปัญหาของ Polya, G. (1957) ที่พบว่า ขั้นตอนการคิดแก้ปัญหา สามารถส่งเสริมความคิดแก้ปัญหาของผู้เรียนได้ โดยใช้งานเครื่องมือสื่อสาร ที่สามารถติดต่ออินเทอร์เน็ตได้

ตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ

1. จากผลการประเมินด้านหลักการและแนวคิดพื้นฐาน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีความเหมาะสมที่จะนำไปออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bruner, J. S. (1960) ที่พบว่า การสร้างความน่าสนใจในการเรียน ยืดหยุ่นไปตามบริบท โดยไม่จำกัดความรู้อยู่เพียงในห้องเรียน

2. จากผลการประเมินด้านองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนได้นำแนวคิดของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบยูบิควิตัส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yahya, S. (2010) ที่พบว่าการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัสจะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้ทุกหนทุกแห่ง ทุกที่ทุกเวลา

3. จากผลการประเมินด้านขั้นตอนและกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจาก จะช่วยส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hains-Wesson. (2013) ที่พบว่าการนำขั้นตอนการแก้ปัญหา มาใช้ในการเรียนการสอนสามารถส่งเสริมการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้เป็นอย่างดี

4. จากผลการประเมินด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากปัจจุบันผู้สอนและผู้เรียน มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันด้วยระบบเครือข่ายทุกที่ทุกเวลา ซึ่งสอดคล้องกับ Weiser, M. (1999) ที่พบว่า มีการใช้ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทุกหนทุกแห่งเป็นปกติ โดยผู้ใช้อาจไม่รู้ตัวว่ากำลังใช้คอมพิวเตอร์

5. จากผลการประเมินรูปแบบ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากเทคโนโลยีในปัจจุบันมีความพร้อมของอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน เป็นต้น ทำให้สามารถจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ Ogata & Yano (2004) ที่พบว่า การเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมยูบิควิตัส เกิดขึ้นได้ ทุกหนทุกทุกอุปกรณ์ที่มีเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถาบันการศึกษาที่นำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ควรสนับสนุนการจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐาน ระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สาย ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทุกระบบสนับสนุนงบประมาณ

1.2 เตรียมความพร้อมของผู้สอน เตรียมผู้เรียนและผู้บริหารสนับสนุนระบบการเรียนรู้ มีการประชาสัมพันธ์ รณรงค์ในการจัดรูปแบบการเรียนรู้อย่างเต็มที่

1.3 ผู้สอนควรค้นคว้าแหล่งเรียนรู้ที่คัดกรองแล้วว่ามีประโยชน์ไว้ให้ผู้เรียน สำหรับผู้เรียนได้ใช้เป็นแนวทางการค้นคว้าเพิ่มเติมต่อยอดอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปทดลองใช้เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอน เช่น พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน ทดสอบหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนการสอนเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้เรียนเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้เรียน ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2556). *การศึกษาสถานการณ์อาชีวศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาการอาชีวศึกษา*. เข้าถึงได้จาก http://www.moe.go.th/moe/th/news/ detail. php? NewsID=34300&Key=hotnews

Bruner, J. S. (1960). *The Process of Education.* New York.

Carin, A. A., Bass, J. E., Contant, T. L. (2005). *Teaching science as inquiry*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Merrill Prentice Hall.

Chiu, P. S., Kuo, Y., Huang,Y., & Chen, T. (2008). *A Meaningful Learning based u-Learning Evaluation Model*. In Eighth IEEE International Conference on Advanced Learning Technologies (pp. 77-81). n.p.

Curtis, M., Luchini, K., Bobrowsky, W., Quintana, C., & Soloway, E. (2002). Handheld Use in K-12: A Descriptive Account. In *Proceedings of IEEE International Workshop on Wireless and Mobile Technologies in Education (WMTE'02)* (pp. 23-30).

Hains-Wesson. (2013). *Developing graduate attributes*, Melbourne: Deakin University, Vic.

Hwang, G-J. (2006). Criteria and Strategies of Ubiquitous Learning. In *Proceedings of the IEEE International Conference on Sensor Networks, Ubiquitous, and Trustworthy Computing (SUTC'06)* (pp. 72-77).

Kirkley, J. (2003). *Principles for Teaching Problem Solving*. PLATO Learning, Inc.

Kokemuller, N., & Demand, M. (n.d.). *The Concept of Empowerment in Leadership.*Retrieved from http://smallbusiness.chron.com/

Mayer, E. (1992). *Thinking, Problem Solving, Cognition*. WH: Freeman & Co Ltd.

Ogata, H., & Yano, Y. (2004). Context-Aware Support for Computer-Supported Ubiquitous Learning. In *Proceedings of the 2 nd IEEE International Workshop on Wireless and Mobile Technologies in Education* (pp. 27-34).

Osborne, M. (2014). *Modern Learning Environments.* Core Tatai Ahorau.

Polya, G. (1957) . *How to Solve It.* New York: Doubleday & Company,Inc.

Vladoiu, M. (2004). *Towards Building an Open Digital Library for Instructional Design that Facilitates Reactive e-Instruction.* HAL Achives-Ouvertes.

Weiser, M. (1999). The Origins of ubiquitous computing research at PARC in the late 1980s. *IBM Systems Journal, 7*(36), 693-696.

Yahya, S., Ahmad, E., & Jalil, K. (2010). The definition and characteristics of ubiquitous learning: A discussion. *International Journal of Education and Development using Information and Communication Technology (IJEDICT), 6*(1), 117-127.

การพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

The Development of ICT Competency of 21st Century Era Teachers for Towards the Professional Learning Community

ดร.อุทิศ บำรุงชีพ*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ คือ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการ 2) วิเคราะห์สมรรถนะ พัฒนากรอบสมรรถนะ แผนการพัฒนา สร้างแบบประเมินสมรรถนะฯ 3) ศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของครู และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของครูยุคศตวรรษที่ 21 ที่ได้รับการพัฒนาสมรรถนะฯ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ ขั้นตอนที่ 2 พัฒนากรอบสมรรถนะฯ และขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะฯ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่สำคัญได้แก่ กรอบสมรรถนะฯ แผนการพัฒนา แบบประเมินสมรรถนะไอซีทีของครู แบบประเมินการวางแผนการพัฒนาตนเองของครู และแบบบันทึกพฤติกรรมการพัฒนาสมรรถนะไอซีที กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนากรอบสมรรถนะ จำนวน 8 ท่าน ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 จำนวน 363 คน และศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะจากครูจำนวน 36 คน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test One-way ANOVA และ การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีสภาพปัจจุบันในการใช้ไอซีทีติดต่อสื่อสารกับเพื่อนวิชาชีพครูอยู่เสมอในระดับมาก ลำดับรองลงมา คือ การบูรณาการไอซีทีในการจัดการเรียนรู้ และใช้ไอซีทีในการแบ่งปันข้อมูลอย่างมีกัลยาณมิตรกับเพื่อนวิชาชีพครูอยู่เสมอ การสืบค้นข้อมูลทางไอซีทีมาใช้ในการพัฒนาตนและพัฒนางานอยู่เสมอ และลำดับความสำคัญของความต้องการสมรรถนะฯ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะในทุกด้าน

2. กรอบการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพประกอบด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติ 1) เข้าถึงสารสนเทศเพื่อการพัฒนาตนเองและร่วมมือกันในการพัฒนาวิชาชีพครู 2) ประเมินสารสนเทศและเลือกสรรสื่อ 3) เข้าใจและจัดการสารสนเทศเพื่อสะสมความรู้ 4) ใช้สารสนเทศเพื่อผลิตสื่อและนำเสนออย่างสร้างสรรค์ 5) ใช้เครือข่ายสารสนเทศและเครื่องมือสื่อสารเพื่อการแบ่งปันอย่างมีกัลยาณมิตร และ 6) สื่อสารสารสนเทศและสะท้อนคิดอย่างมีจรรยาบรรณ

3. ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์แผนการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะ ได้แก่ CARE Steps C - Collaborative climate/ A - Activity and Action Learning/ R - Routine work to Reflective Thinking/ E - Evaluation โดยผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

*อาจารย์ ภาควิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างสมรรถนะด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพในสังกัด สพม. เขต 18 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 36 คน ด้วยการประเมินตนเองของครูก่อนเข้าร่วมพัฒนาสมรรถนะและหลังการพัฒนาสมรรถนะ และสมรรถนะจำแนกรายด้าน พบว่า สมรรถนะฯ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความพึงพอใจของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : สมรรถนะ/ ไอซีที/ ครูศตวรรษที่ 21/ ชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ

Abstract

The purpose of this research were to develop of ICT competency of 21st century era teachers for towards the professional learning community. The research methods comprised of three steps: Step 1: Studying state and teacher needs of ICT used, Step 2: To analyze in competency frame work, development plan and construct evaluation from of ICT competency. Step 3: Study effects of ICT competency. The instrument of this research consisted of competency frame work, development plan, competency evaluation form, teacher individual development planning, ICT competency abilities evaluation form. The samples of this study were 5 experts who could provide information on the framework of ICT competency, 363 teachers in the secondary educational service area office 18 and 36 teachers for study effects of ICT competency. The data were analyzed by means of content analyses, frequency counts, percentages, means, standard deviations, t-tests, one-way ANOVA. The findings can be summarized as follows:

1. The ICT situation of the secondary educational service area office 18 teachers was found that ICT used to communicate with fellow teachers are always at a high level respectively, followed by the integration of ICT in learning and using ICT to share information with fellow teachers is always a good friend. Searching ICT used in their development and development is unparalleled. The needs of the performance showed that there was a need to develop competencies in all aspects.

2. There were six learns and practice aspects of ICT competency of 21st century era teachers for towards the professional learning community to learn and practice as follows : 1) Learn & practice to access & collaboration 2) Learn & practice to evaluate & select 3) Learn & practice to Manage & Collect 4) Learn & practice to use for creative production & presentation 5) Learn & practice to connect & share and 6) Learn and practice to communication & reflective.

3. Analysis and Synthesis action plan development activities , including performance consisted of four steps : CARE Steps C – Collaborative climate /A – Activity and Action Learning /R –Routine work to Reflective Thinking /E – Evaluation

4. The results compare the different competencies in ICT competency of 21st century era teachers for towards the professional learning community samples of 36 people with self-evaluation of teachers prior to development , capacity and competency development classification

and performance aspects have found that the performance difference at .05 level of significance and satisfaction of teachers the overall high level.

Keywords : Competency/ ICT/ 21st Century Era Teachers/ Professional Learning Community

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สมรรถนะเป็นลักษณะเฉพาะและเป็นสิ่งจำเป็นของการพัฒนาในทุกวิชาชีพ และเปลี่ยนไปอย่างต่อเนื่องซึ่งสมรรถนะของการสร้างพลังเรียนรู้และนวัตกรรมการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 (ค.ศ. 2001-2100) ของสังคมไทยในโลกที่มีการแข่งขันในทุกมิติจำเป็นต้องมีทักษะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ไอซีที) ที่สามารถสร้างความพร้อมในการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจใหม่อย่างท้าทายที่เรียกว่า “เศรษฐกิจแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้” นำไปสู่สมรรถนะการใช้ไอซีทีเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญในการนำพาคนไทยสู่ความรู้และปัญญา เศรษฐกิจไทย สู่การเติบโตอย่างยั่งยืน สังคมไทยสู่ความเสมอภาค โดยการนำไอซีทีมาเป็นฐานของการพัฒนาประเทศให้พัฒนาอย่างรอบด้านถึงพร้อมด้วยความรู้และภูมิปัญญาอย่างยั่งยืนในปี พ.ศ. 2563 และพัฒนาทุนมนุษย์ที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์และใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2557, หน้า 18-19) และก้าวสู่กลไกการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีศักยภาพพร้อมก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุสาระที่เกี่ยวข้องกับไอซีที หมวดที่ 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยครอบคลุมเทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ตามความต้องการของผู้เรียนตลอดช่วงชีวิต ซึ่งกระบวนการศึกษาเพื่อการพัฒนาคน หัวใจสำคัญ คือ ครู ซึ่งเป็นวิชาชีพที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องท่ามกลางนวัตกรรมและเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ที่ครูต้องปรับเปลี่ยนบทบาทโดยจากครูผู้สอนเป็นครูฝึก (Coach) เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนเกิดคำถามและกระบวนการคิด ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Learning Facilitator) เพื่อสภาพแวดล้อมที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อต่อการเรียนรู้ และครูประเมิน (Evaluator) เพื่อประเมินพัฒนาการและความก้าวหน้าของผู้เรียน ครูจะต้องเน้นการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ รวมทั้งครูในศตวรรษที่ 21 ต้องมีการรวมตัวกันของเพื่อนครูด้วยกันปรับปรุงพัฒนาการสอนด้วยกันลักษณะชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557 หน้า 307)

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนาครูในยุคปัจจุบันเนื่องจากเป็นกระบวนการรวมกลุ่มโดยต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้พูดคุยสนทนา วิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะอย่างมีกัลยาณมิตรและสะท้อนคิดเพื่อการพัฒนาตามเป้าหมายที่มีร่วมกัน ในวิชาชีพครูมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังที่ ฮอร์ท (Hord, 2003) ได้สรุปว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูนั้นต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหาร ครูภายในโรงเรียนให้มีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันและนำความรู้ที่ได้ไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน และมีสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนต่อการคงไว้ซึ่งเป็นชุมชนการเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร ซึ่งสอดคล้องกับริชาร์ทสัน (Richardson, 2003) ที่สรุปว่ามิติของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้นจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและตัดสินใจร่วมกัน มิติการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร มิติการนิเทศติดตามและสะท้อนข้อมูลกลับ รวมทั้งมิติการสร้างปัจจัยแวดล้อมทั้งที่เป็นนโยบาย สื่อแหล่งการเรียนรู้และเทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นและจูงใจในเกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ดังนั้นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในยุคศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องอาศัยกลยุทธ์และช่องทางในการสื่อสารที่หลากหลายเพื่อให้ทุกคน

มีส่วนร่วมสิ่งสำคัญประการหนึ่งนั่นคือ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งเป็นมิติหนึ่งที่เป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกสามารถช่วยกระตุ้นให้ครูในศตวรรษที่ 21 สามารถนำความรู้ และทักษะทางด้านไอซีที มาประยุกต์ใช้ในการประชาสัมพันธ์สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมสมอง การสะท้อนคิด สะสมความรู้ นำเสนอผลงาน และจัดเก็บความรู้ ได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ในการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งสมรรถนะดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่จะส่งผลให้บุคลากรครูได้มีการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนที่ดีขึ้น นำไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

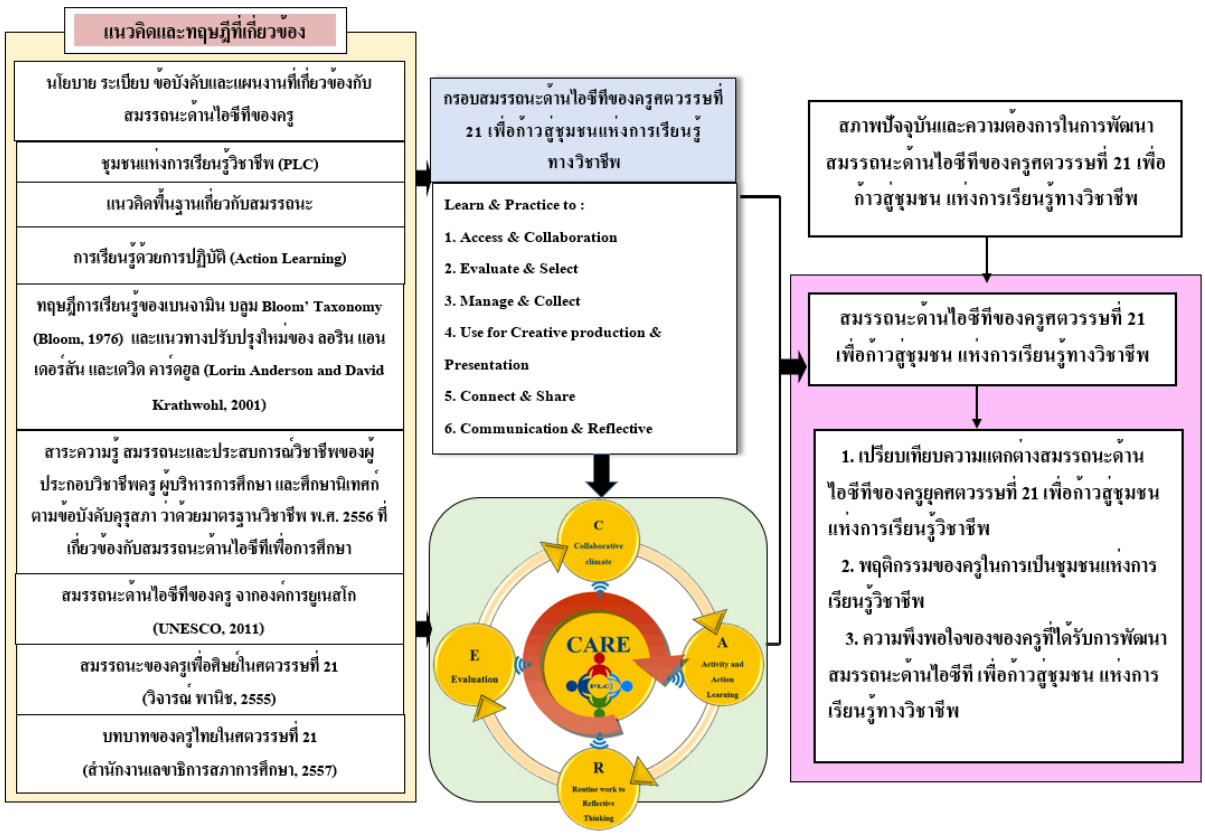
1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2. เพื่อวิเคราะห์สมรรถนะ พัฒนากรอบสมรรถนะ สร้างแบบประเมินสมรรถนะด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูยุคศตวรรษที่ 21 ที่ได้รับการพัฒนาสมรรถนะไอซีที เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ในภาคเรียนที่ 1 และ 2 ปีการศึกษา 2558 โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาสมรรถนะ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ครู สังกัด สพม.18 ครอบคลุมจังหวัดชลบุรี และระยอง ซึ่งมีประชากรครูผู้สอนปีการศึกษา 2558 ทั้งหมด 3,892 คน (กลุ่มนโยบายและแผน สพม.18, 2558) กลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณด้วยสูตรของทาโร ยามาเน่ ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างครู ทั้งสิ้น 363 คน

กลุ่มที่ 2 พัฒนากรอบสมรรถนะ แผนการพัฒนา สร้างแบบประเมินสมรรถนะ โดยกลุ่มเป้าหมายที่เลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร เทคโนโลยีการศึกษา โดยมีประสบการณ์ในสาขาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ปี จำนวน 8 ท่าน

กลุ่มที่ 3 ศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีกลุ่มตัวอย่างเป็นครู จำนวน 36 คน โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากครูที่ได้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มที่ 1 และสนใจแสดงความต้องการเข้าร่วมการพัฒนาสมรรถนะฯ ซึ่งเกณฑ์การคัดเลือกครูกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาสมรรถนะฯ ของครูยุคศตวรรษที่ 21 นั้นมีคุณสมบัติ ดังนี้

3.1 เป็นครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทำงานมาแล้วอย่างน้อย 1 ปี ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18

3.2 มีความรู้พื้นฐานการใช้งานคอมพิวเตอร์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

3.3 เคยมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ไอซีที เช่น การเรียนการสอนผ่านสื่อเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น

3.4 ได้รับการยินยอมจากหัวหน้าหน่วยงานเป็นลายลักษณ์อักษรให้เข้าร่วมการพัฒนาสมรรถนะตามแผนการดำเนินงาน CARE Steps ที่ผู้วิจัยกำหนด คือ จำนวน 1 ภาคการศึกษา

2. การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยระยะเวลาดำเนินการวิจัยนี้ใช้เวลา 6 เดือน ตั้งแต่เดือน สิงหาคม พ.ศ.2558 - มกราคม พ.ศ. 2559

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) โดยเน้นการปฏิบัติจริงซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะ ด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 โดยการใช้แบบสอบถามกับครูกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนากรอบสมรรถนะฯ แผนกิจกรรม และสร้างแบบประเมิน

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของครูศตวรรษที่ 21 ได้แก่ เปรียบเทียบความแตกต่างสมรรถนะด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ พฤติกรรมของครูในการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ และความพึงพอใจของของครูที่ได้รับการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีที

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 : 1.1 ประสานขอความร่วมมือไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 เพื่อส่งข้อมูลการเข้าร่วมโครงการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของครูในศตวรรษที่ 21

1.2 ส่งแบบสอบถามไปยังครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและตอบรับการเข้าร่วมโครงการ

1.3 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวม พร้อมทั้งโทรศัพท์ประสานงานติดตามแบบสอบถามตามที่นัดหมายไว้

1.4 ผู้วิจัยคัดเลือกแบบสอบถามที่มีการตอบคำถามสมบูรณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลความถี่และร้อยละ

ระยะที่ 2 : 2.1 นำกรอบสมรรถนะ แผนการพัฒนาแบบประเมินสมรรถนะไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาในด้านการสื่อความหมาย ความครอบคลุมประเด็น และความเหมาะสมของการนำไปใช้จริงโดยเป็นแบบประเมินในลักษณะแบบสอบถามลักษณะแบบประเมินค่า 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท

2.2 นำกรอบสมรรถนะ แผนการพัฒนาแบบประเมินสมรรถนะปรับปรุงแก้ไข

2.3 นำกรอบสมรรถนะ แผนการพัฒนาแบบประเมินสมรรถนะ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 ท่าน ประเมินความเหมาะสม

ระยะที่ 3 : 3.1 ผู้วิจัยปฐมนิเทศเตรียมความพร้อมครูกลุ่มตัวอย่างและให้ความรู้พร้อมทำแบบประเมินตนเอง

3.2 ดำเนินกิจกรรมตามแผน CARE Steps โดยใช้เวลา 10 สัปดาห์ 3 วงรอบ

3.3 ในระหว่างดำเนินกิจกรรมตามแผน CARE Steps ผู้วิจัยนิเทศติดตามประเมินผลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ Facebook, Line และ Google Cloud Computing และแบบเผชิญหน้าโดยการประชุมกลุ่มประเมินผลสมรรถนะด้านไอซีที เพื่อสะท้อนคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงการพัฒนาสมรรถนะฯ ดังกล่าวพร้อมบันทึกการสนทนาและประเมินตามสภาพจริง

3.4 ขั้นประเมินผลผู้วิจัยจัดประชุมกลุ่มประเมินผลสมรรถนะด้านไอซีทีเพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อสะท้อนคิด แลกเปลี่ยนเรียนรู้

3.5 ทำแบบประเมินความพึงพอใจหลังได้รับการพัฒนาสมรรถนะ ด้านไอซีทีฯ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของครูศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีสภาพปัจจุบันที่ปฏิบัติในการใช้ไอซีที ในการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนวิชาชีพครูอยู่เสมอในระดับมาก ลำดับรองลงมา คือการบูรณาการไอซีทีในการจัดการเรียนรู้ และใช้ไอซีทีในการแบ่งปันข้อมูลอย่างมีกัลยาณมิตรกับเพื่อนวิชาชีพครูอยู่เสมอ การสืบค้นข้อมูลทางไอซีทีมาใช้ในการพัฒนาตนและพัฒนางานการเรียนการสอนอยู่เสมอ และสภาพปัจจุบันที่มีการปฏิบัติในลำดับต่ำสุดคือในระดับปานกลาง 3 อันดับ คือความรู้และใช้ไอซีทีในการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่เสมอ รองลงมาการใช้ไอซีทีในการบันทึกและสะสมความรู้อยู่เสมอ และลำดับการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ครูมีความรู้ความเข้าใจในการใช้ไอซีทีในกระบวนการสะท้อนคิด ตามลำดับ ผลสรุปการประเมินลำดับความสำคัญของความต้องการสมรรถนะฯ วิเคราะห์โดยวิธี Modified Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะในทุกด้าน

นอกจากนี้ผลการศึกษาลำดับความสำคัญของความต้องการสมรรถนะด้านไอซีทีของครูศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิเคราะห์โดยวิธี Modified Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะในทุกด้าน นั่นแสดงให้เห็นว่าครูผู้เข้าร่วมโครงการนั้นมีความต้องการและสนใจในการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีที อย่างแท้จริงซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับความต้องการของมนุษย์ ตามความต้องการ 5 ขั้นของมาสโลว์ (Maslow, 1998) โดยสอดคล้องกับขั้นความต้องการความสำเร็จในชีวิต ที่เป็นความต้องการที่จะบรรลุความคาดหวังหรือเป้าหมายในการสร้างความก้าวหน้าให้กับตนเองด้วยการแสวงหาความสามารถ ทักษะ และ

ศักยภาพอย่างเต็มที่ ซึ่งจะส่งผลให้ได้เกิดการพัฒนางานโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือคิดค้นสิ่งใหม่ นำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพครูอย่างแท้จริง

2. ผลการพัฒนากรอบสมรรถนะตามพฤติกรรมการเรียนรู้ของ Benjamin S. Bloom, Anderson และ Krathwohl (2001) สาระความรู้ สมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพครู ของคุรุสภา พ.ศ. 2556 (ราชกิจจานุเบกษา, 2556) กรอบการศึกษาด้านไอซีทีของครู องค์การยูเนสโก (UNESCO, 2011) สมรรถนะของครูเพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2555) บทบาทของครูไทยในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557) หลักการชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ (Stoll et al., 2006) ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินรับรองจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 ท่านในการกำหนดกรอบสมรรถนะด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ประเด็นสมรรถนะ	ตัวอย่างเครื่องมือ ICT	$\bar{X}$	SD	ระดับความเหมาะสม
สมรรถนะด้านที่ 1 Learn to Access & Collaboration : การเข้าถึงสารสนเทศเพื่อการพัฒนาตนเองและร่วมมือกันในการพัฒนาวิชาชีพครู	- Search Engine - Prezi/Slide Share - Facebook/- Line - http://mind42.com/ - https://www.mindmeister.com/	5.00	0.00	มากที่สุด
สมรรถนะด้านที่ 2 Learn to Evaluate & Select : การประเมินสารสนเทศและเลือกสรรสื่อ	- Google Form - YouTube	5.00	0.00	มากที่สุด
สมรรถนะด้านที่ 3 Learn to Manage & Collect : มีความเข้าใจและสามารถการจัดการสารสนเทศเพื่อการสะสมความรู้	- e-Portfolio by Google Site - Google Classroom - Blogger/ Wordpress/- Dropbox	4.94	0.34	มากที่สุด
สมรรถนะด้านที่ 4 Learn to Use for Creative production & Presentation : การใช้สารสนเทศเพื่อผลิตสื่อและนำเสนออย่างสร้างสรรค์	- https://www.oercommons.org/oer - http://www.loopster.com/ - Google Presentations	4.96	0.20	มากที่สุด
สมรรถนะด้านที่ 5 Learn to Connect & Share : การใช้สารสนเทศเครือข่ายและเครื่องมือสื่อสารเพื่อการแบ่งปันอย่างมีกัลยาณมิตร	- Facebook - Line - Google Docs	4.97	0.25	มากที่สุด
สมรรถนะด้านที่ 6 Learn to Communication & Reflective : การสื่อสารสารสนเทศและสะท้อนคิดอย่างมีจรรยาบรรณ	- Facebook - Blogger - Wordpress	5.00	0.00	มากที่สุด
ภาพรวมของสมรรถนะ		4.97	0.13	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่ากรอบการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่ครูต้องเรียนรู้และลงมือปฏิบัติผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่ากรอบการพัฒนาสมรรถนะฯ ทั้ง 6 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการประเมินรับรองความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับแผนการดำเนินงานพัฒนาด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินรับรองจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านในการกำหนดแผนการดำเนินงานพัฒนาด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 CARE Steps เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ลำดับแผนการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (CARE Steps)	$\bar{X}$	SD	ระดับความเหมาะสม
1. C - Collaborative climate การร่วมมือร่วมพลัง สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันระดมสมองเพื่อวางแผนการพัฒนาการเรียนการสอนลำดับขั้นตอนการใช้งานอย่างเป็นระบบ	4.52	0.98	มากที่สุด
2. A - Activity and Action Learning ออกแบบกิจกรรม เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติเรียนรู้ตามแผน	4.75	0.86	มากที่สุด
3. R - Routine work to Reflective Thinking พัฒนางานสอนด้วยกันร่วมกันสะท้อนคิด	4.65	0.77	มากที่สุด
4. E - Evaluation สรุปผลประเมินผลร่วมกัน	4.59	0.65	มากที่สุด
ภาพรวมของการประเมินคู่มือและแผนการดำเนินงานพัฒนาสมรรถนะ	4.62	1.02	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าแผนการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีฯ (CARE Steps) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

3. ผลการพัฒนาสมรรถนะ ได้แก่ เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนสมรรถนะฯ พฤติกรรมของครูในการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ และความพึงพอใจของของครูที่ได้รับการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีที ดังผลการวิจัยต่อไปนี้

3.1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความแตกต่างสมรรถนะฯ ระหว่างการประเมินตนเองของครูก่อนเข้าร่วมพัฒนาสมรรถนะและการประเมินพฤติกรรมระหว่างและหลังการพัฒนาสมรรถนะ โดยกรอบและเกณฑ์ในการพัฒนาสมรรถนะที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ และสังเคราะห์ และผ่านการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญ โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างสมรรถนะด้านไอซีทีของครู กลุ่มตัวอย่างจำนวน 36 คน ด้วยการประเมินตนเองของครูก่อนเข้าร่วมพัฒนาสมรรถนะและการประเมินพฤติกรรมระหว่างและหลังการพัฒนาสมรรถนะ พบว่า สมรรถนะด้านไอซีทีมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเมื่อวิเคราะห์สมรรถนะจำแนกรายด้านตามตัวบ่งชี้พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกัน นอกจากนี้จากการบันทึกพฤติกรรมจากการติดตามและข้อมูลในการสนทนากลุ่ม พบว่า ครูหลายท่านมีความกังวลเรื่องพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ และพระราชบัญญัติการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ที่บางครั้งการนำเสนอข้อมูลผ่านไอซีทีด้วยความไม่ตั้งใจอาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดได้

3.2 ความพึงพอใจในการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีที พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ด้านการพัฒนากิจกรรมการสอนและการสร้างเครือข่ายโดยใช้ไอซีทีเพื่อการแบ่งปันอย่างมีกัลยาณมิตร พึงพอใจในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการสมรรถนะด้านไอซีทีของครูศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีสภาพปัจจุบันที่ปฏิบัติในการใช้ไอซีที ในการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนวิชาชีพครูอยู่เสมอในระดับมาก ลำดับรองลงมา คือการบูรณาการไอซีทีในการจัดการเรียนรู้ และท่านใช้ไอซีทีในการแบ่งปันข้อมูลกับเพื่อนวิชาชีพครูอยู่เสมอ และการสืบค้นข้อมูลทางไอซีทีมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2558 โดยสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) (2558 หน้า 20) พบว่า กิจกรรมยอดนิยมของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2558 ผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ 3 อันดับแรก ได้แก่ อันดับที่ 1 ใช้ในการติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ อันดับที่ 2 ใช้ในการสืบค้นข้อมูล และ อันดับที่ 3 ใช้อ่าน/ติดตามข่าวสาร/อ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ครูกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะ ในทุกด้าน นั่นแสดงให้เห็นว่าครูนั้นมีความต้องการและสนใจในการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีเพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2. ผลการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์และให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมกรอบการพัฒนา และแผนกิจกรรมการดำเนินงานสมรรถนะด้าน

จากกรอบการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าว ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่ากรอบสมรรถนะด้านไอซีทีของครู มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ ซึ่งครอบคลุมและสัมพันธ์กับ งานวิจัยของ ศกลวรรณ พาเรือง (2554, หน้า 304-305) ในการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของนิสิตนักศึกษาครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสมรรถนะทางไอซีทีของอาจารย์ผู้สอนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน (ภรณี หลาวทอง และคณะ, 2556 หน้า 119) ที่พบว่าการพัฒนาสมรรถนะไอซีทีประกอบด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการสอนผ่านเว็บ การประเมินการเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ และจรรยาบรรณในการใช้ไอซีที รวมทั้งสัมพันธ์กับทักษะการเรียนรู้ของครูเพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21 ที่ประกอบด้วย ทักษะด้านสารสนเทศ ด้านการสื่อสาร ด้านสื่อ ด้านความร่วมมือ และความริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรม

จากแผนการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของครูยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (CARE Steps) C - Collaborative climate ➔ A - Activity and Action Learning ➔ R - Routine work to Reflective ➔ E - Evaluation โดยแผนการดำเนินงานดังกล่าว ผู้วิจัยใช้หลักการของการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ (Action Learning) ของ กาวิท (Gawith, 2000) ที่ระบุว่าการเรียนรู้จากการปฏิบัตินั้นเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และยังสอดคล้องกับ มาร์คอร์ทและคณะ (Marquardt et al. , 2009) ที่สรุปว่าการเรียนรู้จากการปฏิบัตินั้นจะเกิดการเรียนรู้ได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเกิดปัญหาก่อให้เกิดคำถาม เพื่อกระตุ้นให้เกิดการสะท้อนคิดในเรื่องที่ตนสนใจเรียนรู้ รวมทั้งแนวทางในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ต้องมีการอาศัยความร่วมมือและการทำงานเป็นทีมเป็นสำคัญ (Richard, DuFour, & Rebecca DuFour, 2012, p. 4)

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างสมรรถนะด้านไอซีทีของครูศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กลุ่มตัวอย่างครู สังกัด สพม. เขต 18 จำนวน 36 คน ด้วยการประเมินตนเองของครูก่อนเข้าร่วมพัฒนาสมรรถนะและการประเมินพฤติกรรมระหว่างและหลังการพัฒนาสมรรถนะ พบว่า สมรรถนะด้านไอซีทีของครูในภาพรวมและรายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นแสดงให้เห็นว่าครูที่ได้รับการพัฒนา มีสมรรถนะครบตามองค์ประกอบโดย

สอดคล้องกับ ไบรอันและพูสตี (Bryant and Poustie, 2001) ที่สรุปว่า ความรู้ และทักษะ เป็นสมรรถนะจำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งช่วยให้นำความรู้นั้นไปใช้ได้ และเกิดเจตคติที่เหมาะสมที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนางาน

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการพัฒนาสมรรถนะฯ โดยข้อค้นพบความพึงพอใจของครู ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การใช้ไอซีทีนำไปพัฒนาในกิจกรรมการสอนและการสร้างเครือข่ายกับชุมชนเพื่อนครู พึงพอใจในระดับมากที่สุด ซึ่งความพึงพอใจก่อให้เกิดจิตวิทยาเชิงบวกในการพัฒนาตนเองและสร้างเครือข่ายซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิเชียร ไชยบัง (2558 หน้า 29-31) ที่แสดงแนวคิดถึงจิตศึกษาเกิดขึ้นจากความรู้สึกภายในที่จะพึงพอใจในสิ่งต่าง ๆ นั้นต้องเห็นคุณค่าในตัวครูเองคนอื่น เช่น นักเรียน เพื่อนครู และสิ่งต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดบรรยากาศต่อการพัฒนาครู ผู้เรียน ด้วยการสร้างเป็นชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพขึ้นมา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านสมรรถนะฯ

1.1 จากกรอบการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีที 6 องค์ประกอบ Six Learn and Practice นั้นมีความสำคัญในทุกสมรรถนะซึ่งในแต่ละสมรรถนะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกันซึ่งต้องมีการพัฒนาสมรรถนะแบบองค์รวม โดยสามารถพัฒนาไม่เรียงลำดับได้ เพราะในแต่ละสมรรถนะสามารถบูรณาการเชื่อมโยงได้

1.2 แผนการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะ CARE Steps นั้นเป็นขั้นตอนที่ครูสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นควรมีกระบวนการในการพัฒนาโดยให้มีความยืดหยุ่นกับระยะเวลา เพื่อให้ครูได้มีโอกาสในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเต็มตามศักยภาพ และหัวใจสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะใจเป็นสิ่งสำคัญที่ครูต้องสนใจ ใส่ใจ และดูแลเอาใจใส่เพื่อนครูในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างกัลยาณมิตรโดยใช้ไอซีทีมาช่วยติดตามและแลกเปลี่ยน

1.3 การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีครูศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญ และการเป็นพี่เลี้ยงและการชี้แนะระหว่างเพื่อนครูด้วยกันต้องมีการเปิดใจ สร้างความเชื่อใจและไว้วางใจซึ่งกันและกัน

2. ข้อเสนอแนะด้านไอซีที

2.1 ควรมีการเพิ่มเติมเครื่องมือวัดและประเมินผลตนเองออนไลน์ทางสมรรถนะด้านไอซีทีของครูศตวรรษที่ 21 เพื่อก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพโดยให้ครูที่สนใจสามารถตรวจสอบสมรรถนะฯ ดังกล่าวได้ด้วยตนเอง

2.2 เครื่องมือไอซีที ที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายมีหลากหลายควรการเลือกใช้ให้เหมาะสมในการพัฒนาสมรรถนะ โดยควรพิจารณาถึงการเข้าถึงง่ายความน่าเชื่อถือของโปรแกรม โดยมีการที่ผู้พัฒนามีหน้าเว็บไซต์แสดงรายละเอียดอย่างชัดเจน เป็นโปรแกรมฟรีจริงหรือไม่ ซึ่งในบางโปรแกรมแจ้งว่าฟรีแต่เป็นเพียงแค่ทดลองใช้งานเท่านั้น (Free Trial) และโปรแกรมดังกล่าวมีอะไรแอบแฝงหรือไม่ ซึ่งในขั้นตอนการสมัครเข้าใช้งานควรอ่านรายละเอียดให้ชัดเจนก่อน

3. ข้อเสนอแนะด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

3.1 ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพควรมีช่องทางในการติดต่อสื่อสารที่หลากหลายและต่อเนื่องโดยใช้ไอซีทีมาเป็นพื้นฐาน

3.2 ในการให้ข้อเสนอแนะระหว่างเพื่อนครูทั้งออนไลน์ และเผชิญหน้าในการพัฒนาการสอนนั้นต้องแนะนำอย่างมีกัลยาณมิตรโดยการให้ข้อเสนอแนะนั้นต้องไม่ใช้คำพูด หรือประโยคที่แสดงถึง การสอนให้ทำตาม การสั่งให้ปฏิบัติ แต่ให้ชี้แนะในลักษณะที่ชวนให้คิด และลงมือปฏิบัติ

3.3 ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้นควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารแบบสืบสอบชื่นชม การเห็นคุณค่าในตนเอง และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างชิ้นงานของครู

4. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนา (Research and Development) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านไอซีทีของครูในศตวรรษที่ 21 โดยผสมผสานกับแนวคิด ทฤษฎีอื่น ๆ เพื่อพัฒนาสมรรถนะก้าวสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ

4.2 ควรมีการศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ของสมรรถนะด้านไอซีทีของครูกับการจัดการความรู้ และองค์การแห่งการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนาครู ให้รองรับสังคมแห่งการเรียนรู้ พร้อมก้าวเข้าสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มนโยบายและแผน สพม.18. (2558). *ระบบสารสนเทศครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ปีการศึกษา 2558*. ชลบุรี. สพม.18.

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2554). *กรอบนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ระยะ พ.ศ. 2554 – 2563 ของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

ภรณี หลาวทอง และคณะ. (2556). *การพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของอาจารย์ผู้สอนสังกัดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน*. วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร ฉบับพิเศษ หน้า 115-122. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

ราชกิจจานุเบกษา. (2556). *สาระความรู้ สมรรถนะและประสบการณ์วิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556*. (12 พ.ย. 2556). หน้า 43 เล่ม 130 ตอนพิเศษ 156 ง

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

วิเชียร ไชยบัง. (2558). *จิตศึกษา : พัฒนาปัญญาภายใน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). บุรีรัมย์ : เรียนนอกกะลา.

ศกลวรรณ พาเรือง (2554). *การพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนิสิตนักศึกษาครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาอุดมศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน). (2558). *รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2558 (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ : กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). *โครงการวิจัยเรื่อง การกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21*. สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). *บทบาทของครูไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. Allyn & Bacon. Boston, MA (Pearson Education Group)

Bryant, J., & Poustie, K. (2001). *Competencies Needed by Public Library Staff*. Bertelsmann Foundation, Gütersloh.

Gawith, G. (2000). *Action Learning: A guide to research and information skills*. Auckland: Longman Paul.

Hord, S. M. (2003). Professional learning communities: An overview. In Southwest Educational Development Laboratory, *Learning together, leading together: Changing schools through professional learning communities*. New York: Teachers College. Press.

Maslow, A., & Lowery, R. (1998). *Toward a psychology of being* (3rd ed.). New York : Wiley & Sons.

Marquardt, M. J., Leonard, S., Freedman, A., & Hill, C. (2009). *Action learning for developing leaders and organizations*. Washington, DC: American Psychological Press.

Richard, D., & Rebecca D. (2012). *The School Leader's Guide to Professional Learning Communities at Work*. U.S.A.: Solution Tree.

Richardson, V. L. (2003). *The relationship between principle leadership styles and the maturity of schools as professional learning communities*. (Doctoral Dissertation), The George Washington University, Washington.

Stoll, L., Bolam, R., McMahon, A., Wallance, M., & Thomas, S. (2006). Professional learning community: An overview of the literature. Retrieved from: http://www.sagepub.com

UNESCO. (2011). *UNESCO ICT Competency Framework for Teachers*. Retrieved from http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002134/213475e.pdf

การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา: กรณีศึกษารายวิชาการศึกษากับสังคม

A STUDY OF DESIRABLE CHARACTERISTICS OF STUDENTS UNDER THE CONTEMPLATIVE EDUCATION CONCEPT: A CASE STUDY IN EDUCATION AND SOCIETY COURSE

ดร.วรวุฒิ เพ็งพันธ์*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมในรายวิชาตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ในรายวิชาการศึกษากับสังคม จากนิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษาจำนวน 30 คน โดยผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การจดบันทึก และรายงานการประเมินตนเองของผู้เรียน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบกิจกรรมในรายวิชาทั้ง 6 กิจกรรม มีความสอดคล้องกับเนื้อหารายวิชาทั้ง 6 บทเรียน สามารถนำกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ได้แก่ สุนทรียสนทนา (Dialogue) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) การเขียนบันทึก (Journaling) และการสะท้อนความคิดรายบุคคลและเป็นกลุ่ม (Self and Group Reflection) 2. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาทั้ง 6 กิจกรรม พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มี 4 ด้านคือ ด้านทักษะมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านโลกทัศน์หรือการมองโลกและชีวิต ด้านพฤติกรรม และด้านจิตใจ ตามลำดับ

ABSTRACT

The purpose of this research was to study learning activities model and to study of desirable characteristics of students under the contemplative education concept in education and society course by using the sample group from 30 educational technology students. The researcher used the qualitative research methodology ; participation observation, journaling, self assessment report (SAR) and data analysis in content.

Research findings were as follows:

1. The six activities of learning activities model in this course are related to the content of six lessons. The contemplative education concept in dialogue, deep listening, journaling and self and group thinking feedback can be applied to them.

อาจารย์ประจำภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2. The results of six activities under the contemplative education concept are shown that the students have four desirable characteristics. They are skills, world view or life view, behavior and mentality, respectively.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยความก้าวหน้าทางสังคมที่เน้นวัตถุนิยมซึ่งเจริญเติบโตอย่างไม่หยุดยั้งนั้น ทำให้มีงานวิจัยมากมายที่ชี้ให้เห็นสังคมที่เป็นอันตราย ล่อแหลม ทำให้เด็กและเยาวชนของไทย หมกมุ่น ชื่นชม หลงใหลกับค่านิยมทางสังคมที่เน้นวัตถุนิยมมากเกินความพอดี จนละเลยการยึดมั่นใน ศาสนธรรม กระบวนการควบคุมปัจจัยสิ่งแวดล้อมรอบข้างที่เป็นพิษต่อเยาวชน นับวันจะทำได้ยากยิ่งขึ้น จนหลายเรื่องไม่สามารถควบคุมได้ จึงจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องพัฒนาคุณภาพคน โดยเน้นการสร้างคุณลักษณะที่ดีของบุคคล (good character) ให้เป็นคนดีมีคุณธรรม การพัฒนาลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดกับเยาวชนไทย จึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพที่สามารถช่วยสังคมและประเทศชาติให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข การพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทยจึงเป็นวาระเร่งด่วนที่ประเทศชาติต้องให้ความสำคัญและพัฒนาให้เกิดขึ้นโดยเร็ว (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, 2549)

จากการวิเคราะห์แนวโน้มสภาพแวดล้อมที่พึงประสงค์ในด้านสังคม เศรษฐกิจและลักษณะของการผลิตและบริการ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม สิ่งแวดล้อมและประชากร การเมืองการปกครองและประชากร พบว่าหากจะให้ประเทศไทยดำรงอยู่ในสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์อย่างยั่งยืน “คนไทย” ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญและมีค่าของประเทศ เป็นศูนย์กลางและกลไกสำคัญของการพัฒนาที่จะนำพาประเทศชาติไปในทิศทางที่พึงประสงค์ดังกล่าว ภาพอนาคตของคนไทยที่พึงประสงค์ ควรเป็นดังนี้ คือเป็นคนไทยที่มีความรับผิดชอบ มีคุณภาพ รู้จริง รู้ลึก รู้กว้าง รู้ภาษา รู้เทคโนโลยี รู้รักษาสุขภาพและมีคุณธรรม มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์สังคม มีความรู้และทักษะ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย อดทนและมุ่งมั่นในการทำงาน มีความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียว เอื้ออาทรและเกื้อกูลกันและกัน ดำรงตนตามครรลองของศาสนา รู้จักแสวงหาความรู้และรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถในการจัดการตนเองและปรับตัวในการดำเนินชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ มีวิสัยทัศน์และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (พิณสุดา สิริธรังศรี, 2552)

ตามที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และรัฐบาลมีนโยบายสร้างสรรค์ประเทศให้ เข้มแข็ง โดยมุ่งสร้างเสริมทรัพยากรบุคคลในชาติให้มีคุณลักษณะตามค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ บนรากฐานของการปลูกฝังค่านิยม หรือปลุกจิตสำนึกให้เกิดความตระหนักนำค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการไปปฏิบัติในวิถีชีวิต และรักษาหรืออนุรักษ์ให้ยั่งยืน ซึ่งนับเป็นคุณลักษณะสำคัญและจำเป็น ที่เชื่อมโยงสู่คุณภาพผู้เรียนตามกรอบการปฏิรูปการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพคนไทยและการศึกษาไทยให้ ทัดเทียมนานาชาติ รวมถึงการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้เรียน ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และ ประชาชนอย่างมีคุณภาพ อันส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558) ด้วยเหตุนี้แนวคิดทางการการศึกษาที่มีความหลากหลาย จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ส่วนหนึ่งของแนวคิดทางการศึกษาดังกล่าวนั้นคือจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education)

จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร (2550) กล่าวว่า จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ให้ผู้ศึกษาย้อนกลับไปหารากของคุณค่าและความหมายที่แท้จริงของการเรียนรู้ สะท้อนให้เห็นความเป็นพลวัตไม่หยุดนิ่ง สามารถมองเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริงที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยใช้หลักคำสอนทางศาสนา ดนตรี ศิลปะ ธรรมชาติซึ่งถือเป็นเครื่องมืออย่างดีที่สามารถทำให้เกิดการหยั่งรู้ภายใน จนก่อให้เกิดการค้น

พบแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดี มีความสุขสงบอย่างแท้จริงด้วยตัวของตัวเอง และสามารถสัมผัสคุณค่าของการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน เกื้อกูลซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดความมีดุลยภาพของสรรพสิ่ง แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาจึงเป็นความพยายามที่จะพลิกฟื้นการศึกษาให้เป็นการศึกษาที่พัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุลทั้งในด้านความรู้และจิตใจอย่างที่ควรจะเป็นให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม ความดีงามรู้จักตนเอง เข้าใจผู้อื่น อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข มีชีวิตที่ก่อประโยชน์เกื้อกูล ซึ่งหากแนวคิดนี้ได้ถูกนำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษาซึ่งจัดว่าเป็นแหล่งปัญญาสูงสุดของชาติแล้วย่อมก่อให้เกิดผลการพัฒนาอย่างสมบูรณ์แก่ผู้เรียน ซึ่งจะนำไปสู่สังคมที่มีดุลยภาพต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบกิจกรรมในรายวิชาที่มีผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการศึกษากับสังคม ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยต่อเนื่องโดยมีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ให้ทุนสนับสนุนสำหรับการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมในรายวิชาตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา** ผู้วิจัยได้เลือกนิสิตที่ต้องผ่านรายวิชา 402478 การพัฒนากับการศึกษามาแล้วและกำลังลงทะเบียนเรียนรายวิชา 402400 การศึกษากับสังคม ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 1 กลุ่ม ซึ่งมีนิสิตสาขาเทคโนโลยีทางการศึกษาลงทะเบียนเรียนจำนวน 30 คน

2. **ตัวแปร** ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ตัวแปรต้น คือ กิจกรรมในรายวิชาตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และตัวแปรตาม คือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

3. **ระยะเวลา** ภาคเรียนที่2/2552 ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2552 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2553

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **จิตตปัญญาศึกษา** หมายถึง การศึกษาที่เน้นการพัฒนาจิตใจและปัญญาอย่างแท้จริงทำให้เข้าถึง ความจริง ความดี ความงามทั้งในตนเองและสิ่งต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง (Personal transformation) และเกิดจิตสำนึกต่อส่วนรวม

2. **กิจกรรมในรายวิชา** หมายถึง กิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรม ที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นเพื่อทำการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชาการศึกษากับสังคมได้แก่ (1) ไดอะรี่ปีที่ 2 (2) เรารักในหลวง(3) คนเลเฮดอย (4) ภาพเบื้องหน้ากับปัญหาสังคม(5)จิตอาสาพาน้องคิด และ (6) สร้างความกล้าที่ท้าทาย

3. **กิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา** หมายถึง กิจกรรมที่ผู้สอนได้เลือกใช้เพื่อให้นิสิตได้สะท้อนความคิดของตนเองอย่างอิสระหลังจากจบกิจกรรมในรายวิชา ได้แก่ (1) สุนทรียสนทนา (Dialogue) (2) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) (3) การเขียนบันทึก (Journaling) และ (4) การสะท้อนความคิดรายบุคคลและเป็นกลุ่ม(Self and group reflection)

4. **คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา** หมายถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมในรายวิชาและกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ได้แก่ (1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนด้านโลกทัศน์หรือการมองโลกและชีวิต (2) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนด้านพฤติกรรม (3) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนด้านจิตใจ และ (4) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนด้านทักษะ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1การเตรียมการ (เดือน พฤศจิกายน 2552) ได้แก่การศึกษาค้นคว้าจากตำราเอกสาร งานวิจัย และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง สำหรับดำเนินการวิจัย ระยะที่ 2 การดำเนินการวิจัย (ระหว่างเดือน ธันวาคม 2552 ถึง กุมภาพันธ์ 2553) ได้แก่ การวางแผนกิจกรรม การจัดกิจกรรม และการถอดบทเรียน และระยะที่ 3 การสรุป วิเคราะห์ และสังเคราะห์ (ระหว่างเดือน มีนาคม ถึง สิงหาคม 2553)

การเก็บข้อมูลวิจัย

การเก็บข้อมูลระหว่างการดำเนินการวิจัยเพื่อนำมาวิเคราะห์ผล ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายมาวิเคราะห์ภาพรวมและองค์ประกอบย่อยในการตอบคำถามการวิจัยดังนี้

1. การสังเกตระหว่างการจัดกิจกรรม บันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2. รวบรวมข้อมูลจาก 2.1) บันทึก (Journal) ทั้งของผู้วิจัยและผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนแต่ละคนบันทึกการเรียนรู้ในแต่ละครั้งของการเข้าร่วมกิจกรรม 2.2) สุนทรียสนทนา (Dialogue) 2.3) สนทนากลุ่มย่อย (Focus group) โดยให้ผู้เรียนสะท้อนการเรียนรู้ในแต่ละครั้งเพื่อทบทวนและประเมินการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง 2.4) การเขียนรายงานการประเมินตนเอง หลังจากเรียนจบครบ 16 สัปดาห์ โดยให้ผู้เรียนเขียนการเปลี่ยนแปลงตนเองที่เกิดขึ้นจากแต่ละกิจกรรมและส่งให้ผู้วิจัยตามกำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผลการจัดกิจกรรม การสังเกต การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การจดบันทึก การเขียนรายงานประเมินตนเอง และการบันทึกภาพถ่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. ตัวผู้วิจัย เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลผลการวิจัยที่มีความน่าเชื่อถือ การเตรียมความพร้อมในการคิดอย่างเป็นระบบ และศึกษาระเบียบวิจัย หลักการวิจัยจากการอ่านเอกสาร ตำราวิจัยเชิงคุณภาพ เนื้อหาสาระและประเด็นที่ศึกษาเมื่อเข้าสู่การดำเนินการ และระหว่างดำเนินการวิจัย

2. สมุดจดบันทึก เป็นสมุดบันทึกเหตุการณ์ ความรู้สึก ความคิดต่าง ๆที่สังเกตได้จากกระบวนการจัดกิจกรรม

3. แบบรายงานการประเมินตนเอง เป็นรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเองตามแนวทางที่ผู้วิจัยวางแผนไว้ โดยเป็นการประเมินตนเองตามสภาพจริงและมีอิสระในการประเมิน

4. กล้องถ่ายภาพ สำหรับการเก็บภาพบรรยากาศ เหตุการณ์ต่าง ๆที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดกิจกรรม เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบรายงานการประเมินตนเอง เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และนำเสนอผลการวิจัยในลักษณะการบรรยาย แสดงค่าความถี่ และร้อยละ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1. รูปแบบกิจกรรมในรายวิชาตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และ 2.คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า(Triangulation) โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายทาง ได้แก่ การสังเกต การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลและให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม รวมทั้งการนำข้อมูลไปให้กลุ่มทดลองตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง เพื่อให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรงมากที่สุด

สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบกิจกรรมในรายวิชาตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

รูปแบบของกิจกรรมในรายวิชาตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยได้ออกแบบขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชาโดยไม่เน้นการบรรยายเนื้อหา แต่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้เนื้อหาผ่านกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นจะสามารถสร้างบรรยากาศของการเรียนให้เหมาะกับกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาทั้งสิ้น 6 กิจกรรม ได้แก่

1.1 ไดอะรี่ปีที่ 2 สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชาการศึกษากับสังคมในบทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษา มีกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่นำมาใช้ ได้แก่ การเขียนบันทึก (Journaling)

1.2 เรารักในหลวง สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชาการศึกษากับสังคมในบทที่ 2 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสังคม มีกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่นำมาใช้ ได้แก่ สุนทรียสนทนา (Dialogue) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) และการสะท้อนความคิดรายบุคคลและเป็นกลุ่ม(Self and group reflection)

1.3 คนเลเฮดอย สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชาการศึกษากับสังคมในบทที่ 3 การศึกษากับสังคม มีกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่นำมาใช้ ได้แก่ สุนทรียสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้งและการสะท้อนความคิดรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

1.4 ภาพเบื้องหน้ากับปัญหาสังคม สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชาการศึกษากับสังคมในบทที่ 4 การศึกษากับปัญหาสังคม มีกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่นำมาใช้ ได้แก่ สุนทรียสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง และการสะท้อนความคิดรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

1.5 จิตอาสาพาน้องคิด สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชาการศึกษากับสังคม ในบทที่ 5 การศึกษากับการพัฒนาสังคม มีกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่นำมาใช้ ได้แก่ สุนทรียสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้งและการสะท้อนความคิดรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

1.6 สร้างความกล้าที่ท้าทาย สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชาการศึกษากับสังคม ในบทที่ 6 การศึกษากับการปรับตัวในสถานการณ์โลก มีกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่นำมาใช้ ได้แก่ การเขียนบันทึก สุนทรียสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง และการสะท้อนความคิดรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

ผลการจัดกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาทั้ง 6 กิจกรรม สามารถสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาได้ 4 ด้าน ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านทักษะ

ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ในวิธีการที่หลากหลาย สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ต่าง ๆทั้งในระดับปัญญา และจากการปฏิบัติ มีความสามารถในการสื่อสารแสดงออก มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ สามารถเชื่อมโยงเหตุปัจจัย รู้วิธีการแก้ปัญหาโดยมีทักษะของการคิดอย่างเป็นระบบ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการประกอบอาชีพที่ได้เลือกเรียนในสาขาวิชาชีพของตน จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 90.00

2.2 ด้านโลกทัศน์หรือการมองโลกและชีวิต

ผู้เรียนควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของชีวิต มีความเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เรียนรู้และตอบสนองต่อโลกอย่างสร้างสรรค์ รับรู้และวิเคราะห์โลก รวมถึงเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆได้อย่างเชื่อมโยง เข้าใจถึงความจริงของธรรมชาติ ชื่นชมในความหลากหลาย เคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ รู้เท่าทันตนเอง ไม่ตัดสินสิ่งต่าง ๆด้วยอคติ มีความพึงพอใจในชีวิตของตนเอง จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 86.67

2.3 ด้านพฤติกรรม

ผู้เรียนเป็นผู้ที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีสัมพันธภาพที่ดี ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมโลกได้อย่างเป็นประโยชน์ สร้างสรรค์ ตามวิถีของการเป็นมนุษย์ที่ดีงาม ตระหนักรู้ในการรับใช้สังคม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีความแตกต่างหลากหลาย มีความเป็นกัลยาณมิตรให้แก่กันและกัน ให้ความสำคัญกับการฝึกปฏิบัติยกระดับจิตใจของตนในชีวิตประจำวัน ดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ได้อย่างยั่งยืน จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 76.67

2.4 ด้านจิตใจ

ผู้เรียนควรเป็นผู้ที่มีความเมตตา เอื้ออาทรต่อผู้อื่น เปิดใจกว้าง มีขันติธรรม ความยืดหยุ่นและความสมดุลทางอารมณ์ รู้จักพอเพียง มีสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น มีความกล้าหาญทางจริยธรรมในการทำสิ่งที่ถูกต้องแม้ว่าจะเป็นการทวนกระแสสังคม ยอมรับสิ่งที่ตนเองเป็นได้อย่างมั่นคงไม่รู้สึกแปลกแยก จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องนี้ พบความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษากับผลการจัดกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่นำไปสู่การสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน

สุนทรียสนทนา (Dialogue) เป็นกิจกรรมที่สำคัญในการสร้างพื้นที่แห่งความไว้วางใจและพื้นที่ปลอดภัยให้เกิดขึ้นในชั้นเรียน ซึ่งจากการวิจัยในครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมหลักในการสะท้อนความคิดของผู้เรียน ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างอิสระ ไม่ต้องกลัวว่าการจะถูกประเมิน ทำให้ผู้เรียนมีความเคารพในความเท่าเทียมและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ กระบวนการดังกล่าวนี้ยังเป็นการฝึกทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) ให้ผู้เรียนได้ฟังอย่างมีสติโดยที่ไม่ตัดสินใจประเมินผู้อื่นขณะที่ฟัง อีกทั้งเมื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดรายบุคคลและเป็นกลุ่ม(Self and group reflection) แล้วนั้นก็จะได้ฟังแนวความคิดที่หลากหลายอย่างไม่มีอคติต่อกัน

การเขียนบันทึก (Journaling) เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองของผู้เรียนในด้านการเขียน ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดทบทวน ไตร่ตรองถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้เรียนได้เห็นตนเองและยอมรับตนเองมากขึ้น และกิจกรรมนี้ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนและผู้สอนเป็นการส่วนตัวมากขึ้น

“...ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากมาย อย่างที่เห็นชัดคือ การคิด คือเวลาฟังเพื่อนพูดจะคิดตามเพื่อนทันทีและจะคิดแตกแขนงออกมาบ้างและเรื่องการยอมรับฟังความคิดของผู้อื่น คือรู้เลยว่าถ้าเราทำตัวเป็นน้ำเต็มแก้วเราก็จะไม่ได้รู้อะไรอีกมากมาย และรู้ว่าเพื่อนบ้างคนมีความคิดที่ดีมากและทำให้เราเปลี่ยนทัศนคติไปด้วยเพราะว่าเราคิดตาม...”

นิสิตคนที่ 2

จากรายงานการประเมินตนเอง 4 มีนาคม 2553

“...การบันทึกเรื่องราวที่ผ่านเข้ามาแล้วผ่านออกไปจากชีวิตทำให้ผมได้มีเวลาทบทวนสิ่งต่าง ๆมากขึ้น มองเห็นและเข้าใจในความหมายของของสิ่งเหล่านั้น วันแต่ล่ะวันผ่านไปอย่างมีความหมาย อย่างช่วงที่เดินทางไปเหนือเวลาและระยะทางไหลไปเรื่อย ๆ หากเราไม่เก็บบันทึกช่วงเวลาเหล่านั้นไว้ มันก็จะเป็นเพียงการเดินทางไปเพื่อถึงจุดหมายแล้วก็เดินทางกลับแล้วก็จางหายไปในที่สุด...ที่ผ่านมาหลายสิ่งที่ผมละเลยไปไม่ได้บันทึกเก็บไว้ความทรงจำดี ๆบนทางเดินของเรา ผมไม่อยากให้มันจาง ต่อไปนี้จะพยายามทบทวนมันและนำมันกลับคืนมาให้มากที่สุดลงในบันทึก ในทุก ๆการเดินทางของผมตลอดซัมเมอร์ก็เช่นกันจะบันทึกทุกความทรงจำเก็บไว้ขอบคุณแรงบันดาลใจเล็ก ๆ ไดอะรี่ปี 2 ...”

นิสิตคนที่ 6

จากรายงานการประเมินตนเอง 7 มีนาคม 2553

"...ที่ได้มานี่ก็พอแล้วสำหรับนิสิตคนนึงที่ควรจะได้จากการเรียนวิชาทั่วๆไป อาจารย์สอนเกินเวลาแทบจะทุกคาบอาจารย์ไม่เคยบ่นว่าเหนื่อย ว่าเบื่อพวกเราถึงแม้พวกเราจะดูแย่ๆบ้างในบางครั้ง หรือแทบจะทุกครั้งคงเป็นเพราะไม่รู้ตัว ถ้าผมไม่ดีไม่ควรทำอะไร อาจารย์เตือนผมได้เลย บางทีก็ทำอะไรที่ไม่ควรโดยไม่รู้ตัวบ้างคะนองบ้าง ตั้งแต่เรียนมาก็มีบ้างบางวิชาที่ปล่อยเลทแต่ก็ไม่เคยเกินครึ่ง ชม. มีวิชานี่แหละเคยนับอยู่วันนั้นเกินมา 2 ชม.กว่าๆแล้วก็ยังนั่งกันอยู่ไม่มีใครเบื่อหน่าย ผมได้อะไรๆ มามากพอยิ่งกว่าคะแนนที่จะออกเร็วๆ นี้ แล้วสุดท้ายเกรดเป็นอย่างไรผมไม่ใส่ใจ ขอบคุณอาจารย์มากครับ ที่เป็นอาจารย์ที่น่ารักกับพวกเราเสมอมา..."

นิสิตคนที่ 13

จากรายงานการประเมินตนเอง 5 มีนาคม 2553

"...ความรู้สึกที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของชั้นเรียนนั้นดีใจค่ะ ที่ยังได้เป็นส่วนหนึ่ง (เพื่อนยังสนใจ) อิอิ ได้เรียนรู้อะไรต่างๆ ไปพร้อมๆกัน ทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยกัน ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ รับรู้ความคิดเห็นของแต่ละคน มีอิสระในการที่จะแสดงความคิดเห็น เกิดความประทับใจในเรื่องต่างๆที่ทำ มีรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ..."

นิสิตคนที่ 27

จากรายงานการประเมินตนเอง 5 มีนาคม 2553

สรุปได้ว่ากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนทั้งสุนทรียสนทนาและการจดบันทึกนั้น ทำให้ผู้เรียนรู้จักคิด และฟังความเห็นของผู้อื่น ได้ทบทวนและเข้าใจความหมายต่างๆผ่านประสบการณ์การรับรู้ของตนเอง ทำให้ผู้เรียนมีความสุขและรู้สึกดีต่อตนเองมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของจิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร (2550) ที่ได้พัฒนาการเรียนการสอน โดยเพิ่มกิจกรรมในชั้นเรียน เช่นสุนทรียสนทนา และมีการประเมินผลและพบการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนเกิดขึ้นในทางที่ดี

2. การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง: ปัจจัยที่ทำให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเป็นส่วนสำคัญยิ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษะที่พึงประสงค์ในตัวผู้เรียน เพราะเป็นส่วนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการลงมือปฏิบัติและสัมผัสสุนทรียะอันงดงามนั้นได้ด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นผู้ทำหน้าที่เตรียมการในการจัดสิ่งเร้า ให้คำปรึกษา วางแนวทางของกิจกรรมและประเมินผลเพื่อให้ได้คุณลักษณะของผู้เรียนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ อันได้แก่

2.1 การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในตนเอง ผู้อื่นและสรรพสิ่งอย่างลึกซึ้งและสอดคล้องกับความเป็นจริง เพราะผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ฝึกฝนและเรียนรู้ด้วยตนเอง จนก่อให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ในตนเองและสามารถเรียนรู้ได้ต่อเนื่องตลอดเวลา มีความกล้าคิด พิจารณาด้วยใจที่ใคร่ครวญอย่างมีสติกับตนเอง กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ มีโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น เกิดความรักความเมตตาต่อตนเองและผู้อื่น มีวินัยและความรับผิดชอบในตนเองอย่างเห็นได้ชัดเจน มีความอ่อนน้อมถ่อมตนทั้งผู้ที่อาวุโสสูงกว่าและผู้อาวุโสน้อยกว่า รู้จักกาลเทศะมากขึ้น ตลอดจนผู้เรียนสามารถค้นพบวิธีการเรียนรู้และการใช้ชีวิตได้อย่างเป็นสุข ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวรภัทร์ ภู่เจริญ (2544) คือขอให้ค้นหาลักษณะการเรียนรู้ตนเองให้เจอ "ละทิ้งจริต"นั้นไป ขออย่าให้ยึดติดลักษะใดลักษณะหนึ่งตายตัว การเรียนเอง ค้นคว้าเอง ถามผู้รู้เอง สร้างทฤษฎีเองได้ ดีที่สุด ซึ่งถือได้ว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเป็นการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนขั้นพื้นฐานได้ดีที่สุด

"...ความรู้สึกของการเดินทางบนรถไฟชั้นสามนี้เราก็ไม่ต้องพูดอะไรมากเพราะว่าการเดินทางครั้งนี้รู้สึกว่าเราได้เดินทางจริงๆ ในการไปทำกิจกรรมจิตตปัญญานี้เป็นการขึ้นเหนือครั้งแรกมาครั้งแรกก็ประทับใจมากได้นอนค้างที่สถานีรถไฟกันเลยแต่ว่าสนุกมากและทำให้ได้เรียนรู้ชีวิตอะไรหลายๆอย่าง คือ อย่างแรกที่ขึ้นมาบนรถไฟฟรีก็ต้องรู้อยู่แล้วว่าคนเยอะเป็นธรรมดาการเรียนรู้คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่นั่งซึ่งกันและกันเพราะว่าคนเยอะมาก เมื่อเราได้เอื้อเฟื้อเขาแล้วก็ได้ผูกมิตรภาพบนรถไฟ

ด้วยและได้เรียนรู้อะไรอีกมากมายว่าคนเราเกิดมาต้องมีชีวิตที่แตกต่างกันแต่ที่เหมือนกันก็คือความเป็นมนุษย์ อดทนที่จะทำกินและการดำรงชีวิตต่อไป...”

นิสิตคนที่ 2

จากรายงานการประเมินตนเอง 4 มีนาคม 2553

“...ผมแสดงความคิดน้อยลง แต่ผมรู้สึกว่าตัวเองรับฟังมากขึ้น จากคนอื่น ๆ ส่วนความมุ่งมั่น ตั้งใจและจิตอาสานั้น ผมเองคิดว่า ผมตั้งใจในการเรียนและมีความสนใจ เนื่องจากผมนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ในการเรียนวิชานี้ มาประยุกต์ได้หลาย ๆ อย่าง การเข้าใจคน การมองสังคม การปรับตัว และอีกมากมาย ที่ขาดไม่ได้เลยการมีน้ำใจและจิตอาสาจริง ๆ ซึ่งสิ่งนี้ในรายวิชาการศึกษากับสังคม เป็นการเน้นด้านนี้เลย ผมเองมีจิตอาสามากขึ้นกว่าเดิมในความรู้สึกที่ลองสังเกตตัวเอง มันเป็นการที่เรียนรู้ไปโดยธรรมชาติ หรือจิตอาสาแบบธรรมชาติพาไป โดยการกล่อมเกลาเราให้มีจิตอาสา โดยไม่รู้ตัว ...”

นิสิตคนที่ 3

จากรายงานการประเมินตนเอง 8 มีนาคม 2553

“...วิชานี้มีกิจกรรมที่น่าสนใจมากมายที่ทำให้ดิฉันได้รู้สึกตื่นตัวตลอดเวลา แต่ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่อาจารย์จัดขึ้นนั้นเป็นกิจกรรมที่เต็มไปด้วยสาระ และแนวคิดต่าง ๆที่ทำให้เด็กรู้จักการวิเคราะห์ข้อมูลในการทำงาน มีสติในการทำงานอยู่ตลอดเวลา ได้เรียนรู้ของการดำรงชีวิตตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของภาคเหนือที่ได้จากการเดินทางสำรวจ ศึกษา และท่องเที่ยวอย่างมีสาระและเต็มเปี่ยมด้วยความรู้เป็นอย่างมาก ทำให้ได้เห็นถึงรสชาติชีวิตอีกอย่างหนึ่ง การเรียนรู้วิชานี้ทำให้ได้เห็นหลักการสอนที่แต่ต่างจากวิชาอื่นที่อาจารย์มีเทคนิคที่ได้ทำให้ตัวดิฉันเองนั้นมีความตั้งใจในการเรียนและสนใจเรียนตลอดเวลาไม่อยากขาดเรียนเลยเพราะกลัวที่จะพลาดโอกาสดี ๆ...”

นิสิตคนที่ 9

จากรายงานการประเมินตนเอง 5 มีนาคม 2553

“...การได้นั่งรถไฟ สำหรับตัวฉันคิดว่า มันทำให้การเดินทางในทุก ๆครั้งดูมีคุณค่า คิดเหมือนกันไหม ว่าความสุขมันอยู่ที่ระหว่างทางที่เราประสบได้เจอได้พบมากกว่าจุดหมายปลายทางที่เราหวังจะไปถึง แบบว่าระหว่างทางเราเจออะไรต่ออะไรโดยไม่คาดคิด แต่ปลายทางคือสิ่งที่เราคิดไว้แล้วหวังไว้แล้ว มันเลยดูธรรมดา ๆ ในความคิดฉัน หากเรานั่งเครื่องบิน การเดินทางของเราจะมีคุณค่าได้อย่างไร ระยะเวลาที่แตกต่างกันหลาย ๆ เท่าตัว ถึงเร็วก็จริง แต่เราเสียอะไรตรงนั้นไปหลายอย่าง หากเรานั่งเครื่องบิน เราจะไม่มีวันรู้จักความร้อนของไอแดดและลมหนาวในสองข้างทาง ในแต่ละชานชลาในแต่ละจังหวัด หากเรานั่งเครื่องบิน เราจะไม่ได้โชว์พราวลุกให้คนนู้นคนนี้นั่ง หากเรานั่งเครื่องบินเราจะไม่รู้จักคำว่ารอหรือใจเย็น หากนั่งเครื่องบินเราจะมีโอกาสได้กินน้ำเย็นสะดุ้งโหยงไหม หากเรานั่งเครื่องบินเราจะไม่มีโอกาสได้พูดคุยแลกเปลี่ยนอะไรดี ๆกับเพื่อน ๆ เลย หากนั่งเครื่องบินเราอาจได้เจอแอร์สาวสวย ๆ แต่นั่งรถไฟเราเจอมากกว่าแอร์...”

นิสิตคนที่ 13

จากรายงานการประเมินตนเอง 5 มีนาคม 2553

สรุปได้ว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองจากกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาได้แก่ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักรับฟังผู้อื่น มีน้ำใจ มีจิตอาสาระดับสามัญสำนึกของมนุษย์ มีสติในตนเองและมองเห็นความสุขภายในตนเอง

2.2 การเกิดจิตสำนึกต่อส่วนรวม ผู้เรียนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับส่วนรวมในระหว่างการเรียนอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ มุมมองและพฤติกรรมที่มีต่อโลกและชีวิตได้อย่างชัดเจน ตระหนักถึงคนรอบข้าง สังคมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เข้าใจปรากฏการณ์จากสิ่งที่เล็ก ๆไปสู่ผลกระทบที่ยิ่งใหญ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนใหญ่มากกว่าประโยชน์ส่วนตนและการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเข้าถึงความจริงสูงสุด คือความจริง ความดี ความงาม ผู้เรียนจึงเกิดจิตอาสาแล้วนำไปสู่การลงมือปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมและโลก ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน ซึ่ง

สอดคล้องกับพิณสุดา สิริธรังศรี (2552) สะท้อนภาพอนาคตการศึกษาไทยที่พึงประสงค์ ให้เป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาปัจเจกบุคคลให้มีความรู้ ทักษะ สติปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ การปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมในสังคมไทยอย่างมีความสุข มุ่นเน้นการพัฒนามันสมองและสติปัญญาของมนุษย์ควบคู่กับสภาวะแห่งคุณธรรม จริยธรรม ที่มีความสมบูรณ์อย่างเป็นองค์รวม ด้วยกลไกของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนาเป็นฐานในยุคเศรษฐกิจและสังคมการเรียนรู้

"...กิจกรรมที่กล่าวมานี้ผมคิดว่ามันสอนผมให้รู้อะไรหลาย ๆ อย่าง สอนให้เรามี จิตอาสา สอนให้เราพูดเก่ง สอนให้เราได้บอกกล่าวประสบการณ์ให้แก่คนอื่นรู้ ให้น้อง ๆ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง อยากให้จัดกิจกรรมแบบนี้อีก มันทำให้ผมกับเพื่อน ๆ เกิดความมุ่งมั่นที่จะทำในสิ่งที่ตนเองตั้งใจไว้ อยากเห็นน้อง ๆ มีอนาคตที่ดีและสดใส ถึงแม้ว่าเราจะเหนื่อยเพียงใด แต่ถ้าเราเห็นน้อง ๆ มีความสุข เห็นน้อง ๆได้เรียนที่ตนเองตั้งใจไว้พวกเราทุกคนก็หายเหนื่อยแล้วครับ..."

นิสิตคนที่ 5

จากรายงานการประเมินตนเอง 5 มีนาคม 2553

"...ความรู้สึกที่ได้ไปร่วมร้องเพลงเกี่ยวกับค่ายอาสา การทำสุทรียสนทนาให้กับผู้นำเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการจิตอาสา ที่โรงเรียนสาธิตได้เห็นการแสดงความคิดเห็นของน้อง ๆที่เป็นตัวแทน น้องเขามีความกล้า... การทำกิจกรรมเป็นไปอย่างสนุกสนานไม่ตึงเครียดเพราะเรามีความเป็นกันเองให้กัน ไม่เกิดอาการเกร็ง การทำกิจกรรมต่าง ๆนั้นทำให้หนูรู้สึกดีใจที่ตัวเองมีประโยชน์ต่อคนอื่น ทำให้เราเกิดความมุ่งมั่นที่จะทำโครงการจิตอาสาอย่างต่อเนื่องเพราะแม้ว่าการทำงานจิตอาสาจะเหนื่อยมากแต่ก็สร้างความสุขได้มากเช่นกัน..."

นิสิตคนที่ 24

จากรายงานการประเมินตนเอง 5 มีนาคม 2553

"...เมื่อได้ภาพกลับคืนมา คงจะเป็นจุดเด่นที่สุด คือ ภาพของเราที่เป็นภาพแห่งนามธรรมเป็นอย่างมาก รู้สึกหัวเราะในใจที่เพื่อนไม่สามารถสื่อความหมายของเราได้อาจเป็นเพราะเราเองแสดงภาพเบื้องต้นไม่ชัดด้วย แต่ไม่ได้รู้สึกโกรธสักนิด เพราะเพื่อนเราเองทุกคนก็ยังสร้างรอยยิ้มจากภาพของเราได้มีความสุขมากกว่าแต่เรื่องจริงแล้ว ภาพของเราสวยที่สุดแล้ว555+ ทุก ๆ ภาพมันเป็นปัญหาสังคมหมดทุกภาพ เพียงแต่ว่าใครจะผูกพันกับปัญหาใดมากที่สุด ความสามารถที่เราเชื่อมโยงกันคือ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นปัญหาที่เราทุกคนต้องร่วมกันแก้ไข ต้องช่วยกันเป็นอย่างมาก เพราะทุกอย่างที่เกิดขึ้นก็เกิดจากฝีมือมนุษย์ด้วยกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นความโลภ มักง่าย หรืออะไรต่าง ๆ นานา ในภาพของเราเองมันรวมทุกปัญหาที่เราต้องแก้ไขไว้หมดแล้ว..."

นิสิตคนที่ 25

จากรายงานการประเมินตนเอง 7 มีนาคม 2553

สรุปได้ว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดจิตสำนึกต่อส่วนรวมจากกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ได้แก่ การมองเห็นปัญหาของส่วนรวม การเห็นคุณค่าของตนเองต่อส่วนรวม และการเห็นถึงความสำคัญของการมีจิตอาสาเพื่อส่วนร่วม

2.3 คุณลักษณะที่พึงประสงค์อันยิ่งใหญ่คือการเกิดจิตสำนึกใหม่แห่งความเป็นครู

คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เป็นสถาบันอุดมศึกษา ที่มีหน้าที่ในการผลิต "ครูและนักการศึกษา" เพื่อออกไปรับใช้สังคม โดยสามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคนให้มีความรอบรู้ เข้าใจและรู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆโดยใช้กระบวนการจัด "การศึกษาเพื่อพัฒนาบัณฑิตให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์" (Humanized Educare) ซึ่งหมายถึงกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ หลักสูตรและการสอนในระดับอุดมศึกษา ที่มีความสมดุลระหว่างศาสตร์ของวิชาชีพกับชีวิตและจิตใจของคณาจารย์และนิสิตนักศึกษา โดยได้มีการส่งเสริมการพัฒนาในสถาบันอุดมศึกษาให้มีเป้าหมายพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของนิสิตนักศึกษาในคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการเกิดความสมดุลทั้งทางกาย ใจและทางจิตวิญญาณ (ปัญญา) เป็นหลัก ซึ่งจะส่งผลให้มีการพัฒนาบัณฑิตไปในทิศทางที่พึงปรารถนา คือบัณฑิตที่สามารถสร้าง

ความสันติ สงบสุข ร่มเย็น และอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขยั่งยืน(สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2552)

ดังนั้นประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงต้องมุ่งสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นคือจิตสำนึกใหม่แห่งความเป็นครูอันเกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงของผู้เรียนเอง ด้วยกิจกรรมต่าง ๆที่ผู้สอนคิดค้นขึ้นด้วยความรัก ความสุข ความดี และความงาม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของยนต์ ชุ่มจิต (2553) ที่กล่าวว่า ไม่ว่าครูจะใช้หลักการสอนหรือวิธีการสอนแบบใด ๆ สิ่งสำคัญที่ครูพึงกระทำให้ได้ คือ ชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ เร้าให้กล้า และปลุกให้ร่าเริง หากผู้ประกอบวิชาชีพครูทุกคนได้พยายามฝึกฝนอบรมให้เกิดความชำนาญแล้วก็จะเพิ่มความสุขความสำราญให้แก่ศิษย์ที่จะศึกษาเล่าเรียนต่อไป และผู้เรียนก็จะรักในวิชาชีพครูมากยิ่งขึ้น

“...ตัวของข้าพเจ้าเองนั้น ไม่คิดเลยมาก่อนว่าอยากที่จะเป็นครู แต่ ณ วันนี้สิ่งที่ข้าพเจ้าเลือกเป็นอันดับหนึ่งก็คือ ครู เพราะคำ ๆนี้ทำให้ข้าพเจ้าได้เกิดความรู้สึกที่ยิ่งเห็นคุณค่าอย่างที่สุด...จากสิ่งที่มองไม่เห็นค่า แต่ ณ วันนี้ข้าพเจ้านั้นตาสว่างแล้ว ...เมื่อมีกิจกรรมวันครูที่มีการจุดเทียนนั้นข้าพเจ้าก็ขนลุกทันทีเมื่อเพลงเริ่มร้องขึ้นอีกครั้งสำหรับปีนี้ แน่นอนการร้องทั้ง ๆ ที่มีเทียนเปล่งแสงนั้นทำให้บรรยากาศดูกระตุ้นอีก แต่เปลวเทียนเหล่านี้กำลังน้อยลง ๆ ในทุก ๆ วัน เพราะสิ่งที่หลาย ๆ คนทำอยู่ในปัจจุบันคือ เหยียบย่ำความเป็นครูที่ไม่ว่าจะเป็นอำนาจของเงิน อิทธิพล หรืออะไรต่าง ๆล้วนทำให้เปลวไฟอ่อนกำลังลง และแน่นอนสิ่งที่ครูพันธุ์ใหม่ต้องทำคือรักษาสมดุลของความเป็นครูไว้จนถึงที่สุด ครูไม่สามารถหยุดยั้งหรือหยุดการกระทำของคนบางกลุ่มได้ แต่สิ่งที่ครูทำได้คือ สร้างจิตสำนึก และ สั่งสอนอบรมให้อนาคตของชาติที่กำลังจะเกิดขึ้นเป็นคนดีได้...”

นิสิตคนที่ 1

จากรายงานการประเมินตนเอง 5 มีนาคม 2553

“...ใครจะว่าครูเปรียบเหมือนเรือแต่ก็เป็นเรือที่มีค่ามาก ถ้าไม่มีเรือก็ไม่สามารถข้ามน้ำไปได้ ถึงเรือจะเก่าแต่ก็สามารถใช้งานได้เสมอพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือทุกเมื่อเมื่อมีปัญหา เมื่อครูได้ไปอยู่ที่ไหนแล้วที่นั้นก็เปรียบเสมือนเป็นบ้านของตัวเอง ก็ต้องช่วยกันดูแลความเรียบร้อยให้แก่ชุมชน เมืองนั้นทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่เรื่องของตัวเองแต่ก็ต้องทำเพื่อความสงบสุขเป็นครูที่เสียสละทั้งกายและใจจริง ๆ...”

นิสิตคนที่ 11

จากรายงานการประเมินตนเอง 7 มีนาคม 2553

“...ณ วันนี้ที่ได้เรียนที่นี่ ทำให้หนูได้มีโอกาสได้เจอครูอาจารย์ที่ดีอีกหลายคน และมันเป็นสิ่งกระตุ้นให้หนูเจียมตัวเองว่า หากจะเป็นครูที่จะคอยจุดเทียนเล่มอื่นต่อไป หนูต้องเตรียมตัวเองให้พร้อม ต้องทำให้ดีที่สุดให้สมกับการที่หนูได้มีโอกาสเจอครูที่มีความเป็นครูด้วยจิตวิญญาณ หากหนูได้เป็นครูแต่ไร้ซึ่งจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู หนูคงรู้สึกผิดไปจนตายเลยล่ะ เพราะมันเป็นการถือว่าหนูได้ผิดต่อครูอาจารย์ที่หนูเคารพทั้งหมดจะเป็นการถือว่าหนูไม่เห็นคุณค่าความเป็นครู มองข้ามสิ่งสำคัญในการประกอบวิชาชีพครู หนูมองว่าครูไม่ใช่อาชีพ ทั่วไป แต่เป็นวิชาชีพ เพราะต้องถ่ายทอดสอนความรู้การเป็นคนให้แก่คน เพื่อที่คนจะได้เป็นคนอย่างสมบูรณ์...”

นิสิตคนที่ 18

จากรายงานการประเมินตนเอง 3 มีนาคม 2553

“...ครูมีความสำคัญ ครูที่ดี ก็จะสร้างคนที่ดี ๆ ออกมาสู่สังคม เพื่อพัฒนาประเทศชาติ คิดดู ถ้าไม่มีครู ชาติเราจะเป็นอย่างไร มองดูแสงเปลวไฟที่ไหม้เทียนไปเรื่อย ๆ เดี๋ยวมันก็คงต้องดับลง เราก็ต้องเป็นแสงไฟดวงใหม่ ที่จะมาสร้างคนดี ๆ สู่สังคม...”

นิสิตคนที่ 20

จากรายงานการประเมินตนเอง 6 มีนาคม 2553

"...หนูมีความฝันอยากเป็นครูบนดอย อยากไปช่วยเหลือเด็กในที่ห่างไกล...ส่วนกิจกรรมที่ร้องเพลงพระคุณที่สามและจุดเทียน ก็รู้สึกว่าเป็นกิจกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์มาก รับรู้ได้ถึงความตั้งใจของเพื่อนๆ ในการร้องเพลงเลย ฟังแล้วก็ซึ้งกินใจเหลือเกิน แสงเทียนที่ส่องสว่างทั้งห้องดูสวยงามมาก ความรู้สึกนี้ก็คงเปรียบได้กับครูที่ยอมทำทุกอย่างเพื่อลูกศิษย์แม้ตัวเองจะเป็นอะไร ก็ขอให้ลูกศิษย์ได้ดีและไปให้ถึงฝั่งตามที่ตั้งใจไว้ ส่วนความมุ่งมั่นที่จะจุดเทียนเล่มต่อไปแทนครูนี่ คงไม่ต้องพูดถึง เพราะได้บอกไว้แต่แรกแล้วว่า อยากเป็นครูบนดอย อยากไปสอนเด็กในที่ห่างไกล แน่นอนว่าต้องมุ่นมั่นและตั้งใจที่จะเป็นครูอยู่แล้วค่ะ..."

นิสิตคนที่ 30

จากรายงานการประเมินตนเอง 5 มีนาคม 2553

สรุปได้ว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ก่อให้เกิดจิตสำนึกของความเป็นครูจากกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาได้แก่ การมองเห็นถึงคุณค่าของความเป็นครู การตะหนักรู้ถึงคุณธรรมและจรรยาบรรณของวิชาชีพครู มีจิตวิญญาณความเป็นครูมุ่งสู่การทำหน้าที่ครูอาสาเพื่อสังคมในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

1. ผู้ที่จะนำองค์ความรู้และข้อสรุปที่ได้จากงานวิจัยในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ ในฐานะครู อาจารย์ ผู้นำทางวิชาการ หรือกระบวนกร ควรเริ่มต้นจากความเข้าใจในเรื่อง ปรัชญาพื้นฐานของจิตตปัญญาศึกษา ได้แก่ ความเชื่อในความเป็นมนุษย์ และ การศึกษาแบบองค์รวม นอกจากนี้ยังต้องเข้าใจหลักการพื้นฐานของจิตตปัญญาศึกษา คือหลักจิตตปัญญาศึกษา 7 ประการให้ลึกซึ้งเสียก่อน ซึ่งกระบวนการของจิตตปัญญาศึกษาไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยการเข้าร่วมเพียงครั้งเดียวเป็นระยะสั้นๆ เพราะจะทำให้ผู้เข้าร่วมอาจยึดติดกับเทคนิคจนละเลยหัวใจหรือเนื้อหาแห่งจิตตปัญญาศึกษาได้

2. ครู อาจารย์ ควรกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนให้ชัดเจน และนำกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรสนับสนุนให้แต่ละสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งทดลองนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ผู้วิจัยที่สังกัดอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาควรศึกษาวิจัยโดยใช้แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญาศึกษาสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของแต่ละสถาบันให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

2. ควรมีทีมงานวิจัยและศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในทุกกลุ่มที่ได้ทดลองจัดที่อยู่ในสถาบันเดียวกันว่าสามารถสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้หรือไม่ อย่างไร ซึ่งจะสามารถทำให้ได้รูปแบบที่มาประยุกต์ใช้ได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2558).**รายงานผลการดำเนินงานขับเคลื่อนนโยบายค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการสู่การปฏิบัติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558.** เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558. (เอกสารอัดสำเนา)

กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, สำนักงาน. (2552). **ชุดโครงการเพิ่มขีดความสามารถของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์สู่การเป็นสถาบันพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.** เอกสารการประชุมลงนามความร่วมมือ(MOU) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ วันที่ 3-5 กุมภาพันธ์ 2552 ณ โรงแรมใบหยก 2 กรุงเทพมหานคร (เอกสารอัดสำเนา)

จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร.(2550). **การวิจัยและพัฒนาจิตตปัญญาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. ครุศาสตร์ สาขาพัฒนศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิณสุดา สิริธรังศรี, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). **รายงานการวิจัยเรื่องภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี.** กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีการพิมพ์.

ยนต์ ชุ่มจิต. (2553). **ความเป็นครู.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :โอเดียนสโตร์.

วรภัทร์ ภู่เจริญ. (2544). **การบริหารการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพ ฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี(ไทย-ญี่ปุ่น)

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. (2549). **รายงานการวิจัยโครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาชนไทย.** กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

EDUCATION STRATEGIES FOR THE DEVELOPMENT OF GRADUATE CHARACTERISTIC BASED ON FACULTY OF EDUCATION IDENTITY, BURAPHA UNIVERSITY

ดร.พักตร์วิภา โพธิ์ศรี*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 2) ศึกษาสภาพการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา3) นำเสนอยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นการวิจัยแบบผสมผสานกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้ใช้บัณฑิต บัณฑิต และบุคลากรคณะศึกษาศาสตร์ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถามความคิดเห็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบประเมินยุทธศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) บัณฑิตมีคุณลักษณะตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงจากมากไปน้อยคือ ด้านดูแลสุขภาพ ด้านประเสริฐน้ำใจ ด้านวินัยชั้นครู และด้านวิชาการเป็นเลิศ 2) สภาพการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์พบว่าคณะศึกษาศาสตร์มีสภาพการดำเนินงานภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปน้อยคือ ด้านวินัยชั้นครู ด้านประเสริฐน้ำใจ ด้านวิชาการเป็นเลิศ ด้านดูแลสุขภาพ 3) ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนาด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนาด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างความตระหนักในการดูแลสุขภาพ

Abstract

The purposes of this study were to study the characteristics of graduates based on faculty of Education identity, Burapha University and to study the development of expected characteristics of graduates based on faculty of Education identity and proposed education strategies for the development of graduate characteristics based on faculty of Education identity, Burapha University. Mixed method research design was adopted for this study. The participants were graduate employers, graduates, and staffs from faculty of Education. The research instruments consisted of questionnaires, which contained five-levels of rating scales, in-depth interview, and strategy

*อาจารย์ประจำภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

assessment. The data were analyzed by using mean, standard deviation and content analysis. Findings of the study were as follows :

1. The total mean score on the characteristics of graduates based on faculty of Education identity, Burapha University was at high level, when each aspect was considered, it was found that a highest level of these aspects health conscious, abundant generosity, highly discipline and academic excellence.

2. The total mean score on the development of expected characteristics of graduates based on faculty of Education identity was at high level, when each aspect was considered, it was found that a high level of these aspects highly discipline, abundant generosity, academic excellence and health conscious.

3. Education strategies for the development of graduate characteristics based on faculty of Education identity, Burapha University were proposed1) education strategies for the development of academic leader, 2) education strategies for the development of moral and teacher professional ethics 3) education strategies to enhance volunteer spirit and corporate social responsibility 4) education strategies for the development of health conscious

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคสังคมฐานความรู้ที่มีองค์ความรู้เป็นตัวขับเคลื่อนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตตลอดจนขีดความสามารถในการแข่งขัน ยิ่งทวีให้เห็นบทบาทความสำคัญอย่างยิ่งของบทบาทการศึกษาต่อการพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต้องเตรียมคนให้พร้อมรับต่อแรงกดดันจากสังคมรอบด้านที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในสาขาวิชาต่าง ๆ ต่อจากการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศที่ครอบคลุมทุกมิติ ส่งผลให้สถาบันระดับอุดมศึกษาต้องกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงกับมิติการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสตร์ทางด้านศึกษาศาสตร์ซึ่งมีลักษณะเป็นสหวิทยาการที่เชื่อมโยงและบูรณาการกับสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ สามารถพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืนส่งผลให้คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กำหนดยุทธศาสตร์การผลิตบัณฑิตที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม และมีคุณลักษณะที่สร้างความแตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆโดยการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิต คือ “วิชาการเป็นเลิศ ประเสริฐน้ำใจ วินัยชั้นครู ดูแลสุขภาพ” แต่ปัจจุบันพบว่ายังไม่มีการติดตามผลการดำเนินการพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะบัณฑิตตามอัตลักษณ์ในภาพรวมทุกระดับ ทราบเพียงผลสะท้อนกลับจากผู้ใช้บัณฑิตเฉพาะระดับปริญญาตรีเท่านั้น ดังรายงานผลของคณะศึกษาศาสตร์ปี พ.ศ. 2555 ด้านการพัฒนาบัณฑิตตามอัตลักษณ์ตัวบ่งชี้ สมศ.ที่ 16.2 พบว่า มีค่าเฉลี่ยการประเมินผลการพัฒนาบัณฑิตตามอัตลักษณ์เท่ากับ 3.68 การขาดข้อมูลดังกล่าวย่อมสะท้อนความไม่ต่อเนื่องของการดำเนินงานและย่อมส่งผลกระทบต่อการผลิตบัณฑิตในภาพรวมทุกระดับ

ด้วยเหตุดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการศึกษาผลการพัฒนาคุณลักษณะนิสิตตาม อัตลักษณ์ให้ครอบคลุมในทุกมิติ เพื่อเป็นแนวทางสำคัญในการปรับยุทธศาสตร์การผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและสามารถก้าวสู่เวทีการแข่งขันได้อย่างเต็มภาคภูมิ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

3. นำเสนอยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตาม อัตลักษณ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คำนวณโดยใช้สูตรทาโรยามาเน่ (Yamane, 1973, p. 125) แล้วทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) แต่ละชั้นภูมิทำการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน (Proportional Random Sampling) และสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- ผู้ใช้บัณฑิต จำนวน 1,990 คน และสุ่มกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 322 คน

- บัณฑิต จำนวน 1,990 คน และสุ่มกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 322 คน

- บุคลากร จำนวน 160 คนและทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 113 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือ 4 ชุด ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามความคิดเห็นต่อคุณลักษณะบัณฑิตที่เป็นจริงตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ใช้บัณฑิต

2. แบบสอบถามความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตและบุคลากร

3. แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรและผู้ใช้บัณฑิต

4. แบบประเมินยุทธศาสตร์ เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. แบบสอบถามความคิดเห็นต่อคุณลักษณะบัณฑิตที่เป็นจริงตามอัตลักษณ์และแบบสอบถามความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

3. แบบประเมินยุทธศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาพบว่าผู้ใช้บัณฑิตมีความคิดเห็นว่าบัณฑิตมีคุณลักษณะตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= 4.52, SD =0.52) โดยอัตลักษณ์ด้านที่มากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ ด้านดูแลสุขภาพ ($\overline{X}$ = 4.72, SD = 0.80) รองลงมาคือด้านประเสริฐน้ำใจ ($\overline{X}$ =4.56, SD = 0.40) และด้านวินัยชั้นครู ($\overline{X}$ = 4.53, SD = 0.41) ผลปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คุณลักษณะบัณฑิตที่เป็นจริงตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามความคิดเห็นของผู้ใช้บัณฑิต

คุณลักษณะบัณฑิตตามอัตลักษณ์	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลความหมาย
วิชาการเป็นเลิศ	4.25	0.45	ระดับมาก
ประเสริฐน้ำใจ	4.56	0.40	ระดับมากที่สุด
วินัยชั้นครู	4.53	0.41	ระดับมากที่สุด
ดูแลสุขภาพ	4.72	0.80	ระดับมากที่สุด
รวม	4.52	0.52	ระดับมากที่สุด

2. ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่าบัณฑิตและบุคลากรมีความคิดเห็นว่าคณะศึกษาศาสตร์มีสภาพการดำเนินงานพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= 3.72, *SD* = 0.87) โดยอัตลักษณ์ด้านที่มากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ ด้านวินัยชั้นครู ($\overline{X}$ = 3.85, *SD* = 0.83)ด้านประเสริฐน้ำใจ ($\overline{X}$ = 3.79, *SD* = 0.82)และด้านวิชาการเป็นเลิศ ($\overline{X}$ = 3.73, *SD* = 0.83) ผลปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

อัตลักษณ์	บัณฑิต			บุคลากร			สรุปภาพรวม		
	Mean	*SD*	แปล	Mean	*SD*	แปล	Mean	*SD*	แปล
วิชาการเป็นเลิศ	3.59	0.83	ระดับมาก	3.87	0.82	ระดับมาก	3.73	0.83	ระดับมาก
ประเสริฐน้ำใจ	3.72	0.82	ระดับมาก	3.85	0.82	ระดับมาก	3.79	0.82	ระดับมาก
วินัยชั้นครู	3.87	0.80	ระดับมาก	3.83	0.85	ระดับมาก	3.85	0.83	ระดับมาก
ดูแลสุขภาพ	3.37	0.92	ระดับปานกลาง	3.65	1.04	ระดับมาก	3.51	0.98	ระดับมาก
รวม	3.64	0.84	ระดับมาก	3.80	0.88	ระดับมาก	3.72	0.87	ระดับมาก

3. ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประกอบด้วย

3.1 ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนาด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ

คณะศึกษาศาสตร์ควรกำหนดยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาที่มุ่งให้บัณฑิตมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ ความรู้ควบคู่คุณธรรม ความเป็นผู้นำทางวิชาการในศาสตร์เฉพาะด้าน ความเชื่อมั่นที่จะเสนอความคิดเห็นตามหลักวิชาการให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมวิชาชีพและสังคม ความตื่นตัวในการแสวงหาความรู้มาพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ความสามารถและทักษะวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ความสามารถในการประยุกต์เทคโนโลยีมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน

การสอน และความสามารถในการนำความรู้ด้านจิตวิทยาการศึกษามาทำความเข้าพฤติกรรมผู้เรียนเพื่อหาเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้

3.2 ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนาด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู

คณะศึกษาศาสตร์ควรกำหนดยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่มุ่งให้บัณฑิตมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ คุณธรรม จริยธรรมที่เสริมสร้างภาพลักษณ์วิชาชีพครู ความประพฤติที่สอดคล้องกับมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ความรับผิดชอบต่อวิชาชีพและการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน การครองตนที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ครู คุณลักษณะความเป็นผู้นำ ความมีวินัยและความตรงต่อเวลา ความเหมาะสมด้านบุคลิกภาพและการแต่งกาย

3.3 ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม

คณะศึกษาศาสตร์ควรกำหนดยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่มุ่งให้บัณฑิตมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ ความเสียสละต่อส่วนร่วม ความเชื่อมั่นในตนเองเพื่อการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ความเอื้ออาทรและความสมานฉันท์ต่อกัน การเรียนรู้วัฒนธรรมองค์กรและการปรับตัว การสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน และความมีจิตอาสาที่จะช่วยงานส่วนรวม

3.4 ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างความตระหนักในการดูแลสุขภาพ

คณะศึกษาศาสตร์ควรกำหนดยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาที่มุ่งให้บัณฑิตมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ ความใส่ใจในการออกกำลังกายเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ความใส่ใจดูแลสุขภาพและสร้างภูมิคุ้มกันโรค ความฉลาดทางอารมณ์การส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีและการปรับตัว ความใส่ใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมความใส่ใจเรื่องสุขอนามัยและการเลือกรับประทานอาหารที่ดี ความสนใจต่อการจัดกิจกรรมเพื่อสันทนาการ

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตตามอัตลักษณ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยรวมพบว่ามีการดำเนินการระดับมาก ทั้งนี้ย่อมสะท้อนถึงผลการผลิตบัณฑิตที่เปี่ยมด้วยประสิทธิภาพของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยยึดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับชาติเพื่อกำหนดคุณลักษณะบัณฑิตและมุ่งให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์แต่ละด้าน สอดคล้องกับ Vroom (1964, p. 331) ที่กล่าวว่า ทัศนคติเชิงบวกจะแสดงให้เป็นสภาพความพึงพอใจ เป็นผลจากการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น และ Hillgard et al. (1971, pp. 304-305) ที่กล่าวถึงกิจกรรมต่างๆ ว่าเป็นสิ่งจูงใจทางบวก (positive incentive) ที่จะทำให้เกิดเกิดความพึงพอใจตามเงื่อนไขของความต้องการ แนวคิดดังกล่าวมานี้ย่อมสะท้อนภาพการดำเนินงานของคณะศึกษาศาสตร์ในเชิงบวกได้เป็นอย่างดี

เมื่อพิจารณผลการศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตตามอัตลักษณ์และการนำเสนอยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่าได้มุ่งให้บัณฑิตตระหนักถึงความสำคัญของอัตลักษณ์ทุกๆ ด้าน ประกอบด้วย ด้านการดูแลสุขภาพ ประเสริฐน้ำใจ วินัยชั้นครู ควบคู่กับวิชาการเป็นเลิศ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากพฤติกรรมการใส่ใจต่อสุขภาพย่อมสะท้อนให้เห็นคุณลักษณะของครูที่มีจิตวิญญาณครูอย่างแท้จริง ที่ตระหนักถึงการใส่ใจตนเองและผู้คนรอบข้างสอดคล้องกับแนวคิดของ Bloom (1956, pp. 65-67) ที่ได้วิเคราะห์พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของมนุษย์โดยเชื่อมโยงกับพฤติกรรม ด้านพุทธศึกษา (Cognitive domain) ด้านเจตคติ (Attitude domain) และด้านการปฏิบัติ (Psychomotor domain) นอกจากนี้ อัตลักษณ์ด้านดูแลสุขภาพนั้นสามารถสะท้อนให้เห็นคุณลักษณะ

ที่มีแบบแผนในการคิดที่เป็นระบบเนื่องจากการดูแลตนเองเป็นแนวคิดของการกระทำที่เกิดจากความตั้งใจมีเป้าหมายมีระบบระเบียบเป็นขั้นตอน (Orem, 1985, pp. 38-41)

นอกจากนั้นพบว่าการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่ให้ความสำคัญอัตลักษณ์ด้านประเสริฐน้ำใจ วินัยชั้นครู ควบคู่กับวิชาการเป็นเลิศ แสดงให้เห็นถึงการผลิตบัณฑิตที่สอดคล้องกับมาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิตสาขาครุศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับชาติที่มุ่งให้แสดงออกซึ่งพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ซึ่งความมีวินัยและความมีน้ำใจนั้นเป็นคุณธรรมจริยธรรมอันเป็นพื้นฐานสำคัญต่อผู้ประกอบวิชาชีพครู ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าทักษะทางปัญญา ดังที่วศิน อินทสระ (2544, หน้า 6-9) กล่าวไว้ว่าการสร้างความมีวินัยนั้นถือเป็นจริยธรรมรากฐานอันสำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรืองความมั่นคงและความสงบสุขของปัจเจกชน สังคมและประเทศชาติอย่างยิ่ง รัฐควรส่งเสริมประชาชนให้มีจริยธรรมเป็นอันดับแรกเพื่อให้เป็นแกนกลางของการพัฒนาด้านอื่นๆ เนื่องจากผู้มีวินัยจะสามารถควบคุมตนเองให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม (Charles, 2002, p. 3) รวมทั้งสามารถยืนหยัดเป็นตัวของตัวเองให้รางวัลตนเองเมื่อทำความดีและลงโทษเมื่อทำความชั่ว (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2538, หน้า 59) จะเห็นได้ว่าจากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงผลการปฏิบัติงานของคณะศึกษาศาสตร์ที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและความเป็นเลิศด้านวิชาการแก่บัณฑิต ให้มีความพร้อมที่จะก้าวสู่การเป็นแม่พิมพ์ของชาติที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความเจริญทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และเป็นผู้เปี่ยมด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู เพื่อสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังนี้

1. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ควรปรับยุทธศาสตร์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาคุณลักษณะนิสิตที่ครอบคลุมอัตลักษณ์ทุกด้าน

2. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ควรกำหนดแนวทางส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ผลการพัฒนาคุณลักษณะนิสิตที่ตามอัตลักษณ์คณะ ให้ทราบอย่างทั่วถึงและต่อเนื่องทั้งนี้เพื่อให้เกิดความร่วมมือและความตื่นตัวจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเพิ่มประสิทธิภาพของปฏิบัติงานให้ดียิ่งๆ ขึ้น

3. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ควรกำหนดแนวทางปรับยุทธศาสตร์ในการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้มีระเบียบวินัยในชีวิตประจำวัน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตตามอัตลักษณ์ด้านวินัยชั้นครู

4. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ควรกำหนดแนวทางปรับยุทธศาสตร์เพื่อประสิทธิภาพการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตตามอัตลักษณ์ด้านดูแลสุขภาพให้ครอบคลุมอย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาคุณลักษณะนิสิตตามอัตลักษณ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตในยุคศตวรรษที่ 21เพื่อเป็นแนวทางกำหนดอัตลักษณ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

3. ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะนิสิตตามอัตลักษณ์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาด้านการดูแลสุขภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของนิสิตและบุคลากรคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2525). *เอกสารเสริมความรู้สำหรับครูกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

กองวิจัยและบริการการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ. (2552). *ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อการทำงานของบัณฑิตที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*. ชัยภูมิ: มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

คณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยบูรพา. (2556). รายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน คณะศึกษาศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2555 (1 มิถุนายน 2555-31 พฤษภาคม 2556). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. (2557). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*. ชลบุรี: ฝ่ายบริหารยุทธศาสตร์และประกันคุณภาพ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

คณิศร สามสี และคณะ. (2553). *ความคิดเห็นของผู้ใช้บัณฑิตระดับปริญญาตรีที่สำเร็จการศึกษา จากคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีปีการศึกษา 2551- 2552*. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

จิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจิตวิทยาบริการ เอกสารสอนชุดวิชา จิตวิทยาการบริการ หน่วยที่ 1-7*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชุติมา เทียนชัยทัศน์. (2551). *ความพึงพอใจของของผู้ใช้บัณฑิตสำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ปีการศึกษา 2548 วิทยาลัยพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี*. เพชรบุรี: วิทยาลัยพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2538). *ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาข้าราชการพลเรือน*. กรุงเทพ ฯ : สานักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

ธนัญชัย เวชชเศรษฐนนท์. (2556). *ความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาตรีที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของคณะวิทยาศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ศรีราชา*. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ธนารีย์ เพ็ชรรัตน์. 2549. *ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนการสอนของกองงานวิทยาเขตบางนามหาวิทยาลัยรามคาแหง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคาแหง.

ธีรวัฒน์ ยุวรรณะ. (2549). *ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์*. ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. อุบลราชธานี: นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2543*). แนวคิดการวิจัยคือกระบวนการ(process)*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

นิรชรา ไชยแสง และศศิธร ดลปัดชา. (2555). *รายงานวิจัย เรื่อง ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการให้บริการของคณะและคุณภาพการสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาคุณภาพบัณฑิตที่พึงประสงค์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปีการศึกษา 2554*. ขอนแก่น. ฝ่ายวางแผนและประกันคุณภาพ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *วิธีการสร้างสถิติสำหรับการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

บุญเรียง ขจรศิลป์. (2543). *วิธีวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บัวทอง ทองใบ. (2553). *ความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาตรีต่อการลงทะเบียนแบบออนไลน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปภังกร วงศ์ชิดวรรณ. (2548). *ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*. อุตรดิตถ์.

ประคอง กรรณสูตร. (2537). *สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สานักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). *จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ.

ปานจิต บูรณสมภพ. (2548). *ความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาตรีต่อการของสำนักทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พนัส หันนาคินทร์ และคณะ. (2542). *สร้างเสริมลักษณะนิสัย 6*. กรุงเทพฯ: แมค.

พนัสยา วรรณวิไล. (2556). *ความความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามการรับรู้ของผู้ใช้บัณฑิตปีการศึกษา 2555 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสงขลา*. สงขลา: พยาบาลบรมราชชนนีสงขลา

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม. พิกุลศิลป์ งามสูงเนิน. (2550). *การศึกษาความพึงพอใจของนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ต่อการให้บริการงานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พิชฌาย์วีร์ สินสวัสดิ์. (2552). *ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตและหลักสูตรพยาบาลศาสตร์บัณฑิต (ต่อเนื่อง) ปีการศึกษา 2550*. ราชบุรี: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีราชบุรี.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2538). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แพรภัทร ยอดแก้ว. (2551). *พฤติกรรมทางจริยธรรมกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษามหาวิทยาลัยสยาม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.

ยุทธ ไกยวรรณ์. (2545). *พื้นฐานการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ระบบทะเบียนและสถิตินิสิต มหาวิทยาลัยบูรพา. (2557). *สถิตินิสิตของมหาวิทยาลัยบูรพาแบ่งแยกตามคณะ*. วันที่ค้นข้อมูล 21 กุมภาพันธ์ 2557, เข้าถึงได้จาก http://reg.buu.ac.th

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์.

ล้วน สายยศ และอังคนา สายยศ. (2540). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

วศิน อินทสระ. (2541). *จริยศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีการสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2547). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2545)*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สุจิตรา เรืองรัศมี และสมนึก วงศ์ทอง. (2550). *ความพึงพอใจของนิสิต ระดับปริญญาตรี คณะเกษตรศาสตร์ ต่อหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนและการบริหารการศึกษา กิจกรรมนิสิตและสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุรางค์ โค้วตระกูล. (2548). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสถียร แก้วพระปราบ. (2549). *ความพึงพอใจของนายจ้างผู้ประกอบการผู้ใช้บัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.* ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

หน่วยแผนงานงานคลังและแผน. (2554). *แผนยุทธศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2554-2548 (ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 7).* ชลบุรี: สำนักงานคณบดี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

Bloom, B.S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives, the classification of educational goals -- Handbook I: Cognitive Domain*. New York: McKay.

Charles C.M. (2002). *Essential Elements of Effective Discipline.*Boston: Allyn and Bacon Press.

Charles H. C. (1998). *On Self and Social Organization*. Chocago: The University of Chicago Press.

Gilmer, V., & Haller, B. (1966). *Industrial Psychology*. New York: McGraw-Hill.

Herzberg, H. A. (2002). *Doing and Writing Qualitative Research*. London: SAGE Publications.

Hillgard, E.R. (1977). *Divided consciousness: Multiple controls in human thought and action*. New York ; Wiley.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determinning Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*, 607-610.

Maslow, A. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harper and Row Publishers.

Maynard, W. S. (1975). *Responding to Social Change*. Pensylvania: Dowden Hutchision & Press.

Morse, N. C. (1955). *Satisfaction in the white collar job*. Michigan: University of Michigan Press.

Naumann, E., & Giel, K. (1995). *Customer satisfaction measurement and management.* Chmcimmati, OH: Thomson Executive Press.

Orem, D. E. (1985*). A concept of self-care for the rehabilitation client*. Rehabilitation Nurse, 10(3), 33-36.

Orem, D. E. (1985). *Nursing: Concepts of practice.* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.

Santa Cruz County Office of Education. (2012). *Partnership for 21st Century Skills*. Retrieved December 4, 2012, from http://www.santacruz.k12.ca.us/ed_services/eliteracy/partnership_21st_century_skills.html

Smith, H. K. (1955). *Psychology of industrial behavior*. New York: McGraw-Hill Book.

Strauss, G., & Sayles, L. R. (1960). *Personnel: The human problems of management*. Eaglewood Cliffs, NJ: Prentice - Hall.

Yamane, Taro.1973. *Statistics: An Introductory Analysis.* Third edition. New York : Harper and Row Publication.

Vroom, V. H. (1964). *Work and Motivation*. New York: Wiley.

Wallerstein, H. (1971). Dictionary of Psychology. Malyland: Penguin Book.

Winter, D. G. (1973). *The power motive*. New York: The Free Press.

การสร้างตัวตนความเป็นแม่ในสังคมชายเป็นใหญ่*
The Construction of the Self of Motherhood in the Patriarchal Society

สุธิดา สองสีดา**
ดร.สุรวุฒิ ปัดไธสง***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยให้เห็นถึงกระบวนการสร้างตัวตนความเป็นแม่ของผู้หญิงในสังคมชายเป็นใหญ่ ซึ่งแนวคิดอำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ได้สร้างความจริงที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางเพศที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายในพื้นที่ของครัวเรือน โดยการกำหนดบทบาทหญิงชาย อุดมการณ์ทางเพศ ซึ่งความจริงที่ผู้หญิงใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้กลายเป็นแม่ที่ดี ซึ่งเป็นร่างกายที่สยบยอมผ่านเทคโนโลยีของอำนาจคือ การสังเกตและการตัดสินเพื่อสร้างความเป็นปกติ งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยแบบเรื่องเล่า และการวิเคราะห์เรื่องเล่าแบบฟูโกต์เดียน โดยผู้วิจัยได้สนทนากับผู้หญิงที่มีลูกและผ่านประสบการณ์การถูกทำร้ายร่างกายและถูกทำร้ายจิตใจจากสามี จำนวน 8 คน ที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีความแตกต่างด้านสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างตัวตนความเป็นแม่ที่ดีจากเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงที่ให้ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า อำนาจ ความรู้ และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้สร้างปฏิบัติการความเป็นแม่ที่ดีในพื้นที่ของครัวเรือน ซึ่งผู้หญิงจะมีความสำนึกรู้ สร้างความเข้าใจโดยปราศจากข้อสงสัยและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และผู้หญิงจะต้องเป็นแม่ไปตลอดชีวิตของเธอ เริ่มตั้งแต่การดูแลลูกตั้งแต่อยู่ในครรภ์ เตรียมตั้งครรภ์ แรกเริ่มตั้งครรภ์ การดำรงครรภ์ การฝากครรภ์ การดูแลครรภ์ การเลี้ยงลูก ชีวิตแม่ลูกอ่อน การให้ลูกดื่มนมแม่ การคลอดลูก การเลี้ยงลูก การให้การศึกษาแก่ลูก แม่ที่ต้องปกป้องลูกจากอันตรายและปัญหาต่าง ๆ และแม้กระทั่งแม่ที่ต้องเลี้ยงหลาน ซึ่งตัวตนความเป็นแม่นี้เป็นระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันที่สร้างให้ผู้หญิงกลายเป็นร่างกายที่สยบยอม

คำสำคัญ ฟูโกต์ สตรีนิยมแนวฟูโกต์ เทคโนโลยีของอำนาจ การศึกษาเรื่องเล่าแบบฟูโกต์

Abstract

The research was aimed to reveal the process that constructs the self of motherhood in the patriarchal society where the concept of power, knowledge and patriarchy creates the truth that brings about unequal gender relation between men and women in the household by determining gender role, gender ideology. It is the truth taken by women to guide their daily life practices

*ปริญญานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
**นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

to become a good mother, as a docile body through technologies of power, i.e. observation and normalizing judgments. This research employed a qualitative study using the narrative approach and Foucauldian narrative analysis. To analyze the process of constructing the self of good motherhood from the experiences of women as informants, the researcher had conversations with 8 women who had children and experienced physical and psychological abuses by their husbands. Their residences were in the semi-urban, semi-rural provincial areas with socio-economic differences. Research results suggest that the power, knowledge, and patriarchy had set up the practices of good motherhood in the household space in which women had awareness and understanding without questions and strictly followed them. Accordingly, women are expected to be mother throughout their life from nurturing the child during pregnancy to childbirth, an antenatal care for pregnant, the mother breastfeeds the baby dribble, to educate their children. as the self of mother who has to take care of the child, prevents the child from any harms and problems, and even as a mother who raises grandchildren. It is this self of mother as a result of unequal power relation that constructs a woman as a docile body.

Keywords : Foucauldian/ Foucauldian Feminist/ Technology of Power/ Foucauldian Narrative Approach

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่มีความสำคัญสถาบันหนึ่ง มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครัวเรือน สร้างความรักความอบอุ่นระหว่างสมาชิก และยังเป็นพื้นที่ของความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ในสังคมสมัยใหม่ (Modern Society) ภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) กำหนดให้ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง ผู้หญิงถูกกำหนดให้มีบทบาทในพื้นของครัวเรือนในขณะที่ผู้ชายมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะอย่างชอบธรรม โดยอาศัยความแตกต่างทางชีววิทยาระหว่างเพศหญิงกับเพศชายเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความไม่เท่าเทียมกันเชิงอำนาจ ความไม่เท่าเทียมดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญอันทำให้หลายครัวเรือนต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ เช่น ผู้ชายทำร้ายร่างกายและทำร้ายจิตใจภรรยาและสมาชิกในครัวเรือนคนอื่นๆ โดยเฉพาะลูก ปัญหาความรุนแรงในครัวเรือนเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาสำคัญในสังคม จากสถิติความรุนแรงภายในครัวเรือนซึ่งมีลักษณะของการกระทำความรุนแรงทางร่างกาย ทางจิตใจ และความรุนแรงทางเพศ พบว่าผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครัวเรือนส่วนใหญ่คือ ผู้หญิง ร้อยละ 6.81 รองลงมา คือ เด็ก/เยาวชน ร้อยละ 6.48 และผู้สูงอายุหรือผู้พิการ ร้อยละ 2.74 ตามลำดับ (ศูนย์การเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม, มปป.) และในการสำรวจภาพรวมของการวิจัยที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ได้มีผู้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ด้านคือ การศึกษาหาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความรุนแรง การสำรวจขนาดของปัญหา และการศึกษาทัศนคติของผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ที่น่าสนใจคือมีการศึกษาวิจัยผู้หญิงที่ฆ่าสามี อันเป็นผลมาจากการป้องกันตัวหรือโต้ตอบต่อการกระทำรุนแรงที่สามีก่อขึ้น และมีการศึกษาวิเคราะห์ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในบ้าน และความรุนแรงทางเพศโดยเฉพาะประเด็นข่มขืน การศึกษาเพื่อค้นหาขนาดความรุนแรงมักสำรวจในพื้นที่

เล็กๆ เช่น ในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง (กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ, 2546, หน้า 12)

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครัวเรือนของกลุ่มแนวคิดเชิงสตรีนิยมได้แบ่งประเภทความรุนแรงต่อผู้หญิงออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ ความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม โดยความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมมีรากลึกฝังแน่นในฐานคติของสถาบันหลักต่างๆ เช่น ศาสนา อุดมการณ์ครอบครัว การศึกษา จารีตประเพณีและระบบความเชื่อต่างๆ ที่ผ่านการถ่ายทอดสืบต่อกันมา ทำให้ผู้หญิงยอมรับสถานะที่ด้อยกว่าผู้ชายโดยไม่ตั้งคำถามต่อสถานะของตนเอง การศึกษาชิ้นนี้ผู้วิจัยมองว่าความรุนแรงภายในครัวเรือนไม่ใช่เพียงแค่ความรุนแรงที่ผู้หญิงถูกทำร้ายเพียงร่างกาย (Physical Violence) หรือความรุนแรงทางตรงเท่านั้น แต่ความรุนแรงในครัวเรือนยังเป็นลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relation) ซึ่งก่อให้เกิดอำนาจที่ไม่เท่าเทียมภายในครัวเรือน (Domestic Domain) สำหรับผู้หญิง โดยใช้มุมมองตามแนวคิดเชิงสตรีนิยม (Feminism) และผู้ทำงานด้านสตรี ซึ่งมองว่าความไม่เท่าเทียมทำให้ผู้หญิงถูกควบคุมให้อยู่ภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ผู้หญิงกลายเป็นร่างกายที่ว่านอนสอนง่าย (Docile Body) หรือร่างกายอยู่ภายใต้การบงการ นั่นคือการไม่ต่อสู้หรือการสยบยอมต่ออำนาจผ่านแนวคิดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่และอำนาจระหว่างหญิงชาย (Gender Power) ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่นำมาใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายที่มีลักษณะเหนือกว่าผู้หญิง

การศึกษานี้ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดอำนาจความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ซึ่งได้ร่วมกันสร้างความจริง (Truth) ผ่านปฏิบัติการของอำนาจที่ได้สร้างตัวตนของผู้หญิงที่สยบยอมต่อความเป็นแม่ และประยุกต์แนวคิดของนักสตรีนิยมและบทบาทหญิงชายที่อยู่ภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ เพื่อวิเคราะห์และเผยให้เห็นถึงกระบวนการสร้างตัวตนความเป็นแม่ของผู้หญิง อันเป็นวิถีทางการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สำหรับผู้หญิงที่เป็นแม่เธอจะรับรู้แนวทางการปฏิบัติและนำมากำกับชีวิต รวมทั้งต้องปฏิบัติตามตามแนวทางความเป็นแม่ตลอดชีวิตของเธอ โดยผู้วิจัยได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้หญิงที่ถูกทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจจากสามี แต่ยังคงอดทนอยู่กับความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้เป็นสามี ก็ด้วยตัวตนของการเป็นแม่ที่ดีที่อยู่ในจิตสำนึกรู้ของผู้หญิงตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ แม่จะเป็นผู้ที่คอยปกป้องดูแลลูกไม่ต้องการให้ลูกได้รับความกระทบกระเทือนด้านจิตใจและร่างกายอันเป็นผลมาจากปัญหาภายในครัวเรือน

วัตถุประสงค์งานวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการสร้างตัวตนความเป็นแม่ของผู้หญิงในสังคมชายเป็นใหญ่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้วางกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้โดยการมองครัวเรือนเป็นที่ของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน เป็นพื้นที่ๆ อำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้ร่วมกันสร้างความจริง ทำให้ผู้หญิงต้องสร้างตัวตนความเป็นแม่ที่ดีผ่านปฏิบัติการเทคโนโลยีของอำนาจ ซึ่งผู้วิจัยต้องการเผยให้เห็นกระบวนการสร้างตัวตนที่สยบยอมดังกล่าว

การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิด

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องอำนาจ (Power) ของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) มาใช้เพื่ออธิบายการสร้างตัวตนของผู้หญิงในระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจในครัวเรือน โดยอำนาจของฟูโกต์ ไม่ใช่เพียงแค่อำนาจที่รัฐใช้ในการปกครองผู้ที่อยู่ภายในรัฐเท่านั้น แต่อำนาจของฟูโกต์เกิดขึ้นในทุกๆ พื้นที่ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคน องค์กร สถาบันต่างๆ ในสังคมที่มีความหลากหลาย เช่น คุก โรงเรียน ค่ายทหาร หรือแม้กระทั่งสถาบันครอบครัว ก็ล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจอันเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในสังคม พื้นที่ครัวเรือนเป็นแหล่งที่ตั้งของการทำงานของอำนาจ ซึ่งลักษณะของอำนาจภายในครัวเรือนไม่ใช่ลักษณะของ

การบังคับกดขี่ร่างกายให้ผู้หญิงหรือสมาชิกในครัวเรือน แต่เป็นลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิงตามอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ เป็นอำนาจวินัย (Disciplinary Power) ซึ่งเป็นลักษณะของอำนาจที่ครอบงำ ควบคุมเพื่อให้ผู้หญิงในครัวเรือนต้องปฏิบัติตามโดยทำให้เชื่อและคิด เข้าไปถึงในระดับจิตใจ จนกระทั่งผู้หญิงมีจิตสำนึกรู้ในความเป็นแม่ กระทั่งทำให้ผู้หญิงต้องจัดการตนเองเพื่อไปสู่ความเป็นแม่ที่ดีภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่

สำหรับแนวคิดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่เป็นแนวคิดสำคัญในกลุ่มของนักสตรีนิยม ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่ครอบงำอยู่ในทุก ๆ สังคมที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางเพศที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ถูกสร้างจากสังคมโดยอาศัยความแตกต่างระหว่างเพศเป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับฟูโกต์ที่มองว่าเพศมิได้เป็นแหล่งที่มาตามธรรมชาติของความปรารถนา แต่จริง ๆ แล้วเพศเป็นโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้น ดังนั้นการที่ผู้หญิงในครัวเรือนภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ได้ถูกสถาปนาให้เป็นร่างกายที่สยบยอมนั้นไม่ได้เกิดจากธรรมชาติอย่างที่ได้กล่าวอ้างถึงกัน แต่เกิดจากการพัฒนาการองค์ความรู้ทางการแพทย์ วิทยาศาสตร์ วาทกรรมทางอาชญวิทยา และกฎหมาย โดยมีวิธีการ 2 แบบ วิธีแรกคือชี้ให้เห็นว่าร่างกายของผู้หญิงอ่อนแอกว่าโดยเปรียบเทียบกับร่างกายของผู้ชายตามมาตรฐานของเพศชาย วิธีที่สอง นำบทบาทหน้าที่ทางชีววิทยามารวมกับคุณลักษณะทางสังคมในหลาย ๆ ด้าน (Mcnay, 1992, p. 17) อำนาจ ความรู้ และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้ร่วมกันสร้างความจริงหรือวาทกรรมความเป็นแม่ที่ดี ซึ่งผู้หญิงได้รับเอาความจริงดังกล่าวมาใช้บังคับตัวเอง กำกับตนเอง ควบคุมร่างกายและที่สำคัญคือจิตใจตนเอง กลายเป็นบุคคลที่เชื่องและสยบยอมกลายเป็นร่างกายใต้บงการในพื้นที่ของครัวเรือน ดังนั้น การที่ผู้หญิงสยบยอมต่ออำนาจชายเป็นใหญ่นั้น ไม่ใช่เพียงเพราะลักษณะทางชีววิทยาและสิ่งที่เป็นธรรมชาติ แต่เกิดจากการสร้างความจริงของอำนาจความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงจะหล่อหลอมร่างกายและเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้ตรงกับการเป็นบุคคลที่ตนเองยอมรับว่าเป็นเช่นนั้นหรือการเปลี่ยนตนเองให้เป็นเช่นนั้น

ความเป็นแม่ที่ดีภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ได้ถูกสถาปนาขึ้นจากอำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ความรู้ทางชีววิทยาและการแพทย์ที่ได้กล่าวอ้างลักษณะทางชีวภาพของผู้หญิงที่ต้องเป็นแม่ เช่น ผู้หญิงคลอดลูก ผู้หญิงก็ต้องทำหน้าที่ดูแลลูก เป็นแม่ ดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ส่วนตัวของครัวเรือน เป็นต้น ทำให้ผู้หญิงถูกครอบงำและปฏิบัติความจริงที่อำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้สร้างขึ้น ร่างกายและจิตสำนึกของผู้หญิงจะถูกควบคุมอย่างเข้มงวด Adrienne Rich (อ้างถึงใน Woodward, 1997, p. 240) กล่าวว่า “ผู้หญิงเกิดมาเพื่อเป็นสิ่งนี้ (of woman born)” นั่นคือเกิดมาเพื่อเป็นแม่ ซึ่งมีแนวคิดที่ฝังรากลึกมาจากลักษณะทางชีววิทยาของผู้หญิงที่เหมาะสมกับการเป็นแม่ ร่วมกับการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) สังคมชายเป็นใหญ่กำหนดให้ผู้หญิงเป็นศูนย์กลางของการดูแลความรักภายในครัวเรือน การเป็นแม่ไม่ได้หมายความเพียงแค่ “การมีลูก” เท่านั้น หากแต่หมายรวมถึงการดูแล เลี้ยงดู อบรมสั่งสอน การปกป้องลูก การสถาปนาการเป็นแม่ที่ดี (Good Mother) หรือแม่ในอุดมคติ (Ideal Mother) และการเป็นแม่ที่ไม่ดี (Bad Mother) อันเป็นความจริงที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากธรรมชาติ แต่เกิดจากอำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่

นอกจากความรู้ทางการแพทย์ทำให้ร่างกายของผู้หญิงต้องทำหน้าที่แม่อย่างแยบยลแล้ว ยังได้การกำหนดขอบเขตพื้นที่ให้ผู้หญิงอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวหรือพื้นที่ครัวเรือน (Private Space/ Domestic) มากกว่าพื้นที่สาธารณะ (Public Space) ผู้ชายถูกกำหนดให้มีอภิสิทธิ์มากกว่าผู้หญิง สามารถการควบคุมและเอารัดเอาเปรียบผู้หญิง ดังนั้นการทำหน้าที่ดูแลลูกซึ่งเป็นบทบาทที่กำหนดให้อยู่ในพื้นที่ในครัวเรือนจึงเป็นบทบาทที่ผู้หญิงจะต้องปฏิบัติ แม้ว่าในปัจจุบันผู้หญิงมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น แต่ผู้หญิงก็ยังคงต้องให้ความสำคัญกับการอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวหรือพื้นที่ครัวเรือนด้วย

สิ่งเหล่านี้เป็นเทคนิคทางวินัยที่เน้นการทำงานเชิงควบคุม แต่การควบคุมดังกล่าวมิได้สนับสนุนด้วยความรุนแรงและการบีบบังคับ แต่โดยการสร้างบรรทัดฐานใหม่ ๆ ของความเป็นแม่ โดยการผูกมัดผู้หญิงกับอัตลักษณ์ของตนเองว่าเป็นแม่ เทคนิคการเจริญพันธุ์ใหม่ ๆ เป็นการผลิตซ้ำและสร้างเสริมความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีให้ดำรงอยู่ แนวคิดอำนาจของฟูโกต์สามารถแสดงให้เห็นว่าความเป็นแม่ (Motherhood) ถูกสถาปนาจากอำนาจความรู้ และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ การสร้างความเป็นแม่ผ่านความรู้ของผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์ กฎหมาย วิทยาศาสตร์ การบำบัดและการแนะแนวให้คำปรึกษา (Woodward, 1997, p. 21) ซึ่งแตกต่างกันออกไป แต่ทั้งหมดนั้นก็เพื่อสร้างความเป็นแม่ให้เกิดขึ้นและควบคุม กดทับให้ผู้หญิงต้องอยู่ในพื้นที่ส่วนตัว ทำให้ผู้หญิงอยู่ในฐานะของผู้ถูกกระทำ (Passive) ตลอดเท่าที่เธอยังคงเป็นแม่

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้หญิงและผู้ชายในครัวเรือนได้นั้น ต้องมองผ่านปฏิบัติการซึ่งวิธีปฏิบัติการเป็นสิ่งที่บุคคลเรียนรู้จากวัฒนธรรม และสังคมของตนเอง และวิธีปฏิบัติการได้สร้างอัตบุคคลให้เป็นไปตามที่ความรู้ความจริงที่สังคมสร้างขึ้นผ่านอำนาจทางวินัย ในงานวิจัยชิ้นนี้ได้ศึกษาเทคนิคของอำนาจภายในพื้นที่ของครัวเรือน ที่ทำให้ผู้หญิงในครัวเรือนถูกครอบงำ ไม่เป็นอิสระ ถูกจำกัดในฐานะผู้ถูกกระทำ (Subjugated) โดยผู้หญิงในสังคมจะกระทำซ้ำ ๆ กัน จนเกิดการเรียนรู้โดยไม่รู้ตัวซึ่งอำนาจสามารถปฏิบัติการต่อร่างกายของคนได้ โดยผ่านเทคนิควิธีของอำนาจหรือเครื่องมือของอำนาจ 2 รูปแบบ คือ

1. การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นเครื่องมือของการบีบบังคับอันทำให้ผู้ซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจสามารถถูกมองเห็นได้โดยตลอด และได้สร้างอัตบุคคลที่รู้สึกว่าตนเองถูกเฝ้าสังเกตตลอดเวลา ครัวเรือนเป็นพื้นที่ความสัมพันธ์ของอำนาจที่ไหลเวียนอยู่ภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ สมาชิกแต่ละคนในครัวเรือนอาจไม่ได้รับความเป็นส่วนตัวหรืออิสระในระดับเดียวกันจากการสังเกตการณ์ของสมาชิกคนอื่นของครอบครัว ทั้งการจ้องมองภายนอกหรือจากบุคคล อื่นเป็นเทคนิคที่บุคคลถูกจ้องจากสังคม และส่วนสำคัญอีกอย่างคือการเฝ้ามองส่วนตัวหรือเฝ้ามองตนเองนอกเหนือจากการจ้องมองจากบุคคลอื่นเพื่อสร้างตัวตนความเป็นความเป็นแม่ การควบคุมด้วยการสังเกตการณ์ส่งผลต่อผู้หญิงด้วยความสมัครใจและกำหนดความสัมพันธ์เชิงอำนาจไว้ในตนเอง

2. การประเมินตัดสินเพื่อสร้างความเป็นปกติ (Normalizing Judgments) เป็นการกำหนดลักษณะเฉพาะ โดยจำแนกเป็นรายบุคคลและสามารถวัดความแตกต่างของแต่ละบุคคลได้ มีการเปรียบเทียบบุคคลกับทั้งกลุ่มจากนั้นทำการจำแนกความแตกต่างของบุคคล ในงานวิจัยชิ้นนี้คือ การเป็นแม่ที่ดีและไม่ดี ซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่คนในสังคมยอมรับและเป็นสิ่งที่สังคมกำหนดว่าเป็นสิ่งที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติ เป้าหมายของการประเมินตัดสินเพื่อสร้างความเป็นปกติของฟูโกต์นั้นคือสิ่งความเป็นเอกพันธ์ (Homogeneity) มิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการทำโทษ แต่เพื่อควบคุมพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ให้มีความเป็นปกติ สามารถจำแนกบุคคล กำหนดคุณลักษณะพิเศษ และแสดงถึงข้อแตกต่างที่เป็นประโยชน์โดยการทำให้กลมกลืนกัน ลดพฤติกรรมเฉพาะตัวลง

เครื่องมือและวิธีการศึกษา

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นำวิธีวิทยา (Methodology) การศึกษาเรื่องเล่า (Narrative Approach) เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าการสร้างตัวตนของผู้หญิงภายใต้ระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจถูกสร้างมาได้อย่างไร ซึ่งทำให้ผู้หญิงยอมถูกกดทับและอดทนอยู่ในระบบครัวเรือนอันเป็นระบบความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน เรื่องเล่าประสบการณ์ของผู้หญิงแต่ละคนมีเล่าเรื่องที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงเทคนิคของอำนาจที่เข้ามากำกับให้ผู้หญิงต้องปฏิบัติตามจนเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตประจำวัน ทั้งการสร้างตัวตนของการเป็นแม่ที่ดีที่ดำรงอยู่ในสังคมชายเป็นใหญ่ที่อำนาจมีกระบวนการสร้างความจริง การศึกษาเรื่องเล่า

แบบฟูโกเดียน (Foucauldian) เป็นการศึกษาเรื่องเล่าที่สะท้อนเห็นเทคโนโลยีของอำนาจซึ่งกำหนดพฤติกรรมของบุคคลและทำให้บุคคลตกอยู่ภายใต้เป้าหมายหรือการครอบงำบางอย่าง ที่ได้สร้างความเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) ที่เป็นผู้ถูกกระทำของผู้หญิงในสังคมชายเป็นใหญ่ เพื่อสร้างให้ผู้หญิงกลายเป็นตัวตนที่สยบยอมอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันภายในครัวเรือนโดยผู้วิจัยและผู้เล่าเรื่องได้ร่วมกันสร้างความรู้จากการสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

ในการเลือกสนามวิจัยผู้วิจัยได้เลือกผู้หญิงที่อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในครัวเรือนซึ่งถูกกระทำความรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจในพื้นที่จังหวัดในเขตปริมณฑล การดำรงชีวิตแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท ความแตกต่างและหลากหลายในการประกอบอาชีพความแตกต่างในระดับชนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคม มีปรากฏการณ์ความรุนแรงทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยการสุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical. Sampling) ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้เข้าร่วมพูดคุยจากผู้หญิงที่ผ่านการถูกกระทำความรุนแรงทางด้านร่างกายและจิตใจ พูดคุยเพื่อให้เห็นข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพของครัวเรือน เพื่อพิจารณาให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันระหว่างสามีและภรรยา ผู้วิจัยเข้าถึงผู้หญิงเหล่านี้โดยผ่านหน่วยงานที่ทำงานด้านการพัฒนาสังคมและการแนะนำของคนรู้จัก และกลุ่มตัวอย่างยินดีแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้วิจัย และร่วมสนทนาพูดคุยโดยการสร้างความคุ้นเคย ผู้วิจัยใช้แนวทางการสนทนาแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure) และความเพียงพอของข้อมูลพิจารณาการที่ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้

ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลตามการวิเคราะห์เรื่องเล่าแบบฟูโกเดียน ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นว่าเทคนิคของอำนาจ คือ การสังเกตการณ์และการประเมินตัดสินเพื่อสร้างความเป็นปกติ ได้สร้างตัวตนความเป็นแม่ของผู้หญิงที่อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในครัวเรือน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่เริ่มเก็บข้อมูลในระหว่างการสนทนากับผู้หญิงเจ้าของประสบการณ์ ผู้วิจัยจัดการกับข้อมูล (Text) โดยการอ่านอย่างละเอียดเพื่อให้ความหมาย (Coding) และนำข้อมูลประสบการณ์ที่ได้มาสร้างมโนทัศน์ (Concept) และหาความเชื่อมโยงเพื่อให้เห็นประเด็นหัวข้อที่สะท้อนประสบการณ์ของผู้หญิง และการกำหนดหัวข้อสำคัญ (Theme) และหัวข้อย่อย (Subtheme) ซึ่งจะมีเหตุการณ์ (Event) ที่แสดงให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ที่อำนาจและความรู้ได้สร้างความจริงเกี่ยวกับความเป็นแม่ และผู้หญิงปฏิบัติตามซึ่งสะท้อนออกมาจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

ผลการวิจัย

ตัวตนของความเป็นแม่เป็นภาระหน้าที่อันยิ่งใหญ่ของผู้หญิง อำนาจ ความรู้ และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้ร่วมกันสร้างความจริงผ่านปฏิบัติการของอำนาจ ตัวตนความเป็นแม่ที่ดีในสังคมชายเป็นใหญ่ทำให้ผู้หญิงต้องปฏิบัติและอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชายเป็นร่างกายที่สยบยอมภายในพื้นที่ของครัวเรือน จากเรื่องเล่าประสบการณ์ความเป็นแม่ของผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้ายร่างกายและจิตใจ ผู้หญิงบางคนไม่สามารถที่จะอดทนอยู่กับความรุนแรงต่อไปได้ทำให้ตัดสินใจเลิกกับสามี บางคนแยกกันอยู่แต่บางคนก็ยังคงอยู่กับสามีต่อไป บางคนแม้จะเลิกกับสามีหรือไม่ได้เลิกกับสามีแต่ทุกคนยังคงต้องทำหน้าที่ของแม่ที่ดีในการดูแลลูกความเป็นแม่ของผู้หญิงไม่มีวันสิ้นสุด ชีวิตของการเป็น เริ่มตั้งแต่การตั้งครรภ์ การเลี้ยงดู การให้การศึกษา การปกป้อง และแม่ที่ต้องเลี้ยงหลาน กล่าวได้ว่าผู้หญิงเมื่อเป็นแม่แล้วต้องเป็นแม่ตลอดชีวิตของเธอ

1. ตัวตนของแม่ที่ต้องดูแลลูก

ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะมีความเข้าใจถึงการเตรียมความพร้อมที่จะตั้งครรภ์ ความเป็นแม่เป็นสิ่งที่เข้าไปถึงในระดับจิตใจจนกระทั่งผู้หญิงมีจิตสำนึกรู้ในความเป็นแม่ ซึ่งอำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้ร่วมกันสร้างความจริงผ่านปฏิบัติการของแม่ที่ต้องดูแลลูก ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติของผู้หญิงที่ต้องการเป็นแม่ซึ่งเริ่มตั้งแต่การเตรียมตั้งครรภ์ เพื่อให้เกิดความ

มั่นใจในการมีลูกเพื่อสร้างความเป็นครอบครัวสมบูรณ์ให้ได้ ซึ่งปฏิบัติการนี้เป็นแนวปฏิบัติเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น และผู้หญิงยินยอมพร้อมใจที่จะทำเพื่อให้ลูกในครรภ์สมบูรณ์อย่างเต็มใจและเข้าใจในบทบาทความเป็นแม่ของตนเอง ตัวตนของแม่ที่ต้องดูแลลูกเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ ซึ่งเป็นเจตจำนงของความอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ การมีลูกจึงเป็นการกดทับให้ผู้หญิงต้องสร้างตัวตนความเป็นแม่ที่ดีซึ่งอยู่ภายใต้ความเป็นครอบครัวสมบูรณ์

1.1 ปฏิบัติการแรกเริ่มตั้งครรภ์จนกระทั่งคลอด

โดยทั่วไปสำหรับผู้หญิงที่เตรียมความพร้อมจะตั้งครรภ์เธอต้องคอยสังเกตและตรวจสอบร่างกายตนเองอยู่ตลอดเวลา เธอต้องตรวจสอบตนเองในเรื่องของประจำเดือนที่ ผู้หญิงอาจจะมีตรวจสอบตนเองเกี่ยวกับความผิดปกติของร่างกายต่าง ๆ ซึ่งผู้หญิงที่อยากมีลูกเธอจะคอยสังเกตสิ่งเหล่านี้เป็นประจำทุก ๆ เดือน ผู้หญิงบางคนเธออาจจะปรึกษาแม่ซึ่งเคยมีประสบการณ์ในการตั้งครรภ์ หรือญาติพี่น้องผู้หญิงที่สนิทสนมสามารถพูดคุยกันได้ หาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือและสื่อต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การเตรียมความพร้อมสำหรับผู้หญิงตั้งครรภ์ การที่เธอต้องคอยปฏิบัติเช่นนี้เพราะเธอได้สร้างตัวตนความเป็นแม่ที่ดีตั้งแต่ก่อนเริ่มตั้งครรภ์ เพื่อเตรียมตัวเองตั้งแต่ตัดสินใจที่จะมีลูกเพื่อความสมบูรณ์ของการตั้งครรภ์ และหลายคนจะตรวจการตั้งครรภ์ด้วยตนเองก่อนเพื่อความแน่ใจ และไปพบหมอเพื่อตรวจอีกครั้งให้แน่ใจและมั่นใจว่าเธอได้ตั้งครรภ์อย่างที่ต้องการอย่างแน่นอน การตรวจร่างกายอย่างละเอียดเพื่อตรวจสอบความพร้อมของร่างกาย มีการให้วัคซีนในช่วงเริ่มตั้งครรภ์จากแพทย์ทำให้เธอมั่นใจในความสมบูรณ์ของครรภ์และการดำรงครรภ์ต่อไป

การดำรงครรภ์เป็นสิ่งที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ผู้หญิงต้องคอยกำกับควบคุมตนเองเป็นพิเศษในเรื่องต่าง ๆ เพื่อความแข็งแรงและสมบูรณ์ของลูกที่อยู่ในครรภ์ ตัวตนของความเป็นแม่ในช่วงนี้มีความสัมพันธ์อย่างมากกับลูก สำหรับผู้เป็นแม่เองยินดีที่จะปฏิบัติตนให้เป็นแม่ที่ดีเพื่อลูกที่อยู่ในครรภ์อย่างเต็มใจ ความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับลูกเหมือนเป็นคนเดียวกัน การที่จะทำอะไรนั้นก็ต้องนึกถึงลูกมากกว่าตนเอง กลายเป็นตัวตนของแม่ที่รักและเป็นห่วงลูกมากกว่าชีวิตของตนเอง การปฏิบัติตนดังกล่าวเป็นวิถีชีวิตของการเป็นแม่ที่เธอยอมรับและยินดีที่จะปฏิบัติตามจากจิตสำนึกของตนเอง ซึ่งหากเธอไม่ทำแล้วสังคมจะมองว่าเป็นแม่ที่ไม่ดี

การฝากครรภ์เป็นสิ่งที่ผู้หญิงตั้งครรภ์ต้องปฏิบัติ ทั้งแม่ที่ฝากครรภ์พิเศษและแม่ที่ไม่ได้ฝากครรภ์พิเศษล้วนสะท้อนให้เห็นว่า เธอเหล่านั้นพยายามดำรงครรภ์ไว้ซึ่งเป็นการสร้างตัวตนของแม่ที่ต้องดูแลลูกตั้งแต่อยู่ในครรภ์ เพื่อให้ลูกที่อยู่ในครรภ์ได้รับการดูแลจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งการที่ผู้หญิงต้องไปฝากครรภ์นี้ทำให้ผู้หญิงต้องสร้างตัวตนที่ต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของหมออย่างเคร่งครัด ไปพบหมอตามนัดหมายทุกครั้งถึงแม้จะมีความยากลำบากในการเดินทางหรือในทางเศรษฐกิจ หากไม่ปฏิบัติตามที่หมอแนะนำผู้หญิงจะถูกมองว่าเป็น “แม่ที่ไม่ดี” แม่จะคิดวางแผนอย่างละเอียดถี่ถ้วนตั้งแต่การเลือกโรงพยาบาลที่เห็นว่ามีความเหมาะสม การเลือกหมอในการฝากครรภ์ การปฏิบัติตามหมอสั่ง มีสมุดฝากครรภ์ที่พวกเธอต้องนำไปโรงพยาบาลทุกครั้งที่พบหมอ และผู้หญิงโดยทั่วไปก็จะปฏิบัติตามคำแนะนำของหมอในการดูแลตนเองระหว่างตั้งครรภ์อย่างเคร่งครัด เช่น ระวังการแท้งในช่วง 3 เดือนแรก การไม่ยกของหนัก การระมัดระวังอุบัติเหตุต่าง ๆ ในช่วงเดือนที่ 5 คอยสังเกตการณ์ดิ้นของลูกที่อยู่ในครรภ์ตามที่คุณหมอแนะนำอย่างเคร่งครัด การชั่งน้ำหนักของแม่ในระหว่างตั้งครรภ์ทุกครั้งที่ไปพบหมอ ทานอาหารที่เป็นประโยชน์ให้พอเหมาะไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป เพื่อควบคุมให้น้ำหนักระหว่างตั้งครรภ์ในแต่ละช่วงเวลาให้เป็นไปตามเกณฑ์ปกติที่ความรู้ทางการแพทย์กำหนดไว้ รวมทั้งการทานยาบำรุงครรภ์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากหมอ ซึ่งแน่นอนว่าเธอต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เช่น การดื่มนม

ถึงแม้ว่าแม่บางคนอาจจะไม่ชอบแต่ก็ต้องดื่มเพื่อลูกที่อยู่ในครรภ์ ซึ่งสาได้เล่าประสบการณ์ตรงนี้ให้ฟังว่า เธอไม่อยากดื่มนมแต่ก็ต้องดื่มซึ่งเธอกล่าวว่า *"วันหนึ่งยังไงก็ต้องดื่มให้ได้สองกล่อง กลั้นใจกินสองกล่องบางทีปิดจมูกกินก็ทำ"* ซึ่งเธอจะคิดตลอดเวลาในสิ่งที่ปฏิบัติเป็นตัวตนของแม่ที่ทำทุกอย่างเพื่อลูกในครรภ์

1.2 การเลี้ยงลูกเป็นหน้าที่ของแม่

ภายหลังจากที่คลอดลูกแล้วผู้หญิงได้ชื่อว่า "เป็นแม่ลูกอ่อน" เธอต้องเลี้ยงลูกให้ได้เพราะเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของแม่ การเป็นแม่ลูกอ่อนทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกและแม่กับสมาชิกในครัวเรือนคนอื่นๆ ที่ความสัมพันธ์นี้ได้สร้างความไม่เท่าเทียมให้ผู้เป็นแม่มีอำนาจต่ำกว่าสามี เธอต้องรับผิดชอบหน้าที่อันยิ่งใหญ่อย่างเต็มใจ การเลี้ยงลูกแรกคลอดนี้ถือเป็นช่วงเวลาที่ลำบาก เหน็ดเหนื่อยและต้องอดทนมากสำหรับผู้หญิง ที่ต้องอยู่ในช่วงของการพักฟื้นร่างกายและต้องดูแลลูกไปพร้อมๆ กัน ถึงแม้จะเหน็ดเหนื่อยมากแต่ผู้หญิงก็ทำด้วยความสุขและความยินดีที่จะดูแลลูกของเธอ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่แม่จะมีความสัมพันธ์กับลูกอย่างใกล้ชิดภายหลังจากคลอดออกมา โดยทั่วไปเมื่อคลอดลูกแล้วผู้หญิงสามารถลาคลอดเพื่อดูแลลูกได้ 3 เดือน ในขณะที่ผู้ชายลาคลอดภายหลังภรรยาคลอดลูกได้เพียง 15 วัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมชายเป็นใหญ่ได้มอบบทบาทให้แม่ต้องรับผิดชอบดูแลลูกมากกว่าผู้ชาย "ความเป็นแม่" จึงเป็นสิ่งที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้ผู้หญิงต้องปฏิบัติ ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติแต่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย

การเป็นแม่ที่ต้องดูแลลูกถูกสร้างตั้งแต่ผู้หญิงเริ่มตั้งครรภ์โดยถูกทำให้เป็นระบบ เช่น การอบรมแม่มือใหม่ ชั้นเรียนเตรียมคลอด ซึ่งมีการกำหนดเป็นหลักสูตรต่างๆ เพื่อเตรียมผู้หญิงให้พร้อมในการเลี้ยงดูลูก ผู้หญิงบางคนอาจจะไม่ได้เข้าหลักสูตรการฝึกอบรม แต่อาจจะมีการหาข้อมูลความรู้จากหนังสือ วารสารและแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นแม่มือใหม่ รวมทั้งการได้รับคำแนะนำจากญาติพี่น้องหรือคนใกล้ชิดในการปฏิบัติตน นอกจากนี้ภายหลังจากคลอดลูกและพักฟื้นในโรงพยาบาล จะมีการสอนจากเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมการเป็นแม่มือใหม่เป็นระยะเวลาสั้นๆ เพื่อให้คุณแม่มือใหม่สามารถดูแลลูกเบื้องต้นได้ โดยโรงพยาบาลจะสอนวิธีการดูแลลูก รวมทั้งการดูแลตนเองหลังคลอดให้กับผู้หญิง

อำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ ชายเป็นใหญ่ ได้ร่วมกันสร้างความจริงผ่านปฏิบัติการของอำนาจโดยอาศัยความรู้ทางการแพทย์และลักษณะทางชีววิทยาของร่างกายผู้หญิงที่กำหนดให้การให้นมลูกเป็นหน้าที่ของแม่ และ "การให้ลูกดื่มนมแม่" เป็นสิ่งที่แม่ลูกอ่อนต้องปฏิบัติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะในช่วงแรกนี้แม่จะให้ลูกดื่มนมตนเองอย่างสม่ำเสมอ ความใกล้ชิดระหว่างแม่และลูกจึงมีมากกว่าพ่อ แม่ทุกคนเชื่อว่า "นมแม่คือนมที่ดีที่สุด" ซึ่งหากแม่ไม่ให้ลูกดื่มนมก็จะถูกมองว่าเป็นแม่ที่บกพร่อง แม่ต้องคอยสังเกตตนเองถึงการให้นมแม่ลูก หากนมแม่ไม่พอก็ยิ่งทำให้ผู้หญิงคิดตลอดเวลาและพยายามหาวิธีการที่จะทำให้ตนเองมีน้ำนมที่เพียงพอต่อลูก ผู้หญิงบางคนต้องทานอาหารเสริมเพื่อให้มีน้ำนมมากขึ้น ต้องคอยบีบนมไว้ให้ลูกตลอดเวลา อย่างเช่นเวลากลางคืนช่วงเวลาที่ไปทำงาน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของแม่ที่แม้ลำบากก็ต้องอดทนเพื่อลูก สำหรับผู้หญิงบางคนไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้จะมีความเครียดและคิดกังวลเรื่องต่างๆ ดังสะท้อนออกมาจากเรื่องเล่า *"เราบีบให้ลูกกิน ที่บอกว่าเป็นสีเหลือง ที่มีวิตามินเยอะที่สุด หนูก็พยายามเอาตรงนั้นออกมาให้เขากินได้กินตรงนั้นแต่ไม่ได้เยอะไม่ถึง 20 ออนซ์นะ กินนมหนู สงสารมากเลย หลังจากนั้นก็เครียด หนูเครียด เพราะมีเพื่อนที่ทำงานเขาบอกว่าไม่ได้กินนมแม่ระวังลูกจะป่วยบ่อยนะ ทำยังไงดีนะ ก็ลองไม่อยากคิดตอนนั้น ก็มันไม่มีไม่รู้จะทำยังไง ก็ให้เขากินนมผง"*

1.3 แม่ที่ดีต้องให้การศึกษาบุตร

สังคมกำหนดให้การศึกษาเป็นเรื่องที่สำคัญ พ่อแม่มีหน้าที่ในการส่งเสริมให้ลูกได้เข้ารับการ

ศึกษาเล่าเรียนที่เหมาะสม ในสังคมชายเป็นใหญ่พ่อจะมีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องสำคัญในครัวเรือนรวมทั้งเรื่องการเรียนของลูก แต่สำหรับแม่จะมีเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญที่ต้องเอาใจใส่ดูแลลูกเรื่องการเรียนของลูก เช่น การดูแลเสื้อผ้า อาหาร อุปกรณ์การเรียนต่างๆ แม่จะต้องคอยสนับสนุนให้ลูกได้รับการศึกษาเล่าเรียน และแม้ในช่วงเวลาที่ลูกเรียนอยู่แม่ก็ต้องคอยช่วยเหลือลูกในการเรียนเพื่อให้ลูกได้รับการศึกษาที่ดีที่สุด ความสำเร็จทางการศึกษาเป็นการชี้วัดความสำเร็จในการดูแลลูกของแม่ การให้การศึกษาแก่ลูกเริ่มต้นตั้งแต่ **"การหาโรงเรียน"** การตัดสินใจที่จะให้ลูกเรียนในสถานศึกษาเป็นเรื่องสำคัญที่แม่และพ่อจะต้องมีการพูดคุยปรึกษาหารือเพื่อเลือกโรงเรียนที่เห็นว่าเหมาะสมกับลูกของตน โดยการหาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับโรงเรียน ซึ่งระบบการศึกษาทำให้แม่ต้องให้ความสำคัญกับการเลือกโรงเรียนให้ลูก ต้องเป็นโรงเรียนที่ดีมีคุณภาพและส่งผลให้ลูกมีผลการเรียนที่ดีตามฐานะครอบครัว

เมื่อลูกเข้าโรงเรียนแม่จะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดูแลเรื่องการเรียนของลูกมากกว่าพ่อ ซึ่งแม่ต้องตื่นแต่เช้าเพื่อเตรียมลูกและดูแลก่อนไปโรงเรียนและกลับมาจากโรงเรียน สังคมชายเป็นใหญ่กำหนดให้แม่เป็นผู้รับผิดชอบหลักในส่วนนี้ การคอยดูแลเรื่องการบ้านงานที่คุณครูมอบหมายให้ทำ และการรับส่งลูกไปโรงเรียนล้วนแล้วแต่เป็นภาระหน้าที่หลักของผู้เป็นแม่ ในขณะที่ผู้ชายมีบทบาทในการสนับสนุนเท่านั้น นอกจากนี้แม่ยังต้องคอยดูแล "คุณภาพการเรียนของลูก" ผลการเรียนของลูก พฤติกรรมต่างๆ ที่ลูกแสดงออกที่โรงเรียน การพูดคุยกับคุณครู รวมทั้งการเรียนกวดวิชา ซึ่งผู้เป็นแม่จะให้ความสำคัญกับหลายๆ ส่วนและพิจารณาร่วมกันเพื่อตัดสินใจต่อการเรียนของลูก เช่นเรื่องเล่าของแม่คนหนึ่งว่า *"คือต้องมีครูคอยช่วยด้วย เพราะว่าที่บ้านเราก็ไม่มีเวลานะ แต่ว่าลูกนี่ค่อนข้างที่จะโชคดีในเรื่องของสภาพแวดล้อม เพราะจะมีพี่ๆ น้าๆ คอยดูแล ก็อยากให้ลูกไปเรียนที่ตลาด ไม่ใช่โรงเรียนเอกชนเป็นโรงเรียนในตลาด แต่ว่าค่อนข้างที่จะมีคุณภาพนิดหนึ่ง เราก็เสียเงินแต่ว่าไม่ได้เสียค่าเทอม มีค่าบำรุงโรงเรียนให้เขา ค่าใช้จ่ายเรื่องของรถรับส่งเราก็ไหวปีหน้าก็ให้ไปเรียน"* หากลูกเรียนไม่ดี มีความประพฤติเกเรผู้เป็นแม่ก็จะรู้สึกไม่ดีและคิดว่าเป็นความผิดของตนที่ไม่สามารถดูแลลูกได้

กรณีของป้ามี (นามสมมติ) เธอต้องเป็นผู้คอยสอนลูกทำการบ้าน ในขณะที่สามีไม่เคยสอนลูกทำการบ้านเลย แต่เธอก็กล่าวว่าหากให้สามีสอนลูกและลูกทำไม่ได้เขาก็จะตีลูก เธอพยายามอย่างมากในการส่งเสริมการศึกษาให้กับลูก เธอต้องการให้ลูกเรียนในระดับสูง แต่ลูกของเธอเกเรและติดยาเสพติดทำให้เธอรู้สึกเสียใจ ถึงแม้ว่าเธอจะพยายามเพียงไรแต่เธอก็ต้องดูแลลูกผู้ชาย 2 คนเพียงลำพังเนื่องจากสามีติดยาเสพติดและปล่อยปละละเลยครอบครัว สำหรับกรณีของคุณวรรณ (นามสมมติ) ได้ส่งลูก 3 คนเรียนที่โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัด ซึ่งการตัดสินใจในตอนนั้นคุณวรรณกับสามีได้ปรึกษากันถึงคุณภาพของโรงเรียนและสามีของเธอเห็นว่าเป็นโรงเรียนที่เหมาะสม เธอตัดสินใจให้ลูกเรียนที่นี้เพราะเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อลูกๆ ของเธอแม้ว่าเธอจะต้องพยายามหารายได้ให้มากขึ้น และยังมีสวัสดิการข้าราชการของสามีที่แบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายได้บางส่วน ในขณะที่แม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำลูกจะขาดโอกาสในการเข้าถึงโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนเอกชน ส่วนใหญ่โรงเรียนที่ลูกเข้าเรียนคือโรงเรียนรัฐบาลซึ่งมีค่าใช้จ่ายไม่สูง แต่ถึงแม้เรียนในโรงเรียนรัฐบาลแต่แม่ก็ต้องพยายามเลือกโรงเรียนที่คิดว่าเหมาะสมกับลูกด้วยเพื่อให้ลูกได้เรียนหนังสือมีความรู้และเพื่ออนาคตของลูก

2. ตัวตนของแม่ที่ต้องปกป้องลูก

ความเป็นแม่ที่ดีที่อำนาจ ความรู้และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้สร้างความจริงให้ผู้หญิงเป็นผู้คอยปกป้องลูกตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ไปจนตลอดชีวิตของแม่ การปกป้องลูกเป็นสิ่งที่แม่ต้องปฏิบัติทำให้แม่ต้องคอยปกป้องลูกในเรื่องต่างๆ และคิดถึงการปกป้องลูกตลอดเวลา โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีปัญหาภายในครัวเรือน ทำให้ผู้เป็นแม่ยิ่งต้องปกป้องลูกจากผลกระทบทั้งต่อร่างกายและจิตใจของลูก ผู้หญิงที่หย่ากับสามีบางคนพยายาม

แก้ปัญหาโดยไม่ให้มีผลกระทบต่อลูก เธอต้องปฏิบัติตนเป็นแม่ที่ดีโดยทำเหมือนกับว่าไม่ได้มีปัญหากับสามี เธอต้องอดทนต่อความเจ็บปวดไม่แสดงออกให้ลูกเห็น แม่ยังคงเป็นแม่ที่จะคอยปกป้องและดูแลลูกเช่นเดิม ไม่ได้ปล่อยปละละเลยทิ้งลูก แม่ต้องรักษาความสัมพันธ์อันดีกับญาติสามีให้ดีที่สุด แม้จะต้องเจ็บปวดทั้งร่างกายและจิตใจแม่ก็ยังคงต้องปกป้องลูกให้ได้ ถึงแม้ความเป็นสามีภรรยาจะจบลงแต่ความเป็นแม่ที่ดียังคงดำเนินต่อไป

ในบางครัวเรือนเมื่อเกิดปัญหาพ่อแม่ทะเลาะกันในบางครั้งจะพบว่าลูกจะอยู่ในเหตุการณ์ด้วย แม่จะพยายามหลีกเลี่ยงเพื่อไม่ให้ลูกมาพบเห็น ซึ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์นี้แล้วทำให้แม่ยิ่งต้องคอยดูแลลูก เพราะสามีบางคนแยกกันอยู่ไม่ได้มาให้ความสนใจลูกมากนัก ผู้หญิงบางคนเมื่อถูกสามีทำร้ายร่างกายเธอตัดสินใจหย่าและต้องดูแลลูกเพียงลำพัง เธอต้องคอยต่อสู้และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับลูกของเธอเพื่อให้ลูกผ่านพ้นปัญหาที่ต้องเผชิญแต่เพียงผู้เดียว ผู้หญิงบางคนต้องแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติดและลูกหนีออกจากบ้านด้วยความเป็นแม่เธอต้องติดตามหาลูกด้วยความยากลำบากเพียงลำพัง เธอต้องดิ้นรนเดินทางไปตามที่ต่าง ๆ เพื่อนำลูกกลับบ้านให้ได้ และดูแลรักษาลูกที่ติดยาเสพติดแต่เพียงผู้เดียว ป้ามีเล่าว่า *“ลูกนะผอมรีบเอามันกลับมา สงสารลูกมันก็จะหนีเรา พอเราไปมันกะทันหันมันหนีไม่ทันเราก็บอกให้มันกลับบ้านเลย”*

ในกรณีของพี่สอง (นามสมมติ) เธอมีลูกชายคนหนึ่งกำลังเรียนที่วิทยาลัยเทคนิค พี่สองต้องคอยไปรับรับส่งลูกไปเรียนหนังสือทุกวัน ในการไปรับลูกเธอจะนำเสื้อผ้าให้ลูกเปลี่ยนชุดก่อนกลับบ้านเพื่อป้องกันการถูกทำร้ายจากนักเรียนเทคนิคอีกสถาบันหนึ่ง ในขณะที่สามีของเธอจะไปรับส่งลูกเป็นบางครั้งที่เธอขอร้องให้เขาช่วยเท่านั้น

3. ตัวตนของแม่ที่ต้องเลี้ยงหลาน

ปัญหาความพร้อมในการเลี้ยงลูกเกิดขึ้นในหลายครัวเรือนด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ และปัญหาการหย่าร้างระหว่างสามีภรรยา ทำให้ผู้ที่เป็นสมาชิกภายในครัวเรือนต้องคอยช่วยแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะผู้เป็นแม่ซึ่งมีสถานภาพเป็นย่าและยายของหลานที่เกิดมาจากการขาดความพร้อมของพ่อและแม่ต้องคอยช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ย่าและยายไม่สามารถที่จะทอดทิ้งหลานและให้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของผู้เป็นลูกที่ขาดความพร้อมนั้นได้ อย่างเช่นป้ามี (นามสมมติ) ได้เล่าว่า *“ทุกวันนี้มันทำงานเงินเดือนแปดพันเก้าพันไม่เคยเห็นตังค์มันเลยนะ เราต้องซื้อให้มันกินไหนจะลูกมันอีก ค่าน้ำ ค่าไฟเราทั้งนั้น ข้าวสุก ข้าวสาร ยาสระผม เราซื้อให้หมดลูกนะผัวมันทิ้งได้ลูกทิ้งไม่ได้ไม่รู้จะทำยังไง”*

ความเป็นแม่ที่ดีสร้างให้ผู้หญิงเป็นผู้ช่วยเหลือลูกในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการดูแลสมาชิกในครัวเรือนคนอื่น ๆ โดยเฉพาะหลาน ในบางครัวเรือนการดูแลหลานเป็นหน้าที่หลักของแม่ (ยายหรือย่า) เพราะพ่อหรือแม่ของเด็กไม่ได้เอาใจใส่เลี้ยงดูลูก โดยเฉพาะในกรณีที่พ่อกับแม่แยกทางกันและเด็กต้องอยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แม่ต้องคอยช่วยเหลือทั้งด้านการเงิน การเรียน การดูแลเอาใจใส่เลี้ยงดูหลานในทุก ๆ เรื่อง เหมือนเลี้ยงลูกอีกคนหนึ่งที่ต้องการความเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นความรับผิดชอบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง เพื่อไม่ให้หลานรู้สึกมีปมด้อยเมื่อพ่อแม่หย่าร้างกันต้องมอบความรักและความห่วงใยเช่นเดียวกับลูก ซึ่งทำให้ผู้หญิงกลุ่มนี้ต้องอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมในครัวเรือนระหว่างเธอกับลูกและหลาน

บทสรุป

การสร้างตัวตนความเป็นแม่ที่ดีเป็นปฏิบัติการของอำนาจ ความรู้ และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่ได้สร้างความจริงให้ผู้หญิงมีตัวตนความเป็นแม่ที่ดี ผ่านเทคโนโลยีของอำนาจคือการสังเกตการณ์และการตัดสินเพื่อสร้างความเป็นปกติ การสร้างตัวตนความเป็นแม่ที่ดีทำให้ผู้หญิงต้องปฏิบัติอย่างปฏิเสธไม่ได้ เพราะเป็นสิ่งที่อยู่ในจิตสำนึกของผู้หญิง การเป็นแม่ที่ดีของผู้หญิงไม่ได้เกิดจากกำลังบังคับ ข่มขู่หรือข่มเหง หากแต่เป็นวิถีชีวิตของผู้หญิง เป็นบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบสำคัญของผู้หญิง ความเป็นแม่ที่ดีเป็นความจริงที่ถูกสร้างขึ้นจากอำนาจ ความรู้และอุดมการณ์

ชายเป็นใหญ่ไม่ใช่ความจริงที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นในสังคมจนกลายเป็นวิถีชีวิตที่ผู้หญิงจะต้องปฏิบัติ การเป็นแม่ที่ดีเป็นเรื่องปกติในสังคมที่ผู้หญิงจะต้องปฏิบัติให้ได้ ส่วนการเป็นแม่ที่ไม่ได้ถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดปกติซึ่งสังคมไม่ยอมรับและผู้หญิงจะต้องไม่ปฏิบัติเช่นนั้น ดังนั้นผู้หญิงเมื่อเป็นแม่ย่อมต้องสร้างตัวตนความเป็นแม่ที่ดีให้ได้จากการที่ผู้หญิงจะรู้สำนึกของความเป็นแม่จากภายในจิตใจของตัวเธอเอง เธอต้องเป็นแม่ที่ดีที่ดูแลลูกเพื่อสร้างความเป็นครอบครัวสมบูรณ์และอบอุ่น ซึ่งทำให้ที่สุดแล้วผู้หญิงกลายเป็นตัวตนที่ถูกกดทับและเป็นผู้ถูกกระทำอย่างแยบยลจากสังคมชายเป็นใหญ่ด้วยอำนาจ ความรู้และอุดมการณ์

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชิ้นนี้หวังจะเผยให้สังคมได้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมภายในพื้นที่ของครัวเรือน ซึ่งทำให้ผู้หญิงมีอำนาจที่ด้อยกว่าผู้ชาย ซึ่งถือเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่กระทำต่อผู้หญิงที่แต่งงานแล้วผ่านอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่และเพื่อสะท้อนให้ผู้หญิงในครัวเรือนและในสังคมรู้เท่าทันปฏิบัติการของอำนาจที่แยบยลในการกล่าวอ้างถึงอุดมการณ์ความเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ ที่มอบหน้าที่อันสำคัญคือความเป็นแม่ที่ดีให้กับผู้หญิงต้องปฏิบัติ ซึ่งสังคมให้ความสำคัญและคาดหวังกับตัวตนความเป็นแม่ที่ดีที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติอย่างมาก เพื่อผลิตประชากรที่มีคุณค่าและมีคุณภาพแก่สังคมซึ่งจะต้องเริ่มตั้งแต่ในครัวเรือน ความเป็นแม่ที่ดีทำให้ผู้หญิงต้องยอมอดทนต่อความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจและไม่อาจปฏิเสธได้ อย่างไรก็ดีผู้วิจัยหวังให้สังคมได้สร้างสรรค์ปลูกฝัง ถ่ายทอด และผลิตซ้ำครอบครัวที่รู้เท่าทันแนวคิดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ สร้างความเข้าใจระหว่างสมาชิกในครอบครัว สังคม และดำรงชีวิตร่วมกันและมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียม ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้เป็นแม่และผู้หญิงที่อยู่ภายในครัวเรือน หากแต่ควรให้การช่วยเหลือเกื้อกูลและเข้าใจถึงตัวตน บทบาทหน้าที่ของแม่ให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2543). ผู้หญิง/ ผู้ชาย: ที่บ้าน/ ที่สาธารณะ. ใน *สตรีศึกษา 2 : ผู้หญิงกับประเด็นต่าง ๆ*. กนกศักดิ์ แก้วเทพ, บรรณาธิการ. หน้า 60-129. กรุงเทพ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.

กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ. (2546). *ความรุนแรงในชีวิตคู่กับสุขภาพผู้หญิง*. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

จันทรา ทัลเภท โมฮันตี. (2547). “ผู้หญิงโลกที่สาม”. สตรีนิยมตะวันตกวาทกรรมอาณานิคมนิยม. (พริศรา แซ่ก้วย, แปล). ใน *เพศภาวะ: การท้าทายร่างกาย การค้นหาตัวตน*. สุชาดา ทวีสิทธิ์, บรรณาธิการ. หน้า 23-76. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

นภาภรณ์ หะวานนท์. (2552, พฤษภาคม-สิงหาคม.). วิธีการศึกษาเรื่องเล่า : จุดเปลี่ยนของการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง, 5*(2).

นภาภรณ์ หะวานนท์. (2555). *คำให้การของผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้าย*. กรุงเทพฯ : สำนักกิจการในพระราชดำพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม.

นภาภรณ์ หะวานนท์ และคณะ. (2554). *การสร้างความฉลาดรู้เรื่องเพศในวัฒนธรรมบริโภค*. กรุงเทพฯ : เอเอ็นที ออฟฟิศเอ็กเพรส.

แบรี่ สมาร์ท. (2555). *มิแช็ล ฟูโกต์*. แปลโดย จามะรี เชียงทอง และสุนทร สุขสราญจิต. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ฟูโกต์, มิแช็ล. (2547). ทองกร โภคธรรม แปล. *ร่างกายใต้บงการ*. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

วิลาสินี พนานครทรัพย์. (2546). *สามีทำร้ายฉัน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ Animate Group.

ศูนย์การเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (มปป.). ผลการสำรวจสถานการณ์ความรุนแรงในภาพรวม 76 จังหวัด ปี 2556. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2557 จาก http://www.m-society.go.th/article_attach/11400/15717.pdf

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2555). *คิดอย่างมิเชล ฟูโกต์ คิดอย่างวิพากษ์ จากวาทกรรมของอัตบุคคลถึงจุดเปลี่ยนของอัตตา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Barry, S. (2003). *Michel Foucault*. The Taylor & Francis e-Library.

Christine, B. (2012). *Using Narrative in Research*. London: SAGE Publications.

Geoff, D., Tony, T., & Jen, W. (2000). *Understanding Foucault*. London: SAGE Publications.

Jana, S. (1991). *Disciplining Foucault: Feminism, Power, and The Body*. London: Routledge.

Kath, W. (2000). *Questioning Identity: Gender, Class, Ethnicity*. London: Routledge.

Kathryn, W. (1997). *Identity and Difference*. London: SAGE Publications.

Lois, M. (1992). *Foucault and Feminism*. Great Britian : T. J. Press (Padstow) Ltd, Padstow, Cornwall.

Michelle, J. (2004). *A Fight About Nothing: Constructions of Domestic Violence*. Gender Studies, School of Social Sciences University of Adelaide.

Tamboukou, M. (2012). A Foucauldian approach to narrative *in Doing Narrative Research*. Molly Andrews, Corrine Aquire & Maria Tamboukou, edited. London: SAGE Publications.

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจสำหรับพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ ในภาคตะวันออก ประเทศไทย*

The Development of Training Program to Enhance Problem Solving and Decision Making Skills for Supervisors of the ISUZU Service Center of the Automotive Industry in Eastern Thailand

นภาพิไล ลัทธศักดิ์ศิริ**
ดร.สุพัตรา ประดับพงศ์***

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจสำหรับพนักงานระดับหัวหน้างานศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุในภาคตะวันออกของประเทศไทย และ 2) ประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรการฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานระดับหัวหน้างานศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยคือ 1) คู่มือหลักสูตรการฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ 2) แบบทดสอบวัดความรู้ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ 3) แบบประเมินทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ 4) แบบประเมินเจตคติที่มีต่อการใช้ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจในปฏิบัติงาน และ 5) แบบสัมภาษณ์ติดตามการใช้ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ ทดสอบค่าที และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมใช้หลักการการเรียนรู้แบบร่วมมือและกรณีศึกษาประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และขอบข่ายที่ต้องการพัฒนา 2) การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 4) การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหา ระยะเวลา กระบวนการการฝึกอบรม และการประเมินผล 2) คะแนนเฉลี่ยของผลทดสอบวัดความรู้เรื่องทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของพนักงานระดับหัวหน้างาน หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3) ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของพนักงานระดับหัวหน้างาน หลังการฝึกอบรมอยู่ในระดับสูงมาก (80.35%) 4) เจตคติของพนักงานระดับหัวหน้างานที่มีต่อการใช้ทักษะดังกล่าวในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$=4.19) 5) การใช้ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจในการปฏิบัติงานหลังเข้ารับการฝึกอบรมอยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ =3.83) และ 6) ร้อยละ 91.65 ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความมั่นใจในการแก้ปัญหาและสามารถตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดไปใช้ในการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ ทักษะการแก้ปัญหา/ ทักษะการตัดสินใจ/ พนักงานระดับหัวหน้างาน/ หลักสูตรการฝึกอบรม

*ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

**นิสิตหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

***อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

Abstract

This study aimed to 1) develop a training program to enhance problem solving and decision making skills of supervisors of the ISUZU service center of the automotive industry in Eastern Thailand, and 2) evaluate the effectiveness of the program. The sample group consisted of 30 purposively selected supervisors of ISUZU service center. The research instruments were 1) a training program manual for problem solving and decision making skill enhancement, 2) a knowledge test of these skills, 3) an assessment of these skills, 4) an assessment of supervisors' attitude towards the use of these skills in their work, and 5) an interview to follow up the use of these skills in their work. The obtained data were analyzed by using means, standard deviations, percentages, t-test, and content analysis. The results of the study revealed that 1) the training program development process consisted of 4 steps as follows: 1) setting goals, objectives, and development scope, 2) program design and development, 3) program implementation, and 4) program effectiveness evaluation. In addition, the training program had important components which were objectives, contents, duration, a training process, and evaluation requiring participants to be involved in learning activities through the use of case studies and cooperative learning.2) The average score of the post-test of their knowledge of problem solving and decision making skills were significantly higher than that of the pre-test at the level of .05. 3). The enhancement of supervisors' problem solving and decision making skills after the training was at the highest level (80.35%). 4) Their attitudes towards the use of these skills in their work was at a high level ($\overline{X}$ =4.19). 5) Their use of these skills in their work after the training was at a high level ($\overline{X}$ = 3.83). 6) Ninety one point sixty five percent of the participants had high confidence in problem solving and could select the best solution for their work.

Keywords : Problem-Solving Skill/ Decision Making Skill / Supervisors/ Training Program

บทนำ

ในยุคปัจจุบันความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลต่อโครงสร้างการบริหารงานและวิถีการทำงานของผู้คนในองค์การ โดยโครงสร้างการบริหารงานปรับเปลี่ยนจากแบบลำดับขั้นที่มีวิธีการคิดแบบสายการผลิต คือ ผู้บริหารระดับสูงและผู้เชี่ยวชาญมีหน้าที่คิด แก้ปัญหา ตัดสินใจ สื่อสารแทนตัวองค์การ สั่งงานมายังพนักงานเป็นลำดับขั้น และพนักงานส่วนใหญ่มีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งของหัวหน้างาน มาเป็นโครงสร้างการบริหารงานที่มีลักษณะแบนราบ ที่มุ่งเน้นไปยังลูกค้ามากขึ้น และให้ความสำคัญต่อการตอบสนองปัญหาและโอกาสต่าง ๆ ที่เข้ามาได้อย่างรวดเร็ว (Wickramasinghe & Zoyza, 2009, p. 2547) ระบบงานมีลักษณะยืดหยุ่นและกระจายความรับผิดชอบให้พนักงานทุกระดับมีอำนาจและอิสระทางความคิดในการริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ สามารถแก้ปัญหาและตัดสินใจได้มากขึ้น เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (ฟิลิป คอตเลอร์, ดีพัค เจน, และสุวิทย์ เมษินทรีย์, 2545, น. 3) ความสามารถในการแก้ปัญหาและตัดสินใจจึงมีความสำคัญต่อผู้คนในยุคนี้ สอดคล้องกับผลสำรวจของ Mitchell (2008, p. 62) ที่พบว่าทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในยุคศตวรรษที่ 21 และองค์การอนามัยโลก (WHO)

จัดให้ความสามารถในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของทักษะชีวิต (วนิดา ขาวมงคล เอกแสงศรี, 2546, น. 5)

ประเทศไทยให้ความสำคัญของทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการตัดสินใจเช่นกันโดยมีการส่งเสริมการพัฒนาทักษะทั้งสองนี้ให้กับเยาวชนและประชาชน กล่าวคือ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546, น. 14) และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, น. 4) กำหนดให้ความสามารถในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจเป็นสมรรถนะที่สำคัญ โดยให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อฝึกทักษะกระบวนการคิดให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักเหตุผล คุณธรรม และข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง สามารถค้นหาข้อมูลความรู้มาประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา และช่วยให้ตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในระดับอุดมศึกษามีการบรรจุทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจลงในหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาทักษะชีวิต โดยจัดให้ทักษะดังกล่าวเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน (กริช อัมโภชน์, 2552, น.180-187) นอกจากนี้สถาบันจัดฝึกอบรมหลายแห่งได้จัดหลักสูตรการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจสำหรับพนักงานในองค์การและประชาชนทั่วไปที่สนใจ สิ่งเหล่านี้แสดงถึงความสำคัญและความจำเป็นของการมีทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจที่เป็นส่วนหนึ่งของทักษะชีวิตของผู้คนในการดำรงชีวิตประจำวันที่ต้องพบปัญหาและสถานการณ์ให้แก้ไขและตัดสินใจอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (กรมวิชาการ, 2543, น. 6)

นอกจากการศึกษาเอกสาร บทความ งานวิจัยเกี่ยวกับทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์พนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุในภาคตะวันออกของประเทศไทย เพื่อเป็นการศึกษาเบื้องต้นถึงปัญหาที่พบในการทำงาน รวมถึงศึกษารายงานข้อร้องเรียนประจำเดือนพบว่าพนักงานเหล่านี้เผชิญปัญหาต่าง ๆ มากมายทั้งจากลูกค้าภายในและภายนอกองค์การ บางปัญหาสามารถแก้ไขหรือหาคำตอบได้จากคู่มือหรือเอกสารที่จัดทำไว้ แต่บางปัญหามีลักษณะซับซ้อนไม่สามารถแก้ไขและตัดสินใจได้ทันทีตามที่มีการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาไว้ล่วงหน้าพนักงานกลุ่มนี้จึงต้องให้คำปรึกษาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในการคิดวิเคราะห์หาสาเหตุวิธีการแก้ไขปัญหาและช่วยตัดสินใจเพื่อเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุด นอกจากนี้ต้องคอยรับมือกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดหรือไม่เป็นตามแผนการที่วางไว้โดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและการแข่งขันทางธุรกิจที่รุนแรงส่งผลให้ปัญหามีความซับซ้อนมากขึ้นและลูกค้ามีความคาดหวังเพิ่มขึ้นในการรับบริการจากพนักงานที่มีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจที่ดี (Lucas, 2009, p. 37) การแก้ปัญหาและการตัดสินใจจึงเป็นหน้าที่รับผิดชอบสำคัญอย่างหนึ่งของพนักงานระดับหัวหน้างาน (Greenberg & Baron, 2003, p.358) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Cantrell, Robbins, and Smith (2011, pp. 1-2) ที่ระบุว่าทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของพนักงานเป็นทักษะที่จำเป็นต่อความสำเร็จขององค์การธุรกิจยานยนต์ที่มีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้

อย่างไรก็ตามพบว่าพนักงานระดับหัวหน้างานจำนวนมากในองค์การประเทศต่าง ๆ เช่น ไทย กัมพูชา มาเลเซีย และสหรัฐอเมริกาขาดทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ (CAMFEBA, 2008, p. 84; Martinez, 1998, p. 605; UNESCO Bangkok, 2007, p. 5) ทำให้องค์การเสียโอกาสในการแข่งขัน และการเติบโตทางธุรกิจเพราะไม่สามารถสร้างสรรค์สินค้าใหม่ ๆ และให้บริการที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ แนวทางหนึ่งที่ใช้พัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถของพนักงาน เพื่อแก้ปัญหาการขาดทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ คือการจัดการฝึกอบรม (ดุสิต ขาวเหลือง, 2554, น. 27) สอดคล้องกับ Klatt (1999: p.17) ที่

กล่าวว่าการฝึกอบรมช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจให้แก่พนักงานได้

ในปัจจุบันการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุดำเนินการโดยหน่วยงานของบริษัทส่วนกลาง ทำให้องค์การและพนักงานไม่สามารถเลือกหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจเพื่อนำไปใช้จัดการฝึกอบรมภายในสำหรับพนักงานระดับหัวหน้างานขององค์การที่ตอบสนองความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและสภาพปัญหาที่แท้จริงขององค์การการพัฒนาหลักสูตรต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบเพราะหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการฝึกอบรม และเป็นเครื่องมือนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2554, น.13) สำหรับงานวิจัยนี้ใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมตามแนวคิดของ Saylor, Alexander, and Lewis (1981, p.181) ที่ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และขอบข่ายที่ต้องการพัฒนา 2) การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 4) การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจสำหรับพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ

2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรการฝึกอบรมโดยพิจารณาจากความรู้และทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ รวมทั้งเจตคติที่มีต่อการใช้ทักษะดังกล่าวของพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจสำหรับพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุในจังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดสระแก้วซึ่งมีศักยภาพและกำลังเติบโตด้านเศรษฐกิจ ในภาคตะวันออกของประเทศไทย โดยงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ จำนวน 30 คน ใช้เวลาในการฝึกอบรมเป็นระยะเวลา 2 วัน ๆ ละ 8 ชั่วโมง รวมจำนวน 16 ชั่วโมง และติดตามการใช้ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของพนักงานกลุ่มนี้ในการปฏิบัติงานจริงทุก 2 สัปดาห์ เป็นจำนวน 2 ครั้ง ๆ ละ 15 ชั่วโมง คือ สัปดาห์ที่ 2 และสัปดาห์ที่ 4 หลังการฝึกอบรม รวมจำนวน 30 ชั่วโมง

สมมติฐานการวิจัย

1. การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุในภาคตะวันออกของประเทศไทยอย่างเป็นระบบ สามารถสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ โดยหลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหาการฝึกอบรม ระยะเวลาการฝึกอบรม กระบวนการการฝึกอบรม และการประเมินผล

2. หลักสูตรการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นนี้มีประสิทธิผลด้านความรู้ และทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ รวมทั้งเจตคติที่มีต่อการใช้ทักษะดังกล่าวของพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุโดยพิจารณาจาก

2.1 คะแนนเฉลี่ยของผลทดสอบวัดความรู้เรื่องทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ ที่ผ่านการฝึกอบรมฯ อยู่ในระดับสูงมาก (มากกว่าร้อยละ 80)

2.3 เจตคติของพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ ที่มีต่อการใช้ทักษะแก้ปัญหาและการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50)

2.4 ผลการติดตามการใช้ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ ที่ผ่านการฝึกอบรม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในงานวิจัย คือพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุในภาคตะวันออกของประเทศไทยซึ่งมีจำนวน 7 จังหวัด ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี สระแก้ว ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด จำนวน 180 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย คือ พนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุในจังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดสระแก้ว จำนวน 30 คน ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยทั้งสองจังหวัดนี้มีศักยภาพและกำลังเติบโตด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือจังหวัดปราจีนบุรีเป็นที่ตั้งสำคัญสำหรับการลงทุนในกลุ่มประเทศอินโดจีน เป็นพื้นที่ส่งเสริมการลงทุน BOI เขต 3 (อุตสาหกรรม 304 อินดัสเตรียล ปาร์ค) ส่วนจังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่มากที่สุดในภาคตะวันออกอยู่ติดประเทศกัมพูชา มีศักยภาพในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจจึงได้ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (หิรัญญา สุจินัย, 2558, น. 8-9; 15) การพัฒนาบุคลากรเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับปัญหาและสถานการณ์ที่ต้องการการตัดสินใจที่มีความซับซ้อนมากขึ้นอันเป็นผลจากการขยายตัวทางธุรกิจจึงมีความสำคัญและต้องกระทำโดยเร่งด่วน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้คิดเป็น 16.67 ของจำนวนประชากร เป็นไปตามแนวคิดของพิชิต ฤทธิ์จรูญ (2547, น. 116) ที่กล่าวว่าการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างในกรณีที่จำนวนประชากรเป็นหลักร้อยสามารถใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15-30% ของจำนวนประชากร

2. ตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม

ตัวแปรอิสระ คือ หลักสูตรการฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจสำหรับพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุในภาคตะวันออกของประเทศไทย

ตัวแปรตาม คือ ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ (พิจารณาจาก ความรู้ ทักษะ และ เจตคติของพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ)

3. เครื่องมือในงานวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือหลายประเภทในการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรการฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจโดยพิจารณาจากความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด (ยงยุทธ เกษสาคร, 2546, น. 224) เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยนี้ มีดังต่อไปนี้ 3.1) คู่มือหลักสูตรการฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจสำหรับพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ 3.2) แบบทดสอบวัดความรู้เรื่องทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจมีจำนวนคำถาม 15 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก 3.3) แบบประเมินทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจมีจำนวนคำถาม 6 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบอัตนัย 3.4) แบบประเมินเจตคติของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อการใช้ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจในการปฏิบัติงานมีจำนวนคำถาม 15 ข้อ ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแบบของ Likert Scale และ 3.5) แบบสัมภาษณ์ติดตามการใช้ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจในการปฏิบัติงานหลังจากเข้ารับการฝึกอบรม

มีจำนวนคำถาม 17 ข้อ ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแบบของ Likert Scale โดยนำเสนอเครื่องมือทั้งห้าชนิดให้ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้สูตรค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ของ Rovinelli& Hambleton (1977, pp. 49-60) และหาค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ ทุกข้อคำถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.66 ถึง 1.00 โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาคือ ค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป คัดเลือกข้อคำถามข้อนั้นไว้ใช้ได้ แต่ถ้าได้ค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 นำมาพิจารณาแก้ไขปรับปรุงหรือตัดออก ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรการฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจไปทดลองฝึกอบรมกับพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน เพื่อนำปัญหาหรือข้อเสนอแนะที่ได้รับไปปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมโดยเรียงลำดับเนื้อหาของเรื่องที่ฝึกอบรมใหม่จากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยากและให้มีความต่อเนื่องชัดเจนยิ่งขึ้น

4. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม

ผู้วิจัยใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบตามแนวคิดของ Saylor, Alexander, and Lewis (1981, p.181) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน 1) การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และขอบข่ายที่ต้องการพัฒนา 2) การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 4) การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 : การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และขอบข่ายที่ต้องการพัฒนา โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการการเข้ารับการฝึกอบรมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจและสัมภาษณ์พนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้ากลุ่มธุรกิจยานยนต์อีซูซุในภาคตะวันออกของประเทศไทย เพื่อเป็นการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาที่พบในการปฏิบัติงาน รวมถึงศึกษารายงานข้อร้องเรียนประจำเดือนย้อนหลัง 6 เดือน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 : การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรโดยศึกษาแนวคิดหลักการและทฤษฎีของทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ กระบวนการการจัดการฝึกอบรม การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา และการเรียนรู้แบบร่วมมือ และบริบทของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุในภาคตะวันออกของประเทศไทยรวมถึงศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำผลการศึกษาทั้งหมดมาประมวล และพัฒนาเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจสำหรับพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหาการฝึกอบรม ระยะเวลาการฝึกอบรม กระบวนการการฝึกอบรม และการประเมินผล

หลักสูตรการฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจประกอบด้วยเนื้อหา 2 ส่วน คือ ภาคทฤษฎีและภาคฝึกปฏิบัติ โดยมีแผนการฝึกอบรมจำนวน 4 แผนได้แก่ แผนการฝึกอบรมที่ 1 : แนวคิดหลักการและทฤษฎีของการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ แผนการฝึกอบรมที่ 2 : เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาและการตัดสินใจ แผนการฝึกอบรมที่ 3 : ขั้นตอนการแก้ปัญหาและการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ และแผนการฝึกอบรมที่ 4 : การแก้ปัญหาและการตัดสินใจโดยใช้กรณีศึกษา แต่ละแผนการฝึกอบรมประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นนำ 2) ขั้นสอน 3) ขั้นสรุป และ 4) ขั้นประเมินผล (Smith & Ragan, 1999, pp. 114-115) และใช้หลักการเรียนรู้ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลางโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา (Case Studies) ในการฝึกแก้ปัญหาและตัดสินใจ (ทิศนา แขมมณี, 2552, น. 75-77) และใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ตามแนวคิดของ Johnson and Johnson (1975) ในการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์กับผู้เข้ารับ

การฝึกอบรมคนอื่นๆ โดยผ่านกิจกรรมการฝึกอบรมกลุ่มย่อยที่หลากหลาย เช่น การถามตอบ (Questions and Answers) การอภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group Discussion) และการระดมสมอง (Brainstorming)

ขั้นตอนที่ 3 : การนำหลักสูตรไปใช้โดยผู้วิจัยจัดฝึกอบรมให้กับพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุจังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดสระแก้ว จำนวน 30 คน ใช้เวลาฝึกอบรม 2 วันๆ ละ 8 ชั่วโมง รวมจำนวน 16 ชั่วโมง และติดตามการใช้ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของพนักงานกลุ่มนี้ในการปฏิบัติงานจริงทุก 2 สัปดาห์ เป็นจำนวน 2 ครั้งๆ ละ 15 ชั่วโมง คือ สัปดาห์ที่ 2 และสัปดาห์ที่ 4 หลังการฝึกอบรม รวมจำนวน 30 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 4: การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรโดยใช้แบบทดสอบ แบบประเมิน และแบบสัมภาษณ์ประเมินผลหลักสูตรให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

5.1 ผู้วิจัยประสานงานกับกรรมการผู้จัดการกลุ่มอีซูซุปราจีนบุรี-สระแก้ว เพื่อขออนุญาตฝึกอบรมให้กับพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดสระแก้ว จำนวน 30 คน โดยใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจที่ผ่านการประเมินความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน และนำไปทดลองใช้ (Tryout) กับพนักงานระดับหัวหน้างานที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน

5.2 ในการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้และแบบประเมินทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ก่อนและหลังการฝึกอบรม

5.3 ผู้วิจัยติดตามการใช้ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของพนักงานกลุ่มนี้ในการปฏิบัติงานจริงโดยใช้แบบสัมภาษณ์ติดตามการใช้ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ เป็นจำนวน 2 ครั้งๆ ละ 15 ชั่วโมง คือ สัปดาห์ที่ 2 และสัปดาห์ที่ 4 หลังการฝึกอบรม

5.4 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรการฝึกอบรมฯ ด้านเจตคติ โดยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตอบแบบประเมินเจตคติที่มีต่อการใช้ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน ในสัปดาห์ที่ 4 หลังการฝึกอบรม

5.5 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือในงานวิจัยมาวิเคราะห์และแปลผลตามวิธีการดำเนินการวิจัยต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และทดสอบค่าที (T-Test) และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรการฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจสำหรับพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุในภาคตะวันออกของประเทศไทย ที่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และขอบข่ายที่ต้องการพัฒนา 2) การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 4) การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญที่สามารถสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจให้กับพนักงาน ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหาการฝึกอบรม ระยะเวลาการฝึกอบรม กระบวนการการฝึกอบรม และการประเมินผลโดยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษาและการเรียนรู้แบบร่วมมือ

2. คะแนนเฉลี่ยของผลทดสอบวัดความรู้เรื่องทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของพนักงาน

ระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

3. ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ ที่ผ่านการฝึกอบรมฯ อยู่ในระดับสูงมาก (ร้อยละ 80.35)

4. เจตคติของพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ ที่มีต่อการใช้ทักษะแก้ปัญหาและการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ =4.19)

5. การใช้ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ ในการปฏิบัติงานหลังการฝึกอบรมฯ อยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ =3.83)

6. ร้อยละ 91.65 ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความมั่นใจในการแก้ปัญหาและสามารถเลือกวิธีที่ดีที่สุดไปใช้ในการปฏิบัติงาน

การอภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรการฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจสำหรับพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ ในภาคตะวันออกของประเทศไทย พัฒนาขึ้นโดยใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบตามแนวคิดของ Saylor, Alexander, and Lewis (1981, p.181) ที่ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และขอบข่ายที่ต้องการพัฒนา 2) การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 4) การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร มีองค์ประกอบที่สำคัญที่สามารถสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจให้กับพนักงาน ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหาการฝึกอบรม ระยะเวลาการฝึกอบรม กระบวนการการฝึกอบรม และการประเมินผลโดยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษาและการเรียนรู้แบบร่วมมือ ในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดหลักการและทฤษฎีของทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ กระบวนการการจัดการฝึกอบรม การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม กิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา การเรียนรู้แบบร่วมมือ และการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ รวมถึงศึกษาเอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำผลการศึกษาทั้งหมดมาประมวล และพัฒนาเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ

2. ความรู้เรื่องทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักสูตรการฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจฯ มีองค์ประกอบที่สามารถสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจให้กับพนักงานฯ ในด้านความรู้ได้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา (Case Studies) ในการฝึกแก้ปัญหาและตัดสินใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของพัฒนา ศิริโชติบัณฑิต (2553, น. 43) ที่พบว่าการใช้กรณีศึกษาในกิจกรรมการเรียนรู้สามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ในการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมคนอื่นๆ โดยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมการฝึกอบรมกลุ่มย่อยที่หลากหลาย เช่น การถามตอบ การอภิปรายกลุ่มย่อย และการระดมสมอง ช่วยให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ (Blanchard & Thacker, 2007, p. 217) สอดคล้องกับงานวิจัยของ หลี่โจวหยาง, วิมลรัตน์ จตุรานนท์, และสุนทร บำเรอราช (2555, น. 56) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

3. ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุที่ผ่านการฝึกอบรม อยู่ในระดับสูงมาก (ร้อยละ 80.35) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักสูตร

การฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจฯ มีองค์ประกอบที่สามารถสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจให้กับพนักงานฯ ในด้านทักษะได้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา (Case Studies) ช่วยสร้างโอกาสและกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ และได้ฝึกฝนการแก้ปัญหาและตัดสินใจทำให้มีมุมมองที่กว้างขึ้น เกิดการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจได้ (การดี เลียวไพโรจน์, ศากุน บุญอิต และศจี ศิริไกร, 2553, น. 18) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรศิริ พันธสี และอรพินท์ สีขาว (2552, น. 81) ที่พบว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาช่วยพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล คิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา สำหรับกรณีศึกษาที่นำมาใช้ในงานวิจัยนี้สร้างขึ้นจากปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในธุรกิจยานยนต์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำความรู้เดิมและประสบการณ์มาใช้ในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่จัดขึ้นกับงานหรือสถานการณ์จริงที่ต้องเผชิญในอนาคต ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นถึงประโยชน์ของความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับทฤษฎีการศึกษาผู้ใหญ่ของ Knowles (1978, p. 31) ที่กล่าวว่าการใช้สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้เข้ารับการฝึกอบรมช่วยให้ผู้ใหญ่เรียนรู้ได้ผลดี

4. เจตคติของพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุ ที่มีต่อการใช้ทักษะแก้ปัญหาและการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ =4.19) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักสูตรการฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจฯ มีองค์ประกอบที่สามารถสร้างเสริมเจตคติที่ดีต่อการใช้ทักษะดังกล่าวในการปฏิบัติงาน โดยในกระบวนการการฝึกอบรมใช้กิจกรรมละลายพฤติกรรมเพื่อสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองและสร้างประสบการณ์เกี่ยวกับเนื้อหาที่จะฝึกอบรม และใช้การบรรยายแบบมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งประกอบด้วยการถามตอบ การอภิปรายกลุ่มย่อย และการระดมสมอง โดยมีผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือ และรับผิดชอบร่วมกันส่งผลต่อความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีเจตคติที่ดีในการเรียนรู้การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ Sharan (1990, pp. 174-175) ที่กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีแรงจูงใจในการเรียนรู้มากกว่าการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่มีผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรม ช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมาย และช่วยให้เกิดความสามารถในการคิดตัดสินใจ ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดเจตคติที่ดีต่อการใช้ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ

5. การใช้ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์อีซูซุในการปฏิบัติงานหลังการฝึกอบรมอยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ =3.83) และร้อยละ 91.65 ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความมั่นใจในการแก้ปัญหาและสามารถเลือกวิธีที่ดีที่สุดไปใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักสูตรการฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจฯ มีองค์ประกอบที่สามารถสร้างเสริมทักษะดังกล่าวในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติครบทั้ง 3 ด้าน ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความมั่นใจและสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อติดตามในรายละเอียดพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถคิดวิธีแก้ปัญหาได้มากกว่า 1 วิธี เพื่อเลือกวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดไปใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าใจในลักษณะปัญหาที่พบส่วนใหญ่ว่ามีความซับซ้อนและมีได้หลายคำตอบ (Simon, 1973, p. 181) ดังนั้นการคิดหาวิธีแก้ปัญหาหลายๆ วิธี เพื่อเลือกวิธีที่ดีที่สุดสามารถช่วยให้การแก้ปัญหาและการตัดสินใจมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

1. หลักสูตรเพื่อสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการตัดสินใจฯ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้เหมาะสำหรับใช้ฝึกอบรมพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการธุรกิจยานยนต์อีซูซุ หรือองค์การอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เนื่องจากกรณีศึกษาในหลักสูตรการฝึกอบรมนี้ สร้างจากปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในบริบทของศูนย์บริการธุรกิจยานยนต์อีซูซุ

2. ผู้ฝึกอบรมหรือผู้ที่สนใจจัดฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจให้กับพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการธุรกิจอื่นๆ สามารถนำหลักสูตรเพื่อสร้างเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจฯ ที่ผ่านการประเมินประสิทธิผลจากงานวิจัยนี้ไปปรับใช้ให้เหมาะสมตามบริบทของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสร้างเสริมทักษะด้านอื่นๆ ที่จำเป็นสำหรับพนักงานระดับหัวหน้างานของศูนย์บริการลูกค้าธุรกิจยานยนต์ฯ เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการบริการลูกค้า และทักษะการเจรจาต่อรอง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2543). *แนวการจัดกระบวนการเรียนรู้ทักษะชีวิตเพื่อพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นปีที่ 10-12)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

การดี เลียวไพโรจน์, ศากุน บุญอิต และศจี ศิริไกร. (2553).*Case Method 101*.กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.

กริช อัมโภชน์. (2552). เอกสารการสอนชุดวิชาทักษะชีวิต = life skills/ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน่วยที่ 8-15 (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: ประชาชน.

ดุสิต ขาวเหลือง. (2554). การฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพและสมรรถนะ. *วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม*, *7*(1), 18-32.

ทิศนา แขมมณี. (2552). *14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2554). *การพัฒนาหลักสูตร* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: แอคทีฟพริ้นท์.

พรศิริ พันธสี และอรพินท์ สีขาว. (2552). ผลของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาต่อการพัฒนาความสามารถในการใช้กระบวนการพยาบาลในคลินิกของนักศึกษาพยาบาล, *วารสารสภาการพยาบาล,* 24(3), 81-93.

พัฒนา ศิริโชติบัณฑิต. (2553). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการใช้กรณีศึกษาในการสอนวิชาการโฆษณาและการส่งเสริมการขายของนักศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ ในโปรแกรมบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2547). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เฮ้าส์ออฟเคอร์มีสท์.

ฟิลิป คอตเลอร์, ดีพัค เจน, และสุวิทย์ เมษินทรีย์. (2545). *คิดใหม่การตลาด*.แปลโดย ธันยวัชร์ ไชยตระกูลชัย. กรุงเทพฯ: นำอักษรการพิมพ์.

ยงยุทธ เกษสาคร. (2546). *เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วี.เจ.พริ้นติ้ง.

วนิดา ขาวมงคล เอกแสงศรี. (2546). *หลักการสอนการพัฒนาทักษะชีวิต*. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.* 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

หลี่โจวหยาง, วิมลรัตน์ จตุรานนท์, และ สุนทร บำเรอราช. (2555). การพัฒนารูปแบบการสอนอ่านภาษาไทยเพื่อความเข้าใจสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยชนชาติ ยูนนาน ตามแนวการสอนแบบ ACTIVE Reading และหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 8(2), 48-58.

หิรัญญา สุจินัย. (2558, พฤศจิกายน). มาตรการส่งเสริมการลงทุนในปัจจุบัน.ใน*งานสัมมนา "อนาคตไทยก้าวไกลด้วยคลัสเตอร์"* . งานสัมมนาจัดโดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน.กรุงเทพฯ.

Blanchard, P. N., & Thacker, J. W. (2007). *Effective Training: Systems, Strategies, and Practices* (3rded). New Jersey: Pearson Education.

CAMFEBA. (2008). *Youth and employment: Bridging the Gap.* A Project paper prepared for CAMFEBA.

Cantrell, S., Robbins, J., & Smith, D. (2011). Solving the Skills Crisis in the Automative Industry. *Outlook Point of View*,1, 1-2.

Greenberg, J., & Baron, R. A. (2003). *Behavior in Organizations* (8thed). New Jersey: Pearson Education.

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1975). *Learning Together and Alone*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Klatt, B. (1999). The Ultimate Training Workshop Handbook. New York: McGraw-Hill.

Knowles. (1978). *The Adult Learner: A Neglected Species* (2nded). Houston: Gulf.

Lucas, R. W. (2009). *Customer Service: Skills for Success.* 4th ed. Singapore : McGraw-Hill.

Martinez, M. E. (1998). What is Problem Solving?. *Phi Delta Kappan,* 79(8), 605-609.

Mitchell, G. W. (2008). *Essential Soft Skills for Success in the Twenty-First Century Workforce as Perceived by Alabama Business/Marketing Educators.* Doctor of Education, the Graduate Faculty, Auburn University.

Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2, 49-60.

Saylor, J. G., Alexander, W. M., & Lewis, A. J. (1981). *Curriculum planning for better teaching and learning* (4th ed.). New York, Holt, Rinehart, & Winston.

Sharan, S. (1990). *Cooperative Learning: Theory and Research.* New York: Praeger.

Simon, H. A. (1973). The Structure of Ill Structured Problems. *Artificial Intelligence* 4, 181-201.

Smith, P. L., & Ragan, T. J. (1999). *Instructional design* (2nded). New Jersey: Prentice-Hall.

UNESCO Bangkok. (2007). *Report of the Meeting on"A Multi-Stakeholder Approach to AddressGraduate Unemployment"*.n.p.

Wickramasinghe, V., & Zoyza, N. D. (2009). An Assessment of Managerial Competency Needs: Empirical Evidence from a Sri Lankan Telecommunication Service Provider. *The International Journal of Human Resource Management,* 20 (December 2009), 2547-2567.

เหตุผลของการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*

Reasons for Entering a Student Club as a Member at Faculty of Education, Burapha University

นราศักดิ์ กล่ำสี**
ดร.สฎายุ ธีระวณิชตระกูล***
ดร.ผลาดร สุวรรณโพธิ์****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเหตุผลของการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อนำมาหาแนวทางในการเสริมแรงให้นิสิตตัดสินใจเข้ามาเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา การเก็บข้อมูลใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสำรวจข้อมูลจากนิสิตสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 33 คน และเลือกสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มแรก จำนวน 13 คน เลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ที่มีประสบการณ์ด้านงานกิจกรรมนิสิต ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป และเคยเป็นนักกิจกรรมตอนสมัยเป็นนักเรียน/นิสิต มาก่อน จำนวน 9 คน กรอบแนวคิดในการวิจัยคือ ทฤษฎีที่เป็นเหตุผลในการตัดสินใจ เหตุผลการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ทฤษฎีการเสริมแรง และแนวทางในการเสริมแรงให้นิสิตตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัจจัยที่เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีจำนวน 6 ปัจจัย เรียงตามลำดับความสำคัญของข้อค้นพบ ได้แก่ ปัจจัยจากความชอบส่วนตัว ปัจจัยจากบุคคลอ้างอิง ปัจจัยด้านผลประโยชน์จากการทำกิจกรรม ปัจจัยอื่น ๆ ปัจจัยด้านจิตอาสา และปัจจัยด้านแรงเสริมจากคณะศึกษาศาสตร์ ตามลำดับ

2. แนวทางการเสริมแรงให้นิสิตในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา สรุปได้เป็น 3 แนวทาง ดังนี้ 1) แนวทางการเสริมแรงเพื่อสรรหานิสิตเข้ามาเป็นนักกิจกรรม มีวิธีการสำคัญ ได้แก่ การให้โควตานักเรียนกิจกรรมเด่น และการประชาสัมพันธ์เชิงรุก 2) แนวทางเสริมแรงแก่นิสิตระหว่างเป็นนักกิจกรรม มีวิธีการสำคัญ ได้แก่ การสร้างกิจกรรม การสร้างความตระหนักให้เกิดความภาคภูมิใจ และการปรับโครงสร้างองค์กรสโมสรนิสิต 3) แนวทางการเสริมแรงหลังการทำกิจกรรมแก่นิสิตที่เสร็จสิ้นกิจกรรมไปแล้ว มีวิธีการสำคัญ ได้แก่ การมอบรางวัล และการสร้างกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์แก่ศิษย์เก่านักกิจกรรม

---

*วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

****อาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

คำสำคัญ: เหตุผลการตัดสินใจ/สโมสรนิสิต/คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

The purpose of this research study was to focus on the reasons for the decision making to be a member at the students club at the faculty of Education, Burapha University and the ways to promote the students to make the decision to be a member there.

Data collection in this research was an in depth interview with 13 participants who was chosen from a population of 33. The participants were purposefully selected and using a focus group discussion with nine experts who had experience with the students club of more than five years and who were activists when they were studied in the university.

The framework of this research study was the theory behind the reasons to decide to be a member of the students club of the faculty of Education,Burapha University and the theory behind what motivated the students to make a decision to be a member at students club of faculty of Education,Burapha University.

Research findings were;

1. There were six factors which were the the reasons for making the decision to be a member of the students club of faculty of Education,Burapha University: references, fondness, benefit from joining the activity, voluntariness, faculty promoting and other factors.

2. There are three main reasons why the students made the decision to be a member of the students club at the faculty of Education, Burapha University: 1) appealing to the students to find participants by public relations and filling the application form, 2) encouraging the students while they joined by creating the activities to build awareness and structure within the organisation, and 3) appealing to the students by giving a reward to those who are successful.

Keywords: Reasons for Decision Making/ Student club/ Education Faculty, Burapha University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีนโยบายในการผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพตามอัตลักษณ์ของคณะศึกษาศาสตร์ได้แก่ วิชาการเป็นเลิศ ประเสริฐน้ำใจ วินัยชั้นครู ดูแลสุขภาพซึ่งนิสิตทุกคนจะต้องฝึกฝนในเรื่องของวิชาความรู้อย่างมีคุณภาพ แต่อีกสิ่งหนึ่งที่นิสิตพึงมีควบคู่กับความรู้ทางวิชาการด้วยนั้นคือ การเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตที่อยู่นอกห้องเรียน ที่มีประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตในอนาคต ซึ่งหาได้จากการทำกิจกรรมที่จัดขึ้นทั้งภายในและภายนอกรั้วมหาวิทยาลัย ซึ่งการจัดกิจกรรมเป็นภาระงานที่สำคัญอย่างหนึ่งของคณะศึกษาศาสตร์ โดยมีฝ่ายพัฒนานิสิตเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งนั้นต้องมีการวางแผน การเตรียมการ จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรบุคลากรจำนวนมาก และด้วยภาระงานที่มากของฝ่ายพัฒนานิสิต จึงมีกลุ่มนิสิตที่เรียกว่า “สโมสรนิสิต” เพื่อช่วยทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของคณะ และเป็นบุคลากรที่สำคัญในการดำเนินการจัดกิจกรรม ซึ่งสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การดูแลของฝ่ายพัฒนานิสิตคณะศึกษาศาสตร์ เป็นผู้ทำหน้าที่

ในการเป็นผู้ช่วยจัดกิจกรรม และเป็นบุคลากรที่สำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ในหลาย ๆ ส่วนของการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง เพื่อให้งานกิจกรรม หรือโครงการที่จัดสำเร็จลุล่วง และมีคุณภาพ

แต่เนื่องด้วยในปัจจุบัน ด้วยสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป จำนวนนิสิตของคณะศึกษาศาสตร์มีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่อัตราของนิสิตที่เข้ามาเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมกลับมีจำนวนลดลงเป็นอย่างมาก ซึ่งในช่วงระยะเวลา 3-5 ปีที่ผ่านมา (ปีการศึกษา 2553 – 2555) พบว่านิสิตที่มีความประสงค์เข้ามาทำหน้าที่เป็นสมาชิกสโมสรนิสิตมีสัดส่วนน้อยมาก เมื่อเทียบกับจำนวนนิสิตทั้งหมดในคณะศึกษาศาสตร์ บางส่วนก็เข้ามาปฏิบัติงานได้ไม่นานก็ลาออกก่อนครบวาระ จึงมีคำถามตามมาว่าเหตุใดนิสิตที่มีจิตอาสาเข้ามาทำหน้าที่สโมสรนิสิตกลุ่มนี้จึงมีจำนวนน้อยลงมากเมื่อเทียบกับสัดส่วนของนิสิตทั้งหมดในคณะศึกษาศาสตร์ ซึ่งนิสิตกลุ่มที่เข้ามาเป็นสมาชิกของสโมสรนิสิต เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในการช่วยเหลืองานกิจกรรมของคณะศึกษาศาสตร์ และยังคงเล็งเห็นความสำคัญของการทำกิจกรรม มีความเสียสละในการทำงานเพื่อส่วนรวม ด้วยความเต็มใจ ด้วยจิตอาสา เช่นกัน

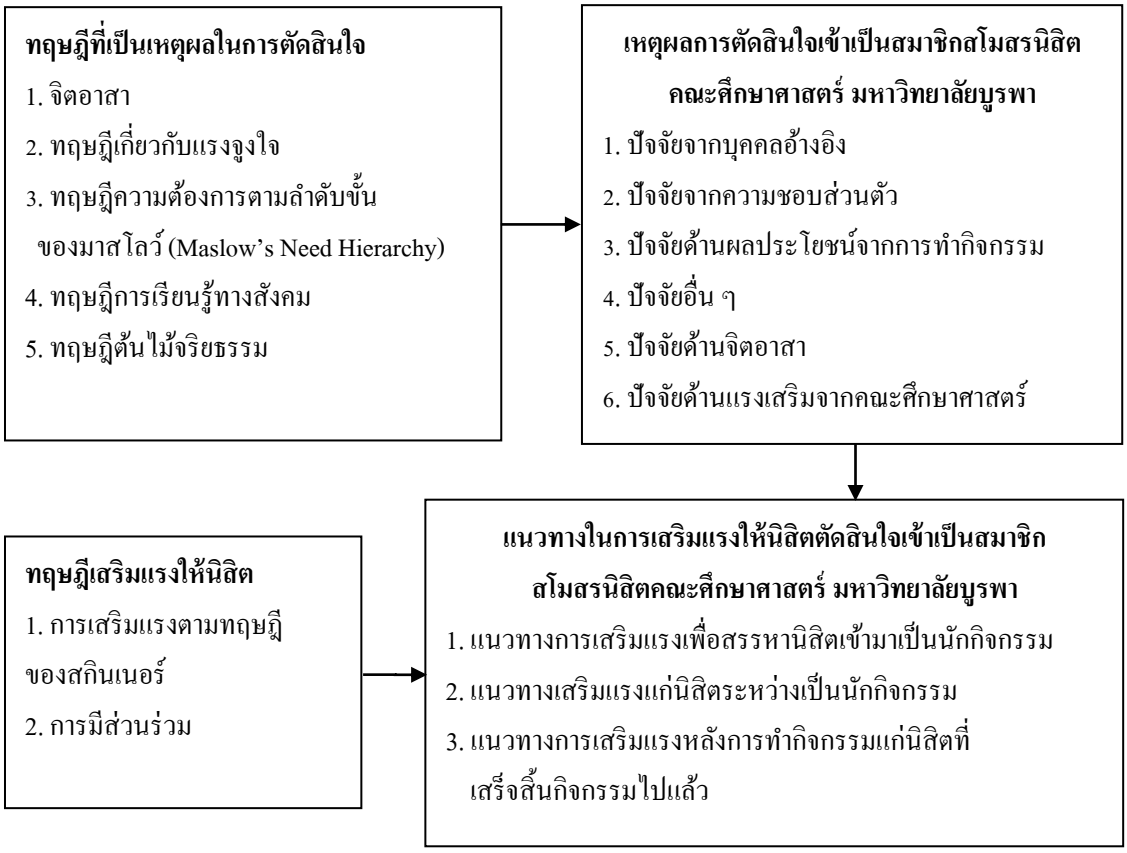
จากปัญหาดังกล่าว มีความสำคัญต่อการทำกิจกรรมของนิสิต โดยเฉพาะการตัดสินใจเข้ามาเป็นสมาชิกสโมสรนิสิต เพื่อเป็นข้อมูล ในการหาแนวทางในการจูงใจให้นิสิตในคณะศึกษาศาสตร์ เล็งเห็นความสำคัญของการทำกิจกรรม การเสียสละเพื่อส่วนรวม การมีจิตสาธารณะซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องได้นำข้อมูลมาปรับใช้ เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมของสโมสรนิสิต และพัฒนางานกิจกรรมของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเหตุผลของการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2. เพื่อศึกษาแนวทางในการเสริมแรงให้นิสิตตัดสินใจเข้ามาเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 ศึกษาเหตุผลการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1)

1. การสำรวจ(Survey) เหตุผลการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาเครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามปลายเปิดการสำรวจเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพากลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 33 คน โดยใช้เทคนิคการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) นิสิตที่เป็นอนุกรรมการสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 8 คน 2) นิสิตที่เป็นคณะกรรมการสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชั้นปีที่ 2-5 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 20 คน 3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เคยเป็นอดีตกรรมการสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา ในปีการศึกษา 2552 – 2556 จำนวน 5 คน ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่วันที่ 15 เมษายน – 30 มิถุนายน พ.ศ. 2557 วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปเป็นประเด็นหลักตามข้อค้นพบ

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เหตุผลการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาเครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับเหตุผลการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพากลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 13 คน โดยใช้เทคนิคการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1) นิสิตที่เป็นอนุกรรมการสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 3 คน

2) นิสิตที่เป็นคณะกรรมการสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชั้นปีที่ 2-5 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 8 คน

3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เคยเป็นอดีตกรรมการสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา ในปีการศึกษา 2552 – 2556 จำนวน 2 คน

ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ.2557 – 30 มกราคม พ.ศ. 2558 วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปเป็นประเด็นหลักตามข้อค้นพบและนำเสนอข้อมูลโดยการบรรยายเป็นเชิงพรรณนา

ตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการเสริมแรงให้นิสิตตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2)

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในประเด็นการหาแนวทางในการเสริมแรงให้นิสิตตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาเครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)เกี่ยวกับการหาแนวทางในการเสริมแรงให้นิสิตตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพากลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือผู้มีประสบการณ์ด้านงานกิจกรรมนิสิต จำนวน 9 คน โดยมีคุณสมบัติ คือ 1) ดำรงตำแหน่ง หรือมีประสบการณ์ทางด้านงานกิจกรรมนิสิต ระยะเวลา 5 ปี ขึ้นไป หรือ 2)เคยเป็นนักกิจกรรมสมัยที่กำลังศึกษา ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่วันที่ 7 เมษายน – 30 เมษายน พ.ศ. 2558 วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปเป็นประเด็นหลักตามข้อค้นพบและนำเสนอข้อมูลโดยการบรรยายเป็นเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สรุปปัจจัยที่เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีจำนวน 6 ปัจจัย เรียงตามลำดับความถี่ ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปปัจจัยที่เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ปัจจัยในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา	ความถี่	อันดับ
1. ปัจจัยจากความชอบส่วนตัว	22	1
2. ปัจจัยจากบุคคลอ้างอิง	20	2
3. ปัจจัยด้านผลประโยชน์จากการทำกิจกรรม	16	3
4. ปัจจัยอื่น ๆ	14	4
5. ปัจจัยด้านจิตอาสา	10	5
6. ปัจจัยด้านแรงเสริมจากคณะศึกษาศาสตร์	1	6

จากตารางที่ 1 สรุปปัจจัยที่เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เรียงอันดับตามข้อค้นพบจากมากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้

1. ปัจจัยจากความชอบส่วนตัว สรุปได้ว่า ปัจจัยจากความชอบส่วนตัว ที่มีผลทำให้นิสิตตัดสินใจเข้ามาเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้แก่การเป็นนักกิจกรรมต่อเนื่องตั้งแต่สมัยเรียนมัธยมความชื่นชอบในการทำกิจกรรม การหากิจกรรมทำเพื่อไม่ให้ตนเองว่าง และความต้องการจัดกิจกรรมให้รุ่นน้อง

2. ปัจจัยจากบุคคลอ้างอิง สรุปได้ว่า ปัจจัยจากบุคคลอ้างอิง มีผลทำให้นิสิตเกิดแรงบันดาลใจให้ในการตัดสินใจเข้ามาเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพาได้แก่ การได้รับแรงบันดาลใจจากรุ่นพี่การได้รับแรงบันดาลใจจากครอบครัวปัจจัยจากกลุ่มเพื่อน และการได้รับแรงบันดาลใจจากครู

3. ปัจจัยด้านผลประโยชน์จากการทำกิจกรรม สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านผลประโยชน์จากการทำกิจกรรม ที่เป็นเหตุผลทำให้นิสิตตัดสินใจเข้ามาเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้แก่ แรงจูงใจจากสิ่งที่ตนชื่นชอบการต้องการหาประสบการณ์ให้กับตนเองการต้องการนำความรู้และประสบการณ์มาปฏิบัติให้กับผู้อื่นโดยผ่านการทำกิจกรรม และความต้องการทำกิจกรรมเพื่อหาเพื่อน

4. ปัจจัยอื่น ๆ สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่เกิดจากตัวนิสิตเอง ที่เป็นเหตุผลที่ทำให้นิสิตตัดสินใจเข้ามาเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาได้แก่ ปัจจัยจากกิจกรรมรับน้อง การต้องการการยอมรับ ปัจจัยด้านทัศนคติต่อรุ่นพี่ การเข้ามาโดยตำแหน่งประธานชั้นปี ปัจจัยเรื่องการเมือง และการต้องการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำกิจกรรม

5. ปัจจัยด้านจิตอาสา สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านจิตอาสา ที่เป็นเหตุผลทำให้นิสิตตัดสินใจเข้ามาเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้แก่ การอาสาเข้ามาทำกิจกรรม และการอาสาเป็นตัวแทนของสาขาวิชาในการทำกิจกรรม

6. ปัจจัยด้านแรงเสริมจากคณะศึกษาศาสตร์ สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านแรงเสริมจากคณะศึกษาศาสตร์ที่เป็นเหตุผลที่ทำให้นิสิตตัดสินใจเข้ามาเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้แก่ ทุนการศึกษา

ตอนที่ 2 สรุปผลการวิจัย แนวทางการเสริมแรงให้นิสิตในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

จากผลการวิจัย สรุปได้ว่า แนวทางในการเสริมแรงให้กับนิสิตในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา สรุปได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

ภาพที่ 2 สรุปแนวทางในการเสริมแรงให้นิสิตในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

จากภาพที่ 2 สรุปได้ว่า แนวทางในการเสริมแรงให้กับนิสิตในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา สรุปได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. แนวทางการเสริมแรงเพื่อสรรหานิสิตเข้ามาเป็นนักกิจกรรม สรุปได้ว่า วิธีการที่ใช้เป็นแนวทางในการเสริมแรงเพื่อสรรหานิสิตเพื่อเข้ามาทำกิจกรรม เป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้แก่ การให้โควตานักเรียนกิจกรรมเด่น และวิธีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก

2. แนวทางเสริมแรงแก่นิสิตระหว่างเป็นนักกิจกรรม สรุปได้ว่า วิธีการที่ใช้เป็นแนวทางในการเสริมแรงให้นิสิตระหว่างทำกิจกรรม สโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้แก่ การสร้างกิจกรรม วิธีการสร้างความ

ตระหนักให้เกิดความภาคภูมิใจ และการปรับโครงสร้างองค์กรสโมสรนิสิต

3. แนวทางการเสริมแรงแก่นิสิตที่ประสบผลสำเร็จในการทำกิจกรรม สรุปได้ว่า วิธีการที่ใช้เป็นแนวทางในการเสริมแรงให้นิสิตที่ประสบผลสำเร็จในการทำกิจกรรมสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้แก่ การมอบรางวัล และและการสร้างกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์แก่ศิษย์เก่านักกิจกรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. อภิปรายผลปัจจัยที่เป็นเหตุผลในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

จากผลการวิจัย สรุปได้ว่า เหตุผลการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีผลมาจาก ปัจจัยจากความชอบส่วนตัว ปัจจัยจากบุคคลอ้างอิงปัจจัยด้านผลประโยชน์จากการทำกิจกรรม ปัจจัยอื่น ๆ ปัจจัยด้านจิตอาสา และปัจจัยด้านแรงเสริมจากคณะศึกษาศาสตร์ ทั้งนี้เนื่องจากการที่นิสิตตัดสินใจเข้ามาทำกิจกรรมนั้น ส่วนใหญ่เกิดมาจากเหตุผลของตนเอง อาจเกิดมาจากแรงจูงใจที่เกิดจากภายในตัวบุคคล เช่น การทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการของตนเอง การได้รับแรงบันดาลใจจากบุคลที่เป็นแบบอย่าง การหาประสบการณ์ต่าง ๆ พฤติกรรมที่เกิดจากจิตอาสา และสิ่งเร้าบางอย่าง ที่เป็นตัวกระตุ้นให้นิสิตเกิดทัศนคติต่อการทำกิจกรรม เช่น ปัจจัยจากกิจกรรมรับน้อง ปัจจัยเรื่องการเมือง ทุนการศึกษา ซึ่งเหตุผลต่าง ๆ อาจทำให้นิสิตเกิดทัศนคติ เกิดความคิดและเกิดพฤติกรรมความต้องการทำกิจกรรม โดยปัจจัยจากความชอบส่วนตัวเป็นเหตุผลอันดับ 1 ที่ทำให้นิสิตตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ทั้งนี้เนื่องจากทฤษฎีแรงจูงใจ ดังที่ ปิยะนาถ สรวิสูตร (2552, หน้า 15) ที่กล่าวถึงทฤษฎีแรงจูงใจว่า แรงจูงใจเป็นสิ่งเร้าหรือกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการหรือเป้าหมายอื่น ๆ ของบุคคลนั้น ซึ่งปัจจัยที่เกิดจากความชอบส่วนตัวที่ทำให้นิสิตตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตนั้น จัดอยู่ในประเภทของแรงจูงใจภายใน สอดคล้องกับ Deci & Ryan (1985 อ้างถึงใน ปิยะนาถ สรวิสูตร, 2552, หน้า 16) ที่กล่าวว่าแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivator) คือ สิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคลที่กระตุ้นให้บุคคลกระทำในสิ่งที่ตนปรารถนา ได้แก่ ความสนใจพิเศษ (Special Interest) ความต้องการ (Needs) และเจตคติ (Attitude) อีกทั้งการได้รับแรงบันดาลใจจากบุคคลที่เป็นแบบอย่าง ก็เป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้นิสิตต้องการทำกิจกรรมเนื่องจากทำให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบตามต้นแบบเหล่านั้น ตามหลักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม สอดคล้องกับ Wikipedia (2552 อ้างถึงใน ปิยะนาถ สรวิสูตร, 2552, หน้า 17)ได้กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีกลุ่มการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning View of Motivation) ให้ความสำคัญว่าแรงจูงใจเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเอกลักษณ์และการเลียนแบบ (Identification and Imitation) จากบุคคลที่ตนเองชื่นชม หรือคนที่มีชื่อเสียงในสังคมจะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการแสดงพฤติกรรมของบุคคลซึ่งตรงกับปัจจัยจากบุคคลอ้างอิง นอกจากนี้พฤติกรรมจิตอาสาในการทำกิจกรรมของนิสิต อาจเกิดมาจากสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อจิตสำนึกของนิสิต ความตระหนักในการเสียสละเพื่อส่วนรวม เพื่อผู้อื่น และสังคม มีความสอดคล้องกับทฤษฎีจิตอาสา ตามที่ ปิยะนาถ สรวิสูตร (2552, หน้า 35) กล่าวว่า จิตอาสา หมายถึง บุคคลที่มีจิตที่พร้อมจะให้หรือเสียสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน และมาจากการพัฒนาทางด้านคุณธรรม จริยธรรมของนิสิต ที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ทางสังคม เกิดจิตสำนึกและแสดงพฤติกรรมที่ดีออกมา สอดคล้องตามหลักทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม ดังที่ อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2553) กล่าวว่า ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม แสดงความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผลระหว่างจิตลักษณะ 8 ด้าน กับพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ประสบการณ์ทางด้านสังคมเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อพัฒนาการทางจิตของบุคคล การที่บุคคลมีประสบการณ์ทางสังคมจะทำให้มีความเข้าใจอารมณ์

ความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นและสามารถนำตนเองเข้าไปอยู่ในบทบาทของผู้อื่นได้ เรียกว่า ความสามารถในการสวมบทบาท (Role Taking) ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาจริยธรรมมาก ประสบการณ์จากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นมาก จะทำให้บุคคลมีความคิดเห็นที่กว้างขวาง ลึกซึ้งมองเห็นและเข้าใจบทบาทของตนเองและของผู้อื่น ทำให้บุคคลมีพัฒนาการทางจิตในระดับสูงได้

2. อภิปรายผล แนวทางการเสริมแรงให้นิสิตในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2.1 แนวทางการเสริมแรงเพื่อสรรหานิสิตเข้ามาเป็นนักกิจกรรม

ผลการวิจัย สรุปได้ว่า แนวทางการเสริมแรงเพื่อสรรหานิสิตเข้ามาทำกิจกรรมนั้น เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก ทั้งนี้เนื่องจาก การสร้างบุคลากรที่มีความสำคัญจะเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการจัดกิจกรรมของคณะศึกษาศาสตร์ โดยเน้นในเรื่องของการคัดเลือก การประชาสัมพันธ์เชิงรุก การสร้างภาพลักษณ์ และการเป็นต้นแบบที่ดีของรุ่นพี่ ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้นิสิตเข้ามาทำกิจกรรมสโมสรนิสิต เนื่องจากภาพลักษณ์ของรุ่นพี่ที่ดี จะทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อการทำกิจกรรม ทำให้นิสิตเกิดแรงบันดาลใจ และเกิดลอกเลียนพฤติกรรมตามต้นแบบ ตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura สอดคล้องกับ ณัฐณิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550, หน้า 43-49) ที่กล่าวถึง แนวคิดของการเรียนรู้ของบุคคลซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม Bandura ไว้ว่า การเรียนโดยการสังเกต (Observational learning) และสุรางค์ โค้วตระกูล (2548, หน้า 240-244) กล่าวว่า Bandura เชื่อว่าการเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นที่เป็นตัวแบบ ในการเรียนรู้ผ่านตัวแบบนั้นสามารถถ่ายทอดความคิด และการแสดงออกทางพฤติกรรมได้พร้อม ๆ กัน ซึ่งกระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ (Reproduction) เป็นกระบวนการที่บุคคลนำสิ่งที่จดจำมาแสดงออกเป็นการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ ปัจจัยสำคัญของความสามารถในการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ คือ ความพร้อมทางด้านร่างกายและทักษะที่จำเป็นในการเลียนแบบ โดยแต่ละคนอาจแสดงได้แตกต่างกัน ซึ่งการเสริมแรงทางด้านตัวแบบที่ดี จะเป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้นิสิตเข้ามาทำกิจกรรมสโมสรนิสิตอีกด้วย

2.2 แนวทางเสริมแรงแก่นิสิตระหว่างเป็นนักกิจกรรม

ผลการวิจัย สรุปได้ว่า แนวทางการเสริมแรงให้นิสิตระหว่างเป็นนักกิจกรรม จะเป็นแรงจูงใจให้นิสิตในการทำกิจกรรม ทั้งนี้เนื่องจากจะเป็นการกระตุ้นนิสิตเกิดกำลังกาย เกิดแรงใจในการทำกิจกรรม มีความสุขในการทำกิจกรรม โดยการปลูกฝังให้นิสิตได้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ในการทำกิจกรรม เพื่อให้นิสิตเกิดพฤติกรรมที่ดีต่อการทำกิจกรรม เกิดความต้องการเข้ามาทำกิจกรรมสโมสรนิสิต สอดคล้องกับงานวิจัยของชาญชัย อินทรประวัติ (2541, หน้า 4-6) ที่กล่าวถึงการสร้างแรงจูงใจให้นิสิตสนใจเข้าร่วมกิจกรรมว่า จะต้องให้นิสิตรู้ถึงประโยชน์ของกิจกรรมนิสิต จัดกิจกรรมนิสิตให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับความสนใจ บริหารงานวิชาการให้เอื้อต่องานกิจกรรมนิสิต แนะนำให้นิสิตรู้จักการบริหารเวลาและใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ ประกอบกับนิสิตเห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ได้รับประสบการณ์ตรงจากการทำงานร่วมกับผู้อื่น เกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะด้านสังคม และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในหน้าที่การงานได้ในอนาคต อีกทั้งการสร้างบรรยากาศที่ดีจะเป็นตัวกระตุ้นให้นิสิตอยากเข้ามาทำกิจกรรม ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เป็นการสร้างความตระหนักให้นิสิตเกิดความรักในองค์กร เกิดความภาคภูมิใจ ซึ่งจะทำให้นิสิตให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมด้วยความเต็มใจ และเป็นการสร้างแรงจูงใจให้นิสิตอยากเข้ามาทำกิจกรรมสโมสรนิสิต สอดคล้องกับ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมตามที่ จอมพงศ์ มงคลวนิช (2555, หน้า 228) ที่กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกับการดำเนินกิจการและการตัดสินใจ ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์การหรือเครือข่าย เพราะมีผล

ในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนา และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการหรือองค์การ ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนองค์การและหน่วยงานที่ดีที่สุด

2.3 แนวทางการเสริมแรงหลังการทำกิจกรรมแก่นิสิตที่เสร็จสิ้นกิจกรรมไปแล้ว

ผลการวิจัย สรุปได้ว่า การเสริมแรงหลังการทำกิจกรรมให้แก่นิสิตนั้น จะทำให้นิสิตเกิดแรงจูงใจในการทำกิจกรรม ทั้งนี้เนื่องจากจะก่อให้เกิดเกิดความภาคภูมิใจแก่นิสิต เกิดความตระหนักในความสำคัญของการทำกิจกรรม และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่นิสิตรุ่นน้องต่อไป ทำให้ให้นิสิตรุ่นน้องเกิดแรงจูงใจอยากเข้ามาทำกิจกรรมสโมสรนิสิต ดังเช่น การจัดพิธีมอบรางวัลเชิดชูนักกิจกรรม หรือการกล่าวชื่นชมการทำงานเมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง ซึ่งเป็นการยกย่องและเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่นิสิต ทำให้นิสิตเกิดพฤติกรรม และทัศนคติที่ดีต่อการทำกิจกรรม ตามหลักทฤษฎีการเสริมแรงของ Skinner (อ้างถึงใน ปิยนันท์ ปานนิ่ม, 2549, หน้า 45-46) ได้กล่าวไว้ว่า การเสริมแรงทางสังคม (Social Reinforcement) เป็นวิธีหนึ่งที่นำมาใช้ในการปรับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของบุคคล เช่น การยิ้ม การยอมรับ การชมเชย การเสริมแรงทางสังคมเป็นตัวเสริมแรงที่ต้องวางเงื่อนไข การใช้ตัวเสริมแรงทางสังคมมีผลทำให้พฤติกรรมคงอยู่และจะมีประสิทธิภาพในการคงไว้ซึ่งพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วอีกด้วย ตัวเสริมแรงทางสังคมเป็นตัวเสริมแรงแผ่ขยายเป็นตัวเสริมแรงที่ไม่ต้องสร้าง ไม่ต้องจัดเตรียม และไม่ต้องไปหาจากที่อื่น สามารถนำไปใช้ง่าย สะดวก และประหยัด ซึ่งในการเสริมแรงให้กับนิสิตนั้น จะเป็นการกระตุ้นให้นิสิตแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อการทำกิจกรรม และเป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้กับนิสิตรุ่นน้อง ให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการทำกิจกรรมสโมสรนิสิตอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 คณะศึกษาศาสตร์ควรมีการจัดสรรโควตานักกิจกรรรมให้แก่นักเรียนที่เป็นนักกิจกรรมเด่นของโรงเรียน เพื่อเป็นการค้นหาผู้ที่มีความชื่นชอบในการทำกิจกรรม มีใจรักในการเป็นนักกิจกรรมให้เข้ามาศึกษาต่อ เพื่อเป็นสมาชิกสโมสรนิสิตของคณะศึกษาศาสตร์

1.2 คณะศึกษาศาสตร์ควรสร้างรุ่นพี่นักกิจกรรม เพื่อสร้างความเป็นต้นแบบ (Good Role Model) ในการทำกิจกรรมให้แก่รุ่นน้อง ให้เกิดความศรัทธาและอยากเข้ามาทำตามรุ่นพี่

1.3 คณะศึกษาศาสตร์ควรปลูกฝังให้นิสิตเห็นคุณค่า และประโยชน์ของการเป็นนักกิจกรรม ซึ่งจะได้ทักษะชีวิตที่มากกว่าแค่ผลการเรียน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นิสิตสนใจเข้ามาทำกิจกรรมของสโมสรนิสิต

1.4 คณะศึกษาศาสตร์ควรสร้างจุดเด่นของกิจกรรมที่เน้นความเป็นเอกลักษณ์ของคณะศึกษาศาสตร์ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้แก่นิสิต ทำให้นิสิตเกิดความรัก ความหวงแหน มีความต้องการที่อยากเข้าร่วมกิจกรรม และจะเป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้นิสิตเข้ามาทำกิจกรรมสโมสรนิสิตมากขึ้น

1.5 คณะศึกษาศาสตร์ควรปลูกฝังความมีจิตอาสาให้แก่นิสิต โดยอาจหล่อหลอมผ่านต้นแบบต่าง ๆ ทั้งในและนอกคณะ เพื่อให้นิสิตได้ซึมซับความเป็นจิตอาสา ที่เชื่อมโยงกับความเป็นนักกิจกรรมของสโมสรนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

1.6 คณะศึกษาศาสตร์ควรมีการจัดสรรทุนการศึกษาสำหรับนิสิตนักกิจกรรม เพื่อสร้างแรงขวัญกำลังใจให้กับนิสิต และเป็นแรงจูงใจที่เป็นรูปธรรมชัดเจนให้กับนิสิตในการเข้ามาทำกิจกรรมมากขึ้น

1.7 สโมสรนิสิตควรปรับโครงสร้างการบริหารงาน โดยให้นิสิตทุกสาขาวิชาเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของคณะศึกษาศาสตร์ เพื่อทำให้เกิดความรู้สึกเป็นความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งจะทำให้นิสิตเกิดความ

ผูกพันกับงาน และอยากเข้ามาทำกิจกรรมของส่วนรวมมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเหตุผลการเข้าเป็นสมาชิกสโมสรนิสิต ของคณะอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย หรือเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำมาเปรียบเทียบความแต่งต่าง หรือความสอดคล้องของเหตุผล และทัศนคติของนิสิตที่ต่างคณะกัน

2.2 ควรมีการศึกษาสาเหตุของนิสิตที่เป็นสมาชิกสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ลาออกก่อนหมดวาระ เพื่อให้ทราบข้อมูลที่หลากหลาย และเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขการทำงานของสโมสรนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา และพัฒนาการจัดกิจกรรมของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ต่อไป

2.3 ในกรณีศึกษาที่พบว่าเหตุผลของการตัดสินใจเข้ามาเป็นสมาชิกสโมสรนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่มาจากปัจจัยอื่นซึ่งไม่ได้อยู่ในกรอบแนวคิดในงานวิจัยครั้งนี้ ควรมีการศึกษาเป็นกรณีเฉพาะเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวคิดในการวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2555). *การบริหารองค์การ และบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาญชัย อินทรประวัติ. (2541). *บทบาทและหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิตในการพัฒนากิจกรรมนักศึกษาสู่ความเป็นศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สมาคมสถาบันอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย.

ณัฐณิชากร ศรีบริบูรณ์. (2550). *การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิจัยการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิยนันท์ ปานนิ่ม. (2549). *ผลของการใช้รูปแบบการเสริมแรงทางบวกในการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานบนเว็บที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีสมาธิสั้นและมีพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาโสตทัศนศึกษา ภาควิชาหลักสูตรการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิยะนาถ สรวิสูตร. (2552). *แรงจูงใจของผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม: กรณีศึกษาสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, หมวดวิชาการปฏิบัติงานตรง, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ระบบทะเบียนและสถิตินิสิต มหาวิทยาลัยบูรพา. (2557). *ระบบทะเบียนและสถิตินิสิต มหาวิทยาลัยบูรพา*. เข้าถึงได้จาก http://reg.buu.ac.th/registrar/home.asp. วันที่ค้นข้อมูล 25 เมษายน 2557

อ้อมใจ วงษ์มณฑา. (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. ปัตตานี: สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

สุรางค์ โค้วตระกูล. (2548). *จิตวิทยาการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สหบททางธรรมชาติ : รงควัตถุจากธรรมชาติโดยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีสะอาด สู่การสร้างสรรค์ทางศิลปศึกษา

Natural Intertextuality: Natural Pigment integrated by Local Wisdom and Cleaner Technology beyond to the Creativity of Art Education

บุญเสริม วัฒนกิจ*
ดร.โกสุม สายใจ**
สุชาติ เถาทอง***
ดร.เอกพงษ์ สุวัฒนมาลา****

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “สหบททางธรรมชาติ : รงควัตถุจากธรรมชาติโดยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีสะอาด สู่การสร้างสรรค์ทางศิลปศึกษา” มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสีจากธรรมชาติ 2. เพื่อทดลอง และพัฒนาแม่สีวัตถุธาตุจากธรรมชาติด้วยเทคโนโลยีสะอาด 3. เพื่อสร้างชุดการเรียนรู้สีธรรมชาติจากภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการเทคโนโลยีสะอาดที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ศิลปศึกษาในการศึกษาขั้นพื้นฐาน 4. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ของผู้วิจัยด้วยงานศิลปะเด็กจากสีธรรมชาติในมุมมองที่มีต่อธรรมชาติ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้จากการเลือกแบบจำเพาะเจาะจง (Purposive sampling) เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 5 จำนวน 30 คน สถิติที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า แม่สีวัตถุธาตุที่ผลิตด้วยหลักการเทคโนโลยีสะอาด ใช้กระบวนการภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อประเมินคุณภาพสีทางวิทยาศาสตร์ พบว่า ตัวทำละลายเอทานอล ละลายรงควัตถุได้ดี ความคงทนพบว่า ค่าของสีขมิ้นลดลงไปครึ่งหนึ่งใช้เวลา 123.78 วัน ค่าของสีครามและอัญชันไม่ลดลง ค่าของสีฟักทองลดลงไปครึ่งหนึ่งเมื่อใช้เวลา 94.95 วัน ค่าของสีกระเจี๊ยบลดลงครึ่งหนึ่งใช้เวลา 177.73 วัน และค่าของสีจากฝางจะลดลงไปครึ่งหนึ่งใช้เวลา 29.75 วัน ประเมินคุณภาพของสีทางทัศนศิลป์มีคุณภาพอยู่ในระดับ ดี นำผลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับหลักการเทคโนโลยีสะอาดแล้วสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เมื่อประเมินมีคุณภาพระดับ ดี การใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้กับเด็กนักเรียน ได้ผลการประเมินพฤติกรรมนักเรียนอยู่ในระดับ ดี และประเมินผลงานนักเรียนอยู่ในระดับดีมาก เมื่อใช้ชุดกิจกรรมกับนักเรียนเสร็จได้ผลงานจิตรกรรมของนักเรียนมาประกอบผลงานศิลปะติดตั้ง Installation Art ในหัวข้อ “สหบทของธรรมชาติ” ของผู้วิจัยที่ผ่านการประเมินแบบร่าง และประเมินผลคุณภาพได้ระดับ ดี

*นิสิตปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
**รองศาสตราจารย์ ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
***ศาสตราจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
****อาจารย์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

คำสำคัญ: สหบททางธรรมชาติ รงควัตถุ การบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีสะอาด การสร้างสรรค์ศิลปศึกษา

ABSTRACT

The purposes of this research were as follow 1.To study the local wisdom to produce natural colors 2. To experiment and develop natural primary colors by cleaner technology 3.To create natural color learning form by local wisdom which suited to the learning of art according to The Basic Education and 4. To create the visual work of researcher. The sample of this research consisted of 30 students in Pratomsuksa 5 by selecting from purposive sampling method.

These were the results of this research. The primary colors which made from cleaner technology and local wisdom were evaluated by the scientific quality evaluation. It is found that the solution of ethanol could melt the pigment easily.

The turmeric color decreased at half rate by spending 123.78 days.

The indigo color and butterfly pea color did not change.

The pumpkin color decreased at half rate by spending 94.95 days.

The roselle color decreased at half rate by spending 177.73 days.

The nypa palm color decreased at half rate by spending 29.75 days.

The evaluation of visual art was at the good rate. The result of the local wisdom which was integrated with cleaner technology to make learning activity form was at the good rate. Using learning activity with students was evaluated at the excellent rate. After using learning activity, students' painting works were shown as an Installation Art under the topic "Natural Intertextuality" by the researcher and the result of the evaluation was at the good rate.

Keyword: Natural Intertextuality, Pigment, Integration, Local wisdom, Cleaner Technology, Creativity, and Art Education

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธรรมชาติเป็นสิ่งที่สำคัญ และมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ มนุษย์มีชีวิตอยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ ธรรมชาติเป็นต้นทุนหรือวัตถุดิบที่มนุษย์นำมาใช้เพื่อความเจริญทางเศรษฐกิจ ประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติมักจะมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตนี้ได้มาจากธรรมชาติทั้งสิ้น ปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีธรรมชาติจึงถูกเปลี่ยนแปลงมากเพื่อสนองต่อความต้องการของมนุษย์ เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ และผลผลิตทั้งหลายทำมาจากวัสดุสังเคราะห์ ทำให้มีการทำลายล้างธรรมชาติถึงระดับที่ธรรมชาติเริ่มเสียสมดุล และก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่มนุษย์ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น จึงได้มีการนำเทคโนโลยีสะอาด Clean Technology มาใช้ เป็นการป้องกันของเสียที่แหล่งกำเนิด แทนการควบคุมบำบัดและจัดการของเสีย

ธรรมชาติ มนุษย์ และเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์กันและทำให้เกิดวิวัฒนาการเป็นศาสตร์ต่าง ๆ มากมาย เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในการดำรง

ชีวิต เป็นไปในลักษณะที่แตกต่างจากธรรมชาติ มนุษย์ประดิษฐ์และสร้างสรรค์สิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับการดำรงชีพและความอยู่รอด มนุษย์ได้สัมผัสกับปรากฏการณ์ธรรมชาติด้วยความเกรงกลัวในอำนาจของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ จึงได้เกิด พิธีกรรมต่าง ๆ พัฒนามาเป็นลัทธิ ความเชื่อ จนกลายเป็นศาสนาในปัจจุบัน ศิลปะจึงได้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นควบคู่ ศิลปินพยายามถ่ายทอดความรู้สึกต่าง ๆ เป็นงานศิลปะด้วยวัสดุที่เหมาะสม สี ก็เช่นกัน เป็นวัสดุในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีความสำคัญ ศิลปินนิยมใช้สีตกแต่งงานศิลปะทุกประเภท ในชีวิตประจำวันเราก็นิยมใช้สีตกแต่งของกิน ของใช้ และของตกแต่งบ้านตลอดจนเครื่องประดับ สีแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ สีธรรมชาติและสีที่มนุษย์สร้างขึ้น (สังเคราะห์) หรือสีวิทยาศาสตร์ สีธรรมชาติเป็นสีที่เกิดขึ้นเอง และมีอยู่ในธรรมชาติ เช่น สีของต้นไม้ ดอกไม้ ฯลฯไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ มนุษย์โบราณอาศัยสีธรรมชาติมาเขียนภาพตามผนังถ้ำ ภูเขา เพื่อบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับ พิธีกรรม ความเชื่อ และอื่น ๆ ต่อมาสีมีวิวัฒนาการ มนุษย์สร้างขึ้น (สังเคราะห์) เรียกว่า สีสังเคาะห์ หรือสีวิทยาศาสตร์ เช่น สีโปสเตอร์ สีน้ำมัน และสีต่าง ๆ เป็นอันตรายและส่งผลเสียต่อสุขภาพมนุษย์

สี ที่ใช้ในปัจจุบัน มักจะเป็นผลผลิตจากวัสดุสังเคราะห์ เนื่องมาจากความต้องการในการใช้สีมาก กระบวนการผลิตสีสังเคราะห์ที่แยกสารเจือปนออกไม่หมด สารอันตรายตกค้างเป็นโลหะหนัก ที่พบในสี ได้แก่ โครเมียม แคดเมียม ปรอท ตะกั่ว สารหนู พลวง และ เซเลเนียม เป็นต้น มีอยู่กับสีที่ใช้ทั่วไป โลหะหนักเหล่านี้เป็นอันตรายต่อร่างกาย แม้ได้รับเพียงปริมาณเล็กน้อย อาการเป็นทั้งอย่างฉับพลันและเรื้อรัง พิษของโลหะหนักถ้าได้รับมากเป็นอันตรายแก่ชีวิตได้ ปัจจุบันสังคมจึงเริ่มให้ความสำคัญกับการเลือกสินค้าที่ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติมากขึ้น เนื่องจากการตระหนักถึงอันตรายจากสารสังเคราะห์ที่ส่งผลต่อสุขภาพในระยะยาว การใช้สีธรรมชาติเป็นการลดปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกิดจากการใช้สีสังเคราะห์ ช่วยลดปัญหาความไม่ปลอดภัย และผลกระทบต่อสุขภาพ ซึ่งเกิดจากการสัมผัสกับสารเคมี และสีสังเคราะห์ อันตรายจากสารสังเคราะห์ส่งผลให้คนในสังคมเห็นความสำคัญ ประโยชน์ และคุณค่าของธรรมชาติมากยิ่งขึ้น

การตื่นตัวด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ ทำให้มีการใช้สินค้าที่เป็นมิตรกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือ “ผลิตภัณฑ์ฉลากเขียว” เพิ่มมากขึ้น ด้วยกระแสความต้องการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สีธรรมชาติซึ่งเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงยิ่งได้รับการสนับสนุนมากขึ้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นนับเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่า แสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคลและสังคม ซึ่งได้มีการสั่งสม และปฏิบัติสืบทอดกันมา (ประสาท เนืองเฉลิม, 2546, 65) ในปี 2545 มีการจัดทำแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการผลิตที่สะอาด National Master Plan on Cleaner Production ซึ่งคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2545 และมอบหมายให้กรมควบคุมมลพิษ (ซึ่งในขณะนั้นอยู่ภายใต้กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม) ดำเนินการจัดส่งแผนแม่บทฯ ให้หน่วยงานต่าง ๆ ประยุกต์ใช้กับทุกกิจกรรม เพื่อป้องกัน ลด และแก้ไขปัญหามลพิษ รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ผนวกกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนซึ่งกัน พึ่งพาธรรมชาติและอาศัยองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา มีการประสานความรู้เกิดเป็นความรู้ใหม่ เรียนรู้แล้วลงมือปฏิบัติจริง (วรรณา เลิศวิจิตจรัส และอรพิณ ชูเกาะทวด, 2549) เป็นพลังทุนทางปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน หรือในสังคม ถ้ารู้จักนำมาใช้อย่างเหมาะสมรู้จักใช้ผสมผสานกับความรู้อื่น ก็จะเกิดผลที่ยิ่งใหญ่ ทำการค้นหาและนำเอาทุนทางปัญญา มาตีความและประยุกต์ใช้ยิ่งดำเนินการค้นหาและนำมาใช้ก็จะยิ่งพบทุนทางปัญญาที่ไม่คาดฝันแฝงเร้นอยู่ในชุมชนมากมาย ยิ่งใช้ยิ่งค้นพบเพิ่มเป็นพลานุภาพของ“ทุนทางปัญญา” (วิจารณ์ พานิช, 2554) เป็นแนวทางแห่งการบูรณาการเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการนำศาสตร์หรือความรู้วิชาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันนำมาผสมผสานได้อย่าง

กลมกลืน เชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้นองค์รวมของเนื้อหามากกว่าองค์ความรู้ของแต่ละศาสตร์ และเน้นการสร้างองค์ความรู้

ความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาพัฒนาสีจากธรรมชาติด้วยวิธีการสกัดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการขั้นตอนการสกัดด้วยเทคโนโลยีสะอาดเป็นการลดของเสียเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนำสีที่ได้มาสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์โดยสะท้อนแง่คิดมุมมองที่มีต่อธรรมชาติของเด็กไว้ในผลงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัย วิธีคิดในการสร้างสรรค์ผลงานของผู้วิจัยเป็นการนำผลงานสร้างสรรค์ของเด็กที่ผ่านกระบวนการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติ และมีความรู้สึกเกี่ยวกับธรรมชาติที่หลากหลาย มารวมอยู่ในต้นความคิดของผู้วิจัย ทำให้เกิดเป็นผลงานศิลปะของผู้วิจัย ซึ่งเป็นการส่งเสริมการศึกษาทางด้านศิลปะควบคู่ไปกับความเจริญทางด้านเทคโนโลยี สอดคล้องกับพระบรมราโชวาท ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2553) ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยวันศุกร์ 10 ก.ค.2535 ที่ว่าการศึกษาด้านศิลปะ วัฒนธรรมเป็นการศึกษาที่สำคัญ และควรจะดำเนินควบคู่กันไปกับการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ เพราะความเจริญของบุคคลตลอดจนถึงความเจริญของประเทศและของโลกโดยส่วนรวมด้วยนั้น มีทั้งทางวัตถุและจิตใจ ความเจริญทั้งสองทางนี้ จะต้องมีประกอบกัน เกื้อกูลและส่งเสริมกันพร้อมมูล จึงจะเกิดความเจริญที่แท้จริงได้ประเทศทั้งหลายจึงต่างพยายามส่งเสริมการศึกษาด้านศิลปะ วัฒนธรรมนี้พร้อมกันไปกับการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสีจากธรรมชาติ

2. เพื่อทดลอง และพัฒนาแม่สีวัตถุธาตุจากธรรมชาติด้วยเทคโนโลยีสะอาด

3. เพื่อสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้สีธรรมชาติจากภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการเทคโนโลยีสะอาดที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา ศ ๑.๒ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

4. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ของผู้วิจัยด้วยงานศิลปะเด็กจากสีธรรมชาติในมุมมองที่มีต่อธรรมชาติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. แม่สีวัตถุธาตุที่ได้จากการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีสะอาด ใช้ทดแทนการใช้สีเคมีสังเคราะห์ได้

2. ผลการศึกษาสีธรรมชาติจากภูมิปัญญาท้องถิ่นนำไปสู่การอนุรักษ์เผยแพร่คุณค่าทางภูมิปัญญา

3. สถานศึกษา ครู อาจารย์ นักเรียน หรือผู้สนใจนำชุดการเรียนรู้สีธรรมชาติจากภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการเทคโนโลยีสะอาดไปประยุกต์ใช้ต่อไปได้

4. ได้ผลงานทัศนศิลป์ ที่สร้างขึ้นจากผลงานศิลปะเด็กจากการถ่ายทอดมุมมองที่มีต่อธรรมชาติด้วยการใช้สีธรรมชาติ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “สหบทของธรรมชาติ : รงควัตถุจากธรรมชาติโดยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีสะอาดสู่การสร้างสรรค์ทางศิลปศึกษา” ครั้งนี้เป็นการศึกษาแม่สีวัตถุธาตุที่ได้จากธรรมชาติด้วยกระบวนการสกัดจากภูมิปัญญาไทยบูรณาการเทคโนโลยีสะอาดจนได้สีและชุดการเรียนรู้ และนำมาสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตเนื้อหา

1.1 ศึกษาสีในธรรมชาติ เฉพาะแม่สีวัตถุธาตุ 3 สี คือ สีแดง สีเหลือง และสีน้ำเงินที่ ได้จากธรรมชาติ

1.2 การสกัดสีด้วยกระบวนการจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีสะอาด โดยไม่มีสารเคมีสังเคราะห์ที่เป็นอันตราย

1.3 วิธีคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน วิธีการสร้างสรรค์โดยการใช้สีที่สร้างขึ้นในการถ่ายทอดธรรมชาติของเด็กเป็นผลงานศิลปะด้วยชุดการเรียนรู้และนำมาประกอบเป็นผลงานศิลปะติดตั้ง Installation Art ของผู้วิจัย

2. ขอบเขตสถานที่

2.1 ทำการทดลองสีที่มหาวิทยาลัยบูรพา ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

2.2 ทำการทดลองใช้ชุดการเรียนรู้ กับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ 5 จำนวน 30 คน จากโรงเรียนบรรณพันธ์ศึกษา ตำบลบางพระ อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

2.3 จัดแสดงผลงาน ณ โรงเรียนบรรณพันธ์ศึกษา ตำบลบางพระ อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

3. ขอบเขตเวลา

เป็นการศึกษาในช่วง เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2558 ถึง กรกฎาคม พ.ศ. 2559 ระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี

4. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษา

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้จากการเลือกแบบจำเพาะเจาะจง (Purposive sampling) เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 5 เนื่องจากเป็นเด็กที่สามารถศึกษาชุดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและยังไม่อยู่ในพัฒนาการทางศิลปะขั้นเหตุและผล ที่มีการปรุงแต่งการแสดงออกทางผลงานศิลปะของตน จำนวน 30 คน จากโรงเรียนบรรณพันธ์ศึกษา ตำบลบางพระ อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีบริบทของธรรมชาติคงอยู่อย่างมาก เช่น ทะเล ภูเขา ลำธาร ต้นไม้ ทุ่งนา ฯลฯ จึงเป็นพื้นฐานการรับรู้ธรรมชาติของเด็กได้เป็นอย่างดี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษารงควัตถุจากธรรมชาติ แล้วบูรณาการเทคโนโลยีสะอาดกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระบวนการผลิตรงควัตถุ สร้างชุดการเรียนรู้ให้เด็กสร้างสรรค์งานจิตรกรรม แล้วนำมาประกอบเป็นงานศิลปะติดตั้ง Installation Art ของผู้วิจัย โดยมีกรอบแนวคิดในกระบวนการศึกษาวิจัยดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะตามลำดับขั้นตอนต่อเนื่อง ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาภูมิปัญญาในการผลิตสีและพัฒนาแม่สีวัตถุธาตุที่ได้จากธรรมชาติ

1. ศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างสีธรรมชาติ และการประเมินคุณภาพสี
3. ชุดการเรียนรู้ และคุณภาพของชุดการเรียนรู้

ระยะที่ 2 เป็นการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์จากสีธรรมชาติที่ได้ศึกษาและพัฒนาเป็นชุดการเรียนรู้มาจากระยะที่ 1

4. นำชุดการเรียนรู้ใช้กับเด็กนักเรียน
5. ศึกษาการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์
6. การสร้างสรรค์ผลงานด้วยสีที่นักเรียนสร้างขึ้น
7. การสร้างผลงานทัศนศิลป์ของผู้วิจัย
8. การตรวจสอบชิ้นงาน ศิลปะจัดวาง หรือศิลปะติดตั้ง Installation Art ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1

1. การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นสรุปได้ว่าแหล่งกำเนิดสีจากธรรมชาติส่วนมากได้มาจากส่วนประกอบของพืช เช่น ลำต้น ใบ ดอก เมล็ด เป็นต้น เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสกัดสารสีหรือรงควัตถุจากพืชนั้นมีส่วนประกอบที่สำคัญคือตัวทำละลาย ซึ่งกระบวนการนี้สามารถบูรณาการกับแนวคิดเกี่ยวกับเทคโลยีสะอาดได้โดยการใช้ตัวทำละลายที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและไม่เป็นอันตรายกับมนุษย์ เช่น น้ำหรือเอทานอล ประกอบกับการเพิ่มความเข้มข้นของกรดหรือด่างเพื่อเปลี่ยนค่าสี หรือเพิ่มค่าสีให้เข้มข้นขึ้น และการระเหยแห้ง จนทำให้ได้สารสีที่มีความเข้มข้นเพียงพอที่จะวาดรูปได้

2. การพัฒนาสีธรรมชาติ และการประเมินคุณภาพสี ผลที่ได้จากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา นำมาทดลองผลิตแม่สีวัตถุธาตุด้วยหลักการเทคโนโลยีสะอาด โดยใช้กระบวนการผลิตตามภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้ศึกษา

2.1 การคัดเลือกแม่สีในขอบเขตของการศึกษาครั้งนี้ คัดเลือกจากแหล่งกำเนิดสี สีละ 2 แหล่ง โดยการเลือกแบบจำเพาะเจาะจง ด้วยเหตุผลที่จะต้องเป็นพืชเด่นในท้องถิ่นต่าง ๆ ได้แก่

สีแดง ได้จาก ดอกกระเจี๊ยบ และแก่นฝาง

สีน้ำเงิน ได้จาก ดอกอัญชัน และฮ่อมหรือคราม

สีเหลือง ขมิ้น และฟักทอง

2.2 กระบวนการผลิตแม่สีจากกลุ่มตัวอย่างที่เลือกข้างต้น มีขั้นตอนการผลิตที่ได้ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการผลิตสี และปรับเปลี่ยนตัวทำละลายและสารประกอบบางอย่างให้สอดคล้องกับแนวคิดด้านเทคโนโลยีสะอาด คือการใช้น้ำ หรือเอธานอลผสมแล้วบดละลายรงควัตถุออกมา เพิ่มความเข้มของสีด้วยด่างจากธรรมชาติ เช่น น้ำปูนใส หรือน้ำขี้เถ้า

2.3 การประเมินคุณภาพสีนั้น ผู้วิจัยกำหนดการประเมินไว้ 2 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และกระบวนการทางทัศนศิลป์

2.3.1 การประเมินคุณภาพสีทางวิทยาศาสตร์ ทำการทดสอบการละลายของรงควัตถุพบว่า ตัวทำละลายเอทานอล ละลายรงควัตถุในผงแห้งของสีจากพืชตัวอย่างทั้ง 5 ชนิด ได้ดีกว่า ตัวทำละลายน้ำกลั่น การวัดค่าการดูดกลืนแสงสูงสุด (Maximum Absorbance)แล้วศึกษาความคงทนของสี ผลการวิเคราะห์พบว่าค่าของสีจากขมิ้นจะลดลงไปครึ่งหนึ่งใช้เวลา 123.78 วัน ค่าของสีจากครามและอัญชันไม่ลดลง ค่าของสีจากฟักทองจะลดลงไปครึ่งหนึ่งเมื่อใช้เวลา 94.95 วัน ค่าของสีจากกระเจี๊ยบจะลดลงครึ่งหนึ่ง

ใช้เวลา 177.73 วัน และค่าของสีที่ได้จากฝางจะลดลงไปครึ่งหนึ่งใช้เวลา 29.75 วัน

2.3.2 การประเมินคุณภาพสีทางทัศนศิลป์ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางทัศนศิลป์ทดลองใช้สีที่ผู้วิจัยผลิตขึ้น แล้วสำรวจความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พบว่าการพัฒนาสีจากธรรมชาติด้วยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีสะอาด ควรมีคุณภาพปานกลาง จึงเหมาะสมสามารถนำไปใช้เพื่อการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งผลคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.4 และสีจากธรรมชาติด้วยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีสะอาด ที่ศึกษาและพัฒนาขึ้นมา มีคุณภาพอยู่ในระดับ ดี ที่คะแนนเฉลี่ย 4.0

3. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ และคุณภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ประเมินโดยใช้แบบประเมินผลงานผ่านผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเรียนการสอน การจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 5 ท่าน เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ Rating Scale ตามแนวคิดของลิเคิร์ท Likert ผลคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ ได้ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.2 หมายถึงชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น มีคุณภาพระดับ ดี

ระยะที่ 2

4. ศึกษาการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ ศึกษาค้นคว้าหลักการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้และแสดงออกทางศิลปะ ข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติ และการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์จากเอกสาตำราทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์

5. นำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้กับเด็กนักเรียน กระบวนการนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้กับเด็กเพื่อให้เด็กสร้างสีด้วยตนเองอาศัยทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิค ของพาฟลอฟ (Pavlov, I. P, 1928) และทฤษฎีการรับรู้ (ศิริโสภาคย์ บูรพาเดชะ, 2529, 93-97) มาออกแบบกระบวนการเรียนรู้ เมื่อจบกระบวนการ เด็กสามารถสร้างแม่สีวัตถุธาตุออกมาได้

6. การสร้างสรรค์ผลงานด้วยสีที่นักเรียนสร้างขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มมุมมองความคิดที่มีต่อธรรมชาติในมุมมองต่าง ๆ โดยหลังจากที่เด็กได้สร้างแม่สีวัตถุธาตุจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีสะอาดตามชุดกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว ผู้วิจัยกำหนดให้เด็กนำสีที่สร้างขึ้นมา สร้างสรรค์ผลงานโดยผู้วิจัยนำทฤษฎีการรับรู้ (ศิริโสภาคย์ บูรพาเดชะ, 2529, 93-97) ออกแบบเป็นวิธีสร้างสรรค์ดังนี้

6.1 อาการสัมผัส (สิ่งเร้า) ผู้วิจัยนำเสนอภาพนิ่งและวีดีทัศน์ แสดงเรื่องราวทางธรรมชาติที่หาดูได้ยาก และแสดงวัตถุ สิ่งของแปลก ๆที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ 1 ต้นมีพืช 2 ชนิด หรือ ปลา 2 หัว เป็นต้น เพื่อเสนอแง่มุมบางแง่ของธรรมชาติ ที่แปลกออกไป ผลของการสร้างอาการสัมผัส (สิ่งเร้า) สร้างความสนใจให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี นักเรียนทั้งหมดต่างบอกตรงกันว่าไม่เคยพบเห็นมาก่อน เป็นการสร้างมุมมองเกี่ยวกับธรรมชาติที่หลากหลาย

6.2 การแปรความ+ประสบการณ์เดิม เป็นการแปรความหมายจากสิ่งเร้าและประสบการณ์เดิมด้วยสีธรรมชาติ โดยผู้วิจัยให้เด็กศึกษาชุดการเรียนรู้และผลิตสีด้วยตนเอง จากนั้นผู้วิจัยจัดเตรียมกระดาษที่ตัดเป็นรูปร่างของใบไม้ ดอกไม้ หรือส่วนประกอบของต้นไม้ และวัสดุอุปกรณ์ในการวาดรูปไว้ แล้วให้เด็กที่เข้ามาในส่วนที่ 2 นี้ สร้างสีแล้ววาดรูปในหัวข้อ “ธรรมชาติของฉัน” เหตุผลที่ใช้คำว่า “ของฉัน” เพราะเด็กจะได้แสดงออกได้อย่างเต็มที่โดยไม่ยึดติดกับรูปแบบใด ๆ

ผลการประเมินพฤติกรรมนักเรียน กลุ่มสาระศิลปะ สาระการเรียนรู้ทัศนศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง แม่สีจากธรรมชาติ โดยให้ครูผู้สอนประเมินโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ Rating Scale ตามแนวคิดของลิเคิร์ท Likert (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2531, 43-98) ได้ผลการประเมินพฤติกรรมนักเรียน ระดับคะแนนเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 18.63 อยู่ในระดับคุณภาพ ดี และผลการประเมินผลงานนักเรียน เรื่อง ธรรมชาติของฉัน พบว่า ระดับคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมดเท่ากับ 19.30 ระดับคุณภาพอยู่ในระดับ ดีมาก

7. การสร้างผลงานทัศนศิลป์ของผู้วิจัย กำหนดกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจัดวาง หรือ ศิลปะติดตั้ง Installation Art ไว้ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

7.1 ศึกษาประเด็นการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ของ ปรีชา เถาทอง การสร้างผลงานทัศนศิลป์ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย รวบรวมข้อมูลที่ได้นำไปพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์เป็นศิลปะกับสภาพแวดล้อม ใช้ชิ้นส่วนขนาดใหญ่อย่างงานศิลปะประชานิยม Pop Art และสัจนิยมใหม่ Neo-Realism โดยใช้รูปแบบศิลปะจัดวาง หรือ ศิลปะติดตั้ง Installation Art แปรสภาพการรับรู้ของสิ่งแวดล้อม Perception of a Space แบ่งประเด็นการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์เป็น 3 ประเด็น โดยประยุกต์มาจากวิธีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของ ปรีชา เถาทอง (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2554, 11-14 และ ปรีชา เถาทอง, สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2554) ได้แก่

7.1.1 ความคิดในการสร้างสรรค์ในการวิจัยสร้างสรรค์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ มีแนวคิด คือ ธรรมชาติเป็นสิ่งมหัศจรรย์ มีคุณประโยชน์มากมายต่อมนุษย์ ปัจจุบันโดนทำลายด้วยเทคโนโลยี ส่งผลกระทบโดยตรงต่อมนุษย์ มุมมองที่มีต่อธรรมชาติของแต่ละคนอาจมีความแตกต่างกัน มุมมองต่อธรรมชาติที่หลากหลายหลอมรวมอยู่กับต้นไม้ในมุมมองของผู้วิจัย เกิดเป็นความหมายรวมของ สหบททางธรรมชาติ ที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญของธรรมชาติให้มากขึ้น

7.1.2 ความงามของผลงานสร้างสรรค์ผู้วิจัยกำหนดการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์รูปแบบ ศิลปะจัดวาง หรือ ศิลปะติดตั้ง Installation Art โดยใช้ผลงานสร้างสรรค์ของเด็กที่วาดด้วยสีธรรมชาติที่ผลิตขึ้น เป็นส่วนหนึ่งในผลงานของผู้วิจัย ผู้วิจัยสร้างต้นไม้จำลอง ตัดทอนตามทฤษฎีทางปัญญา Intellectual Theory ทำด้วยวัสดุที่เป็นส่วนประกอบของของใช้ในชีวิตประจำวันที่เป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยี มีความหมายแทนธรรมชาติที่มีเทคโนโลยีร่วมด้วย หรือสิ่งที่สังเคราะห์ขึ้นใหม่ มีกิ่งก้าน ต้นไม้นี้เป็นต้นไม้ที่ยังไม่สมบูรณ์ เมื่อนำภาพวาดของเด็กบนกระดาษที่มีรูปร่าง ใบ ดอก ผล มาติดตั้ง จึงจะเป็นต้นไม้ที่สมบูรณ์

7.1.3 ความหมายของผลงานสร้างสรรค์เนื้อหาสาระในงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัยอยู่ที่การร่วมแสดงมุมมองที่มีต่อธรรมชาติของเด็ก กับผู้วิจัย ทำให้เด็กได้แสดงออกถึงการรับรู้ธรรมชาติในแง่มุมความหมายของตนเอง บนฐานการคิดเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ประกอบรวมอยู่ในผลงานชิ้นเดียวกันจึงเรียกได้ว่าเป็น “สหบททางธรรมชาติ”

7.2 วางแผนการสร้างสรรค์ศิลปะจัดวาง หรือ ศิลปะติดตั้ง Installation Art : สหบททางธรรมชาติในกระบวนการสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมแนวคิดเพื่อการสร้างสรรค์ของผู้วิจัย โดยนำหลักการของ ทฤษฎีนิยมรูปทรง Formalism Theory แสดงความคิดในการ สร้างสรรค์งานศิลปะของผู้วิจัย โดยเน้นการนำมูลฐานของศิลปะ Element of Visual Art เช่น รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว มาใช้โดยตรงกับผลงานของผู้วิจัย ผลงานที่ปรากฏมีลักษณะลดทอน ในลักษณะ กึ่งนามธรรม Semi-Abstract การถ่ายทอด ให้ความสำคัญแก่ความสมจริงตามธรรมชาติน้อยลงและ เพิ่มความสำคัญ ที่ตัวสื่อมากขึ้น เป็นการผสมผสานระหว่างรูปแบบธรรมชาติกับความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการ สร้างสรรค์ของผู้วิจัย เป็นการแสดงสภาวะสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับจิต รูปแบบของธรรมชาติ ที่นำมา เป็นสื่อนั้น ถูกลด สกัด ตัดทอนลง การจัดวางผลงานของเด็กก็มิได้คำนึงถึงกฎเกณฑ์ของ ความเป็นจริงตามธรรมชาติ ผู้วิจัยจะตัดทอนเอารูปแบบ บางส่วน จากธรรมชาติมาเป็นการสื่อความรู้สึกนึกคิดของตน ให้ผู้ดูได้รับรู้ เช่นใช้รูปทรงทางธรรมชาติของต้นไม้มาเป็นสื่อ แสดงในเรื่องราวที่ผู้วิจัยต้องการแสดง ร่วมกับภาพวาดบนกระดาษรูปร่างของ ใบ ดอก ผล เป็นสื่อ ประกอบกันเพื่อแสดงเทคนิควิธีการทำ และวิธีคิด

7.2.1 การวิเคราะห์แนวคิด คือการจัดระเบียบเรียบเรียงความคิด ที่สำคัญต้องแสดงทัศนะหรือความคิดในเรื่องที่ต้องการทำ ต้องเอาความคิดของตนเองมาตีความว่าจะทำอะไร (อิทธิพล ตั้งโฉลก, 2554,

18-20) ดังนั้น ในการวิเคราะห์แนวคิดของการวิจัยครั้งนี้คือ

ผลงานสร้างสรรค์ต้องการแสดงทัศนะอย่างไร จากการวางแผนงานการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจัดวาง หรือ ศิลปะติดตั้ง Installation Art : สหบทของธรรมชาติ ผู้วิจัยต้องให้ผลงานแสดงทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติในมุมมองที่หลากหลาย ธรรมชาติในหลายๆ แง่มุมของเด็กประกอบกันจนเป็นต้นไม้ 1 ต้นที่มีความหลากหลายในมุมมองที่มีต่อธรรมชาติประกอบกับลำต้นที่เป็นธรรมชาติที่เต็มไปด้วยผลจากการใช้เทคโนโลยี ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของธรรมชาติที่กำลังถูกเทคโนโลยีคุกคาม

ผลงานสร้างสรรค์ต้องการแสดงรูปแบบอย่างไร การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปร่างรูปทรงของต้นไม้สื่อถึงธรรมชาติ ใช้วัสดุที่ประกอบลำต้นเป็นขยะเทคโนโลยีสื่อถึงผลของการใช้เทคโนโลยีร่วมกับธรรมชาติ ใช้ภาพวาดนักเรียนในหัวข้อ “ธรรมชาติของฉัน” บนกระดาษที่มีรูปร่างของดอกไม้ ใบไม้ และผลไม้ เป็นส่วนประกอบให้เป็นต้นไม้สมบูรณ์

7.2.2 การวิเคราะห์แบบร่าง Sketch ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์แบบร่างออกเป็น 3 ส่วน โดยประยุกต์มาจากวิธีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะตามวิธีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของ ปรีชา เถาทอง (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2554: 11-14 และปรีชา เถาทอง สัมภาษณ, 6 ธันวาคม 2554) ใช้ข้อมูลตามประเด็นการพัฒนาผลงาน

7.3. การวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องวิเคราะห์รูปแบบ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

7.3.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบศิลป์ ผลงานศิลปะชิ้นนี้เป็นผลงานที่ถ่ายทอดความคิดร่วมของผู้วิจัยกับเด็ก เมื่อมีงานศิลปะเด็กเข้ามาเกี่ยวข้องหลักการจัดองค์ประกอบทางศิลปะที่ใช้ควรเป็นหลักการจัดองค์ประกอบที่เป็นพื้นฐานที่สุด ได้แก่หลักการจัดองค์ประกอบแบบสมดุลตามที่ได้ร่างแบบเป็นต้นไม้ มีความสมดุลแบบซ้ายขวาเท่ากัน สร้างความกลมกลืนด้วยรูปร่างรูปทรงของต้นไม้ที่ผู้วิจัยสร้างด้วยขยะเทคโนโลยีกับผลงานภาพวาดขอ งนักเรียนบนกระดาษรูปร่างผลไม้ ดอกไม้ ใบไม้ จัดวางให้เป็นเอกภาพ รวมเป็นกลุ่มก้อนไม่กระจาย มีรูปทรงของขยะเทคโนโลยีขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ เกาะกลุ่มกันอย่างมีจังหวะอิสระไม่จัดเรียง

7.3.2 การวิเคราะห์ทัศนธาตุ องค์ประกอบที่เป็นพื้นฐานหรือทัศนธาตุที่ใช้ประกอบด้วยทัศนธาตุที่เด่นที่สุด คือ รูปร่างของใบไม้ ดอกไม้ ผลไม้ จากภาพวาดของนักเรียน รูปทรงของต้นไม้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็น 3 มิติ ทัศนธาตุรองได้แก่ พื้นผิว จากลำต้นของต้นไม้ สี จากผลงานภาพวาดของเด็ก

7.3.3 การวิเคราะห์เทคนิควิธีการ การสร้างโครงสร้างของชิ้นงาน ประกอบด้วยโครงสร้างภายในที่เป็นแกนแข็งแรง มั่นคง สร้างจากเหล็กกล่องตั้งบนขาเหล็กที่แผ่ออก 4 ด้านเพื่อประคองไม่ให้ต้นไม้เอนหรือลม และโครงสร้างภายนอก ได้แก่ การผูกยึดของวัสดุให้ได้รูปร่างรูปทรงตรงตามแบบร่างด้วยลวด และเชือกที่มีความแข็งแรง

8. การตรวจสอบชิ้นงาน ศิลปะจัดวาง หรือ ศิลปะติดตั้ง Installation Art ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การประเมินแบบร่างผลงานทัศนศิลป์ และการประเมินผลงานศิลปะจัดวาง หรือ ศิลปะติดตั้ง Installation Art ในหัวข้อ “สหบทของธรรมชาติ”

8.1 ผลการประเมินแบบร่างผลงานศิลปะจัดวาง หรือ ศิลปะติดตั้ง Installation Art ในหัวข้อ “สหบทของธรรมชาติ” ของผู้เชี่ยวชาญทางด้านทัศนศิลป์ 3 ท่าน พบว่า ด้านรูปแบบของผลงานทัศนศิลป์สอดคล้องกับสาระในความคิดรวบยอดผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า สอดคล้อง ด้านเทคนิควิธีการ สอดคล้องกับรูปแบบของผลงานทัศนศิลป์ ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า สอดคล้องด้านการประเมินผลสอดคล้องกับเทคนิควิธีการ ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า สอดคล้อง และด้านคุณค่าทางความงามสอดคล้องกับสาระในความคิด

รวบยอด ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าสอดคล้อง

8.2 ผลการประเมินผลงานศิลปะจัดวาง หรือ ศิลปะติดตั้ง Installation Art ในหัวข้อ “สหบทของธรรมชาติ” โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านทัศนศิลป์ 3 ท่าน พบว่า ผลงาน ศิลปะจัดวาง หรือ ศิลปะติดตั้ง Installation Art : สหบทของธรรมชาติ ที่ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ขึ้นมีระดับคะแนนความเห็นเฉลี่ย 3.66 อยู่ในเกณฑ์คุณภาพระดับ ดี

อภิปรายผล

ระยะที่ 1 การศึกษาและพัฒนาแม่สีวัตถุธาตุที่ได้จากธรรมชาติ จะเห็นได้ว่าแหล่งกำเนิดสีจากธรรมชาติส่วนมากได้มาจากส่วนประกอบของพืชเป็นส่วนใหญ่ ตามการรับรู้ทางภูมิปัญญาซึ่งข้อสังเกตจากการศึกษาค้นคว้า ภูมิปัญญาด้านการผลิตสีมักมีสารประกอบที่สำคัญหลัก ๆ ได้แก่ตัวทำละลาย และด่าง การบูรณาการกับแนวคิดเกี่ยวกับเทคโลยีสะอาดจึงทำได้ง่ายในแง่ของการใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่าจากการศึกษาตัวทำละลาย และตัวทำละลายที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ไม่เป็นอันตรายกับมนุษย์ คือ น้ำ และ เอทานอล การพัฒนาสีธรรมชาติ หรือการผลิตสีโดยใช้ตัวทำละลายบดกับส่วนประกอบของพืชแล้วใส่สารประกอบที่เป็นด่างในพืชให้สีบางชนิดทำให้ได้สีที่มีคุณภาพผ่านการประเมินทางวิทยาศาสตร์และการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านทัศนศิลป์ เมื่อนำมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเด็กจะมีความคงทนและมีอายุอยู่ได้เพียงพอสำหรับการสร้างผลงานศิลปะของเด็ก

เมื่อนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาบูรณาการกับหลักการเทคโนโลยีสะอาดประยุกต์สาระให้ง่ายแก่การศึกษาของเด็ก มาสร้างเป็นชุดกิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อให้นักเรียนสามารถบอกแหล่งกำเนิดสีต่าง ๆจากธรรมชาติที่เป็นแม่สีวัตถุธาตุได้ สามารถบอกและอธิบายวิธีการผลิตแม่สีธรรมชาติได้ ผลิตสีธรรมชาติและวาดภาพจากมุมมองของนักเรียนที่มีต่อธรรมชาติด้วยสีที่นักเรียนผลิตขึ้นเองได้ และบอกความสำคัญของธรรมชาติ คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและความสำคัญของเทคโนโลยีสะอาดได้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพเนื่องมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการผลิตสีจากธรรมชาติเป็นเนื้อหาที่น่าสนใจไม่ซับซ้อนจนเกินไป ประกอบกับกระบวนการผลิตสีตามแนวทางภูมิปัญญาท้องถิ่นสอดคล้องกับหลักการเทคโนโลยีสะอาดจึงทำให้ได้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

ระยะที่ 2 หลังจากการศึกษาหลักการแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์แล้วนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้กับเด็กทำให้เด็กได้สร้างสีด้วยตนเองได้เนื่องมาจากกิจกรรมในชุดกิจกรรมการเรียนรู้สร้างความตื่นเต้น เร้าใจ และสนุกสนานโดยเฉพาะเทคนิคการเพิ่มความเข้มของสีด้วยน้ำด่างเมื่อเติมลงในสีที่ได้จากพืชบางชนิดแล้วทำให้สีเข้มขึ้นทันที สร้างความสนใจให้กับเด็กได้เป็นอย่างดีจึงตั้งใจทำกิจกรรมจนได้สีธรรมชาติออกมา เมื่อให้เด็กวาดรูปในหัวข้อ “ธรรมชาติของฉัน” ด้วยสีที่นักเรียนผลิตขึ้นเอง เด็กวาดรูปตามลักษณะเฉพาะตนมีความหลากหลายในรูปแบบการจัดวางองค์ประกอบภาพ และภาพที่วาดมีลักษณะคล้ายของจริง แต่ไม่สมจริงตามเหตุผล สอดคล้องกับช่วงวัยของพัฒนาการทางศิลปะเด็กที่ยังไม่ถึงขั้นพัฒนาการขั้นเหตุและผล และด้วยหัวข้อที่มีคำว่า “ของฉัน” จึงทำให้เด็กแสดงลักษณะเฉพาะตัวและเสนอเนื้อหาได้อย่างอิสระตามการรับรู้ของตนเอง ผลงานสร้างสรรค์ของนักเรียนที่ได้มาเพื่อประกอบเป็นส่วนหนึ่งของผลงานสร้างสรรค์ทางศิลปะของผู้วิจัย

ผลงานสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์ของผู้วิจัยนำหลักการของ ทฤษฎีนิยมรูปทรง Formalism Theory แสดงความคิดในการ สร้างสรรค์งานศิลปะ โดยเน้นการนำมูลฐานของศิลปะ Element of Visual Art เช่น รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว มาใช้โดยตรง ผลงานที่ปรากฏมีลักษณะลดทอน ในลักษณะ กึ่งนามธรรม Semi-Abstract การถ่ายทอด ให้ความสำคัญ แก่ธรรมชาติน้อยลงและเพิ่มความสำคัญ ที่ตัวสื่อมากขึ้น เป็นการผสมผสานระหว่างรูปแบบ ธรรมชาติกับความรู้สึกนึกคิด

และจินตนาการ สร้างสรรค์ของผู้วิจัย เป็นการแสดงสภาวะสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับจิต รูปแบบของธรรมชาติที่นำมา เป็นสื่อนั้น ถูกลด สกัด ตัดทอนลง การจัดวางก็มิได้คำนึงถึงกฎเกณฑ์ของ ความเป็นจริงตามธรรมชาติ ผู้วิจัยจะตัดทอนเอารูปแบบ บางส่วน จากธรรมชาติมาเป็นสื่อความรู้สึกนึกคิดของตน ให้ผู้ดูได้รับรู้ เช่น ใช้รูปแบบของธรรมชาติมาเป็นสื่อ แสดงในเรื่องราวที่ผู้วิจัยต้องการแสดง หรือใช้เป็นสื่อ แสดงเทคนิค วิธีการ ผลงานแสดงทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติในมุมมองที่หลากหลาย ธรรมชาติในหลาย ๆแง่มุมของเด็กประกอบกันจนเป็นต้นไม้ 1 ต้นที่มีความหลากหลายในมุมมองที่มีต่อธรรมชาติประกอบกับลำต้นที่เป็นธรรมชาติที่เต็มไปด้วยผลจากการใช้เทคโนโลยี ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของธรรมชาติทีกำลังถูกเทคโนโลยีคุกคาม รูปร่างรูปทรงของต้นไม้สื่อถึงธรรมชาติ ใช้วัสดุที่ประกอบลำต้นเป็นขยะเทคโนโลยี สื่อถึงผลของการใช้เทคโนโลยีร่วมกับธรรมชาติ ใช้ภาพวาดนักเรียนในหัวข้อ “ธรรมชาติของฉัน” บนกระดาษที่มีรูปร่างของดอกไม้ ใบไม้ และผลไม้ เป็นส่วนประกอบให้เป็นต้นไม้สมบูรณ์ ผลงานศิลปะชิ้นนี้เป็นผลงานที่ถ่ายทอดความคิดร่วมของผู้วิจัยกับเด็ก เมื่อมีงานศิลปะเด็กเข้ามาเกี่ยวข้อง หลักการจัดองค์ประกอบทางศิลปะที่ใช้ควรเป็นหลักการจัดองค์ประกอบที่เป็นพื้นฐานที่สุด ได้แก่หลักการจัดองค์ประกอบแบบสมดุลตามที่ได้ร่างแบบเป็นต้นไม้ มีความสมดุลแบบซ้ายขวาเท่ากัน สร้างความกลมกลืนด้วยรูปร่างรูปทรงของต้นไม้ที่ผู้วิจัยสร้างด้วยขยะเทคโนโลยีกับผลงานภาพวาดขอ งนักเรียนบนกระดาษรูปร่างผลไม้ดอกไม้ ใบไม้ จัดวางให้เป็นเอกภาพ รวมเป็นกลุ่มก้อนไม่กระจาย มีรูปทรงของขยะเทคโนโลยีขนาดเล็ก กลางใหญ่ เกาะกลุ่มกันอย่างมีจังหวะอิสระไม่จัดเรียง องค์ประกอบที่เป็นพื้นฐานหรือทัศนธาตุที่ใช้ประกอบด้วยทัศนธาตุที่เด่นที่สุด คือ รูปร่างของใบไม้ ดอกไม้ ผลไม้จากภาพวาดของนักเรียน รูปทรงของต้นไม้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็น 3 มิติ ทัศนธาตุรองได้แก่ พื้นผิว จากลำต้นของต้นไม้ สี จากผลงานภาพวาดของเด็ก

ผลงานสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์ของผู้วิจัยผ่านการประเมินแบบร่าง และการประเมินผลงานศิลปะจัดวาง หรือ ศิลปะติดตั้ง Installation Art ในหัวข้อ “สหบทของธรรมชาติ” โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านทัศนศิลป์ 3 ท่าน อยู่ในเกณฑ์คุณภาพระดับ ดี ซึ่งสามารถจะพัฒนาให้ระดับคุณภาพสูงกว่านี้ได้หากมีจำนวนผลงานมากกว่า 1 ชิ้น และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ชิ้นงานดูงดงามสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านทัศนศิลป์ที่ว่า พื้นที่แวดล้อมตัวงานมีผลต่อการทำให้ตัวงานดูdropลง ความเชื่อมโยงทางความคิดระหว่างวัสดุธรรมชาติ+กิจกรรม+ชิ้นงาน ยังดูไม่ประสานกลมกลืนกันเท่าที่ควร หากเป็นไปได้ควรมีจำนวนชิ้นงานมากกว่า 1ชิ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกด้านมีสาระเฉพาะด้านที่น่าสนใจ และควรค่าแก่การอนุรักษ์ และสามารถนำมาสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้สร้างความสนใจ ตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญของภูมิปัญญาด้านนั้น ๆ ให้แก่นักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือบุคคลที่มีความสนใจทั่วไป ข้อสังเกตที่สำคัญเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ องค์ความรู้ที่ถูกเผยแพร่ส่วนมากจะเป็นองค์ความรู้ผิวเผินที่ถูกเปิดเผยไม่หมด ดังนั้นผู้สนใจภูมิปัญญาควรศึกษาให้ถ่องแท้เพื่อให้ได้ประโยชน์อย่างสูงสุด และจะสังเกตเห็นว่ารากฐานของภูมิปัญญามักมาจากธรรมชาติ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ หรือแม้กระทั่งกรรมวิธีต่าง ๆ ต้องพึ่งพาธรรมชาติ ดังนั้นการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติไม่ว่าด้วยกระบวนการใด วิธีการใด จึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญลำดับแรก

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ เป็นเรื่องใหม่ และมีรูปแบบของกระบวนการวิจัยที่เผยแพร่ไม่มากนัก กระบวนการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ครั้งนี้ เป็นสุนทรียะทางการวิจัยมากกว่าความงามจากผลงานสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์ที่ได้จากผลของการวิจัย ดังนั้นกระบวนการวิจัยครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทาง หรือ

รูปแบบหนึ่ง ที่จะอธิบายถึงกระบวนการที่ทำให้ได้มาซึ่งผลงานสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์

2. การศึกษาวิจัยการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์เฉพาะบุคคลเป็นลักษณะเด่นของการวิจัยทางด้านศิลปกรรม การออกแบบกระบวนการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์วงกว้าง ในเชิงอนุรักษ์ หรือบูรณาการข้ามศาสตร์ร่วมด้วยเป็นแนวทางหนึ่งที่จะพัฒนาผลงานวิจัยทางด้านศิลปกรรมให้ได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

โกสุม สายใจ. (2540). *สีและการใช้สี (พิมพ์ครั้งที่ 2).* กรุงเทพฯ: สายใจพริ้นติ้ง

ฉัตร์ชัย อรรถปักษ์. (2550). *องค์ประกอบศิลปะ (พิมพ์ครั้งที่ 2).* กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์

นิจศิริ เรืองรังษี. (2542). *เครื่องเทศ.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บันลือ พฤกษะวัน. (2545). *หลักสูตรกับบูรณาการทางการสอน.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพาณิชย์.

ประสาท เนืองเฉลิม. (2546). *วิทยาศาสตร์ศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่น.* วารสารศูนย์บริการวิชาการมหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 หน้า: 65-68.

มัย ตะติยะ. (2547). *สุนทรียภาพทางทัศนศิลป์.* กรุงเทพฯ: วาดศิลป์

วงศ์สถิตย์ ฉั่วกุล, พร้อมจิต ศรลัมภ์, วิชิต เปานิล และรุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล. (บก.). (2539). *สมุนไพรพื้นบ้านล้านนา.* กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิเคชั่นส์.

วนิดา สุบรรณเสณี, สมควร ศวิตชาติ, และประเชิญ สร้อยทองคำ. (2531). *สีธรรมชาติจากพืชและสัตว์ในประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.

วรรณา เลิศวิจิตจรัส และอรพิณ ชูเกาะทวด. (2549). *นานาเรื่องราวการจัดการความรู้.* กรุงเทพฯ: บีมแอดเวอร์ไทซิ่ง.

วรรณฉวี คามีศักดิ์. (2539). *การพัฒนาชุดการสอนวชาวิทยาศาสตร์ เรื่องวัสดุสังเคราะห์สำหรับนักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา

วิจารณ์ พานิช. (2554). *การจัดการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 2.* วันที่ค้นข้อมูล 24 พฤษภาคม 2558. จาก www.scbfoundation.com/projects/wcms/userfiles/files/../21_century.pdf

ศิริ ผาสุก. (2535). *สมุนไพรให้สี.* กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

เสรี พงศ์พิศ. (2529). *คืนสู่รากเหง้า : ทางเลือกและทัศนวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน.* กรุงเทพฯ: เทียนวรรณ

การศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี*

THE STUDY OF USING SOCIAL MEDIA BEHAVIOR OF THE ELDERLY IN MUANG DISTRICT CHONBURI PROVINCE

สิทธิชัย คูเจริญสิน**
ดร.ดุสิต ขาวเหลือง***
ดร.มานพ แจ่มกระจ่าง****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 2) เปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคลได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ 3) ศึกษาผลกระทบของการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรีจำนวน 380 คน เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสอบถามแบบตรวจรายการและแบบมาตรประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการทดสอบรายคู่

ผลการวิจัย พบว่า 1)พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณารายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ด้านอุปกรณ์ ด้านวัตถุประสงค์ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านโปรแกรม และด้านอุปสรรค อยู่ในระดับน้อย 2)พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และรายได้ โดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 จำแนกตามสถานภาพสมรสและจำแนกตามอาชีพโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ รายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3) ผลกระทบจากการใช้สื่อสังคม ด้านเศรษฐกิจได้แก่ใช้เงินเป็นค่าบริการโทรศัพท์/อินเทอร์เน็ตจำนวนมาก ด้านสังคม ได้แก่ มีการติดต่อสื่อสารกับคนในครอบครัวเพิ่มขึ้น ด้านอารมณ์และจิตใจได้แก่คลายความเครียดจากกิจกรรมอื่น และด้านสุขภาพได้แก่ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ด้านการดูแลสุขภาพทั่วไป

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the using social media behavior of the elderly in Muang District Chonburi Province 2) to compare the using social media behavior of the

*วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
****รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

elderly in Muang District Chonburi Province classified by personal data, gender, marital status, educational level, income, and occupation 3) to study the impact of using social media to the elderly in Muang District Chonburi Province. The sample consisted of 380 elders in Muang District Chonburi Province. The checklist and rating scale questionnaire was used for data collection. The data were analyzed in terms of percentage, arithmetic mean, standard deviation , *t-test* , one-way analysis of variance, and *LSD* . The results were as follows: 1) overall of the using social media behavior of the elderly in Muang District Chonburi Province was rated at moderate level. The advantage aspect was rated at high level, the equipment and objective aspects were rated at moderate level, the program and the trouble aspects were rated at low level respectively. 2) the comparison of using social media behavior of the elderly in Muang District Chonburi Province as classified by gender, educational level, and income were statistically significant differences at the .05 level in overall and all aspects, when classified by marital status, and occupation it was showed no significant difference in overall however there were statistically significant differences at the .05 level in all aspects. 3 the impact of using social media to the elderly in Muang District Chonburi Province in economics aspects was spending much money for mobile phone and internet services, in social aspects was more communication to family members, in mind and emotion aspects was relaxing from other activities, and in health aspects was getting useful information for healthcare.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกกำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคข้อมูลข่าวสาร (Information Age) เนื่องมาจากการพัฒนาของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology) (กาญจนา แก้วเทพและคณะ, 2550, หน้า 183-184) ข้อมูลข่าวสารจึงเป็นทรัพยากรทางสังคมที่มีค่าของคนทั่วไปในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจความเชื่อทัศนคติและพฤติกรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่งอันมีผลต่อการดำรงชีวิตในสังคม (สุกัญญา บูรณเดชาชัย, 2553, หน้า 130) สื่อสังคมเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารที่ใหญ่ที่สุดผู้ใช้สามารถรับรู้ข้อมูลเหตุการณ์ต่าง ๆได้ทั่วโลกสามารถกระทำได้ในเวลาอันรวดเร็วง่ายต่อการใช้งานไม่จำกัดแหล่งข้อมูลสามารถเชื่อมต่อไปยังข้อมูลอื่น ๆได้นอกจากนี้ยังพบว่าสื่อสังคม มีคุณลักษณะของการสื่อสารแบบการแสวงหาข้อมูลตามความสนใจของผู้ใช้ (Information Pull) แตกต่างจากสื่อมวลชนประเภทอื่นที่ผลักดันข้อมูลสู่ประชาชน (Information Push) สื่อสังคมเป็นสื่อที่ควบคุมได้โดยผู้ใช้สามารถเปิดรับข่าวสารที่ต้องการปฏิเสธข้อมูลข่าวสารที่ไม่น่าสนใจได้การเรียกหาข้อมูลสามารถกระทำได้ไม่จำกัดจำนวนในการเลือกเปิดรับข่าวสารรวมทั้งสามารถควบคุมข้อมูลข่าวสารที่ต้องการเปิดรับได้มากกว่าสื่ออื่น ๆ (กาญจนา แก้วเทพและคณะ, 2550, หน้า 183-184) ประเทศไทยมีจำนวนผู้ใช้สื่อสังคม เพิ่มสูงขึ้นทุกปี และได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตประจำวันของทุกคนในประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทั้งวัยเด็กวัยรุ่น วัยทำงาน ไม่เว้นแม้แต่วัยชราหรือกลุ่มผู้สูงอายุ

ด้วยเหตุที่สื่อสังคม มีบทบาทและความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น โครงการพัฒนาสังคมแห่งความเท่าเทียมด้วยICT กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จึงมีการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อรองรับความต้องการของผู้สูงอายุและเป็นช่องทางสำคัญที่ช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระมีความสุข ลดการพึ่งพาผู้อื่นไม่ถูกแบ่งแยกจากสังคม ทั้งยังมีคุณค่า มีศักยภาพในการดำรงชีวิตเพิ่มมากขึ้นโดยใช้ความรู้และ

ทักษะการค้นหาข้อมูลต่าง ๆ จากสื่อสังคมออนไลน์ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ช่วยลดปัญหาเรื่องของการเดินทางไปติดต่อข้อมูล ตามสถานที่บริการต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐทำให้ผู้สูงอายุได้พบปะพูดคุยแก้เหงาผ่านสื่อสังคม (สำนักงานปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, โครงการพัฒนาสังคมแห่งความเท่าเทียมด้วย ICT, 2550, หน้า 1, 12-13) ซึ่งส่งผลให้กลุ่มผู้สูงอายุมีแนวโน้มการใช้สื่อสังคมเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะในเขตสังคมเมือง

จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบกับแนวนโยบายตามโครงการพัฒนาสังคมแห่งความเท่าเทียมด้วย ICT ของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ส่งผลให้การใช้สื่อสังคมเพิ่มสูงขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในเขตชุมชนเมือง และเขตสังคมอุตสาหกรรม ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าว สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ที่จำเป็นต้องใช้สื่อสังคม และมีแนวโน้มการใช้สื่อสังคมเพิ่มขึ้น เพื่อสนองตอบต่อความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อผู้สูงอายุ จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้องศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคม และศึกษาผลกระทบจากการใช้สื่อสังคมต่อผู้สูงอายุ ที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นข้อมูลให้หน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุและหน่วยงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ นำผลการศึกษาวิจัยนี้ไปใช้ในการวางแผนส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงหรือใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคลได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ

3. เพื่อศึกษาผลกระทบของการใช้สื่อสังคมต่อผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขต อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

คำถามการวิจัย

1. พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรีมีมากน้อยเพียงใด

2. พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล แตกต่างกันหรือไม่

3. ผลกระทบจากการใช้สื่อสังคมต่อผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรีเป็นอย่างไร

สมมติฐานการวิจัย

การใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคลแตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความรู้ด้านการใช้งานสื่อสังคมที่สอดคล้องกับความต้องการและเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ

2. เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับนักพัฒนาโปรแกรมที่ใช้งานบนสื่อสังคมในการออกแบบให้เหมาะสมกับการใช้งานของผู้สูงอายุ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดในการวิจัยนี้ประกอบด้วยแนวคิดที่สำคัญได้แก่ 1) แนวคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับผู้สูงอายุของ Master & John (Master & John อ้างถึงใน สุรกุล เจนอบรม, 2534) ระบุว่าผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีการเปลี่ยนแปลงทางกาย การ

เปลี่ยนแปลงทางจิตใจ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ 2) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม และองค์ประกอบของพฤติกรรม (Kagan & Segal, 1992 อ้างถึงในประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526) ซึ่งกล่าวถึงสาเหตุและการเกิดพฤติกรรมมนุษย์ 3) ทฤษฎีการเปิดรับข่าวสาร ของ Klapper (1960, pp.19-25) ซึ่งกล่าวว่ากระบวนการเลือกรับข่าวสารหรือเปิดรับข่าวสาร เปรียบเสมือนเครื่องกรองข่าวสาร ในการรับรู้ของมนุษย์ ประกอบด้วยการกลั่นกรอง 4 ขั้นได้แก่การเลือกเปิดรับการเลือกให้ความสนใจ การเลือกรับรู้และตีความหมาย และการเลือกจดจำ 4) แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์ (Pallis,Zeinalipour-Yazti, &Dikaiakos, 2011) ที่อธิบายถึงลักษณะสื่อสังคมว่าเป็นศูนย์กลางในการให้บุคคลที่จะสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ผู้ใช้แต่ละคน เชื่อมต่อกับรายชื่อของผู้อื่นโดยการแชร์ต่อๆ กันไป และเป็นที่รวมของเครื่องมือหลากหลาย ที่สร้างความรู้สึกของความเป็นชุมชนอย่างไม่เป็นทางการและด้วยความสมัครใจ ได้แก่ facebook, Twitter, Instagram, LINE, Skype และ WhatsApp 5) แนวคิดช่องว่างทางดิจิทัล คือการเกิดช่องว่างของผู้มีข่าวสารและผู้ไร้ข่าวสาร ระหว่างกลุ่มประชากรในสังคมโลก (Quibria, Shamsun, & Reyes-Macasaquite, 2004)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตาราง Krejcie and Morgan (1970, pp. 608- 609) จากประชากรจำนวน 41,530 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 380 คนโดยการเลือกแบบเจาะจงจากผู้มีประสบการณ์การใช้สื่อสังคม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งประกอบด้วย คำถามปลายปิด (close-ended questionnaires) จำนวน 4 ตอน ได้แก่ 1)ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ เป็นแบบตรวจรายการ (Checklist) 2) ข้อมูลทั่วไปด้านพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุเป็นแบบตรวจรายการ (Checklist) 3) พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุเป็นแบบมาตราประมาณค่า (rating scale questionnaires) 4) ผลกระทบจากการใช้สื่อสังคมต่อผู้สูงอายุเป็นแบบตรวจรายการ (Checklist)ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้วยตนเองระหว่างเดือนมีนาคม พ.ศ.2559 ถึงเดือน เมษายน พ.ศ. 2559 ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนจำนวน 380 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ100 และได้นำมาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อหาค่าสถิติต่างๆประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. พฤติกรรมการใช้สื่อสังคม พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลางเนื่องจากสื่อสังคมเริ่มใช้งานครั้งแรกในโลกเมื่อปีค.ศ.1997 หรือประมาณ 19 ที่ผ่านมา (Pallis, Zeinalipour-Yazti, and Dikaiakos, 2011) จึงทำให้ผู้สูงอายุที่เกิดก่อนการแพร่หลายของสื่อสังคม อาจต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และอาจมีทักษะการใช้งานน้อยจึงปรากฏผลระดับพฤติกรรมการใช้ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลการวิจัยของจารุวรรณ พิมพิค้อ และสมาน ลอยฟ้า (2552) ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุไม่มีความรู้ความเข้าใจในการใช้อินเทอร์เน็ตและเห็นความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประโยชน์ อยู่ในระดับมาก สาเหตุเนื่องจากในปัจจุบัน สื่อสังคมมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตในทุกด้าน และมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับทุกคนสอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐชุดา มงคลชาติ (2550) ที่พบว่าบริการและกิจกรรมที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตใช้มากที่สุดคือไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ และติดตามข่าวสารประจำวันหรือข้อมูลที่ทันสมัย ส่วนด้านอุปกรณ์และด้านวัตถุประสงค์อยู่ในระดับปานกลาง ด้านโปรแกรม

และด้านอุปสรรคอยู่ในระดับน้อย เนื่องจาก ผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในการใช้งานสื่อสังคม จึงมักใช้อุปกรณ์และโปรแกรมที่ใช้งานได้ง่าย เพื่อวัตถุประสงค์ที่จำกัดตามต้องการเท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉรา เอ็นซ์ (2550) ที่พบว่า ผู้สูงอายุทั่วประเทศเพียงร้อยละ 1.10 ใช้คอมพิวเตอร์และร้อยละ 0.60 ใช้อินเทอร์เน็ตซึ่งน้อยกว่าประชากรกลุ่มอื่น

2. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อสังคม จำแนกตามเพศ พบว่า ในภาพรวมและรายด้านได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์ ด้านอุปกรณ์ ด้านโปรแกรม และด้านประโยชน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐาน โดยเพศชายมีระดับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคม มากกว่าเพศหญิง ส่วนด้านอุปสรรคเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สาเหตุอาจเนื่องมาจากเพศชายมีทักษะและความถนัดในการใช้งานสื่อและอุปกรณ์เทคโนโลยีสูงกว่าเพศหญิงจึงทำให้เพศชายใช้ประโยชน์ได้มากกว่าและมีอุปสรรคในการใช้งานน้อยกว่าเพศหญิง สอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริพร ศรีเชลียง (2550, หน้า 57-61) ที่สรุปว่าความแตกต่างระหว่างเพศชายกับเพศหญิงมีผลต่อการเข้าถึงสารสนเทศผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยพบว่าเพศชายมีทักษะ และความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตสูงกว่าเพศหญิง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของปณิชา นิติพรมงคล (2554) ที่พบว่าพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมมีความสัมพันธ์กับเพศ

3. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อสังคม จำแนกตามสถานภาพสมรส พบว่าโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน สาเหตุอาจเนื่องมาจาก โดยภาพรวมของการใช้งานสื่อสังคมไม่เกี่ยวข้องกับสถานภาพสมรสโดยตรง แต่แตกต่างกันในรายละเอียดด้านต่าง ๆ มากกว่า ผลการเปรียบเทียบเป็นรายด้านจึงพบว่าด้านวัตถุประสงค์ ด้านอุปกรณ์ ด้านโปรแกรม ด้านประโยชน์และด้านอุปสรรค แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า 1) ด้านวัตถุประสงค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มสมรส มากกว่ากลุ่มโสด และกลุ่มหย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มสมรส อาจมีภารกิจในการติดต่อสื่อสารและกิจกรรมด้านอื่น ๆระหว่างสมาชิกในครอบครัวโดยการใช้สื่อสังคม มากกว่า กลุ่มโสดและหย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่ ซึ่งมีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับบุคคลในครอบครัวน้อยกว่ากลุ่มสมรส สอดคล้องกับแนวคิดของ กษิติธร ภูภราดัย และสิรินทร ไชยศักดา (2544, หน้า 1) ที่สรุปว่าโครงสร้างครอบครัวได้แก่ จำนวนบุตร จำนวนสมาชิกในครอบครัว ส่งผลต่อโอกาสในการเข้าถึงสารสนเทศ 2) ด้านอุปกรณ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มโสดและกลุ่มสมรส มากกว่ากลุ่มหย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่ สาเหตุอาจเนื่องมาจากกลุ่มโสด และกลุ่มสมรส มีแรงจูงใจความสนใจ และเวลาว่างในการหาข้อมูล และแสวงหาอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารมากกว่ากลุ่มหย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่อาจมีปัญหาทางด้านจิตใจเนื่องจากเคยมีคู่สมรสแต่ต้องมาอยู่ตามลำพัง จึงรู้สึกว้าเหว่ หมดกำลังใจ ทำให้ซึมเศร้า ไม่กระฉับกระเฉง สอดคล้องกับแนวคิดของสุรกุล เจนอบรม (2534, หน้า 2-20) ที่ระบุว่าการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ที่เป็นญาติหรือคู่ชีวิตที่ต้องตายจากหรือแยกย้ายไปอยู่ที่อื่น ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกซึมเศร้าได้ง่าย จึงอาจส่งผลทำให้ไม่กระตือรือร้นในการแสวงหาอุปกรณ์สื่อสารใหม่ ๆ 3) ด้านโปรแกรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน1คู่ ได้แก่ กลุ่มสมรสมากกว่ากลุ่มหย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่ 4) ด้านประโยชน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มสมรส มากกว่ากลุ่มโสด และกลุ่มหย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่ สาเหตุอาจเนื่องมาจากกลุ่มสมรส มีกิจกรรมที่ต้องสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัวมากกว่ากลุ่มหย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่ จึงมีความสนใจในการแสวงหาโปรแกรมการใช้งานใหม่ ๆ เพื่อความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร สอดคล้องกับแนวคิดของ

กษิติธร ภูภราดัย และสิรินทร ไชยศักดา (2544, หน้า 1) ที่สรุปว่าโครงสร้างครอบครัวได้แก่ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ส่งผลต่อโอกาสในการเข้าถึงสารสนเทศ โดยครอบครัวที่มีจำนวนบุตรหรือสมาชิกน้อย และกำลังอยู่ในวัยเรียนมีแนวโน้มการเข้าเข้าถึงสารสนเทศได้มากกว่าครอบครัวที่มีสมาชิกมาก 5) ด้านอุปสรรค แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มโสด มากกว่ากลุ่มสมรส และกลุ่มหย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มโสดไม่มีบุตรหลานหรือสมาชิกในครอบครัวช่วยแก้ไข เมื่อมีปัญหาการใช้งานสื่อสังคม ด้านอุปสรรค จึงมากกว่ากลุ่มอื่น สอดคล้องกับ แนวคิดของศิริพร ศรีเชลียง(2550, หน้า 57-61)ที่ระบุว่าความแตกต่างระหว่างวัยส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศและการใช้อินเทอร์เน็ต กล่าวคือประชากรวัยเด็กมีทักษะและความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศได้ดีกว่าผู้สูงอายุ

4. การเปรียบเทียบความความแตกต่างพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมจำแนกตาม ระดับการศึกษา พบว่าโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านได้แก่ด้านวัตถุประสงค์ ด้านอุปกรณ์ ด้านโปรแกรม ด้านประโยชน์ และด้านอุปสรรค แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05เป็นไปตามสมมุติฐาน สาเหตุเนื่องจากการใช้สื่อสังคม จำเป็นต้องใช้ความรู้พื้นฐานบางอย่าง เช่น ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ ความรู้ด้านภาษาและทักษะการพิมพ์ ฯลฯ สอดคล้องกับผลการวิจัยของกฤติกาพร มลาสานต์ (2547) ที่ศึกษาเรื่อง การใช้อินเตอร์เน็ตและช่องว่างทางดิจิทัลระหว่างประชาชนในสังคมเมืองและชนบทของไทย พบว่าคนในสังคมชนบทที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าคนในสังคมเมืองสามารถเข้าถึงข่าวสารข้อมูลได้น้อยกว่า และผลการวิจัยของปณิชา นิติพรมงคล (2554) ซึ่งพบว่าพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา

เมื่อทดสอบความแตกต่างรายคู่ พบว่า 1) ด้านวัตถุประสงค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 6 คู่ ได้แก่ กลุ่มมัธยมศึกษาตอนปลายมากกว่ากลุ่มประถมศึกษา กลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้น และกลุ่มสูงกว่าปริญญาตรี ส่วนกลุ่มปริญญาตรี มากกว่ากลุ่มประถมศึกษา และกลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้น และกลุ่มสูงกว่าปริญญาตรีมากกว่ากลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้นสาเหตุที่กลุ่มมัธยมศึกษาตอนปลาย และกลุ่มสูงกว่าปริญญาตรีมีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ อาจเนื่องมาจากการมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ได้แก่การติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัวหรือคนรู้จัก และการค้นหาข้อมูลด้านสุขภาพอนามัย สอดคล้องกับผลการวิจัยของอัจฉราเอ็นซ์ (2550) ซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกันส่งผลให้มีความแตกต่างกันในการใช้อินเทอร์เน็ต 2) ด้านอุปกรณ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 6 คู่ ได้แก่ กลุ่มปริญญาตรีมากกว่ากลุ่มมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้น และกลุ่มประถมศึกษา กลุ่มปริญญาตรีมากกว่ากลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้น และกลุ่มประถมศึกษา กลุ่มสูงกว่าปริญญาตรี มากกว่ากลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้น และกลุ่มประถมศึกษา ส่วนกลุ่มมัธยมศึกษาตอนปลายมากกว่ากลุ่มประถมศึกษา เหตุผลที่กลุ่มการศึกษาระดับปริญญาตรี และกลุ่มสูงกว่าปริญญาตรีมีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคม ด้านอุปกรณ์สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ อาจเนื่องมาจากการเลือกใช้ หรือจัดหาอุปกรณ์ที่ใช้งานสำหรับสื่อสังคมจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจในเทคนิคการทำงานของอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งจำเป็นต้องสามารถอ่านหรือทำความเข้าใจกับคู่มือการใช้งานอุปกรณ์เหล่านั้นได้ ดังนั้นกลุ่มผู้มีระดับการศึกษาปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีจึงมีพฤติกรรมการใช้ด้านนี้มากกว่า สอดคล้องกับผลการวิจัยของปณิชา นิติพรมงคล (2554) ซึ่งพบว่าพฤติกรรมการใช้สื่อสังคม มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา 3) ด้านโปรแกรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 7 คู่ ได้แก่ กลุ่มมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มปริญญาตรี และกลุ่มประถมศึกษามากกว่ากลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้นส่วนกลุ่มสูงกว่าปริญญาตรี มากกว่ากลุ่มประถมศึกษา และกลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้นตามลำดับผลการวิจัยพบว่ากลุ่มมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มปริญญาตรี และกลุ่มสูงกว่าปริญญาตรี มีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมด้าน

โปรแกรมมากกว่ามากกว่ากลุ่มประถมศึกษา และกลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้นสาเหตุเนื่องมาจากการเลือกใช้โปรแกรมเพื่อการใช้งานสื่อสังคม จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและภาษาต่างประเทศเพื่อใช้ประกอบศึกษาและทำความเข้าใจกับคู่มือและรายละเอียดการทำงานของโปรแกรม สอดคล้องกับแนวคิดของกษิติธร ภูภราดัย และ สิรินทร ไชยศักดา (2544, หน้า 1) ที่ระบุว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับสูงมีความรู้ในการเข้าถึงสารสนเทศมากกว่าผู้มีการศึกษาระดับต่ำกว่า 4) ด้านประโยชน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05จำนวน 6 คู่ ได้แก่ กลุ่มปริญญาตรีมากกว่ากลุ่มประถมศึกษาและกลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้น

กลุ่มมัธยมศึกษาตอนปลายมากกว่า กลุ่มประถมศึกษาและกลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนกลุ่มสูงกว่าปริญญาตรีมากกว่ากลุ่มประถมศึกษาและกลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้นตามลำดับ ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มปริญญาตรีกลุ่มสูงกว่าปริญญาตรี และกลุ่มมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคม ด้านประโยชน์สูงกว่ากลุ่มประถมศึกษา และกลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้น สาเหตุอาจเนื่องมาจากกลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูงส่วนใหญ่เป็นผู้เกษียณจากการรับราชการ มีความคุ้นเคยกับการใช้สื่อสังคมมาก่อนการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ และยังคงใช้ประโยชน์ในการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัว หรือคนรู้จัก และใช้ในการค้นหาข้อมูลด้านต่าง ๆอย่างต่อเนื่องหลังจากเกษียณจากการรับราชการ และเป็นกลุ่มที่เห็นประโยชน์จากการใช้งานสื่อสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉรา เอ็นซ์ (2550) ซึ่งทำวิจัยเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุไทยพบว่าผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครใช้คอมพิวเตอร์ในการทำงานสูงสุดร้อยละ 57.60 และเป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป 5) ด้านอุปสรรค แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 8 คู่ ได้แก่กลุ่มประถมศึกษามากกว่ากลุ่มมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มปริญญาตรีและกลุ่มสูงกว่าปริญญาตรี ส่วนกลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้นมากกว่ากลุ่มมัธยมศึกษาตอนปลายกลุ่มปริญญาตรีและกลุ่มสูงกว่าปริญญาตรีตามลำดับ ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มประถมศึกษามีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมด้านอุปสรรคมากที่สุด สาเหตุเนื่องจากการใช้งานสื่อสังคมจำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้หลายด้านเช่นด้านเทคโนโลยี ด้านภาษาเพื่อการสื่อสาร ด้านการพิมพ์ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้เกิดอุปสรรคต่อผู้มีระดับการศึกษาต่ำ ซึ่งส่วนใหญ่ทำงานในภาคการเกษตรกรรมหรือรับจ้าง ความจำเป็นและประสบการณ์ในการใช้สื่อสังคมจึงน้อยกว่าผู้สำเร็จการศึกษาระดับสูงกว่า และเกิดอุปสรรคในการใช้งานสื่อสังคมมากกว่า สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิชชาพร จันทร (2556) ซึ่งพบว่าผู้สูงวัยในเขตตำบลหน้าประดู่ จังหวัดชลบุรีมีอุปสรรคในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ได้แก่ ราคาของอุปกรณ์ และค่าบริการอินเทอร์เน็ตที่มีราคาสูง และงานวิจัยของจารุวรรณ พิมพิค้อ และสมาน ลอยฟ้า (2552) ที่พบว่าผู้สูงอายุบางส่วนไม่มีความรู้ความเข้าใจในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

5. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมจำแนกตามรายได้ พบว่าโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์ ด้านอุปกรณ์ ด้านโปรแกรม ด้านประโยชน์ และด้านอุปสรรค แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐาน สาเหตุเนื่องจากการใช้สื่อสังคม จำเป็นต้องมี เทคโนโลยีเครื่องมือหรือสื่ออุปกรณ์ในการใช้งานอีกทั้งต้องมีค่าใช้จ่ายประจำสำหรับการติดต่อสื่อสารแบบออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของปณิชา นิติพรมงคล (2554) ที่พบว่าพฤติกรรมการใช้สื่อสังคม มีความสัมพันธ์กับรายได้

เมื่อทดสอบความแตกต่างรายคู่ พบว่า 1) ด้านวัตถุประสงค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 คู่ ได้แก่กลุ่มรายได้มากกว่า 20,000 บาท/เดือน มากกว่ากลุ่มรายได้ 5,000-10,000 บาท/เดือน และกลุ่มรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน ส่วนกลุ่มรายได้ 10,001-20,000 บาท/เดือน มากกว่ากลุ่มรายได้ 5,000-10,000 บาท/เดือน และกลุ่มรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือนตามลำดับ จากผลการวิจัยที่พบว่ากลุ่มรายได้มากกว่า 20,000 บาท/เดือนและกลุ่มรายได้ 10,001-

20,000 บาท/เดือน มีการใช้สื่อสังคม ด้านวัตถุประสงค์มากกว่ากลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า สาเหตุอาจเนื่องมาจากกลุ่มผู้มีรายได้สูงส่วนใหญ่เป็นผู้เกษียณอายุจากการรับราชการซึ่งผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีความคุ้นเคยกับการใช้สื่อสังคม ในวัตถุประสงค์ด้านต่าง ๆ จึงใช้ต่อเนื่องมาจนถึงหลังเกษียณ อีกทั้งการมีรายได้ประจำที่เพียงพอต่อการจัดหาอุปกรณ์และค่าบริการออนไลน์จึงทำให้กลุ่มผู้มีรายได้สูงมีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคม ด้านวัตถุประสงค์สูงกว่ากลุ่มอื่น สอดคล้องกับแนวคิดของศิริพร ศรีเชลียง (2550, หน้า 57-61) ที่กล่าวว่ารายได้ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงสารสนเทศผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศเนื่องจากการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้แต่ละประเภทต้องเสียค่าใช้จ่าย รายได้จึงมีความสัมพันธ์กับโอกาสในการเข้าถึงสารสนเทศผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทต่าง ๆ 2) ด้านอุปกรณ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มมากกว่า 20,000 บาท/เดือน และกลุ่มรายได้ 10,001-20,000 บาท/เดือนมากกว่ากลุ่มมีรายได้ 5,000-10,000 บาท/เดือน ตามลำดับ สาเหตุเนื่องจากการจัดหาอุปกรณ์การใช้งานสื่อสังคมมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงอีกทั้งอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้มีอายุการใช้งานจำกัดต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ทันต่อเทคโนโลยีอยู่เสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤติกาพร มลาสานต์ (2547) ที่พบว่าปัจจัยด้านรายได้ส่งผลต่อการใช้อินเตอร์เน็ตและช่องว่างทางดิจิทัล 3) ด้านโปรแกรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 คู่ ได้แก่ กลุ่มรายได้ 10,001-20,000 บาท/เดือน และกลุ่มรายได้มากกว่า 20,000 บาท/เดือน มากกว่ากลุ่มมีรายได้ต่ำกว่า 5,000 /เดือน ส่วนกลุ่มรายได้ 10,001-20,000 บาท มากกว่ากลุ่มมีรายได้ 5,000 -10,000 บาท/เดือน ผลการวิจัยพบว่าได้แก่ กลุ่มรายได้ 10,001-20,000 บาท/เดือน มีพฤติกรรมการใช้ด้านโปรแกรมมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มรายได้มากกว่า 20,000 บาท/เดือนและแตกต่างจากกลุ่มรายได้ต่ำกว่า สาเหตุเนื่องจากโปรแกรมเพื่อใช้งานสื่อสังคมมีทั้งส่วนที่เป็นโปรแกรมที่ไม่มีค่าใช้จ่ายและโปรแกรมที่ต้องจัดซื้อผู้มีรายได้สูงจึงมีโอกาสในการเข้าถึงและใช้งานโปรแกรมต่าง ๆมากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปณิชา นิติพรมงคล (2554) ที่พบว่าพฤติกรรมการใช้สื่อสังคม มีความสัมพันธ์กับ รายได้ 4) ด้านประโยชน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 คู่ได้แก่ กลุ่ม 10,001-20,000 บาท/เดือนมากกว่ากลุ่มรายได้ 5,000-10,000 บาท/เดือน และกลุ่มรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือนส่วนกลุ่มรายได้ มากกว่า20,000 บาท/เดือน มากกว่ากลุ่มมีรายได้ต่ำกว่า5,000 บาท/เดือนตามลำดับ จากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้มีรายได้สูงพฤติกรรมการใช้สื่อสังคม ด้านประโยชน์มากกว่ากลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า อาจเนื่องมาจากผู้มีรายได้สูงมักมีวัตถุประสงค์การใช้งานสื่อสังคมที่หลากหลาย ทั้งด้านความรู้ สุขภาพและอื่น ๆ จึงทำให้การใช้สื่อสังคมเกิดประโยชน์สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ สอดคล้องกับผลงานวิจัยพิชชาพร จันทร (2556) พบว่าประโยชน์ในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้แก่ การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ช่วยเพิ่มช่องทางในการสื่อสารกับผู้สูงวัย และลดช่องว่างระหว่างวัย 5) ด้านอุปสรรค แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 คู่ ได้แก่ กลุ่มรายได้ต่ำกว่า 5,000บาท /เดือนมากกว่า กลุ่มมีรายได้ 5,000 -10,000 บาท กลุ่มมากกว่า 20,000 บาท/เดือนและกลุ่มรายได้ 10,001-20,000 บาท/เดือน ส่วนกลุ่มมีรายได้ 5,000 -10,000 บาท มากกว่ากลุ่มมีรายได้ 10,001 -20,000 บาทตามลำดับ ผลการวิจัยพบว่าผู้มีรายได้น้อยมีอุปสรรคในการใช้สื่อสังคมมากกว่ากลุ่มที่มีรายได้สูงกว่า เนื่องจากการใช้สื่อสังคมมีค่าใช้จ่ายในการจัดหาอุปกรณ์ และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเชื่อมโยงเครือข่ายออนไลน์อย่างต่อเนื่อง ผู้มีรายได้น้อยจึงอาจมีอุปสรรคในการจัดหาอุปกรณ์ซึ่งจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้ทันต่อเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และการใช้งานสื่อสังคมในความถี่มากและคุณภาพบริการสูง ก็ส่งผลถึงค่าบริการที่สูงขึ้นด้วย สอดคล้องกับสอดคล้องแนวคิดของศิริพร ศรีเชลียง (2550, หน้า 57-61) ที่กล่าวว่ารายได้ส่งผลต่อความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงสารสนเทศผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

6. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สื่อสังคม จำแนกตามอาชีพ พบว่าโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติไม่เป็นไปตามสมมุติฐานสาเหตุเนื่องจากเมื่อมองในภาพรวมการใช้สื่อสังคมของอาชีพต่าง ๆอาจคล้ายคลึงกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปณิชา นิติพรมงคล (2554) ซึ่งพบว่าอาชีพที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้านได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์ ด้านอุปกรณ์ ด้านโปรแกรม ด้านประโยชน์ และด้านอุปสรรค ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเมื่อพิจารณาแยกตามรายละเอียดด้านต่าง ๆ แต่ละอาชีพมีลักษณะการใช้สื่อสังคมแตกต่างกันตามลักษณะการทำงานของแต่ละกลุ่มและมีแนวโน้มในการคล้อยตามกันในกลุ่มอาชีพเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรันย์ธร ศศิธนากรแก้ว (2558) ซึ่งพบว่าการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการใช้สื่อสังคม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการใช้

เมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า 1) ด้านวัตถุประสงค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 9 คู่ ได้แก่ กลุ่มพนักงานรัฐวิสาหกิจ มากกว่ากลุ่มรับจ้าง กลุ่มข้าราชการบำนาญ กลุ่มข้าราชการ/พนักงานของรัฐ และกลุ่มไม่ได้ประกอบอาชีพตามลำดับส่วนกลุ่มข้าราชการบำนาญมากกว่ากลุ่มค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคม ด้านวัตถุประสงค์ มากที่สุดและต่างจากกลุ่มอื่น ๆได้แก่กลุ่มพนักงานรัฐวิสาหกิจ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากพนักงานรัฐวิสาหกิจมีลักษณะการทำงานเฉพาะทางที่หลากหลายและจำเป็นต้องใช้ข้อมูลสารสนเทศประกอบการทำงานเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งคุ้นเคยกับการใช้สื่อสังคมทำให้การใช้สื่อสังคมเป็นเรื่องง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรันย์ธร ศศิธนากรแก้ว (2558) ซึ่งพบว่าการรับรู้ความง่ายในการใช้สื่อสังคมมีความสัมพันธ์ชิงบวกกับพฤติกรรมการใช้งานสื่อสังคม 2) ด้านอุปกรณ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 4 คู่ ได้แก่กลุ่มข้าราชการ/พนักงานของรัฐกลุ่มข้าราชการบำนาญ กลุ่มค้าขาย/ธุรกิจกลุ่มไม่ได้ประกอบอาชีพมากกว่ากลุ่มรับจ้างทุกกลุ่ม ยกเว้นกลุ่มเกษตรกร สาเหตุเนื่องจากลักษณะการทำงานของกลุ่มอื่น ๆ มีความเข้าใจและจำเป็นในการใช้งานอุปกรณ์สื่อสังคมที่คล้ายคลึงกัน แต่ต่างจากกลุ่มรับจ้างและกลุ่มเกษตรกรที่อาจมีความจำเป็น และความเข้าใจในด้านอุปกรณ์น้อยกว่า ซึ่งแตกต่างจากผลการวิจัยของของปณิชา นิติพรมงคล (2554) ซึ่งพบว่าอาชีพที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมไม่แตกต่างกัน 3) ด้านโปรแกรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 คู่ ได้แก่ กลุ่มข้าราชการบำนาญมากกว่ากลุ่มไม่ได้ประกอบอาชีพกลุ่มค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว มากกว่ากลุ่มข้าราชการบำนาญกลุ่มข้าราชการ/พนักงานของรัฐและ กลุ่มไม่ได้ประกอบอาชีพ ตามลำดับส่วนกลุ่มค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว มากกว่ากลุ่มรับจ้าง ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคม ด้านโปรแกรมแตกต่างจากกลุ่มอื่นได้แก่กลุ่มค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ทั้งนี้อาจเนื่องจากปัจจุบันอาชีพค้าขาย/ธุรกิจมีการใช้สื่อสังคม มากขึ้นจึงทำให้กลุ่มอาชีพนี้มีการแสวงหาโปรแกรมเฉพาะใหม่ ๆ มาใช้เพื่อการแข่งขันด้านการค้า ตามแนวคิดของ เศรษฐพงค์ มะลิสุวรรณ (2554) ซึ่งระบุว่าสื่อสังคมประเภทการซื้อ-ขาย (Business/commerce) ที่เน้นการซื้อ-ขายสินค้า หรือบริการต่าง ๆ ผ่านเว็บไซต์ (e-commerce) เช่น การซื้อ-ขายรถยนต์ หนังสือ หรือที่พักอาศัย เป็นเว็บที่ได้รับความนิยมมาก เช่น Amazon eBay Tarad และ Pramool 4) ด้านประโยชน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 คู่ ได้แก่ กลุ่มข้าราชการบำนาญและกลุ่มค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว มากกว่ากลุ่มไม่ได้ประกอบอาชีพส่วนกลุ่มข้าราชการบำนาญมากกว่ากลุ่มรับจ้าง ผลการวิจัยพบว่าทุกกลุ่มอาชีพมีพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมด้านประโยชน์ค่อนข้างมาก และแตกต่างกันน้อย ยกเว้นกลุ่มไม่ได้ประกอบอาชีพ และกลุ่มรับจ้างที่มีพฤติกรรมด้านประโยชน์ น้อยกว่ากลุ่มอื่นทั้งนี้เนื่องจากผู้ไม่ได้ประกอบอาชีพ และกลุ่มรับจ้างอาจมีความจำเป็นในการใช้สื่อสังคมน้อยกว่ากลุ่มอื่นโดยเฉพาะการใช้เพื่อพัฒนาอาชีพจึงได้ประโยชน์น้อยกว่ากลุ่มที่ประกอบ

อาชีพ 5) ด้านอุปสรรค แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 11 คู่ ได้แก่ กลุ่มข้าราชการบำนาญ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวและกลุ่มรับจ้างมากกว่ากลุ่มไม่ได้ประกอบอาชีพ กลุ่มข้าราชการ/พนักงานของรัฐ กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มรับจ้าง มากกว่ากลุ่มข้าราชการบำนาญ กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวมากกว่ากลุ่มข้าราชการ/พนักงานของรัฐ กลุ่มค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว มากกว่ากลุ่มเกษตรกร กลุ่มรับจ้างมากกว่ากลุ่มค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว เนื่องจากแต่ละกลุ่มอาชีพย่อมมีความชำนาญในการใช้สื่อสังคมแตกต่างกันไปตามความจำเป็นและความสนใจของแต่ละอาชีพ แต่มักจะคล้ายคลึงกันในกลุ่มอาชีพเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรันย์ธร ศศิธนากรแก้ว (2558) ซึ่งพบว่าการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการใช้สื่อสังคมมีความสัมพันธ์ชิงบวกกับพฤติกรรมการใช้

7. ผลกระทบจากการใช้สื่อสังคม ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผลกระทบ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยสามอันดับแรกคือใช้เงินเป็นค่าบริการโทรศัพท์/อินเทอร์เน็ตจำนวนมาก จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 37.60 รองลงมาคือ มีการปรับปรุงผลผลิตหรือพัฒนาอาชีพเดิมจากข้อมูลในสื่อสังคม จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 23.70และใช้เงินเป็นค่าซื้อโทรศัพท์หรืออุปกรณ์เพื่อใช้สื่อสังคมจำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 22.40 สาเหตุเนื่องมาจากการใช้งานสื่อสังคมจำเป็นต้องจัดหาอุปกรณ์ประกอบการใช้งานและค่าบริการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อเชื่อมโยงสัญญาณ ซึ่งมีราคาค่อนข้างสูงจึงเกิดผลกระทบมากในอันดับต้น ๆสอดคล้องกับแนวคิดของณัฐชุดา มงคลชาติ (2550, หน้า 14-18) ที่สรุปว่าผู้ใช้สื่อสังคมซึ่งเป็นผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุต้องเสียค่าบริการในการใช้ค่อนข้างสูง อีกทั้งต้องมีค่าใช้จ่ายที่ต้องซื้ออุปกรณ์จำเป็น เช่นโทรศัพท์ สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์เชื่อมต่อสัญญาณรวมทั้งค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาอุปกรณ์ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

8. ผลกระทบจากการใช้สื่อสังคม ด้านสังคม พบว่า ผลกระทบเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยสามอันดับแรกคือ มีการติดต่อสื่อสารกับคนในครอบครัวเพิ่มขึ้น จำนวน 293 คน คิดเป็นร้อยละ 77.10 รองลงมาคือ มีการสื่อสารกับเพื่อนวัยเดียวกันเพิ่มมากขึ้น จำนวน 284 คน คิดเป็นร้อยละ 65.30 และมีการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนต่างวัยเพิ่มขึ้น จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 29.20 สาเหตุเนื่องมาจากการใช้สื่อสังคมทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลมีความสะดวกรวดเร็วประหยัดเวลากว่าวิธีการสื่อสารอื่น ๆสอดคล้องกับณัฐชุดา มงคลชาติ (2550, หน้า 14-18) ที่ระบุว่าสื่อสังคมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และประหยัดค่าใช้จ่ายในการติดต่อสื่อสาร

9. ผลกระทบจากการใช้สื่อสังคม ด้านอารมณ์และจิตใจ พบว่า ผลกระทบจากมากไปหาน้อยสามอันดับแรกคือ คลายความเครียดจากกิจกรรมอื่น จำนวน 281 คน คิดเป็นร้อยละ 73.90 รองลงมาคือ ได้รับความบันเทิงจากการดูหนังฟังเพลง จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 41.30 และเกิดความเครียดจากข้อมูลข่าวสารด้านอาชญากรรม จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 17.40 เหตุผลอาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องรับผิดชอบมาก จึงอาจก่อให้เกิดความเครียด การใช้สื่อสังคมเพื่อติดตามข้อมูลในเรื่องที่สนใจจึงเป็นการผ่อนคลายความเครียดได้วิธีหนึ่ง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เขมิกา ยามะรัต (2527, หน้า 20) ที่พบว่าความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุประกอบด้วยการมีส่วนร่วมทางสังคม (Social Participation) ได้แก่ การที่ผู้สูงอายุเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมทั้งภายในครอบครัว ภายนอกครอบครัวและสมาคมต่าง ๆ ที่ตนเป็นสมาชิก รวมทั้งการมีงานอดิเรก (Hobby) ได้แก่ กิจกรรมในเวลาว่างซึ่งอาจเป็นการพักผ่อนหรือกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถกระทำได้โดยลำพัง ซึ่งสื่อสังคมก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สนองตอบได้

10. ผลกระทบจากการใช้สื่อสังคม ด้านสุขภาพ พบว่า ผลกระทบจากมากไปหาน้อยสามอันดับแรกคือ ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ด้านการดูแลสุขภาพทั่วไป จำนวน 319 คน คิดเป็นร้อยละ 83.90 รองลงมาได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ด้านการรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 46.80 และได้ข้อมูลที่

เป็นประโยชน์ด้านการป้องกัน/รักษาโรคที่ผู้สูงอายุควรระวัง จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 44.50 อธิบายได้ว่าผู้สูงอายุเป็นวัยที่ร่างกายเริ่มเสื่อมสภาพจึงสนใจค้นหาข้อมูลเพื่อการดูแลสุขภาพอย่างจริงจัง ผลกระทบของการใช้สื่อสังคมในข้อนี้จึงมีสูง สอดคล้องกับแนวคิดของสุมาลี สังข์ศรี(2544, หน้า 12) ที่สรุปว่าปัญหาด้านสุขภาพของสูงอายุได้แก่สภาพร่างกายเปลี่ยนแปลงในทางที่เสื่อมถอยลง การทำงานของอวัยวะลดถอยลง ร่างกายหรืออวัยวะที่ใช้งานมานานอาจเกิดความขัดข้อง เจ็บป่วย โรคที่พบในผู้สูงอายุเกี่ยวข้องกับทุกระบบของร่างกาย ตา หู ระบบทางเดินหายใจ ผิวหนัง ความดันโลหิต หัวใจ ระบบย่อยอาหารโรคเกี่ยวกับระบบประสาท กล้ามเนื้อ และกระดูก จึงทำให้ผลกระทบจากการใช้สื่อสังคมด้านสุขภาพในด้านการหาข้อมูลเพื่อการดูแลสุขภาพมีค่อนข้างสูง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุของมนุษย์ ควรให้การสนับสนุนอุปกรณ์เครือข่าย และการอบรมให้ความรู้เพื่อการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ด้านโปรแกรมในสื่อสังคมพบว่าผู้สูงอายุใช้โปรแกรมไลน์ (LINE) มากที่สุด ดังนั้นบริษัท NHK Japan ซึ่งให้บริการโปรแกรมนี้จึงควรให้ความสำคัญในการพัฒนาโปรแกรมให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุ

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุควรดำเนินการประชาสัมพันธ์ด้านประโยชน์การใช้สื่อสังคมให้แก่ผู้สูงอายุรับทราบ อย่างทั่วถึง

4. หน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายการกำหนดอัตราค่าบริการโทรศัพท์/อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุให้มีอัตราค่าบริการที่ต่ำกว่าปกติ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการให้ความรู้ในการใช้สื่อสังคมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

2. ควรวิจัยและพัฒนาโปรแกรมเพื่อใช้งานในสื่อสังคมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

3. ควรศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุด้านเนื้อหาในสื่อสังคม และวิจัยพัฒนาเนื้อหาเพื่อนำเสนอในสื่อสังคมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโครงการพัฒนาสังคมแห่งความเท่าเทียมด้วย ICT. (2550). *แผนพัฒนาสังคมแห่งความเท่าเทียมด้วย ICT พ.ศ.2551-2553.* กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

กฤติกาพร มลาสานต์. (2547). *การใช้อินเตอร์เน็ตและช่องว่างทางดิจิตอลระหว่างประชาชนในเมืองและชนบทไทย.* วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

กษิติธร ภูภราดัย และสิรินทร ไชยศักดา. (2544). *แนวคิดและความเป็นมาของความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้.* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ.

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2550). *ชุดความรู้นิเทศศาสตร์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เขมิกา ยามะรัต. (2527). *รายงานการจัดทำต้นฉบับหนังสือสุขภาพทางเพศผู้สูงอายุเรื่อง "ร้อยแปดคำถามเรื่องเพศของผู้สูงอายุ".* กรุงเทพฯ: วิทยาลัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จารุวรรณ พิมพิค้อ และสมาน ลอยฟ้า. (2552). *รายงานการวิจัยเรื่องการใช้และความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศละการสื่อสารของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลขอนแก่น*. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ณัฐชุดา มงคลชาติ. (2550). *การศึกษาพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตที่เกิดผลกระทบของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วไป*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต, สาขาวิชาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

ปณิชา นิติพรมงคล. (2554). *พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2526). *ทัศนคติ: การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

พิชชาพร จันทร. (2556). *การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของผู้สูงวัยในตำบลหน้าประดู่ จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศิริพร ศรีเชลียง. (2550). *ช่องว่างทางดิจิตอล*. ปทุมธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

เศรษฐพงค์ มะลิสุวรรณ. (2554). *เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social network) กรณีศึกษา: ยูทูบ (You Tube) วีดิโอออนไลน์สื่อเพื่อสร้างสรรค์หรือทำลายล้าง*. เข้าถึงได้จาก http://www.our-teacher.com/our-teacher/ Military%20Mentorship-youtube.pdf

สุกัญญา บูรณเดชาชัย. (2553). *ผลของการเปิดรับข่าวสารจากอินเทอร์เน็ตที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยในภูมิภาคตะวันออก*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมวิทยา, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุมาลี สังข์ศรี. (2544). *รายงานการวิจัย การศึกษาตลอดชีวิต เพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ.

สุรกุล เจนอบรม. (2534). วิทยาการผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อัจฉรา เอ็นซ์. (2550). *การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารของผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of Psychological Testing* .(5th ed.). New York: Harper & Row.

Klapper, J. T. (1960). *The effect of mass communication*. New York: The Free Press.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Psychological measurement, 30*(3), 607-610.

Paliis, G., Zeinalipour-Yazti, D., &Dikaiakos, M. D. (2011 . *New Directions in Web Data Management 1*.Heidelberg: Springer

Quibria, M. G., Shamsun, N., & Reyes-Macasaquite, M. M. (2004). Digital divide: Determinants and politics with special reference to Asia.*Journal of Asian Economics, 13*(6), 811.

การพัฒนาศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครู เพื่อการบริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออก

The Development Teachers' Capability in Using Information Technology to Administer Educational Institutions in Eastern Region

ดร.สุเมธ งามกนก*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออก โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะคือ

ระยะที่ 1 เพื่อสร้างและตรวจสอบโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออก กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูในโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคตะวันออก จำนวน 570 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งข้อคำถามเป็นตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาที่สร้างจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง .954 - .983 และค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .571 - .836 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติพื้นฐาน การตรวจสอบโมเดลการวัด (Measurement Model) ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) และการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุโดยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเชิงเส้น (Structural Equation Model: SEM) ด้วยโปรแกรม LISREL 8.72 เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากเกณฑ์ดัชนีชี้วัดความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการวิจัยพบว่าโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัจจัยความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร และปัจจัยสมรรถนะครูรายบุคคล ที่ส่งผลต่อศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษา มีความตรงเชิงโครงสร้าง (Validity) และมีความเหมาะสมสอดคล้องดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ระยะที่ 2 เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรคือข้าราชการครูในเขตภาคตะวันออกที่สมัครใจเข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 45 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองได้แก่ แบบวัดความรู้ เจตคติ และทักษะเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารการจัดการชั้นเรียน รวมทั้งแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาในด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียน ผลการวิจัย พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการชั้นเรียน เจตคติที่มีต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการชั้นเรียน มีการเปลี่ยนแปลงสูงกว่าเกณฑ์ 20% ขึ้นไป และมีคะแนนพัฒนาการด้านความรู้ 75.68% และคะแนนพัฒนาการด้านเจตคติ 88.18% ส่วนการประเมินทักษะจากการสังเกตพฤติกรรม พบว่า คะแนนด้านทักษะสูงกว่าเกณฑ์ 3.50 คือ

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

4.12 การประเมินความพึงพอใจในการฝึกอบรมจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า การฝึกอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากเกือบทุกข้อรายการประเมิน ส่วนการติดตามผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน พบว่าความคิดเห็นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียนมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นสูงกว่าก่อนเข้ารับการฝึกอบรม .35

คำสำคัญ : การพัฒนา/ ศักยภาพของครู/ เทคโนโลยีสารสนเทศ

Abstract

The purpose of this research was to develop teachers' capability to use information technology for educational administration. This research divided into two phases. The first phase was to construct and validate the model of factors affecting teachers' capability in using information technology to administer educational institutions. The participants were 570 teachers in primary and secondary schools under the Office of the Basic Education Commission in the east of Thailand. The research instrument was a questionnaire on factors influencing teachers' capability to use information technology for educational purpose, constructed based on related theories and literature. The reliability of the questionnaire was between .954 - .983 with discrimination index between .571 - .836. The data were analyzed by using the confirmatory factor analysis to study the measurement model and using the structural equation model analysis in the LISREL 8.72 program to analyze a causal relationship model in order to validate with empirical evidence. The model was also appropriate with the empirical evidence.

The second phase was to develop a curriculum to train teachers' capability to use information technology for educational administration. 45 participants volunteered to participate in the curriculum. The research instrument were test, questionnaire and observational. The findings from the training curriculum were as follows. Teachers' knowledge on using information technology was higher than the criterion of 20%. The growth of knowledge was at 75.68% and attitudes at 88.18%. The data from observation found that teachers' skills were higher than the criterion of 3.5, which was 4.12. An examination of the participants' satisfaction about the curriculum found that teachers reported having satisfaction at the high level in all items. The one-month follow up pointed that teachers reported opinions higher than before participating in the training curriculum at .35.

Keyword : Development, Teachers' Capability, Information Technology

บทนำ

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยได้มีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ในวงการศึกษาเพิ่มมากขึ้น อันเนื่องมาจากการแพร่กระจายอย่างรวดเร็วของอุปกรณ์และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทต่าง ๆ อาทิเช่น ดาวเทียมสื่อสาร ใยแก้วนำแสง คอมพิวเตอร์ ซีดีรอม มัลติมีเดีย อินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ก่อให้เกิดระบบ เช่น Computer-Aided-Instruction (CAI) และ Computer-Aided-Learning (CAL) ทั้งในระดับท้องถิ่นและทางไกล ดังนั้น การเรียนรู้ในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศจะไม่จำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนและครู การเรียนการสอนแบบดั้งเดิมจะลดน้อยลง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนจะเปลี่ยนแปลงไปเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่และเป็นตัวนำในการสร้างบริษัทใหม่จึงจำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้างระบบพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ จากองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่โดยเฉพาะองค์กรการพัฒนาการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมทางการศึกษา (พัลลภ พิริยะสุรวงศ์, 2550, หน้า 1)

จากนโยบายด้านการศึกษามีการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาด้านเทคโนโลยีให้มีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้แก้ปัญหาการขาดแคลนครู (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2551, หน้า 9) และในปัจจุบันรัฐบาลได้ กำหนดให้มีการพัฒนาโครงข่ายสื่อสารโทรคมนาคมพื้นฐานให้ครอบคลุมทั่วประเทศ และ สร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการสื่อสารอย่างเท่าเทียมกัน ประชาชนและองค์กรต่าง ๆ สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารและความรู้ได้อย่างทั่วถึง มีการพัฒนาระบบการสื่อสารที่ทันสมัยรองรับ ความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อพัฒนาการให้บริการในด้านการจัดการศึกษา บริการภาครัฐ บริการสาธารณสุข และโลจิสติกส์ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ พัฒนาอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทั้งในด้านซอฟต์แวร์และฮาร์ดแวร์ มีการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเพื่อรองรับการเป็นศูนย์กลางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในภูมิภาค มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบเครือข่ายการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีการพัฒนาบุคลากรและผู้เรียน อย่างไรก็ตามจากการดำเนินงานในการนำด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อการศึกษาดังกล่าวที่ผ่านมากระทรวงศึกษาธิการ พบว่า การนำนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารจัดการศึกษาและการเรียนการสอนไปปฏิบัติยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากปัญหา และอุปสรรคหลายประการทั้งในส่วนที่ใช้ในการบริหารจัดการและในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสาเหตุ ส่วนใหญ่มาจากปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณในการจัดซื้อและบำรุงรักษาทรัพยากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การขาดซอฟต์แวร์ในการใช้งานที่เหมาะสมการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ไม่คุ้มค่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเรียนการสอนยังมีไม่มากนัก และผู้บริหารและครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์และศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศน้อย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2552)

จากความสำคัญและปัญหาเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออก ซึ่งผลการวิจัยนี้จะใช้เป็นข้อมูลให้กับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปประกอบเป็นแนวทางการพัฒนาปรับปรุงศักยภาพด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูในการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออก

2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออก

3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาการพัฒนาศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออก ผู้วิจัยได้ศึกษาตามแนวคิดยุทธศาสตร์การพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ของแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดไว้ 4 ด้าน คือ 1) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียน 2) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารและการบริการทางการศึกษา 3) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อผลิตและพัฒนาบุคลากร และ 4) การกระจายโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 22 - 23) ได้แก่

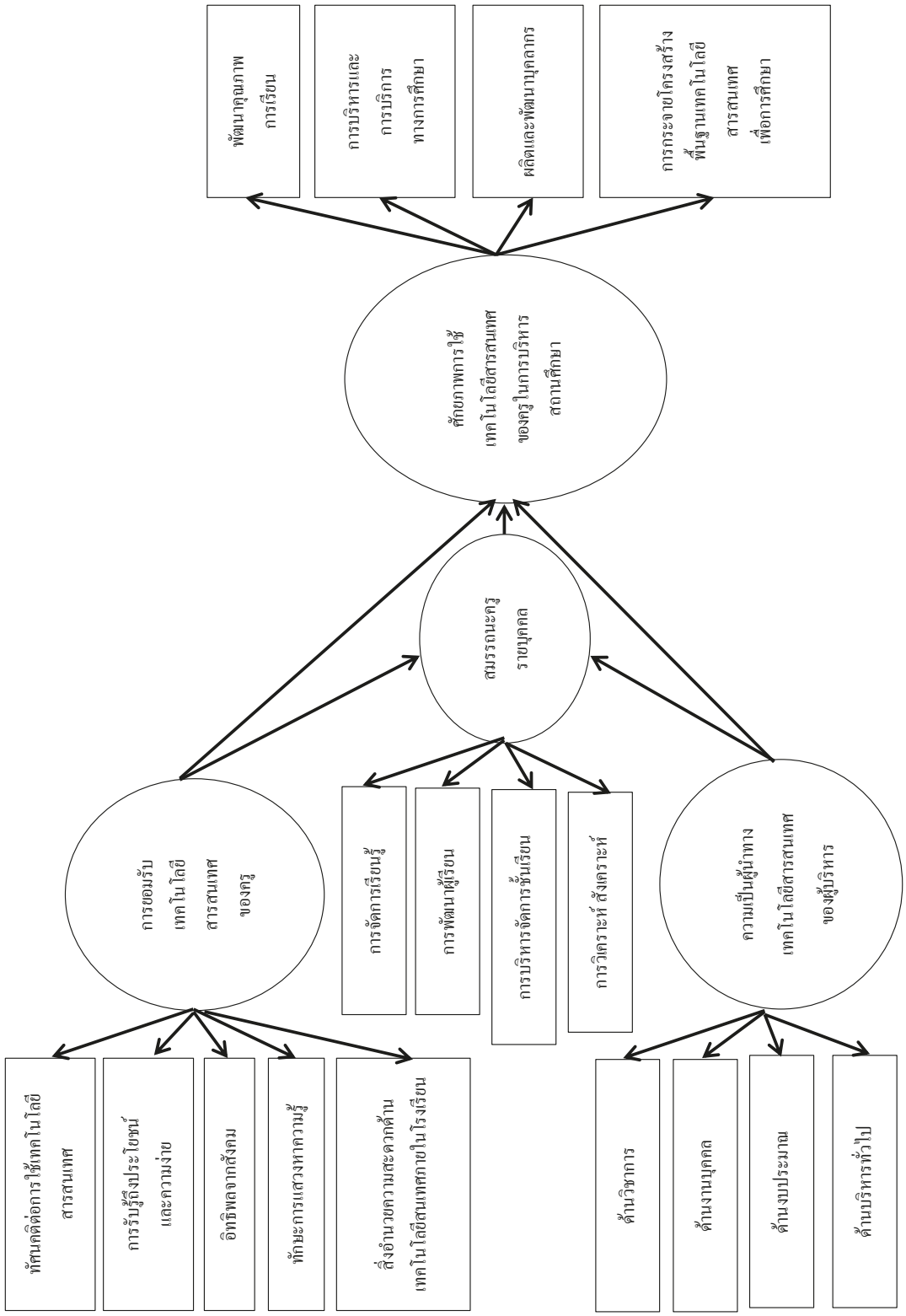
1. การยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ จากทฤษฎีการยอมรับและการแพร่กระจายของนวัตกรรม (Diffusion of Innovations Theory) ของ Rogers (2003) และงานวิจัยของ Venkatesh et al. (2003) ประกอบด้วย 1) ทัศนคติต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 2) การรับรู้ถึงประโยชน์และความง่าย 3) อิทธิพลจากสังคม 4) ทักษะการแสวงหาความรู้ และ 5) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านเทคโนโลยีสนเทศภายในโรงเรียน

2. ความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร ตามแนวคิดการบริหารงานของโรงเรียนว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งหวังยกระดับการศึกษาของชาติให้ได้มาตรฐาน และการจัดการศึกษาได้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ โดยได้บัญญัติให้มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาเป็น 4 ด้าน คือ ด้านบริหารงานวิชาการ บริหารงบประมาณ บริหารงานบุคคล และงานบริหารทั่วไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 33)

3. สมรรถนะครูรายบุคคล ตามเกณฑ์การประเมินการพัฒนาสมรรถนะครูรายบุคคล ประจำปี 2556 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556) ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการจัดการเรียน 2) ด้านการพัฒนาผู้เรียน 3) ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน และ 4) ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์

4. หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออก

จากการศึกษาการพัฒนาศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออก ผู้วิจัยดำเนินการสร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ซึ่งใช้เป็นโมเดลสมมติฐานในการวิจัย ตามภาพกรอบแนวคิดที่ 1-1 และหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออกตามภาพกรอบแนวคิดที่ 1-2 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

ระยะที่ 1

1. การสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย

การสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อกำหนดกรอบการวิจัยและโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่เป็นโมเดลสมมติฐานการวิจัย

2. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยจัดทำร่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งข้อคำถามเป็นตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครู เพื่อการบริหารสถานศึกษา ที่สร้างจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคตะวันออก 1,822 โรงเรียน จำนวน 26,564 คน

กลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องเป็นการวิเคราะห์ตัวแปรพหุนาม (Multivariate analysis) โดยเทคนิคการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (Structural equation modeling) จำเป็นต้องใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่พอสมควร ซึ่ง Linderman, Mrenda and Gold (1980, p.163 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542, หน้า 54) กำหนดว่าอัตราส่วนระหว่างหน่วยตัวอย่างและจำนวนพารามิเตอร์หรือตัวแปรควรจะเป็น 20 ต่อ 1 ดังนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 600 คน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนดังนี้

1.1 เลือกจังหวัดทุกจังหวัดในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคตะวันออก ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี และสระแก้ว

1.2 แบ่งโรงเรียนออกเป็นโรงเรียนในเมือง และโรงเรียนนอกเมือง

1.3 สุ่มแบบแบ่งชั้นจำแนกตามขนาดโรงเรียน

1.4 สุ่มจำนวนครูโดยการสุ่มอย่างง่าย

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยตนเองโดยมีหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคตะวันออก ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม และได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาทั้งสิ้น 570 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95 ซึ่งมีความเพียงพอในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาในเขตภาคตะวันออกรายองค์ประกอบ การตรวจสอบ

โมเดลการวัด (Measurement model) ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) และการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุโดยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเชิงเส้น (Structural equation model: SEM) ด้วยโปรแกรม LISREL 8.72 เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากเกณฑ์ดัชนีชี้วัดความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิง

ระยะที่ 2

1. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

การดำเนินงานในขั้นตอนนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งผู้วิจัยเลือกหัวข้อในการฝึกอบรมจากตัวแปรสมรรถนะครูรายบุคคลที่ส่งผลต่อศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครู โดยการสังเคราะห์เนื้อหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการชั้นเรียนมาพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรม

2. การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง เต็มรูปแบบกับกลุ่มตัวอย่างคือ ข้าราชการาครูในเขตภาคตะวันออกที่สมัครใจเข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 45 คน โดยดำเนินการฝึกอบรมในวันที่ 9 และ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2558 และติดตามผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน (16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษา ในเขตภาคตะวันออก พบว่า

1. ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและปัจจัยความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารส่งอิทธิพลทางตรงต่อสมรรถนะครูรายบุคคล ด้วยค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง .619 และ .323 ตามลำดับ และปัจจัยสมรรถนะครูรายบุคคลส่งอิทธิพลทางตรงต่อศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูในการบริหารสถานศึกษา ด้วยค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง .390 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษา ผ่านตัวแปรสมรรถนะครูรายบุคคล ด้วยค่าสัมประสิทธิ์เชิงวิถี เท่ากับ .241 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ปัจจัยความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร ส่งอิทธิพลทางตรงต่อศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษา ด้วยค่าสัมประสิทธิ์เชิงวิถี เท่ากับ .551 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษา ผ่านตัวแปรสมรรถนะครูรายบุคคล ด้วยค่าสัมประสิทธิ์เชิงวิถี เท่ากับ .126 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งคิดเป็นอิทธิพลโดยรวม ด้วยค่าสัมประสิทธิ์เชิงวิถี เท่ากับ .677

4. สมรรถนะครูรายบุคคล ส่งอิทธิพลทางตรงต่อศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษา ด้วยค่าสัมประสิทธิ์เชิงวิถี เท่ากับ .390 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (Coefficient of determination) ของศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษา มีค่าเท่ากับ .769 สรุปได้ว่า ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัจจัยความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร และปัจจัยสมรรถนะครูรายบุคคล สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาได้ร้อยละ 76.90

6. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัจจัยความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร และปัจจัยสมรรถนะครูรายบุคคล ที่ส่งผลต่อศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษา พบว่า มีความตรงเชิงโครงสร้าง (Validity) และมีความ

เหมาะสมสอดคล้องดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยค่าดัชนีความเหมาะสมพอดีของโมเดล (Goodness of fit indices) ดังนี้ χ^2= 91.756, *df* = 75, χ^2/df = 1.223, RMSEA = .046, NFI = .986, NNFI = .995, CFI = .997, RMR = .040, SRMR= .040, GFI = .920, AGFI = .917 และ PGFI = .551

7. การพัฒนาหลักสูตรและการทดลองใช้หลักสูตรการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการชั้นเรียนกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้เข้ารับการฝึกอบรมคือข้าราชการครูในเขตภาคตะวันออกที่สมัครใจเข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 45 คน การทดลองใช้แบบแผนการทดลองแบบ One-Group Pretest-Posttest Design โดยก่อนการทดลอง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำการทดสอบด้านความรู้ และเจตคติ จากนั้นทำการฝึกอบรมแต่ละหน่วยและหัวข้อตามหลักสูตร ขณะฝึกอบรมมีการสังเกตทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการชั้นเรียน เมื่อเสร็จสิ้นการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำการทดสอบด้านความรู้ และ เจตคติโดยใช้แบบทดสอบชุดเดียวกับที่ใช้ก่อนการทดลอง โดยผลการนำหลักสูตรไปใช้จริง พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการชั้นเรียน เจตคติที่มีต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการชั้นเรียน มีการเปลี่ยนแปลงสูงกว่าเกณฑ์ 20% ขึ้นไป และมีคะแนนพัฒนาการด้านความรู้ 75.68% และคะแนนพัฒนาการด้าน เจตคติ 88.18% ส่วนการประเมินทักษะจากการสังเกตพฤติกรรม พบว่า คะแนนด้านทักษะสูงกว่าเกณฑ์ 3.50 คือ 4.12 การประเมินความพึงพอใจในการฝึกอบรมจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า การฝึกอบรมมีความเหมาะสมในระดับมากเกือบทุกข้อรายการประเมิน ส่วนการติดตามผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน พบว่าความคิดเห็นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียนมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นสูงกว่าก่อนเข้ารับการฝึกอบรม .35

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัยเพื่อการประยุกต์ใช้

1. อภิปรายผลการวิจัยตามสมมติฐานข้อ 1 โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออก พบว่า มีความตรงเชิงโครงสร้าง และมีความเหมาะสมสอดคล้องดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และทั้ง 3 ปัจจัยสาเหตุ ได้แก่การยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ ความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร และสมรรถนะครูรายบุคคล สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาได้ร้อยละ 76.90

ผลที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเป็นโมเดลสมมติฐานความสัมพันธ์เชิงสาเหตุนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือทุกขั้นตอนอย่างรัดกุม การดำเนินการเก็บรวมรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีการวิจัย ตลอดจนการทดสอบโมเดลการวัดในแต่ละองค์ประกอบตามแนวคิดและทฤษฎี ได้แก่ 1) องค์ประกอบการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ จากทฤษฎีการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี ของ Venkatesh, Davis and Morris (2003) และทฤษฎีการยอมรับและการแพร่กระจายของนวัตกรรม ของ Rogers (2003) 2) องค์ประกอบความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร ตามแนวคิดการบริหารงานโรงเรียนว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 33) 3) องค์ประกอบสมรรถนะครูรายบุคคล ตามเกณฑ์การประเมินการพัฒนาสมรรถนะครูรายบุคคล ประจำปี 2556 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556) และ 4) องค์ประกอบศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 22 - 23) ซึ่งพบว่า มีความเหมาะสมสอดคล้องดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทุกองค์ประกอบ

2. อภิปรายผลการวิจัยตามสมมติฐานข้อ 2 การยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษา ผ่านตัวแปรสมรรถนะครูรายบุคคล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งจะเห็นว่าปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครู

ทั้งนี้เนื่องจากการที่ครูจะมีศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา ย่อมต้องเริ่มต้นจากการมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การรับรู้ถึงประโยชน์และความง่าย หรืออาจต้องอาศัยอิทธิพลจากสังคม ครูต้องมีทักษะการแสวงหาความรู้ และภายในสถานศึกษาต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านเทคโนโลยีสนเทศอย่างเหมาะสม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลให้ครูเกิดการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ryan and Denise (2005, pp. 5-6) ได้ทำการวิจัย เรื่อง Organizational factors affecting teachers' use and perception of information & communications technology ที่พบว่า ปัจจัยสำคัญอันดับแรกที่ทำให้ครูเกิดสมรรถนะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ คือ การที่ครูเกิดการยอมรับ มีเจตคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษา

3. อภิปรายผลการวิจัยตามสมมติฐานข้อ 3 ความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร ส่งอิทธิพลทางตรงต่อศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษา และส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษา ผ่านตัวแปรสมรรถนะครูรายบุคคล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ทั้งนี้เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการบริหารส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ เพื่อการวางแผนพัฒนาหน่วยงาน ซึ่งผู้บริหารมีหน้าที่ควบคุมการดำเนินการความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจำเป็นสำหรับผู้บริหารในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Matthews (2002) สรุปว่า ผู้บริหารที่มีความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะส่งผลให้ครูผู้ใต้บังคับบัญชามีความสามารถและสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น

4. อภิปรายผลการวิจัยตามสมมติฐานข้อ 4 สมรรถนะครูรายบุคคลส่งอิทธิพลทางตรงต่อศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ทั้งนี้เนื่องจากครูผู้สอนเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนโดยตรงและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ได้เข้ามามีส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอนของครูอยู่ตลอดเวลา ทำให้ครูไม่สามารถหลีกเลี่ยงกระแสของการเปลี่ยนแปลงและอิทธิพลของเทคโนโลยีสารสนเทศได้ ครูจึงจำเป็นต้องเสริมสร้างสมรรถภาพของตนเองทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เพื่อก่อให้เกิดการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของปิยธันว์ เบญจเทพรัศมี (2556) ที่กล่าวว่าการพัฒนาสมรรถนะครูเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาสมรรถนะครูด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสิ่งที่ควรนำไปศึกษาและพัฒนาต่อยอด คือ การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สามารถนำสิ่งที่ได้รับจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูได้ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

5. อภิปรายผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการชั้นเรียน จากผลการทดลองจะเห็นได้ว่าความรู้และเจตคติของครูนั้นมีการเปลี่ยนแปลงโดยมีคะแนนพัฒนาการสูงขึ้นกว่าเกณฑ์ทุกคน และจากการติดตามผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือนเพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูเพื่อการบริหารสถานศึกษาในด้านการใช้เทคโนโลยี

สารสนเทศเพื่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นสูงขึ้นกว่าก่อนการเข้ารับการฝึกอบรม

ทั้งนี้เนื่องจากครูผู้สอนที่ผ่านการฝึกอบรมไปแล้วนั้นได้รับความรู้ ความเข้าใจและตระหนักในความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งเห็นว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศนั้นมีประโยชน์ต่อทั้งตนเอง ผู้เรียนและสถานศึกษา สอดคล้องกับ บุปผา ปลื้มสำราญ (2557, หน้า 104-106) ได้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน โดยผลการวิจัยได้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศตามความต้องการของครูและบุคลากรทางการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ต้องการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับคุณภาพในการสอนอันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้

ข้อเสนอแนะการวิจัยเพื่อการประยุกต์ใช้

ความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารส่งผลต่อศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูโดยรวมมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรพัฒนาความเป็นผู้นำของตนเองทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ครูได้พัฒนาศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้มากขึ้นด้วยสมรรถนะครูรายบุคคลส่งผลโดยตรงต่อศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีสมรรถนะด้านเทคโนโลยีให้มากยิ่งขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรหาวิธีให้ครูผู้สอนตระหนักและยอมรับในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเป็นการพัฒนาและเสริมสร้างสมรรถนะของครูเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2550 – 255*4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

บุปผา ปลื้มสำราญ. (2557). *รูปแบบการบริหารจัดการพัฒนาสมรรถนะครู ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

ปิยธันว์ เบญจเทพรัศมี. (2556). *สมรรถนะครูเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21*. เข้าถึงได้จาก http://www.slideshare.net/ninenanza/21-20347502

พัลลภ พิริยะสุรวงศ์. (2550). เทคโนโลยีสารสนเทศกับการปฏิรูปการศึกษา. *วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา, 12*(34), 1 – 16.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *แบบประเมินการพัฒนาสมรรถนะครูรายบุคคล ประจำปี 2556*. เข้าถึงได้จาก www.nya.ac.th/sar56.doc

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2552). *การวิจัยและพัฒนาระบบเครือข่ายสารสนเทศทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2551, มีนาคม). นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ. *วารสารเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู "วิทยาจารย์", 107*(5), 9.

Matthews, A. W. (2002). Technology leadership at junior high school: A qualitative case study. *Dissertation Abstract International.* From http:// wwwlib.umi.com/dissertations/ fullcit/30670355

Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations.* New York: Free Press.

Ryan, G., & Denise, T. (2005). *Organizational factors affecting teachers' use and perception of information & communications technology*. Dissertation, School of Information & Technology and Management, University of New South Wales, Australia.

Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view. *MIS Quarterly, 27*(3), 425 – 478.

การพัฒนาแบบทดสอบอภิปัญญาวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3*

A Development of Metacognition Test in Science Subject for Ninth-Grade Students

ธนาวุฒิ ลาตวงษ์**
ดร.ชนินันท์ พฤกษ์ประมูล***
ดร.ณสรรค์ ผลโภค****
ดร.มนัส บุญประกอบ*****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแบบทดสอบอภิปัญญาวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 2) ตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบอภิปัญญาวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดร้อยเอ็ด ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 1 ห้องเรียน จำนวน 45 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ 1) แบบทดสอบอภิปัญญาวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 2) แบบประเมินความสอดคล้องของข้อสอบอภิปัญญากับองค์ประกอบของอภิปัญญา สำหรับผู้เชี่ยวชาญ และ 3) แบบประเมินความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาของข้อสอบอภิปัญญา สำหรับผู้เชี่ยวชาญ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบอภิปัญญาด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น

ผลการพัฒนาแบบทดสอบอภิปัญญา สรุปได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาแบบทดสอบอภิปัญญาวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 พบว่า ได้แบบทดสอบอภิปัญญาที่เป็นแบบอัตนัย จำนวน 24 ข้อ ประกอบด้วย 1) สถานการณ์วิทยาศาสตร์ 4 สถานการณ์ 2) ข้อคำถามปลายเปิดจำนวนสถานการณ์ละ 6 ข้อ เพื่อประเมินความสามารถด้านอภิปัญญา 6 องค์ประกอบ กล่าวคือ (1) การตระหนักรู้ในตนเอง (2) การตระหนักรู้ในงาน (3) การตระหนักรู้ในกลวิธี (4) การวางแผน (5) การกำกับติดตาม และ (6) การประเมินผล 3) แนวคำตอบ 24 ข้อ และ 4) เกณฑ์การให้คะแนน 24 ข้อ

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพรายข้อของแบบทดสอบอภิปัญญาวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อสอบกับองค์ประกอบของอภิปัญญาอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

*เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตรศึกษา ศูนย์วิทยาศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ

**นิสิตหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตรศึกษา ศูนย์วิทยาศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

***อาจารย์ ศูนย์วิทยาศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

****รองศาสตราจารย์ ศูนย์วิทยาศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*****ว่าที่ร้อยตรี ข้าราชการบำนาญ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ค่าดัชนีความสอดคล้องของความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.22 - 0.44 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.44 – 0.88 และผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบทั้งฉบับ พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93

คำสำคัญ: การพัฒนาแบบทดสอบอภิปัญญา, อภิปัญญา, วิชาวิทยาศาสตร์

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop a Metacognition test in science subject for ninth-grade students and 2) to examine the quality of a Metacognition test in science subject for ninth-grade students. The participants were 45 students in one classroom who studied in ninth-grade in the first semester of 2015 academic year using cluster random sampling. The research instruments consisted of 1) a Metacognition test in science subject for ninth-grade students, 2) a consistency evaluation form of a Metacognition test and components of Metacognition for experts, and 3) an accuracy evaluation form of content and appropriateness of language of a Metacognition test for experts. The quality of the test were analyzed by using the Index of Consistency (IOC), difficulty, discrimination, and reliability.

The results of developing Metacognition test were summarized as follows:

1. The result of developing Metacognition test in science subject for ninth-grade students found that the Metacognition test contained 24 items of open-ended questions which composed of 1) four scientific situations, 2) six items of open-ended questions of each scientific situations for evaluating six components of Metacognition which were (1) Self-awareness, (2) Task awareness, (3) Strategy awareness, (4) Planning, (5) Monitoring, and (6) Evaluating, 3) twenty four items of answers, and 4) twenty four items of scoring criteria.

2. The results of item analysis of the Metacognition test in Science for ninth-grade students found that Index of Consistency of a Metacognition test and components of Metacognition was in the range between 0.67-1.00. The Index of Consistency of content and appropriateness of language of a Metacognition test was in the range between 0.67-1.00. The difficulty was in the range between 0.22-0.44, and discrimination was in the range between 0.44-0.88. Furthermore, the overall result of test found that the reliability of the test was 0.93.

Keywords: Development of Metacognition test, Metacognition, Science subject

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เป็นกระบวนการตรวจสอบคุณภาพของนักเรียนเพื่อสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ซึ่งครอบคลุม 3 ด้าน คือด้านความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน โดยการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีจุด

มุ่งหมายหนึ่งที่สำคัญ คือการวัดและประเมินผลความสามารถด้านการคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ซึ่งประกอบด้วย การตระหนักรู้เกี่ยวกับสิ่งที่จะเรียนรู้และการกำกับติดตามการคิดในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง โดยเรียกความสามารถด้านการคิดนี้ว่า “อภิปัญญา” (Metacognition) (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2555, หน้า 107)

แม้ว่าจะมีการส่งเสริมการวัดและประเมินผลความสามารถด้านอภิปัญญาของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ยังพบปัญหา 2 ประเด็น กล่าวคือ เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลอภิปัญญาไม่ได้สะท้อนอภิปัญญาของนักเรียนให้ครบถ้วน และไม่ได้ตรวจสอบคุณภาพให้ครบทุกองค์ประกอบของอภิปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอังคาร์ เทพรัตนนันท์ (2557,หน้า 41) และยุทธการ สืบแก้ว (2552, หน้า 455) ที่กล่าวว่าเครื่องมือที่มีอยู่นั้นขาดการวัดและประเมินผลที่ครบทุกองค์ประกอบของอภิปัญญา และขาดการตรวจสอบคุณภาพให้ครบทุกองค์ประกอบของ อภิปัญญา ดังนั้นควรสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดและประเมินผลอภิปัญญาให้ถูกต้อง เพื่อนำไปใช้สะท้อนอภิปัญญาของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพต่อไป

การวัดและประเมินผลอภิปัญญาในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์นั้น กาโรฟาโล และเลสเตอร์ (Garofalo & Lester, 1985, pp. 163-176) และฟลาเวลล์ (Flavell, 1985, pp. 110-117) มีแนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลอภิปัญญาว่าต้องประเมินอภิปัญญา 2 ส่วน ส่วนแรกคือความรู้ในอภิปัญญา ประกอบด้วยความรู้ในตนเองซึ่งนักเรียนต้องตระหนักรู้ในความรู้เดิมที่ต้องใช้ในการเรียนรู้ ความรู้ในงานซึ่งนักเรียนต้องตระหนักรู้ในเป้าหมายที่จะเรียนรู้ และความรู้ในกลวิธีซึ่งนักเรียนต้องตระหนักรู้ในวิธีการที่นำมาใช้ในการเรียนรู้ และส่วนที่สองคือประสบการณ์อภิปัญญา ประกอบด้วยการวางแผนซึ่งนักเรียนต้องกำหนดเป้าหมายและขั้นตอนการเรียนรู้ การกำกับติดตามซึ่งนักเรียนต้องตรวจสอบการทำงานตามแผนที่กำหนดไว้ และการประเมินผลซึ่งนักเรียนต้องประเมินความถูกต้องและสอดคล้องของผลลัพธ์กับเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงผู้วิจัยสรุปว่าการวัดและประเมินผลอภิปัญญาต้องครอบคลุม 2 ส่วน โดยส่วนแรก คือการตระหนักรู้ (Awareness) แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ การตระหนักรู้ในตนเอง การตระหนักรู้ในงาน และการตระหนักรู้ในกลวิธี และส่วนที่สอง คือการกำกับควบคุมตนเอง (Self-regulation) แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ การวางแผน การกำกับติดตาม และการประเมินผล เพื่อใช้เป็นกรอบสร้างเครื่องมือประเมินผลอภิปัญญาต่อไป

เครื่องมือวัดและประเมินผลอภิปัญญาในการเรียนรู้นั้นมีหลายชนิด เช่น แบบสังเกตพฤติกรรม (Behavior observation record) (สุเทียบ ละอองทอง, 2545) การรายงานตนเอง (Self- report) (วิษณุ ทรัพย์สมบัติ, 2549) การคิดออกเสียง (Think aloud procedure) (สุดารัตน์ มนต์นิมิต, 2545) และแบบทดสอบ (Test) (ยุทธการ สืบแก้ว, 2551; กฤชรัตน์; วิทยาเวช, 2551) เป็นต้น โดยเครื่องมือแต่ละชนิดจะมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน สำหรับแบบทดสอบเป็นเครื่องมือที่มีจุดเด่นที่สำคัญ คือสามารถวัดและประเมินผลอภิปัญญาครอบคลุมพฤติกรรมอภิปัญญาทุกองค์ประกอบที่ต้องการวัดได้มากที่สุด อย่างไรก็ตาม เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลอภิปัญญาในอดีตที่ผ่านมานั้นยังไม่ได้สะท้อนการใช้เนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์และไม่ได้สะท้อนการวัดอภิปัญญาในการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ที่เฉพาะเจาะจง ดังนั้นสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2555, หน้า 131-145) จึงเสนอแนวทางการสร้างแบบทดสอบวัดอภิปัญญาที่เป็นแบบเขียนตอบซึ่งมี 4 ส่วน คือ 1) สถานการณ์ ที่ต้องสอดคล้องกับเนื้อหาวิทยาศาสตร์ในบทเรียน 2) คำถาม ที่ต้องถามให้ชัดเจนตามองค์ประกอบของอภิปัญญาที่ต้องการวัด 3) แนวคำตอบ เป็นการกำหนดคำตอบเพื่อเป็นตัวอย่างให้ครอบคลุมประเด็นให้ชัดเจน และ 4) เกณฑ์การให้คะแนน เป็นการแบ่งคะแนนออกเป็นส่วนโดยพิจารณาจากความถูกต้องครบถ้วนและความสมบูรณ์

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายในการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลความสามารถด้านอภิปัญญาในการเรียนรู้ โดยเจาะจงสร้างเป็นแบบทดสอบอภิปัญญาวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในมิติความสามารถด้านอภิปัญญาให้ครบทุกองค์ประกอบของอภิปัญญา เพื่อสามารถสะท้อนศักยภาพของนักเรียนไทยด้านอภิปัญญาในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่แท้จริงได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. พัฒนาแบบทดสอบอภิปัญญาวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. ตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบอภิปัญญาวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในจังหวัดร้อยเอ็ด ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดร้อยเอ็ด ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 1 ห้อง รวม 45 คน ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องที่ใช้ในงานวิจัยมี 3 ฉบับ ดังนี้

1. แบบทดสอบอภิปัญญาวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. แบบประเมินความสอดคล้องของข้อสอบอภิปัญญากับองค์ประกอบของอภิปัญญา สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

3. แบบประเมินความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาของข้อสอบอภิปัญญา สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

การพัฒนาแบบทดสอบและการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบอภิปัญญา

ผู้วิจัยดำเนินการแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนาแบบทดสอบอภิปัญญา ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาตำรา แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับอภิปัญญา องค์ประกอบของอภิปัญญา และแนวการวัดและประเมินผลความสามารถด้านอภิปัญญา

2. สังเคราะห์พฤติกรรมความสามารถด้านอภิปัญญาจากแนวคิดของเบเกอร์และ บราวน์ (Baker & Brown, 1984) ฟลาเวล (Flavell, 1985) และ ครอสส์และปารีส (Cross & Paris, 1988) โดยสามารถสังเคราะห์ได้เป็น 6 องค์ประกอบ กล่าวคือ 1) การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) 2) การตระหนักรู้ในงาน (Task awareness) 3) การตระหนักรู้ในกลวิธี (Strategy awareness) 4) การวางแผน (Planning) 5) การกำกับติดตาม (Monitoring) และ 6) การประเมินผล (Evaluating) เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนาแบบทดสอบ มีรายละเอียดการสังเคราะห์ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของอภิปัญญา

เบเกอร์และบราวน์ (Baker & Brown, 1984)	ฟลาเวลล์ (Flavell, 1985)	ครอสส์และปารีส (Cross & Paris, 1988)	ผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ประกอบอภิปัญญา
1. ตระหนักรู้ (Awareness)	1. ความรู้ด้านบุคคล (Self-knowledge)	1. ความรู้เชิงปัจจัย (Declarative knowledge)	1. การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness)
	2. ความรู้ด้านงาน (Task knowledge)	2. ความรู้เชิงกระบวนการ (Process knowledge)	2. การตระหนักรู้ในงาน (Task awareness)
	3. ความรู้ด้านกลวิธี (Strategy knowledge)	3. ความรู้เชิงเงื่อนไข (Condition knowledge)	3. การตระหนักรู้ในกลวิธี (Strategy awareness)
2. กำกับควบคุมตนเอง (Self-regulation) ได้แก่ 2.1 การวางแผน (Planning)	4. การวางแผน (Planning)	4. การวางแผนดำเนินงาน (Planning)	4. การวางแผน (Planning)
2.2 การกำกับติดตาม (Monitoring)	5. การกำกับติดตาม (Monitoring)	5. การดำเนินงานและการกำกับตนเอง (Monitoring)	5. การกำกับติดตาม (Monitoring)
2.3 การประเมินผล (Evaluating)	6. การประเมินผล (Evaluating)	6. การประเมินผล (Evaluating)	6. การประเมินผล (Evaluating)

3. กำหนดลักษณะของแบบทดสอบอภิปัญญาตามแนวทางการวัดประเมินผลอภิปัญญาของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2555, หน้า 131-145) ประกอบด้วย 4 ส่วนที่สำคัญ คือ 1) สถานการณ์ 2) ข้อคำถาม 3) แนวคำตอบ และ 4) เกณฑ์การให้คะแนน

4. สร้างแบบทดสอบอภิปัญญาที่เป็นแบบอัตนัย 24 ข้อ ประกอบด้วย 1) สร้างสถานการณ์วิทยาศาสตร์ทั้งหมด 4 สถานการณ์ 2) สร้างข้อคำถามปลายเปิดจำนวนสถานการณ์ละ 6 ข้อ เพื่อประเมินความสามารถด้านอภิปัญญา 6 องค์ประกอบ 3) สร้างแนวคำตอบ 24 ข้อ และ 4) สร้างเกณฑ์การให้คะแนน 24 ข้อ

ตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพแบบทดสอบอภิปัญญา ดำเนินการดังนี้

1. ตรวจสอบคุณภาพแบบทดสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ดังนี้

1.1 ประเมินความสอดคล้องของข้อสอบกับองค์ประกอบของอภิปัญญา ความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาของข้อสอบ ซึ่งแบบประเมินสำหรับผู้เชี่ยวชาญที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ คือ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ และไม่สอดคล้อง

1.2 วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) ตามสูตรของพวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2543, หน้า 116-117) โดยค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.6 ขึ้นไป ถือว่าข้อสอบข้อนั้นใช้ได้

2. ตรวจสอบคุณภาพแบบทดสอบโดยการทดลองสอบ ดังนี้

2.1 นำแบบทดสอบอภิปัญญาไปทำการทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 1 ห้องเรียน จำนวน 45 คน

2.2 หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของข้อสอบรายข้อ ตามสูตรของบุญชม ศรีสะอาด (2545) โดยค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง

0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20 - 1.00 ถือว่าข้อสอบข้อนั้นใช้ได้

2.3 คัดเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์ตามข้อ 2.2 มาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค ตามสูตรของพวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2543, หน้า 125-126)

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาแบบทดสอบอภิปัญญาวิชาวิทยาศาสตร์

แบบทดสอบอภิปัญญาวิชาวิทยาศาสตร์ เป็นแบบอัตนัย 24 ข้อ มีลักษณะดังนี้

1. กำหนดสถานการณ์วิทยาศาสตร์ให้ทั้งหมด 4 สถานการณ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับบทเรียน 4 เรื่อง ดังต่อไปนี้ 1) แรงกิริยาและแรงปฏิกิริยา 2) แรงเสียดทาน 3) งาน กำลัง และ 4) ความสัมพันธ์ของความต่างศักย์กับกระแสไฟฟ้า ตัวอย่างสถานการณ์ดังภาพที่ 1

2. กำหนดคำถามปลายเปิดจำนวนสถานการณ์ละ 6 ข้อ เพื่อประเมินความสามารถด้านอภิปัญญา 6 องค์ประกอบ ตัวอย่างข้อคำถามดังภาพที่ 2

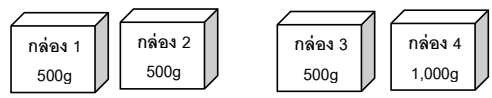
3. กำหนดแนวคำตอบ สำหรับข้อสอบ 24 ข้อ

4. กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน สำหรับข้อสอบ 24 ข้อ เป็นแบบรูบริค 4 ระดับ ตัวอย่างเกณฑ์การให้คะแนนและแนวคำตอบดังภาพที่ 3

ตัวอย่างสถานการณ์

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์แล้วตอบคำถาม ข้อที่ 1-6

สถานการณ์ วางกล่อง 4 ใบ บนโต๊ะหน้าชั้นเรียน ดังรูป นักเรียนต้องออกแรงดึงแต่ละกล่องเท่ากันหรือไม่ กล่องจึงจะเคลื่อนที่ จงออกแบบแผนดำเนินการเรียนรู้

กล่อง 1 วางบนโต๊ะปกติ **กล่อง 3 และ 4** วางบนโต๊ะปกติ

กล่อง 2 วางบนโต๊ะที่ปูกระดาษทราย

กำหนดอุปกรณ์ คือ ถุงทราย 4 ถุง เครื่องชั่งสปริง 2 อัน กระดาษทราย 1 แผ่น

ภาพที่ 1 ตัวอย่างสถานการณ์

ตัวอย่างคำถาม

คำถามด้านการตระหนักรู้ในงาน (ระบุประเด็นสำคัญ 3 คะแนน)

1. นักเรียนคิดว่าประเด็นสำคัญที่สามารถเรียนรู้จากสถานการณ์นี้ มีกี่ประเด็น อะไรบ้าง จงเขียนอธิบายประเด็นสำคัญพอสังเขป

คำถามด้านการตระหนักรู้ในกลวิธี (ระบุขั้นตอนทดลอง 3 คะแนน)

2. จากข้อ 2. เลือกประเด็นสำคัญ 1 ประเด็น นักเรียนคิดว่าวิธีการที่ใช้เรียนรู้ประเด็นเลือกมามีขั้นตอนการทดลองอย่างไร จงเขียนอธิบายขั้นตอนการทดลองพอสังเขป

ภาพที่ 2 ตัวอย่างคำถามด้านตระหนักรู้ในงานและตระหนักรู้ในกลวิธี

ตัวอย่างเกณฑ์การให้คะแนน

เกณฑ์การให้คะแนนด้านการตระหนักรู้ในงาน

คะแนน	แนวคำตอบ
3	ระบุประเด็นที่สามารถศึกษาจากสถานการณ์ที่กำหนด แล้วอธิบายได้ถูกต้องสมบูรณ์ สอดคล้องกับสถานการณ์ เช่น - วางวัตถุมวลต่างกันบนพื้นผิวเดียวกัน แล้วแรงที่ดึงให้วัตถุเคลื่อนที่จะมีขนาดเท่ากันหรือไม่ **หรือ** - วางวัตถุมวลเท่ากันบนพื้นผิวต่างกัน แล้วแรงที่ดึงให้วัตถุเคลื่อนที่จะมีขนาดเท่ากันหรือไม่
2	ระบุประเด็นที่สามารถศึกษาจากสถานการณ์ที่กำหนด แต่อธิบาย**ไม่**สมบูรณ์หรือ**ไม่**สอดคล้องบางส่วน เช่น - วางวัตถุมวลต่างกันบนพื้น แล้วแรงที่ดึงให้วัตถุเคลื่อนที่จะมีขนาดเท่ากันหรือไม่ **หรือ** - วางวัตถุมวลเท่ากันบนพื้น แล้วแรงที่ดึงให้วัตถุเคลื่อนที่จะมีขนาดเท่ากันหรือไม่ (**ไม่**อธิบายว่าเป็นกรณีพื้นผิวเดียวกันหรือพื้นผิวต่างกัน)
1	ระบุประเด็นที่สามารถศึกษาจากสถานการณ์ที่กำหนด แต่อธิบาย**ไม่**สมบูรณ์หรือ**ไม่**สอดคล้องกันหลายส่วน เช่น - วางวัตถุบนพื้น แล้วแรงที่ดึงให้วัตถุเคลื่อนเป็นอย่างไร **หรือ** - วางวัตถุบนพื้นผิวต่างกัน แล้วแรงที่ดึงให้วัตถุเคลื่อนที่เป็นอย่างไร (**ไม่**อธิบายเกี่ยวกับมวลว่าเท่ากันหรือต่างกัน และ**ไม่**อธิบายเกี่ยวกับพื้นผิวว่าเหมือนกันหรือต่างกัน)
0	คำตอบเป็นอย่างอื่น หรือไม่อธิบายเลย

ภาพที่ 3 ตัวอย่างเกณฑ์การให้คะแนนด้านการตระหนักรู้ในงาน

ตอนที่ 2 ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบอภิปัญญา

1. ผลการตรวจสอบคคุณภาพแบบทดสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ เป็นดังนี้

1.1 การตรวจสอบคุณภาพแบบทดสอบด้านความสอดคล้องของข้อสอบกับองค์ประกอบของ อภิปัญญาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าความสอดคล้องของข้อสอบกับองค์ประกอบของอภิปัญญา

ข้อที่	องค์ประกอบของอภิปัญญา	ผลประเมินความสอดคล้องของข้อสอบกับองค์ประกอบของอภิปัญญาผู้เชี่ยวคนที่			IOC	คุณภาพข้อสอบ
		1	2	3		
1, 7, 13, 19	การตระหนักรู้ในตนเอง	1	1	1	1	ใช้ได้
2, 8, 14, 20	การตระหนักรู้ในงาน	1	1	1	1	ใช้ได้
3, 9, 15, 21	การตระหนักรู้ในกลวิธี	1	1	1	1	ใช้ได้
4, 10, 16, 22	การวางแผน	1	1	1	1	ใช้ได้
5, 11, 17, 23	การกำกับติดตาม	0	1	1	0.67	ใช้ได้
6, 12, 18, 24	การประเมินผล	0	1	1	0.67	ใช้ได้

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อสอบกับองค์ประกอบของอภิปัญญาอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 ดังนั้นข้อสอบอภิปัญญา 24 ข้อนี้ จึงเป็นข้อสอบที่มีคุณภาพนำไปใช้วัดอภิปัญญาของนักเรียนได้

1.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพแบบทดสอบด้านความความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาในแบบทดสอบอภิปัญญา

ข้อที่	องค์ประกอบของอภิปัญญา	ผลประเมินความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาผู้เชี่ยวคนที่			IOC	คุณภาพข้อสอบ
		1	2	3		
1, 7, 13, 19	การตระหนักรู้ในตนเอง	1	1	1	1	ใช้ได้
2, 8, 14, 20	การตระหนักรู้ในงาน	1	1	1	1	ใช้ได้
3, 9, 15, 21	การตระหนักรู้ในกลวิธี	1	1	1	1	ใช้ได้
4, 10, 16, 22	การวางแผน	1	1	1	1	ใช้ได้
5, 11, 17, 23	การกำกับติดตาม	0	1	1	0.67	ใช้ได้
6, 12, 18, 24	การประเมินผล	0	1	1	0.67	ใช้ได้

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าดัชนีความถูกต้องของภาษาและความเหมาะสมของเนื้อหาของข้อสอบวัด อภิปัญญาอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 ดังนั้นข้อสอบอภิปัญญา 24 ข้อนี้ จึงเป็นข้อสอบที่มีคุณภาพนำไปใช้วัดอภิปัญญาของนักเรียนได้ โดยผู้วิจัยได้ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติมเกี่ยวกับภาษาให้ครอบคลุมและชัดเจนยิ่งขึ้นในส่วนของเกณฑ์การให้คะแนน

2. การตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบอภิปัญญาเป็นรายข้อ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของข้อสอบอภิปัญญา

ข้อ	ความยากง่าย	อำนาจจำแนก	คุณภาพข้อสอบ	ข้อ	ความยากง่าย	อำนาจจำแนก	คุณภาพข้อสอบ
		สถานการณ์ที่ 1				สถานการณ์ที่ 3	
1	0.41	0.82	ใช้ได้	13	0.31	0.62	ใช้ได้
2	0.35	0.68	ใช้ได้	14	0.29	0.58	ใช้ได้
3	0.35	0.68	ใช้ได้	15	0.25	0.50	ใช้ได้
4	0.39	0.77	ใช้ได้	16	0.29	0.58	ใช้ได้
5	0.37	0.74	ใช้ได้	17	0.33	0.67	ใช้ได้
6	0.23	0.47	ใช้ได้	18	0.22	0.44	ใช้ได้
		สถานการณ์ที่ 2				สถานการณ์ที่ 4	
7	0.44	0.88	ใช้ได้	19	0.22	0.44	ใช้ได้
8	0.44	0.88	ใช้ได้	20	0.31	0.61	ใช้ได้
9	0.42	0.85	ใช้ได้	21	024	0.48	ใช้ได้
10	0.40	0.80	ใช้ได้	22	0.32	0.64	ใช้ได้
11	0.30	0.60	ใช้ได้	23	0.33	0.67	ใช้ได้
12	0.23	0.45	ใช้ได้	24	0.24	0.48	ใช้ได้

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.22 - 0.44 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.44 – 0.88 ดังนั้นข้อสอบอภิปัญญา 24 ข้อนี้ จึงเป็นข้อสอบที่มีคุณภาพนำไปใช้วัดอภิปัญญาของนักเรียนได้

เมื่อนำข้อสอบอภิปัญญา 24 ข้อนี้ ไปตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยกำหนดการอภิปรายผลเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการพัฒนาแบบทดสอบอภิปัญญาวิชาวิทยาศาสตร์ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ประกอบของอภิปัญญาที่ต้องการวัดจากแนวคิดของเบเกอร์และบราวน์ (Baker & Brown, 1984) ฟลาเวล (Flavell, 1985) และ ครอสส์และปารีส (Cross & Paris, 1988) เป็น 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การตระหนักรู้ในตนเอง 2) การตระหนักรู้ในงาน 3) การตระหนักรู้ในกลวิธี 4) การวางแผน 5) การกำกับติดตาม และ 6) การประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของยุทธการ สืบแก้ว (2551) และกฤชรัตน์ วิทยาเวช (2551) ที่กำหนดองค์ประกอบของอภิปัญญามี 2 ส่วน ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 องค์ประกอบ โดยส่วนแรกความรู้ในอภิปัญญา (Metacognition knowledge) แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความรู้ด้านบุคคล 2) ความรู้ด้านงาน และ 3) ความรู้ด้านกลวิธี และส่วนที่สองประสบการณ์ในอภิปัญญา (Metacognition experience) แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การกำกับติดตาม และ 3) การประเมินผล โดยผู้วิจัยพัฒนาแบบทดสอบอภิปัญญาโดยใช้แนวทางการวัดประเมินผลอภิปัญญาของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2555, หน้า 131-145) ได้แบบทดสอบอภิปัญญาที่ที่มีลักษณะเป็นแบบอัตนัยจำนวน 24 ข้อ

โดยกำหนดสถานการณ์ 4 สถานการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่สอดคล้องกับบทเรียนวิทยาศาสตร์ที่นักเรียนเรียนรู้ ดังนี้ คือ 1) แรงกิริยาและแรงปฏิกิริยา 2) แรงเสียดทาน 3) งานและกำลัง และ 4) ความสัมพันธ์ของความต่างศักย์กับกระแสไฟฟ้า มีการกำหนดคำถามปลายเปิดสถานการณ์ละ 6 ข้อ ที่ถามเพื่อประเมินความสามารถด้านอภิปัญญา 6 องค์ประกอบ มีการกำหนดแนวคำตอบ 24 ข้อ และมีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน 24 ข้อ เป็นแบบรูบริค 4 ระดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดำเนิน ยาท้วม (2548) ที่สร้างแบบประเมินการคิดอภิปัญญาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งประกอบด้วย 1) สถานการณ์วิทยาศาสตร์ 2) คำถามเพื่อวัดกระบวนการคิดอภิปัญญาสถานการณ์ละ 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการกำกับติดตาม และด้านการประเมินผล 3) การกำหนดแนวคำตอบ 4) การกำหนดเกณฑ์ให้คะแนนแบบรูบริค 4 ระดับ

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพแบบทดสอบอภิปัญญาวิชาวิทยาศาสตร์ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ประเมินผลจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อสอบกับองค์ประกอบของอภิปัญญาอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 ซึ่งถือว่าผ่านครบทุกองค์ประกอบ และค่าดัชนีความสอดคล้องของความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 ซึ่งถือว่าผ่านครบทุกองค์ประกอบ และผลการตรวจสอบคุณภาพด้วยการทดลองทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 45 คน พบว่า ค่าความยากง่ายของข้อสอบอยู่ระหว่าง 0.22 – 0.44 ค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบอยู่ระหว่าง 0.44 – 0.88 และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเท่ากับ 0.93 การที่แบบทดสอบอภิปัญญาที่สร้างขึ้นมีคุณภาพตามเกณฑ์นั้นเป็นผลเนื่องจากผู้วิจัยมุ่งสร้างแบบทดสอบอภิปัญญาที่กำหนดสถานการณ์ที่สอดคล้องกับบทเรียนวิทยาศาสตร์ที่นักเรียนเรียนรู้ และสร้างข้อคำถามที่มุ่งวัดให้ตรงตามความสามารถด้านอภิปัญญาในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท 2555, หน้า 131) กล่าวว่า แบบทดสอบเป็นเครื่องมือที่นักเรียนแสดงออกถึงการกำกับควบคุมการคิดของตนเองในการหาคำตอบจากสถานการณ์ที่กำหนด ซึ่งสถานการณ์นั้นจะต้องสอดคล้องกับเนื้อหาในบทเรียนวิทยาศาสตร์ และคำถามนั้นจะต้องตรงตามองค์ประกอบของอภิปัญญาที่ต้องการวัด โดยการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดคำถามเพื่อวัดอภิปัญญา 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การตระหนักรู้ในตนเอง มุ่งวัดความรู้วิทยาศาสตร์เดิมของนักเรียนที่สามารถนำมาใช้เรียนรู้สถานการณ์ที่กำหนดได้ 2) การตระหนักรู้ในงาน มุ่งวัดการกำหนดประเด็นสำคัญของสถานการณ์ที่สามารถนำมาเรียนรู้ได้ 3) การตระหนักรู้ในกลวิธี มุ่งวัดการกำหนดวิธีการทดลองเพื่อเรียนรู้ประเด็นสำคัญของสถานการณ์ได้ 4) การวางแผน มุ่งวัดการกำหนดแผนการเรียนรู้ประเด็นสำคัญของสถานการณ์ที่เลือกมาประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ทดลอง ขั้นตอนทดลอง และออกแบบตารางบันทึกผลทดลอง 5) การกำกับติดตาม มุ่งวัดวิธีการกำกับควบคุมตนเองในการเรียนรู้ คือระบุขั้นตอนที่ทำได้สำเร็จ และระบุขั้นตอนที่ทำไม่สำเร็จ แล้วอธิบายวิธีการหาทางแก้ไข แล้วอธิบายว่าจะปฏิบัติการทดลองต่อไปอย่างไร และ 6) การประเมินผล มุ่งวัดวิธีการสรุปผลการเรียนรู้และวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ อย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของฟลาเวล (Flavell, 1979) พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2544) และจุฑารัตน์ ชนานุสาสน์ (2546) เกี่ยวกับแนวทางการวัดอภิปัญญาที่ต้องกำหนดคำถามให้ครอบคลุมการวัดพฤติกรรมอภิปัญญา 6 ด้าน ดังนี้ 1) ตัวแปรด้านบุคคล วัดการวิเคราะห์ความรู้เดิมที่นำมาใช้ในการทำงานได้ 2) ตัวแปรด้านงาน วัดการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อกำหนดเป้าหมายของการทำงาน 3) ตัวแปรด้านกลวิธี วัดการวิเคราะห์วิธีการที่นำมาใช้ในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย 4) การวางแผนงาน วัดการกำหนดเป้าหมายและขั้นตอนการทำงาน 5) การกำกับติดตาม วัดการตรวจสอบการทำงานให้ได้ตามเป้าหมายและขั้นตอนในการทำงาน และ 6) การประเมินผล วัดการตรวจสอบความถูกต้องของผลลัพธ์และความสำเร็จตามเป้าหมาย

3. ผลการดำเนินการทดสอบอภิปัญญากับนักเรียน พบปัญหาว่า นักเรียนส่วนใหญ่ไม่คุ้นเคยกับข้อสอบลักษณะนี้ ซึ่งนักเรียนจะต้องคิดและถ่ายทอดผ่านการเขียน ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่เกิดความเหนื่อยล้าระหว่างการทำข้อสอบ และนักเรียนบางคนไม่ตั้งใจทำข้อสอบในข้อหลัง ๆ นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนบางส่วนไม่เข้าใจประเด็นคำถามในบางข้อ ทำให้นักเรียนไม่พยายามเขียนตอบในข้อนั้น หรือนักเรียนเว้นว่างไม่ตอบในข้อนั้น ส่งผลให้นักเรียนบางส่วนมีคะแนนอภิปัญญาอยู่ในระดับต่ำ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วนักเรียนอาจจะมีอภิปัญญาที่สูงกว่านั้นก็ได้ โดยการตรวจให้คะแนนอภิปัญญา พบว่า ช่วงแรกต้องใช้เวลาตรวจค่อนข้างนาน เนื่องจากต้องพิจารณาคำตอบของนักเรียนในข้อนั้นเทียบกับเกณฑ์การให้คะแนนอภิปัญญาที่กำหนดไว้ แต่หลังจากตรวจไปสักระยะจะเห็นว่าคำตอบของนักเรียนคนอื่น ๆ ในข้อเดียวกันจะมีส่วนที่คล้ายคลึงกันทำให้การให้ตรวจให้คะแนนสามารถทำได้เร็วขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า การตรวจให้คะแนนอภิปัญญาบางข้อเท่านั้นที่มีความคาบเกี่ยวของการให้คะแนนระหว่าง 2 คะแนน กับ 1 คะแนน ดังนั้นครูอาจใช้เทคนิคการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation technique) (วรรณี แกมเกตุ, 2551) โดยอาจให้ครู 3 คน ร่วมกันตรวจให้คะแนนอภิปัญญาเพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงในการให้คะแนนและช่วยขจัดอุปสรรคด้านความลำเอียงออกไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 แบบทดสอบอภิปัญญานี้ สามารถใช้ในการวัดประเมินผลอภิปัญญาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ เนื่องจากผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญและผ่านการทดลองสอบแล้วทำการวิเคราะห์คุณภาพรายข้อและทั้งฉบับ ซึ่งมีความสอดคล้องและความเหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนด

1.2 ครูหรือผู้ที่นำแบบทดสอบอภิปัญญาไปใช้ ควรทำความเข้าใจแบบทดสอบและเกณฑ์การให้คะแนนอย่างละเอียด รวมทั้งอธิบายข้อคำถามและแนวทางในการเขียนตอบแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและสามารถเขียนตอบให้ถูกต้องและชัดเจนยิ่งขึ้น

1.3 ครูหรือผู้ที่นำแบบทดสอบอภิปัญญาไปใช้ควรกระตุ้นให้นักเรียนเขียนคำตอบให้ครบทุกข้อ ยิ่งไปกว่านั้น การจัดช่วงเวลาในการทดสอบควรเป็นช่วงที่นักเรียนมีความพร้อมที่สุด เช่น ช่วงเช้าคาบแรก เพื่อนักเรียนจะได้ไม่เหนื่อยล้าจากการทำกิจกรรมอื่นก่อนการทำแบบทดสอบ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ทำการวิจัยศึกษาอภิปัญญาของนักเรียนโดยใช้แบบทดสอบอภิปัญญานี้เป็นเครื่องมือวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลว่านักเรียนมีอภิปัญญาอยู่ในระดับใด เพื่อใช้เป็นแนวทางในวางแผนการวิจัยเพื่อส่งเสริมอภิปัญญาของนักเรียนให้สูงขึ้นต่อไป

2.2 ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาวิชาชีพ (Professional development) ในการอบรมครูที่สนใจนำแบบทดสอบ อภิปัญญาไปใช้ เพื่อสร้างแบบทดสอบอภิปัญญาโดยออกแบบสถานการณ์ใหม่ที่เหมาะสมกับนักเรียนตนเองต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กฤชรัตน์ วิทยาเวช. (2551). *การพัฒนาแบบสอบวินิจฉัยทักษะการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ตามแนวคิดเมตาคอกนิชันด้านความรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุฑารัตน์ ชนานุสาสน์. (2546). *ผลของการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์โดยใช้กลวิธีเมตาคอกนิชันที่มีต่อการพัฒนาเมตาคอกนิชันในการอ่านและการแก้ปัญหา และต่อมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาวิทยาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ดำเนิน ยาท้วม. (2548). *ผลการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ด้วยวัฏจักรการเรียนรู้ วัฏจักรการเรียนรู้ร่วมกับการสะท้อนอภิปัญญา และวัฏจักรการเรียนรู้ร่วมกับการสะท้อนและความตระหนักรู้อภิปัญญา*. ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาวิทยาศาสตรศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์. (2544). เมตาคอกนิชัน (Metacognition). ใน *วิทยาการด้านการคิด* (หน้า 155-168). กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ฟ.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ยุทธการ สืบแก้ว. (2551). *การพัฒนาแบบวัดอภิปัญญา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวัดและการประเมินผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยุทธการ สืบแก้ว. (2552). การพัฒนาแบบวัดอภิปัญญา สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 4*(1), 454-466.

วรรณี แกมเกตุ. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิษณุ รัพย์สมบัติ. (2549). *การพัฒนาวัฒนธรรมการประเมินการเรียนการสอนของครู: การฝึกอบรมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานด้วยการสร้างเครือข่ายและการคิดสะท้อนอภิมาน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2555). *การวัดผลประเมินผลวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

สุดารัตน์ มนต์นิมิต. (2545). *การใช้เทคนิคการคิดออกเสียงเป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยความสามารถในการแก้ปัญหาโจทย์คณิตศาสตร์เพื่อจัดสอนซ่อมเสริม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุเทียบ ละอองทอง. (2545). *การพัฒนารูปแบบการสอนอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชัน สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์*. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อังคาร์ เทพรัตนนันท์. (2557). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเสริมการคิดอภิปัญญาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ปริมาณสัมพันธ์ และความสามารถในการคิดอภิปัญญา ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสวนศรีวิทยา จังหวัดชุมพร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, 7*(2), 31-43

Baker, L., & Brown, A.L. (1984). *Metacognition Skill and Reading: Handbook of Reading Research*. New York: Longman.

Cross, D.R., & Paris, S.G. (1988). Developmental and Instructional Analyses of Children's Metacognition and Reading Comprehension. *Journal of Educational Psychology, 80*(2), 131-142.

Garofalo, J., & Lester, F.K. (1985). Metacognition, Cognitive Monitoring and Mathematical Performance. *Journal of Research in Mathematics Education, 16*(3), 163-176.

Flavell, J.H. (1985). *Cognitive Development. Englewood Cliffs* (2nd ed.). Newjersey: 137 Prentice-Hall.

Flavell, J.H. (1979). Metacognition and Cognitive Monitoring: A New Area of Cognitive Development Inquiry. *American Psychologist, 34*(10), 906-911.

การศึกษาการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสาม

A Study of Metacognitive Awareness in Learning of Undergraduate Students' Through Third order Confirmatory Factor Analysis

ดร.ระพินทร์ ฉายวิมล*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เพื่อศึกษาการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียน ซึ่งเป็นกรอบความคิดเชิงระบบของบุคคลในการบูรณาการความรู้ทางอภิปัญญาและการติดตามกำกับกลไกการคิดทางอภิปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยการพัฒนาแบบสำรวจการตระหนักรู้อภิปัญญาของ Shrew and Dennison (1994) ซึ่งเป็นแบบสำรวจที่ใช้ในการวิจัยและศึกษาความตระหนักรู้อภิปัญญาของนิสิตนักศึกษา และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสาม โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตนักศึกษาปริญญาตรี จำนวน 620 คน (ชาย 173 คน หญิง 447คน) อายุเฉลี่ย 19.6 ปี ผลการวิจัยพบว่าโมเดลการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีมีความตรงเชิงโครงสร้างของแนวคิดเชิงทฤษฎีและแบบวัด (χ^2= 2151.38, df = 1145, χ^2/df=1.87, p = 0.000, RMSEA = 0.038, CFI=0.99, GFI= 0.88, AGFI=0.86) และผลการวิจัยยังพบว่านิสิตนักศึกษามีระดับของการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=3.46, S.D.= .50) ซึ่งควรมีกระบวนการส่งเสริมเพื่อพัฒนาการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนและการบูรณาการจัดระบบเพื่อการใช้องค์ความรู้และทักษะการคิดการทางอภิปัญญาอย่างมีทิศทางเพื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสาม นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ABSTRACT

The aim of this research is to investigate the metacognitive awareness in learning of undergraduate students. The data of 620 undergraduate students were collected through the Inventory which adjusted from Metacognitive Awareness Inventory (Schraw and Dennison, 1994). Third order confirmatory factor analysis was employed to analyse the data. Findings revealed that construct validity of the metacognitive awareness in learning model and the Inventory were confirmed; and the index are χ^2 = 2151.38, df = 1145, χ^2/df=1.87, p = 0.000, RMSEA = 0.038, CFI=0.99, GFI= 0.88,AGFI=0.86. 2. The metacognitive awareness in learning of undergraduate

*ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

students is average ($\overline{X}$=3.46, S.D.=.50). This result suggests that the empowerment of students' metacognitive awareness in learning should be encouraged.

Keywords: Metacognitive awareness in learning, Third order confirmatory factor analysis, Undergraduate students

บทนำ

กระบวนการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยเป็นสภาพการณ์ของเงื่อนไขเชิงกระบวนการที่มุ่งให้นิสิตนักศึกษามีความเชี่ยวชาญทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ ทำให้นิสิตนักศึกษาต้องใช้ทักษะความสามารถของตนในการบริหารจัดการและประมวลผลข้อมูลต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น ข้อมูลจากเอกสารประกอบการเรียน การรับฟังบรรยาย การเข้าร่วมการอภิปราย การปฏิบัติในห้องทดลอง การศึกษาค้นคว้า และการสอบ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการวิจัยของ Maki และ McGuire (2002) พบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนมากขาดทักษะความสามารถทางการคิดเพื่อทำความเข้าใจในสาระต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนของตน ซึ่งส่งผลต่อเนื่องถึงทักษะความสามารถในการเรียนรู้และการประยุกต์ความรู้ที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ Britton et al. (1998) ได้วิจัยพบว่า การส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษามี "ทักษะการคิดติดตามการคิด" หรือ "กระบวนการอภิปัญญา (metacognition)" จะช่วยให้นิสิตนักศึกษามีการเรียนรู้และมีการรับรู้ศักยภาพความสามารถของกระบวนการอภิปัญญาของตนเองดีขึ้น เนื่องจากซึ่งอภิปัญญาเป็นตัวแปรปัจจัยที่ช่วยจุดประกาย (triggering variable) ให้นิสิตนักศึกษามีการคิดติดตามประสบการณ์ต่าง ๆ ในระหว่างกระบวนการเรียนมีความสามารถในการบูรณาการองค์ความรู้และทักษะเชิงกระบวนการคิดในการจัดระบบกระบวนการประมวลผลข้อมูลต่าง ๆ อย่างมีทิศทางและมีประสิทธิภาพ

อภิปัญญาเป็นกรอบความคิดเชิงระบบของบุคคลในการบูรณาการทักษะการเรียนรู้ความรู้โดยมี 2 องค์ประกอบคือ ความรู้ทางอภิปัญญา (metacognitive knowledge) และการติดตามกำกับกลไกการคิดทางอภิปัญญา(metacognitive regulation) (Brown, 1987; Flavell,1987; Schraw and Moshman, 1995; Gourgey, 2001) โดยองค์ประกอบความรู้ทางอภิปัญญาเป็นลักษณะระบบขององค์ความรู้ในความคิดของบุคคลที่มีลักษณะเป็นองค์ความรู้ 3 องค์ประกอบ คือความรู้สาระเนื้อหา(declarative knowledge) ซึ่งเป็นความรู้สาระเกี่ยวกับทักษะ ความสามารถและศักยภาพทางปัญญาของตน ความรู้สาระเชิงกระบวนการ (procedural knowledge) ซึ่งเป็นความรู้สาระเกี่ยวกับกระบวนวิธีการในการประยุกต์ความรู้ วิธีการเรียนรู้และกลยุทธ์การเรียนรู้ของตน และความรู้สาระเชิงเงื่อนไข (conditional knowledge) ซึ่งเป็นความรู้สาระเกี่ยวกับเงื่อนไขในการใช้สาระความรู้เนื้อหาและสาระความรู้เชิงกระบวนการของตนเองได้สอดคล้องกับเงื่อนไขของสภาพการณ์นั้น ๆ ส่วนองค์ประกอบการติดตามกำกับกลไกการคิดทางอภิปัญญาเป็นลักษณะกระบวนการเชิงทักษะการคิดเพื่อใช้สาระความรู้ต่าง ๆ จากระบบความรู้ทางอภิปัญญาของตนให้สอดคล้องกับสภาพการณ์การเรียนรู้นั้น ๆ ซึ่งประกอบด้วยลักษณะการคิดที่สำคัญ คือ การวางแผน(planning) เป็นลักษณะการคิดกำหนดเป้าหมาย การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ การบริหารจัดการข้อมูล (Information management) เป็นการคิดจัดลำดับข้อมูล การจัดระเบียบข้อมูล การขยายลักษณะข้อมูล การสรุปข้อมูล และการเลือกให้ความใส่ใจข้อมูลที่สำคัญ และปรับเปลี่ยนการใช้ทักษะและกลยุทธ์ของตนให้มีความสอดคล้องเพื่อการประมวลผลข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ การติดตามกำกับ (monitoring) เป็นลักษณะการคิดติดตามทำความเข้าใจการเรียนรู้หรือการใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ของตน การแก้ไข (debugging) เป็นการคิดใช้กลยุทธ์ในการแก้ไขข้อผิดพลาดต่าง ๆ และการประเมิน (evaluation)

เป็นการคิดวิเคราะห์ถึงผลการดำเนินกิจกรรมการเรียนและประสิทธิภาพของกลยุทธ์ที่ใช้ในกิจกรรมนั้น เป็นต้น

ทศวรรษที่ผ่านมา Schraw และ Moshman (1995) ศึกษาและนำเสนอทฤษฎีอภิปัญญา (metacognitive theories)และพบว่าความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอภิปัญญาและการตระหนักรู้ทางอภิปัญญา (metacognitive awareness) มีลักษณะพัฒนาการควบคู่กัน และพัฒนาแบบสำรวจการตระหนักรู้อภิปัญญา (Metacognition Awareness Inventory) และศึกษาพบว่า ผู้เรียนที่มีระดับของความตระหนักรู้อภิปัญญาในระดับสูงจะมีการบูรณาการใช้องค์ความรู้และการติดตามกำกับกลไกทางการคิดทางอภิปัญญาอย่างเป็นอัตโนมัติต่อเนื่องซึ่งส่งผลให้มีการรับรู้ถึงอุปสรรคในการเรียนรู้ได้ดีกว่า และมีการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์เพื่อใช้ในการเรียนในลักษณะที่หลากหลาย และYoung and Fry (2008) และ Hidayet TOK, Habib OZGAN, and Bulent DOS. (2010) วิจัยพบว่าการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนมีบทบาทอย่างสำคัญ และส่งผลต่อการเรียนรู้ทางวิชาการและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมการเรียนในห้องเรียนของนิสิตนักศึกษา

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาโดยนำแบบสำรวจการตระหนักรู้อภิปัญญาซึ่งพัฒนาโดย Schraw and Dennison (1994) มาแปลเป็นภาษาไทยและปรับปรุงการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบริบททางการเรียนของนิสิตนักศึกษาไทย และใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันระดับสามในการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของแนวคิดเชิงทฤษฎีและของแบบวัดการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของนิสิตนักศึกษา ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี

2. เพื่อศึกษาการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี

กรอบแนวความคิด

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียน (Metacognitive Awareness in Learning) ของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งมี 2 องค์ประกอบหลักคือ ความรู้ทางอภิปัญญาและการติดตามกำกับกลไกการคิดทางอภิปัญญา รวมเป็น 8 องค์ประกอบย่อยคือ ความรู้สาระเนื้อหาความรู้สาระเชิงกระบวนการ ความรู้สาระเชิงเงื่อนไข การวางแผนการบริหารจัดการข้อมูลการติดตามกำกับ การแก้ไข และการประเมิน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากร คือ นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยของรัฐบาลที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำแนกตามลักษณะภูมิภาคแบ่งเป็น 6 ภูมิภาคคือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง กรุงเทพและปริมณฑล และภาคตะวันออก ซึ่งประกอบด้วยมหาวิทยาลัยในกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่ง และมหาวิทยาลัยอื่น ๆ 28 แห่ง รวม 66 มหาวิทยาลัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage-Sampling) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามหลักการใช้การวิเคราะห์โมเดลลิสเรล (LISREL) ซึ่งตามหลักของการวิเคราะห์ด้วยโมเดลลิสเรลนั้น Schumacker & Lomax (1996, อ้างใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2555) ซึ่งได้เสนอว่าจำเป็นต้องใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม ลิสเรล (LISREL) 10-20 คน ต่อตัวแปรในการวิจัย 1 ตัวแปร นอกจากนี้ Bentler และ Chou (1987) ได้กำหนดว่าขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมไม่ควรต่ำกว่า 5 หน่วยต่อ 1 ตัวแปรที่ใช้ในการประมาณค่าพารามิเตอร์สำหรับโมเดลสมการโครงสร้างที่มีการ

แจกแจงแบบปกติและตัวแปรแฝงวัดจากตัวแปรสังเกตได้หลายตัวและอย่างน้อย 10 หน่วยต่อ 1 ตัวแปร สำหรับตัวแปรที่มีลักษณะการแจกแจงที่ไม่ใช่การแจกแจงแบบปกติ แต่ข้อจำกัดในการใช้วิธีดังกล่าวกลุ่มตัวอย่างต้องมีขนาดใหญ่ การวิจัยครั้งนี้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง 10 เท่าต่อ 1 ตัวแปร ตัวแปรสังเกตได้มีทั้งสิ้น 52 ตัวแปร กลุ่มตัวอย่างจึงควรมีอย่างน้อย 520 ตัวอย่าง แต่เนื่องจากจากกำหนดกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเป็นการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่ ผู้วิจัยได้เพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ครอบคลุมแบบสอบถามที่ขาดความสมบูรณ์หรือสูญหายไปไม่ตอบกลับมา ผู้วิจัยจึงได้กำหนดการเก็บตัวอย่างเป็น 660 ตัวอย่าง แต่ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวนทั้งหมด 620 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 93.93% ซึ่งถือว่ามีจำนวนเพียงพอต่อการนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนสำหรับนิสิตนักศึกษา ผู้วิจัยแปลและเรียบเรียงจาก “Metacognition Awareness Inventory” หรือ “MAI” ซึ่งพัฒนาโดย Shrew และ Dennison(1994) และนำเสนอเผยแพร่พร้อมคู่มือการใช้ และผู้วิจัยได้ติดต่อขออนุญาตใช้เพื่อการวิจัย ซึ่งแบบสำรวจนี้มีข้อคำถาม 52 ข้อ มีลักษณะข้อคำถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ (1 = มีการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนน้อยที่สุด และ 5 = มีการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนมากที่สุด) ในการพัฒนาเครื่องมือวิจัยนั้น ผู้วิจัยดำเนินการแปลแบบสำรวจและเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านภาษาอังกฤษและจิตวิทยาประเมินผลพิจารณาค่าความตรงเชิงเนื้อหาการแปล และนำแบบสำรวจไปทดลองใช้กับนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คนและนำผลมาปรับปรุงข้อคำถาม แล้วจัดประชุมกลุ่ม(Focus group) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยาและการวัดและประเมินผล จำนวน 4 คนเพื่อพิจารณาแต่ละข้อคำถามเพื่อปรับการใช้คำในภาษาไทยให้เข้าใจตรงตามนิยามศัพท์และเหมาะสมกับบริบทการเรียนและกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นจึงได้จัดทำเป็นฉบับ และนำแบบสำรวจไปทดลองใช้กับนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเที่ยงด้วยวิธีการสัมประสิทธ์แอลฟาของครอนบาคได้ค่าความเที่ยงทั้งฉบับ.96 และค่าความเที่ยงรายองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1. ความรู้ทางอภิปัญญา (metacognitive knowledge) แบ่งเป็นองค์ประกอบย่อยด้านความรู้สาระเนื้อหา (declarative knowledge) จำนวน 9 ข้อ ด้านความรู้สาระเชิงกระบวนการ (procedural knowledge) จำนวน 4 ข้อ และด้านความรู้สาระเชิงเงื่อนไข (conditional knowledge) จำนวน 5 ข้อ ซึ่งมีค่าความเที่ยงด้วยวิธีการสัมประสิทธ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .75 .71 และ .73 ตามลำดับ

องค์ประกอบที่ 2 การติดตามกำกับกลไกการคิดทางอภิปัญญา (metacognitive regulation) แบ่งเป็นองค์ประกอบย่อยด้านการวางแผน (planning) จำนวน 7 ข้อ ด้านการบริหารจัดการข้อมูล (information management) จำนวน 6 ข้อ ด้านการติดตามกำกับ (monitoring) จำนวน 6 ข้อ ด้านการแก้ไข (debugging) จำนวน 5 ข้อ และ ด้านการประเมินผล (evaluation) จำนวน 6 ข้อ ซึ่งมีค่าความเที่ยงด้วยวิธีการสัมประสิทธ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .78 .84 .65 .69 และ .53 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสำรวจไปดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศ จำนวน 12 มหาวิทยาลัย รวม 620 คน จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์สถิติพื้นฐานบรรยายค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน ค่าความเบ้และค่าความโด่งของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวที่ใช้ในการศึกษาด้วยโปรแกรม SPSS และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสาม (Confirmatory Factor Analysis; 3rd order) เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของทฤษฎีและแบบวัดการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาตามโมเดล ด้วยโปรแกรม LISREL 8.72

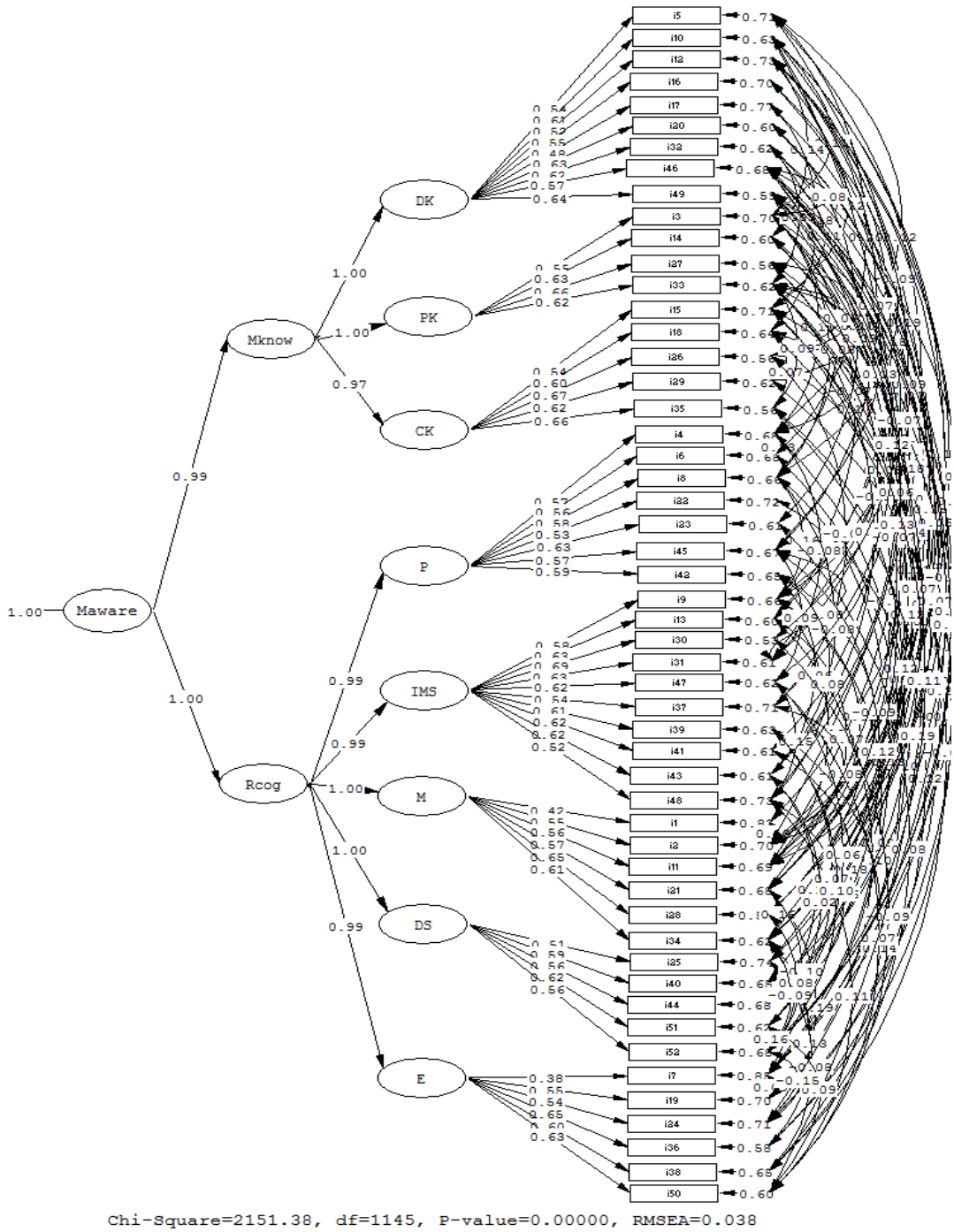
ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศ จำนวน 12 มหาวิทยาลัย มีจำนวนรวม 620 คน ซึ่งจำแนกเป็นเพศชาย 173 คน และเพศหญิง 447คน มีอายุเฉลี่ย 19.6 ปี และกำลังศึกษาใน 21 สาขาวิชาเช่น ภาษาอังกฤษ พลศึกษา คณิตศาสตร์ ชีววิทยา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร และชีวเคมี เป็นต้น และเป็นนิสิตนักศึกษาในคณะต่าง ๆ เช่น คณะศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และคณะศิลปกรรมศาสตร์ เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีพบว่า ความรู้ทางอภิปัญญาและการติดตามกำกับกลไกการคิดทางอภิปัญญา ซึ่งมี 8 องค์ประกอบย่อย 52 ตัวแปรสังเกตได้ และผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สามการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียน พบว่า ค่าไค-สแควร์มีค่าเท่ากับ 2151.38 ; p=0.000 ที่องศาอิสระเท่ากับ 1145 ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.038 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ศูนย์แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวคิดเชิงทฤษฎีและแบบวัดการตระหนักรู้ อภิปัญญาทางการเรียน มีความตรงตามโครงสร้างตามโมเดล ดังตารางที่ 1 และภาพที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สาม ของการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียน

องค์ประกอบ	สปส.องค์ประกอบ	SE	t	R^2
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับที่ 2				
ความรู้ทางอภิปัญญา (Mknow)				
ความรู้สาระเนื้อหา (DK)	1.00	0.15	3.37*	1.00
ความรู้สาระเชิงกระบวนการ (PK)	1.00	0.14	3.37*	1.00
ความรู้สาระเงื่อนไข (CK)	0.97	0.13	3.36*	0.95
การติดตามกำกับการคิดทางอภิปัญญา(Rcog)				
การวางแผน(P)	0.99	-	-	0.98
การบริหารจัดการข้อมูล(IMS)	0.99	0.09	11.81*	0.99
การติดตามกำกับ(M)	1.00	0.08	0.30*	1.00
การแก้ไข(DS)	1.00	0.09	10.81	1.00
การประเมิน(E)	0.99	0.07	9.21*	0.98
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับที่ 3การตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียน (Maware)				
ความรู้ทางอภิปัญญา(Mknow)	0.99	0.29	3.39*	0.98
การติดตามกำกับการคิดทาง อภิปัญญา(Rcog)	1.00	0.03	14.86*	1.00
χ^2 =2151.38, df=1145, χ^2/df=1.87, p=0.000, RMSEA=0.038, CFI=0.99, GFI= 0.88, AGFI=0.86				

ภาพที่ 1 โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สาม การตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของ นิสิตนักศึกษา

ผลการวิเคราะห์พบว่าการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$= 3.46, S.D. = .50)โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานขององค์ประกอบความรู้ทางอภิปัญญาและองค์ประกอบการติดตามกำกับการคิดทางอภิปัญญาดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าการวิเคราะห์การตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของนิสิตนักศึกษา

องค์ประกอบ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	
องค์ประกอบอันดับสาม	องค์ประกอบอันดับสอง		
	ความรู้สาระเนื้อหา(DK)	3.46	.54
	ความรู้สาระเชิงกระบวนการ(PK)	3.50	.61
	ความรู้สาระเงื่อนไข(CK)	3.54	.60
ความรู้ทางอภิปัญญา(Mknow)		3.49	.53
	การวางแผน(P)	3.47	.57
	การบริหารจัดการข้อมูล(IMS)	3.43	.57
	การติดตาม(M)	3.39	.54
	การแก้ไข(DS)	3.57	.61
	การประเมิน(E)	3.34	.55
การติดตามกำกับกลไกการคิดทางอภิปัญญา (Rcog)		3.43	.51
การตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียน (Maware)	3.46	.50	

การอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาปริญญาตรีมีประเด็นค้นพบและมีประเด็นอภิปรายดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สาม การตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งหมายความว่าการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของนิสิตปริญญาตรีในการวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามโครงสร้างทางทฤษฎีการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียน (Shaw and Moshman; 1995) และแบบสำรวจการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาที่พัฒนาในการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 52 ตัวแปรนั้นมีการจัดกลุ่มและจัดเรียงองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบหลักและ 8 องค์ประกอบย่อยตามค่าน้ำหนักได้ดังนี้ (1) องค์ประกอบความรู้ทางอภิปัญญา มีองค์ประกอบย่อยได้แก่ ความรู้สาระเนื้อหา (DK) ความรู้สาระเชิงกระบวนการ (PK) ความรู้สาระเงื่อนไข (CK) ซึ่งมีค่านำหนักองค์ประกอบเป็น 0.98 1.00 และ 1.00 ตามลำดับ และ (2)องค์ประกอบการติดตามกำกับกลไกการคิดทางอภิปัญญา (Rcog) มีองค์ประกอบย่อยได้แก่ การวางแผน (P) การบริหารจัดการข้อมูล (IMS) การติดตามกำกับ (M) การแก้ไข (DS) และการประเมิน (E) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเป็น 0.99 1.00 0.99 1.00 และ 0.99 ตามลำดับ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบย่อยมีความแปรผันร่วมกับการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาคิดเป็นร้อยละ 96 100 100 และ 98 100 98 100 และ

98 ตามลำดับ ซึ่งข้อค้นพบนี้สนับสนุนการศึกษาของ Kuhn (1989) ที่พบว่ากระบวนการอภิปัญญาช่วยให้บุคคลมีการบูรณาการความรู้และทักษะที่หลากหลายในมิติต่าง ๆ ให้เป็นลักษณะบูรณาการเดียวกัน (a single Framework) และมีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ประเด็นที่ สอง ผลการวิจัยพบว่านิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีมีการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนในระดับปานกลาง ($\overline{X}$=3.46, S.D. =.50) ซึ่ง Flavell (1979) และSchraw and Dennison (1994) พบว่าอภิปัญญาเป็นความสามารถในการตระหนักรู้ของบุคคลในการคิดพิจารณาไตร่ตรอง ทำความเข้าใจและวางแผน จัดลำดับ และติดตามกำกับการเรียนรู้ของตน และบุคคลที่มีระดับการตระหนักรู้ทางอภิปัญญาในระดับสูงจะมีความสามารถในการเรียนรู้จากกิจกรรมที่กระทำได้ดีกว่า ดังนั้นการที่นิสิตนักศึกษามีระดับของการตระหนักรู้ทางการเรียนในระดับปานกลาง จึงส่งผลทำให้นิสิตนักศึกษามีข้อจำกัดในการใช้ความสามารถทางอภิปัญญาเพื่อดำเนินการส่งผ่านข้อมูลความรู้จากประสบการณ์การเรียนต่าง ๆ ไปสู่ระดับการคิดสังเคราะห์ความรู้ของตน ดังที่ Flavell et.al (1993) วิจัยพบว่าการที่เด็กเล็กมีอุปสรรคในการใช้ความรู้และกลยุทธ์การเรียนรู้ในการกำกับความคิดเนื่องจากเด็กยังไม่สามารถบูรณาการความรู้ทางอภิปัญญา และการควบคุมกำกับกลไกการคิดทางอภิปัญญาให้อยู่ในกรอบความคิดเดียวกันได้ จึงส่งผลให้เด็กดังกล่าวมีทักษะการเรียนรู้ค่อนข้างช้า และมีอุปสรรคในการประยุกต์ความคิดที่เหนือบริบทสาระกิจกรรมการเรียนของตน ซึ่ง Josep (2003) และ Irvin (2005) พบว่าผู้เรียนที่มีทักษะการเรียนรู้ไม่เพียงพอ จะมีพฤติกรรมการเรียนแบบจดจำ ขาดทักษะความสามารถในการคิดติดตามกระบวนการคิดของตนและมีลักษณะพฤติกรรมการเรียนแบบนิ่งเงียบยอมตาม (passive learners) มีกรอบความคิดแคบ (short-sighted thinking) และขาดความสามารถในการพัฒนาความเข้าใจระดับสูง ขาดทักษะความคิดและมุมมองถึงมิติด้านประโยชน์ของปัญหาทางวิชาการในกระบวนการเรียนกับโอกาสในการส่งเสริมพัฒนาทักษะทางปัญญาของตน และขาดความสามารถในการประยุกต์ใช้ทักษะปัญญาทางวิชาการที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา และ Hidayet TOK, Habib OZGAN, and Bulent DOS. (2010). วิจัยการเรียนรู้ของนิสิตปริญญาตรีพบว่าการตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนมีบทบาทอย่างสำคัญและส่งผลต่อการเรียนรู้ทางวิชาการของนิสิตนักศึกษา ซึ่งจากประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่านิสิตนักศึกษาปริญญาตรีมีระดับองค์ประกอบของความรู้ทางอภิปัญญาและการควบคุมกำกับกลไกการคิดทาง อภิปัญญาในระดับปานกลาง (X = 3.49และ 3.44) จึงเป็นลักษณะที่แสดงถึงความไม่คล่องตัวของโครงสร้างความรู้(lead to inert knowledge structure) จึงส่งผลให้มีการใช้ความสามารถในการเรียนรู้ได้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ทั้งนี้พบว่าการพัฒนาการตระหนักรู้อภิปัญญาสามารถดำเนินการได้โดยการสอนและฝึกฝนกิจกรรมต่าง ๆ ดังเช่น Paris and Byrnes (1989) พบว่าผู้เรียนที่ได้รับการสอนการคิดและการใช้ทักษะกลยุทธ์การเรียนรู้มีผลทำให้ผู้เรียนมีระดับของตระหนักรู้อภิปัญญาเพิ่มขึ้นและลักษณะพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเรียนเพิ่มขึ้น และ Kamiloff- Smith (1992) ที่พบว่า การส่งเสริมกระบวนการตรวจสอบตนเอง เป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลมีการปรับโครงสร้างของความรู้ (restructuring of one's knowledge) ส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดของตนเองมากขึ้น และมีการเรียนรู้ความรู้ต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในการวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามทฤษฎีของ Schraw และMoshman (1955) ที่เน้นความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้นิสิตนักศึกษามีการบูรณาการความรู้ (ความรู้สาระเนื้อหา ความรู้สาระเชิงกระบวนการ และความรู้สาระเชิงเงื่อนไข)และการใช้ทักษะที่หลากหลายมิติ (การวางแผน การบริหารจัดการข้อมูล การติดตามกำกับ การแก้ไข และ

การประเมิน) ผลการวิจัยนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการตระหนักรู้อภิปัญญาของผู้เรียนเพื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสามารถกระทำได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งการจัดโครงการส่งเสริมเฉพาะ การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนผ่านโครงการต่าง ๆ ทั้งนี้ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ (process of learning) เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะเชิงกลยุทธ์ในการนำสาระข้อมูลลักษณะต่าง ๆ เข้าสู่โครงสร้างระบบความรู้ทางอภิปัญญาและมีความคล่องในการพัฒนาทักษะการกำกับติดตามกลไกการคิดทางอภิปัญญาซึ่งช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีทักษะทางความคิดที่เข้มแข็ง (strong cognitive skills) และมีการติดตามการเรียนรู้สาระความรู้ในตนและตระหนักรู้ว่าจะสามารถใช้องค์ความรู้ของตนเมื่อใด สถานการณ์ใด และรวมทั้งมีการปรับประยุกต์อย่างไรเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ มีความสามารถในการติดตามกำกับการเรียนรู้อย่างมีทิศทาง มีระดับของความสามารถในการดำเนินการกับข้อมูลในกิจกรรมการเรียนอย่างรอบรู้และเป็นอัตโนมัติ เกิดความคล่องตัวยืดหยุ่นทางความคิด ซึ่งส่งเสริมความทุ่มเทใส่ใจร่วมกิจกรรมการเรียนมีความตระหนักรู้อภิปัญญาทางการเรียนของตนและเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2555). *โมเดลลิสเรล: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย LInear Structural RELationship.* ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แอมโบรส, ซูซาน เอ. และคณะ (2556). *การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 : 7หลักการสร้างนักเรียนรู้ แห่งอนาคตใหม่.* (วันวิสาข์ เคน, แปล) กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส.

Ayazgok, Busra and Aslan, Hatice. (2014). The Review of Academic Perception, Level of Metacognitive Awareness and Reflective Thinking Skills of Science and Mathematic University Students. *Procedia- Social and Sciences.* 141 (781-790).

Bentler, P. M. and C.-P. Chou (1987). “Practical issues in structural modeling.” Sociological Methods & Research 16(1): 78-117.

Borkowski, J.G. (1992). Metacognitive theory: A framework for teaching literacy, writing and math skills, *Journal of learning disabilities*, 25,4, 253-257.

Britton, B.K., Stimson, M., Stennett, B. & Gulgoz, S (1998). Learning from instructional text: Test of an individual-differences model. *Journal of Educational Psychology.* 90: 476–491.

Brown.(1987). Metacognition, executive control, self-regulation, and other more mysterious mechanisms. In Weinert, F., and Kluwe, R. (eds.), *Metacognition, Motivation, and Understanding*. Erlbaum, Hillsdale, NJ, pp.65-116.

Flavell, J. H., (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive developmental inquiry. *American Psychologist*, 34, 906-911

Flavell, J.H. (1987). Speculations about the nature and development of metacognition. In Weinert, F., and Kluwe, R. (eds.), *Metacognition, Motivation, and Understanding*. Erlbaum, Hillsdale, NJ, pp.21-29.

Flavell, J. H., Miller, P.H., and Miller, S.A. (1993). *Cognitive Development* (3rd Ed.) Prentice Hall, Englewood Cliffs, NJ.

Gourgey, A. F. (2001), 'Metacognition in Basic Skills Instruction', in H. J. Hartman (ed.) *Metacognition in Learning and Instruction*, Boston: Kluwer Academic Publishers, pp. 17–32.

Hidayet, TOK; Habib, OZGAN; and Bulent, DOS. (2010). Assessing Metacognitive awareness and Learning Strategies as Positive Predictors for Success in a Distance Learning Class. *Mustafa Kemal University Journal of Social Sciences Institute,* V 7; 14, 123-134.

Joseph, N. L. (2003), 'Metacognition in the Classroom: Examining Theory and Practice', *Pedagogy*, 3 (1), 109–13.

Joseph, N. (2010). Metacognition Needed: Teaching Middle and High School Students to Develop Strategic learning Skills, *Preventing School Failure*, V. 54, 2(2010), 99-103, Heldref Pub.

Karmilof-Smith, A. (1992). *Beyond Modularity: A Developmental Perspective on Cognitive Science*. MIT Press, Cambridge, MA.

Kline, R. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (2nd ed.). New York: The Guilford Press.

Kuhn, D. (1989). Children and adults as intuitive scientists. *Psychological Review*. 96: 674-689.

Maki, R. H. & McGuire, M. J. (2002). Metacognition for text: Findings and implications for education. In T. Perfect & B. Schwartz (Eds.), *Applied Metacognition*. Cambridge University press.

Okoza, Jolly; Aluede, Oyaziwo and Owens-Sogolo, Osasere.(2013). Assessing students' metacognitive awareness of learning strategies among secondary school students in Edo State, Nigeria. *Research in Education*. N 90 (November 2013). Manchesster University Press.

Paris, S. G., and Byrnes, J. P. (1989). The constructivist approach to self-regulated and learning in classroom. In Zimmerman, B., and Schunk, D. (eds.), *Self-Regulation Learning and Academic Achievement: Theory, Research, and Practice,* Springger-Verlag, New York, pp.169-200.

Schraw, Gregory and Dennison, Rayne Sperling. (1994). Assessing Metacognitive Awareness. *Contemporary Educational Psychology*. 19, 460-475.

Schraw and Moshman (1995). Metacognitive Theories. *Educational Psychological Review*. 7:4, pp. 351-371.

Young, Andra and Fry, Jane D. (2008). Metacognitive awareness and academic achievement in college students. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning. V. 8 N. 2, May 2008, pp. 1-10.*

ปฏิบัติการการสร้างตัวตนของนักมวยไทย
SELF DISCIPLINE PRACTICE OF THAI BOXER

วาสนา โล่ห์สุวรรณ*
ดร.สุรวุฒิ ปัดไธสง**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการการสร้างตัวตนของนักมวยไทยจากแนวคิดอำนาจความรู้ภายในความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับความรู้ทางการกีฬามวยไทยด้วยวิธีการของเทคโนโลยีแห่งอำนาจเพื่อสร้างตัวตนของนักมวยไทยที่ถูกผลิตจากภาคปฏิบัติการอันเป็นเหตุการณ์ในกระบวนการของการเป็นนักมวยไทยตามวาทกรรมหลักที่เป็นแนวปฏิบัติที่เป็นจริง ออกกำลังกาย ฝึกทักษะพื้นฐานมวยไทย ฝึกทักษะเชิงมวยไทย และการควบคุมอาหารและลดน้ำหนัก สร้างกลไกอำนาจเชิงวินัยด้วยการสังเกต การตัดสินเพื่อสร้างความเป็นปกติ การตรวจสอบจากการควบคุม กำกับ เฝ้าระวังตนเองของนักมวยไทยที่มีการปฏิบัติจริงทำให้เกิดตัวตนของนักมวยไทยขึ้น เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยวิธีการศึกษาเรื่องเล่าประสบการณ์ของการนักมวยไทยอาชีพทั้งสิ้น 9 คน ที่ฝึกซ้อมอยู่กับค่ายมวยไทยในเขตภาคกลางจาก การสร้างเครื่องมือเพื่อเป็นแนวทางการสนทนาและนำประสบการณ์ที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบฟูโกเดียนเพื่อให้เห็นประเด็นหลักของเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้สร้างความเป็นตัวตนของนักมวยไทย ผลการวิจัยพบว่านักมวยไทยเข้าใจว่าตัวตนของเขานั้นเป็นนักมวยที่มีตัวตนเป็นนักมวยไทยอาชีพที่สามารถต่อสู้บนสังเวียนจนเป็นนักมวยแชมป์เวทีต่าง ๆ จากนักมวยเวทีงานวัด ไปเป็นนักมวยเวทีภูธร นักมวยเวทีมาตรฐานมีตัวตนเป็นนักมวยหมัด นักมวยเตะ นักมวยเข่า นักมวยศอก นักมวยอาวุธครบเครื่อง มีตัวตนเป็นนักมวยแชมป์เงินพัน นักมวยเงินหมื่น นักมวยเงินแสน ซึ่งล้วนแล้วแต่ถูกสร้างผ่านปฏิบัติการร่างกายที่แข็งแกร่ง ปฏิบัติการทักษะแม่ไม้มวยไทย เทคนิคเชิงมวยไทย ควบคุมอาหารและลดน้ำหนักโดยตัวเขาเองเชื่อโดยสนิทใจและไม่ตั้งคำถามจนตัวเขาเองนั้นเปรียบเสมือนร่างกายที่สยบยอม

คำสำคัญ : ฟูโกต์ อำนาจเชิงวินัย ความรู้ เทคโนโลยีแห่งอำนาจ การศึกษาเรื่องเล่าแบบฟูโกเดียน

Abstract:

The objective of the current research was to reveal the process of constructing the self of Thai boxers. It based on the concept of power and knowledge in the power relation system and the knowledge on Thai boxing sport through the technologies of power that construct the self of Thai boxer being produced from the practical session as an event in the process to become Thai boxer following the dominant discourse as an actual guideline for practice. The guideline includes exercise for physical strength, training basic Thai boxing skills, training Thai boxing tactical skills, food control, and weight loss. The disciplinary power mechanism was established

*นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

by means of observation, normalizing judgments, and examination in the control, supervision, and the boxer's self-surveillance in actual practice that form the self of Thai boxer. This research adopted a qualitative study by investigating the narratives on experiences of 9 Thai professional boxers in the context of Thai boxer's training in Thai boxing gyms in the central region as the study field, using a constructed guiding tool for conversations. The experiences derived from the conversations were analyzed with Foucauldian approach to display the key issues of stories that construct the self of Thai boxer. As suggested by the research results, Thai boxers understood their self as the boxer being produced to be professional boxer with capability of fighting on the ring to attain championships on different arenas. They made their ways from the boxer on the temple fair arena, provincial arena, standard arena, with the self as fist, foot, knee, elbow, full-armed boxers, and with the self as the thousands, ten thousands, hundred thousands baht champion boxers. All of these were constructed through the practices of physical strength, martial art of Thai boxing skills, Thai boxing tactical techniques, weight loss and food control in which the boxers themselves trustfully and unquestionably believed to the extent that they become just like a docile body.

Keywords: Foucault, Discipline Power, Knowledge, Technology of Power, Foucauldian narrative approach.

บทนำ

การกีฬาในอดีตนั้นจะเห็นได้ว่าไม่มีการควบคุม ครอบงำ ส่วนใหญ่แล้วการเล่นกีฬาหรือการแข่งขันกีฬาก็เพื่อการเฉลิมฉลองจึงไม่มีกฎกติกาในการเล่นหรือการแข่งขันที่ชัดเจน แต่เมื่อปฏิบัติการของอำนาจสมัยใหม่ได้ครอบคลุมไปทุกพื้นที่ทางสังคมที่เชื่อมต่อกิจกรรมที่สลับซับซ้อนกันของการกีฬาทั้งการแข่งขัน การออกกำลังกายและการเล่นกีฬา ไม่ว่าผู้เล่นจะเป็นนักกีฬาประเภทใด การเล่นกีฬาส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันมักถูกควบคุมผ่านความกดดันของการสนับสนุนและการเสนอราคาเพื่อให้รางวัลการตอบแทนเพื่อมุ่งหวังกำไรที่สนองตอบต่อระบบเศรษฐกิจทุนนิยมกลายเป็นพื้นที่ของของการแข่งขันทางการเงินที่รุนแรงที่ผูกติดอยู่ระหว่างความต้องการใช้ส่วนบุคคลและในเชิงพาณิชย์ การเป็นผู้เข้าร่วมแข่งขันจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ร่างกายของมนุษย์จึงต้องมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นเพื่อตอบสนองความปรารถนาของผู้เริ่มก่อตั้งผู้ชมกีฬาทั้งประเทศ ร่างกายของมนุษย์จึงเป็นศูนย์กลางของวาทกรรมกีฬาทั้งหมดและความมีประสิทธิภาพสำหรับการเล่นกีฬาจะเห็นได้ว่าการกีฬาสมัยใหม่จึงกลายเป็นสิ่งที่เราอาจเรียกว่า "เล่นเพื่อชนะ" (Coakley. 1987: 63-79) เมื่อมีการปรับเปลี่ยนการกีฬาเล่นเพื่อการแข่งขันตามยุคสมัยใหม่ที่ต้องมีกฎ กติกา ใช้หลักเหตุผลในการตัดสินแพ้หรือชนะโดยมีผลตอบแทนเป็นเงินรางวัลนั้น หมายความว่าอำนาจได้เข้าไปควบคุมรูปแบบการออกกำลังกายของนักกีฬา ระบบการคัดเลือกที่ขึ้นอยู่กับทักษะทางกายภาพและความสำเร็จในการแข่งขัน เพราะฉะนั้นร่างกายของผู้คนโดยเฉพาะคนที่เล่นกีฬาหรือนักกีฬาจึงต้องออกกำลังกายเพื่อให้มีสมรรถภาพที่แข็งแรง สุขภาพดีและมีประโยชน์ในการใช้งานร่างกาย การกีฬาสมัยใหม่จึงมองว่าร่างกายของนักกีฬาได้กลายมาเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการกีฬา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกีฬาที่ต้องใช้สมรรทนะทางร่างกายสูงอย่าง เช่น กีฬามวยไทย และได้กลายมาเป็นกีฬาที่นิยมกันโดยทั่วไปจวบจนถึงปัจจุบัน กีฬามวยไทยพัฒนาไปสู่การแข่งขันที่มีกฎกติกาชัดเจนจึงไม่ใช่การแข่งขันเพื่อความบันเทิงอีกต่อไปแต่กลับกลายเป็นการแข่งขันโดยเป้าหมายมุ่งหวัง

ชัยชนะอันจะนำมาซึ่งรายได้เงินรางวัล และค่าตอบแทนต่าง ๆ และพัฒนาไปสู่เป้าหมายเพื่อสนองต่ออุดมการณ์ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมสมัยใหม่ซึ่งทำให้กีฬามวยไทยต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง มวยไทยได้กลายมาเป็นธุรกิจการค้าและธุรกิจการพนันมากขึ้น มีองค์กรกีฬามวยไทยเข้ามาให้การสนับสนุน มีการออกฎหมายมวยไทยมารองรับ และยึดถือเรื่องแพ้ชนะเป็นปัจจัยสำคัญในการได้มาซึ่งรายได้ ส่งผลให้เกิดค่ายมวยมากมาย และมีสถานที่จัดการแข่งขันมากขึ้นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้กลายเป็นแรงจูงใจให้ผู้คนต่างก็ต้องการเข้ามาสู่การเป็นนักมวยไทยจำนวนมาก อยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจลำดับชั้นในที่ซึ่งเป็นผู้ใต้บังคับบัญชานักกีฬาโค้ชและโค้ชเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาให้กับเจ้าของและผู้บริหารสนามมวย ผู้จัดรายการ นักมวยไทย หัวหน้าค่ายมวย ผู้ฝึกสอน เจ้าหน้าที่ในสนามมวย นักข่าวกีฬามวย และผู้ชมการแข่งขัน สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นอำนาจที่เรียกว่า “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ” (Relation power) ซึ่งเป็นการกระทำโดยบุคคลหนึ่งเพื่อชี้แนะการกระทำของอีกคนหนึ่งหรือชี้นำแนวทางปฏิบัติที่เป็นไปได้ ภายในความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่ได้เป็นการกำหนดหรือบังคับทางกายให้ผู้อื่นกระทำ (Foucault.1983: 221) เช่น ผู้ฝึกสอนกับนักกีฬา การศึกษาครั้งนี้ประยุกต์ใช้แนวคิดอำนาจ ความรู้ทางการกีฬามวยไทยเพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงกระบวนการสร้างตัวตนของนักมวยไทยที่เป็นปฏิบัติการของสร้างร่างกายที่แข็งแรงและการมีทักษะแม่ไม้มวยไทย ทักษะเชิงมวยไทย และการควบคุมน้ำหนักและการรับประทานอาหาร โดยการศึกษานี้จะวิเคราะห์การทำงานของอำนาจเชิงวินัยที่เข้ากำหนดพฤติกรรมการฝึกออกกำลังกายของนักมวยไทย การฝึกทักษะผ่านการทำงานของเทคโนโลยีของอำนาจโดยอาศัยปฏิบัติการต่าง ๆ การออกกำลังกายเพื่อสร้างร่างกายที่แข็งแรง การฝึกซ้อมทักษะแม่ไม้มวยไทย การฝึกเทคนิคมวยไทย และการความคุมอาหารและการลดน้ำหนัก อันเป็นกระบวนการในการสร้างตัวตนของนักมวยไทย ดังนั้น การใช้ความแข็งแรง ความเร็วและอำนาจในการผลักดันข้อจำกัดของมนุษย์และฝ่ายตรงข้ามครอบงำอย่างจริงจังในการแสวงหาชัยชนะและประชัน ความคิดที่ว่าจะพิสูจน์ความเป็นเลิศผ่านการประสบความสำเร็จในการแข่งขันและประสบความสำเร็จผ่านการอุทิศตนที่รุนแรงและการทำงานอย่างหนักบวกกับการเสียสละความเสี่ยงส่วนบุคคลเกี่ยวกับความเป็นอยู่และการเล่นที่อยู่ในความเจ็บปวด ความสำคัญของการบันทึกข้อมูล การตั้งค่าการกำหนดมาตรฐานของร่างกายและการใช้เทคโนโลยีในการควบคุมและตรวจสอบร่างกาย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่วาทกรรมทางการกีฬาสมัยที่ถูกสร้างขึ้น กำหนดรูปแบบโดยความเชื่อ และความมุ่งมั่น คตินิยมที่ชัดเจน โลกทัศน์ที่อยู่ภายในระบบภาษาและวัฒนธรรม การเมืองและเศรษฐกิจและการจัดการของอำนาจ นั้นก็คือ การที่นักมวยฝึกตัวเองให้เป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงอดทน ต้องอดทนต่อการฝึกอย่างหนัก ต้องอดทนต่อการบาดเจ็บในส่วนต่าง ๆ ควบคุมตนเองด้วยการอดอาหาร ข่มจิตใจตนเองให้ทนต่อความบาดเจ็บสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการกระทำความรุนแรงต่อร่างกายและจิตใจของนักมวยไทยในรูปแบบหนึ่ง ตัวนักมวยเองอาจไม่รู้เท่าทันปฏิบัติการทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อควบคุมประชาชนทำให้เขารับรู้และตระหนักรู้ว่าเมื่อเขาเป็นนักมวยเขาก็ต้องเป็นอย่างที่คนอื่น ๆ เห็นว่าเขาต้องเป็นแบบนั้นและเขาก็ยอมรับว่าเขาเป็นแบบนั้น ทำให้ตัวนักมวยเองมองไม่เห็นความแยบยลของอำนาจที่มากับความรู้ทางการกีฬาโดยผ่านปฏิบัติการการฝึกฝนด้วยการควบคุมของอำนาจเชิงวินัยอย่างเข้มข้น นักมวยยอมให้ร่างกายของตนเองต้องถูกควบคุม จัดการเปลี่ยนแปลงต่อปฏิบัติการของอำนาจทางวินัยด้วยการยอมจำนนต่อการฝึกร่างกายอย่างเข้มข้น ทำให้มีตัวตนที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจและวินัยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

สิ่งที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอและให้ผู้อ่านได้คิดนั้นก็คือ ตัวตนของนักมวยไทยภายในระบบของกีฬามวยไทยสมัยใหม่นั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นมาเองโดยตัวของมันเองหรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากปฏิบัติการของอำนาจที่สัมพันธ์กันกับความรู้ การศึกษาในครั้งนี้จะเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในโครงสร้างทางการกีฬา

มวยไทยที่อยู่ในรูปของอำนาจเชิงวินัย อำนาจและความรู้ทางการกีฬาที่เข้าควบคุม กำกับ ตัวตนของนักมวยไทยผ่านปฏิบัติการการออกกำลังกาย การฝึกฝนทักษะ การควบคุมอาหารและลดน้ำหนักซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการเปิดพื้นที่ให้อำนาจเชิงวินัยได้ทำงาน สร้างความจริงด้านการออกกำลังกายของนักมวยไทยเพื่อสนองตอบต่อการทำงานของอำนาจและความรู้ที่สัมพันธ์กันส่งผลเกิดชุดของกฎเกณฑ์ที่บอกถึงหนทางและวิธีการที่ทำให้นักมวยต้องกำกับตนเองให้เป็นไปตามเป้าหมายของอำนาจในความเป็นนักมวยไทย ตัวตนของนักมวยไทยจึงเป็นไปตามที่อำนาจต้องการ เป็นร่างกายที่ว่านอนสอนง่ายไม่มีปากมีเสียงยอมปฏิบัติตามโดยดุษฎีซึ่งกระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้จะมีสักกี่คนที่เข้าใจว่าการฝึกร่างกายอย่างเข้มข้นของนักกีฬาเป็นปัญหาว่าเป็นความรุนแรงที่กระทำกับตัวนักมวย ไม่ใช่ว่าอยู่ดี ๆ นักกีฬาจะต้องฝึกอย่างนั้นที่ต้องมีวินัยสูง อดทดต่อความเหนื่อย หิว และเจ็บปวดและพยายามควบคุมการฝึกร่างกายของตนเองให้ได้มากที่สุด จึงไม่ใช่สิ่งปกติธรรมดาของการเป็นมนุษย์ แต่มันเป็นไปตามเจตจำนงของอำนาจกับความรู้ทางการกีฬา ดังนั้น การวิจัยจึงมุ่งตอบคำถามการวิจัยว่า กระบวนการสร้างตัวตนความเป็นนักมวยซึ่งต้องควบคุมตนเองจนตัวเขาเองกลายเป็นร่างกายที่สยบยอมต่ออำนาจและความรู้ทางการกีฬานั้นเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ต้องการศึกษากระบวนการการสร้างตัวตนของนักมวยไทย

กรอบการวิจัย

ผู้วิจัยมองว่าการกีฬามวยไทยเป็นพื้นที่ของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นระหว่างกันของนักมวยไทยกับค่ายมวย ครูฝึก ผู้จัดการค่ายมวย โปรแกรมการฝึกฝน เป็นพื้นที่ของระบบความสัมพันธ์ถูกกำกับด้วยอำนาจทางวินัย และความรู้ทางการกีฬามวยไทยสร้างความจริง ทำให้นักมวยไทยถูกกำกับด้วยอำนาจทางวินัยและสร้างตัวตนความเป็นนักมวยไทยที่ต่อสู้บนสังเวียน อำนาจเชิงวินัยกับความรู้การกีฬามวยไทยจะทำงานเพียงลำพังไม่ได้ต้องทำงานผ่านปฏิบัติการเทคโนโลยีของอำนาจ เพื่อต้องการเผยให้เห็นกระบวนการสร้างตัวตนที่สยบยอมดังกล่าว

การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิด

สำหรับการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิด (concept) อำนาจ (power) ความรู้ (knowledge) ของมิเชล ฟูโกต์ มาใช้ในการอธิบายกระบวนการสร้างตัวตนของนักมวยไทยที่สามารถต่อสู้บนสังเวียนซึ่งอยู่ภายในระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกีฬามวยไทย ซึ่งอำนาจตามมุมมองของฟูโกต์แตกต่างจากแนวคิดของพวกเสรีนิยมและแนวคิดมาร์กซ์ โดยมองว่าอำนาจไม่ได้เป็นสิ่งของที่ครอบครองไม่ได้เป็นเพียงทรัพย์สินหรือสมบัติของรัฐไม่จำกัดเฉพาะอยู่ในภาครัฐที่บังคับใช้ตามรูปแบบของกฎหมายไม่ได้เป็นเพียงแค่การปราบปราม กดขี่หรือควบคุม (Foucault.1978: 94) แต่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Relation power) อำนาจมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ไม่ใช่เพราะว่าอำนาจมีสิทธิพิเศษในการรวมทุกอย่างมาอยู่ด้วยกัน แต่เพราะมันถูกสร้างขึ้นจากช่วงเวลาหนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งจากจุดหนึ่งไปยังทุก ๆ จุดอำนาจจึงมีอยู่ทั่วไปเพราะว่ามันมาจากทุกที่หมุนเวียนอยู่ในระบบความสัมพันธ์อยู่ในการกระทำ และทำงานอยู่ในระดับต่าง ๆ ของร่างกาย เป็นความสัมพันธ์ในทุก ๆ วันและไม่มีที่สิ้นสุดซึ่งเกิดขึ้นทั้งมวลในทุกตำแหน่งแห่งที่ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคน องค์กร สถาบันและกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม อำนาจจึงอยู่ในในทุกระดับร่างกายทางสังคม สำหรับในพื้นที่การกีฬาได้กลายเป็นสนามการทำงานของอำนาจ ภายในความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่ได้เป็นการบังคับทางกายให้ผู้อื่นกระทำแต่เป็นลักษณะการกระทำของการกระทำระหว่างกัน ซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในกีฬามวยไทยนั้นจะทำงานในรูปแบบของอำนาจเชิงวินัยซึ่งเป็นกลไกอันหนึ่งของการใช้อำนาจ อำนาจเชิงวินัยจะทำหน้าที่ควบคุม กระบวนการฝึกฝน ระบบของการออกกำลังกาย และการฝึกทักษะท่าทางและการเคลื่อนไหวของนักมวยไทย ความสัมพันธ์

ในระบบตัวอย่างเช่น นักกีฬากับผู้ฝึกสอน ค่ายมวย ครู ฝึก โปรแกรมการฝึก คนคอยควบคุม กฎระเบียบ ซึ่ง ระบบการฝึกฝนนี้จะสัมพันธ์กับนักมวยไทย เช่น สัมพันธ์ ว่าการฝึกฝนในตอนเช้า ตอนบ่าย การกินอาหาร การใช้ ชีวิตประจำวัน การตระเวนชกเวทีต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้เรียก ว่าระบบความสัมพันธ์ สำหรับสังคมวิทยาการกีฬาได้มี การนำแนวคิดของฟูโกต์มาใช้ในการศึกษาบริบททางการ กีฬาเมื่ออำนาจมีหลากหลายรูปแบบแต่ในการศึกษาการ สร้างตัวตนของนักมวยไทยครั้งนี้อำนาจที่ใช้เป็นอำนาจ ที่สร้างความเป็นจริงซึ่งในบริบทกีฬามวยไทยได้รับ ผลกระทบได้แก่ การควบคุม การตัดสิน และการสร้าง บรรทัดฐานของนักมวยไทยในลักษณะที่ว่านักมวยไทย ถูกกำหนดให้มีรูปแบบเฉพาะเป็นนักมวยที่เก่งสามารถ ขึ้นชกบนสังเวียน อำนาจในรูปแบบนี้ก็คือ อำนาจทาง วินัย (disciplinary power) เป็นอำนาจที่มุ่งเน้นการ ควบคุมและการจัดระเบียบร่างกายของนักมวยโดยการ ฝึกฝน การฝึกซ้อมและการออกกำลังกลาย อำนาจเชิง วินัยจำทำงานโดยลำพังไม่ได้ต้องอาศัยความรู้ทางการ กีฬาสร้างความจริงตามหลักวิทยาศาสตร์การกีฬาการ ออกกำลังกายเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง หลักการเสริมสร้าง สมรรถนะภาพทางกาย หลักการฝึกทักษะแม่ไม้มวยไทย และทักษะเชิงมวย ข้อกำหนดในการควบคุมน้ำหนักและ อดอาหาร นักมวยไทยรับเอาความจริงดังกล่าวมาบังคับ ตนเอง กำกับตนเอง ควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกาย และจิตใจเป็นร่างกายที่ถูกบังคับถูกฝึกเพื่อให้ได้ชื่อว่า เป็นนักมวยที่เก่งและสามารถขึ้นชกบนเวทีกลายเป็นตัว ตนของนักมวยในแบบต่าง ๆ ยอมรับและเข้าใจตนเอง ว่าเป็นแบบนั้น สำหรับวาทกรรมความเป็นนักมวยไทย นั้นอาศัยความรู้ตามหลักศาสตร์ของมวยไทยหรือ ความ รู้วิทยาศาสตร์การกีฬาสร้างความจริงขึ้นทำให้นักมวยไทย ถูกครอบงำและปฏิบัติตามอำนาจของความรู้ที่มากำหนด นำไปสู่วิธีการออกกำลังกายที่ปลอดภัยและมีประสิทธิผล เช่น นักมวยต้องออกกำลังกายตามปริมาณ ความเข้ม ข้น และความถี่ที่ถูกต้อง นักมวยต้องฝึกทักษะมวยไทย ตามรูปแบบของการฝึก ร่างกายและจิตใจของนักมวย ได้บังคับถูกฝึก ความรู้จึงกลายเป็นรูปแบบหนึ่งของการ ใช้อำนาจกำหนดรูปแบบประสบการณ์ของการเป็นนัก มวยไทยของเขาให้เขามีลักษณะเฉพาะ การศึกษาครั้งนี้ จะสามารถมองเห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างนัก มวยไทยกับการออกกำลังกายได้นั้นต้องมองผ่านปฏิบัติ การซึ่งปฏิบัติการเป็นสิ่งที่บุคคลเรียนรู้จากวัฒนธรรมและ สังคม อัตบุคคล (Subject) จึงเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมาจาก อำนาจที่มากำกับร่างกายทำงานผ่านความรู้ที่มีลักษณะ เฉพาะ สร้างความจริง (truth) ให้เกิดขึ้นกลายเป็น วาทกรรมหลักที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป กำหนดวิธี ปฏิบัติที่จำเป็น(practice) เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมาย หรือเจตจำนงของอำนาจความเกี่ยวข้องกันอันนี้เป็น สิ่งที่ฟูโกต์เรียกว่าเทคโนโลยีแห่งอำนาจ โดยเทคโนโลยี ของอำนาจ (Technologies of power) มีจุดสำคัญ อยู่ที่การมีระเบียบวินัย(discipline) และ การควบคุม ร่างกาย (regulating of bodies) โดยการเฝ้าระวัง (surveillance) ซึ่งทำงานผ่าน 3 กลไกหลัก คือ การ สังเกตตามลำดับชั้น (Hierarchical observations) การตัดสินนำไปสู่ภาวะปกติ (Normalizing judgment) และการตรวจสอบ (Examination) สามกลไกเทคโนโลยี ของอำนาจนี้จะช่วยในการเปลี่ยนแปลงคนเราให้เป็น เป้าหมายของความรู้ (Markula. P. And Richard P. 2006: 41) หลังจากนั้นก็จะนำไปสู่วิธีการที่เราจะสร้าง ตัวเราผ่านความรู้และการทำงานบนร่างกายซึ่งถือเป็นรูป แบบการครอบงำทางสังคม ดังนั้น ความเป็นนักมวย คือ ตัวตนของนักมวยนั้นไปพึ่งพากระบวนที่ซึ่งบุคคลกระทำ หรือปฏิบัติกับตนเองและบูรณาการเข้ากับโครงสร้าง ของอำนาจ Exercise ผ่านเหตุการณ์ที่มีความสัมพันธ์ เป็นการเฉพาะซึ่งทำให้เกิดการทำซ้ำอันจะนำไปสู่การ เข้าใจตนเองจึงเป็นตัวตนที่พวกเขารู้ตนเองว่าเป็นเช่นนั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งผู้ที่ วิจัยพยายามที่จะทำความเข้าใจและเข้าถึงประสบการณ์ ชีวิตเพื่อเป็นการเผยให้เห็นถึงกระบวนการสร้างตัวตน ของนักมวยไทยภายใต้ระบบความสัมพันธ์ของอำนาจ /ความรู้ของกีฬามวยไทยให้เขาคิดและดำเนินชีวิต

ประจำวันให้เป็นไปตามแนวทางนั้นจนสร้างความเป็นนักมวยไทยให้กับเขา ผู้วิจัยเลือกสนามวิจัยได้แก่ การฝึกซ้อมร่างกายในค่ายมวยซึ่งเป็นพื้นที่ที่จะปรากฏให้เห็นถึงการฝึกฝนร่างกายของนักมวยไทยได้อย่างชัดเจน เหตุผลที่เลือกเพราะว่าการฝึกฝนร่างกายของนักมวยไทยในค่ายมวยนั้นเป็นพื้นที่ของการปรากฏการควบคุมกิจกรรมการฝึกฝนร่างกาย จากการลงสำรวจพื้นที่ผู้วิจัยเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวมีความสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ฉะนั้นการเลือกผู้เล่าเรื่องหรือผู้ให้ข้อมูลตามลักษณะดังกล่าวนี้ จะทำให้มองเห็นการทำงานของเทคโนโลยีของอำนาจที่จัดกระทำกับตัวตนของนักมวยได้อย่างชัดเจน

ผู้วิจัยเลือกใช้การศึกษาเรื่องเล่า (narrative approach) มาใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากเรื่องเล่านั้นเป็นการเข้าถึงความรู้ ความจริงที่เจ้าของประสบการณ์ได้ประสบซึ่งเรื่องเล่านั้นเป็นการบอกเล่าเรื่องราวหรือข้อมูล วิธีการ หรือแนวทางในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม (Tamboukou. 2012: 96) เรื่องเล่าในการศึกษาครั้งนี้คือประสบการณ์จริงในการใช้ชีวิตประจำวันของนักมวย อันนำไปสู่พฤติกรรมในการดำรงชีวิตภายในการควบคุม กำกับของการเป็นนักมวยไทยซึ่งเรื่องราวชีวิตต่าง ๆ ที่แสดงออกมาผ่านการเล่าเรื่องจะกลายเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของนักมวยไทยที่ และเลือกแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลประสบการณ์เรื่องเล่าของนักมวยไทยตามแนวทางการวิเคราะห์ของฟูโกเดียน (Foucauldian approach to narratives) มาเป็นวิธีวิทยา (Methodology) เพื่อให้เห็นประสบการณ์ชีวิตการเป็นนักมวยไทยนั้นถูกสร้างจากความจริงของอำนาจผ่านโครงสร้างและผลกระทบทางวาทกรรมและปฏิบัติการที่มนุษย์ใช้เพื่อเข้าใจตนเองและโลกปัจจุบันของเขาว่าถูกสร้างขึ้นอย่างไร ในลักษณะที่ดูเป็นธรรมชาติและไม่ขัดแย้งกับเราซึ่งจริง ๆ แล้วโลกปัจจุบันของเราเป็นเพียงผลของโครงสร้างระบบความสัมพันธ์ซึ่งก็คือ ปฏิบัติการ (practice) คือกระบวนการของอำนาจที่ไปจัดการให้คนหรือผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์ต้องเป็นอย่างนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลจากการบอกเล่าของเจ้าของประสบการณ์จะทำให้เห็นถึงกระบวนการทำงานของอำนาจที่สัมพันธ์กับความรู้โดยอาศัยเทคโนโลยีของอำนาจไปสร้างความจริง และความจริงนั้นไปกำหนดพฤติกรรมควบคุมและครอบงำให้เขาปฏิบัติจนเขาสร้างตัวตนของของเขาขึ้นมาภายใต้ ระบบของความจริง (regime of truth) ได้แฝงเร้นอยู่ในปฏิบัติการให้นักมวยต้องปฏิบัติตาม คิดตาม จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลเรื่องราวที่ได้จากการบอกเล่าของนักมวยแต่ละคนซึ่งแต่ละคนนั้นต่างก็มีประสบการณ์การเป็นนักมวยไทยที่แตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและบริบทที่แตกต่างกันทำการวิเคราะห์ เพราะเรื่องเล่าเป็นการเข้าถึงความจริงที่นำไปสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันและเป็นการเผยให้เห็นถึงการทำงานของอำนาจและความรู้ที่ไปสร้างความจริงแล้วความจริงนั้นไปมีอิทธิผลต่อตัวนักมวยไทยทำให้ตัวตนของนักมวยไทยนั้นเกิดขึ้น

สำหรับผู้เล่าเรื่องราว (narrator) ที่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตประจำวันของการฝึกฝนมวยไทยนั้น ผู้วิจัยได้รับการแนะนำจากบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องในแวดวงมวยไทยและมีความเชื่อมั่นว่าพวกเขาเหล่านั้นมีคุณสมบัติของการเป็นนักมวยไทยที่อยู่ภายใต้การควบคุมครอบงำและเชื่อโดยสนิทใจจนไม่เกิดการตั้งคำถามกับการฝึกฝนร่างกายและได้คัดเลือกผู้เล่าเรื่องราว จำนวนทั้งสิ้น 9 คน เข้ามาร่วมสนทนาบอกเล่าประสบการณ์เพื่อสร้างความรู้ในเรื่องที่ที่ศึกษาถ่ายทอดเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของนักมวยแต่ละคนที่มีการใช้ชีวิตและกระทำการฝึกจริงในค่ายมวย ผู้เล่าเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตได้สร้างความรู้ร่วมกันเป็นที่เข้าใจจนครบตามกรอบประเด็นการวิจัยและได้ความรู้ที่เป็นแนวปฏิบัติจริง ได้หลักฐานครบและรวมทั้งได้พูดคุยพบปะกับผู้คนในแวดวงการมวยไทย เจ้าของค่าย ครูฝึกอย่างไรก็ตามผู้วิจัยไม่อาจเปิดเผยชื่อและนามสกุลจริงของผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์และผู้คนที่เกี่ยวข้องได้

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สนทนาพูดคุยบอกเล่าเรื่องราวประสบการณ์ของความนักมวยไทยผู้เป็น

เจ้าของประสบการณ์ในการฝึกซ้อม การออกกำลังกายในชีวิตประจำวันที่กระทำจริงโดยใช้การสร้างแนวทางคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยการกำหนดแนวคำถามที่ครอบคลุมแนวคิดและประเด็นสำคัญ ๆ ในการสร้างตัวตนของนักมวยไทยใช้สำหรับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi- structured Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่ประกอบด้วยคำถามต่าง ๆ ในแนวคำถามแต่สามารถที่จะปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความชัดเจนของคำตอบได้ซึ่งใช้ได้ดีกับการสัมภาษณ์เชิงเรื่องเล่า (narrative interview) โดยกำหนดโครงเรื่องในประเด็นการเข้ามาสู่การเป็นนักมวยจนถึงการขึ้นต่อสู้บนสังเวียนตัวตนของนักมวยเกิดขึ้นมาอย่างไรซึ่งแบ่งแยกเป็นประเด็นย่อย ๆ สำคัญ ๆ เพื่อให้เห็นถึงเรื่องราวประสบการณ์ที่นักมวยต้องปฏิบัติจริงในการฝึกฝนร่างกายซึ่งการปฏิบัติจริงนั้นจะเป็นภาพตัวแทนที่สะท้อนให้เห็นถึงการทำงานของเทคโนโลยีของอำนาจ ตามที่ฟูโกต์อธิบายไว้ว่า ซึ่งกำหนดพฤติกรรมของบุคคลและทำให้บุคคลอยู่ภายใต้เป้าหมายหรือการครอบงำบางอย่างเป็นการสร้างความเป็นวัตถุวิสัยของบุคคล (Foucault. 1988: 18) อันนำไปสู่การสร้างตัวตนของนักมวยไทยจากพื้นฐานประสบการณ์ของชีวิต เป็นการสัมภาษณ์ในลักษณะของการสนทนาพูดคุยให้เข้าถึงเพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจประสบการณ์ร่วมกันระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับนักวิจัยจนได้มาซึ่งข้อมูลประสบการณ์อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์กระบวนการสร้างตัวตนของนักมวยไทยจากเหตุการณ์เกี่ยวกับการกระทำที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เล่าเรื่องซึ่งก็คือ ข้อความของเรื่องเล่า (narrative text) ที่บอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตที่ผ่านมาที่ได้จากการสร้างแนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้างซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์เรื่องเล่าแบบฟูโกเดียน ซึ่งการวิเคราะห์เรื่องเล่าในที่นี้นั้นผู้วิจัยการอาศัยการตีความเพื่อค้นหาประสบการณ์ จากนั้นนำข้อมูลที่เป็นข้อความ (text) มาทำการวิเคราะห์หาใจความสำคัญ (thematic analysis) ภายในเรื่องเล่า ซึ่งใจความสำคัญนั้นถูกสร้างขึ้นเพื่อระบุประเด็นสำคัญและจัดโครงสร้างของข้อมูลที่รวบรวมได้เกี่ยวกับประสบการณ์ที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างนักมวยกับการออกกำลังกาย จากนั้นทำการจัดหมวดหมู่โดยการกำหนดรหัสข้อความ (open coding) เพื่อหาประสบการณ์ว่าการเป็นนักมวยของเขานั้นถูกกำหนดและถูกสร้างขึ้น อำนาจและความรู้อะไรอยู่เบื้องหลัง จากนั้นแยกประเด็นหัวข้อหลัก (theme) ที่ประกอบไปด้วยหัวข้อประเด็นสำคัญ ประเด็นหัวข้อย่อยหรือชุดของเหตุการณ์ย่อย ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นปฏิบัติการของการฝึกฝนมวยไทยซึ่งปฏิบัติการ ก็คือกระบวนการทำงานของอำนาจที่สะท้อนให้เห็นถึงปฏิบัติการที่ไปกำกับ ควบคุม ครอบงำ ให้นักมวยต้องเป็นไปตามนั้น ซึ่งแต่ละประสบการณ์หรือเหตุการณ์ถูกร้อยเรียงอยู่ภายในโครงสร้างหรือระบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของกีฬามวยเพื่อบอกเล่าให้เห็นถึงกระบวนการสร้างตัวตนของนักมวยไทย

ผลการวิจัย

ตัวตนของนักมวยไทยที่เกิดจากปฏิบัติการเข้าสู่การเป็นนักมวยไทย

1. ผู้เป็นนักมวยอาชีพ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของนักมวยกับรายได้ นักมวยแต่ละคนต่างก็ผ่านเหตุการณ์หรือประสบการณ์ของคนที่จะยึดการชกมวยเป็นอาชีพที่แตกต่างกันซึ่งตัวเขาเองพบว่าเขาต้องมาอยู่ในระบบของการชกมวย เข้าค่าย ฝึกซ้อมตามข้อกำหนดเพื่อให้ร่างกายพร้อม เพื่อจะนำเขาไปสู่การเป็นนักมวยที่ได้ขึ้นชกบนเวทีกลายเป็นแชมป์ เป็นนักมวยที่เป็นตัวทำรายได้หรือทำเงินให้กับค่ายมวยสร้างรายได้ให้กับตนเองการชกมวยอาชีพจึงเป็นสนามปฏิบัติการของระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างนักมวยกับอาชีพนักมวย ปฏิบัติการการชกมวยเป็นอาชีพนำพวกเขาเข้ามาสู่ความเป็นนักมวยของเขาที่เกิดจากเหตุการณ์ดังนี้

1.1 การถูกกำกับด้วยเหตุการณ์ของบิดามีอาชีพเป็นนักมวย นักมวยบางคนเขาเองถูกกำกับด้วยความจริงที่ว่าเรียนไม่ดีจึงทำให้ขาดโอกาสที่จะหางานทำ

ที่สร้างรายได้สูง ๆ จะทำงานอย่างอื่นที่สร้างรายได้มาก ๆ ซึ่งเขามองเห็นแล้วว่าเป็นไปได้ยากมาก แต่ตอนนี้เขาพบว่าบิดาของเขามีอาชีพเป็นนักมวย เขาได้คลุกคลีกับการฝึกซ้อม และเห็นการฝึกซ้อมของบิดามาตั้งแต่เด็ก ๆ เขาจึงได้มีโอกาสฝึกฝนจนมีความสามารถในเชิงมวย และได้ฝึกฝนแม่ไม้มวยไทย และการที่ได้ฝึกฝนมวยก็ทำให้ตัวเขาเองสามารถขึ้นชกบนเวทีได้ เขาจึงมองเห็นแล้วว่าอาชีพมวยไทยเป็นอาชีพที่เหมาะสม นำเขามาสู่ระบบการชกมวยและสามารถสร้างรายได้ทำให้กับตัวเขาเอง แต่เขาต้องขยันฝึกซ้อมเพื่อไต่เต้าจากเวทีระดับภูธรไปสู่การชกในเวทีที่อยู่ระดับสูงขึ้นค่าตอบแทนที่ได้ก็จะมากขึ้น เพราะฉะนั้นการฝึกฝนมวยก็จะเป็นหนทางสร้างรายได้ให้กับตนเอง นักมวยต้องฝึกซ้อมทักษะเชิงมวย ฝึกซ้อมแม่ไม้มวยไทย ฝึกซ้อมกลมวย ควบคุมอาหารและน้ำหนัก ออกกำลังกายให้ร่างกายแข็งแรงและพร้อมอยู่เสมอ ซึ่งเขามองดูแล้วว่าถ้าไม่ฝึกฝนหรือฝึกซ่อมเขาก็จะไม่สามารถและก็ไม่มีสิทธิ์ที่จะได้ขึ้นชกบนเวที การซ้อมทำให้เขานึกถึงรายได้จากความเป็นนักมวยที่ต้องซ้อม ต้องไต่เต้า จากเดิมเขาเคยคิดว่าแต่ซ้อมไปวัน ๆ ไม่พอแต่ เขาต้องซ้อมอย่างหนักเพื่อให้ได้เลื่อนระดับไปชกในเวทีที่สูงขึ้น อันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ ฉะนั้น กว่าจะมีรายได้นักมวยต้องเก่งไม่อย่างนั้นก็จะไม่มีรายได้ รายได้จึงถูกสร้างมาจากความเก่งและความสามารถ

1.2 การถูกกำกับด้วยเหตุการณ์ของฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี จากประสบการณ์เผยให้เห็นว่า นักมวยบางคนถูกกำกับด้วยความจริงที่ว่าเป็นลูกชาวไร่ชาวนารายได้ทางบ้านน้อย และตัวเขาเองขาดโอกาสในการเรียนหนังสือ เพราะฉะนั้น อาชีพนักมวยจึงเป็นความจริงที่ว่า เมื่อเขามามองตัวเอง เขาเข้าใจว่าทางบ้านยากจนรายได้ไม่พอเพียงไม่สามารถที่จะเรียนต่อได้ในระดับที่สูงขึ้น รายได้จึงเป็นระบบความสัมพันธ์เป็นวิธีการเข้ามาสู่การเป็นนักมวยเป็นลักษณะของอำนาจมาจัดกระทำกับตัวตนพวกเขา เขาพบว่าการชกมวยเป็นอาชีพจะนำมาซึ่งรายได้ ถ้าเขามาสู่การชกมวยอาชีพ ทางบ้านก็จะมีฐานะดีขึ้น และมีโอกาสจะซื้อรถซื้อบ้านใหม่ทำให้ความเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้น นั้นหมายถึงว่าการเข้ามาสู่การเป็นนักมวยเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ ตัวเขาเองก็มีความจริงกำกับเขาว่าถ้าร่างกายเขาแข็งแรงเขาต้องฝึกฝนอย่างเคร่งครัดเพราะจะทำให้เขาได้ขึ้นชกบนเวที การซ้อมของนักมวยเขาจะคิดถึงรายได้จากการเป็นนักมวยเขาจึงต้องฝึกซ้อม ต้องไต่เต้าจากการเป็นนักมวยระดับงานวัดเป็นนักมวยระดับภูธร มาเป็นนักมวยขึ้นชกเวทีระดับมาตรฐานหรือจากค่ายมวย ๆ เล็กมาเป็นค่ายมวยใหญ่ ๆ เพื่อที่จะได้ชกในเวทีที่สูงขึ้น ดังนั้น ฐานะทางเศรษฐกิจจึงกลายเป็นเครื่องมือของระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับความรู้ไปสร้างตัวตนให้เขา จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ของฐานะทางเศรษฐกิจเป็นอำนาจที่ไปกำกับนักมวยให้เขาเข้ามาสู่การเป็นนักมวยจนตัวเขาเป็นนักมวยอาชีพถือได้ว่าเป็นการทำงานของอำนาจอย่างแยบยลในสิ่งที่นักมวยถูกจัดการให้ต้องเข้ามาสู่การเป็นนักมวย

1.3 ถูกกำกับด้วยเหตุการณ์ของการหลงใหลการต่อสู้เพื่อการแข่งขัน มวยเป็นการต่อสู้เพื่อการแข่งขันเป็นความจริงในสังคมที่รับรู้ และเมื่อปฏิบัติแล้วเป็นจริงเพราะคนเชื่อแล้วจึงปฏิบัติตามด้วยการฝึกอาวุธเชิงมวย การฝึกทักษะเชิงมวย การฝึกความแข็งแรงให้กับร่างกายเพื่อให้ได้ชื่อว่าเขาก็เป็นนักต่อสู้ที่มีความสามารถคนหนึ่งได้เป็นปกติของความเป็นนักมวย ความจริงอันนี้จึงไปกำกับความคิดทำให้ของเขา ขณะเดียวกันเขาก็สามารถที่จะเป็นนักต่อสู้เพื่อการแข่งขันได้ จะเห็นได้ว่าการต่อสู้เพื่อการแข่งขันไปกำกับความเป็นนักมวยของเขา การที่ตัวเขาเองเข้ามาสู่การเป็นนักมวยนั้นก็เพราะว่าตัวเขาพิจารณากับตัวเองแล้วว่าตัวเขาอยากจะเป็นแบบนั้น ซึ่งเขาเองได้ไตร่ตรอง และพิจารณาถึงความเป็นจริงของการชกมวยแล้วว่า การต่อสู้อยู่บนสังเวียนมวยเป็นการต่อสู้และการต่อสู้ก็ต้องให้สวยงามถูกต้องตามหลักการของแม่ไม้มวยไทย และ ซึ่งสิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นนักต่อสู้หรือตัวตนของเขาที่เป็นนักนักมวยอาชีพที่หลงใหลการต่อสู้เพื่อการแข่งขัน นำไปสู่การมีชื่อเสียง การสร้างรายได้ และสุดท้ายนำไปสู่การเลือกอาชีพการเป็นนักมวยที่สามารถสร้างรายได้สร้างชื่อเสียงให้กับเขาได้ ฉะนั้นการที่เขามีตัวตนของนักมวย

ผู้ที่หลงใหลในการต่อสู้เพื่อการแข่งขันอย่างนั้นจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงการสยบยอม

2. ตัวตนของนักมวยไทยที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติการต่อสู้บนสังเวียน

2.1 นักมวยผู้ที่มีทักษะมวยไทยและเชิงมวย การฝึกทักษะอาวุธมวยไทยมันเป็นตัวตนของคน ๆ หนึ่งที่เขาฝึกจากความจริงว่า ถ้าเขาออกอาวุธเป็นได้ว่องไวและแม่นยำมีความหนักหน่วงรุนแรง และเขามีร่างกายส่วนต่าง ๆ แข็งแรงได้ เป็นความจริงที่ต้องปฏิบัติตามเมื่อปฏิบัติตามแล้วเป็นจริงนั้นแปลว่าเขาสยบยอมต่ออำนาจความรู้ทักษะมวยไทยซึ่งปฏิบัติการตัวตนของนักมวยได้ถูกสร้างขึ้นให้เขาเป็นนักมวยในแบบต่าง ๆ ความจริงดังกล่าวมันสะท้อนความเป็นตัวตนของเขาทำให้เขามีตัวตนความเป็นนักมวยในแบบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1.1 นักมวยแบบมวยฝีมือ ความจริงบอกว่ามีสมรรถภาพร่างกายที่แข็งแรง มีความทนทานของระบบหายใจ มีความว่องไวในการเคลื่อนไหว และมีความแข็งแรงของแขน ข้อ และส่วนต่าง ๆ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นนักมวยที่มีฝีมือ ความจริงอันนี้จึงไปกำกับการฝึกซ้อมทักษะการตั้งรับ การรุก การรับ การใช้อาวุธมวยไทยครบทุกรูปแบบ การใช้หมัด การใช้เท้า การใช้เข่า การใช้ศอก และการป้องกันอาวุธได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว มีความแม่นยำในการออกอาวุธ รู้จังหวะในการออกอาวุธ มีความหนักหน่วงรวดเร็ว มีความหนักหน่วงรุนแรงในการออกอาวุธ มีความคล่องแคล่ว รู้จังหวะการรุกรับและการแก้ทางมวย ความจริงนี้ ไปกำกับเขาวิ่งตัวเขาเองก็เป็นนักมวยที่มีหน่วยก้านดีแล้ว นอกจากนั้นเขายังมีกำลังขา แขน ไหล่ คาง คอ และส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่แข็งแกร่งว่าเขาต้องฝึกฝึกทักษะการใช้อาวุธมวยไทยให้ครบทั้งหมัด เท้า เข่า และศอก ตามลำดับขั้นของการฝึก เริ่มจากการฝึกชกลม ชกเป้า เตะกระสอบ เตะเป้า ตีเข่า ปล้ำคู่ และลงนวม เพราะฉะนั้นเขาก็สามารถที่จะเป็นนักมวยที่มีฝีมือได้

2.1.2 **นักมวยผู้ที่มีเข่าเป็นอาวุธ** เขาฝึกจากความจริงที่ว่าการใช้เข่าเป็นอาวุธในการต่อสู้บนสังเวียนนั้นจะทำให้เขาเอาชนะคู่ต่อสู้บนสังเวียนได้ นั้นก็เพราะว่าการต่อสู้ด้วยการตีเข่าเป็นอาวุธที่ค่อนข้างรุนแรง สามารถทำให้คู่ต่อสู้อ่อนแรง และแพ้น็อกได้อย่างรวดเร็ว การฝึกทักษะให้สามารถออกอาวุธโดยการใช้เข่าที่หนักหน่วงและรุนแรง ได้นั้นก็ต้องเป็นผู้ที่มีพลังขาและน่องแข็งแรง ความจริงชุดนี้จะไปกำกับนักมวยให้ต้องฝึกวิ่ง กระโดดเชย่งย่อ เล่นคานเหล็ก เพราะจะช่วยเพิ่มความหนักหน่วงในการตีเข่า และการฝึกทักษะมวยไทยด้วยการตีเข่าเป้าท้องคู่ด้วยรูปแบบการใช้อาวุธเข่า การใช้เข่าลอย การตีเขาโหน การตีเข่าเฉียง การตีเข่าโค้ง การตีเข่าลอย เขาก็เป็นมวยที่มีทักษะการใช้อาวุธเข่าได้ดีอยู่แล้ว แต่ถ้าหากเขาต้องการเอาชนะคู่ต่อสู้บนเวทีให้ได้รวดเร็วสามารถทำให้คู่ต่อสู้อ่อนแรง และจะแพ้เขาได้นั้น จะทำให้เขาชนะนั้นก็หมายถึงเงินรางวัลที่เขาจะได้รับรวมถึงตำแหน่งแชมป์ที่คาดหวังไว้ ความจริงนี้จึงไปกำกับความคิด ควบคุมพฤติกรรมของเขาให้เขาต้องเฝ้าคอยระวังตนเองในการฝึกซ้อมของตนเองให้เป็นผู้มีกำลังขาแข็งแรงด้วยการวิ่งระยะไกล ทุกวันเช้าและเย็น ด้วยระยะทางไม่ต่ำกว่า 20 กิโลเมตร และต้องฝึกกระโดดเชือก โดยการจับเวลา 20 – 40 นาที จะเห็นได้ว่านักมวยจะต้องเฝ้าระวังการฝึกของตัวเองตลอดเวลาด้วยกำหนด การที่นักมวยต้องเฝ้าคอยระวังการฝึกซ้อมของตนเองให้เป็นไปตามข้อกำหนดของการฝึกถือว่าเป็นเครื่องมือของอำนาจที่ไปกำกับความคิดและการกระทำของนักมวย การที่เขาเฝ้าระวังตนเองในการฝึกยังหมายถึงการจับจ้องตนเองของนักมวยว่าเขาต้องฝึกเหมือนกับมีสายตาที่คอยจ้องมองหรือผู้คุมคอยจับจ้องตลอดเวลาจะเห็นได้ว่าอำนาจกับความรู้ทำงานได้อย่างแยบยล

2.1.3 **นักมวยผู้ที่มีฝีเท้าในการเตะและถีบ** เขาฝึกจากความจริงที่ว่า การออกอาวุธได้หนักหน่วงรุนแรงว่องไว และแม่นยำแล้วนั้นจะสามารถทำอันตรายคู่ต่อสู้ได้ทุกส่วน นักมวยเขาจะพิจารณาตัวเองอยู่ตลอดเวลาว่าร่างกายต้องแข็งแรง จะเห็นได้ว่าการที่นักมวยต้องฝึกอย่างนั้นความจริงดังกล่าวไปกำกับความคิดว่าการที่จะเป็นที่ผู้ออกอาวุธ เป็นผู้ที่ป้องกันตัวเองได้ เป็นผู้มีไหวพริบในการต่อสู้ซึ่งเขารู้ตระหนักรู้ และคอยเตือนอยู่ใน

ใจของเขาอยู่ตลอดเวลา นักมวยเขาพบว่าตัวเขาก็เป็นนักมวยที่ออกอาวุธมวยไทยได้ครบ ดังนั้น เขาต้องคอยเฝ้าระวังตนเอง คอยเตือนตนเองว่าเขาได้ฝึกซ้อมให้เป็นไปตามตารางการฝึกซ้อมที่เป็นข้อกำหนด ดังนั้น จะเห็นได้ว่าอำนาจทำงานผ่านความรู้ว่าการฝึกทักษะมวยไทยใช้เทคนิคการตรวจสอบไปกำกับให้ให้เขาต้องเฝ้าระวังตนเองในการฝึกซ้อมตามข้อกำหนดจริง

2.1. **นักมวยที่เป็นแชมป์** เป็นตัวตนอย่างหนึ่งของนักมวยที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติการต่อสู้บนสังเวียน โดยทั่วไปเมื่อเข้ามาสู่การเป็นนักมวยแล้วก็ต้องเป็นนักมวยที่สามารถมีความพร้อมของร่างกายด้วยการฝึกซ้อมเพื่อที่จะเป็นผู้ชนะการต่อสู้บนสังเวียนความเป็นนักมวยที่สามารถนั้นสร้างตัวตนให้นักมวยอยู่ภายใต้การฝึกซ้อมการออกกำลังกายและกำกับดูแลตนเองอย่างเคร่งครัด นักมวยผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์ก็ต้องกำกับตัวตนเป็นสิ่งที่เขาต้องทำถ้าไม่ทำไม่ได้ชื่อว่าเป็นนักมวยที่สามารถ เก่งและขึ้นชกชนะ การที่นักมวยเขาปฏิบัติอย่างนั้นหมายความว่าอยู่ดี ๆ เขาไม่ได้นึกทำขึ้นมาด้วยตัวเขาเองหรือด้วยคนอื่น ๆ มาบังคับให้เขาทำ แต่ที่เขาทำอย่างนั้นเพราะมีอำนาจเชิงวินัย กำกับ ควบคุมกิจกรรมการฝึกซ้อม การออกกำลังกายของเขา ผ่านวาทกรรมต่าง ๆ ให้เขาต้องสังเกตและตรวจตราตัวเองว่าถ้าจะต้องขึ้นชกบนสังเวียนแล้วแพ้นั้นแปลว่าตัวตนของเขาไม่ได้ฝึกซ้อมอย่างเข้มข้น ไม่ฝึกซ้อมให้เป็นไปตามกำหนดการฝึก ไม่ได้ตามลำดับขั้นของการฝึกเชิงมวย เพราะฉะนั้นเมื่อเขาเป็นนักมวยเขาต้องทำ เพราะนั้นคือความจริงที่สร้างจากความรู้ทางกีฬามวยไทยซึ่งความรู้อันนี้ได้บอกความจริงให้กับเขาว่า การที่เขาเป็นนักมวยที่ต้องชกชนะเขาบนเวที เขาก็ต้องฝึกร่างกายของเขาอย่างดีในทุก ๆ ด้าน ดังนั้น เขาก็ต้องตรวจตราตัวเองว่าระบบการฝึกของเขาเพื่อให้ร่างกายที่มีความแข็งแกร่งของกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ต้องฝึกเพื่อให้ร่างกายมีความทนทาน ต้องฝึกเพื่อให้ร่างกายความว่องไวหรือความเร็ว ต้องฝึกเพื่อให้ความแม่นยำ ต้องฝึกซ้อมอย่างหนักเข้มข้นกว่าปกติของการฝึกซ้อมที่ไม่มีโปรมการชกด้วยการวิ่ง การฝึกบริหารกายด้วยทักษะมวยไทย การคู่ฝึกด้วย จะเห็นได้ว่าตัวตนของนักมวยผู้เป็นนักมวยแชมป์ที่ต่อสู่บนเวทีได้นั้นเกิดจากกระบวนการทำงานของอำนาจความรู้ทางการกีฬามวยไทยสร้างชุดความจริงต่าง ๆ นำไปสู่การปฏิบัติ เมื่อเขาปฏิบัติความจริงชุดนี้สร้างให้เขาเป็นนักมวยที่เป็นแชมป์เมื่อเป็นแชมป์นั้นหมายความว่านำมาซึ่งรายได้จากการชกสร้างให้พวกเขากลายเป็นนักมวยแชมป์เงินหมื่น นักมวยแชมป์เงินแสน และนักมวยแชมป์เงินล้านซึ่งเป็นความจริงที่เกิดขึ้นจริง

สรุปผลการวิจัย

การสร้างตัวตนของนักมวยไทยที่สามารถแสดงให้เห็นว่าความเป็นนักมวยไทยที่เขาต้องปฏิบัตินั้นเกิดจากกระบวนการทำงานของอำนาจที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นในพื้นที่การฝึกฝนมวยไทยซึ่งเป็นลักษณะของอำนาจเชิงวินัยกับความรู้ทางการกีฬามวยไทยซึ่งต้องอาศัยกลไกการทำงานของเทคโนโลยีของอำนาจว่าด้วยการสังเกตที่เป็นลำดับชั้น การประเมินตัดสินเพื่อสร้างความเป็นปกติ และการตรวจสอบ ซึ่งเป็นกลไกของอำนานที่ไปจัดการ กำหนดพฤติกรรมของนักมวยไทยและทำให้นักมวยต้องตกอยู่ภายใต้เป้าหมายหรือการครอบงำสร้างความเป็นนักมวยไทยที่สยบยอม ทำให้เกิดความจริงที่ว่าการที่พวกเขานักมวยเข้ามาสู่การเป็นนักมวยจนเขามองตัวตนของเขาว่า เขานักมวยอาชีพที่เข้ามาสู่การเป็นนักมวยแบบฐานะยากจน แบบหลงใหลศิลปะมวยไทย แบบนักต่อสู่เพื่อการแข่งขัน เมื่อเข้าสู่การขึ้นชกบนสังเวียน ความจริงที่เกิดขึ้นสร้างให้เขากลายเป็นนักมวยที่ตัวตนของเขามองว่าเขาเป็นนักมวยไต่เต้าจากเวทีงานวัด เวทีชานเมือง เวทีมาตรฐาน กลายเป็นนักมวยที่ตัวตนของเขามองว่าเขาเป็นนักมวยที่มีทักษะมวยไทยแบบนักมวยเข่า นักมวยฝีมือ นักมวยครบเครื่อง นักมวยศอก นักมวยเตะ และมีตัวตนที่เป็นนักมวยที่เป็นแชมป์เงินหมื่น นักมวยเงินแสน นักมวยเงินล้าน การที่นักมวยเขามีตัวตนอย่างนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติแต่กลับเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากอำนาจของการฝึกซ้อมออกกำลังกายจากความรู้ทางการกีฬามวยไทย จาก

ประสบการณ์ของนักมวยไทยสะท้อนให้เห็นถึงปฏิบัติการต่าง ๆ ที่ไปกำกับความคิดกระทำให้เขาต้องปฏิบัติและสร้างความเป็นนักมวยไทยให้กับเขาซึ่งเขาถูกกำกับดูแลด้วยปฏิบัติการการสร้างความแข็งแรงของร่างกาย การฝึกทักษะมวยไทย การฝึกทักษะเชิงมวย สำหรับผู้วิจัยแล้วจากการศึกษาการสร้างความเป็นนักมวยผ่านการทำงานของอำนาจและความรู้ ด้วยการควบคุมกิจกรรมการฝึกซ้อมออกกำลังกายของนักมวยจนเขากลายเป็นร่างกายที่สยบยอมนั้นผู้วิจัยมองเห็นว่ามีความรุนแรงที่แอบแฝงซ้อนเล่นมากับความรู้ทางการกีฬามวยไปกำกับความคิดให้นักมวยเชื่อว่าเป็นความจริงที่ต้องปฏิบัติต่อร่างกายสร้างตัวตนให้เป็นนักมวยที่สามารถเพื่อใช้ประโยชน์จากร่างกาย จะเห็นได้ว่าเขามีตัวตนเป็นนักมวยอาชีพ การที่เขามีตัวตนแบบนั้นมันเป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นกระบวนการสร้างความจริงที่กระทำกับร่างกายของนักมวย ถึงแม้ว่านักมวยจะปฏิบัติตามโดยเชื่ออย่างสนิทใจโดยไม่ตั้งคำถามแต่ความเป็นจริงแล้วภายใต้การสร้างตัวตนของนักมวยที่สามารถนั้นเป็นกระบวนการทำให้ร่างกายของมนุษย์สยบยอมต่อความรู้การกีฬามวยไทย

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงความแยบยลของอำนาจและความรู้ทางการกีฬาที่ครอบงำกระบวนการสร้างตัวตนของนักมวยไทยด้วยการสร้างความรู้ที่ไปกำกับความคิดและควบคุมร่างกายจนทำให้ตัวของนักมวยเองมองไม่เห็นความหมายที่ซ้อนอยู่ภายในปฏิบัติการของอำนาจความรู้ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานของอำนาจที่ไปควบคุมการฝึกของนักมวยจนตัวเขาเองต้องสยบยอม ซึ่งผู้วิจัยมองว่าเป็นการกระทำความรุนแรงอย่างหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

Coakley. J. (1987). Sociology of sport in the United states International Reviews for The Sociology of sport, 1.

Foucault M. (1978).The History of Sexuality, Volume 1: An Introduction, London: Penguin Books.

_____. (1983). 'The Subject and Power', in H.L. Dreyfus and P. Rabinow (eds) Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics, 2nd edn, Chicago, IL: University of Chicago Press.

_____. (1988) 'Technologies of the Self', in L.H. Martin, H. Gutman and P.H. Hutton (eds) Technologies of the Self: A Seminar with Michel Foucault, Amherst, MA: University of Massachusetts Press.

_____. (1991.) Discipline and Punish: The birth of the Prison, London: Penguin Book. New York: Vintage.

Markula. P. And Richard P. (2006). Foucault sport and Exercise: power, knowledge and transforming the self - edition published in the Taylor & rancis e -library.

Tamboukou Maria. (2012). A Foucauldian Approach to Narratives. In M.Andrews, C. Squire & M. Tambukuo (Eds.), Doing Narrative Research (pp.88- 107). Los Angeles: SAGE Publications.

วรรณกรรมวิจารณ์
เรื่อง ถอดรหัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสอนกระบวนการคิด

ดร. ศรีวรรณ ยอดนิล*

ทิศนา แขมมณี. (2558). *ถอดรหัสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสอนกระบวนการคิด* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 214 หน้า.

หนังสือ ถอดรหัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสอนกระบวนการคิด เป็น หนังสือที่เหมาะสำหรับครู อาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาเด็กและเยาวชนทุกระดับการศึกษา ให้สามารถน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการคิด การศึกษาเล่าเรียน การทำงาน และการดำเนินชีวิตให้เป็นไปในทางสายกลาง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีความสงบสุขและก้าวหน้าได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน การปลูกฝังปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นและเจริญงอกงามขึ้นในตัวผู้เรียนสามารถกระทำได้ โดยการพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียน เนื่องจากการคิดเป็นที่มาของการกระทำ การรู้จักคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงนำไปสู่การกระทำหรือการปฏิบัติอย่างพอเพียง ซึ่งจะพัฒนาไปสู่อุปนิสัยพอเพียงในที่สุด นวัตกรรมการสอนที่ผู้เขียนเสนอแนะในหนังสือเล่มนี้ ให้แนวทางและวิธีการที่สะดวกและเรียบง่าย ซึ่งครู หรือ ผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์หรือใช้ในการสอนได้ทุกระดับการศึกษา

หนังสือ ถอดรหัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสอนกระบวนการคิด แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 การถอดรหัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตอนที่ 2 การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสอนกระบวนการคิด เนื้อหาตอนที่ 1 มี 3 บท และตอนที่ 2 มีเนื้อหา 4 บท รวมเนื้อหาทั้งเล่มจำนวน 7 บทซึ่งมีสาระสำคัญโดยสังเขปดังนี้

บทที่ 1 สาระสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เนื้อหาในบทนี้กล่าวถึง ความหมายและความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสาระสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยระบุว่า เป็นแนวคิดใหม่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานไว้เป็นหลักการในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและของโลก ปรัชญาของเศณษฐกิจพอเพียงที่พระราชทาน เป็นที่มาของนิยาม ”สามห่วง สองเงื่อนไข” โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ คือความพอดี ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ส่วนความมีเหตุผล หมายถึงการใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ การมีภูมคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบที่

*รองศาสตรจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา

เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรอบตัว ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความรู้และคุณธรรมเป็นเงื่อนไขพื้นฐาน เงื่อนไขความรู้ หมายถึงความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการดำเนินชีวิต และการประกอบการงาน ส่วนเงื่อนไขคุณธรรม คือ การยึดถือคุณธรรมในด้านต่าง ๆ เช่น ความสื่อสัตย์สุจริต ความมานะอดทน ความขยันหมั่นเพียร การมุ่งประโยชน์ต่อส่วนรวม ฯลฯ ตลอดเวลาที่ประยุกต์ใช้ปรัชญา

บทที่ 2 การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา สืบเนื่องจากบทที่ 1 ซึ่งผู้เขียนกล่าวไว้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักคิด และหลักปฏิบัติ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านธุรกิจ ด้านกฎหมาย ด้านสังคม ด้านการศึกษา และด้าน ๆอื่น ๆ บทที่ 2 มีเนื้อหาในเรื่องการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ซึ่งกล่าวถึงแนวทางหลัก 4 แนวทาง ได้แก่ การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นสาระการเรียนรู้ใน หลักสูตร การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในวิถีชีวิต

บทที่ 3 การถอดรหัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประยุกต์สู่การสอน เนื้อหาในบทนี้ผู้เขียนเริ่มต้นกล่าวถึง ปัจจัยหลักที่เกี่ยวกับการสอน 2 ประการ ได้แก่ ความเข้าใจในเนื้อหา/เรื่องที่จะสอน และวิธีสอนที่ดีที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องนั้น การถอดรหัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในหนังสือนี้ผู้เขียนหมายถึงการวิเคราะห์เจาะลึกเนื้อหาสาระ เพื่อช่วยให้ครู/ผู้สอนเข้าใจความหมายของปรัชญาในเชิงลึก คือเข้าใจในสาระที่อาจไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์ให้เห็นชัดเจน แต่อาจแฝงอยู่ภายใต้คำ และข้อความต่าง ๆ การเข้าใจในหลักปรัชญาถึงระดับที่เป็นเชิงการกระทำ/การปฏิบัจติ จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถช่วยให้ครู/ผู้สอน มีความเข้าใจในปรัชญาอย่างลึกซึ้ง ซึ่งจะส่งผลให้สามารถปฏิบัติการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้น โดยนำเสนอเป็นการถาม-ตอบในประเด็นต่าง ๆ

บทที่ 4 การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน ในบทนี้กล่าวถึงการพัฒนาและฝึกฝนการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ผู้เรียนอย่างเหมาะสมตามวัยและวิถีชีวิต โดยมีแนวทางสำหรับผู้สอนที่ต้องให้ความคัญคือ จะสอนอะไร จะสอนใคร จะสอนตรงไหน เมื่อไร จะสอนอย่างไร และจะวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างไร

บทที่ 5 การสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบแยกส่วน เนื้อหาในบทนี้กล่าวถึงแนวการสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบแยกส่วน การสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบแยกส่วนโดยใช้คำถาม และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการส่งเสริมการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 6 การสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเน้นกระบวนการคิด : นวัตกรรมการสอน มีสาระสำคัญ เกี่ยวกับ ความสำคัญของการพัฒนากระบวนการคิด การปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการคิดการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: นวัตกรรมการสอนเสนอแนะ ผู้เขียนเสนอแนะให้ผู้สอนจัดลำดับขั้นตอนการกระทำหรือการปฏิบัติอย่างเหมาะสม เพื่อช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างมีระบบ เนื่องจากกระบวนการคิดหรือลำดับขั้นตอนที่ดีในการคิด มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการคิด ช่วยให้คิดได้เร็วขึ้น ชัดเจนขึ้น คิดได้ตรงประเด็น มีความครอบคลุม รอบคอบขึ้น ความสับสนคลุมเครือน้อยลงส่งผลให้การคิดมีคุณภาพ การสอนด้วยวิธีนี้จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้เรียน โดยมีชุดคำถามสำคัญเพื่อพัฒนา กระบวนการคิดการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 7 หลักการสอนสำหรับการพัฒนาทักษะกระบวนการคิด การปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บทนี้เป็นเนื้อหาต่อเนื่องจากบทที่ 6 ประกอบด้วย ประเภทของสาระการเรียนรู้

หลักการสอนสาระประเภทความรู้ที่มีลักษณะเป็นกระบวนการ (procedural knowledge) หลักการสอนสาระประเภททักษะกระบวนการ (process skill) และหลักการสอนสาระประเภทความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม คุณลักษณะ (affective domain)

หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่สามารถอธิบายความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างลึกซึ้ง และถ่องแท้ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจในเนื้อหาสาระที่แท้จริง ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีวิธีสอนหลักคิด และแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ในทุกระดับการศึกษา จึงเป็นหนังสือที่เหมาะอย่างยิ่งสำหรับครู อาจารย์ หรือผู้สอนทุกระดับชั้น ที่สอนเนื้อหากี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งผู้สอนที่ต้องการบูรณาการหลักคิดของปรัชญานี้ในเนื้อหาวิชาอื่นๆ ตลอดจนผู้อ่านทั่วไปที่สนใจ และต้องการเข้าใจหลักคิด และหลักปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง กล่าวโดยสรุปหนังสือเล่มนี้มีคุณค่าแก่การศึกษาสำหรับผู้สนใจในเนื้อหาและหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างยิ่ง

ใบสมัครสมาชิก/ ต่ออายุ
วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม

ข้าพเจ้า……นามสกุล……

ขอ ( ) สมัครสมาชิกวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม

( ) ต่ออายุสมาชิกวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม

( ) 1 ปี ค่าสมาชิก 150 บาท พร้อมนี้ได้ส่ง

( ) เงินสด……บาท

( ) ตั๋วแลกเงิน/ ธนาณัติ ปทฝ. มหาวิทยาลัยบูรพา สั่งจ่ายในนาม นางศรีวรรณ ยอดนิล
ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131 โทรศัพท์ 038 - 102067 โทรสาร 038 - 391043

มีความประสงค์ให้ส่งวารสารไปที่

ชื่อ……นามสกุล……

ที่อยู่……

……โทรศัพท์……

ลงชื่อ……

(……)

……/……/……

****

สมาชิกวารสารศึกษาและการพัฒนาสังคม
(สำหรับเจ้าหน้าที่)

สมาชิกเลขที่……/……

เริ่มเป็นสมาชิกตั้งแต่……/……/…….. ( ) ฉบับที่……

หมดอายุ……/……/…… ( ) ฉบับที่……

(ฉบับสุดท้าย)

ลงชื่อ……

(……)

……/……/……

ขั้นตอนการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร การศึกษาและการพัฒนาสังคม

1. ประเภทของผลงานที่จะตีพิมพ์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1.1 บทความวิจัย

1.2 บทความวิชาการ

2. การพิมพ์ต้นฉบับผลงานที่จะตีพิมพ์

2.1 ความยาวของบทความวิชาการ/ บทความวิจัย ไม่เกิน15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

2.2 ชนิดของตัวอักษรที่พิมพ์เป็น Angsana

2.3 ระยะการกั้นหน้ากระดาษ

- หัวกระดาษ 1.5 นิ้ว
- ซ้าย 1.5 นิ้ว
- ขวา 1 นิ้ว
- ล่าง 1 นิ้ว
- หัวข้อใหญ่ชิดซ้าย ตัวหนา ขนาด 16 พอยท์
- ขนาดตัวอักษรปกติ 16 พอยท์

3. รูปแบบการนำเสนอบทความวิชาการ

3.1 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

3.2 บทคัดย่อ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

3.3 บทนำ

3.4 เนื้อหา

3.5 บทสรุป

3.6 เอกสารอ้างอิง

3.7 การอ้างอิงในเนื้อหาใช้รูปแบบบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

4. รูปแบบการนำเสนอบทความวิจัย

4.1 ชื่อเรื่องงานวิจัย (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

4.2 บทคัดย่อ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

4.3 คำสำคัญ

4.4 บทนำ

4.5 วิธีการวิจัย

4.6 ผลการวิจัย

4.7 อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย เพื่อการประยุกต์ใช้

4.8 บรรณานุกรม

4.7 การอ้างอิงในเนื้อหาใช้รูปแบบบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อหนังสือ* (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี)). สถานที่พิมพ์: สานักพิมพ์.

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์.) *ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์*. ชื่อปริญญา..., สาขาวิชา..., คณะ..., มหาวิทยาลัย...

5. วิธีการส่งบทความ

5.1 กรอกแบบนำส่งเอกสาร

5.2 แนบบทความ จำนวน 3 ชุด

5.3 แนบไฟล์บทความ 1 แผ่น (แผ่น Diskette หรือ แผ่นซีดีรอม)

5.4 ส่งเอกสารที่ กองบรรณาธิการวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา อาคาร QS1 ห้อง408 หรือส่งทางไปรษณีย์ในนาม ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 169 ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

กรณีเป็นบุคคลภายนอกคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ 2,500 บาท (ส่งเป็นธนาณัติพร้อมกับการนำส่งบทความ)

สั่งจ่ายในนาม รศ.ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล บรรณาธิการวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม ไปรษณีย์มหาวิทยาลัยบูรพา)

6. ระยะเวลาในการรอคอย

6.1 กองบรรณาธิการส่งบทความให้กรรมการกลั่นกรองพิจารณา รอผลการพิจารณาจากกรรมการกลั่นกรอง ประมาณ 4 - 12 สัปดาห์

6.2 เมื่อได้รับบทความคืนจากกรรมการกลั่นกรองพิจารณาเรียบร้อยแล้ว กองบรรณาธิการจะส่งบทความให้ผู้เขียนบทความแก้ไขตามข้อเสนอแนะของกรรมการกลั่นกรอง ภายใน 1 สัปดาห์

6.3 เมื่อผู้เขียนแก้ไขเรียบร้อยแล้วส่งไฟล์บทความฉบับสมบูรณ์ให้กองบรรณาธิการฯ โดยวิธีส่งด้วยตนเอง หรือส่งทางอีเมล์ : supukjira@buu.ac.th

6.4 บรรณาธิการออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์บทความลงวารสาร

7. การตีพิมพ์วารสาร

7.1 กองบรรณาธิการจะรวบรวมเอกสารบทความวิชาการ/บทความวิจัย ส่งตีพิมพ์เมื่อมีจำนวนผู้ขอลงครบแล้ว

7.2 การตีพิมพ์วารสารจะใช้เวลาประมาณ 60 วัน เมื่อได้เล่มวารสารที่สมบูรณ์แล้ว กองบรรณาธิการจะแจ้งผู้เขียนให้ทราบและจัดส่งวารสารให้ต่อไป

หมายเหตุ *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม สงวนสิทธิ์ที่จะไม่ลงตีพิมพ์บทความที่เคยลงในวารสารวิชาการฉบับอื่นแล้ว

** การขอตีพิมพ์บทความลงในวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม จะต้องมีรายการอ้างอิงจากวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม ฉบับใดก็ได้ ลงในบทความของผู้ส่งบทความอย่างน้อย 2 รายการ

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม

บรรณาธิการวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม
ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข อ.เมือง จ. ชลบุรี 20131
โทร. 038-102067 E-mail : supukjira@buu.ac.th, sriwan@buu.ac.th
ดูรายละเอียดได้ที่ www.edu.buu.ac.th/vesd/

แบบนำส่งเอกสาร
เพื่อตีพิมพ์ในวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม

เรียน บรรณาธิการวารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม

ผู้ส่งบทความ (ผู้เขียน/ผู้วิจัย) ชื่อ - สกุล……..……..……..……..……..
สังกัด…….……ตำแหน่งทางวิชาการ……..…..……
ที่อยู่ปัจจุบันที่สามารถติดต่อได้……..……..……
โทรศัพท์……..……..……..……..โทรสาร…..……..……E-mail : ……..……..……..…..……..
มีความประสงค์ขอส่ง

☐ บทความวิชาการ จำนวน 3 ชุด ( ) มีแผ่น Diskette ( ) ไม่มีแผ่น Diskette
( ) เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร…….
( ) ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่

☐ บทความวิจัย จำนวน 3 ชุด ( ) มีแผ่น Diskette ( ) ไม่มีแผ่น Diskette
( ) เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร…….
( ) ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่

ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย)……..……
…….....
.....
ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ)……..……
……..……..
……..……..……

โดย ☐ ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์ (กรณีเป็นบุคลากรของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา)
☐ ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์ (กรณีเป็นนิสิตของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา)
☐ เสียค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์ จำนวน 2,500 บาท (สองพันห้าร้อยบาทถ้วน)
(กรณีเป็นบุคคลภายนอกคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา)

ลงนาม……..
(……)
ผู้ส่งบทความ
วันที่……/……/……..

Department of Vocational Education and Social Development,
Faculty of Education, Burapha University
ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131
โทรศัพท์ 038-102067-68 โทรสาร 038-391043
http://www.edu.buu.ac.th/vesd/